
ALDROVA.
T. IX.
SERPENT.
ET DRACO.

registrato

VLYSSIS ALDROVANDI

PATRICII BONONIENSIS

SERPENTVM, ET DRACONV̄ HISTORIÆ LIBRI DVO

BARTHOLOMÆVS AMBROSINVS

In Patrio Bonon Gymnasio ſimplicium med. Profeſſor ordinarius, Horti publici, nec non Musęi Ill.mi Senatus Bonon. Prȩfectus Summo labore opus concinnauit

AD ILLVSTRISSIMVM REVERENDISSIMVM, ET EXCELLENTISSIMV̄ VIRVM

D. FRANCISCV̄ PERETTVM

ABBATEM

VENAFRI PRINCIPEM NOMENTI MARCHIONĒ, ET CELANI COMITEM MERITISSIMVM

Cum Indice memorabilium, nec non uariarū linguarū locupletiſſimo.

DOMINIVM

VIGILANTIA

Sumptibus M. Antonij Bernię Bibliopolę Bononiensis.

SALVS

IMMORTALITAS

Io. Bapt.a Coriolanus F.

BONONIÆ, *apud Clementem Ferronium* MDCXXXX *Superioru̅ permiſſu.*

VLYSSIS ALDROVANDI PATRITII BONONIEN.

HISTORIÆ SERPENTVM ET DRACONVM LIBRI DVO.

BARTHOLOMÆVS AMBROSINVS
Simpl. Med. in Patrio Bononiensi Gymnasio
Professor Ordinarius,

Necnon Musæi Illustriss. Senatus Bonon. & Horti publici
præfectus summo labore opus concinnauit.

MARCVS ANTONIVS BERNIA BIBLIOPOLA BONON.
proprijs sumptibus in lucem edidit.

BARTHOLOMÆVS
AMBROSINVS
BENEVOLO LECTORI SALVTEM.

HOMINEM alienis natum esse commodis, in confesso omnibus esse arbitror: ideo facere non possum, quin grauiter peccare asseuerem eos, qui scientiam summo conquisitam studio, seduloque labore partam condere nituntur; cum hoc præclaro animi munere, manifestò abutantur. Quemadmodum vicissim innumeros laudum buccinatores merentur, qui admirabili rationis vi, & intelligentia referti, hoc prædiuinum naturæ munus agnoscentes, nihil intactum relinquunt, vt iuri litterarum in dies faueant. Inter hos autem præclarissimus, & immortalis famæ Vlysses Aldrouandus iure merito recensendus esse videtur; qui tanto, & præpotenti Dei dono insignitus, docendo, atq; scribendo (ita enim ciuilis vitæ societas inter homines conciliatur) non mediocri ætatis suæ studiosis, posterisq; adiumento fuit; cum non solum opera ab ipso viuente conscripta vitalibus auris commiserit; verum quoq; icones conscribendorum incisas Illustrissimo Bononiæ Senatui legauerit; vt tantorum virorum tutela, atq; nutu, omnes tandem rerum naturalium icones suis adornatæ historijs in manus hominum venirent. Itaq; librorum numerum ab ipso promulgatorum, titulis breuiter explicatis, Lector curiosus intelliget. Docuit primò Insectorum, Crustaceorum, & mollium animantium naturam; deinde Ornithologiam tribus distinctam tomis publicauit (cum libri Piscium, necnon Quadrupedum solipedum, & Bisulcorum posthumi fuerint.) At deinceps cura reliquorum componendorum operum ab Illustrissimis, & Prudentissimis Bononiæ Senatoribus mihi demandata, duobus ab hinc annis, historiam Quadrupedum digitatorum peruigili concinnatam labore, ope tamen Hyacinthi fratris mei, iconibus in Musæo inuentis addidi. Pariterq; in præsentia icones Serpentum, & Draconum descriptionibus graphicè exornatas promo in publicum, vt, Deo dante, ad alia opera non pauca euulganda accedere valeam. Vale candide Lector, erratisq; facile condona, cum non ex mente, sed ex properante calamo, vel ex incuria Typographi dimanasse deprehendas.

AB informi Chao Vlyssis Aldrouandi ingenium, studiumuè Excellentissimi D. Bartholomæi Ambrosini in hanc formam, speciemuè tractatum de Serpentibus, & Draconibus eduxit, opus sanè incredibili eruditione refertum, & improbo labore probè elaboratum mihi visum est, numerisq; absolutissimum. In quo nihil mutandum, nihil delendum, corrigendum, aut expoliendum nihil, & non censura, sed laude dignum omni dubio, omni assentatione procul iudicatur. Celsa illius, & plausibilis doctrina non modo ad vsum cum magno Studiosorum fructu, & emolumento sufficiet, sed in stuporem, in miraculum vsq; procedet. Hoc tanti Doctoris iudicium feci, cuius (faxit optimus Deus) vlterius in dies progrediatur calamus; verum interim præsens opus mandandum prælo iure optimo fore censeo, & subscribo.

Ego D. Octauianus Finatius Cler. Reg. S. Pauli, & Sacræ Bonon. Pœnitent. Rector pro Eminentiss. ac Reuerendiss. D. D. Card. Archiepisc. Bonon.

OPus hoc de Serpentibus, & Draconibus Illustriss. D. Vlyssis Aldrouandi omni eruditione refertũ, ac singulari labore Excellentiss. Bartholomæi Ambrosini elaboratum, atq; omnibus vtilissimum vidi ego Infrascriptus, vel libentissimè, & quia in ipso nihil reperi, quod fidei, ac bonis moribus repugnet, ideo typis dari posse in commune bonum censeo,

Ergo Imprimatur

Fr. Hieron. Onuph. Sac. Theologiæ Doctor Collegiatus, ac Sanctiss. Inquisitionis Consultor pro Reuerendiss. P. Mag. Paulo de Garrexio Inquisitore Bononiæ.

VLYSSIS ALDROVANDI PATRITII BONON.

B

SERPENTVM, ET DRACONVM HISTORIAE.

Liber Primus.

C

ORDINIS RATIO.

PHILOSOPHORVM princeps, & communis pręceptor Aristoteles cum in historia animalium non immeritò scriptum reliquerit Serpentes ad animantia sanguine prædita referendos esse: non à ratione alienum esse arbitrati sumus, post exaratam cunctorũ quadrupedum historiam, Serpentium, & Draconum naturam, & mores, omni solertia, monimentis mandare: non solum vt huius immodici laboris coronide, animalium irrationaliũ opus adornemus, sed etiam quia, si quadrupedum nonnullorum natura homini adeò improba, & exitiosa est, vt armati homines ad eorum venationem accedere cogantur (quemadmodum nuper in postremo digitatorum quadrupedum tomo euulgatum fuit) Serpentium etiam mores ità sunt noxij, & humanæ naturæ adeò refragantur (dentibus enim, & veneno obsunt) vt ad eos superandos, D & interimendos non venatio, sed interdum pugna formidabilis sit ineunda. Legimus enim in historijs Indorum, quòd Venatores, ad expugnandos colubros immensæ magnitudinis, exeuntes, prima facie Ducem constituunt, cuius nutibus cæteri obtemperare possint, exploratores in speculis disponunt, hostem prouocant, insidias abdunt, per saltus pedites præmittunt, campos apertos, & loca plana equitum alis muniunt, signa tandem prædæ, & victoriæ, tùm clangore tubarum, tùm strepitu cornuum manifestant. Hanc itaq; Draconum, & Serpentum Historiam in duas distribuere classes decreuimus, in quarum altera de Serpentibus vulgò dictis pedibus carentibus tanquam notioribus primò disseremus, in altera verò de Serpentibus magnis, & interdũ etiam pedatis, Draconibus nuncupatis verba fient. Quamuis Authores non proletarij hæc nomina Draconum, & Serpentum sæpè sæpius confundere videantur; veluti in progressu huius operis manifestarium euadet.

DE SERPENTE IN GENERE.

Cap. Primum.

ÆQVIVOCA.

CVM hoc nomen (Serpens) apud Latinos non situm sit extra omnem ambiguitatis notam; prima fronte nostra intererit id ab omni æquiuocatione eruere. Nam aliquando Serpens est participium deductum à verbo Serpo, indicatq; illud omne, quod longiùs, & latiùs serpit, atq; diuagatur. Alioquin est nomen substantiuum promiscui generis, comprehenditque omnia animantia terrestria, quæ gradiendo se non attollunt, sed humi repunt; etiamsi quatuor sint insignita pedibus, vt Seps, & Salamandra, atq; etiam multis pedibus prædita, vt Scorpio, & Scolopendra. Quare perperàm reprehenditur à nonnullis Cornelius Celsus, qui semel inter Serpentes, Scorpios, & araneos cōnumerauit. Plinius etiam Salamandras Serpentes nuncupauit. Immò apud aliquos Pediculi cognominati fuerunt Serpentes; cum scripserint nonnulli Pherecydem Syrum Pythagoræ præceptorem Serpentibus perijsse, & tamen morbo pediculari confectum fuisse liquido constat. Græci quoq; ἑρπυστικα, καὶ ἑρπετα non solum appellarunt ea animalcula, quæ Serpentium more, repunt, vt vermes, sed etiam paruas quadrupedes, quæ breuioribus innixæ pedibus serpere quodammodo videntur. Etenim ἕρπειν in Græcorum scholis; quamuis propriè gressui Serpentum, & vermium competat; attamen Pedestribus etiam lentè incedentibus conuenire videtur. Hinc ἑρπετὸς reptilis dimanat: quod vocabulum propriè Serpentes, sed impropriè Lacertos, Scorpiones, & cætera huius generis parua animalia comprehendit. Aliter nomine Serpentis intelligendum est animal sanguineum, & ouiparum, quod citra vsum pedum, & tantùm vi costarum repit; in quo sensu acceptum fuit ab Aristotele in libris de Generatione animalium, & à Galeno in libro de Theriaca ad Pisonem. Hic autem intellectus nostræ historiæ magis est consonus. Nisi testāte Plinio Serpens pro vna tantum specie, vt ὄφις apud Græcos, nempè pro vipera sumitur, quod præstitit Oppianus, quando de congressu murenæ, & Serpentis verba fecit. Cæterùm est aduertendū, quod Serpens in hoc significatu sydus etiam cęleste denotat, quod ab Ausonio inter septentrionalia sydera collocatur. dum canit.

Seps, & Salamandra Serpentes dicuntur.

Quibus nominibus Græci angues vocent.

Lib. 29.

Idyll. 13.

> *Ad Boreæ partes Arcti iunguntur, & anguis.*

Interdum Serpens à Poetis pro quocumq; animali venenato vsurpari solet, quod præstitit Virgilius, quando scripsit.

Ecloga 4.

> *Occidet, & Serpens, & fallax herba veneni*
> *Occidet, Assyrium vulgò nascetur Amomum.*

Per metaphoram postea Serpens nuncupatur homo malignus, & qui insidiosis illecebris, vanissimisq; commentis cæterorum mentes decipere conatur: propterea Christus apud Mattheum, Pharisæos Serpentes appellauit his verbis. *Veh vobis Scribæ, & Pharisæi hypocritæ*, & paulò inferius. *Serpentes genimina viperarum.* Pariter hoc vocabulum ὄφις; quod apud Gręcos Serpentem indicat, ambiguitate nō caret. Primitus viri cuiusdam proprium nomen est, cuius meminit Eustathius; deinde nomen fluminis in Ponto regionem Colchorum alluentis, vt Arrianus in Periplo Ponti Euximi attestatur. Amplius

Cap. 23.

Serpens nomen Viri, & fluminis.

A plius ab Heſychio pro piſce ſumitur, & apud Aratum pro ſydere ophis legitur, apud quem griphus eſt huius generis: Quænam eadem ſint in Cœlo, in terra, & in mari, ibiq; reſpondetur, Serpens, Vrſus, Aquila, Canis, & Lepus, ad id autem alludens Reuſnerus in Paradiſo poetico loquitur hunc in modum.

Serpens eſt piſcis, & ſydus.

Serpentes, Lepores, Vrſos, Aquilaſq; Caneſque,
Terra ſimul, ſimul, & Pontus, & Aether habet.

Inſuper ὄφις quamdam capitis affectionem ſignificat, quæ aliter ὀφίασις in Medicorum ſcholis exponitur: fitq; quando capilli primùm extenuantur, poſtmodum certis ſpatijs ad ſimilitudinem Serpentis decidunt, qui affectus ad alopeciam eſt referendus. Apud Cælium Rhodiginum ὄφις legitur Pericarpium, Armilla, ſeu brachiale ornamentum, nec præter rationem, quoniam in modum circuli, vel Serpentis brachium ſtringit. Demùm ὄφις muliebre capitis ornamentum deſignat, quoniam crines lubrico implexu in modum ſerpentum faſtigientur, quod ornamentum Statius Papinius ſuggeſtu mæ comæ indigitauit.

B

SYNONIMA, EORVMQVE ETYMVM.

HOC animal Serpentis nomen mutuauit ab occultis acceſſibus, quibus ſerpit, cum non apertis paſſibus progrediatur. Feſtus tamen deriuat hoc vocabulum à verbo græco ἑρπετά, itaut in latina verſione littera S. pro aſpiratione addatur; quemadmodum ἕξ, quod verbum latinè ſex exponitur. Nomen hoc (Serpens) tam maſculini, quàm fœminini generis animantia omnia, quæ repunt citra vſum pedum complectitur, vel quæ tam exiguos habent, vt repere potius quam pedibus incedere videantur; quamuis lacertæ, & cæteræ huius generis beſtiæ ventre, & pectore reptantes non

Serpens nomen promiſcui generis.

C Serpentes, ſed potius repentes dicendæ ſint. Olim Serpens à Priſcis vocabatur Serpula, ſi Feſtus veritatem aſſecutus eſt. Alioquin vocatur etiam Coluber, quia in lubricos tractus flexibus ſinuoſis labatur: nam lubricum nuncupatur, quicquid dum tenetur, facilè labitur. Alij deducunt etymum à verbo græco χολόβουρος. Verùm hoc nomen apud Authores claſſicos non legitur: ſignificat enim id, quod cauda eſt mutilum, & ſi aliquid de huius vocabuli origine dicendum eſt: aliquem à chelydro, vel cherſydro Serpente, nō magna litterarum mutatione, Colubrum deducere potuiſſe pronunciandum eſt. Alij à colendis vmbris Colubrum cognominarunt, quod etymum reſpiciens Virgilius ſic canit.

Colubri etymum.

Aut tecto aſſuetus Coluber ſuccedere, & vmbræ. *L.3.Georg.*

Idem Baptiſta Mantuanus reperit hoc carmine.

Sæpè latet molli Coluber ſub graminis vmbra. *In Bucol.*

Quamuis Priſcorum multi Colubrum pro Serpente, & viciſſim Serpentem pro Colubro acceperint: Alij tamen pro ſpecie peculiari, nempè pro Serpente domeſtico; Alij

D pro Serpente potiſſimum aquæ, Colubrum intellexerunt. Ideoq; Theophraſtus ſcripſit hydrum ſtagnis exiccatis marceſcere, & Theodorus Gaza pro hydro colubrum tranſtulit. Ponzettus quoque de hoc verba faciens, tradidit Colubrum eſſe callidiorem multis alijs; nam accedit ad aquas, vt ſe refrigeret, & venenum deponat. Præter hoc nomen (Coluber) apud probatos authores legitur, & Colubra, quæ pro Serpente fœmina vſurpatur. Victorius tamen per cæcas ventris Colubras non Serpentes, ſed alui lumbricos intellexit. Prædictis ſynonimis additur anguis, quoniam Serpens ita cognominatur, cum ſit quaſi angulofus, ferè ſemper plicatus, & nunquàm rectus conſpiciatur. Eſtq; promiſcui generis veluti Serpens, verùm ſæpiùs in maſculino genere interdùm in fœminino à Varrone vſurpatur. Immò in caſu auferendi, angue, vel angui inflectitur. Eſt quoq; nomen generale non minus quàm Serpens; & licet Seruius hoc vocabulum ad Serpentes in aquis tantummodo degentes traxerit: tamen de terreſtribus etiam dicitur. Præterea Celſus Serpentem, & anguem idem eſſe animal atteſtatur his verbis. *Serpentium quoq; morſus non multùm niſi entem curationem deſiderant, quamuis*

Lib.2.hiſt. plant. cap. 6.

Anguis etymum.

Lib.5.

nis in illa multum Antiqui variarunt, vt in singula genera anguium, singula medendi E
genera praeciperent. His addamus Vuottoni viri doctissimi sententiam, qui Serpentem,
anguem, & ὄφιν pro synonimis accepit, nec præter rationem, nam alij multi anguem
Serpentem, & Colubrum synonima esse constituerunt nixi clarissimorum virorum au-
thoritatibus. Etenim Virgilius libro secundo Aeneidos, cum ibi angues nominasset,
paulò post Serpentes appellauit. Idem libro septimo Aeneidos memorans Alecto fu-
riam, quæ Serpentem in sinum Amatæ iniecerat, primò anguem, deinde Colubrum
vocitauit. Aristoteles quoq; in libris de historia Animalium, vbi nominat ὄφεις Theo-
dorus Gaza vertit angues, & vetus quidam interpres Serpentes exponit.

Thyrus quid denotet.

Amplius Serpens vocatur etiã Thyrus, & quamuis Thyrus præcipuè significet vipe-
ram, vt multi autumant, nihilominus Thyrus pro Serpente simpliciter apud Albertum
passim legitur, & ratio est (vt opinamur) quoniam θηρία, ex Dioscoride, dicuntur be-
stiæ venenatæ, quæ morsu, vel ictu venenum relinquunt: hinc θηριακὰ φάρμακα medi-
camenta, quæ venenatorum animalium morsibus, virus profligando, medentur; vnde
θηριακὴ; nempè ἀντίδοτος antidotus aduersus omnia venena efficax, quæ ex multis sim- F
plicibus, & viperarum carnibus concinnatur. Appellatur etiam echydna, quod voca-
bulum viperam fœminam propriè indicat. Verùm Ouidius id pro hydra ab Hercule oc-
cisa vsurpauit his versibus.

Lib. 3. fast.

Sanguine Centauri Lernaeae sanguis Echydnae
Mixtus ad auxilium tempora nulla dabat.

Idem Ouidius pro quocumq; Serpente hoc vocabulum posuit, quando scripsit.

Pars quoq; Lernaea Serpens eris vnus Echydnae.

L. 9. metamor.

Tandem Draco pro quouis etiam Serpente apud Authores non spernendos legitur.
Græcè ὄφις, & hodie apud græcum vulgus, vero nomine corrupto, ὀφίδι pronuntiatur.
Hoc nomen depromitur παρὰ τὸ ὄπτω, vel ὄπτομαι, nempè video, vel quia Serpens
inter cæteras animantes acutissimè cernat, vel quia oculis apertis somnum capiat.
Cretenses (referente Hesychio) ὄφιν διφατον nuncuparunt. Aliter Hesychio αργᾶς, vel

Arges quid sit.

ἄργας dicitur, nec prӕter rationem, nam Dores, maximè verò Argiui ἀργᾶν τὸν ὄφιν in-
digitarunt. Nonnulli voluerunt hoc esse Serpentis epitheton: cum ἀργὸς albus, in- G
terdum piger, & otiosus, & quandoq; celer per antiphrasim exponatur. Timarchus au-
tem Rhodius non κατὰ γλῶσσαν, ita Serpentem vocari, sed quoddam serpentis genus
esse autumat. Verùm quidem est, quòd aliquibus authoribus ἀργᾶς, vel ἄργης serpen-
tis quædam species esse fertur, sed postea quænam sit, & quibus cõditionibus gaudeat,
non exponitur. Hippocrates etiam meminit Serpentis, qui Arges dicitur his verbis.

Lib. 5. de morb. popul.

*Adolescens quidam multo meraco poto, supinus in habitaculo quodam dormiebat. Huic Ser-
pens Arges appellatus in os ingressus est, & cum sensisset, & loqui non posset, dentibus stridit,
& Serpentem deuorauit, & dolore magno tenebatur, & manus praetensas adhibebat, veluti
qui strangularetur, & conuulsus mortuus est.* Verumtamen ex hoc sermone Hippocratis
nõ potest elici, quӕnam Serpentis species per Argen intelligenda sit. Satius igitur erit,
ex Pausania, attestari nomen hoc esse generale, & quemcumq; Serpentem compre-

Mercurius cur Argiphontes dictus.

hendere: etenim ipse Mercurium argiphõtem appellauit, quia ὀφιοκτόνος, nempè Ser-
penticida fuerit. Prædictis addamus, quòd Demosthenes αργᾶς fuit cognominatus,
quoniam longè omnium mores Serpentinos habuerit. Prӕterquamquòd multi Autho- H
res græci ἄργην pro ὄφιν scribunt; Serpentes tandem apud Nicandrum κνώδαλα voci-

In Theriacis.

tantur: Scholiastes tamen ibi abusiuè dici tradit, siquidem κνώδαλα in proprio intel-
lectu nuncupantur τα θαλάσσια, nempè maritima animantia, παρὰ τὸ κινεῖσθαι ἐν τῇ

Nomina hebraica.

ἁλί; idest quoniam in mari moueantur. Cæteri autem poetæ græci hoc vocabulum
etiam pro bestia terrestri vsurparunt.

Hebraicæ voces Nachasch, & Schephiphon Serpentem designant: quamuis nõnul-
li scribant schephiphon esse speciem Serpentis à sibilando ita nuncupati. Leuiathan

C. 7. Exod.

verò ab aliquibus Serpens aquatilis exponitur. Alioquin Thaninim hebraicè, & Tha-
ninaiah Chaldaicè Dracones, & Serpentes indicat, quam vocem Moses adhibuisse
dicitur, quando coram Pharaone virgam in Serpentem transmutauit. Arabicè, & po-
tissimum apud Auicennam Haie pro Serpente legitur. Id confirmat Andreas Bellu-
nensis; quando Haie, seu Hadare nomina Serpentibus communia constituit. Hispanicè
Sierpe. Gallicè vn Serpent. Germanicè Ein schlang, nomine forsan ab angue detor-
to.

A to. Italicè Serpe, & Serpente: licet aliqui scribant *Scorzone* esse nomen genericum, omnesq; comprehendere Serpentes. Bononiensibus Biscia. At Testuh, Tenstu, Agestim, Apartias, Atussi nomina sūt barbara, quibus Syluaticus ad Serpētes significādos vtitur.

DIFFERENTIÆ.

SI discrimina Serpentum prosequamur, aduertendum est, hæc animantia inter se paruitate, & magnitudine, colore, loco, odore, noxa, & tandem aspectu, alijsq; accidentibus dissidere. Ratione primi (postposita magnitudine, & paruitate, sexum respiciente; siquidem Serpens mas fœmina semper minor esse dicitur, vt etiam in cæteris ouiparis cōtingit) pronunciamus primò serpentes admodum paruos inueniri. Scribit enim Gaudentius Merula, quòd in plaga septentrionali, ineunte æstate, multi B Serpentes parui secus radices quercum, & aliarum arborum inueniuntur, qui suum regem crista insignitū, more apum, cognoscunt, & venerantur: quo occiso, totus grex Serpentum fugit. Paruum etiam Serpentem stabulari circa Thessaliam notat Vincentius in Speculo naturali, qui sola voce animalia interimere dicitur; immò ipso conspecto, viperæ, & ceteri Serpentes illicò fugæ se committunt: ibiq; versari etiam paruum, & hirsutū Serpentem, quem Incolæ sacrum vocāt. Vicissim in regionibus calidioribus, angues admirādæ magnitudinis visuntur: huius autem miræ auctionis causa est humiditas calida, si verum scriptis mandauit Aristoteles. Propterea alibi idem Philosophus se intellexisse narrat in Africa vastos versari angues, qui ad homines deuorandos triremem aggredi non reformidant: immò ibi visa à nauigantibus ossa boum, quos à prædictis Serpentibus absumptos fuisse multi opinantur. Quamobrem Suessanus in Commentarijs ad Aristotelem, inter prædictos Serpentes connumerandum esse illum existimat, qui occisus fuit ab Attilio Regulo Romanorum Consule in primo bello punico, quod bellum non multò post Aristotelis ætatem confectus fuit. Ille autem Ser- C pens apud Bragadam fluuium propè Africanum littus cum magna totius exercitus conflictatione fuit interemptus; cuius postea corium longum pedes viginti supra centum Romam aduectum fuisse recitat Gellius. Neq; id magnopere demirari debemus, cum scribat Possidonius (referente Aeliano) in loco *Macra* nuncupato Serpentem mortuum iugeri longitudine spectatum fuisse, & tanta crassitudine, vt equites ex vtraq; parte animali adstantes se inuicem intueri non possent. Immò, teste eodem Aeliano, Alexander in nauigatione maris rubri Serpentem longitudine quadraginta cubitorum conspicatus est. Item Serpentum triginta cubitorum meminit Pausanias. In sylua etiam proxima *Sabo* permagnos Serpentes, nempè sexdecim, octodecim, & viginti pedum longitudinem superantes versari asseuerat Clusius, quos Incolæ coercere non reformidant. Nonne Porus Indorum Rex (authore Strabone) vt Augustum, & honoribus, & muneribus prosequeretur, Serpentem decem cubitorū, testudinem trium, & perdicem Vulture maiorem ad eum deferri curauit? In Malabar Serpentes aspectu horribiles octonum pedum esse multi historiographi referunt, qui diuturno pue- D rorum aspectu, sine maleficio, delectati, eorum tandem amore capiuntur; quocirca Scaliger huiusmodi angues pæderotas nuncupauit. Hi iacentes anguilina esse facie dicuntur, surgentes verò illam adeò dilatant, vt ad humanam effigiem proprius accedere videatur. Insuper Carolus Clusius in Exoticis, pellem Serpentis peregrini longam nouem pedem (pedes romanos delineat) & capite subsequenti Serpentem octo pedes romanos longum describit; quos cuiusnam sint generis pronunciare difficile esse arbitratur; quandoquidem, ex Aeliano, multa, & varia sunt Serpentum genera, quorum species omnes persequi infinitum foret. Nihilominus hunc postremum in illorum genere esse collocandum Clusius putat, quos idem Aelianus pigmentis distinctos, & versicolores indigitauit, magnitudine tamen inferiores ijs, qui in India sexdecim cubitorum esse feruntur. Vidimus & nos corium Serpentis Indici, apud magnum Hetruriæ Ducem, duodecim dodrantum, nempè pedum nouem, latitudine præsertim in medio vnius dodrantis. Vnde nulla admiratione teneri debemus, si Gillius scripserit in Calecutho Serpentes magnitudinē suum adæquare: quamuis hanc immodicam auctionem

Lib. 20. c. 11.

In lib. de long. & breu. vitæ.

Lib. 8. de hist. An. c. 28.

Corium Serpentis longum pedes 120.

Lib. 9. cap. 9.

In Curis post.

Lib. 15.

Lib. 5. cap. 18.

cap. 19.

Lib. 17. c. 11.

aſſequi dicantur, quia nemo illis inſidias tendere audeat: cum edicto regio cautum ſit, ne quis has beſtias offendat. Etenim qui Serpentem confecerit, non minus acerba morte punitur, quam ſi hominem necaſſet. Nemo igitur impoſterum deridebit Aelianũ ſcribentem in nouo orbe Senegæ Serpẽtes tã vaſtos pandere hiatus, vt capras integras deglutire poſſint, immò tauros, vt retulit Textor. De magnis Serpẽtibus, qui plura intelligere cupit, petat Diodorũ, Lucanũ, & Strabonẽ, qui incredibilia ferè de his referunt. Huius generis fortè illi erant Serpentes, qui Laocoonta vnà cum Antiphante, & Tymbræo filijs interemerũt: ideoq; Virgilius nõ iniuria hos immenſis orbibus angues nuncupabat. In tertia parte hiſtoriæ Indię Luſitanicæ legitur, quòd ibi non longè à mari, vaſti reperiuntur Serpentes, ferè ſemper in fluminibus degentes, quorum magnitudo à cibo arguenda eſt; quandoquidem ceruos integros deuorare dicuntur.

Lib. 9. cap. 10. *L. 2. Aenei.*

Ratione coloris, quem in ſerpentina cute licet obſeruare: primitus notandũ eſt corium anguium aliud eſſe lene, aliud aſperum. Siquidem iuxta caput S. Auguſtini, Serpens obſeruatur, quem Hiſpani à ſono Caſcauellam, quaſi tintinnabulum vocitant; huncq; ſonum inde oriri opinatur Cardanus, quia corium ſquamis duris, & mobilibus ſit armatum: cum veriſimile ſit permagnos Serpẽtes duris ſquamis tamquam tot clyperis munitas in motu corium concutiendo non leuem ſtrepitum edere. Præterquamquod intuentibus ob colorum diuerſitatem, magnam admirationem incutiunt, cum nigro, candido, cinereo, rubro, & guttis diſtincto colore pellem refertam habeant. In regione aquilonari nõnulli huius generis Serpentes varijs coloribus inſigniti vagantur; Sed horum maior copia, ex Aeliano, in India generatur. Vittis enim à capite ad caudam pertingentibus alijs aereis, alijs aureis, alijs argenteis conſpicui peſtifero morſu celerrimè interimunt. Item Andreas Teuethus in Inſula murium nuncupata, angues pulcherrimè coloratos recenſet: alios enim rubeſcentes, cum ſquamis verſicoloribus, alios tantùm virides ad inſtar foliorum lauri enumerat. Virides Serpentes apud Heſychium Sauritæ nominantur, fortè quia viridi lacerto aſſimilentur, qui Græcis σαυρὸς appellatur. Huius etiam generis angues apud Valleſianos verſantur, quos à colore *Grunling* cognominant, ſed Geſnerus illos perquam venenatos eſſe intellexit. Tandem ſcribit Nicander colores Serpentum pro diuerſitate locorum variare: Propterea ex Plinio vulgatum eſt pleroſq; Serpentes illius Soli colore eſſe decoratos; ſub quo ſingulis annis occultantur.

Lib. 7. de rer. var. c. 29. *Lib. 17. c. 2.* *Lib. 2. hiſ. Amer.*

De differentijs à loco petitis, conſulendus eſt Ariſtoteles, qui in hiſtoria Animalium, poſt examinatam piſcium naturam, Serpentes ad animantia ſanguinea reducit, illoſq; in terreſtes, & aquaticos diſtribuit, deinde horum maximam partem terreſtem, exiguam verò aquatilem, nimirum amnis incolam eſſe docet. Item maris etiam indigenas Serpentes eſſe ſtatuit, qui non in altiſſimis gurgitibus, ſed in locis parum profundis verſantur: quorum de natura, & ſpeciebus in hiſtoria piſcium vbertim actum fuit. Demum terreſtrium variæ aſſignantur ſpecies: ſiquidem alij locis planis, alij montoſis delectantur, alij in latibulis, & ſecus radices fagorum, & quercuum libenter degunt, vt Drynus. Alij ſolum ſalſuginoſum amant, vt Dipſas. Alij tandem ancipitis ſunt naturæ, vt Cherſydrus, qui partim loca aquoſa, partim loca arida colit: ideoq; huius generis Serpentes amphibij ſunt appellandi. Ad rem narrat Bellonius ſe in Abydeno portu obſeruaſſe quoddam Serpentis genus interdiù in mari viuens, noctuq; ad Continentẽ, quietis cauſa, progrediens; cuius pellis ruber color in leucophæo refulgebat.

Lib. 2. cap. 14. *Differentia Serpentũ ratione loci.* *Lib. 3. cap. 24.* *Lib. 2. obſer. cap. 4.*

Odor inter hæc Serpentum diſcrimina non eſt ſpernendus; cum ſint inter Serpentes, qui moſcati ab odore cognominentur, quemadmodum Serpens Aeſculapij, qui Bononienſibus *biſſa angela* dicitur, eſtq; duorum generum, vt ſuo loco exponetur. Verſatur etiam in Cypro Serpens, quem incolæ *Cuffo* ſuo idiomate indigitant (ſunt qui aſpidem ſurdam dicunt, quia vno menſe ſurdus, & altero cæcus obſeruetur) hoc animal eſt venenoſum capite magno, & corpore exoſſe, & vbi agnum cepit, integrum vorat, deinde arborem petit, cui tandiu corpus affricat, donec oſſa deuorata detrudat; hoc igitur quando moritur gratum moſci odorem ſpirat.

Differentia ratione odoris.

Si contemplemur nocumentum, quod ab huiuſmodi beſtijs dimanare ſolet, Serpentes, in nocuos, & innocuos diſtribuemus. De innoxijs legimus apud Aelianum in Inſula Hiſpaniola magnos verſari Serpentes, ſed tam mites, vt nullam hominibus noxam afferant. Alij generantur in India, quibus natura nullam mordendi poteſtatem cõceſ-

Lib. 9. cap. 10.

ſit,

A sit, dentibus enim carent. Item habetur in prima parte Chronicorum Peru, quod in montibus vrbis *Cuzco* Serpentes immanes, & innocui diuagantur; cuius rei hanc Indi rationem reddunt; nimirum cum olim iussu Yngæ Regis multi Duces cum exercitu ad montes exierint, vt illos subiugarent, Serpentes montium incolæ maiorem exercitus partem interfecerunt. Vnde quædam anus Regi pollicita est se velle cantionibus huiusmodi Serpentes soporare, itaut Duces vnà cum militibus illàc innocuè transire valerent. quo peracto, illi Serpentes imposterum innocui redditi sunt. Quod figmentum, vel fabulam esse opinamur. Nicander quoq; in Theriacis inter Serpentes innoxios moluros reponit his versibus.

Serpentes aliqui innocui. cap. 96.

> *Plures reptilium, quæ non ita noxia formæ*
> *Per densas habitant syluas, per opacaq; lustra,*
> *Quos Elopes, Libyasq; coronatosq; Myagros*
> *Dicunt, sunt iaculis insignes, suntq; moluri.*
> *Sunt caciq; aliq sed nescia lædere turba.*

B Lonicerus hos Serpentes quasi cauda gradientes interpretatur, & plura de his apud Authores nõ leguntur. Μολυρὶς enim vox est æquiuoca: nam scholiastes Nicandri moluridas locustis similes esse scribit; idem notat Hermolaus in Corollario de locustis. Aristophanes tamen hoc vocabulo bestiolam inter molas nascentem appellat. Alioquin apud Hesychium μολυρὶς est μόλις ὑρῶν, scilicet ægrè vrinam reddens. Reliqui verò Serpentes ob venenum pestiferi esse creduntur, in sexu masculi plus veneni habent, licèt quidam viri docti fęminas maribus deteriores esse censeant. Senes iunioribus maiori veneni copia redundant. Deinde magni paruis (dummodo sermo fiat de eadem specie) venenosiores dicuntur. Amplius famelici saturis. Item irati, & audaciores, & venenosiores euadunt. Sunt & qui solo halitu inficiant: tradit enim Pomponius Mela, circa Rhymdacum amnem Bithyniæ conterminum, angues generari immanes, qui sæpius apricantes hiant, & superuolantes aues halitu inficiunt, quas postea cadentes absorbent.

Moluri qui Serpentes.

Halitus anguium necans aues.

Ad finem si meditemur aspectum, & reliqua ipsum concomitantia. Primò maxi-
C mam in oculis anguium differentiam inueniemus: quoniam alij habent oculos prægrãdes, vt Serpentes Libyæ, alij paruos, locustisq; similes, alij referti sunt oculis sanguineo, vel luteo colore suffusis, alij tandem acutissimè cernunt, alij obtusæ sunt visionis. os etiam angues inter se discriminat: quandoquidem seps, & marinus Serpens acuto ore donati sunt, lato ore est Parus, vastum verò Serpens libycus ostentat. quidam cono in vertice tanquam cristula decorantur: vnde scribebat Aelianus, sicuti Ceruus cornibus fæminæ præstat, & Leo iuba Leænæ antecellit, & mas cicadarum voce, ita Serpens masculus crista exornatus à fæminis distinguitur: quamus postea id in omnibus speciebus veritatem non attingere constet. Hoc quidem verum est aliquos Serpentes à natura cornibus fuisse donatos: quoniam in aspide duo supra oculos callosa tubercula visuntur, quæ maiorem in oculis cauitatem efficiunt. Alij vnum tantùm cornu habent, vt vipera monoceros, quæ in Histria generatur, Cerastes bina cornua, alij quadrigemina gerunt: hac de causa non est doctrina Alberti explodenda, vbi Serpentes vnicornes, bicornes, tricornes, & multicornes, enumerat. Cæterum aduertendum
D est, quòd Serpentum cornua non dura, & cornea, sed potius carnea, vel callosæ quædam eminentiæ apparent. Propterea Vitriacus, in historia Orientis, Serpentum cornibus instar arietis munitorum meminit, quibus instar flabelli motis, homines verberãt. Neq; pretermittendi sunt angues alati, qui aluntur in monte Regnũ Senegę à Malabaris diuidente. Hi solo afflatu, vel etiã intuitu homines proprius accedentes interimunt. Postremò si species vltimas inuestigemus. Nicander, referente Lonicero, duas anguiũ species supra viginti enumerat. Hæ autem sunt Vipera, Aspis, Cerastes, Hæmorrhous, Sepedon, Dipsas, Chersydrus, Amphisbena, Scytale, Basiliscus, Drynus, seu Chelydrus, vel Hydrus, Draco, Cenchrynes, Ascalabus, Elopes, Libyes, Myagri coronati, Acontiæ, Typhlopes, & Moluri.

Lib. 16. c. 62.

Serpentum aliqui cornua habẽt.

FOR-

E

FORMA, ET DESCRIPTIO.

OMNIA ferè corporis membra lacertis valdè similia Serpentes habent: etenim lacerta demptis pedibus perbellè Serpentem æmulatur. Verùm si prima facie contemplemur caput; illud non eiusdem figuræ, & qualitatis omnibus inest: nam quibusdam caput est leue, alijs graue, alijs latum, alijs angustum, alijs album, alijs nigrum, alijs flauum, alijs coloribus varijs insignitum. Tandem alij illud adeò velociter in vtramq; partem vertunt, vt intuenti bicipites, vel anphicephali videantur. Præterea Serpentes habent omnia sensoria cæteris animalibus similia, nimirum nares ad olfaciendum; oculos ad videndum, aures ad audiendum, sed hæ non eminent, quemadmodum neq; in auibus, sed foramina tantùm apparent: vnde scribebat Plinius pennatorum animalium Buboni solum, & Oto plumæ veluti aures sunt, cæteris sunt cauernæ ad audiendum, quas intuemur in Serpentibus. Meatus etiam narium ante os habent, sed non ita explanatos, vt nares appellari possint; sufficit enim vt spirandi munere tantummodo fungantur. Palpebram superiorem non mouent sicut neq; aues, sed inferiore tantùm conniuent; & oculis sunt durioribus quàm aues. Cæterùm quamuis inter Serpentes cæcula Serpens luminibus priuus recenseatur: hoc inter tot anguium species admirationem afferre non debet, quandoquidem inter tot animalia quadrupeda talpa etiam oculis caret, licet in illa, ad mentem Philosophi, ablata pelle, locus oculorum appareat. Amplius serrati dentes his animalibus assignantur: siquidem Plinius tradit illos dentes vocari serratos, qui pectinatim coeunt, ne contrario occursu atterrantur, veluti in Serpentibus, piscibus, & canibus obseruatur. Item collo carēt. Hinc Porta non immeritò eliciebat angues aduersus colli ægritudines, & signaturam, & prærogatiuam habere. Quamuis postea ceruicem non eādem in omnibus, sed latam in Chersydro, & angustam in Sepe intueamur. Deinde cortice tanquam pelle Serpentes teguntur, quoniam Aristotelis sententia fuit animalia nō pennata ouipara cortice muniri; cum viuipara pilis exornentur. Itaq; animalia ouum enitentia etiam ad mentem Plinij, aut pennas, aut squamas, aut testam, aut corticem, aut puram cutem induunt. Meatus excrementorum, seu podex propè extremitatem caudæ in quibusdam Serpentibus, velut in vipera, & hæmorrhoo fæminis conspicitur; in maribus verò in loco altiori, & ventri proximiori obseruatur. Tandem cauda omnium Serpentum eandem non sortitur formam; quandoquidem vipera fæmina caudam ex carnem, & squamis duriusculis asperam gerit. Dipsas gracilem, & nigram habet, reliquo corpore albicante. Immò in alijs Serpentibus breuior, in alijs longior, in alijs hirta squamis est, quemadmodum in descriptione peculiari cuiuscumq; Serpentis docebimus.

Sensoria Serpentum qualia.

F

Ouipara animalia quo tegantur.

G

ANATOMICA.

AB extimarum partium descriptione, pedetentim ad penitiores partes anguium explorandas accedemus. Primitus caput Serpentis osse vnico tegitur coni retusi figura, sicuti astruit Cardanus. Immò in hoc osse oculorum foramina natura non insculpsit, quod ideo factum est, ne facile læderentur, dum humi serpunt. Dentes habent serratos, & acutos, quemadmodum paulò ante in descriptione huius animalis fuit exaratum: sed, vt notat Edoardus Vuot, duo sunt in suprema parte dextra, leuaq; longissimi, tenui fistula, instar aculei Scorpionum perforati, per quam postea venenum, data occasione, eiaculantur. Lingua Serpentum tenuis longa, atroq; colore referta est; ideoq; longius protrahitur: in summitate verò est bifida, & secundùm nonnullos pilosa, seu potiùs exilis instar pili, vt in capite de lacertis fuit explicatum. Plinius linguam Serpentum trisulcam vocauit, quia tanta celeritate illam vibrant, vt triplicem linguam exerere videantur. Sub lingua in quibusdam cuticula inuenitur, quę tanquam vesicula dentes operit, in qua venenum occultatur, quod postmodum

H

Lib. 2. de verū var. c. 29.

Lib. 6. de differ. Anim.

Lingua serpentū qualis.

A modum mordendo per cauitatem dentis communicant. Cor exiguum longum, & figuram renum repræsentans postremæ adhæret arteriæ, & natura valdè calidum est: ob hanc causam tradebat Galenus Serpentes inter cæteros animantes maxima audacia esse refertos. Arteria est admodũ longa, & iuxta os, suam trahit originem, it aut sub lingua esse videatur: immò linguæ quodammodo videtur præminere, quia ipsa contrahitur, neq; eodem loco, vt in cæteris animalibus, permanet: Hæc postea defertur in pulmonem, quo angues, ad differentiam pisciũ, vtuntur: quocirca notabat Plinius Serpentũ, & piscium omnia esse similia, præter pulmonem, quem natura Serpentibus, & non piscibus largita est: cum pisces loco pulmonis, branchias adhibeant. Hic pulmo simplex est fibrosus fistulis diuisus, prælongus, fungosus, & cordi non multùm proximus. Lingulam verò, quam Græci ἐπιγλωττίδα vocant, arteriæ superpositam angues non habent, sed ipsum meatum ad libitum, modò contrahunt, modò laxant, idq; præstant, ne aliquid in pulmonem dilabatur. Ventriculum habent Serpentes veluti amplum intestinum canino similem, nempè angustum, & figuræ longæ. Intestinum verò spiris

In Lib. de Anat. viuorum.

Pulmo Serpentũ qualis.

Ventriculus qualis.

B carens tenue, & longum ad meatum vsq; excremẽtorum protrahitur. Nam interanea Serpentum partibus internis lacertorum similia sunt, sed viscera propter longitudinem, & angustiam corporis ita longa, & arcta sunt, vt vix à se inuicem dignosci possint. Iecur igitur longum est, & simplex, lien exiguus, & rotundus, qualia viscera etiam in lacertis obseruauimus. Fel, præter natricem, in omnibus Serpentibus, intestinis adhæret, & nigro quodam, liquidoq; excremento refertum est, sicuti in vipera fæmina nuper conspicati sumus. Hoc excrementum, in comparatione ad corporaturam animalis, est valdè copiosum: quare meritò tradebat Plinius Serpentes, nec non pisces copioso felis excremento redundare. Vesica, & renibus Serpentes carere notat Aristoteles, veluti, & alia, quæ pennis, squamis, & cortice integuntur, præter testudinem. Hoc autem inde nascitur, authore Vincentio in speculo naturali, quia humiditas anguium, sicut & auium pauca est; ideoq; in squamas, quoad Serpentes, & in pennas, quoad aues degenerat. Amplius vim fætificam natura his animalibus velut, & piscibus impertita est, cum pene, & testibus careant. Scripsit enim Aristoteles eos pene

Hepar.

Lien.

Fellis situs

Li. 20. c. 3.

C carere, cum non habeant crura, nam hic à cruribus originem habere dicitur. Testes verò propter corporis longitudinem non sunt sortiti, sed meatum, more piscium, obtinuerunt: quandoquidem propter longum iter genitura facilè refrigeraretur, & infæcunda euaderet. Hoc sæpè ijs contingere solet, qui longo pene à natura sunt donati, quamobrem infæcundi redduntur; cum semen ob mentulæ longitudinem refrigeratum infæcunditatem pariat. Verùm loco prædictarum partium genitalium, natura his animantibus binos cõmunicauit meatus, qui à septo orientes latus spinæ ab vtraq; parte perreptant, & vtrumque supernè iuxta spinam iunguntur, atq; ita ad os excrementi finiunt. Hi meatus, tempore congressus, humoris fætifici pleni conspiciuntur, attrituq; mutuo candidum semen effluit, quemadmodum in historijs piscium fuit memoratum. Mammæ in anguibus non obseruantur, quia lac non habent, cum in ouo lacteus ille cibus ingenitus contineatur. Vulua, seu vterus, ex sententia Aristotelis, in omnibus Serpentibus bifidus videtur prolixior ab vno inferiori meatu ad vtrumque spinæ latus deductus, in quo oua generantur; indeque continua quadam serie

Lib. 1. de gen. Anim. cap. 5.

Partes genitales.

Semen Serpentum quale.

D exire solent. Circa ossa anguium docet Aristoteles hæc esse naturæ spinarum: quare spina dorsi illis, ritu piscium, inest. Vertebræ cartilaginosæ, & flexiles sunt, sicuti natura horum animalium expostulabat; nimirum vt quoscumq; motus, & corporis flexiones facilius exercere possent. Tot costæ insunt anguibus, quot dies mensem complere solent: vnde Plinius in singulis anguibus costas tricenas enumerabat.

Lib. 2. de part. An. ca. 9.

Cæterum in confirmationem eorum, quæ hactenus de anatome Serpentum explicata sunt, addemus illa, quæ de inspectione anatomica huius animalis obseruauit Io. Gregorius Macer, qui scribens ad Gesnerum retulit se in Serpente interfecto primò inter cutem, & carnem, subtilem quamdam, & pinguiusculam membranam inuenisse, quæ tamen cum ipsa cute descendebat. Secundò, dum scindens animal, ad meatum excrementorum peruenisset, fæces grauissimo odore excrementa humana superantes inuitus olfecit. Detecta cute, membra interna partim auibus, partim piscibus cõmunia esse vidit. Nam trachea arteria longitudine quatuor digitorũ paruis, & gracilibus circulis insignita ad pulmonem vsq; descendebat, cui cor, & cistis felis adhærebat.

Inspectio anatomica Serpentis.

Postea

Postea iecur ad instar hepatis lucij piscis, in longitudinem extendebatur. Deinde pin-
guedine candida intestina erant referta, quæ à faucibus vsque ad podicem more inte-
stinorum piscium progrediebantur. infra hepar vtrinq; iuxta intestina vena neruosa
longo ductu descendebat, cui oua pelliculis albis tecta inhærebant, vt in gallinis vide-
re licet, sed situ distincta, quia longo ordine ducuntur. Numerus in quolibet latere erat
triginta, & duorum ouorum, quamobrem ratione cordis, pulmonis, & asperæ arteriæ
Serpens auibus valdè assimilatur. Ratione hepatis, intestinorum, & abdominis Serpens
cum piscibus conuenit. Verùm postea ratione cystis fellis, & dispositionis ouorum,
Serpens ab vtrisq; nempè tam ab auibus, quàm à piscibus dissidet.

NATVRA. ET MORES.

ID natura Serpentibus congenuit, vt inter cæteras animantes alacrita-
tem quamdam sensuum præ se ferant, propterea legitur in Genesi. *Ser-
pens autem Sapientior omnibus pecoribus terræ.* Hinc fortè implacabilis
eorum furor dimanat; nam statim atq; aliquam etiam leuem læsionẽ
sentiunt, minimè quiescunt, donec vel venenum in lędentem proiece-
rint, aut præ rabie exanimati fuerint, quamobrem diuinæ litteræ im-
placabilem furorem, per Serpentẽ multis implicatũ spiris, & linguis trisulcis micantem
ostendũt. Legitur in Psalmo octauo supra quinquagesimum. *Furor eorum Serpentini fu-
roris instar.* quoniam venenũ semper in promptu habent; cum secus dentes delitescat.

Venenum vbi delitescat.

Quamuis nonnulli scribant venenum in cauda Serpentis latere, idq; postea in quãdam
vesicam ori adhærentem deduci, qua disrupta angues veneno carere dicuntur, sed bre-
ui diei naturalis spatio, venenum denuò ad replendam vesicam progreditur; vt cætera
animalia, & præcipuè hominem inficiant, quo percusso, ad mentem Plinij, Serpens
imposterum proprias odit cauernas, sicque errabundus pœnas luit. Ad rem Indi,
referente Aeliano, asserunt Serpentem latebras non posse ingredi, quia terra illum à
proprio sinu, quasi in exilium reijcit: vnde æstiuo, & hyberno tempore sub dio æta-
tem ærumnosam degit. Cum tamen in principio orbis conditi nihil nocui in Serpente
reperiretur, sed mitis, mansuetus, & altus gradiebatur homini obtemperaturus, ante-
quam in crimen laberetur, vt animaduertit Basilius: nec præter rationem, cum omnia,
quæ creauerat Deus essent valdè bona, vt sacra docet Pagina.

In serm. de Parad.

Præterea angues hoc insitum habent à natura, vt appropinquante hyeme, sicuti &
cætera animalia frigidæ temperaturæ, ad cauernas se conferant: donec Sol aerem rur-
sus calefaciens nouam quasi vitam illis restituat. Aristoteles igitur non iniuria scribe-
bat quatuor mensibus frigidissimis Serpentes latere nihilq; comedere, quo tempore ob
aeris algorem minus veneni participant, atq; impunè tractantur, non quia veneno
prorsus careant, sed torpent; cum immanitas frigoris eorum vires, & spiritus hebetet.
Quòd autem frigoris sint impatientes, probatur pulcherrima historia Lucij Mainei Si-
culi, vbi hæc verba leguntur. *Hyems enim horrida sæuiebat magnis, & assiduis imbribus;
tanta enim illius hyemis magnitudo fuit, vt ingens Serpentũ numerus frigoribus actus, è pro-
ximis syluis, & montibus egressus, ad stationes, & castra repserit.* Vicissim æstate, & maxi-
mè vrgente canicula Serpentes vehementer æstuant, & quodam furore adeo agitari
videntur, vt, teste Galeno, exiguo quidem à temporis momento quiescere possint.

Lib. 1. Genes.

Li. 16. rer. Hisp.

At, ineunte Vere, anguis prodiens à latebris veteres deponit exuuias, quas nõnulli
sypharæ, alij senium, vel senectutem, alij ad mentem Plinij vernationem appellant. Id to-
tum docuit Aristoteles in historia Animalium, nimirum Serpentes, quando exuunt se-
nectutẽ, primò inchoare à capite, itaut cadentes exuuiæ eos quodammodo obcæcare
videantur, sed tandem spatio diei naturalis à capite ad caudam, totum aufertur spoliũ,
eo modo, quo fætus membranarum inuolucris liberatur. Deinde degustato, vt voluit
Nicander, fœniculo, Serpens iuuenis in humanum conspectum apparet. Hoc innuit
Reusnerus in Paradiso poetico, quando canit.

> *Ipse vetustatem cum pellibus exuit anguis,*
> *Inficit, & vultus flore vigente suos.*

Denuò idem decantat his versibus.

Lib. 2. de loc. affec.

Lib. 8. cap. 17.

Fœniculum Serpenti gratum.

Ex

A *En nouus exuuijs Serpens reuirescit ademptis,*
Atq; graui reficit senia membra situ.

Tibulus verò hanc Serpentum proprietatem contemplans humanam deplorabat conditionem hunc in modum.

Crudeles Diui Serpens nouus exuit annos,
Formæ non vllam fata dedere moram.
Anguibus exuitur tenui cum pelle vetustas,
Cur nos angusta conditione sumus?

Huius Serpentum proprietatis argumento Ioannes Spondanus in Commentarijs ad Odysseam Homeri, conatur Paracelsicam lapidis philosophici doctrinam confirmare. Hæc autem ratio nunquam nobis potuit arridere. Galenus quoq; hac anguina proprietate ductus, Serpentes pilos non posse indui demonstrabat: quoniam hæc animalia in subterraneo specu hyeme delitescentia cutem siccam, ritu animalium testaceorum nanciscuntur: propterea pili ab ea prodire non possunt: ideoq; illam verno tempore B exuunt. Quamquam multi fuerint huius opinionis angues candidos in exortu Canis senectutem deponere; quod à veritate alienum esse arbitramur: hoc enim in Italia non obseruatur, neq; adduci possumus, vt credamus in calidiori etiam Orbis plaga ab anguibus tam serò spolium relinqui. De causa autem, propter quam Serpentes quot annis exuuias veteres amittant, Authores inter se sententijs variant. Poetæ, qui perpetuas fabellas agitant, huius rei causam summo assignant Ioui, qui olim hominibus de se ob sacrifitia optimè meritis iuuentutem per dorsuarium asellum misit, sed bestia tantum thesaurum, ob simplicem aquam, anguibus vendidit. Hanc autem fabulam Georgius Sabinus elegantissimis versibus explicat hunc in modum.

Lib. 16.
Lib. 2. de temp. c. 5.
Cur Serpentes spolium deponant.
Li. 4. Eleg. Elegia 3.

Iupiter imperium quo tempore cepit Olympi,
Et Superis pulso iura parente dedit.
Sanguine taurorum faciebat sacra Tonanti
Vulgus, agebatur festus in orbe dies.
Iupiter his motus sacris, quodcumq; rogarent,
C *Id fore iurabat per sua sceptra, ratum.*
Conueniunt hominum cœtus, omnesq; iuuentam
Lædere quam posset nulla senecta petunt.
Annuit Omnipotens, tardumq; vocabat asellum,
Quo senior Bacchi vectus alumnus erat.
Hæc age, dona pijs, dixit, mortalibus affer:
A Ioue mandatum munus asellus obit.
Quid tibi cum tali pecudum turpissima dono?
Te graue lignorum dignius esset onus.
Ecce sitim fessus dum colligit inter eumdum
Flectit ad irrigui flumina fontis iter.
Quadrupedem vidit, qui talia dona ferentem
Seruator liquidi gurgitis hydrus ait,
Fluminis huius erit tibi copia nulla bibendi,
D *Ni mihi, quæ portas tergore, dona dabis.*
Heu pecus ignauum, cælesti nectare munus
Nobilius vili vendit asellus aqua.
Anguibus exuitur mutata pelle vetustas,
Tristia nos senio fata premente manent.
At rudibus caueat ne quid committat asellis,
Qui benè curatas res volet esse suas.

Verùm omissis Poetarum nugamentis, & ad seria accedentes de hoc legendum esse virum doctissimum Quercetanum asseueramus, qui id attribuit cuidam balsamo, quod in terræ sinu tanquam in proprio loco, matrice, & seminario continetur: ideoq; Serpentes vt pelle veteri deposita nouam induant, hoc balsamum à visceribus terræ exugunt, & potissimum dum mensibus frigidissimis sine cibo latibulantur: necessariò enim tunc hoc pretioso naturæ balsamo aluntur, quo omnia animantur, & vegetant; cuius postmodum ope, verno tempore, omnia reuiuiscunt, & florulenta euadunt. Et

Li. 1. Phar. cap. 23.
Opin. Quercetani.

vicissim

viciſſim appropinquante Autumno, omnes huius balſami vegetales ſpiritus in ſubterraneos meatus, tanquam ad ſuam matricem reuertuntur: quo rurſum Serpentes iter ſuum dirigentes, ſuas cryptas repetunt, vt hoc ſpirituali alimento denuò fruantur. Fateturq; Quercetanus hoc non à Serpentibus, ſed ab effectibus didiciſſe: ſiquidem angues ſub terra brumali tempore degentes, prædicto radicali balſamo imbuti non ſolum, vere accedente, vetus ſpolium exuentes, tanquam iuuenes, diuagantur, ſed etiam facultatem auferendæ lepræ adipiſcuntur, quam virtutem natura alijs medicamentis non eſt impertita. Et quoniam ambigere poſſet aliquis multa alia animalia, præter Serpentes, hyeme in terræ cauernis habitantia hoc radicale balſamum poſſe participare; Reſpondet Quercetanus hanc proprietatem ſolis Serpentibus à natura fuiſſe aſſignatam; quemadmodum antithoræ facultatem extinguendi venenum thoræ, natura largita eſt. Denuò quia aliquis ingenio acri præditus dubitare poterat, cur huius balſami efficacia venenum à Serpentibus non auferat, atq; expugnet; iterum reſpondet in apibus etiam mellificis aculeum obſeruari. E

Cardanus in hiſtoria ſubtilitatis, à Serpentibus Vere ſpolium deponi aſſerit ob ſiccitatem, quam hyberna fame contrahunt, illiſq; contingere, quod hominibus accidit elephantiaſi laborantibus fatetur; quorũ cutis ex vapore humoris corrupti ſiccata eleuatur. Scaliger verò in exercitationibus contra Cardanũ, id à ſiccitate animalis minimè prodire poſſe ſcribit: ſiquidem ſtellio exuit ſenectutem, cũ nullam ſiccitatem participet. Præterea arbores longè ſunt ſicciores, & tamen nullum corticem mutant. Item Cantharides inter animalia inſecta ſicciſſimæ iudicantur, neq; tamen, vertente anno, primas exuuias relinquunt. In hac diſſoluenda difficultate, nobis magis arridet Greuini ſententia, qui vernationem anguium genuinam pellem eſſe minimè putat, ſed potius ſpolium ex muco, & ſorde, inſtar muſci, in latebris circa corpus animalis collecta, & ſiccata genitum, quod poſtea Vere è cauernis exeuntes, & circa loca anguſta ſe affricantes deponunt. F

Exercit. 189.

Lib. 1. de Venen.

Vera opinio de ſpolio anguiũ.

Præter hæc, Serpentes à natura longam ſibi vitam comparaſſe dicuntur; idq; ab exuuijs depoſitis dimanare multi exiſtimant. Attamen hoc optimæ iocinoris conſtitutioni attribuendum eſt, quoniam ab excremento felleo diligenter expurgatur: cum in cyſti fellis magna huius excrementi copia contineatur. Verùm hæſitabit aliquis, ſi cauſa longeuæ vitæ priuationi fellis attribuitur, vt Ceruis, atteſtante Mercuriali, contingit, Serpentes igitur ob fellis redundantiam diuturnioris eſſe vitæ non erit aſſerendum. Hanc dubitationem vnà cum Philoſopho diſcutimus, dum huius animalis viuacitatem probæ, & opportunæ hepatis cõſtitutioni aſſignamus; quoniam etiam à minima humoris fellei portione hepar diligenter expurgatur: dum fel Serpentum per venas non effluens, eorum viſcera, & corpus non vexat. Tale enim virus ad membranam illam dentes operientem continuò dilabitur, vt ad quemcumq; ictum illis in promptu, & præſto ſit. Immò cum id per venas non permeet, non ſolum hæ animantes ſunt diuturnioris æui, ſed etiam à multis affectionibus ſunt immunes, quibus cæteræ animantes, ob nimiam huius excreti venas intrantis abundantiam, ſunt obnoxiæ. Præterea, iuxta nonnullorum ſententiam, Serpentes diuturnioris vitæ eſſe feruntur, quoniam in victu admodum parci ſunt: nam ſi more aliorum animalium comederent, eorum imbecillus calor extingueretur, & illicò perirent. Cæterùm adhuc hiſtoria hæc alia premitur difficultate: quandoquidem ſi angues tam debili calore referti ſunt, non poterunt annos ducere diuturnos. Notandum eſt Serpentes, in comparatione ad alias beſtias, hunc calorem innatum ſuæ naturæ habere proportionatum, atq; humido radicali viſcoſo tenaciter copulatum, in quo adeò probè conſeruatur, vt ob viſciditatem non ità celeriter euaneſcere valeat: Idcircò hæc animalia diuturna lucis vſura fruuntur. Id etiam in plantis perpetua coma virentibus meridiano iubare lucidius eſſe videtur: etenim hæ tempore brumali folia non deponunt ob viſcoſam humiditatem, in qua earum reſidet calor, qui ad radices tunc temporis recurrere nequit, quemadmodum alijs plantarum generibus acccidere ſolet. G H

Lib. 1. var. lect. cap. 23.

Serpentes ſunt æui diuturnioris.

Cur aliquæ plantæ hyeme folia nõ deponant.

Accedit vigilantia, quam multi Serpentũ propriam eſſe autumant, qua de cauſa Poetæ hortum Heſperidum à Serpentibus cuſtodiri fabulati ſunt. Ad id alludens Martialis de quodam pomorum munuſculo ſermonem habens ſic canebat,

Non

A *Non mea Massylus seruat pomaria Serpens,*
Regius Alcinoi nec mihi seruit ager.

Lib. 20. Epigr. 94.

Alij tradunt, quòd Serpentes diei noctem coniungunt peruigilem, dum oculis apertis somnum capiunt. Id Phyles versibus iambicis sic eleganter expressit.

Ὡπῶς καθεύδει, καὶ δοκεῖ πάλιν βλέπειν,
Ὄφις τε καὶ πτὼξ, καὶ θυμοῦ πλήρης λέων.

Idest.

Quomodo dormit, & simul cernere videtur
Serpens, & Lepus, & animosus Leo.

Aut quia, vt adnotauit Aristoteles, iuxta nonnullorum opinionem, & Serpentibus, & pullis hirundinum idem contingat: propterea quod horum animalium oculi lacerati paulò post pristinam videndi facultatem acquirunt; quemadmodum etiam caudæ tum lacertorum, tum Serpentum amputatæ renascuntur. Quamuis scripserit Isidorus oculos anguium esse paruos, & hebetes, raroq; in aduersum intueri, cum oculi non frontem, sed tempora occupent; ita ut citius audire, quam videre credantur.

B Superest prudentia, quam multi in Serpentibus refulgere referunt: cum sacræ litteræ, & potissimum in Genesi, prudentiæ Serpentinæ meminerint. Multi authores hoc animal ob prudentiam præstantissimum prædicant; quia totum corpus periculis exponere soleat, dummodò caput illæsum seruet: cum aliæ partes vulneratæ facilè pristinam sanitatem adipiscantur. quocirca quidam hebræorum iustis de causis asserebant, Serpẽtem astu cuncta alia animantia superasse. Augustinus Stheucus Serpentes in sacris Biblijs prudentes nuncupari voluit, quia longissimè cernant. At Clemens Alexandrinus aliam assignat rationem, scilicet quia in maleficijs, quorum Serpens est artifex, aliqua discretio, & futurorum coniectura inueniri possit. Nisi velimus illos prudentes vocare, ex Aeliano, quia impendentem pestem, terræmotum, cœli salubritatem, & frugum fertilitatem præsagiant: nam quinq; diebus, antequam Helice funditus euerteretur, Serpentes omnes, & aliæ bestiæ huius generis ab eo loco exierunt. Basilius verò duplicem prudentiam constituit, vnam proprij commodi custodem, & alieni doli obseruatricem, quam Serpens sibi vendicasse videtur, alteram statuit esse virtutem agenda, & non agenda definientem. Primam igitur non propriè prudentiam, sed potius calliditatem, & astutiam nuncupare poterimus. Ideò nonnulli Serpentem pro astu depingunt, & hanc etiam ob causam in caduceo Mercurij cõplicari putant; quia Antiquitas calliditatem, & prudentiam eloquentiæ per virgam designatæ esse necessariam ostendere nitebatur. Alij demũ Serpentes cognominarunt prudentes, quoniam absq; pedum, manuum, alteriusuè exterioris organi adminiculo celeres sint, figurasq; varias assequantur, nec non inuoluto, & reuoluto motu in quamlibet partem progrediantur.

Opin. Stheuci circa prudẽtiam arguium.

Homil. 12.

C

Prudentia duplex.

Reliquum est, vt de Serpentum læsione aliquid in medium afferamus. Nam hoc animal naturali instinctu, si semel tantùm arundine percutiatur, tanquam iners, & mortuum iacere solet; Verùm si frequenti petatur ictu, tunc ingentes colligens iras totis viribus percutientem mordere conatur. De hac proprietate Phyles sic cecinit.

Τῷ δόνακι τυφτεὶς ὁ θρασὺς ἅπαξ ὄφις,
Κεῖθ' οἷα θανατῶν· ἂν δὲ τύψῃς πολλάκις,
Ὀργᾷ τε κατὰ σοῦ, καὶ προβάλλει τὸ στόμα.

D Idest.

Serpens arundinis iacet percussu iners,
Ceu mortuus, quod si frequens plagam inferas
Attollit iras, ore cæruleo emicans.

Accedit deniq; proprietas, quam recitauit Aristoteles in historia de partibus Animalium. Videlicet caput à Serpentibus, reliquo quiescente corpore in oppositam partem verti. Huius rei causam in Anatomicis assignauimus, dum Serpentem volubili structura constare, & eorum spinam vertebris cartilaginosis, & flexilibus integrari pronuntiauimus. Id totum natura necessariò illis impertita est, vt partem oppositam lædentia vitare possent. Aliter pedibus carentes semetipsos conseruare, & tueri nequirent. Ad finem aliqui proprium esse stercoris Serpentini benè olere, idq; ob siccitatem illis competere asseuerantius dicunt. Legimus quidem apud Cardanum in plaga Indica orientali sita inter Calecuthum, & Cananor, Serpentes multos diuagari, qui ab ore suauissimum, &, mosci instar, iucundissimum odorem spirant.

Lib. 4. cap. 10.

In lib. de subtil.

E

TEMPERAMENTVM.

CIRCA Serpentum temperaturam in scholis Philosophorum, & Medicorũ non leuis agitatur controuersia, num angues in calida, vel frigida temperie sint constituti, quoniam de hoc, authores grauissimi sibi inuicem sententijs aduersantur. Nos in præsentia, vt nostra fert opinio, statuimus adhærendum esse eorum authoritatibus, qui anguinam naturam ad frigidum temperamentum referunt. In primis Galenus nostræ fauet sententiæ multis in locis; dum alicubi omnes Serpentes esse naturæ frigidæ credidit: idemq; Rhasis sentire videtur. Alibi etiam agens de locis affectis promulgabat cuncta animantia frigidæ temperiei, bruma vrgente, tanquam mortua ob violentiam frigoris in latebris quiescere, deinde inter hæc Serpentes recensebat. Quæ opinio non recedit ab Aristotelis doctrina, qui in historijs animalium pronuntiauit Serpentes ideò esse frigoris impatientes; quoniam frigidi sunt: qua de re hyeme ad cryptas, in quibus est calor, libentissimè semet recipere astruit. Præterquamquod idem Aristoteles hos animantes voraces, & minimè bibaces esse constituit: sed appetentia frigiditate stimulatur, sunt ergo Serpentes ad frigidum reducendi temperamentum. Plinius quoq; nostræ accedit sententiæ, dum modicum sanguinem, consequenterq; exiguum, & imbecillum calorem, & nullum sudorem anguibus inesse scribebat. Item Greuinus inter nuperos authores non spernendus, dum sermonem habet de venenis, multis, & validis rationibus frigidam Serpentum naturam stabilire conatur aduersus illos, qui oppositam opinionem tutari nituntur. Vt omittamus authoritatem clariss. Mercurialis dicentis Serpentes esse frigidos, propterea quod à Serpentibus venenati mirifico quodam frigore statim tentantur. Nam hoc à frigiditate Serpentis, aut veneni prodire non potest; imò quia calor natiuus ab extimis partibus ad penitiores, & præcipuè ad cor se conferat, præterquamquod calor innatus patiẽtis à veneno superatur, & extinguitur. Non desunt insuper innumeræ ferè rationes, quibus eamdem possumus stabilire sententiam. Primùm Serpentes si manibus, solstitio etiam æstiuo pertractentur, insignem manibus frigiditatem communicant: itaut nonnulli hac causa moti febrientibus Serpentes tractandos præbuerint, vt æstuans febris calor retunderetur: quo peracto postmodum ijdem Serpentes, instar glaciei, frigidi in lecto remanserunt. Deinde habemus hanc vniuersalẽ propositionem à Philosopho assignatã, scilicet proprium esse caloris dilatare, & aperire, & vicissim propriũ esse frigoris cõstringere, & indurare: ideò iuxta hanc doctrinã animal habens laxiorem pellem, consequenterq; poros apertos in temperamento calido, habens verò poros clausos in temperamento frigido erit collocandum Pellis igitur Serpentum meatus adeò clausos habet, & caro eorum adeò dura, & densa est, vt hæc perpetuam frigiditatem adiunctam habere demonstrent. Amplius sciendum est, testificante Galeno, aliquid frigidum, calidum, siccum, & humidum in relatione ad id, quod temperatum est nũcupari; sed inter animalia homo toto genere temperatum est animal hinc aduertendum est, num Serpentes homine, vel calidiores, vel frigidiores esse dicantur. Itaq; in cognitione temperamẽtorum, vniuersalis propositio legitur apud Galenum, nempè quo animal maiori, vel minori copia sanguinis redundabit eo maiorem, vel minorem caloris abundantiam habebit: propterea anguibus, cum in sua specie minus quàm homini insit sanguis; proculdubio concludendum est ipsos esse frigidiores. In dictorum confirmationem alias duas non spernendas rationes addere possumus. Prima est, quòd Serpentes quacumq; transeunt, semper quamdam viam humido, & viscoso humore designant; cum autem excellens humiditas comitem semper habeat frigiditatem; hinc colligendum est angues in frigida temperatura esse reponendos. Secunda ratio est, quia Serpentes oua admodum tenui cortice munita enituntur: quare si calore insigni essent referti, proculdubio putamen ouorum durum esset, quale in ouis gallinarum conspicimus; cum in gallinis egregius, & validus calor obseruetur. Ex altera parte Petrus Andreas Matthiolus, in commentarijs ad Dioscoridem, prædictæ sententiæ videtur refragari, dum Serpentes temperamento calidos esse arbitratur; fortassis nixus Auicennæ verbis, qui mirabatur inuentos esse homi-

In Lib. de Ther. ad Pis. cap. 8.

Li. 2. c. vlt.

F

Li. 10. cap. 72.

L. de Venẽ. cap. 1.

G

H

Sãguis auget calorem.

L. 24. c. 20.

A homines, qui Serpentes frigidæ temperiei esse crediderint. Quamobrem Matthiolus argumentatur hunc in modum. Serpentes, bruma premente, ad latibula confugiunt, quia frigidiorem aerem suæ temperaturæ calidæ aduersum vitant; quemadmodum pisces natura frigidi, cum primum aeris caliditatem sentiunt, illicò moriuntur. Prædictam Matthioli rationem dissoluere debemus dicendo, Serpentes ob frigidam temperaturam hyeme latibulari, & pisces extra aquam interire, non ob aeris calorem, sed quia amplius in proprio elemento non versantur: sicuti vice versa multa alia animalia in aquis vitam traducere nequeunt, pariter veluti homines temperaturæ biliosæ hyeme optimam transigunt vitam, æstate verò ob calidum temperamentum ægerrimè se se habent. Serpentes ergo natura frigidi hyeme latitant, ne ingens anni temporis frigus eorum calorem natiuum veluti sopitum prorsus extinguat. Idq; tali tempore liquidò constat, si quis è cauernis Serpentes eruerit, illi enim ob magnam caloris imbecillitatem vix semetipsos mouere, & proficisci possunt. Demum si Serpentes essent natura calidiores, diuturnam vitam sine alimētis, ob maximam natiui caloris actionem, B degere non possent: At eorum calor cum sit valdè languidus, per diuturnum temporis brumalis spatium in loco subterraneo sine cibis morantur: hac de causa natura illis carnem, & pellem solidiorem, & crassiorem communicauit, ne infirmus eorum calor citò euanescere posset.

Fen.6.Lib. 4.Tract.3. cap.21.

COITVS, PARTVS.

ANTEQVAM verùm congressum, & partum Serpentinum ponderemus: necessarium esse arbitramur Serpentum generationem ad mentem Antiquorum examinare. Poetæ in primis commenti sunt cuncta animantia venenata ex sanguine Titanum concepta fuisse, qui cum aduersus Saturnum, & Opim belligerare ausi essent, tandem à Ioue superati interfecti fuerunt, quorum de cruore Nicander in Theria-C cis ortos esse Serpentes decantat.

Fama est multiplici variata phalangia forma,
Omneq; serpentum genus, & quæ cætera turba est,
Lethale omne fouent, fundunt, spirantq; venenum
Anguipedum fuso prodisse cruore gigantum.

Alij Serpentum originem ex guttis sanguineis amputati capitis Medusę dimanasse promulgarunt. Id celebrat Ouidius hunc in modum.

Lib.4.Metam.

Cumq; super libycas victor penderet arenas
Gorgonei capitis guttæ cecidere cruentæ,
Quas humus excipiens varios animauit in angues.

Alij ex terra, seu potius ex putredine terræ Serpentes prodijsse, hacque ratione Pythonem magnum illum Serpentem olim progenitum fuisse litteris demandarunt; quem postea Apollo interficiēs Pythius fuit cognominatus, indeq; ludi pythij ad perpetuum huius facti monumentum instituti fuerunt, in quibus victor esculeis frondibus corona-D batur. Ouidius hunc Serpentis ortum eleganter diuulgat his versibus.

Lib.1.Metam.

Ergo vbi diluuio tellus, lutulenta recenti
Solibus æthereis, altoq; recanduit æstu;
Edidit innumeras species, partimq; figuras
Reddidit antiquas: partim noua monstra creauit.
Illa quidem nollet, sed te quoq; maxime Python
Tum genuit, populisq; nouis incognite Serpens
Terror eras.

Quamquam alij scripserint non ex terra, sed ex sanguine Pythonis omnia animalia venenata in cunctas regiones propagata fuisse. Verùm postquam verba fiunt de ortu Serpentum ex putridis prodeunte, non erit ab re prædictis addere eorum opinionem, qui ex putrescentibus humanis carnibus, vel potius ex corrupta spinæ medulla Serpentes generari asseuerant. Id Pythagoreorum secta, nec non Plinius litterarum monimentis consecrarunt: quod postea Ouidius confirmat his carminibus.

Sunt qui cum clauso putrefacta est spina sepulcro
Mutari credant humanas angue medullas.

Propterea Virgilius huic adhærens opinioni de sepulcro Anchise Serpentem prodijsse finxit, dum inquit.

Lib. 5. Æneid.

——— *cum lubricus anguis ab imis*
Septem ingens gyros, septena volumina traxit,
Amplexus placidè tumulum, lapsusq; per aras.

Pariter Silius Italicus verba faciens de tumulo Zazynthi ad imitationem Virgilij sic canit.

——— *& grato cineres decorarat honore,*
Et visus sede (horrendum) prorupit ab ima
Cæruleus maculis auro squalentibus anguis.

Itaq; Prisci hac fortassis ratione ducti, vt narrat Plutarchus in Cleone, Serpentes Heroibus consecrarunt. Aelianus igitur contemplans hanc Serpentis generationem, tandem in hæc prorupit verba; nempe, vel id esse fabulosum, vel ad mysterium trahendum esse: nam si aliquis homo irrationalem ducit vitam, is in terra tantummodo Serpens venenatis afflatibus humanam societatem corrumpens, tortuosis cogitationibus quotidie dolos machinans, in latebris turpia exercens: æquum erat, vt huius defuncta caro tale animal generaret, sicq; præmium Serpentinis moribus dignum referret improbus, dum mortuus pater Serpentis efficitur. His igitur, moralibus omissis, nonnulli manifestant naturaliter ex eorũ cadaueribus Serpentem oriri, qui ante obitum, cadauer Serpentinum olfecerint. quamobrem circumfertur Archelai epigramma (referente Antigono) quod sic se habet.

In Narrat. mirab.

Cuncta in se alternis aui vis longa reuoluit,
Et vicibus certis omnia mundus alit.
E curuæ spinæ Serpens (res mira) medulla
Nascitur, hoc monstrum putre cadauer habet.
Traxerat exanimi viuus Serpentis odorem,
Post sua, quem rursus funera gignit homo.
Credamus nasci Cecropem potuisse bimembrem.
Exemplis res est nunc ea mira minus.

Non esse igitur prodigiosum ex humano cadauere Serpentis ortum credendum est; & eò magis, cum Ambrosius Pareus vir procul dubio fide dignus scribat Aueniōnensem quemdam opificem, quo tempore ipse in ea vrbe versabatur, feretrum plumbeum, in quo cadauer erat, fideliter vndiq; ferruminatum, ne tantillum aeris ingredi posset, reserasse: interim à Serpente incluso adeò lethali ictu percussum fuisse, vt parum abfuerit, quin periret. Itaq; multò magis ex terra, & imbre putrescentibus Serpentes progigni poterunt. Id Macrobius innuit dicens. In Aegypto ex terra, & imbre mures nasci, alijs verò in locis ranas, & Serpentes produci. Hanc ob causam Nerui Scythiæ populi, teste Herodoto, quadam æstate, ante Darij expeditionem, solum mutare coacti fuerunt: nam tanta Serpentum multitudo ex illo solo procreata est, vt tali relicta regione, cum Budinis imposterum habitauerint. Item Amyclarum ciuitatem Italiæ, inter Caietam, & Terracinam sitam, à Serpentibus deletam tradunt, quia innumerabilis increuit Serpentum copia, qui ex vicinis paludibus nascebantur. Quamuis alij referant prædictam vrbem à Serpentibus fuisse destructam, quia nulli angues ibi occidebantur: siquidem ea vrbs Colonia laconica fuisse dicitur, & Seruius Lacones pythtagoricæ sectæ constituit asseclas, qui σαρκοφάγιαν interdicebant, ea potissimum ducti ratione, quia humanas animas in brutorum animalium corpora, magno probro, transmigrare credebant. Quid plura? in corporibus humanis etiam viuentibus Serpentes genitos legimus. Nam olim in Hungaria iuxta flumen Theisan accidit, vt in multorum hominum aluo Serpentes naturalibus similes gignerentur, & ob id circiter tria hominũ millia perijsse feruntur. Plinius etiam retulit inter initia belli Marsici ab ancilla Serpentem editum fuisse. Nos hoc in loco figuras nonnullorum animalium Serpentibus similium exhibemus, quę similiter ex putredine in corporibus humanis genita sunt. Immò ex capillis mulierum productioribus, & humidioribus Serpentes produci narrat Rhodiginus. Sed Porta capillos mulieris mensibus laborantis fimo obrutos,

L. 24. cap. 20.

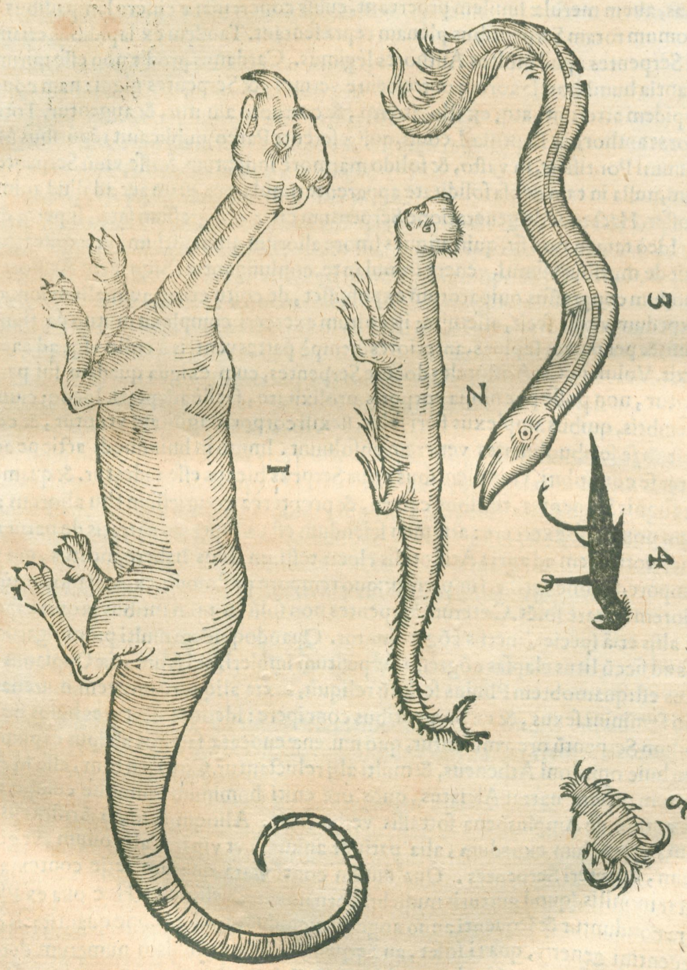
Lib. 4.

E F G H

A

1 Effigies monstri Serpentini ab humano vtero exclusi.
2 Vermis Serpentiformis vomitu exclusus.
3 Monstrum anguineum ab aluo virginali exclusum.
4 Illuuies per vrinam excreta.
5 Rudimentum millepedis per lotium excretum.

B

C

D

tos, modico temporis spatio, in Serpentes degenerare affirmat id accidere setis iubarum E equi multi autumant; quæ fluentibus aquis expositæ, paucos post dies, Serpentes procreant. lætaminibus quoq; idem accidere scribunt, quando hæc sub dio in loco concauo humorem colligente sita sunt, & stramento intecta, ne sole arescant. Verùm aliqui, ex Plinio, palum è robore in illo defigunt, ne ibi Serpentes innascantur.

Vt prohibeatur qn in fimo Serpens generetur.

Amplius nō possumus nō mirari, quòd ab auibus etiam Serpentes prodeant: quandoquidem Democritus (referente Plinio) nonnullas nominat aues, quarum de sanguine confuso Serpens generatur. Immò maior nostro animo incessit admiratio, dum è singulis ferè plantarum speciebus sub fimo equino locatis, vermium, & Serpentum proprias gigni species, ex Cardano, intelleximus. Alij potissimum ex Saluia in sterquilinio putrefacta Serpentes oriri asserunt. quamuis Magi Persarum, authore Langio, ex folijs saluiæ in fimeto corruptis, Sole & Luna secundam faciem Leonis occupantibus, auem merulæ similem procreant, cuius concrematæ cinere lampadibus insperso, F domum totam Serpentibus plenam repræsentant. Tandem ex lapidibus etiam generari Serpentes apud multos Authores legimus. Cardanus prodit non esse mirum ex substantia humidiori saxorum putrescente vermes, & Serpentes gigni: nam contactu suo lapidem atterunt, atq; ex illo attrito, & corrupto aluntur, & augentur. Totum id roborat authoritas Baptistæ Leonis, qui (referente Pareo) publicauit tēporibus Martini V. Summi Pontificis, in vasto, & solido marmore inuentum fuisse viuū Serpentem inclusum, nulla in tam densa soliditate apparente rimula, per quam aer ad illud animal subire posset. Hactenus de generatione Serpentum citra congressum satis, superq; dictum sit.

Lib. 7. de rer. var. cap. 29.

Lib. 20. cap. 24.

Ideò tamen non fit, quin angues (more aliorum animantium, vt explicatum etiam fuit de muribus) simul, venere stimulante, coniungantur. Siquidem Aristoteles, cum modum congressus ouiparorum exposuisset, de coitu etiam animalium longorum, & expedum verba fecit, asseruitq; ijs coitum exerceri complexu mutuo partium supinarum; & per partes supinas, anteriores, nempè partes ventris à collo vsq; ad caudā intellexit. Voluit igitur Aristoteles docere Serpentes, cum exigua quadam sui parte copu- G lentur, non posse præ nimia corporis prolixitate, facilè adaptari. Ideóq; cum careant membris, quibus amplexus fieri solet, flexili corporis agilitate vtuntur, & complexu mutuo se se obuoluentes venerem absoluunt. Immò in huiusmodi actione adeò sunt inter se conuoluti, vt intuentibus vnus Serpens biceps esse videatur. & quamuis dixerit aliquis Serpentes, testibus carere, & propterea congressum ritu aliorum animantium non posse exercere: attamen sciendum est ex superius narratis de natura, & moribus eorundem ad aures Aristotelis, loco testium duos habere meatus, qui venereo tempore, semine fætifico implentur: quo tempore postmodū, ex Aeliano, grauissimum odorem spirare solet. Cæterùm Serpentes non solū cū animantibus propriæ speciei, sed cū alijs etiā specie diuersis cōgrediuntur. Quandoquidem multi promulgarunt murenas ad siccū litus elapsas cōgressu Serpentum impleri, cui sententiæ Oppianus adstipulatus est: quamobrem Plinius scriptū reliquit, iuxta aliquorū mentem, murenas esse tātum fæminini sexus, & ex Serpentibus concipere: ideoq; Piscatores huius non ignari sibilum Serpentū ore æmulantur, quo murenæ euocatæ facilius ab ipsis capiuntur. Ve- H rùm huic opinioni Atheneus, & multi alij reluctantur. Circa partum, esse in Asia Serpentum genera narrat Alciatus, quos ore eniti hominum opinione compertum est; qui author de Amphisbena fortassis verba facit. Alioquin, iuxta Aristotelis sententiam, animalium expedum, alia pariunt animal, vt vipera, alia ouum, vt genus piscium, & cæteri Serpentes. Oua autem continuata quadam serie contexta sunt ad instar monilis, quod gutturis muliebris ornamentum esse solet. Hæc oua ex Plinio, in terra conduntur & sequenti anno angues excluduntur. Occasione quantitatis ouorum Serpentini generis, quæri solet, an Serpentes vltra quemdam numerum determinatum multiplicentur. Cardanus vltra metam quamdam Serpentes non multiplicari arbitratur, hac potissimum ductus ratione, quia humano generi admodum infesti, & pestiferi sint. Ex altera parte Scaliger in exercitationibus aduersus Cardanum, prædictam explodit sententiam: quoniam si illa vera esset, nulla planta venenata v. g. aconitum, & napellus plusquam vnicum semel proferret, quod veritati repugnat; cum prædictæ plantæ, vt experientia docet, copiosissima producant semina. Non possumus igitur præscriptum venenorum numerū assignare. Præterea addit Scaliger non impen-

Lib. 5. de hist. An. cap. 3.

Serpentes quomodo venerem absoluant.

Lib. 1. de Pisc.

Exercit. 83.

A dere periculum, vt vniuersum humanum genus à Serpentibus deleatur. cum maxima pars terrarum orbis huiusmodi animalibus careat.

VOX.

QVALIS sit vox huius animalis, ex doctrina Aristotelica percipiendum est. nam in historijs animalium, inter animantes lingua, & pulmonibus præditos nonnulla collocabat animalia, vt Serpentes, qui longum sibilum edere solent. At quia hæc vox anguibus, & testudinibus quodammodo videbatur cōmunis, propterea Plinius animaduertebat ab anguibus longum sibilum, & à testudinibus obtusum reddi. Aliter cæteri authores vno ore Aristotelis, & Plinij sententiam confirmant. Author Philomelæ sic canit.

B *Ecce venenosus serpendo sibilat anguis.*

Lucanus pariter huic asserto subscribit, dum ait.

Quod strident, vlulantq; feræ, quod sibilat anguis. *L. 6. Pharf.*

Baptista etiam Mantuanus idem sentit, quod cæteri, dum inquit.

——— *coluber quando ore trilingui*
Sibilat, & caput attollens in prælia surgit.

Ab assertis colligendum est sibilare nil aliud esse quam sibilum edere, quod de Serpentibus dicitur. Immò quandoque competit etiam hominibus, quando, ad aliquem deludendum, sibilum emittunt. Sibilus enim est sonus, qui compressis dentibus, & parùm diductis labijs ab hominibus formari solet. Verùm quia huiusmodi sonum Serpentes sæpius emittunt; ideò sibilus tanquam vox Serpentis propria celebratur. Hæc autem vox (sibilus) in singulari numero masculini generis, in numero autem multitudinis, masculini, & neutri apud authores legitur. Deinde est vox æquiuoca cum sibilus apud Poetas flatum venti designet. Scripsit enim Virgilius hunc in modum.

——— *venientis sibilus austri.* *Eclog. 5.*

C Insuper pro nomine etiam adiectiuo vsurpatur: etenim Virgilius interdum ora sibila, nempè sibilantia nominauit. Item apud Græcos συριγμὸς, vel συρισμὸς sibilus exponitur: deinde hunc sonum propriè homini, & postea Serpenti attribuunt. Verùm Apollonius sermonem habens de Serpente custode velleris aurei, sic scribebat. ῥοίζει πελώριον, idest immensum sibilabat: quamuis ῥοιζέω in Grecorum scholis propriè stridorem edere significet: attamen ab Homero interdum pro sibilare vsurpatur. *Lib. 1. Æneid.* *L. 10. Ilyad.*

GRESSVS.

SERPENTES conuoluendo semetipsos, & flexuosis impulsibus incedere publicauit Galenus: cum nunquam, nisi morientes extendantur iuxta illud Virglij.

——— *Serpens conuoluit lubrica terga.* *L. [illegible] nat. admin.*

D Immò ex Aristotele, eodem modo, quo in terra reptant, in aquis etiam natare dicuntur. Non defuerūt, qui in hanc venerunt sententiam, Serpentem antequam decepisset Euam, pedibus vsum fuisse: ideò in sacris litteris legitur. quòd Deus post hominis lapsum, dixit Serpenti, maledictus eris præ omni animali, & super ventrem, seu pectus tuum gradieris quasi prius vsum pedū habuisset. Chrysostomus tamen animaduertit Serpentem etiam ante crimen Euæ pedibus caruisse, Deumq; post primorum parentum peccatum, iussisse Serpenti, vt imposterum super humum reperet; quia prius erecto corpore facultatem conueniendi Euam habuisset; quare meritò damnatus fuit, vt super solum serperet. Hoc autem est conforme doctrinæ Aristotelis, qui scriptis mandauit naturam noluisse temerè Serpentē pedibus carere, quoniam id quod optimum est semper respicit, & pro subiecta sibi materia operatur, saluti semper consulens, & speciebus conseruandis prospiciens. Præterea alia assignatur causa, propter quam anguibus pedes desint nimirum, quia nullum est sanguineum *Lib. 1. Æneid.* *Lib. 3. Genes.* *In Lib. de incessu Anim.*

animal,

animal, quod pluribus quàm quatuor modis se moueat: vnde manifestum est ob longitudinem Serpentes esse enormes, atq; asymetros: hac de re pedibus carere necesse fuit. Pluribus enim, quam quatuor pedibus incedere non potuissent; quoniam inter animalia exanguia recensenda fuissent. Deinde si duos, aut quatuor habuissent pedes, quibus animalia sanguinea gradiuntur, ob incommodam corporis longitudinem, aut omninò se mouere non potuissent, aut tardò admodum motu incessissent: quare satiùs fuit ad eorum cōseruationem, vt quibusdam corporis flexibus, veluti superius fuit declaratum, mouerentur. Hinc clarum est angues per gyros, & flexiones melius gradi. Siquidem dum se volutant, vnam partem corporis flexionibus à terra eleuant, & aliam super terram ponunt. Amplius contra naturam aliorum animalium, caput reliquo corpore quiescente ad partem posteriorem, ob vertebras cartilaginosas, vertere possunt. Neq; hoc temerè fabricatū est à natura: sic enim suum corpus longum, & angustum in partem aduersam respicientes melius tueri possunt. Itaq; angues costis, & squamarum nixibus reptant, quas à summo gutture ad imam aluum æquali ratione dispositas habent. Squamis enim quasi vnguibus, & costis quasi cruribus innituntur. Hæ autem sunt asperæ, vt in vipera, cæcula, & Serpente Aesculapij sæpè obseruauimus. Quocirca si accidat, vt in aliqua corporis parte costa collidatur, illicò Serpens admodum languidus, & debilis in motu redditur; cum ictus ille spinam soluat, per quam corporis motus agebatur. Tandem D. Augustinus in Genesim scribebat, Serpentes ideò carere pedibus, quia, cum sint animalia maximo astu ad nocendum prædita, necesse fuit ipsos repere, ne eorum vestigia audirentur. Apud Græcos etiam εἱλυσπᾶσθαι verbum est, quod de motu Serpentum, & vermium circūfertur, qui se se in arctum colligentes, & posteriora attollentes progrediuntur. iuxta illud.

Quare Serpentes asymetri dicantur.

Quibus adminiculis gradiantur.

Cap. 3.

——— *tractu se colligit anguis.*

Nam in Græcorum scholis εἱλυσπάομαι exponitur voluendo trahor; qualis motus Serpentibus competere videtur. Veluti etiam ἕρπειν serpere, & κυλίειν volutare ad Serpentes attinere asserunt. Item σιγέρπης tacitus repens vertitur, & ad Serpentum genus spectare fatetur Hæsychius. Alioquin περισπειπάω, quod verbum significat in orbem circumdo, Serpentibus tantummodo competit, quando suis spiris aliquid circumdant.

LOCVS.

CIRCA loca à Serpentibus frequentata, primò illa enumerabimus, in quibus minimè viuunt, deinde cuncta alia, tum calidiora, tum frigidiora ab illis habitata recensebimus. Plinius in primis animaduertit Ebusum omnium animalium nocentium esse expertem, neq; aliundè inuecta sustinere. Angli etiam referunt in Hybernia nullum venenosum animal inueniri, & Serpentes nauibus illuc allatos statim interire. Immò terra ex Hybernia allata conspersos continuò exanimari. Fluuius quoq; non longè à Lituania est, qui nocuos animantes non nutrit; immo si nauibus *Eugo* delatis angues adhęserint, cum primum huius fluminis aquam attigerint, edito sibilo aliò confugiunt, vt habetur in historia rerum Polonicarū. Idem Sardiniæ accidere Solinus prodidit. Idem Gauleoni Lybiæ regioni Textor attribuit. Legimus etiam in historia Laponiæ, Serpentes ibi nō gigni, neq; aliunde inuectos ibi viuere posse. In Creta nullos esse Serpētes, neq; alios nocuos animātes Aristoteles, Plinius, & Solinus attestati sunt. Bellonius tamen nonnullas Serpentū species solum cretense colētes obseruauit; neq; veneno turgētes esse arbitratus est, sicuti postmodum experientia docuit: nam ab vno, quem persequebatur demorsus in manu, nullum aliud incommodum nisi solam cicatricem sensit: hac de re Antiquorū opinionem possumus tutari, qui nullū noxium animal in prædicta insula morari asseuerarunt. Britanniam quoq; anguibus carere tribus de causis astruit Cardanus. Primò, quia ob immensum frigus ibi pauci generari possūt; secundò, quia illa regio optimè colitur; tertiò tandem, quoniam, qui geniti sunt, exterminantur. Scaliger verò non iniuria prædictas rationes refutat; cum multa loca prædictis frigidiora, & cultiora Serpentum magnam copiam producant: id igitur naturæ

Tom. 1.

In Cornucop.

In lib. de subtil.

A turæ loci potius tribuendum esse existimauit. Sicut de multis alijs locis superius est exaratum. Quid dicendum est de Paradiso terrestri, in quo Serpentem non versari multi autumant? Abdias agens de topographia Paradisi delitiarũ, scripsit Serpentem huiusmodi sedem non colere, quoniam per ipsum Angelus inuidiam suam exercuit: propterea à Deo diris affectus pœnis in loco benedicto habitare nõ potest. Angelum enim liuor occupauit, cum Dei imaginem in homine perpendisset: quamobrem inuidiam concipiens vi angelica Serpentem ingressus suasit vxori Adæ, vt vetitũ à Deo pomum tutò comederet. Hactenus de locis à Serpentibus non frequentatis.

Lib. 7. hist. Apost.

Modò ad enumerandas regiones à Serpentibus quotidie vexatas accedendum est. Primùm loca meridiei obuersa recensebimus cum multi authores in locis calidioribus pestiferos produci Serpentes asseuerent. Omissa igitur insula Colubraria, seu ophiusa, quam, ob Serpentum copiam Plinius inhabitabilem redditam fuisse astruit: nec non Melitæa Italiæ insula Serpentum feracissima, vbi lapis, vel terra Gratia S. Pauli nuncupata, aduersus venenum probatissima nascitur; immò & Pharo olim Ægypti insula, B quæ ex Aeliano, multis, & varijs Serpentum speciebus scatebat. Reducere oportet ad mentem Thessaliam tanto anguium numero redundantum, vt, nisi à Ciconijs voraren-tur, proculdubio incolas à suis sedibus expellerent: quemadmodum accidit incolis oppidi S. Viti in Gargano Apuliæ monte, quos, vt notat Leander in historijs, anguium multitudo adegit aliò migrare. Addamus Arabiam, in qua Herodotus scribit innumeros ferè Serpentes circa thuriferas arbores tanquam illarum custodes versari, qui postmodum in Aepyptum volare dicuntur, vbi, nisi ab auibus Ibidibus extinguerentur, totam Aepyptum dissiparent: qua de causa à gente Aegyptia prædictis auibus summus habetur honos. Neq; prætermittenda est Numidia ob Serpentum copiam memoranda, quorum morsibus venenosis, attestante Ioanne Leone, multi quot annis mortui inueniuntur. In Æthiopia postea Serpentes numerari non possunt, nam ibi, vt narrat Pierius, inuicem in gyrum voluuntur, vt montis speciem intuentibus repræsentent. Insuper totam Africam Serpentum adeò feracem Strabo, & Solinus prædicant, vt agricolæ araturi necessariò præaltas induant ocreas, alioquin lethales Serpentum ictus ef-C fugere non possent: ideòq; ibi nascitur planta Scorzonera vocata, authore Porta, cuius vsus aduersus Serpentes tantoperè commendatur. Deniq; Petrus Martyr, & Paulus Venetus tot, & tam grandes in Indijs versari Serpentes scribunt, vt aduenis maximum timorem afferant. Cæterum aliqui arbitrantur in solis regionibus calidis Serpentes diuagari ob cõnatam ijsdem animalibus frigiditatem, tum etiam, quia calore magis multiplicari, & citius augeri credant. Verùm illa pars Europæ iuxta Septentrionem sita, vt memorat Olaus magnus, pessimos nutrit Serpentes; licet quoad naturam veneni languidiores, quàm Africani esse ferantur. Propterea in huiusmodi regione aquilonari, ex eodem Olao magno, pastores ab anguibus per campos, & syluas vagantibus maximam noxam quotidie reciperent, nisi opportunis remedijs muniti semper incederent. Immò in parte etiam Septentrionali regni Indiæ vastum esse desertum dicitur, in quo infiniti ferè Serpentes stabulantur. Bohemia sita cis mare Liuonicum, multitudinem, & magnitudinem anguium producit, vt pastores, ex Scaligero, cum illis perpetua bella gerant. Gesnerus etiam recitat in montibus Heluetiæ maximos Serpentes à via-D toribus quotidie conspici. In Italia, & alijs etiam frigidioribus regionibus multos Serpentes, sed minus venenatos esse Cornelius Cælsus tradit: idcircò addit Scaliger in Lombardia, & agro Ferrariensi varias Serpentum species inueniri.

Colubraria & ophiusa.

Lib. 3.

Li. 1. de Africa.

Li. 6. Phyt cap. 23.

Nunc loca peculiaria, quibus vt plurimùm Serpentes delectantur, recensere debemus, Greuinus anguium habitationes statuit esse caulas, casas rusticas, cauernas, montes, & prata secus syluas cæduas collocata. Cælius Rhodiginus syluas odoriferas ab anguibus frequentari diuulgat. Quamuis plerumq; in montibus, & locis aridis libentissimè versentur. Vnde Nicander in Theriacis pronunciat in monte Othry varia Serpentum genera vagari: Sed aduertendum est, quòd author per hunc Græciæ montem, reliquos omnes Serpentibus redundantes intelligere voluit; dum cecinit.

In L. de Venen.

Loca peculiaria anguium.

Præterea candens niue, & asper vepribus Othrys
Rufis reptilibus scatet, & caua vallis, & alta,
Ac rigidæ salebris rupes, nemorosaq; saxa,
Qua sitibundus, & haud vno apparere colore

E

Visus seps habitat.

Cauernæ quoq; sunt plerumq; particulares anguium sedes: quamobrem Ælianus circa puludem sitam iuxta Ephesiam metropolim cauernam Serpentibus plenam inueniri narrat. Hic aliqui clementiam naturæ contemplantur, quæ loca deserta Serpentibus habitanda assignauit, vt huiusmodi bestias venenatas ab humano genere, cuius est valdè studiosa, segregaret. At Scaliger hoc non argumentum, sed nugamentum esse existimat: quandoquidem natura illas terrarum partes consultò animalibus assignauit, quæ ad eorum conseruationem conferre possent. Hac de causa terram tophaceam à Serpentibus maximè appeti multi asseuerant, quia & illam exedere, & in illa facilius latibula parare possunt, quare ad rem Virgilius sic canebat.

Terra Serpentibus grata.

L.3. Georg.

Et tophus scaber, & nigris exesa chelydris
Creta, negant alios æquè Serpentibus agros
Dulcem ferre cibum, & curuas præbere latebras.

Quamuis nō semper in subterraneis locis suam construāt habitationem, sed interdum in cauatis arboribus stabulantur. Vnde Olaus Magnus mirum recitat spectaculum quod (licèt raro) in aquilone videtur: nam Serpentes in cauatis betulinæ arboris radicibus, hyeme cōmorantes suo afflatu talem secus radices excitant calorem, vt huius arboris folia aliàs decidua, durante bruma, proprio referta virore arborem exornent. Quapropter incolæ regionis arcanorum naturæ ignari, hanc arborem folia non deponentem sacram putant. Huic nō multum dissimile videtur scribere Solinus, quādo narrauit in quadam Africæ gleba non sine miraculo campis vndiq; aridis lucum quemdam virere. Inter sedes Serpentum peculiares recensenda est aqua: nam Cadamustus pronunciauit multos Serpentes regni Senegę vnà cum piscibus in aquis natare: Et Plinius retulit ora Elymiadis Serpentibus infestari, quos flumina illuc deportant. Immò, Solino teste, ad Caspias portas, ęquinoctio verno accedēte, Serpentes vndiq; per aquas confluunt.

F

L.21.c.29.

Betula vbi folia non deponat.

In Polyhis. cap.40.

Angues vbi aquis delectētur.

VICTVS.

G

DE cibis Serpentum authores longè diuersa sentire videntur. Primùm nonnulli verbis sacræ paginæ nixi, terram, & puluerem cibaria Serpentum esse statuunt. Siquidem in Genesi, cum Serpens ad seducendos primos nostros parentes, Diabolo organum se præbuisset; tunc Deus illi dixit: super ventrem tuum gradieris, & puluerem comedes cunctis diebus vitæ tuæ. Præterquamquod apud Esaiam habemus hæc verba. *Serpenti panis erit puluis.* Amplius apud Micheam hæc scripta leguntur. *Lingent puluerem, sicut Serpens.* Propterea Serpentes terra, & præcipuè dulci gleba vesci non est negandum: dulcibus enim summoperè delectantur. Ideo Plinius Boam Serpentem lactis auidissimam esse prædicat. Nihilominus nostri etiam agricolæ lactis amantissimos omnes Serpentes esse fatentur. Bellonius omni insectorum genere Serpentes ali testificatur. Vnde Theophrastus scripsit angues partem Africæ incolentes, in qua rarissimè pluit, Onum in illis regionibus copiosè nascētem comedere. Est enim ὄνος, siue ὀνίσκος bestiola quædam multipes coloris fusci, & subcinericij, quæ contacta illicò in orbem se conuoluit, latinis multipeda, & porcellio nominatur. Vitriacus in historia Orientis à Serpentibus illarum regionum piper album vorari tradit: ideoq; singulis annis inter se prælian tes se se mutuò perimunt. Aliquando Serpentes exiguo contenti cibo vitam degunt, quod optimè norunt circulatores, qui angues in capsulis ligneis modico furfure apposito circumferunt. Etenim tempore hyemali penes ignem, vel sub ceruicali, vel in æstuario positi in pyxide perforata, vt facilè respirare possint, absq; esca ad tempus vsq; vernum vitam protrahunt. Nos in vasculis Serpentes inclusos, spatio semestri, sine cibo conseruauimus. Immò Tarantulam viuam Roma in intermedio arundinis ad nos missam in ampulla vitrea, dies quinquaginta, sine alimento retinuimus. Nec mirandum est hæc animalia tamdiù sine cibarijs viuere: quandoquidem Serpentes, & lacerti sunt animantes multo phlegmate scatentes; & phlegma facilè in nutrimentum vertitur: est enim alimentum semicoctum, quod paulatim, iuxtà tempus opportunum, in sanguinem transmutatur. Monstat id in anguibus quotidiana experiētia, etenim dum horum

cap.3.

cap.65.

cap.8.

Angues lactis amantes.

H

Onisci sunt Serpentum cibus.

Inedia anguibus cōuenit.

Tarantula viua Roma Bononiam delata.

A horum pituita in alimentum vertitur, animal fit rugosum, & extenuatur: sicuti in scilla herba licet cõspicari, quæ extra terram in aliquo suspensa cubiculo germinat, velu ti reliqua cæparum genera, aduentante Vere, in hortis germinascunt. Id autem accidit, quoniam plurimum humoris viscosi possident, quo & radicem nutrire, nec non folia, & flores emittere possunt. Præsertim hoc præstat pancratium, quod tribus annis continuis suspensum in Musæo floruit: cum calor innatus in lentore suo facilè conseruetur: quod nisi conspicati fuissemus poculdubio nemini id narranti fidem adhibuissemus. Bellonius quoq; decem menses absq; cibis Serpentes viuere posse affirmat, dummodo paulum aquæ illis identidem prebeatur. Ideò Plinius non sine ratione referebat nullũ Serpentem fame, aut siti interire. Nam Greuinus illis cõtingere asseuerat, quod in aliquibus mulieribus vsu venit, quæ, vt paulò ante dictũ fuit, cũ humore pituitoso, & crasso refertæ sint, calorem naturalem imbecillũ, proportione tamen prædicto humori lento respondentem habent; hac de re sine nutrimẽto diuturnam vitam ducũt.

Scilla, cur extra terrã folia, & flores edat.

Lib. 1. de Venen.

Alioquin Aristoteles docuit Serpentes esse animalia, quæ, data occasione, voraci B tati suæ libenter indulgent: carnes enim, & herbas edunt, & deuorato aliquo animalculo, ab illoq; tota nutriente substantia extracta, reliquum per secessum detrudunt. Sed totum oppositum præstant aranei, qui capti alicuius animalis succum totum foris hauriunt. Idem Aristoteles Serpentinum deuorandi modum assignat, dum inquit Serpentem ex longo breuissimum, & ex tereti latissimum fieri, vt quod deglutitum est, extento corpore melius in ventrem dilabatur: nam gulam habent tenuem, & longam, ideoq; in deglutiendo valdè laborarent, nisi semetipsos multifariam contorquerent. Ephesius opinatus est philosophum, per hæc verba, modum, quo oua deglutiuntur à Serpentibus declarasse; quam sententiam explodit Suessanus; cum oua à Serpentibus, fractis corticibus, sorberi compertum sit. Attamen alij certo certius esse tradunt oua cum putamine à Serpentibus deglutiri, si tamen fauces sint capaces; deinde ab ipsis in semet cõuolutis intra corpus frãgi, & cortices per partes infernas expelli; quando verò Serpentis ætas est tenella, & fauces adhuc sunt angustæ, tunc oua apprehensa orbe spiræ ita vehementer illa perstringunt, vt fracto putamine, liquorem oui hauri C re possint. Non igitur à veritate recedit Olaus Magnus, qui Serpentes omniuoros esse constituebat: cum æstate herbas, carnes, animalia, aliaq; huius generis edant, nec non lac, vinum, & aquam bibant; deinde hyeme pro cibis somno vtantur. Immò ex Plinio, auibus deuoratis plumas, & ossa euomunt. Etenim aues, & potissimum auium pullos in nidis adhuc degentes libenter furantur. Ad rem Aloysius Cadamustus verba faciens de quantitate Psitacorum regni Senegæ, narrabat illas aues tali solertia, & ingenio in nidificando esse refertas, vt excelsissimam quærant arborem surculos tenues habentem, quorum extremitati nidum instar pilæ rotundum, relicto tamen angusto foramine, mira industria fabricatum suspendunt; idq; præstant, vt Serpentum fallant dolos, qui nidum pensilem tenuissimo ramusculo adhærentem mole corporea grauati petere non audent.

Lib. 10. de hist. Anim. cap. 4.

Opinio Aristotelis circa cibum Serpentũ.

Oua quomodo ab anguibus vorentur.

Lib. 21. cap. 29.

Serpentes omniuori admentem Olai Magni.

Quoad potum horum animalium, notandum est ipsa exiguo bibendi desiderio teneri, quemadmodum, & reliqua animantia, quibus natura fungosum pulmonem largita est. Serpentes tamen, ex Aristotele, vini sunt incontinentes: quare multi vino in fictiD libus circa sepes apposito, viperas venati sunt, nam ebriæ nullo negocio capiuntur, vt inferius suo loco exponetur. Mercurialis addit non solum viperas, sed etiam omnes Serpentes vino delectari: quamobrem monet cauendum esse, ne huiusmodi animantes ingrediantur vasa, in quibus vinum seruatur, quia & illud bibũt, & reliquum venenãt.

In lib. Nauig. cap. 30

Potus Serpentum.

PHYSIOGNOMONICA.

ANIMANTIVM alias esse perfidas, & insidiosas, vt Serpentes vehementer verum, & indubitatum esse existimamus. Quare Adamantius ad aures Aristotelis scribebat, quòd homines paruis genis à natura donati, vti sunt angues, semper fucum faciunt, aliosq; à veritate depellere conantur. His addebat Gulielmus Gratarola naturam oris, & menti animalium contemplans, homines parũ mentum habentes vi-

Lib. 8. de hist. Anim. cap. 4.

In opusc. Phys. cap. 14.

tan-

tandos esse; quoniam hi præter cętera immites sunt, & apud amicos semper aliquid fingentes, hypocrisim libenter amplectuntur: propterea ad Serpentes mento prorsus carentes referendi sunt. Amplius idem author de oculorum indicijs verba faciens scriptum reliquit, quòd oculi referti guttulis rubicundis, non tamen rotundis, sed quadratis, & instar ignis micantibus intrinsecus, nec non inferiùs; deinde si aliæ post ipsas sint pallidæ, & aliæ glaucescentes, cũ circulis forinsecus pupillas claudentibus sanguinolentis, & palpebræ, & pupillę moueantur, denotant animũ atrocem vltra mentis cogitationem, nec non sanguinem domesticorum libenter effundentem, omnia nefanda perpetrantem, & dolis, vanissimisq; commentis omnia peruertentem. Tales autem fuisse oculos Ezelini tyranni authores pronuntiant. Sed aduertendum est, quòd huiusmodi guttulæ, in oculis obseruatæ, & obseruandæ, quantò fuerint rubicundiores, eò maiorem iram, & magis facinorosum scelus attestantur: nam minores, & obscuriores, prædicta nefanda minuunt quidem, sed non tollunt. Id totum in oculis Serpentum manifestum esse arbitramur.

Animi atrocis signa.

ANTIPATHIA.

CVM hominibus, multis brutis, varijs plantis, & etiam cum rebus inanimatis Serpentes inimicitias gerere non est dubitandum. In primis homini pertinacem Serpens se se exhibet inimicum, & vicissim homo tali conspecto animali statim perhorrescit, & mulier vtero gerens facilè abortit. Hoc inde natum esse multi authores existimãt, quoniam, in mundi primordio, Deus alloquens Serpentem dixit. *Ponam inimicitiam inter te, & mulierem, & inter semen tuum, & semen eius, ipsa conteret caput tuum, & tu insidiaberis calcaneo eius.* Hinc colligendum est inter homines, & Serpentes hostile semper odium esse futurum. Et quamuis aliqui scripserint Serpentem interdum in hominum delicijs fuisse; hoc inter prodigia alij recensendum esse autumant. Plinius narrat Serpentes non ab homine, sed ab hominis, & præcipuè ieiuni saliua, tanquam ab aqua feruenti, abhorrere; quoniam hæc si fauces anguium intrauerit, illicò perire dicuntur. Vnde Lucretius ad rem canebat.

Lib. Genes. cap. 3.

Saliua hominis anguibus inimica.

> *Est vtiq; vt Serpens hominis contacta saliuis*
> *Disperit, ac se se mandendo conficit ipsa.*

Philosophi perscrutantur, cur Serpens ieiuni hominis sputo necari possit; & tandem in hanc veniunt sententiam id fieri, ob singularem inter vtrumq; antipathiam, siquidem Serpens frigidæ, & siccæ est tẽperaturæ, homo autem calido, & humido temperamento est prędictus. Isidorus promulgat hominem tantũmodo nudum à Serpente timeri (quod Olaus magnus in pueritia sibi accidisse scribit) idq; inde oriri refert, quia Serpens hominis imperium supra cuncta animantia testatur, dum eum veluti Dominum veneratur; quoniam in Paradiso terrestri, ante lapsum primorum parentum illum nudum nouit. Hactenus de homine in genere. Modò ad particulares homines, & populos descendere oportet, qui à Serpentibus priuatis odijs dissident. Ælianus narrat angues à Troglodytis abhorrere, quoniam horũ natio eos comedat, & consumat. In Syria, ex Plinio, circa Euphratis ripas, Syri dormientes à Serpentibus non vexantur: qua de re à Syris non enecantur: cæteris verò cuiuscumq; generis infestissimi sunt. Pariter in Tiryntho angues parui ex humo nascuntur, qui indigenis innoxij, aduenas autem interimere dicuntur. Item Crates Pergamenus in Hellesponto circa Parium, genus hominum fuisse scribit, quos ophiogenes nempè anguigenas vocat: hi ob cognationem quamdam cum Serpentibus, vel potius ob peculiarem antipathiam, Serpentum ictus solo tactu sanare, & manu super patientem imposita, venena à corporibus extrahere dicebantur. Varro aliquos etiam ibi versari scribit, quorum saliua ictibus Serpentum medetur. Huius gentis authorem, vt notat Æneas Syluius, heroem quemdam fuisse ex Serpente immutatum fabulosa tradidit Antiquitas, addiditq; hanc vim apud illam nationem aliquandiu mansisse: quemadmodum in Calabria, fama est, de illis, qui ex progenie D. Pauli cognominantur: nam & hos Serpentum morsibus mederi affirmant. Similis gens in Africa Psyllorum fuit, à Psyllo Rege nuncupata, cui teter quidam odor ingeni-

Lib. 12. Orig. cap. 4

Homo nudus Serpẽti inuisus.

Syri populi à Serpentibus nõ læduntur.

Saliua humana ictibus Serpentum medetur.

A ingenitus est, teste Plinio, quo quasi pestifero nidore Serpentes obstupefacti fugantur: hac de causa illis gentibus nocere non possunt. Propterea apud ipsos peruulgati moris est infantes nuperrimè natos sæuissimis obijcere Serpentibus, sicq; coniugum pudicitiam experiri: nam anguibus non refugientibus vxores tanquam adulteras damnabant. Item simile genus hominum, nempè Marsorum hodie viuit in Italia, vt refert Plinius, quos à filio Circes ortos esse; ideoq; ijs ob singularem antipathiã vim naturalem aduersus Serpentes inesse tradunt. Strabo id confirmare videtur, dum inquit. Quemadmodũ Tintyritę contra Crocodilos naturalem quãdam facultatem possident, ita populi Psylli, & Marsi innatam quamdam virtutem aduersus Serpentes participãt.

Angues cum Psillis populis non noceant.

Lib. 8. cap. 25.

Præterea Serpentes multis auibus se exhibent inimicos: Primitusq; cum Aquila grauem offensionum acerbitatem habent. Quamobrem Aquilæ œtitem lapidem in nidum deferre solent, ne illis Serpentes appropinquare possint. Præterquam quod ex Paulo Veneto, quoddam Aquilarum genus in montibus regni Morfili versantium anguibus vescitur. Sed quandoq; Serpentes ab Aquilis apprehensi in aere multiplici caudæ nexu alas auis ligant, & adeò eas implicant, vt, testibus Plinio, & Alberto, ambo in B terram necessariò cadant. De hoc locutus est Virgilius cum cecinit.

Marsi, & Psilli populi cur à Serpẽtibus non attingantur.

> *Atq; volans altè raptum cum fulua Draconem*
> *Fert Aquila, implicuitq; pedes, atq; vnguibus hæsit.*
> *Saucius at Serpens sinuosa volumina versat,*
> *Arrectisq; horret squamis, & sibilat ore.*

Lib. 11. Aeneid.

Cæterùm animaduertendum est, quod non omnis aquila id præstat, sed tantum genus quoddam paruum, quòd venatur quemdam Serpentem, qui draco generali vocabulo nominatur. Aelianus de horum animalium pugna curiosam recitat historiam. Inquit enim, quod rustici quidam frumentum in area perticis excutientes, & ardenti oppressi siti, vnum ex suis, vt de proximo fonte hauriret aquam, miserunt. Is altera manu falcem messoriam, altera situlam gestans, & ad fontem perueniens, Aquilam à Serpentis spiris arctissimè complicatam offendit, obseruãsq; periculum impendens strangulationis Aquilæ, Serpentem falce dissecuit, & Aquilam à vinculis anguineis, à quibus se extricare non poterat, liberauit. Quomodo autem Aquila liberatori suo gratiã retulerit C in primo Ornithologiæ libro explicatum fuisse opinamur. Deinde angues odio Pauonis exardescunt, cum, ex Authore de natura rerum, pauo clamore suo Serpentes perterrefaciat, & cuncta animalia venęnata depellat: non enim facilè propè habitare audent, vbi vox pauonis frequẽtissimè auditur. Immò à Cycnis etiam dissentire multi volunt; cum hæc verba proferat Auicennas: Qui noctu præsertim dormiens à venenatis animalibus sibi metuit, domi cycnos, pauones, & grues nutriat. Bellunensis tamen pro cycnis ciconias reponit. Vtcumq; sit, hoc omnibus est manifestum, vtriq; aui Serpentem esse inimicũ: propterea Solinus Ciconias in Thessalia maximè immunes prædicat, quia Serpentes interimant. De his Iuuenalis cecinit hunc in modum.

Lib. 7. cap. 37.

Aquila Serpenti inimica.

Pauo, Cycnus, & ciconia aues anguibus inuisæ.

> ——— *Serpente ciconia pullos*
> *Nutrit, & inuenta per deuia rura lacerta.*

Vicissim Serpentes ciconiarum collum sæpè implicant, atq; illas suffocant. Idcircò narrat Oppianus Serpentes pullis ciconiarum sæpius insidiari, & olim in Italia accidisse, vt fætura ciconiæ tribus annis continuis à Serpentibus deuorata fuerit. Prædictis ad- D damus accipitres; qui venenatis bestijs summoperè aduersantur. Vultures etiam contra Serpentes acerrimè preliantur, sed vultures nigri minus roboris habere dicuntur. Serpentes quoq; Ibidem auem oderunt, quoniam ab ipsa deuorentur: Hinc Ægyptij auem hanc sacrũm esse statuerunt. Ad rem Iuuenalis sic canit.

Auipitres, & vultures anguium hostes.

> ——————— *qualia demens*
> *Ægyptus portenta colat? Crocodilon adorat*
> *Pars hæc, illa pauet saturam Serpentibus Ibim.*

Satyr. 15.

Gallus, & gallinæ à Serpentibus odio habẽtur, quia gallus cum illis dimicat, & gallinæ eos vorant. Quare non est mirum si Rondeletius vir fide dignus tradiderit se aliquando edisse gallinas, in quarum ingluuie Serpentes reperti fuerunt. Tandem hirundines, & angues priuatis dissident odijs, quoniam, ex Oppiano, Serpens hirundinum nidis insidias tendit, & earum pullos sæpè deglutit.

Lib. 5. de Pisc.

Si descendamus ad quadrupedes animantes sese offerunt Elephanti, quorum spi-

Elephanti cum anguibus bellum.

ritus, Ceruorum ritu, Serpentes a cauernis euocat. Vnde suffitus ex aliqua parte elephanti paratus Serpentes fugare perhibetur. Quamuis Diodorus Siculus scribat, quòd Serpentes, viso Elephanto, oculis instar fulgoris micantibus, visionem eius adeò obumbrant, vt ad terram necessariò cadat. Sed hæc ad historiam Draconum spectare videntur, de quibus suo loco verba fient. Referunt etiam Serpentes odorem leopardi vitare, quare si hoc à veritate non est alienum, pellis leopardi aduersus Serpentes deferri posset. Quid plura? Cerui Dorcades, & Serpentes odio graui se inuicem prosequuntur; quoniam, teste Nicandro, tam Cerui, quã Dorcades anguibus vescantur: ideóq; Serpentes, conspectis Ceruis, statim ad cauernas se conferunt. At Cerui narium halitu, quasi sympathica quadam virtute illos foras extrahũt. Licèt alij scribant ob antipathiã id accidere; nam angues, Ceruorum flatu percepto, foras exeuntes alio iter vertere conantur; qui interim à Ceruis intercepti non in gratiam alimenti, sed potius medicamenti comeduntur. Quandoquidem Etymologus, & Varinus tradunt Ceruos sæpè numerò verminatione laborare; ideóq; sæpè sæpius torminibus ventris vexati Serpentes quærunt, cornu ad lapides affricato, & nidore excitato, vt à latibulis exeant; quibus voratis à vermibus liberentur. Plinius prodit, quod Ceruus senectute grauatus, proprio spiritu angues è latibulis euocatos comedit, & hac ratione senectutem leuare conatur. Id autem veritati non esse consonum arbitratur Albertus: quamuis nullibi (quod sciamus) hoc apud Plinium legatur. Ideò Simeon Sethi admonet interesse eorum, qui ceruos venantur, vt tempore æstiuo ab eorum esu caueant, quia tunc temporis anguibus vescuntur. Tradit quidem Isidorus, quod Cerui statim atq; ægritudine aliqua premuntur, latebras anguium inquirunt, illisq; spiritu narium attractis, & superata vi eorum venenata, pro pabulo vtuntur, vt pristinæ sanitati quamprimum restituantur. In glossa ad psalmum quadragesimum primum, qui incipit. *Quemadmodum desiderat Ceruus fontes aquarum.* Legitur, quòd Ceruus senio grauatus, Serpentes naribus haurit: vnde veneno æstuans fontem ad bibendum ardentissimè desiderat, & post potionem pilos, & cornua deponit. Vincentius Belluacensis Serpentes tantum pro pabulo Ceruis concedit, vt caligini oculorum medeantur. Alij Ceruorum duplex assignant genus, alterum, quod euocatos à cryptis Serpentes vorat, deinde veneno turgidum pilos mutat, & cornua abijcit, & postmodum aquam hauriens, & euomens liberatur: alterum inuentos Serpentes enecat, postea ad montes, pabuli gratia, se recipit. Gillius ex Oppiano in Libycis finibus magnam Serpentum quantitatem versari promulgat, qui Ceruum humi iacentem inuadere non pertimescunt, & interdum alij caput, alij collum, alij ventrem, & deinceps reliquas corporis partes mordicus apprehendunt: tunc Ceruus à terra surgens alios dentibus dissecat, alios pedibus conterit, & tandem fluuium inquirit, vt reliqui Serpentes ab eius pelle dependentes excidant, & cicatrices quamprimum obducantur. An verò narium spiritu Ceruus Serpentes à cauernis attrahat, quemadmodum magnes ferrum, & succinum paleas, hoc non esse credendum multi autumant. Immò potius debemus adstipulari sententiæ Oribasij, qui scriptum reliquit Serpentes à Ceruo attrahi non flatu latibulum implente, sed potius aerem cauernæ, quoad fieri potest exhauriente, ita ut Serpens egredientem sequatur aerem, non secus ac vinum, vel aqua, attracto aere, per fistulam ascendit. Sed de hoc plura in historia Cerui videnda sunt. Præter hæc, ex verbis Aristotelis, sues Serpentibus maximè inuisi esse tradũtur, dum angues inuentos edunt: qua de re Blondus historicus narrat in syluis Plumbinensibus anguem immensæ magnitudinis olim apparuisse, qui non modò homines, sed cæteras quoq; bestias interimens absumebat: quapropter incolæ non mediocri formidine capti, tandem mille scrofas congregarunt, quas Serpens cõspicatus inuadens, ab illis deniq; extinctus est cum aliter superari non potuerit, sicq; suum ope, ager Plumbinensis à periculo formidolosi Serpentis euasit. Insuper echinus terrestris Serpenti admodum est inuisus, vt meminit Oppianus, quoniam illum latibulantem, & in orbem conuolutum frustra mordet, & quò magis eum spiris circũdando premit, eò magis vulneratur. Ichneumon etiam & Serpens inter se præliantur; idcircò, ex Oro Apolline, Aegyptij hominem debilem significaturi Ichneumonẽ pingebant; quandoquidem hoc animal non prius Serpentum pugnam aggreditur, quàm cæteros suæ speciei ad certamen conuocauerit. Brumali etiam tempore, authore Cælio Rhodigino, Serpens languidior redditus à soricibus in latebra

Cerui, & Serpentis odium.

Quomodo Serpentes à Ceruo de cauerna extrahatur.

Ceruorum duplex genus.

Serpentes audent Ceruũ aggredi.

Quomodo Serpentes flatu Cerui de cauerna educantur.

Suũ & Serpentis pugna.

In Lib. de Pisc.

Echini terrestris, & anguis bellum.

In Li. Hierogl.

E F G H

A latebra infestatur, cum alio tempore sorices à Serpentibus maxima afficiantur noxa. Testudo etiam cum Serpente depugnat: ideò, iuxta Plinij sententiam, nunquam Serpentem inuadit, priusquam herbam cunilam degustauerit: quemadmodum mustela rutam comedit, antequam pugnam Serpentum adoriatur: inuicem enim hæ duæ bestiæ sibimet aduersantur, vt voluit Aristoteles, quoniam iisdem cibis vescantur: ambæ enim in latebris, & circa habitationes mures venantur, hac de causa mustelarum cinere aduersus venenum Serpentis multi adhibent. Idem odium contra Serpentes exercet cattus, qui, ex Alberto, eos, & bufones interficit, sed eos non comedit; immo ab illorum veneno læderetur, nisi felis statim aquam superbiberet. Lacerta quoq; naturali instinctu, maximo amore hominem, & vicissim odio plusquam Vatiniano Serpentem insectatur: ideò Erasmus pulcherrimam historiam de pugna lacertæ, & Serpentis recitat. Item Chamæleonti inimicum se præstat Serpens: etenim, ad mentem Æliani, Chamæleon viso angue latam arripit festucam, qua tanquam clypeo ab hoste Serpentino se tuetur. Tandem cæteri Serpentes à basilisco summopere abhorrent: cum eius tantùm B sibilo audito exanimentur.

Testudinũ muriũ, & Serpentum inimicitia.

Remedium contra Serpentes.

Felis & anguis odiũ.

In Dialog. de Amicit.

Chamæleõtis, & Serpẽtis inimicitia

Si conuertamus sermonem ad animalia exanguia; in horũ multis hostilem animum contra Serpentes inueniemus. Aristoteles docet locustam cum Serpente præliari; quædam enim locustæ species ab impugnandis Serpẽtibus ophiomachus nuncupatur. Vnde quidam agricolæ memorandam locustæ de Serpente victoriam obseruarũt: illa enim Serpentis guttur apprehendens, absq; vllo certamine, bestiam venenatam extinxit. Hoc admiratione dignum est, quòd bestia fortissima, & astuta ab imbecilla, & fatua superari potuerit. Ex his fortè intelligendus est Albertus, qui scripsit inueniri vermem *Opimatum* dictum cum Serpente non viribus, sed audacia dimicantem, illius enim adhæret gutturi, ita ut inde minimè auelli possit, donec Serpenspororsus extinctus fuerit. Ibidem etiam memorat alium vermem, quem spoliatorem colubri appellauit. Aelianus idem accidere cancris Serpentum inimicis tradit: nam Serpentes à vasta cauerna iuxta Ephesiam metropolim egredientes ad proximam vsq; paludem serpunt, deinde tranando ad oppositam ripam peruenire conantur: interim in aqua à cancrorum for- C cipibus comprehensi interimuntur. Tandem, ex Plinio, aranei acerbissimum in se Serpentum odium concitant, dum librantes se filo in caput eorum ad opacam arboris vmbram iacentium, eos tali noxa afficiunt, vt vertiginoso affectu correpti diù rotentur, & tandem pereant. Ad finem Vespæ Serpentum inimicæ pronunciandæ sunt: nam authore Vincentio, in speculo naturali, Serpentibus sæpè vescuntur, quo alimento imbutæ mortiferos ictus imprimere solent.

Locustæ species cũ Serpente pugnat.

Lib. 26. de Anim.

Vbi Serpentes à cancris interimantur.

Aranei & anguis antipathia.

His adnotatis de animalibus, ad arbores, & plantas Serpentibus inuisas sermo est conuertendus. Albertus memorat arborem quamdam in partibus Asiæ crescentem Hyperdoxin vocatam, cuius suaui fructu columbæ regionis delectantur: versantur autem ibi Serpentes columbis valdè molesti, sed prædictæ arboris odorem, & vmbram non sustinent: quamobrem columbæ in hac arbore, & refugium, & pabulum tutum inueniunt. Eadem antipathia inter Serpentes, & fraxinum celebratur: itaut ne matutinas quidem, vespertinasvè vmbras etiam longissimas huius arboris Serpens attingat. Ideò ob naturæ benignitatem fraxinus, priusquam angues à latebris D prodeant, florere incipit, & folia non deponit, nisi postquam Serpentes ad hybernas habitationes reuersi fuerint. Callimachus etiam, refente Aeliano, arborẽ in solo Trachinio nascentem Smilum nominat, cui appropinquãtes angues pereũt, quę arbor nisi sit fraxinus, ab ea saltem valdè non discrepare videtur. Eamdem antipathiam inter anguem, & quercum collocant: nam Constantinus in Greoponicis, quernis iniectis folijs Serpentem interire autumat. Scribit etiam Aristoteles odorem florescentis vuæ Serpentes auersari, propterea eo tempore nullus Serpens in vitibus inuenitur. Amplius herbæ innumeræ recenseri possunt, quas Serpentes, ob antiphatiam, detestantur. Cardanus meminit trifolij, sub quo Serpentem, vel aliud venenatum animal latere, vel habitare non est compertum; quia hæc herba illis exitio sit. Draconteam, & Anchusam, assentientibus Dioscoride, & Arnoldo, angues abominantur, quia huiusmodi herbis necantur. A betonica faciem auertunt, quoniam in huius herbæ circulo inclusi exire non audent, sed potius, ad mentem Plinij, semetipsos flagellando perimunt. Capparim inuisam anguibus prædicat Auicennas, cũ Serpentes, & vermes in intestinis

Lib. 20. cap. 14.

Fraxini, & Serpentis antipathia

Arbor fraxino congener.

Quercus, & vitis.

Alia plantæ Serpentibus inimicæ.

Betonica.

Capparis.

Allium. stabulantes interficiat. Odor allij Serpentes deterret: ideò rustici vasa lactis, succo alliorum circumlinunt, ne Serpentes lactis auidissimi irrepant. *Ruta libyca.* Ruta, & præsertim libyca, quoniam siccissima est, Serpentibus aduersatur: nam eius odor efficit, vt statim animo deficiant. *Plantæ serēdæ circa domum ad arcēdos angues.* Omittimus consultò absynthium, artemisiam, abrotonum, libanotidem, & herbas huius generis, quas ob antipathiam Florentinus circa habitationes plantādas esse iubet, ne ad eas Serpentes accedere audeant. *In Geoponicis. Lib. 9. c. 7.* His addamus nepetam, & viticem, quarum folijs, ex Aeliano, mulieres Atticæ in Atheniensium Thesmophorijs cubilia substernebant, ne Serpentes illuc intrare possent. Addit etiam Aelianus Enulam, helenium nuncupatam: siquidem tradunt Ægyptij Polydamnam vxorem Thoridis Ægypti Regis misericordia motam, in Pharum Helenam exposuisse, eiq; donauisse herbam, cuius odorem tantùm, dum Serpentes passim vagantes percipiunt, illicò ad cauernas se se conferunt. *Enula cur Helenium dicta.* Helena igitur herbam terræ commissam Serpentibus contrariam celebrauit: vnde postea rerū naturalium periti enulam helenium nuncuparunt. Plutarchus selenen herbam in monte Apræsaneo nascentem diuulgat, cuius spuma pastores liniūtur, vt nullam Serpentum illic errantium iniuriam patiantur. Deniq; Plinius therionarcam aliam, quàm magicam in nostro orbe nascentem, fruticosam, folijs subuiridibus, & flore roseo extollit; quoniam ob antipathiam anguibus inuisa celebretur. Inter res inanimatas Serpentes oderunt ignem, non solum quia eorum visionem hebetet, *Lib. 7. de variet. rer. cap. 29.* vt voluit Cardanus, sed etiam quia veneno aduersatur, illud enim absumit: cùm omnia elementa, præter ignem, veneno infici posse compertum sit.

SYMPATHIA.

QVEMADMODVM paulò ante antipathia Serpentum cum animalibus, & plantis exposita fuit: similiter hoc in loco sympathia est explicanda: quandoquidem multi authores tantam sympathiam, & *Sympathia Marsorum, & Serpentum.* similitudinem inter angues, & Marsos pupulos collocarunt, vt eis Serpentes nocere non posse asseuerauerint. Ideò Baptista Mantuanus sic canebat.

———— maior tua gloria Marsis,
Quos impunè ferunt nigros tractare Colubros.

Id autem falsum esse proculdubiò credendum est, siquidem Marsi cæteris hominibus nocerent. Hodie etiam multi impostores, & cicumforanei in varijs Vrbium plateis plebeculam decipiunt dicentes, Marsorum ritu, vim contra Serpentes possidere, & vinum, in quod ipsi inspuerint, plebi propinant, atq; hoc potu virtutem aduersus Serpentes illis cōmunicari prædicant, quæ nullo adueniente tempore deleatur. Plinius maiorem *Sympathia Serpentum inter se.* concordiam, & amicitiam inter Serpentes, quam inter homines reponit, quia Serpētes à Serpentibus non mordeantur, & innumeri in latibulis simul conglobati, & amicè viuentes aliquando à rusticis inueniantur. Amplius illis inest perpetua cū anguillis necessitudo: propterea quod ad rem, Gesnerus consideratione dignam narrat historiam. Quidam enim cum esset puer anguillam magnam fiscella inclusam in quemdam locum deferens per syluam transire cogebatur, in qua anguillam sibilasse retulit, & illicò aliquot Serpentes sibilo excitatos accurrisse: quare puer, horrido perterrefactus spectaculo, cistula deposita, aufugit: *Anguillæ, & Serpentum historia.* Cum verò paulò post reuerteretur, vt fiscellam recuperaret, anguillam non inuenit. An verò sibilent anguillæ dubitandū est; quoniam pisces muti sunt. Fortassis qui deferebat anguillā sibilantes Serpentes audiuit, ideòq; fiscellam deponens terga dedit. Insuper Aristoteles vulpes, & Serpentes amicos minimè fucatos esse decreuit: cum ambo in cryptis communem vitam degant. Ponzettus etiam mures, & Serpentes magna necessitudine coniunctos facit, dum simul interdùm colludere statuit, sed proculdubiò hic author de Serpentibus mures non venantibus verba facit. *Felis, & Serpentis amicitia.* Aliquando etiam Serpentibus fuit cum cattis amicitia non vulgaris, vt relatum fuit in historia felis, de monachis quibusdam ægrotantibus, nec infirmæ valetudinis causa intelligi poterat; cum tandem rusticus operarius felem monasterij in dies cum Serpente colludentem obseruauit. Non erat autem læthale huiusmodi venenum, quoniam lætitia Serpentis cum catto, ludi gratia dimicantis, venenatam vim reprimebat.

Si de

A Si de sympathia anguium, & herbarum sermo habeatur. Plinius in primis miratur honorem, qui hederæ ab Antiquis haberi solebat; cum Serpentes illa tantoperè delectentur. Amplius cum fæniculo Serpentes maximum habent consensum: nam ipso degustato, ad mentem Plinij, senectutem faciliùs exuunt. Immò eius succo oculorum aciem, ex Textore, pristinam acquirunt visionem, quam in latibulis tota hyeme degentes ferè amiserant. Ideòq; Porta astruit homines didicisse à Serpentibus, succo fæniculi oculorum caliginem depellere. Vtrum modo hoc fęniculum sit illud, quod ab hominibus editur, Authores sibi inuicem repugnant: etenim Mercurialis fuit huius opinionis illud fæniculum, cui Serpentes oculos affricant, esse illud genus, quod Florentini baccatum cognominant, idque pro veneno reputant. Hinc tamen non fit, vt hoc fęniculum vermiculans sit ab alio diuersa species, nam, ablato verme venenoso, est edule: ideòq; Florentini baccatum vocant ob vermem in illo genitum, quem ipsi lingua vernacula baccum dicunt, & ablato verme, nempè bacco, omni carere veneno existimant. Tandem scribunt nonnulli tantam sympathiam inter Serpentes, & sabi-B nam esse, vt ferè semper circa hanc plantam obuersantes inueniantur.

Lib. 1. Mag. nat.

Herba anguibus amica.

Lib. 1. de morb. Venen.

CAPIENDI, FVGANDI, ET NECANDI RATIO.

TECHNÆ variæ in præsentia examinandæ sunt, quas pro captura, & destructione Serpentum homines excogitarunt. Plinius anguem subintrantem cauernam sinistra manu apprehendendum esse docet, quia facilimè per caudam extrahetur: alioquin dextra non poterit auferri; non enim cedit trahenti, sed fugiens elabitur, aut abrumpitur. Hodie Agyrtæ innumeros angues quodam baculo fisso, vel pyragra apprehendunt, & in vas aliquod deferunt, deinde vesiculas circa dentes veneno refertas C forcipibus disrumpunt, sicque illos impunè tractant: vel statim captos saliua perfundunt, cuius contactu non parum vilescunt, & veneni feritatem deponunt. Aut ad illos impunè tractandos quodam vnguento manus perlinunt, quod constat ex oleo expresso à semine syluestris raphani, succo radicis dracunculi, & asphodelli cerebro leporis, saluiæ folijs, & lauri baccis. Florentinus in Geoponicis alio vtitur artificio. Vasa fictilia salsuginosa circa habitationes intra terram condit, & in ea omnes bestias reptiles insilire fatetur, deinde vasis diligenter obstructis, eas concremat.

Quomodo Circulatores facilè pertractēt angues.

Vngnentū contra vermes.

Alioquin Serpentes immensæ magnitudinis in regione calidiori stabulantes, retibus, & alijs artibus dolosis capiuntur. Diodorus Siculus, & Gillius narrant artem, qua captus fuit immanis Serpens olim ad Ptolemeum Ægypti Regem delatus. Venatores enim illarum regionum, regia munerum magnificentia incitati magnum Serpentem viuum Alexandriam ducere decreuerunt. Serpentem igitur longitudinis triginta cubitorum secus aquas in orbem complicatū, & humi stratum conspicati, laqueis, & catenis coerceri posse arbitrabantur; sed appropinquantes igneo oculorū fulgore, squamarum D asperitate, & dentium eminentia perterrefacti fuga salutem sibimetipsis consuluerunt. Postmodum, excogitata alia capiendi animalis arte, robustis funibus rete belluæ capax fabricarunt, deinde, obstructo cauernæ aditu, belluam à faciendis rapinis reuertentem magno clamore, & strepitu ad cryptam confugere coegerunt, qua lapidibus clausa inuenta, in rete tandem incidit. Item Paulus Venetus in regione, quam *Caraiam* vocant, immensos Serpentes diuagari scribit; qui infrascripto artificio coercentur. Interdiù huiusmodi angues in subterraneis quiescunt locis, noctu verò vagantes, & cibum inquirentes nulli animalium parcunt; postea alimentis repleti ad domesticam latebram redeunt, & gradientes mole corporea in terra illa sabulosa foueam faciunt. Vnde venatores bestijs insidias tendentes multos, & robustos palos in suprema parte ferro acuto munitos in sabulo habitationi animalis proximo defigunt, puluereque obruunt, ne quidquam conscipi possit. Cum autem noctu, vt fieri solet, Serpentes ad cibi inquisitionem prodeunt, corporis pondere latenti ferro transfiguntur; tuncq; venatores in insidijs morantes, magno facto impetu, Serpentem perimunt.

Retibus angues coercentur.

Palis acutis angues capiuntur.

Alij absq; technis, & insidijs, solis cantionibus Serpentes cōprehendi, & necari posse affirmant, nixi potissimùm varijs poetarum authoritatibus, qui id asseuerantius dicere videntur. Primùm Virgilius sic canit. E

Eclog. 8.

Frigidus in pratis cantando rumpitur anguis.

Manilius idem confirmat dicens.

Consultare fibras, & rumpere vocibus angues.

Prædictæ sententiæ Ouidius non refragatur dum canit.

Vipereas rumpo, & verbis, & carmine fauces.

Idem Poeta alibi canit hunc in modum.

L. 2. Amor.

Carmine dissiliunt abruptis faucibus angues.

Prudentius Poeta idem stabilire videtur, dum in libris contra Symachum sic inquit.

——— Baccho caper omnibus aris
Cæditur, & virides discindunt ore Chelydros,
Qui Bromium placare volunt.

Lib. 1.

Silius etiam Italicus meminit cuiusdam, nomine Atyr, qui excantando Serpentes, eos coercebat, dum sic scribit. F

Nec non Serpentes diro exarmare veneno
Doctus Atyr, tactuq; graues sopire Chelydros.

Nonnulli volunt hunc virum ex familijs Psyllorum, vel Mersorum dimanasse, qui proprio corpore, vt recitat Plinius, Serpentibus aduersabantur: propterea olim Romani Consules, vt periculum facerent, num legatus nomine Hexagon, à prædictis nationibus missus fuisset, eum in dolium anguibus plenum coniecerunt: vbi à Serpentibus minimè vexatus omnibus miraculo fuisse dicitur. Marmaridæ quoq; populi Africæ Psyllis finitimi angues solebant excantare: horũ autem meminit Silius Italicus his versibus.

Lib. 3.

Marmaride medicum vulgus stupuere cateruis,
Ad quorum cantus Serpens oblita veneni,
Ad quorum cantus mites iacuere Cerastæ.

In Phylops.

Lucianus etiam memorat cantiones, quibus Serpentes coerceri feruntur. Introducit enim Babylonium quemdam virum ex Chaldæis, qui profectus in agrum omnes expulit Serpentes. Verba autem Luciani sunt hæc. *Babylonius in agrum profectus manè, cum pronunciasset sacra quædam ex vetusto codice septem nomina, sulphure, & face lustrato loco, in orbem ter obambulans Serpentes omnes inuitos exciuit, quicumq; intra illam regionem erant. Veniebant ergo tanquam ad incantationem tracti Serpentes multi.* Si autem verum esset, quod narrat author, id non cantionibus, & verbis Babyloni viri, sed potius grauissimo sulphuris odori attribueremus, quo ille accensa face regionem lustrauerat: his enim tetris, & exiccantibus odoribus Serpentes excitantur, & fugantur. Aloysius etiam Cadamustus similis excantationis meminit apud Nigritas. Siquidem illarum regionum Princeps, quando præsentaneum desiderat venenum, designato in terra circulo, & nonnullis prolatis verbis, Serpentes eò accedere cogit: tunc inter illos magis venenatum eligens interficiendum, alios missos facit. Itaq; occiso Serpente, eius sanguinem cum succo cuiusdam arboris miscet, qua compositione postmodum arma linit, vt leuiter etiam sauciando hostes, necessariam necis causam illis afferre possint. Immò Nigritæ, quando noctu frequentia Serpentum sibila audiunt, timentesq; ne aliquem animalium gregem adoriantur, statim accurrentes carminibus illos dissipant, atq; fugant. Quo autem modo carmina veneficorum fugent, atq; dissipent Serpentes, non credit Turnebus quærendum esse; immò potius anilem quamdam, & puerilem Priscorum opinionem in memoriam reuocandam esse arbitratur. Antiquitas enim opinata est cantionibus, & verbis excantatricum angues ita inflari, vt tandem disrumperentur, & dissilirent. Verùm hæc Turnebi sententia difficultatem prorsus soluere non videtur: quandoquidem multi sacræ Scripturæ verbis freti carmina ad coercendos Serpentes adhibenda esse autumant. Leguntur enim in sacris Biblijs hæc verba. *Furor illis secundum similitudinem Serpentis sicut aspidis surdæ, & obturantis aures suas, quæ non exaudiet vocem incantantium, & venefici incantantis sapienter.* At animaduertendum est non omnia, quæ in sacris litteris ad aliquam similitudinem commemorata sunt, semper probari, sed ita accipienda esse, vt ab earum similitudinibus erudiamur: propterea Diuus Augustinus in G H

In Li. Nauig. c. 28.

Cantionibus angues coercētur.

In Psal. 57.

præ-

A prædicti psalmi expositione pronunciabat hunc locum ita esse intelligendum, vt excantationes damnentur, & similitudines nos erudiant. Idem author in Genesim de populis Marsis angues impunè contrectantibus verba faciens, scribebat ab illis populis cantionibus, & vi diabolica Serpentes reddi tractabiles: cum hæ bestiæ magisquàm aliud animal carminibus moueantur: gaudent enim Dæmones hanc sibi dari facultatem, vt ad hominem excantantem angues accedant, ad memoriam primi facti commendandam, vt Dæmonum cum humano genere familiaritas omnibus manifestetur. Constantinus quoq; in Geoponicis Serpentem columbario non accedere notat, si in quatuor illius angulis hæc vox ἀδὰμ inscribatur. Magi etiam vtuntur fistulis ex felium cruribus fabrefactis ad conuocandos Serpentes: quod si sit verum nec ne, nobis non constat; scimus quidem nos legisse sono fistulæ ex vertebris murium præparatæ, mures congregari. Verumtamen huiusmodi cantionibus verbis, & sonis nulla fides est adhibenda: cum verba nihil aliud sint, quàm voces lingua, palato, dentibus labijs ad proportionem reuerberatæ: quò fit, vt nullam in corporibus impressionem facere possint.

Fistulis cõuocantur Serpentes, & mures.

B Quamobrem huiusmodi cantiones superstitione non carere existimamus. Etenim si essent actiones naturæ manifestè vel à primis, vel à secũdis qualitatibus dependerent. His enim Philosophi vt plurimum vtuntur, & in ijsdem omnis magia naturalis consistere videtur. Altera verò supernaturalis magiæ species Dæmonum fallacijs subiecta est, qui sæpè sæpius talia operantur, vt suam tyrannidem in dies magis, atq; magis stabiliant: hac de causa hæc magia iure meritò damnata esse perhibetur.

Magiæ quot sint species.

His animaduersis vera remedia ab animalibus plantis, & rebus inanimatis decerpta recitanda sunt, vt Serpentes prorsus fugentur, & dissipentur. Inter animalia primò se se offert Elephas, cuius pellis suffitus Serpentes fugat, vel eius adipe, ex Porta, perunctus ab eis timetur. Albertus pinguedine leonina perlinitum non solum à cæteris animalibus, sed etiam à Serpentibus defendit. Ceruus multas habet partes, quæ prærogatiuam fugandi Serpentes possident: nam Plinius à deferentibus dentem Cerui, angues fugari tradit. Alij os cordis cerui commendant, alij coagulum probant, & Dioscorides medula vtitur. Demum Sextius pelle ceruina hominem induit, ne ad eum Serpentes accedere possint.

L. 7. Phyt. cap. 14.

Animalia anguib. cõtraria.

C Taurus ab his præsidijs nõ est excludendus; quoniam Sextius illius cornu in locis ab anguibus frequentatis comburit, & Crescentiensis illud ob eamdem causam, circa caueas gallinarum cremat. Iterum Plinius suffitu ex pulmone asini parato, omnia animalia venenata fugat; hominesq; coagulo leporis ad eumdem effectum perungit. Alij vtuntur pinguedine catti, quæ, si experientia commendetur nec ne, non liquidò constat. Scimus quidem nostra ætate Presbyteros in villarum Templis morantes ob sepulcra, & cæmeteria anguibus redundantibus, multos feles domi nutrire, qui quotidie Serpentes fugant, atq; dissipant. Aetius Crocodili terrestris stercus adurit, fumumq; per infundibulum ad Serpentum latebras impellit. Fel Chamæleontis ignibus instillatum idem præstare, ex Plinio, dicitur. Tandem Dioscorides erucas in oleribus genitas cum oleo miscet, & hanc compositionem ad arcendos Serpentes commendat. Inter aues Ibis potissimùm probatur: siquidem illius tantùm pennas Serpens formidat. Qua etiam ex Kiranide Serpentes depellunt. Vultur quoq; inter hæc remedia locum habet; nam eius cor, vt voluit Plinius delatum, & iram Regum, & Serpentum impetum compescere potest.

Feles alũtur ad angues fugandos.

Serpentes auibus quibusdam fugantur.

D Quintus Serenus in fugandis huiusmodi bestijs non cor, sed iecur Vulturis commendabat sic canens.

Si iecur exectum tardo de vulture portes.

Aelianus suffumigio pennarum vulturis è cauernis suis has bestias elicere audet, vt illas tanquam stupidas facilè cõprehendat. Id innuit etiã Quintus Serenus his versibus.

Vis & mirificos cautus perdiscere odores,
Accensis quibus arcetur teterrima Serpens,
Aut styracis vras, aut atri vulturis alam.

Deniq; maxima admiratione dignum esse existimamus, quòd Serpentes Serpentibus destruantur. Etenim qui vnum tantùm Serpentem habuerit, illum in fouea penès syluam parata superiniectis prunis collocet; nam vehementia ignis cruciatus, exitumq; nõ inueniens adeò vehementem emittet sibilum, vt cæteri syluæ Serpentes ad vocem accurrentes in eumdem illapsi locum peribunt. Immò etiam oua Serpentum in ignem proiecta, matres ad se etiam eminùs reuocare audiuimus: quamobrem Gesnerus scribit se

Serpentes Serpẽtibus & ouis Serpẽtinis capiuntur.

bit se

bit se à viro fide digno id intellexisse, qui ouum Serpentinum in fornacem proiecit, & mox matrem festinanter accedentem, sibilantem, & in fornacem ingressuram vidit, nisi ab assistentibus partim baculis, partim lapidibus interfecta fuisset. Dubitandum est an hoc per στοργὴν, nempè ob parentum erga filios amorem, an verò propter odorem acciderit.

E

Præter animalia, plantæ etiam innumeræ ad arcendos Serpentes validissimæ ab authoribus celebrantur. Dioscorides grauem abrotoni odorem Serpentes fugaturũ promittit. Galenus suffimentum ex radice peucedani, vel lilij, nec non ex folijs origani parat, & Serpentes abigit. Interdum vsus est tetro dictamni odore, acrimonia foliorum conizæ, & amaritudine radicis gentianæ. Auicennas infinita etiam præscribit simplicia eumdem effectum præstantia, quæ apud ipsum legi possunt. Plinius arundinem crematum adhibet, balsamum sincerum vrit, nepetam, iuniperum, radicem ebuli, & cedrum accendit. Vnde Virgilius ad rem canebat hunc in modum.

In lib. de simp. med. fac.

Lib. 4. fen. 6. tract. 3. cap. 6.

Disce, & odoratam stabulis accendere cedrum.

Lib 3. Geor.

Immò Plinius tradit, quòd Sabæi ad Serpentes dissipandos in syluis odoriferis frequentissimos, styracem sæpissimè comburunt. Insuper probat folia ibisci, radicem pastinacæ syluestris, baccas lauri, vitem nigram, & folia cunilaginis, ex quibus omnibus succus est exprimendus, quo homines aduersus Serpentes liniendi sunt. Cardanus, ex aliorum relatione, scribit, roboream materiam in fimetis collocatam, Serpentum generationem impedire, & succum raphani, in quo manus madefiunt, Serpentum morsus prohibere, vel quia ab odore acri plantæ abhorreant, vel quia eodem exanimentur. Constantinus Cæsar tribulum herbam summoperè commendat, quam cum aqua tritam in latibula anguium infundens, eos in fugam vertit. Mizaldus in simili casu odorem filicis combustæ non esse contemnendum asseuerat: immò filicem in locis à Serpente frequentatis plantãdam esse probat. Amplius addit aristolochiam rotundã non esse ab his remedijs arcendam, quia nonnulli eam cum rana campestri, & modico atramenti diligenter triturant, sicq; Serpentes tanquam mortuos subsistere confirmant. Textor odorem lisymachiæ à Serpentibus vitari fatetur. Demum labulam, seu anabulam genus quoddam tithimali maioris Barbari vocant, cuius lac Serpentes expellere dicitur. Prædicta simplicia videtur commendasse Lucanus verba faciens de militibus Catonis in Africa à Serpentibus admodum vexatis; prædictis enim plantis, & alijs etiam adustis illos abegerunt. Sic igitur inquit.

F

Lib. 7. de ver. var. cap. 30.

Lib. 13. Agric. cap. 8.

Centur. 9.

G

Lib. 9. de bello ciuili.

Hic ebulum stridet, peregrinaq, galbana sudant,
Et tamarix non læta comis eoaq; costus
Et panacea potens, & thessala centaurea,
Peucedanumq; sonat flammis, eryeinaq; tapsos,
Et larices, fumoq; grauem Serpentibus vrunt
Abrotonum.

Deniq; Porta omnes illas laudat plantas, quæ ob antipathiam Serpentibus aduersari dicuntur.

Li. 6. Phyt. cap. 24.

Si nosmet conuertamus ad res inanimatas, Aristoteles primum docet amnem esse nomine Pontum per mediam regionem fluentem, in quo lapis inuenitur, cuius suffitu Serpentes pelluntur. Huius fortè remedij meminit Nicander, quando dixit.

Vel tu Threïcium flamma succende lapillum.

H

Gagates, si credimus Oribasio, præter alias manifestas qualitates, hanc peculiarem possidet, vt deferens à Serpentibus non mordeatur. Galbanum etiam multi commendant. Quare Virgilius non immeritò sic ait.

Lib. 3. Geor.

Galbaneoq; agitare graues nidore chelydros.

Calphurnio quoq; suffimen ex galbano, & pelle ceruina paratum non displicet, dum canit hunc in modum.

——— succendere Galbana sæpè,
Et tua ceruino lustrare mapalia fumo.
Obfuit iste malis odor anguibus ipse videbis.
Serpentum cecidisse minus; non stringere dentes
Vlla potest vncos, sed inani debilis ore
Marcet, & obtuso iacet exarmata veneno.

Alij

A Alij venerunt in hanc sententiam, ex Aeliano, quòd terra illarum regionum, in quibus Serpentes non generantur super illos proiecta in fugam vertat: ideoq; circumforanei venantes in Africa angues, ad mouendam hominum admirationem, talia machinantur: siquidem Serpentes mansuefactos per Vrbes circumferunt, & terram Africæ monstrant, quam aduersus Serpentum impetum valere prædicanr, sicq; plebem imperitam decipiunt. Aetius vtitur aqua feruenti, vel muria acida, quam per siphonem in latebras Serpentum infundit. Hodie aliqui calce viua in aqua dissoluta cauernas anguium irrigant. Quidam in prato foueam parant, in qua argento viuo reposito Serpentes congregare profitentur. Rhasis sal ammoniacum in ore prius humefactum in fauces anguium expuit. At Auicennas aqua, in qua sal ammoniacum prius fuerit solutum, loca inspergit, vt illa à Serpentibus secura reddat. Tandem experimento certissimo comprobatum est, combustis veteramentorum corijs, Serpentes illicò fugari; quod Gatinara medicus celeberrimus, sua ætate, accidisse narrat: nam, cum innumera præsidia, & frustra adhibita fuissent ad abigendum Serpentem, qui in ventrem B cuiusdam hominis per os intrauerat, tandem ad fumum veteramentorum tanquàm ad præsidiũ singulare confugerunt; qui ore patientis per infundibulum exceptus fuit; statimq; bestia huius nidoris impatientissima per anum, magna omnium spectantium admiratione, egressa est. Ad finem multi, ex Ptolemeo, duorum Serpentum imaginem in lamina ærea, ascendente secunda facie arietis, sculpunt, promittuntq; huiusmodi imagine ligari Serpentes, vt nemini noceant, vbi sepulta fuerit, nos autem hæc tanquam nugamenta explodimus.

Veteramẽtorum fumus valet contra angues.

Nicander inter cæteros authores, in fugandis Serpentibus diligentissimus, tria remediorum genera proponit; primùm est suffitus ex varijs rebus, secundum est substratus variorum simplicium, tertium est linimentum ex varijs succis paratum. Primitùs commendantur suffimenta Serpentibus contraria, quoniam natura frigidi esse perhibentur: ideòq; ab odoribus grauibus facilè feriuntur, vt Aristoteles docuit. Nam sicuti homini odores suaues ob frigiditatem cerebri delectabiles sunt: idem in Serpentibus natura frigidis euenire solet. At homo si in prunas ardentes incumbat, illicò ca- C pitis grauitatem percipit, & si diutiùs perseueret, suffocationis periculum incurrit: eadem de causa Serpentes ab odoribus valdè acribus pungentibus, & igneis abhorrent, quoniam illis suffocationis periculum immineat. Quamobrem Nicander simplicia valdè acria superiùs proposita, & ab ipso etiam confirmata pro arcendis Serpentibus ad suffitiones eligit, dum his versibus in latinum translatis sic canit.

In Li. de sensu, & sẽsili.

In Theriac.

Noxia Serpentum redolenti spicula tymbra,
Ceruiniq; graui cornu nidore fugabis.
Et siccum accendens gagate quandoq; lapillum,
Quem consumentis non exedit impetus ignis.
Multifidam filicem crepitantibus injce flammis,
Aut imas viridis libanotidos accipe fibras;
Tantumdemq; acris nasturtij his iunge duobus
Æquali caprea iam iactum pondere cornu,
Aut exiccantem nares, cerebrumq; nigellam;
Interdum sulphur, fædum quandoq; bitumen,
Vt sumpta æquali pendantur singula parte.
Vel tu Threijcium flammæ succende lapillum,
Qui licet irriguis mersus tamen ardet in vndis,
Expressaq; statim restinguitur vnctus oliua,
Hunc quem fluctisoni mittunt de littore Ponti
Qui, rude vulgus, ibi vescentes carne magistri
Pascendi pecoris sua post armenta sequuntur.
Præterea graueolens candentibus indita prunis
Galbana, & ignitum faciens vrtica dolorem,
Dentatisq; cedrum maxillis sectile lignum,
Omnibus inuisum Serpentibus afflat odorem.
Istis auxilijs cana lustra nigrosq; recessus,
Ac omnes tali purgabis peste latebras,

D

Et pla-

Et placido prostratus humi satiabere somno.

Suffimenta ad arcẽdos Serpentes idoneà.

Tymbra igitur,& cornu ceruinum si vrantur vaporem quemdam acrem edunt. Lapis gagates ex quodam oppido Liciæ, Gagate dicto, cognominatus bitumen redolet, & cum sit succus cõcretus facilè accenditur,& pessimum, more sulphuris, reddit odorem ad pellendos Serpentes valdè idoneum. A filice quoq; adusta odor grauis, veluti, & ex radice rosmarini emittitur. Nasturtium eadem vi pollet, quia temperamento calidum,& acre est: propterea Latini illud à torquendo naso cognominarunt;nam authore Plinio, tanto calore refertum est, vt in nares inditum sternutamentum excitare valeat: pariter dum accenditur, vaporem admodum acrem effundit. Cornu capreæ, vel Damæ eumdem præstare effectum dicitur, quoniam cum viribus cornu ceruini communicat. Similiter eadem ratio de sulphure, nigella, & bitumine afferri potest, quam paulò ante de lapide gagate assignauimus. Bitumen ergo corpus est limosũ,atq;terrestre,idq;pro loci natura, ex quo desumitur: nã quod è mare mortuo colligitur limosius est, in Syria autem magis terrestre esse perhibetur. In prædicto mari ex limo pingui, & viscido generatur, & aquæ innatans à ventis ad litus truditur, vbi indurescit: hoc genere bituminis Babylonij ad construenda ædificia vti solebant; quemadmodum nos gypsum,& calcem ad lapides in parietibus ligandos adhibemus; hac igitur materia Semiramis Assyriorum Regina Babylonis muros erigi curauit:ideoq;non est admiratione dignum, si coniecta face cõflagrauerint. Thracius lapis naturæ est bituminosæ,& nil aliud est quàm species gagatis, de quo Georgius Agricola consulendus est. Vrtica etiam combusta acrem reddit odorem ad angues fugandos perutilem;idem præstare galbanum dicitur. Cedrus arbor eadem vi potitur; vsta enim grauiter olet. Et hæc de suffimentis Serpentes fugantibus dicta sufficiant.

In Theriacis.

Nicander postea memorat substratus nonnullarum plantarum, in quibus noctu iacentes à Serpentibus tuti esse feruntur his versibus.

Sin hæc difficili constent non prompta labore,
Atraq; nox subitis tellurem contegat alis,
Finitisq; operis dulcem tibi fortè quietem,
Vt sua defessis redeat vis artibus, optes,
Tunc iuxta virides sinuosi vorticis alueos,
Amnicolam nepetam per obesas collige ripas,
His ea quando locis nascatur plurima, namq;
Vdis læta labris, & amæno flumine gaudet.
Aut tibi casta salix pulchroq; flore renidet,
Præbeat instrata securum fronde grabatum.
Sic quoq; montanum polium, cuius graue spirans
Horret odor; nomenq; suum quæ debet echidnæ
Herba, & ab Euxina quæ fertur origanus vrbe,
Quæcumq; illarum decerpitur obuia, prodest.
Quin etiam multò per aprica cacumina flore
Ridens abrotonus, pecoriq; ingrata petitum
Pabula serpillum, molli quod nascitur horto,
Atq; suas circum radices figit, & hirtis
Expassum folijs pendentia brachia fulcit.
Præstat item exiguam circumlustrare conizam,
Viticeasq; comas, & spinosas anagyros:
Sic & punicea sectis ex arbore ramis,
Regalisq; amplis licet hastæ frondibus vti.
Accipe item innocuo medicantem frigore strumum
Atq; inuisa pigris scyra prima æstate bubulcis;
Hac ratione etiam densi coma pinastelli,
Cuius amarus odor longas effertur in auras,
Quaq; venenato fugat occurrentia morsu:
Atq; hæc sola sibi sunt substernenda decenti,
Quod struis in vacuo pernoctans rure cubili.

A Sed aduertendum est, quæ substernuntur, talem debeant participare virtutem, vt Serpentibus aduersentur. Primò igitur Nicander probat calamentham, quam humidam appellat, nō quia tali temperie referta sit: etenim, teste Galeno, calida, & sicca est. Talis autem ab ipso vocatur, quoniam secus aquarum decursus libenter crescat Dioscorides huius plantæ tria genera proponit, vnum simile ocymo ratione foliorum, surculos, & caules angulosos proferens, secundum pulegio simile, sed maius, ideòq; pulegium syluestre nuncupatum, hoc nepetam Botanici appellare solent, tertium mentastro non absimile, folijs tamen oblongioribus præditum. Nicander tamen primas duas species potissimum intelligit. Per castam salicem, author viticem, nempè agnum castum insinuat. Frutex est in arborem assurgens, & folia ad similitudinem salicis proferens: huius Dioscorides duo genera tantùm constituit, vnum, quod tempore æstiuo floribus in albo purpurascentibus, alterum floribus cæruleis comatur. Quamuis hodie hæc planta floribus etiam candidis alatur in hortis. Hæ autem variæ species viticis cum calamentho, in abigendis Serpentibus, vires communes habere traduntur. Polium montanum eamdem habere prærogatiuam dicitur, est planta incano colore referta, & grauiter olens. Herba verò, quæ ab echidna nomen sortitur, echium ab Herbarijs, & aliter buglossum syluestre vocitatur: magna enim virtute contra Serpentes potitur: Propterea à Græcis duplici de causa ita appellatur, vel quia semen capitibus viperinis simile proferat, vel quia morsibus viperarum medeatur. Sequitur Origanum, quod aliqui maioranam syluestrem indigitant, & apud Dioscoridem trium generum esse perhibetur, nempè heracleoticum, onitide, & syluestre. Abrotonum ijsdem pollet viribus, duplicisq; speciei, nimirum mas, & fæmina assignatur: mas ramis gracilibus vt absynthium crescit; fæmina quodammodo fruticat, ideòq; Botanici hanc speciem chamæcyparissum, nempè humilem cupressum cognominant. Serpillum aduersus anguinos ictus valet: calidū enim, ex Galeno, & acre est, herba nota, quia per loca inculta, & etiam hortos latè serpat, atq; se se extendat. Coniza triplicis est generis, maior, minor, & media folia hirsuta, & parùm pinguia profert, floribus luteis in papos abeuntibus, viresq; aduersus angues, ob grauitatem odoris, sibi vindicat. Anagyrus postea C Nicandri, hodie sub hoc nomine planta est ignota. Meminit quidē Hesychius plantę nō dissimilis sub prædicto nomine, sed aliam non assignauit descriptionem. Nostræ ætatis Botanici hanc plantam anagyrim Dioscoridis esse opinantur; quia Nicander scribat grauiter olere: sed adduci non possumus, vt id credamus; quoniam anagyris Dioscoridis non est planta spinosa, neque dentata, quas conditiones Nicander suæ plantæ attribuebat. Rami mali punici potius ob vim quamdam abditam, quam manifesta m Serpentibus reluctari apud Nicandrum feruntur. Per regalem hastam intelligit author asphodellum folijs porri maioribus, & caule leui in nostris viridarijs florentem. Per strumum, vel potius stryçnum, solanum apprehendere debemus, quod nulla ratione naturali Serpentibus resistere potest: est enim omnis solani species ad mentem Dioscoridis frigida. Dicendum igitur est, pro tutela Nicandri, solani genera ob quamdam abditam contra Serpentes antipathiam, id operari. Per subsequentem plantam author fortè erythrodanum, vel rubiam tinctorum sumit, quæ manifestis qualitatibus contra Serpentes pugnat: nam, ex Galeno, radicem gustu habet acrem: ideòq; Dioscorides illam aduersus Serpentes in vino fæliciter præscribit. Tandem ponit pinastel- D lum, peucedanum Herbarij dicunt, planta est fæniculo similis, flore luteo, radice nigra, & odore graui: propterea non est mirum, si Nicander eam contra angues substernat.

Lib. 7. de simp. med. fac.

Lib. 3 de mat. med.

Substratus herbarum pro fugandis anguibus.

Echij etymum.

Maiorana syluestris quæ.

Anagyris Nicandri non conuenit cum Anagyri Dioscoridis.

Lib. 4. de mat. med.

Lib. 6. de simp. med. fac.

Postremò Nicander ad linimenta ex varijs simplicibus composita confugit, dum canit hunc in modum.

Porrò suspectas potes obturare cauernas,
Vt prodire foras timeant, nec sibila tollant
Colla tibi, si cedrinas in fictile baccas
Triueris, huicq; tuos tibi cautus inuaseris artus,
Vel graue spirantis si germina pinastelli,
Siccaq; quæ incultis campestribus in yba surgunt,
Palladio intuderis, facturus vt ante, liquore.
Hoc quoq; cana modo tibi saluia proderit, & quæ
Multa ferè solas radix pretiosa Cyrenas
Incolit.

Prima

Prima fronte fructum cedri introducit, ex qua effluit resina, sed medicamen efficacius E redditur cerui medulla addita, quod etiam à Dioscoride fuit commendatum. Deinde author meritò addit herbas multas superius etiam descriptas cum oleo, & cum portione pulueris lasaris: hanc radicem cyrenaicam nuncupat. Laser autem est herba, testibus Dioscoride, & Theophrasto, caule ferulaceo, folijs apio similibus, qua Europei carent: in Syria autem, Armenia, Libya, & Media nascitur. Græci silphion, Latini laserpitium cognominant. Præterea Nicander pro hominum cautella componit pastillos, dum recipit duos abrotoni ramulos, nasturtium ad pondus vnius obuli, seminis nasturtij quantitatem, quæ manu comprehendi possit, & ex omnibus in mortario contusis, & cum oleo, & Cerui medulla confusis prædictos fingit pastillos, quos, vrgente necessitate, rursus territ cum oleo, & hominem inungit. Ad eundem effectum præstantissimum parat vnguentum, quod recipit duos Serpentes libidini indulgentes, nimirum in fine Veris captos (aliqui viperas intelligunt) medullæ Cerui drachmas triginta, vnguenti rosacei vncias sex supra triginta, & olei oliuarum crudi tantumdem, omnia cum vncijs nouem ceræ permiscet, Serpentibus prius in olla diligenter coctis, donec caro ab ossibus separata fuit. Audiamus igitur Nicandrum versibus in latinum F translatis loquentem hunc in modum.

Linimenta aduersus Serpentes.

Pastilli Nicandri contra Serpentes.

Vnguentum Nicandri contra angues.

Nulliusq; feræ metues lacrymabile vulnus,
Iniectosq; in parua duos mortaria ramos
Nobilis abrotoni non fessa contere dextra;
Aequalis oboli nasturtia pondere misce:
Sic quoq; ducentis lapidem noua semina dauci.
Hincq;, breues faciens rotulas pallente sub vmbra,
Quæ tamen admisso sit libera flamine sicca.
Quas, postquam aruerint rursum tere, deinde perunge,
Quandoq; in triuijs generandæ dedita proli
Reptilia aspicere est, secum coeuntia: quæ si
Figlinæ cautè tollens immiseris ollæ,
Egregium antidotum contra illa venena reponnes. G
Sed super adde bonæ ceruino ex osse medullæ,
Vel pinguis, caleat quod adhuc à cæde, cerebri
Triginta quantum possunt sustollere drachmæ,
Quattuor heminas præstantis odore rosacei;
Cuius facta semel, bis, terue expressio præstat.
Splendentisq; olei, crudis quod fluxit oliuis,
Tantumdem, & puræ dodrantem his adijce ceræ.
Hæc benè feruenti celer omni concoque vase,
Squamea dum liquidi mollescant membra draconis.
Dehinc fabrefacta fiet mola, qua tibi cuncta terantur;
Turbenturq; simul, sed acutas exime spinas,
Quandoquidem his atrum soleat pendere venenum:
Hoc ex vnguento tua colline membra, deinde
In quodcumq; voles iter, & quodcumq; grabatum
Te poteris tuta semper conferre salute. H

A SERPENTIBVS OCCISI ET SAVCII.

LAOCOON ille Troianus, percussa equi fatali machina, pænas luisse perhibetur; dum eius duo filij à Serpentibus necati fuerunt, quibus ipse mox auxiliaturus venenatis vulneribus obrutus interijt, de hoc Virgilius legendus est. Item Opheltes, qui alio nomine Achemorus vocabatur filius Lycurgi Nemeæ Regis, dum negligenter ab Hypsiphile nutrice custodiretur, in cunabulis dormiens Serpentis ictu saucius

Lib. 2. Aeneid.

cius

A eius animam effudit. Amborum nempè tam huius pueri, quàm Laocoontis meminit Ouidius in Ibin, dum cecinit.

Quàm puer Hypsiphiles, quàm qui caua primus acuta
Cuspide suspecti robora fixit equi.

Orpheus Apollinis, & Calliopes musæ filius, seu iuxta aliorum mentem, Oeagri, musicus celeberrimus vxorem nomine Euridicem duxit: hanc ad ripas Hebri fluminis in Thracia cum Dryadibus spatiantem Arysteus pastor violare voluit, quæ libidinosum iuuenis impetum festinanter vitans, Serpentem incautè calcauit, qui in pedem reuolutus venenato morsu illam interemit. Vnde Orpheus ad Inferos pergens vxorem recuperaturus apud Ouidium introducitur loquens hunc in modum.

Causa via est coniux, in quam calcata venenum
Serpens diffudit, crescentesq; abstulit annos.

Lib. 10. Metam.

Hanc etiam mortem memorat idem Ouidius in Ibin, quando sic canit.

Neue venenato leuius feriaris ab angue,
Quàm senis Oeagri Calliopesq; nurus.

B Casum non dissimilem narrant accidisse Hesperiæ puellæ, quam Aesachus Priami filius deperibat: hâc igitur ab insequente fugientem anguis in herba latens momordit: vnde veneno toti corpori communicato obijt. Mox Aesachus vulnus ab angue inflictum sui ipsius causa perpendens, dolore afflictatus, è scopulo in mare se pręcipitauit. Ouidius hunc casum eleganter decantat his versibus.

Ecce latens herba coluber fugientis aduco
Dente pedem strinxit, vulnusq; in corpore liquit.
Perdidimus miseram nos te duo, vulnus ab angue,
A me causa data est, ego sum sceleratior illo,
Qui tibi morte mea mortis solatia mittam;
Dixit, & è scopulo, quem rauca subsederat vnda
Decidit in Pontum.

Lib. 11. Metam.

Orestes furore liberatus, cum Tisamonem filium in Mycenarum imperium suffecisset, C Serpentis ictu perijsse fertur. Propterea Ouidius in Ibin hæc habet.

Vtq; Agamemnonio vulnus dedit anguis Oresti,
Tu quoq; demorsu virus habente cadas.

Orion quoq;, qui iactans se profitebatur nullum à terra monstrum produci posse, quod ipse non conficeret, tandem Scorpionis ictu, vel vt alij scribũt, Serpentis morsu interfectus est. Demetrius Phalereus auditor Theophrasti, & præfectus bibliothecæ Ptolemei Soteris, læthali Serpentis, seu aspidis vulnere affectus est. Hunc etiam interitum Ouidius in Ibin memorat. Politianus etiam scribit. Ampycidem in Libya versantem à Serpente saucium interijsse, dum inquit.

Ampycidemq; pium Libycis quem strauit arenis
Serpens fatifero fauces accensa veneno.

In Nutric.

Immò Mopsus Ampyci filius, ex Lycophrone, eadem nece extinctus est. Seneca, & ipse eiusdem meminit in Libya à Serpente cęsi, ibiq; sepulti, his carminibus.

In Medea.

Idmonem quamuis bene fata nosset,
D *Condidit Serpens Libycis arenis.*
Omnibus verax, sibi falsus vni
Concidit Mopsus &c.

Apesantus Acrisij filius, ex Plutarcho, iuxta Inachum amnem ad latus Peloponesi fluentem, lethali Serpentis morsu interiens nomen monti dedit. Sulpitius in commentarijs ad Lucanum scripsit Canopum gubernatorem nauis Menelai, apud Canopum vrbem Ægypti, à Serpente occisum fuisse. Pausanias etiam narrat non longè à Trisontio montem fuisse, cui aliàs Sepia nomen fuit, & ibi Ægyptum Elati filium læthaliter ab angue percussum interijsse, ibidemq; humatum fuisse tradunt, quoniam cadauer, ob odoris grauitatem, longius efferri non potuit. Habemus à Parthenio, Benantem Laodices, & Acamontis filium, iuxta Olynthum Thraciæ vrbem, vulnere Serpentis occidisse. Quid plura? Cleopatra Aegypti Regina ab Augusto Cæsare superata brachium Serpenti mordendum porrexit, ne ab Imperatore duceretur in triumphum. Propertius eleganter id innuit hunc in modum.

De fluu.

In Arcad.

Lib. 3.

Brachia spectaui sacris admorsa colubris,
Et trahere occultum membra soporis iter.

E

Lib. 25.

Lib. 2. epigr.

Xanthus historiarum author scriptum reliquit apud Plinium, Tillonem ab angue quidem interfectum, sed herba, quam vocant balin, denuò vitæ restitutum fuisse. Legendus est etiam Cynthius poeta, qui elegans conscribit epigramma de Dedalo penes lacum morsu anguis extincto. Demum innumeros Serpentum morsibus obijsse credendum est, quorum nomina nobis sunt ignota: quandoquidem Heliogabalus, ex Lampridio, infinitos Serpentes, per sacerdotes nationis Marsicæ collegisse fertur, illosq; antequam diluculareț, in populum ad ludos celebres conuenientem effudisse: ideòq; multos horum ictibus in arena concidisse coniectandum est. De saucijs à Serpentibus multæ essent recitandæ historiæ, sed vnam, aut alteram, breuitati indulgentes afferremus. Aleon sagittarius Cretensis, vt animaduertit Textor, Serpentem confecit, filio suo leuiter læso, quem anguis iam iam in faucibus habebat. Georgius Cappadox, sub Diocletiano, tribunus militum maximum Serpentem in Africa trucidauit, liberata puella, quam sauciam erat deuoraturus.

Tom. 2. Offic.

F

VENENI ANGVIVM DIFFERENTIÆ, ET SIGNA.

ANTEQVAM ad explicandas veneni differentias accedamus: nostra prius interest veneni æquiuocationem meditari. Siquidem venenum aliquando pro cantione, & veneficio vsurpatur. Id præstitit Cicero in suo Oratore, quando scripsit memoriam sibi veneno (nimirum cantionibus, & veneficijs) ereptam fuisse. Interdum venenum pro tinctura, seu imbutione coloris sumitur, in quo sensu hoc vocabulum fuit vsurpatum à Virgilio sic canente.

Lib. 2. Geor.

Alba nec Assyrio fucatur laua veneno.

G

Infectionem, seu tincturam à Priscis venenum appellatam fuisse arbitramur; quoniam herbas venenatas ad inficiendum, seu colorem inducendum valdè idoneas esse crediderunt. In præsenti autem historia, venenum pro eo, quod inficit animalia, intelligendum est. Prisci autem ad distinguendum à veneno medicamentum, has particulas (bonum, vel malum) addebant: ideòq; per bonum pharmacum, medicamentum, per malum verò, venenũ intelligebant. In hoc intellectu canit Homerus hunc in modum.

Lib. 4. Odyss.

Αἰγυπτίη τῆ πλεῖςα φέρει ζείδωρος ἄρυρα
Φαρμάκα πολλὰ μενέσθλα μεμιγμένα, πολλὰ δὲλυγρά.

Spondanus ad verbum hæc carmina ita vertit.

Aegyptia, quæ plurima producit fertilis terra
Pharmaca plurima salubria mixta, multa lethalia.

Sed erit satius latinis versibus ita canere.

Fertilis Aegyptus rerum medicamina mixta
Optima multa simul, deterrima plurima profert.

H

Latini quandoq; venenum, vocabulo à Græcis mutuato, deleterium appellant. Hoc igitur in genere, quatenus per se consideratur, est res non naturalis, quæ corpus humanum penetrans maximi nocumenti, vel etiam perfectæ corruptionis causa esse perhibetur. Hoc deinde in duas partes præcipuas distribuitur: nam venenum est corpus, & omne corpus, vel est simplex, & naturale, vel compositum, & artificiale. Ideò venena simplicia, & naturalia primum membrum huius diuisionis occupant: composita verò, & artificio aliquo parata secundam partem diuisionis constituunt. Venenum igitur naturale vocatur illud, quod est pars quatuor elementorum, aut ex illis absque vlla arte integratum. Alterum verò est, quod ad arbitrium hominis venefici, componitur. At in præsentia de naturalibus sermo habetur, inter quæ venenata animalia, & potissimum Serpentes connumerantur, quorum historia in his libris exaratur.

Venenũ duplex.

Venenũ naturale quale.

Venenũ artificiale.

Venenum anguium vbi lateat.

Venenũ ergo, quoad Serpentes, in cysti fellis residere Plinius astruit. Greuinus autem, & alij statuunt virus Serpentum in vesica quadam sub lingua inueniri: qua disrupta,

A rupta, liquor quidam biliosus emanans inficit corpus, cui communicatur: etenim Reusnerus in Paradiso poetico sic canebat.

Sæpè latet viridi sub gramine concolor anguis,
Et collecta graui fauce venena iacit.

Omnes enim Serpentes non sine aliquo veneno esse perhibentur: quandoquidem natura singulis, & quibuscumq; proprium virus impertita est. Quidquid de Serpentibus innoxijs dictum sit: innocui enim in comparatione ad valdè nocuos vocati fuerunt. Quare non sine ratione Virgilius olim introducebat Iouem cunctis anguibus virus communicantem, dum inquit. *Li.1. Geor.*

Ille malum virus Serpentibus addidit atris.

Propterea iusta de causa possumus, cum Isidoro attestari Serpentum esse tot venena, quot genera, tot pernicies, quot species, & demum tot dolores, quot colores in ipsis obseruantur. Quoniam hæ bestiæ non modò homines, sed etiam cæteras animantes mordendo venenare solent. Iuxta illud Baptistæ Mantuani.

B *More Colubrorum quibus est innata libido*
Dente venenato, pecudesq; hominesq; necandi.

Verùm à Serpentibus percussi non omnes eodem tempore, vel pereunt, vel liberantur; hocq; non semper à veneni qualitate, sed à diuersa patientis temperatura dimanare solet: Siquidem iuxta calorem naturalem debilem, vel validum maior, vel minor resistentia nascitur: quemadmodum etiam in medicamentis catharticis obseruare licet: nam drachma rhabarbari in altero patiente celeriorem, in altero verò tardiorem molietur operationem. Quod non ab alia causa, quàm à diuerso temperamento prouenit. Quemadmodum etiam venenum sumptum citiùs, & seriùs operari solet, iuxta varietatem quatuor primarum qualitatum frigidi, calidi, humidi, & sicci, nec non aliarum, quas Philosophi secundas qualitates appellant; nimirum iuxta mollitiem, duritiem, grauitatem, lenitatem, & viscíditatem. Obseruamus enim res calidas leues, & tenues celeriorem, quàm frigidas, duras, graues, & viscidas exercere operationem. Hoc docuit Galenus, quando scripsit esse quædam venena multò post assumptionem interimentia, & potissimum, quæ viscidam, & terrestrem naturam participãt: ideòq; statuendum est, venena statim necantia esse calida tenuia, & leuia: propterea faciliùs per venas, & arterias ad cor penetrant. Huius conditionis fortasse fuerunt venena in scrinio Calligulæ Imperatoris reperta, quæ in mare proiecta, statim illud adeò infecerunt, vt pisces paulò post perierint. Id totum Suetonius in vita Calligulæ tradidit. *Operatio veneni diuersa quæ.* C *Lib. 3. de simp. med. fac.* *Veneni Calligulæ qualitas.*

Modò ad differentias veneni anguium properandum est, quæ à multis accipienda sunt. Primitus, iuxta sexum, mares fæminis sunt nocentiores. Iuxta ætatem, senes iunioribus deteriores; licèt aliqui totum oppositum sentiant. Iuxta molem corpoream, magni (loquendo tamen de eadem specie) paruis vi venenata antecellunt. Iuxta inanitionem, & repletionem, ictus Serpentis ieiuni magis quàm saturi est pernitiosus. Iuxta anni tempus, æstate magis, quam hyeme angues sunt timendi, quam sententiam secutus est Matthiolus, ad quem lectores possumus relegare. Cæterum verno tempore, quando senium exuunt magis formidolosi esse feruntur. Id docuit Virgilius, quando scripsit infrascriptos versus. *Differentiæ veneni anguium.* *Lib. 6. in Comm. ad Diosc.*

D *Non mihi tum molles sub dio carpere somnos,*
Nec dorso nemoris libeat iacuisse per herbam,
Cum positis nouus exuuijs, nitidusq; per herbam
Voluitur hic Serpens. *Li.3. Geor.*

Hic inquiri solet, an aliquod assignetur tempus, quo Serpentes veneno prorsus careant: propterea quod Vincentius, in speculo naturali, pronunciat Serpentes in aqua versantes virus deponere, & exeuntes illud resumere, & si fortè accidat, vt anguis ab aqua egrediens depositum non reperiat venenum, caput ad saxum allidere, & præ dolore interire. Ad dissoluendam hanc difficultatem, sciendum est ad mentem Plinij, nil aliud esse venenum Serpentis, quàm fel, quod pedetentim per venas ad vesicas oris peruenit, vbi secus dentes continetur: natura enim in huiusmodi animalibus, nonnullas partes destinauit, ad quas excrementa demandarentur; quia si hæc per totum corpus diffunderentur, proculdubiò totum animal esset venenatum. Id autem non est asserendum cum Serpentes, abscissis capite, & cauda, & *Lib. 20. cap. 8.* *Cur totum corpus Serpentis non sit venenatum.*

cauda, & ablatis felle, & interaneis, in quibus venenata, & excrementitia materia conseruatur, ab hominibus etiam edantur. Ideò non videtur veritati consonum, quod à Serpentibus denuò venenum resumatur: quoniam venenum in illis collectum vesiculis non potest, nisi per ictum, illis disruptis, exire: nisi quis velit asserere venenum iterum in ventriculum animalis detrudi, indeq; ad cystim fellis, & deinceps ad destinata loca deferri. Hinc ratio Vincentij nullius valoris est reputanda. Præterea cum nil aliud sit venenum, quàm fel Serpentinum, id potest deperditum denuò generari; cum assiduè biliosus liquor in huiusmodi bestijs procreetur: quemadmodum in fele zibethi illud odoratum excrementum in dies producitur, & veluti in mulieribus quotidie menstrua excrementa resultant. Quare non erit necessarium, ad mentem Vincentij, fateri Serpentes, ob amissum venenum præ dolore disrumpi: propterea quod vidimus à Circulatoribus Serpentes iratos ad pannum rubrum mordendum impelli, vt disruptis vesiculis venenum perdant, consequenterque melius pertractari possint; quod venenum tamen, temporis tractu, in ijsdem locis denuò congregatur. Insuper si vera esset opinio Vincentij, nimirum à Serpentibus aliquando venenum in aqua deponi, petendum esset ab ipso, an illa aqua sit fluens, vel stagnans: nam si fluit, proculdubiò in illa venenum dissipabitur, sicq; ab angue resumi non poterit. Sin fuerit stagnans, nulli dubium est, quòd venenum illud in aqua putrida alterabitur, & cum venenum sit excrementum biliosum, & tenue in huiusmodi aqua facillimè euanescet.

Venenum ab angue depositum resumi non posse.

Iuxta potentiam veneni, alij Serpentes vulnerando breui temporis spatio, alij diuturniori perimunt. Ideò legitur in historia Indiæ Lusitanicæ, quòd in campis, & nemoribus illarum regionum diuagantur Serpentes, à quibus canes, & sues demorsi, sex tantùm horas viuunt: homines verò icti diem solum naturalem superuiuunt: & si accidat, vt remedijs opportunè adhibitis liberentur, & denuò mordeantur, vitæ discrimen amplius non incurrunt. In confirmationem potentiæ veneficæ Mapheus narrat in nonnullis Indiarum locis, Serpentes inueniri, quorum halitus adeò pestilens est, vt prætereuntes interimat. Ad rem Ponzetus prodit ob potentiam veneni, quemdam interijsse, cum se lauasset in aqua calefacta lignis secus Serpentum cauernas excisis. Immò Scaliger Parauicinum quemdam non procul Dertona, in venatione, Serpente lancea occiso, vnà cum equo mortuum esse attestatur: nec sine ratione, quandoquidem Auicennas publicauit quemdam militem, angue hasta cæso, parijsse, quia venenum per hastam manui vulnerantis communicatum deinceps totum corpus occupauit. In huius asserti confirmationem Matthiolus tradit in agro Tridentino iuxta quemdam collem à custode vaccarum longa hasta, magni, & horrendi Serpentis caput transfixum fuisse, dumq; pro viribus fixa teneretur hasta, ne Serpens elaberetur, magno statim tremore correptus est. Vnde magno edito clamore transeuntes ad se conuocauit, qui acccedentes agricolam ferè exanimem inuenerunt. Quare cognita infortunij causa, ob Serpentem, qui sine dubio per hastam virus percutienti communicauerat, ad theriacam, & ad alia præsidia confugientes, rusticum tandem ad vitam reuocarunt.

Vis veneni Serpentini qualis. Parte 3.

L.4.fen.6.

Lib.5.in comm. ad Diosc.

Præterea, ratione loci, & alimenti vis venefica in anguibus consideranda est. Siquidem montani cæteris magis mordaces, & venenati esse feruntur. Immò iuxta pabulum magis, & minus venenosos esse Edoardus Vuot arbitratur, exemplo viperarum Arabicarum inter frutices balsami viuentium: nam incolæ balsamum colligentes earum morsum minimè formidant. Hinc colligendum est quædam animalia in vna regione esse venenosa, in alia verò omni veneno carere. Id exemplo plantarum comprobari potest: siquidem napellus in iugis alpium nutritus vires admodum deleterias exercet, delatus autem in hortos, in venenando parùm operatur.

Lib.6.de Diff.Anim.

Vis veneni ratione loci.

Quoad signa Olaus magnus scripsit percussum à Serpente primùm obstupescere, deinde postquam calefactum fuerit virus, patientem interire, nisi remedijs efficacibus occurratur. Tagautius stuporem quemdam induci in patientem asseuerat, vt ferè non sentiat: Præterquamquòd vulnus dolore non vulgari affligitur, color mutatur; fit enim ruber, & inflammatur, aut liuet, aut nigricat, & deniq; patiens magis angitur molestijs, & totus ardet.

Signa veneni anguium.

L.2.Instit. Chyrurg.

VE-

VENENI SERPENTVM MEDELA.

ANTIQVI Ethnici suos habebant sacerdotes, & alios, quos diuinitus missos putabant, ad quos vulnerati à Serpentibus tanquam ad sacram anchoram confugiebant. Quare Vulcani antistes in Lemno Insula (vt voluerunt Græcorum nonnulli) hac prærogatiua sanandi demorsos ab anguibus potiebatur: propterea Cælius Rhodiginus Philoctetem penès aram Apollinis Smynthei à Serpente punctum, illuc medicinæ gratia missum fuisse attestatur. Item Vmbro sacerdos de gente Marubiorum apud Virgilium, & Atyr apud Silium Italicum, virtutem sanandi Serpentum morsus possidere dicebantur. Alij medicam opem à Psyllis populis petebant. Hoc præstitit Cato, quando cum exercitu Iulij Cæsaris per Deserta Libyæ iter faciens à Serpentibus adeò B vexabatur, vt, singulis ferè horis, milites à Serpentibus percussi caderent. Ideò Psylli accedentes vulnera ab anguibus inflicta sugebant, & cantionibus Serpentes fascinabant, ne imposterum prætereuntes milites ictibus agitarent. Huius meminit Lucanus, quando cecinit.

Li. 9. Pharsal.

——— ——— gens vnica terras
Incolit à sæuo Serpentum innoxia morsu,
Marmaridæ Psylli, par lingua potentibus herbis,
Ipse cruor tutus, nullumq; admittere cuius
Vel cantu cessante potest; natura locorum
Iussit, vt immunes mixti Serpentibus essent.

Psylli, & Marsi populi medebátur ictibus anguiū

Idem referri à Nicandro in libris de natura animalium testificatur Aelianus, nonnullosq; Nicandri recitat versus desumptos fortè ex libro, quo hodie nos caremus. Existimabat enim Antiquitas Psyllorum, & Marsorum corporibus innatam esse virtutem quodcumq; venenum profligandi. Tradit autem Callias in historia, quam de Syracu-C sano Agathocle conscripsit; demorsum à Serpente, si vir Libycus natione Psyllus fortuitò inuenerit, vel aduocatus accesserit, dolore non valdè oppressum, sola saliua dolorem sedabat, & plagam curabat: sin magno dolore afflictum viderit, tunc Psyllus hauriens aquam, os suum diligenter colluebat, deinde illam in poculum proiectam vulnerato bibendam tradebat; & si prædictis remedijs venenum non cedebat, tunc cum ægrotante nudo nudus accumbebat, & proprio corpore veneficam vim frangebat, hacq; ratione ab impendente necis periculo patientem prorsus liberabat. Idcircò hi versus ad rem leguntur apud Aelianum.

Audiui Libycos Psyllos, quos aspera syrtis,
Serpentumq; ferax patria alit populos.
Non ictu implicitum diro, morsuuè venenum
Lædere, quin læsis ferre & opem reliquis:
Non vi radicum, proprio sed corpore iuncto.

Quibus Præsidijs nullam fidem adhibendam esse pronuntiamus: propterea quòd Gale-D nus, & ipse attestatur Marsos populos, qui sua ætate adhuc extabant, contra Serpentum virus nullam propriam facultatem possedisse, sed quibusdam dolis, & vanis commentis vniuersam plebeculam decepisse: quemadmodum hodierni Circulatores, qui Serpentes, & viperas non debito tempore venantur, captisq; carnes mordendas obijciunt, vt, omni veneno ab illius ore euacuato, fælicius coram populo contrectari possint: Immò de D. Pauli stirpe (quod certè mentiuntur) se propagatos esse promulgant.

In Lib. de Ther. ad Pis.

Omissis Priscorum nugamentis, ad seria, & rationalia remedia properandum est, quę venenum digerant, & veneni transitum ad partes principales impediant; illis enim occupatis, præsidia licèt optima incassum adhibentur. Itaq; duo scopi præcipui in hoc casu ab authoribus medicis proponuntur; nempè virulenti humoris euacuatio, & affecti corporis immutatio, seu alteratio. Cum igitur apud Medicos duplex euacuatio recenseatur; nimirum vniuersalis, quæ medicamentis potissimum catharticis procuratur, & particularis, quam Medici per partem affectam moliuntur, illi applicando pharmaca ad virus eliciendum idonea. Est igitur aduertendum, quòd in punctionibus Serpen-

Remedia veneni rationalia.

tum non ſemper (vt aliqui arbitrantur) ab vniuerſali euacuatione inchoandum eſt, nam ſolum ad eam medicus confugere debet, quando virus penetraſſe genus venoſum ſuſpicatur. Præſidia igitur à tribus medicinæ fontibus, nempè à chirurgia, pharmacia, & diæta haurienda ſunt.

Remedium chirurgica

Ratione chirurgiæ, prima fronte ſe ſe offert venæ ſectio, quam admittit Paulus Aegineta, quotieſcumq; venenum per totum corpus fuerit diſſeminatum, & præſertim ſi patiens plethora laboret. Galenus docet punctos à Serpentibus eodem modo eſſe curandos, quo demorſi à cane rabido ſanantur. Venenum enim ad partes extimas extrahendum eſt; ideòq; cucurbitulæ ſcarificatæ commendantur, & potiſſimum illæ paruæ, quæ in æſtuarijs *cornetti* vocitantur: hæ loco vulnerato applicandæ ſunt; dummodo partes circumiacentes vinculis prius conſtringantur, ne mala veneni qualitas illis communicari poſſit. Alij abſq; cucurbitulis, locum affectum ſpongia prius fouent, deinde ſcarificant, altius ſcalpello vlcuſcula imprimendo, vt viroſa materia è profundis partibus euocetur. Alij vulneratam partem accenſis ouorum gallinæ teſtis prius in aceto infuſis addito cornu Cerui, & galbano ſuffumigant, poſtmodum illam diligenter ſcarificant. Alij probant hirudines, quæ ſanguinem virulentum ſorbeant. Quamuis, ex Auicenna, ſint qui, lucri gratia, ore proprio huiuſmodi vulnera ſugant: ſed nunquam ieiuni ad hoc miniſterium accedunt: immò ſepè os vino odorifero colluunt, & in ore oleum roſaceum, aut violaceum continent, deinde quod ſugunt ſæpè expuunt. Verùm ex chirurgico fonte nullum elicitur prestantius remedium, quàm partis affectæ inciſio, ne venenum vlterius progredi poſſit. Hoc remedium, ex Dioſcoride, in Aegypto, tempore ſpicilegij erat in vſu: tunc enim ruſtici formidantes copiam anguium in campis verſantium, ollam pice plenam in agros deportabant. vbi ergo pars aliqua à Serpente puncta fuerit, illicò faſciam in ollam conijciebant, qua locum ſtringentes ſecabant, deinde picem inſtillabant, & liberabantur. Clariſſimus Mercurialis, & alij authores, poſt inflictum vulnus, continuò partem inurunt: hoc enim præſentaneum auxilium reputant; cum ignea vis omne veneni genus caſtigare, & domare poſſit. Sed animaduertendum eſt, ne, ablata eſchara, cicatrix citò inducatur; quoniam vlcus tandiù ſeruandum eſt apertū, donec omnis venefica materia euacuata fuerit. Cæterùm modus vtendi igne in hoc caſu, multiplex eſſe ſolet. Alij cauſtica adhibent medicamenta, alij fune accenſo, & alij oleo feruenti vtuntur. Nos autem ſatiùs eſſe opinamur ad ferrum candens tanquam ad remedium expeditiſſimum recurrere.

In Lib. de ſect. ad Tyron. cap. 7.

L. 4. fen. 6. trac. 3. c. 1.

Partis læſæ inuſtio.

Remedium pharmaceutica.

Pharmacia reliqua nobis ſuppeditat medicamenta cùm aluum, tùm vomitum ſtimulantia: propterea legitur in epiſtola ad Geſnerum, quòd quidam agricola à Serpente in pede demorſus, conſilio cuiuſdam anus, pedem terra obruit, & gallina diſſecta vſus eſt, quibus nihil conferentibus, tandem conſilio cuiuſdam matronæ, theriacam ex cereuiſia ſumpſit, indeq; aliquot horis euomens liberatus eſt. Modò à ſimplicibus inchoando medicamentis per elementa, animalia, & plantas ad compoſitas medicinas paulatim accedendum eſt. Inter elementa Io: Tezetzes commendat aquam his verſibus politicis in latinum ſermonem à Paulo Iaciſio tranſlatis.

In Li. var. hiſt.

Aliquis à Serpente morſus, aquam tacens ſi biberit,
Capulum enſis nigrum aqua intingens,
Antequam Serpens aquam guſtet, qui momordit,
Seruatur maximè illæſus à veneni nocumento,
Et ſi alius nunciauerit alicui, dicens hæc,
Ille à Serpente ictus longe iacet,
Atq; illuc non valeat ille venire,
Bibat nuncius dictam aquam,
Et qui ægrotat, ſanitatem accipit etiam à longe.

Remedium cuiuſdam Eremitæ.

Non diſſimile remedium à terra ſumptum memorat Matthiolus adhibitum ab Eremita olim circa Romam morante, ad quem multi nomine vulneratorum ab anguibus confugiebant. Hic ſolitus erat interrogare nuncium, num vellet pro patiente remedium ſumere, & annuenti iubebat, vt pedem denudatū in ſolo collocaret, quem gladij acie circumſcribebat, indeq; amoto pede, hæc verba in veſtigio inſcribebat. CARO CARVZE SANVM REDVCE, REPVTA SANVM EMANVEL PARACLETVS. Deinde eodem gladio characteres delens, terramq; colligens in cyathum

A cyathum aqua plenum infundebat, donec subsideret, quam postmodum indusio nundo colatam ei propinabat, & confestim ægrotus absens sanabatur. Verũ hoc præsidium, cuius ratio reddi non potest, omittendum esse existimamus.

Ad animalia autem transeuntibus prima fronte se se offert columba, quæ viua incisa, & morsui Serpentum imposita, iuxta mentem Sextij, venena omnia ad se trahere creditur. Item gallus, & gallina, ex Aetio, dissecta loco affecto apponitur, vel ad aliorum mentem, sedes horum animalium deplumata ictibus anguium alligatur, donec vis vniuersa veneni extracta fuerit; cuius rei indicium est, quãdo pullus postremò appositus non moritur. Huius autẽ rationem esse credimus, quia gallinę calido tẽperamento præditæ totam virulentam materiam imbibũt: Siquidem propriũ esse caloris attrahere docuit Aristoteles, idq; mulorum experientia cõprobatur, in quorum aluo venenati conduntur, sicq; liberantur, dum illud virus totum à calore muli attrahitur. Eodem exemplo docemur in ijs, qui puncti sunt à phalangio, tarantola vulgò dicto, à Taranto Apuliæ oppido: quandoquidem incolæ sæpè numero horum ictibus afficiuntur, nullumq; præstantius remedium inueniunt, quàm choreas ducere, tamdiùq; saltant, donec tota vis veneni per sudorem educta sit. Capra ab his præsidijs non est arcenda: nam Aetius, & Actuarius hædum dissectum loco gallinæ probant, Dioscorides iecur caprillum commendat, Plinius ventriculum capræ recenter necatæ apertum parti affectæ alligat, Auicennas harum belluarum carnem combustam puncturis Serpentum inspergit. Alij deniq; lacte caprillo partem vulneratam fælici cum successu fouent. Quapropter in epistola ad Gesnerum legitur, quòd rusticus à Serpente ictus pedem læsum in quantitate sufficienti lactis capræ nigræ imposuit, & statim dolore, & tumore solutus est. Ideò non præter rationem quædam puella à Serpente demorsa, caseo recenti capræ vlceri imposito, sanitati restituta est. Ceruus ab his præsidijs non est excludendus: nam Dioscorides medula cerui perlinitum à Serpentibus optimè defendit. Item Galenus cornu ceruinum comburit, & trituratum cum aceto subigit. Vegetius in iumentis à Serpentibus vulneratis vtitur stercore suillo recenti; illo enim, & melle Attico cum vino, & vrina humana plagam inungit. At Dioscorides fimum bubulum summopere commendat. Deniq; Serpens, & ipse suosmet ictus sanare perhibetur. Vnde de hoc animali poterimus pronunciare, quod Antiquitas de hasta Achillis prædicabat. Sic enim canebat Ouidius.

Remedia ex animalibus pro morsu anguium.

Indicium veneni superat.

Capræ, & partes earũ remedio sunt venenatis.

Lib. 2. de mat. med.

Lib. 3. de med. facil. par.

Lib. 3. Med.

> *Vulnus Achilleo, quæ quondam fecerat hosti,*
> *Vulneris auxilium Pelias hasta tulit.*

Audiamus igitur Quintum Serenum de Serpente canentem hunc in modum.

> *Quæ nocuit Serpens fertur caput illius aptè*
> *Vulneribus iungi, sanat quæ sauciat ipsa.*

Hinc nonnulli fuerunt huius opinionis venenum pro antidoto, ad castigandum aliud venenum feliciter adhibendum esse, exemplo theriacæ, quæ ex viperis integratur, & tamen cætera venena corrigit, atq; profligat. Præterea in regionibus Allobrogum, multæ aconitorum species spontè crescunt, circa quas muscæ quædam paruæ semper volitant, & hæ illius venenatæ plantæ vera theriaca esse perhibentur. Item Nerium, seu Rhododendrum virulenta qualitate non caret, & tamen contra Serpentum ictus commendatur. Habemus in hoc genere apud Ausonium lepidum epigramma de quadam muliere toxicum marito propinante, cui, vt citiùs operaretur, portionem argenti viui addidit: sed tantum abfuit vt obesset, vt potiùs hydrargirum illi opem tulerit. carmina igitur epigrammatis sic se habent.

Fimus suillus, & bubalus venenis resistit.

Lib. 1. de Rem. Am.

Num venenum veneni sit remedium.

> *Toxia Zelotypo dedit vxor mœcha marito,*
> *Nec satis ad mortem credidit esse datum:*
> *Miscuit argenti lethalia pondera viui,*
> *Cogeret vt celerem vis geminata necem.*
> *Diuidat hæc si quis, faciunt discreta venenum,*
> *Antidotum sumet, qui sociata bibet.*
> *Ergo inter se se dum pocula noxia certant,*
> *Cessit lethalis noxa salutiferæ;*
> *Protinus, & vacuos alui petiere recessus*
> *Lubrica deiectis, qua via nota cibis.*

Quàm

Quam pia iura Deum? prodest crudelior vxor:
Et cum fata volant, bina venena iuuant.

Cur autem id sine patientis noxa peractum fuerit Authores sententijs inter se variant. Alij scribunt id accidisse, quoniam toxica sibi inuicem aduersabantur. Alij, quia vnum alterius fuerit antidotum. Alij alias assignant causas. Verum nos à graui pondere hydrargiri id dimanasse arbitramur, quod in ventriculo nullam contrahens moram, aliud venenum confestim secum ducens imos petijt recessus, itaut venenum noxiam operationem exercere non potuerit. Id stabilire possumus exemplo casus, qui Bononiæ contigit; dum quidam ingrediens officinam, pharmacopæo absente, pro acetoso simplici, argentum viuum hausit, quod paulò post absq; vlla læsione euacuauit. Auicennas etiam in simili casu, lapidem in Serpentibus repertum de collo patientis suspensum multùm conducere affirmat. Aliqui murænam non vulgariter prodesse attestantur, exemplo cuiusdam viri nomine Cissi, qui, referente Aeliano, cultui Serapidis deditus, deuoratis incautè Serpentũ ouis, valdè angebatur: rogatus itaq; ab eo Deus murænam viuam præcepit emendam, & manum in vas, in quo seruabatur, immittendam: paruit ille, cui muræna mordicus inhæsit, quæ postea dum auellebatur, simul etiam morbus ablatus est. Hactenus de Animalibus.

Lapis Serpentis ad quid.
Murænæ veneno medetur.

Plantæ succedunt considerandæ, quæ pro Serpentum morsibus adhibendæ essent. Aelianus scriptum reliquit in regionibus Indicis plurimos Serpentes generari cæteris animantibus nocuos; ibiq; etiam multas herbas saluriferas oriri aduersus ictus Serpentum perutiles, quarum herbarum virtutem, & vsum Indigenæ optimè norunt. Item Maphæus narrat in oris Indiæ quasdam procreari plantas, quas *Copaibas* vocant; ex quibus tanquam è scatebris, per æstatem, cæso cortice, liquor, balsami instar, dimanat, ad quem læsi à Serpentibus confugientes sanantur. Propterea Euonimus, & ipse quoddam balsamum artificiale præscribit, cuius duæ, vel tres guttæ in morsus Serpentum instillatæ totum virus delent. Plinius etiam tradidit peculiares arbores ex nucum genere in Syria nasci, quæ aduersus anguium punctiones mira operantur. In Græcia quoq; frutex crescit folijs paruis, Epipactis nominatus; alij Embolinen vocitant. Hanc plantam quidam lunariam minorem Nuperorum esse existimant, quæ iugis altissimorum montium delectatur. Superest vt herbas omnes nostrarum regionum enumeremus, quæ medicamenta intrinseca, pro expugnando Serpentum veneno, ingrediuntur. In primis Abrotonum, Acorum, Adrantum, Agnum castum, Altheam, Anethum, Aparinem, Ampeloprassum, Arum, Artemisiam, Asparagum, Asphodellum, & Asterem Atticum, probant Authores, quæ omnia in aqua fontis decocta, vel in pulverem redacta, non modicam possunt læsis ab anguibus afferre vtilitatem. At potissimum Anagallis ex vino contra Serpentes iuuat, vt voluit Dioscorides. Agaricum non minùs commendant Authores: ideò Rex Ponti Mithridates gentes Agariæ, in propria aula omni tempore alebat, quoniam modum vtendi agarico contra Serpentes optimè callebant. Item Aristolochia longa ex Dioscoride Serpentum venenis resistit, si drachma illius in potione vini exhibeatur. Allium in hoc casu non infrugiferum esse affirmat Auicennas, cuius periculum se fecisse testificatur. Quare Volaterranus author est (referente Mizaldo) sua ætate vixisse rusticum, per cuius fauces in campo dormientis Serpens ingressus est, expergefactus vsu Alliorum tanquam præsentanea antidoto se curauit: At mirandum est, quòd is vxori, in congressu, & mortem communicauerit. Præterea Baccharis, Beta, Blattaria, Brassica, & Bryonia sunt simplicia ad prædictum effectum colligenda. Item Calamenthum, Carduus, Centaurea, Cæpa, Chamædrys, Chamæpitis, Chelidonium, Clinopodium, Coniza, Corruda, Cupressus, Cyclaminus, Cynoglossa, Cyperus herbæ sunt non contemnendæ, quia ex earum vsu medicus non modicam frugem pro læsione à Serpentibus facta demetere poterit, & præcipuè ex cumino syluestri, cuius puluis in vino datus morsus Serpentum mirificè sanat. Verùm quid dicemus de Dauco, Dracunculo, & Dictamno, quorum succum in vino exhibitum Dioscorides ad sydera vsq; extollit. Sequitur Echium, Elephaboscum, Enula, Endiuia, Erica, Eryngium, Ferula, Fæniculum, Fraxinus, Gentiana maior, Gladiolus, & Glans, ex quibus per os datis amplissimum fructum sumus consecuturi. Prædictis addamus Heliotropium, Iridem, Liquiritiam, Lilium, Ligusticum, Laurum, Limonium, & Leontopetali radicem, quam Dioscorides libentissimè contra angues

L. 9. cap. 4.
Plantæ venenum castigantes.
Lib. 2. hist. Ind.
In thesau. remed.
Li. 13. hist. nat.
Herbæ vulgares veneno resistentes.
L. 3. de mat. med.
Loco cit.
Centur. 8.
Lib. 3. de mat. med.

in vino

A in vino propinat. Neq; omittere oportet, folia maluæ, & mali aurantij, nec Marubium nigrum, quod Galenus in puncturis ab anguibus tantoperè commendauit. Accedunt Origanum, Pæonia, Panaces omnes, Paliurus, Perfoliata, Peucedanum, Phalangites, Polemonium, Pulegium, sed inter has Dioscorides Pistacia edenda, & pilulas Platani in vino fæliciter exhibuisse profitetur. Deinde Authores probant rapum, Rhododendrum, Rosmarinum, Rubiam, Rutam, & Rhabarbarum: quoniam Auicennas de hac postrema planta sermonem habens præter facultatem catharticam, ei vim profligandi virus anguium assignabat, & Dioscorides succum raphani bibendum præscribebat. Succedunt saluia, sambucus, scordium, serpentina, serpillum, seseli, sonchus, & staphisagria. At Marcus Cato smyrnium conterit, & vino veteri iumentis ab angue demorsis præbet, & idem in hominibus præstari posse asseuerat. Deniq; Trifolium, Thlaspi, Tormentillam, Verbenam, Vitem satiuam, & Vrticam possumus colligere, quarum omnium caulis, radix, & semina in puluerem redacta non parum commoditatis læsis ab anguibus sunt allatura.

In lib. de simpl. med.

Lib. 1. de mat. med.

Lib. 2. de mat. med.

B Insuper præter nominata simplicia, natura alia producit, quæ in medicamentis topicis locum habent, vt bitumen, bdelium, Castoreum, Cedrus, Chamælon, Cicer, Carthamus, Ceruicornu, Helleborus, fel Elephanti, Eruca, Euphorbium, Galbanum, Halicacabum, Hemerocallis, Hordei farina, Iberis, Milium, Myrica, Nasturtium, Nitrum, Ocymum, Phu, Pityusa, Plantago, Rosa, sal, saphirus, scilla, sinapi, sulphur, sparganiū, fel taurinum, & Vrina; quæ omnia, ex sententia clarissimorum virorum, aut contusa, aut in pollinem redacta venenatis morsibus vtiliter applicantur. Inter hæc ficus, vel Caprificus primas tenet: nā Mizaldus tres, vel quatuor guttas lactis ficulnei in vulnera huius generis instillat, & mirum inuenit præsidium. Alij cinerem ex lignis ficulneis laurinis, & vitis cum aceto subigunt, & instar cataplasmatis ictibus anguium superponunt. Timotheus sumit apes, & ex illis contusis emplastrum fingit, quo puncturis Serpentum se felici cum successu mederi fatetur.

Simplicia medicamēta topica.

Centur. 2.

Par. 2. Arcan.

Cæterùm medici nostræ ætatis non solum in Serpentum ictibus, sed etiam in alijs affectionibus rarò simplicibus, sed plerumq; compositis medicamentis tum internis, tum C externis vtuntur. Quare si libeat horum virtutem in nostro casu experiri, Galenus passim in libris de Antidotis illa describit. Et antidotum Heraclitis, antidotum ex terra lemnia, illud Eupatoris ex scinco cognominatum, antidotum Aelij Galli, Ambrosiam, nempè antidotum Philippi Macedonis, illud Democratis, aliud Diæmaton, nimirum ex sanguinibus nuncupatum, & mithridaticam confectionem summoperè probat. His ab eodem additur Zopyria, de qua antidoto zopyrum monuisse Mithridatem Regem ferunt, vt capitali supplicio damnatis, quibus dedisset prius venenum, exhiberet, & eodem modo ictos à Serpentibus, & à sagitta toxico infecta vulneratos sanaret. Amplius theriaca Zenonis Laodicei tanquam celebratissima proponitur à Galeno. At idem Author, in libro de theriaca ad Pisonem, theriacam magnam Andromachi cæteris antidotis tam simplicibus, quam compositis contra venenatos morsus semper prætulit; nec præter rationem, cum vniuersæ gentes eam magnificis afficiant laudibus, tum propter eius efficaciam actionis, tum etiam, quia neminem vnquam percussum à feris, quæ hominem solent interimere, hac statim pota, perijsse memoriæ est proditum. D Ideò in poemate de Theriaca sic canitur.

Medicamēta composita aduersus venena.

Theriacæ Andromachi viris.

At qui calcati morsu Serpentis anhelat,
Ignarusue doli toxica nigra bibit;
Et cum manè nouum, & cum se sol abdidit vndis,
Sumat, ab æquali pondere tutus erit.

Quamobrem Olaus Magnus tradit, quòd gentes etiam Aquilonares pro remedio veneni in hominibus, & brutis, theriaca veneta à mercatoribus in illas regiones, questus gratia, delata vtuntur. Qui plura de hac celeberrima antidoto scire cupit, legat Galenum in libro de vsu theriacæ ad Pamphilianum, vbi laudibus innumeris hoc medicamentum super astra ferebat. Apud nuperos authores, & præcipuè penès Nicolaum Myrepsum, describitur antidotus Adriani contra desperatos venenatorum animalium morsus valdè efficax, & apud Matthiolum fit mentio antidoti sibi familiaris. Est autem aqua quintæ essentiæ ex multis simplicibus parata, quæ pondere quatuor drachmarum præscribitur, & cum pari portione vini odoriferi, vel tantundem aquæ cordialis

L. 21. cap. 30.

In Præfat. ad Lib. 6. Diosc.

dialis chimicis organis sublimatæ propinatur: cuius descriptionem lector apud ipsum Authorem videre poterit. E

Medicamēta composita extrinseca. Modò composita medicamenta, quæ extrinsecus apponuntur recitanda sunt. Hæc emplastra esse debent vehementissima, quæ venenum ab intimis partibus elicere, & expugnare possint: qualia sunt, quæ ex sale, sinapi, nitro, & cachry Dioscoridis componuntur. Immò theriaca etiam Andromachi instar emplastri loco læso apposita inter hæc externa medicamenta infimum locum non occupat. Auicennas laudat confectionem Hermetis, quæ supra partem demorsam extendenda est. *Confectio Hermetis.* Multa alia emplastra huius generis ad morsus venenatos perutilia describuntur ab Aetio, quæ vnuiquisq; legere poterit. Nicolaus Myrepsus emplastrum cognominatum Epigoni gloriam apud posteros sibi comparasse fatetur: nam quidam in carcere ad vltimum damnatus supplicium ope huius medicamenti dimissus fuit: siquidem filia Martij Imperatoris à Serpente demorsa in mamma, & omnibus medicis de illius salute desperantibus, hoc emplastro sanata est. *Emplastri Epigoni virtus.* Recipit autē squamæ aeris, ammoniaci, aloes hepaticæ, æruginis, rasilis, aeris vsti, thuris maris, salis ammoniaci, aristolochiæ rotundæ singulorum vnciam semissem, seminis rapi scrupulos tres, radicis dracunculi vnciam dimidiam, seminis artemisiæ drachmas tres, colophoniæ libram vnam, sinapi scrupulos tres, spodij drachmas tres, aluminis scissilis, & opopanacis singulorum vnciam dimidiam, deinde cum cera, & oleo veteri, secundùm artem, emplastrum paratur. F Fumanellus sumit calcem viuam recentem cum molli sapone, & aqua capiteli commixtam, & hoc medicamento vtitur. Idem author oleum parat, quod vocat diuinum, extrinsecus enim linitur, atq; etiam potari potest, & conficitur hunc in modum. *Olei diuini compositio.* Sumuntur flores, & folia hypericonis coquuntur in libra olei oliuarum, trium horarum spatio, percolatur, & denuò flores, & folia eiusdem plantæ in eo efferuescunt, & tertio idem repetitur, addendo gentianæ, tormentillæ, vtriusq; vnciam vnam: post perfectam coctionem colatur, & ad vsum seruatur. Tandem Matthiolus, inter medicamenta extrinseca, laudes olei de Scorpionibus dignas encomijs celebrat; *Oleum de Scorpionibus.* quod venenatis tum ob ictus Serpentum, tum ob sumptum venenum singulari auxilio esse solet. Huius olei descriptio legenda est apud eumdem authorem in præfatione ad librum sextum Dioscoridis. G

Hæc de naturalibus præsidijs dicta sint, quibus nō conferentibus, ad diuinam opem proculdubiò confugiendum est. *Remedia diuina.* Nam interdum verbis, & orationibus piorum virorum, noxæ omnium venenatorum animalium superantur. Christus enim apud Marcum, *Cap. 4.* signum credentium omnium esse dixit, quòd Serpentes tollant, & si quid mortiferum biberint, eis non esse nociturum. Immò apud Lucam idem Christus alloquens *Cap. 10.* discipulos inquit. *Ecce dedi vobis potestatem calcandi super Serpentes, & Scorpiones, & super omnem virtutem inimici, & nihil vobis nocebit.* Hoc autem esse exploratissimum intuemur in miraculis, quæ Sancti patrarunt, & adhuc patrant: etenim habetur ex Sancto Gregorio Turonensi, *De Glor. Martyr. c. 99.* quòd Sanctus Phocas martyr apud Syriam requiescit, ad cuius tumulum demorsi à Serpentibus assiduè confugiunt, & quando ianuam atrij, in quo martyris cadauer est collocatum, attingunt, illicò pars læsa detumescit, & euacuata veneni virtute, patiens sanatur.

Vtrum modò aliquis prouidentia, ad euitandos Serpentum morsus, & cætera venena, vti possit, perpendendum est. H nam multi in hanc venerunt sententiam, quòd homo edere venena assuescere possit, ne imposterum, illis assumptis, vel etiam demorsus à Serpentibus lædatur. *Prouidētia ad venenū cauendum.* Id innuit Auicennas, & multi alij authores pro comperto habent. *Li. 4. tract. 1. fen. 6.* Hæc propositio de venenis in genere nullo modo intelligenda est. Vita enim humana in caliditate consistit; ideòq; venena extremè calida, & sicca in alimentum humanum transmutari nequeunt: neq; opus est in medium afferre vulgatam illam historiam puellæ napello nutritæ; quoniam hæc à veritate longè recedit: cum napellus herba sit calida, & sicca, & tota substantia humanæ naturæ reluctetur. Quapropter si homo nutriretur veneno tota substantia sibimet opposito, esset necessarium, vt humana in aliam naturam degeneraret: siquidem omne animal suo simili semper alitur, vt optimè docuit Aristoteles. Homo igitur si venenis nutriretur, similis esset veneno: hoc autem esse absurdum omnes attestantur. Quoad venena frigida, & humida veluti est cicuta, possumus cum Galeno asseuerare aliquam horum portionem in nutrimentum verti posse. Quando verò dicebant nunnullos homines esui venenorum assuescere,

A suescere; id intelligendum est non de nutritione, sed de venenorum expulsione, quam valida hominis natura statim moliri solet: siquidem post veneni assumptionem, se se paulatim ad illud pellendum assuefacit: cum longa experientia vsu venerit, vt natura modicam portionem veneni trudens, tandem maiorem etiam quantitatem oblatam confestim propellat. Huius rei manifestum habemus exemplum in Mithridate Rege Ponti, qui semetipsum veneno assumpto, perimere volens, non potuit: quandoquidem eius natura quodcumq; oblatum venenum extra corpus illicò detrudere assueuit, quare de illo canebat Martialis hunc in modum.

Profecit porto Mithridates sæpè veneno,
Toxica ne possent sæua nocere sibi.

Reliquum est igitur, vt dicamus veram prouidentiam esse, vt homo antidotis, & medicaminibus suprascriptis munitus semper incedat.

B

EPITHETA.

SERPENS ob corporis prolixitatem à Latinis longus, & à Græcis δολιχὸς nuncupatur; ideoq; ὀλκήρης à Nicandro dicitur, quoniam longo volumine caudam trahat: nam ἕλκω traho exponitur. Alioquin latini, quia non recto tramite serpat, flexilem, reflexum, tortum, intortum, retortum, tortilem, sinuosum, sinuatum, implicitum, & voluminosum Serpentem indigitarunt. Huc de re Græcis λέχριος, σκολιὸς, καὶ λοξὸς in Epigrammatibus græcis, nempè non rectus cognominatur, & alibi τετραέλικτος ὄφις, nimirum quater circumuolutus vocatur. *Lib. 4.* colorem anguium Latini perpendentes, atrum, nigrum, cæruleum, viridem, maculosum, & textilem nominarunt. quare Græcis ob eamdem causam ποικίλος, nempè varius, & versicolor dicitur. *Epitheta colorem respicientia.* Hoc nomen quandoq; ad animum transfertur, diciturq; de vafro, & astuto: quapropter duplici de causa hoc epitheton Serpentibus conuenire poterit. In hoc sensu ὄφις vo-

C catus fuit ab Homero αἰόλος, quia callidus, & vafer sit. Aliter, γλαυκῶψ, vel γλαυκώπης, item γλαυκοπὴς, glaucos, seu cæsios habens oculos exponitur: ideò Pindarus hoc epitheto Serpentem donauit. Ratione astus, Latini Serpentem calidum, & tristem nuncuparunt; quoniam olim in Paradiso terrestri hominem rationis participem deceperit. *Epitheta astutiam respicientia.* Quamobrem Nazianzenus ὄφιν ἀρχέκακον, scilicet malorum authorem nominauit. Ita etiam Homero ἀρχέκακοι νῆες dicebantur, quæ malorum causæ fuerunt. Item Apollonio χθόνιος ὄφις nuncupatur; quoniam Prisci omnia infesta, & infausta (teste Scholiaste Aristophanis) χθόνια vocabant. Immò apud Eustathium χθόνιος ἄνθρωπος dicebatur homo subdolus, & fraudulentus; quia χθόνιος simpliciter terrestris, & subterraneus vertitur. *Lib. 5 Illiad.* Ob Serpentis aspectum, qui intuentibus metum incutere videtur, Latini eum squallidũ, atrocem, minacem, minantem, martiũ, terrificũ, horrendũ, horridũ, horrificũ, horribilẽ, formidabilem, dirũ, & sæuũ cognominarunt. Item Græcis αἰνὸς, nempè grauis, & horrrendus, γοργωπὸς aspectum horridum habens vt Gorgo, δεινὸς terribilis, ὠμηστὴς sæuus, πελωρὸς immanis, & πικρὸς amarus dicitur, quia in-

D tuentibus, & percussis insignem amarorem afferat. *Epitheta attinentia ad aspectum.* Deinde Latini contemplantes grauem noxam, quam Serpentes hominibus, & brutis in dies afferunt, anguem noxium, nocuum, mordentem, impium, exitiosum, ferum, trucem, venenatum, virulentum, venenosum, venenigerum, pestiferum, lethalem, lethiferum, & veneno plenum indigitarunt. Pariter Græcis δηλήμων nociuus, & perniciosus à verbo δηλέω lædo, κακοῦργος cõtractè pro κακοεργὸς maleficus: cum κακοεργία maleficium significet, ὀλόμενος, vel οὐλοὸς, & ὀλοὸς exitialis, κηροτρόφος mortem in sinu fouens, & læthifer. *Epitheta ad noxam spectantia.* At ἰοβόλος, quamuis dicatur de ijs, qui sagittas conijciunt, tamen exponitur etiam de eo, qui venenum eiaculatur: propterea ἰοβόλα θηρία leguntur apud Herodianum. ψυχρὸς exponitur frigidus, immo lethale frigus ingerens: quare in hoc postremo intellectu Theocritus ὄφιν ψυχρὸν appellauit. *Lib. 3.* Demum Latini Serpentem, à voce, sibilantem, ab origine terrigenam, à fluxibilitate lubricum, à loco Maurum, Afrum, Niliacum, Arenivagum, Libycum, & Cinyphium à Cinyphio Libycæ regionis fluuio vocitarunt. *Idyll. 15.* Cæcus à Columella dictus fuit. At nonnulli non perperam opinati sunt, per cæcum colubrum

lubrum Columellæ, vermem intestinorum intelligendum esse. Alij etiam fuerunt, qui Serpentes nominarunt elephantias, ex Solino, quoniam demorsus ab angue affectu simili elephantiasi corripiatur, ægrotus enim intumescit, & cutis rigiditatem quamdam adipiscitur. Demùm si apud Latinos Serpens aliquando cristatus nominatus est, ille, quem cæteri fugiunt, intelligebatur quemadmodum etiam Serpens sacer; nam veluti auis sacra in genere falconum nuncupatur, quam reliquæ aues formidant, idem de Serpente dicendum esse putabant. Apud Græcos, ratione vigilantiæ dictus fuit φρυγὸς, nimirum custos; nam φρυγὰ custodiam denotat. Ideò Apollonius agens de custodia velleris aurei φρυγὸν ὄφιν vocitauit Ερπυστὴρ etiam dicitur, quia reptat. Itaq; non sine ratione, Oppianus ὄφεις ἑρπυστῆρας appellabat. Quoniam autem angues inter animantes ouiparas collocantur, à Nicandro ὠοτόκοι ὄφεις dicuntur. At ὄφις μυόθηρ exponitur Serpens, qui venatur mures; veluti πυῤῥίας Serpens quidam rufus, & πύθων Serpens, quem Apollo confecit, natus ex putredine terræ; cum πύθω putrefactio vertatur. Ad finem πολυκάρηνος ὄφις Serpens multa habens capita exponitur.

Epitheta ratione loci

Lib. 3. Cyneget.

DENOMINATA.

CVM à Serpentibus non solum homines, & bruta, sed etiam herbæ, & multa inanimara denominentur; in præsentia ab hominibus inchoando, omnia sigillatim demonstrabimus. Prima fronte se se offert ὀφιοβόλος Serpentis percussor, fuitq; epitheton Apollinis in Ouo Simmiæ Rhodij. Pausanias Mercurium appellauit Argiphontem, cum fuerit ὀφιοκτόνος, nempè quoniam sustulerit Serpentem, quem nonnulli ἄργην vocabant. Alioquin ὀφιόδηκτος demorsus à Serpentibus exponitur. At ὀφίον, scilicet ophion fuit nomen filij Oceani, qui cum Eurynome vxore, ante Saturnum, rerum omnium potitus est: huius meminit Claudianus. Item ophion socius fuit Cadmi, & in Thebis ædificandis adiutor, ita cognominatus, quoniam ex Serpentum dentibus prognatus esse diceretur. Multi volunt hunc esse eumdem cum illo, qui ab Ouidio Echion nominatur. Ophion etiam fuit Gigantis nomen apud Homerum. At Ophioneũ Meseniorũ fuisse vatem scribit Pausanias (referente Rhodigino) qui proprio natali die luminibus captus, & priuata, & publica vaticinia peragebat. Sed ophioneus, nempè Serpentinus princeps Dæmonum fuisse perhibetur: siquidem tradunt Pherecidem Syrum olim scripsisse Dæmones è Cælo deturbatos à Ioue, & principem ophioneum nuncupatum habuisse. Hoc eodem nomine tres furiæ infernales, nimirum Alecto, Tysiphone, & Megera Acherontis, & Noctis filiæ ab Antiquis fuerunt insignitæ; cum loco capillorum angues gestarent. Harum meminit Ouidius in Ibin.

Nomina virorũ a Serpente denominata.

Lib. 3. de rapt. Proserp.

Lib. 3. Metam.

Quasq; ferunt torto vittatis angue capillis
Carceris obscuras ante sedere fores.

Et alibi de ijsdem verba faciens sic cecinit.

Verbera sæua dabant sonitum, nexæq; colubris
Conscia fumabant semper ad ora faces.

Immò easdem furias in nostri asserti confirmationem, paulò inferius colubras appellauit, quando dixit.

Pectora vinxerunt Erebeæ felle colubræ,
Terq; cruentatas increpuere manus.

Præterea Serpentiger nomen est adiectiuum, quod de illis dicitur, qui aliqua corporis parte Serpentibus simili integrantur: propterea ab Antiquis, & potissimum à Poetis Gigantes Serpentigeri, anguipedes, Serpentipedes, & loripedes denominati fuerunt: cùm pedes intortos, more Serpentum habuisse dicerentur. De his sermonem habens Ouidius sic canebat.

L. 4. Trist.

Sphyngaq; & Arpyias, Serpentige[illegible] Gigantes.

Lib. 7. cap. 2.

Serpentigena autem, siue ὀφιογενής, apud S[illegible]nem, genitus à Serpentibus exponitur: vnde ὀφιογενεῖς quidam populi apud Plinium fuerunt nuncupati, qui ob quemdam cum Serpentibus familiaritatem eorum ictibus solo tactu medebantur. Ophicos etiam vocarunt nonnulli populos Oscos, nimirum Capuenses, vt Seruius in commen-

A commentarijs ad Virgilium interpretatur; quoniam apud illos multi Serpentes olim stabularentur. Ophiophagos etiam populos memorat Plinius, qui Serpentibus olim vescebantur. Ideò Plutarchus Spartanos ὀφιοβόρας cognominatos fuisse testatur: propterea quod in quadam annonæ caritate, Serpentes in humanam escam vertere coacti fuerint. D. Augustinus ophitas, opheos, & ophiomorphos hæreticos quosdam interpretatur, qui Serpentem primos parentes decipientem Christum reputantes, ipsum virtutis cognitionem in Paradisum induxisse arbitrati sunt: immò Serpentem nutriunt, & venerantur, qui, excantante Sacerdote, de specu egrediens, & super aram ascendens eorum oblationes lambit, & circa illas se se inuoluens ad speluncam reuertitur. Deniq; à Serpentibus hodie multæ familiæ cognominatæ sunt. Nuper hic Bononiæ quædam familia nobilis *dalla Serpa* cognominabatur.

Lib. 3. Aeneid.
Lib. 6. cap. 29.
In Lib. de Hæres.

His notatis, bruta animalia à Serpente denominata ponderabimus. Primò anguiculus nomen est diminutiuũ ab angue à Cicerone vsurpatum, Græcis ὀφείδιον, vel ὀφίδιον, nempè paruus Serpens dicitur: quo nomine Rondeletius pisciculum instar Serpentis longum indigitat, quem Bellonius non rectè inter asellos connumerauit. Alioquin Serpentini catuli, fetus anguium nominantur: iuxta illud Virgilij de Serpente loquentis.

Lib. 5. de fin.

B

—— aut catulos tectis, aut oua relinquit.

Nam fætus anguium adhuc in vtero viuentes ἔμβρυα dicuntur, cum hæc verba legantur apud Aelianum. ἔμβρυα καλῶσι δὲ τὰ τῶν ὀρνίθων, καὶ τὰ τῶν ὄφεων, καὶ τῶν κροκοδείλων. Præterea hæc nomina ὀφιόνεος, idest anguineus, secundùm Oppianum, & ὀφιώδης Serpentem referens, varijs animalibus assignari possunt, & præcipuè testudini; cum anguinea ceruice prædita sit. Immò conueniunt, & Cerbero Inferorum cani colubrifero monstro nuncupato. Virgilius enim, & Ouidius cerberi colla anguibus horrentia repræsentarunt. Item Elephanti anguimani dicti fuisse feruntur, quia proboscidem tanquam anguem ad varia munia intorqueant. Anguilla etiam quasi anguis illa, ab angue denominata est: Quamobrem non iniuria Iuuenalis sic canebat.

Vos anguilla manet longæ cognata colubræ.

Satyr. 5.

C Immò hæc Serpentis ritu incedens ὀφιόπυς vocari posset: cum hoc nomen apud Suidam, Serpentis modo incedens vertatur: Serpentes enim ἄποδες sunt. Plinius memorat animal ceruo minus, & pilis simile, Sardiniæ peculiare, Græcis ophion vocatum, sed interijsse arbitratur. Item Græci ἔλαφον, nempè ceruum à Serpentibus denominatum fuisse autumant, nimirum ἀπὸ τοῦ ἐλαύνειν τοὺς ὄφεις, nempè à Serpentibus abigendis: cum Etymologus, & Varinus scribant (vt superius notatum fuit) ceruum, cornu ad saxa affricato, & odore excitato, Serpentes à cauernis fugare.

Li. 28. cap. 9.

Sequitur ophiomachus duorum animalium nomen: Primò denotat lacertum viridem cum Serpente acriter dimicantem; secundò significat illud locustæ genus, quod apprehenso Serpentis collo, bestiam suffocat. Textor ophiomachum auem cum anguibus præliantem constituit: quamuis apud probatos authores, huiusmodi nomen pro aue non reperiatur. Legitur quidem apud Hæsychium ὀφίκρος auis quædam, cauda Serpentis prædita, quæ per regiones Aethiopicas diuagatur. Item ὀφιοφάγος Ibis, quia Serpentes comedat. Alioquin in scriptis Hesychij leguntur solum hæc verba
D ὀφιομάχος ἰχνεύμων, καὶ ἀκρίδων γένος μὴ ἔχον πτερά. Vbi manifestè videmus authorem, per ophiomachum intellexisse Ichneumonem, & genus locustæ alas non habens: quamuis ὀφιομάχης genus cicadæ alis carens apud Suidam legatur. Demùm Marcellus Virgilius ophioctenem scolopendræ genus ab anguibus enecandis nuncupatum esse statuit.

Plantæ à Serpẽtibus denominatæ.

Post animalia, succedũt plantæ ab anguibus denominatæ, veluti Serpentaria, Luph Serpentis ab Arabibus vocata, quæ extima corticis superficie varijs distincta maculis, Serpentum exuuias æmulatur: hac de causa Porta aduersus Serpentes valere scripsit. Arum quoque, Serpentaria minor Herbariorum dicitur, quia folia aliquando maculosa proferat. Bistorta à Lonicero colubrina, & ab alijs Serpentaria vocatur, vel quia ad instar Serpentis, retortam radicem generet, vel quia eius facultas colubri vires extinguat. Lonchitis aspera, in antiquis Dioscoridis nomenclaturis, colubrina cognominatur, & meritò: nam interdum folia instar Serpentis retorquet. Plinius ophiusæ herbæ meminit, quæ in Elephantine Aethiopiæ nascitur, hæc pota terrorem Serpen-

Li. 1. Mag. nat.
Arum.
Bistorta.
Lonchitis aspera.
L. 24. c. 17.
Ophiusa herba.

Lib. 3. c. 5. *Coronopus repens.* *Enula.* *Cãtabrica.* *Numula-ria.* *L. 2. de nat. ſtirp.* *Elephabo-ſcum.* *Ophioſta-philon.* *Li. 13. cap. 23.* *Lac colu-bri quid ſit* *Cucumis anguinus plures deno tat plãtaſ.* *Cucurbita anguina.* *Lib. 2. de plant. rar. cap. 39.* *Cæpa colu-brina.* *Lib. 3. de plant. rar.* *In Lib. de plant. Ind.*

tum obuerſari facit, itaut patientes neceſſariò mortem ſibi conſciſcaut: hac de cauſa E
ſacrilegi eam bibere cogebantur. Alioquin, ad mentem eiuſdem Plinij, Ophiuſa eſt
Inſula, cuius terra Serpentes fugare tradebatur. Præterea Coronopus ſpontè naſcens,
à Matthiolo Serpentina appellatur, quia radix in vino data venenatorum morſibus oc-
currat. Item Serpentina eſt quædam ſpecies Anchuſæ, & τὸ ἔχιον, nec non ἀλκιβίά-
διος ab Alcibiade quodam (vt notat Scholiaſtes Nicandri) qui ob Serpentis morſum
ægrotans, hac planta deuorata conualuit. Pariter Enula, ſiue Helenium, à quibuſdam
Serpentina vocata eſt, quia Helena eius valoris contra angues periculum fecerit. Item
Cantabrica in Gallijs Serpentina appellatur, vt Author eſt Ruellius. Nummularia et-
iam, ſeu centimorbia à Brumfelſio, nomine Serpentariæ tertiæ deſcripta, alijs colubri-
na, & herba Natricum dicitur, nec immeritò, propterea quòd Ruellius tradit ſe de hoc
nomine ruſticos interrogaſſe, qui referebãt ita cognominari, quia Serpentes in partes
diſſecti huius herbæ contactu ſanitati reſtituantur. In antiquis Dioſcoridis nomencla-
turis, Elephaboſcum paſtinacæ ſpecies ophiogenium, & ophioctonon nominatur,
cum Serpentes necare crederetur. Bryonia, ſeu vitis alba, & apud Gallos colubrina F
dicta, ſecundum Ruellium, in antiquis nominibus Dioſcoridis, ophioſtaphylon, quaſi
vua Serpentum vocitatur: quamuis nonnulli φιλοςάφυλον legant. Alioquin ὀφεοςα-
φύλη capparis dicitur, vt animaduertit Plinius: quamuis etiam ſcribat cynosbaton
opheoſtaphylen ab aliquibus appellari: Gallis quædam Tithimali ſpecies myrtifolia
ſecus vias, & ſepes naſcens lac colubri nuncupatur. Sequitur ophiogloſſum, quod La-
tini linguam Serpentinam vertunt, cum floris argutula cuſpis linguam ab ore Serpen-
tis exertam æmuletur. Illa autem planta, ex cuius fructu pharmacopæi elaterium exu-
gunt, cucumis anguinus à Cordo nominatur; fortè quia libenter creſcat in ruderibus,
in quibus Serpentes vt plurimum diuagantur. Nam cucumis ille flexuoſus, & lon-
gus à Matthiolo nuncupatus, apud Tabernemontanum anguinus, & apud Lobellium
cucumis flexuoſus anguinus vocitatur. Item quamdam cucurbitæ ſpeciem oblongo, &
curuo fructu Dodoneus, & Lobellius cucurbitam anguinam indigitant; quoniam in-
terdum ſuo concuruatu Serpentum gyros æmuletur. Similiter, ex Cluſio, Aſphodel-
lum cæpam colubrinam Granatenſes appellitant. Quidam alij, ex eodemmet Clu- G
ſio chryſanthemum Valentinum herbam Serpentis nominant. Immò inter alliorum
ſpecies vna eſt, ophioſcorodon nempè allium Serpentinum dicta, cum exteriorem
bulbi membranam inſtar corij Serpentini maculoſam habeat. Chriſtophorus etiam
Acoſta duas plantas ſub nomine herbarum Serpentum depingit, quoniam ad profli-
gandum virus anguium ſummoperè commendentur. Tandem ſunt quamplurimi her-
barum flores, quorum ſtamina in ſummitate adeò diuiſa ſunt, vt bifidas Serpentum
linguas præſeferant; ideòq; Serpentini flores eſſent appellandi: quandoquidem Porta
ab hac ſignatura contra Serpentum ictus mirabilia operari arbitratur.

Li. 4. Phyt. cap. 16. *Li. 27. cap. 21.* *Li. 37. cap. 10.* *Ophites gẽ-ma.* *Draconites gemma.*

Ab his ad gemmas, & lapides faciendus eſt tranſitus. A Plinio pro ſpecie ophitis
gemma illa memoratur, quæ aliter Echites dicitur: cum maculis viperinis ſit inſigni-
ta. Alibi ab eodem authore gemma nigri coloris binis lineis albis colorem nigrum in-
cludentibus deſcribitur, quam Barbari ophiocardelum vocant. Item ophites, ſeu, vt
alij volunt, Draconites appellatur gemma illa coloris cærulei, & formæ pyramidalis,
quam in hydris, vel chelydris inueniũt. Apud Plinium in cerebro magni Draconis re- H
periri traditur. Albertus fatetur ſe vidiſſe hanc gemmam nigram non pellucidam in
circuitu coloris pallidi erutam à capite magni Serpentis in Sueuia: in cuius ſuperficie
imago Serpentis conſpiciebatur. Ceſalpinus hunc vidit lapidem figura corniculi, ab-
ſciſſa cuſpide, colore partim nigro, partim flaueſcente, ſplendido non pellucido, cuius
baſim linea nigra, ſpecie Serpentis circumdabat; additq; à donante intellexiſſe eſſe
linguam cuiuſdam magni Serpentis in Germania verſantis. Rurſus ophites alia eſt
gemma lineis cinereis, & nigricantibus repræſentans colorem Serpentis, & inuenitur
ad oſtium Tangræ. Alium lapidem pellucidum figura verticilli, nempè ſpumam Ser-
pentis, inſtar chryſtalli, congelatam vidimus apud Dominum Ladiſlaum Hungarum.

Ophites marmor.

Amplius quoddam marmor ex albo, & nigro maculis frequentibus cõſtans, ritu ma-
culoſi Serpentis, ophites dicitur, cuius multa eſſe genera refert Dioſcorides, quæ ta-
men ad tres tantùm differentias reducit, vnum ponderoſum, & nigrum, alterum ci-
nereo colore punctis diſtinctum, tertium lineis quibuſdam candidis refertum. Plinius
duas

A duas tantùm species describit, candidum, quod molle est, & nigricans durum. Meminit postea etiam cinerei marmoris, quod à colore cineris tephriam vocat. Dioscorides aūt omnes huius marmoris species alligatas, aduersus Serpentes valere testificatur. Ophitem nigrū constantem punctis nigris in liuido corpore, lapicidæ Viperam Aepypti vocant; ophitem verò cinerei coloris Granitū Syriæ nominant: insunt enim puncta nigra in corpore cādicāte. Insuper marmor viride Lacedęmoniū pretiosi generis Lithotom Serpentinū cognominant, ex Alberto, qui secundā speciem ophitis viridis maculis candidis esse tradit: insunt enim in viriditate marmoris maculæ quædam frequentiores, & clariores. Aliud est vnica maculatum compositione, & huius generis est Thyites, cuius mentionem fecit Dioscorides; sed non spirat illū odorem, quem in suo ophite Dioscorides cōmendabat. Amatus Lusitanus fatetur se vidisse vasculū quoddam ex huiusmodi marmore fabrefactum non insuauem, dum fricabatur, emittens odorem; ideòq; nonnulli arbitrati sunt huiusmodi vas esse ex illis, in quibus Romani Imperatores theriacam seruabant: cum etiam huiusmodi lapis contra venenatorum morsus à Dioscoride B summoperè probetur. Galenus autem vitrum cum ophite coniungere videtur, dum inquit ophitem possidere vim abstergendi, confringendiq; vt vitrum, quoniam illi in vino dato facultatem comminuendi lapidis in vesica assignat. Quocirca non est dicendum, per ophitem, intellexisse genus marmoris, quod habetur apud Dioscoridem (non enim facultates vtriusq; cōueniunt) sed fortè denotasse murrhinum à Plinio vocatum: coloris enim varietate maculas Serpentum æmulatur. Neq; obstat murrhinum effodi, & vitrum arte parari: quandoquidem incendijs subterraneis eadem fieri possunt, quæ in fornacibus fabricantur: nam murrhinū esse humorem sub terra densatum Plinius affirmat. Præterea lapis quidam est ophites, vel Serpentinus dictus, quia squamis, more Serpentum tegatur, vt lapis Islebanus erosus, fissilis, niger, durus, ex quo æs conflatur. Aliqui spinam Theophrasti esse putant. In hoc quandoq; imago piscis conspicua cernitur, & pisciformis nuncupari potest nigri coloris, in quo squamæ aureæ, vel argenteæ piscium licet conspicari. Quandoq; in hoc animalia alterius generis à natura insculpta obseruantur. Tres huius generis lapides in publico Illustrissimi Senatus Bononiensis C Musæo seruantur, quorum vnus geminis piscibus est insignitus. Alij duo singulos habent pisces referentes imaginem Percæ auratæ, & Alburni. Huiusmodi lapides fissiles sunt, bituminisq; materiam in se continere, odor indicat. Hi autem lapides non procul à monte Mæliboco reperti fuerunt.

Tephria marmor.

Vipera Ægypti quid sit.

Serpentinū marmor.

Cuius materiæ essent vasa, in quib. olim Theriaca seruabatur

Lapis Islebanus.

Lapides pisciformes.

Præter enumeratos lapides alium inueniri multi autumant, quem Plinius pro Serpentum ouo descripsit, non intelligendo tamen ouum, ex quo catuli Serpentini excluduntur: cum de hoc in præsentia non fiat sermo. Plinius igitur hæc habet. *Præterea est ouorum genus in magna Galliarum fama omissum Græcis. Angues innumeri æstate conuoluti saliuis faucium, corporumq; spumis artificioso complexu glomerātur ouum anguinum appellatur. Druidæ sibilis id dicunt in sublime iactari, sagoq; oportere intercipi, ne tellurem attingat. Profugere raptorem equo, Serpentes enim insequi, donec arceantur alicuius amnis interuentu, experimentum eius esse, si contra aquas fluitet, vel auro vinctum. Atq; vt est Magorum solertia occultandis fraudibus sagax, certa luna capiendum censent, tanquam congruere operationem eam Serpentium, humani sit arbitrij. Vidi equidem id ouum* D *magnitudine modici mali orbiculati, crusta cartilaginis, veluti acetabulis brachiorum polypi crebris insigne Druidis. Ad victorias Litium, ac Regum aditus mirè laudatur, tanta vanitatis, vt habentem id in lite in sinu equitem Romanum è Vocuntijs à D. Claudio Principe interremptum non ob aliud sciam. Hic tamen complexus anguium, & efferatorum concordia causa videtur, quare exteræ gentes caduceum in pacis argumentum, circumdata effigie anguium fecerint.* Nostra ætate huius oui tantopere in Gallijs commendati, & obseruati, nullum extat monimentum. Immò tradit Gesnerus neque vllam huius oui superesse famam apud Heluetios quondam Gallis adnumeratos, & Druidarum superstitionum participes. Præterquamquod non est veritati consonum, quòd huiusmodi ouum, aut quoduis aliud inanimatum, accedente etiam auri pondere, aduerso flumine feratur, vt recitat Plinius. Fatetur quidem Gesnerus in suo lapidum thesauro habere duos globos duros, solidos, graues, crusta albiore, & duriore, quàm sit interior substantia, intectos. Alter est magnitudinis pugni humani, forma denticulari; alter longè minor globosæ pariter figuræ. In eo per interualla æquidistantia conspi-

Lib. 29. c. 3.

Ouum anguinum quid.

ciuntur caudæ quædam tanquam Serpentum, orbem complectentes quinæ maiores, & totidem minores, & breuiores inſunt. Immò acetabula, ceù puſtulæ quædam, vel papillæ rotundæ ita digeſtæ, vt ſingulis verſibus, qui in toto circuitu deni ſunt puſtulæ ſenæ habeantur. Geſnerus ab huiuſmodi globis ouum anguinum à Plinio deſcriptum repræſentari opinatur. At Bellonius huiuſmodi lapides globoſos echinis marinis (dempta cruſta aculeata) aſſimilat. Lapis ouo anguino Plinij valdè ſimilis fuit inuentus in monte Coruariæ propè Bononiam. Seruatur etiam in publico Muſæo lapis figuram Serpentis prorſus æmulans: eſt enim in ſpiram reuolutus, cuius caput in periferia prominet, & cauda extrema centrum indicat: in alia parte lapidis, eſt figura parui Serpentis; pars inferior plane informis eſt. Hic lapis meritò vocari poteſt ὀφιώδης, ſeu ὀφιοειδής nempè ſpecies Serpentina. Naſcitur in monte Plumbici propè Vrbinum. Quapropter iure optimo poſſumus probare eorum opinionem, qui in Iſlandia Serpentes eſſe ſaxeos atteſtantur; quorum vnum ſpiris in ſe conuolutum Ioannes Goropius in Anglia conſpicatus eſt. Hos autem hominum cantionibus in lapides verſos fuiſſe multi perſuadere nituntur: cum tamen hęc ſint opera naturæ, quæ à ſuis cauſis pendent. Nec mirandum eſt, ſiquidem in agro Senenſi locis ſterilibus, & cretoſis terrei Serpentes conuoluti, in tenuem caudam ſenſim deſinentes reperiuntur colore candido, ſubſtantia gypſea, qui ſi frangantur, globuli inanes intus veluti ampullæ ſpectantur, aſſiduè propè caudam tenuiores. Feruente enim materia, vt ſępè obſeruamus in balneis ſulphureis, bullæ attolluntur; dum verò ſpiritus vario modo conuoluitur, materiam viſcidam, & ſequacem eodem modo ducit, quæ poſtea concreſcens eamdem retinet figuram, vt in combuſtione aluminis manifeſtatur. Denuò inuenitur alia ſpecies lapidis, quæ non Serpentem integrum, ſed linguam, & præcipuè Natricis repræſentare perhibetur. Propterea lingua, glottis, & gloſſopetra, à quibuſdam ſaxū ophiogloſſum, ad differentiam ophiogloſſi herbæ, nuncupatur; & potiſſimum, quia aduerſus Serpentes valere dicatur. Aliqui hūc lapidem ceraunium, nempè fulmineum, alij, ob figuram, dentem canis carchariæ eſſe exiſtimant. Tales lapides in Melite inſula inter ſaxa, & rupes reperiuntur, ambitu denticulato, ſuperficie adeò terſa, & polita, vt ingenioſus etiam artifex vix illam poſſet imitari. Itaq; non eſt cenſendum eſſe dentem canis carchariæ, vt in hiſtoria illius animalis fuit declaratum, neq; fulmen è cælo delapſum: cum à terra effodiatur, non autem in aere generatur; Præterquamquòd in Melitem inſulam tantummodo caderent, in qua innumeri ferè lapides huius generis ſpectantur. Immò, ex Ariſtotelis doctrina, fulmen nil aliud eſt, quàm ſpiritus, & materia tenuiſſima, ſeu flatus accenſus, & à nubibus pulſus: propter eaquod cum ex materia ſubtili conſtet, corpora mollia non corrumpit. Verùm notandum eſt ob diuerſam materiam, diuerſa etiam generari fulmina; & nos non debet latere reperiri aliud genus fulminis lapideum, quod in nubibus ex materia valdè viſcoſa procreatur. Hoc autem Ariſtoteli ignotum fuiſſe opinamur, de quo commodiori loco diſputabimus. Inſuper apud aliquos, ſed perperàm, ophites vocatur ſenecta anguium: cum rectiùs γῆρας ὄφεος δέρμα, καὶ σύφαρ, καὶ λεβηρὶς, & aliquibus etiam γραῶς dicatur. Latini anguinum ſpolium, anguinam pellem, ſeniū Serpentis, membranam Serpentinam, & vernationem appellant, quoniam aduentante Vere hanc pellem exuant, quæ poſtmodū inter ſaxa, & ſtirpes inuenitur, vt docuit Ariſtoteles. Hiſpanicè Pelle de la Culebre, Germanicè Ein ſchlangenhaut. Arabicè Geluc, vel Genlut. Italicè ſpoglia della Serpe nominatur. Syluaticus, vt ſolet, multa nomina barbara proponit, quibus exuuias Serpentis indicare conatur. Tandem hoc nomen adiectiuum (anguineus, vel anguinus) omnia ad angues ſpectantia ſignificare videtur: vnde anguinea pellis, paulò ante nominata, & coma anguinea Meduſæ, & capilli anguinei Eumenidum à Catullo indigitantur. Angueus poſtea idem ſignificat; nam lapſus angueos legit Solinus. At in ſoluta oratione (anguinus) vt plurimum vſurpatur.

Lapis ouo anguino ſimilis, vbi fuerit inuentus.

Gloſſopetra quid ſit.

Lapis ceraunias.

In Meteor.

Ophites ſenecta anguium.

Lib. 8. de hiſt. An. c. 17.

Cap. 37.

Præter hæc, loca, & regiones multas à Serpentibus denominatas apud Authores legimus. Euſtathius ophitem locum eſſe ſcripſit. Item ophiadem regionem olim deſertam ob Serpentum copiam fuiſſe Diodorus Siculus autumat, quæ poſtmodum opera Regum Aegypti purgata eſt. Rhodus quoq; à Serpentum multitudine, nomine ophiuſæ apud Strabonem donatur. Immò ob eamdem cauſam, nonnulli Cyprum ὀφιώδη vocarunt. Tenon Inſula ob aquarum abundantiam Hydruſa, aliquibus ad mentem

Regiones, & loca à Serpētibus denominata.

Hydruſa.

A mentem Aristotelis, propter Serpentes ophiusa dicitur. At secundùm Pomponium Melam Colubraria est insula Maris Mediterranei Iberici malefico Serpentum genere scatens: quamobrem (vt notat Oliuarius) hodie dicitur *la Dragonera*. Rursus apud Pausaniam ὀφέος κεφαλὴ nomen est loci: nam qua Thebis rectà Glisantum itur, regiuncula selectis lapidibus circumsepta spectatur, Serpentis caput Thebanis nucupata; quoniam Serpentem ab ostio cauernæ caput exerentem à Tarsia illàc prætereunte percussum, & nomen loco datum fuise tradunt. Christophorus Columbus narrat, quòd circa Pariam, magnum scopulum inuenit, à quo tanquam ab orificio magni fluminis, tanta tantoq; impetu Aquilonem versus aqua scaturiebat, vt magnum terrorem transeuntibus, non secus ac esset immanis Serpens, incuteret: propterea illum locum os Serpentis nominare decreuit. Balbus quoq; in itinere de ciuitate Martabar in Cocchi, meminit cuiusdam maris, quod, lingua Persica mare Serpentum cognominatur. Pariterin descriptione suburbanorum antiquorum Hierosolymæ, quæ habetur in theatro Terrę Sanctæ, memoratur stagnum Serpentum, quod olim Bethara vocabatur.

In Bæot.

In hist. Ind. occid. c. 70.

In Itiner. Ind. or. c. 4.

B Demùm fluuius est ophites dictus, qui aliter orontes apud Suetonium legitur.

Ophites flumen.

Quid plura? cęlestia quoq; à Serpentibus non abhorrent. Luna enim Proserpina dicta est, quoniam ritu Serpentis ab ecliptica modò ad meridiem, modò ad aquilonem deflectens, nodum australem, & borealem designet, quem Astrologi caput, & caudam Draconis appellant. Huic accedit Ophiuchus vigesima constellatio inter Septentrionales, de cuius ortu chronico Ouidius in fastis locutus est. ὀφιοῦχος Latinis dicitur Serpentarius, Anguitenens, seu Anguifer (Seneca etiam Cerberi caudam anguiferam appellauit) quia manibus teneat anguem eius corpus implicantem. De hoc Cicero in Phænomenis hæc habet.

Lib. 6.

In Herc. furent.

> ——— *propter caput Anguitenentis,*
> *Quem claro perhibent ὀφιοῦχον nomine Graij*
> *Hic pressu duplici palmarum continet anguem,*
> *Eius, & ipse manet religatus corpore toto,*
> *Namq; virum medium Serpens sub pectore cingit.*

C Hunc nonnulli voluerunt fuisse Herculem, qui adhuc in cunabulis vagiens Serpentes à Iunone immissos, manibus præfocauit. Alij dixerunt esse Canobanta Regem Getharum, Alij Phorbantem filium Tiropæ Regis Thessalorum, de quibus Hyginus legendus est. Alij tandem tradiderunt hunc fuisse Aesculapium medicum celeberrimum tenentem anguem, à quo edoctus fuit herbam, qua Glaucum mortuum ad vitam denuò reuocauit. Ideò sic canit Ouidius in Fastis.

> *Surgit humo iuuenis stellis afflatus auitis,*
> *Et gemino nexas porrigit angue manus.*

Et paulò inferius.

> *Gramina continuò loculis depromit eburnis,*
> *Profuerant Glauci manibus illa prius.*
> *Tunc cum obseruatas augur descendit in herbas,*
> *Vsus & auxilio est anguis ab angue dato.*
> *Pectora ter tetigit, ter verba salubria dixit*
> *Depositum terra substulit ille caput.*

D Ad cætera inanimata ab anguibus denominata properãtes incidemus in machinas bellicas, inter quas quædam bombardæ maioris species est, Serpentina, & colubrina nominata: nam ità oblonga cõflatur, vt effigiem Colubri, idest Serpentis æmuletur. Item Serpentina vocatur illud instrumentũ ferreum tormenti manualis retortũ instar Serpentis, quod funem accensum ad explosionem selopi, stringit. Immò quędam alembici species dicitur Serpentina à Chymistis, quia rostrum flexuosum, ritu Serpentis, habeat. Rursus apud eosdem Chymistas argentum viuum Serpentinum, & Serpens luxurians cognominatur. Item humiditas radicalis metallorum, ante decoctionem, admodum venenata, nomine Serpentis, Draconis, & Basilisci ab ijsdem Chymistis donatur: nam huiusmodi vapor per sublimationem in vas ascendens, vt animaduertit Braceschus, inueniẽsq; duo sulphura cum argento viuo, tanquam Serpens illa dissoluendò, vorare perhibetur. Aliter Serperastra apud Varronem sunt instrumenta, seu potius vincula, quæ geniculis infantium ambulare discentium alligantur, ne prostrati, more anguium

Machinæ bellicæ à Serpẽtibus denominatæ.

Argentum viuum cur Serpens luxuriãs dicatur.

In lib. de ligno vitæ.

serpant,

Serperastra quæ instrumenta.
Ophiasis.

serpant, vel ne vaccij fiant. Amplius volumina illa, in quibus Nicander de Serpentibus verba fecit, ὀφιακὰ inscribuntur: cum hæc vox ὀφιακὸς omne ad angues spectans indicet. Nam ophiasis apud Medicos affectus est capitis, quando capilli certis spatijs in anguis similitudinem decidunt. His addantur spectacula pythia nempè anguina denominata à Pythone Serpente manu Apollinis interfecto: horum meminit Ouidius hunc in modum.

E

Lib. 1. Metamor.

> *Hunc Deus arcitenens, & nunquam talibus armis*
> *Antè, nisi in damis, capreisq; fugacibus vsus,*
> *Mille grauem telis, exhausta penè pharetra*
> *Perdidit, effuso per vulnera nigra veneno.*
> *Neuè operis famam posset delere vetustas,*
> *Instituit sacros celebri certamine ludos,*
> *Pythia, perdomitæ Serpentis nomine dictos.*

Ad finem, nodus ille Herculeus, siue Gordianus Serpentinus etiam vocatus fuit: cum duos Serpentes in congressu arctè implicatos æmuletur. De cuius nodi explicatione, Erasmus ad nodum Gordium confugit. Plinius docuit hunc nodum sacrum habitum fuisse, & creditum ad sanitatem conducere. Plutarchus tradit cingulum sponsæ hoc nodo necti solere, quem postea sponsus in thalamo dissoluebat. Athenæus huiusmodi nodum Heracleotarum Insigne fuisse statuit. Goropius postpositis cæteris expositionibus, hunc nodum nominatum fuisse herculeum scribit, quia Hercules fuit Mundi vis mascula, & Verbi incarnati figura. Vnde hic diuinus Hercules statim ab incunabulis duos Serpentes acerrimos humani generis hostes strangulauit, nimirum Diabolum, & carnem aduersus spiritum assiduè concupiscentem. Immò nullus vnquam Serpens masculus fæmellam, aut fæmella masculum (vt idem notat author) tam arctè complectitur, quam Diabolus carnem, & caro Diabolum: ideòq; nodus Serpentinus, & herculeus fuit nuncupatus, qui à nemine, nisi à diuino Hercule dissolui potuit. Quamobrem huc fortè allusit Horatius, quando dixit.

F

Nodus Serpentinus qualis.
Li. 14. Hierogl.

In Arte poet.

> *Nec Deus intersit, nisi dignus vindice nodus*
> *Inciderit.*

G

Ideò Goropius, prẹter alias explicationes, tradit, quòd Horatius in hoc versu prẹcipit, ne Deus in partes vocetur, nisi difficultas se se offerat, quam nemo nisi solus Deus expedire possit. Etenim, vocabulo vindicis, Hercules hic denotatur, qui, cum sit alexicacos, iure merito latina voce vindex appellabitur: cum ab omnibus malis totum terrarum orbem vindicauerit, occisis tyrannis, & cæteris monstris, remotisque omnibus difficultatibus, quibus commoditas humanæ vitæ impediebatur. Denominatis tanquam coronidem libuit addere radicem Serpentiformem, quæ adhuc integra in publico seruatur Musæo. Hæc enim Serpentem perbellè æmulatur; quemadmodum in præsenti icone licet conspicari.

Radix Serpentiformis ῥίζα ὀφιώδης, vel ὀφιοειδής.

E

PRODIGIA, ET PRÆSAGIA.

Lib.1.de Diuin.

Loco cit.

CVM Serpens nullo alio membro, nisi ore polleat; Antiquitas ab angue occurrente inimicum denotari augurata est. Propterea Plutarchus in Amphitrione dicebat. Angues duos iubatos in impluuium deuolasse, & Cicero anguem ab infima ara emanasse. Immò magnum prodigium esse existimauit, vt retulit Cicero, si circa cardinem ianuæ Serpentem circumplicatũ obseruauerit. Quamuis aliqui dixerint maiori admiratione dignum fore, si cardines circa Serpentem inuoluerentur. Alij ex antiquis, Serpentes in sinu gestantes hominem benigno, vel maligno sydere natum, nec non futuras fælicitates, & infælicitates prædicere profitebantur. Sed mirum est, quod Indi populi huiusmodi etiam præsagijs vtantur: quandoquidem legimus in Historia Indiæ Lusitaniæ, iuuenem Indum ad templum Idolorum, cum diluculare, proficiscentem in cristatum anguem venenoq; turgentem incidisse: ideòq; hoc pessimi augurij indicium reputans, reuersus, ad sacrum Baptismatis fontem confugit, quem antea odio semper habuerat. Romani quoq; pro augurio pessimo, visionem Serpentis existimarunt, quamobrem, ex Valerio Maximo, anguis inusitatæ magnitudinis infælicem pugnam aduersus Numantinos C. Hostilio Mancino Consuli Romanorum præsignificauit. Ex Iulio Obsequente habemus duos Serpentes, Sempronio Consule sacrificante, ter victimas depastos esse: indeq; nonnulli internecionem Sempronij à Flauio Lucano hospite paratam præsagierunt. Amplius, sacrificantibus Græcis apud Homerum, ex ara in proximam planitiem, in qua decem passeris pulli vagabantur, anguis prorepsit: hinc Calchas bellum contra Troianos totidem annos duraturum pronunciauit. In Punico bello, ex Petrarcha, Caio Gracchorum omnium nobilissimo in Laconia exercitum habenti, inter sacrificandum, accidit, vt ex proximo specu gemini Serpentes elapsi exta corrumperent, quo ostento moti Haruspices, vitæ discrimen Duci impendere monuerunt. Tiberius etiam Gracchorum pater (referente Egnatio) duobus, anguibus intra cubiculum captis, prodigiorum Interpretes consuluit, qui responderunt, fore vt ipse superstes esset Corneliæ vxori, si Serpens alterius sexus interficeretur: ipse autem meum interficite, dixit. Cornelia iuuenis est, potestq; per ætatem adhuc parere, nec defuit rei euentus. At coniux, quæ superuixit, mutua caritate cum eo certauit, nam tantũ abfuit, vt post Gracchi obitum, connubium desideraret, vt Regias etiam nuptias aspernata fuerit. Quodam tempore tãta Serpentũ multitudo apud Lacones excreuit, vt inde Arioli futuram annonæ penuriam prædicerent, quæ postmodum talis subsecuta est, authore Textore, vt Populi carnibus anguiũ vesci coacti fuerint. Apud Pausaniam legimus Legatos ab Epidaurijs in Coon Insulã ad Aesculapium missos, præter somnia, quibus erant moniti, cum ad agri Laconici oram appulissent, vt ibi sedem collocarent, vidisse etiam Serpentem, quem secum Epidauro adduxerant, non procul è mari in quamdam cauernam ingressum. Hoc igitur moti prodigio, oppidum illo in loco sibi fabricarunt. Item Tarquinius Superbus, domitis hostibus, ad vrbana negocia animum appellens, portentum ingens conspicatus est: Serpens enim ex columna lignea elapsus fugam in Regiam arripuit. Vnde Rex perterritus Titum, & Aruntem filios, Bruto comite, qui stultitiam simulabat, ad Apollinem Delphicum misit. Iuuenibus oraculum de regno consulentibus, responsum fuit eum regnaturum, qui primus reuersus matrem oscularetur. Brutus igitur de naui egressus terram osculatus est. Quare sic loquitur Ouidius.

Part. 3.

F

Lib.1.c.6.

Lib.4.de Vir. Illust.

G

In Laconicis.

H

Lib.2.fast.

Ecce (nefas visu) medijs altaribus anguis
Exit, & extinctis ignibus exta rapit:
Consulitur Phœbus, sors est ita reddita, matri
Qui dederit primus oscula victor erit.
Oscula quisq; suæ matri propecata tulerunt,
Non intellecto, credula turba, Deo.
Brutus erat stulti sapiens imitator, vt esset,
Tutus ab insidys dire superbe tuis;

Ille

A *Ille iacens pronus matri dedit oscula terræ.*

Ex Riccardo Dinotho habemus, quòd imperante Constantino, tantus fuit defectus Solis, vt etiam meridie Cæli stellæ conspicerentur, & in Melitea Serpentes omnis generis visi sunt, qui pugna commissa, se se inuicem peremerunt, & paulò post ortus est Iudæorum tumultus, & trexdecim Vrbes in Campania, terręmotu corruerunt; deinde post Constantini obitum, filij inter se belligerarunt, & Persæ graui bello Romanos oppresserunt. Cum bellum Macedonicum in expectatione esset, C. Petilio, & C. Valerio Consulibus, bouem in Campania locutum fuisse, & tres Soles super ædem Saturni effulsisse narrat Liuius, eodemq; tempore Cerites Serpentem in Oppido suo iubatum, aureisq; maculis distinctum conspicatos fuisse. Ex libro etiam de Prodigijs, & Ostentis, colligere licet, quòd munitis Alexandri Magni castris, & militibus quieti nocturnę deditis, cum primum Luna ab Orizonte emersit, Scorpiones, arectis caudarum aculeis, innumeri ferè ad castra fluxerunt, quæ prodigia vis immensa Serpentum vario colore refulgentium insecuta est.

In lib de Prodig.

Decad. 5. lib. 2.

B L. Silla Consul cùm in campo Nolano Samnitum exercitum haberet, & Dijs immolaret, repente ab infimo aræ loco, Serpens exilijt, quo viso, Posthumius haruspex iussit Romano Duci, vt in hostem legiones duceret, cui cum paruisset (teste Suessano) castra hostium opulentissima expugnans occupauit. Serpentes quoq;, vt scribit Herodotus, Crœso Lydorum Regi excidium Imperij portenderunt: nam quando Crœsus, & Cyrus ad Pteram, æquo marte depugnarunt, illicò in suburbanis Sardium locis ingens Serpentum copia orta est, quos equi ad pabulum dimissi passim deuorabant: quare Vates, re intellecta, responderunt, per Serpentem, terræ filium, indigenam, & per equum aduenam, & bellicosum hostem denotari, hocq; portento Sardenses breui subactos iri prædixerunt. Idq; verum fuisse euentus patefecit: nam paulò post, Crœso Rege deuicto, omnes in Persarum potestatem venerunt. Tiberius Cæsar cum intellexisset Serpentem, quem in delicijs habebat (illi enim propria manu cibũ ministrabat) à formicis fuisse corrosum, sibi à multitudine cauendũ esse percepit, quoniam formicę, monentibus Vatibus, populum significare solent. Annibal cum suis copijs itinerans, C à tergo immanem bestiam Serpentibus circumplicatam insequentem respexisse fertur, quæ omnia arbusta, & virgulta frangebat, & tecta peruertebat. Hinc vastationem Italiæ multi portenderunt. Ex altera parte Iouius in vita Actij narrat, Serpentem in eius galeam irrepsisse, & Actio vicecomiti, victoriam aduersus Bononienses præmonstrasse. At T. Gracchus, antequam multitudine Quiritum oppressus interficeretur, in spaciosa galea, qua in bello vti consueuerat, anguem oua peperisse, fœtusq; iam formatos inuenit. Auis etiam placida in gremium Philippi Regis Macedonum aduolans ouum peperit, de quo confracto exijsse Serpens dicitur, qui, cum ouum circumdedisset, vt denuò in foramen illud ingrederetur illicò perijt: hinc Vates filium nempè Alexandrum ex Philippo dimanaturum esse ariolati sunt, qui, toto terrarum orbe subacto, paulò post erat periturus.

Lib. 1. de Augur.

Lib. 3.

Annibalis aduẽtus in Italiam.

Ope etiam Serpentis ferunt Neronem à percussoribus fuisse liberatum, quos Messalina in eum immiserat: nam Serpens è puluino, vbi quiescebat, prodiens sicarios perterrefecit. Quamuis aliqui scripserint non fuisse Serpentem, sed eius exuuias, quas, ex D volũtate matris, dextro brachio alligatas aliquando gestabat, & tædio abiectas denuò requisiuit: quoniam sperabat huiusmodi Serpentis spolium aduersus infortunia, quæ pertimescebat, sibi profuturum. Quare nõ est mirandum, si apud Cælium Rhodiginum legatur, quòd vates circa brachium, vel collum Neronis adhuc pueri alligatam liberidem conspicati, dixerint, ὅτι ἰσχὺν παρὰ τοῦ γέροντος λήψεται. Nimirum, quia ex sene potentiam foret assecuturus: cum anguis, deposita senectute, talis obseruetur.

Nero quomodo liberatus fuerit à percussoribus Messalinæ.

Lib. 10. cap. 3.

Serpens quoq; gloriam Roscij histrionis præmonstrauit, vt docet Cicero. nam pusionem adhuc in Selenio campo Lanuini agri educatum, & in cunabilis dormientem nutrix lumine apposito, Serpente circumdatum conspicata est. Patri autem ad haruspices confugienti responsum fuit nihil illo puero clarius, nihil nobilius fore. Simili præsagio imperium Seuero præmonstratũ est: siquidem in stabulo Serpens dormientis caput cinxit, & absq; noxa, vociferantibus ob terrorem familiaribus, abijt. Maximino iuniori idem accidisse tradunt. Aureliano quoq; ex Fulgosio, humilibus parentibus nato anguis summum imperium portendisse fertur: etenim peluim, in quo sæpius puer lauabatur

Lib. 1. Diuin.

Lib. 1. c. 4.

tur Serpens est circumplexus, neq; occidi potuit. Ideò mater, quæ templi Solis sacer- E
dos erat, re intellecta, Serpentem quasi familiarem seruari iussit. Item Cassandrã scien-
tiæ vaticinandi peritam in templo Apollinis Tymbrei cũ Heleno fratre relictam, cum
Serpentibus cubantem repererunt, qui, infantibus nihil læsis, eorum sensoria circum-
lambebant: quamobrem tàm Cassandram, quàm Helenum vates futuros à vatibus re-
sponsum habuerunt. Magnum etiam fuit illud prodigium, dum immanis Serpens cir-
ca aram visus est, vbi Aeneas anniuersarium sacrum manibus Anchisæ patris faciebat,
vt recitat Virgilius his versibus.

Lib. 5. Aeneid.

> *Dixerat hæc adytis cum lubricus anguis ab imis*
> *Septem ingens gyros, septena volumina traxit,*
> *Amplexus placidè tumulum lapsusq; per aras*
> *Cæruleæ cui terga notæ, maculosus & auro*
> *Squamam incendebat fulgor, ceu nubibus arcus,*
> *Mille trahit varios aduerso Sole colores.*
> *Obstupuit visu Aeneas: ille agmine longo* F
> *Tandem inter pateras, & læuia pocula Serpens*
> *Libauitq; dapes, rursusq;, innoxius imo*
> *Successit tumulo, & depasta altaria liquit.*

In lib. de Mirab.

Cæterùm animum graui afficiunt admiratione prodigia mulierum, quæ Serpentes
enixæ sunt: nam Tralianus refert mulierem Tridentinam Serpentes instar globi conuo-
lutos perperisse Romæ, Domitiano Cæsare IX. & Perilio Rufo II. Coss. Item L. Scipio-
ne, & C. Norbano Consulibus, ex Iulio Obsequente, mulier in Hetruria viuum Ser-
pentem partu edidit, qui iussu Haruspicum in profluentem deiectus aduersa aqua nata-
uit. At Serpens à muliere editus, temporibus L. Sillæ, bellum ciuile, ex Alexandro,
denotauit. Verùm Appianus Alexandrinus tradit, quòd mula peperit, & mulier Ser-
pẽtem enixa est, quæ prodigia stragem, & expugnationem Italiæ, nec non Romanæ Rei-
publicæ mutationem significarunt. Amplius inter initia belli Marsici, vt scripsit Pli-
nius, mulier peperit elephantum, & quædam ancilla Serpentem.

Mulieres pariũt Serpentes.

Lib. 2 cap. 31.

Lib. 1. de Bell. ciuil.

Deniq; si per quamdam annorum seriem percurramus, prodigia semper maiora in- G
ueniemus. Legimus enim apud Iulium Obsequentem, duos Serpentes nigros, anno vi-
gesimo octauo supra centesimum, ante Christum natum, in sacrarium Mineruæ ingres-
sos fuisse eo tẽpore, quo M. Fuluius Flaccus quasdam leges promulgare tentabat: vnde
nonnulli ciuilem Romanorũ occisionem coniectarunt. In volumine stemmatum Lotha-
ringiæ legitur, quòd anno vigesimo septimo ante Christum natum, Regulus in Africa
Serpentem immensæ magnitudinis milites vexantem expugnauit. Item anno ante Do-
minicam Incarnationem septuagesimo quinto, duo Serpentes in lecto coniugis Didij
Lelij legati Pompeij fuerunt inuenti: hinc, vt scribit Iulius Obsequens, Didij interitum
augurati sunt. Anno verò tertio supra centesimum, ex eodemmet Obsequente, Ser-
pentes nigri altare circumiuerunt, deinde fugerunt, & postero die redierunt, qui tan-
dem à populo Mutusæ lapidibus fuerunt obruti, & ostio templi Martis reserato, caput
statuæ ad pedes compertum est: hinc Romanorum exercitum à Lusitanis cõficiendum
fore præsagierunt. Anno trigesimo primo supra centesimum ante Christum, Romæ
bos hæc verba protulit, *caue tibi Roma*, & Sagunti Serpentes volarunt, vt in Volumine H
stemmatum Lotharingiæ habetur. Cæterùm anno Christi octuagesimo nono supra
quingentesimum, cum Diaconus Turronensis Ecclesiæ ab eius Episcopo in Vrbem es-
set missus, vt à Romano Pontifice nonnullas Sanctorũ reliquias acciperet; tanta inun-
datione Tiberis fluuius Vrbem obruit, vt omnes antiquæ ædes collapsæ sint, & multi-
tudo Serpentum cum magno Dracone ad salsos maris fluctus descenderit, quibus mor-
tuis, & ad littus eiectis (teste Baronio) tetro excitato odore, ingens pestilentia, & cla-
des subsecuta est. Anno post Christum natum quinquagesimo sexto supra septingen-
tesimum, vt animaduertit Martinus Polonus, Carolus Martellus vir semper victor post
obitum in templo S. Dionysij sepelitur, & paulò post in eius tumulo nihil nisi maximus
Serpens inuentus est. Anno vigesimo secundo supra millesimum à partu Virginis, in
Insula Moos dicta Diœcesis Hamerensis, Serpens admirandæ magnitudinis conspectus
est, qui veluti cometa toti Orbi aliquam interdum cladem promittit; ita is subuersio-
nem regni Noruegiæ portendit: nam super aquas altè, & sæpius se extollebat: sicq; ex-
pulsio

Prodig. 85.

Tom. 1.

Prodig. 109.

Tom. 1.

Tom. 7. Annal. Eccles.

In supput.

A pulsio Christiani Regis, & totius patriæ excidium subsecutum est. Ad rem Olaus Magnus tradit eos, qui mercaturæ, & piscationi in littoribus Noruegiæ operam nauant, vnanimes attestari Serpentem vastæ molis penès oras Maris Bergensium versari, qui æstiuo tempore, nocturno, & lucido cœlo ab antro vitulos sues, & homines voraturus egreditur, neq; hoc animal sine portentoso spectaculo nauigia infestat, & homines rapit: nam non multò post & bellici tumultus, & mutationes regni subsequi solent. Anno quinquagesimo nono supra millesimum, Segeberto teste, in Pago Vraccarensi apud Tornacum, duo veluti exercitus Serpentū, instructa acie, præliari visi sunt. Christianus Vrstius in Chronicis Germaniæ refert, quòd anno tertio supra millesimum, & trecentesimum, accidit, vt nocte Ascensionis Domini in Columbaria, & multis alijs locis Serpentes pluerent. Anno millesimo quingentesimo quinquagesimo primo, vt constat per historiam Viennæ impressam circa diem D. Margaritæ, in Hungaria contigit, vt in multorum hominū aluo Serpentes naturalibus similes generarentur; quemadmodum etiam paulò ante enucleatum fuit, quando de Serpentum generatione verba fecimus.

Lib. 21. cap. 27.

Par. 2.

Serpentes geniti in humano ventre.

B Demum anno millesimo quingentesimo quinquagesimo tertio, mense quinctili, gemini in aere Serpentes, caudis implicatis, se se mutuò rodentes conspecti sunt, in quorum medio crux ignea refulsit: vt in libro de Prodigijs, & Ostentis legere licet.

MONSTRA.

DION in historia Libyca narrat, ibi ex promiscuo bestiarum plurium diuersi generis congressu, olim progenitum fuisse monstrum, cuius facies erat muliebris, color cutis nitidissimus, quædam ab oculis dimanabat hilaritas intuentes in sui amorem rapiens: partes autem inferiores in longum anguem desinebant, circa Syrtes versabatur, feras Libyæ venans: neq; animans tam alacer inueniebatur, qui monstri insultum effugere posset. Homines lenocinijs alliciens, & blanditijs adoriens deuorabat.

C Quare Hercules per Libyam itinerans in hoc mōstrum incidisse traditur, quod eminus conspicatus cursum arripuit pernicissimum: ideò cum bestia monstrifera prædam assequi minimè potuisset, indignatione succensa omnem in se conuertens crudelitatem, proprium discindens pectus interijt. Cercops, & ipse secundùm aliquorum mentem partes inferiores Serpentinas habuisse dicitur. Item Boreas rapiens Orithyam cauda anguina præditus fuit, si veritatem fatetur Pausanias. Typhoeus ex Tartaro, & terra genitus planè monstrosus fuit: nam, ad mentem Hesiodi, centum Serpentis capita habuisse perhibetur. Intelleximus etiam apud Heluetios populos anno millesimo quadringentesimo nonagesimo nono, iuxta quoddam flumen cōspectum fuisse Serpentem auribus latis, & longitudine sex pedum, corpore vitulo æquali; quem proculdubiò monstrum fuisse arbitramur. Heniochus Erichthonius primus omnium equos quadrigis iunxit: etenim cum anguinea crura haberet (Higinio teste) nunquam pedester, sed quadrigis semper vehi curauit. Scripsit Licosthenes, referente Pareo, mulierem Craconiæ, anno Domini nonagesimo quarto supra millesimum, & quadringentesimum in

In Eliacis.

Lib. 19.

D platea, cui à Sancto Spiritu nomen est, enixam esse mortuum fœtum, qui dorso affixum Serpentem cadauer arrodentem gestabat. Apollonius in historijs Mirabilium recitat Serpentem duobus pedibus præditum conspectum fuisse, qui non secus ac terrestris Crocodilus gradiebatur. Item Plinius scriptum reliquit Serpentes pedibus anserinis visos fuisse. Galenus addit, ab Ephebo, Athenis, pusilum Serpentem pilosum, & pluribus pedibus statim proficiscentem, cum semine copioso fuisse eiectum.

Fœtus serpentinus.

Lib. 1. de loc. affect.

Quamuis Aristoteles in generatione Serpentum raros contingere errores, consequenterq; in hoc animalium genere rara monstra procreari tradiderit; quoniam angues matricem, seu vteri formam valdè longam habent, & oua subinde, nempè vnum post alterum descendunt, & non aceruatim, sicuti in gallinis euenit. Quamobrem geminum fœtum in ouis anguium rarum, at in ouis gallinarum frequentem licet intueri. Hinc tamen non fit, quin etiam in genere Serpentū id accidat: quandoquidem Aristoteles Serpentis bicipitis meminit. Immò Cresias promulgat (referente Aeliano) iuxta fluuium nomine Aradem, Serpentes bicipites aliquando diuagari longitudine quat-

Lib. 4. de Gen. Anim.

Lib. 9. c. 8.

tuor

Serpens biceps ab Illustriss. Co. Philippo Aldrouando Bononiæ Senatore donatus.

tuor cubitorum, capitibus albis, reliquo corpore nigro, læthali turgentes veneno, & accedentibus ad amnem perniciem afferentes. In montibus etiam Pyreneis Serpentem quondam tricipitem interfectum fuisse Arnoldus autumat. Hinc nonnulli colligunt monstrum illud hydræ Lerneæ septicipitis in rerum natura aliquando extitisse; id tamen fabulosum esse suo loco demonstrabimus. Vidit quidem Ioannes Baptista Porta Neapoli viperam bicipitem, quæ vtrumq; caput mouebat, & trisulcas exerebat linguas. Neq; vlla debemus teneri admiratione, siquidem hodiè Serpens etiam biceps diligentissimè exiccatus ad Illustrissimum Com. Philippum Aldrouandum Bononiæ Senatorem, tanquam munus singulare delatus fuit. Hic autem vir nobilissimus hunc monstriferum Serpentem in publico seruandum Musæo nobis tradidit. Propterea hoc in loco illius iconem in tanti viri monumentum dare non piguit. Immò exhibemus etiam iconem Serpentis latissimi corporis in Musæo inuentam, qui non sequitur naturam aliorum Serpentum, quoniam habet post collum corpus valdè latum, figura ferè ouali, præterea caudam cęteris Serpentum caudis consimilem, sed compressam; demum caput, & collum squamis refertum esse non videtur.

Serpēs triceps.

Li. 2. Mag. nat.

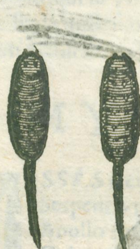
Serpens biceps ab Illustriss. Co. Philippo Aldrouando donatus.

Cæterùm in omni animalium genere, vt nostra fert opinio, aliqua monstra obseruantur. Etenim anno trigesimo sexto supra millesimum, & sexcentesimum, octauo Idus Iulij Excellentissimus Ouidius Montalbanus Mathematicarum in Patrio Bononiensi Gymnasio ordinarius Professor, & diligentissimus rerum naturalium inuestigator, dum ruri versaretur, admirabilem, & monstrificum vermem, Lepidij caulem perreptantem obseruauit, cuius iconem, quam hic damus, perhumaniter nobis communicauit. Meritò igitur dubitabat an speciei lumbricorum, an verò Erucarum esset adscribendus: Siquidem mollities, & teres figura ad lumbricos esse reducendum demonstrabat; at vicissim quædam quatuordecim pedum rudimenta, nec non capitis figura, bestiolam inter erucas collocādam esse cogebat. Verùm cauda anguina huius animalculi acuminata, & murinæ simillima mentem doctissimi viri vexabat: ideòq; elegantissimam de hoc animali epistolam ad nos mittens rogabat, vt de hoc nostrum iudicium promulgaremus. Propterea in genere Erucarum monstrosum fuisse animalculum testificati sumus: quandoquidem clarissimo etiam viro Vlyssi Aldrouando adhuc viuēti Erucam bicaudam Thadeus Mamolinus eius amicissimus attulit, cuius delineationem in medium afferre non piget. Eruca hæc capite ferrugineo, & ore nigricante post caput lineam rubicundi coloris reliqua circumdantem habebat, in alia parte post caput ad tertium vsq; pedem duæ lineæ albæ conspiciebantur, quæ vna cum basi triangulum effigiabant: duæ aliæ lineæ albæ ad caudam vsq; sequebantur figura ouali totum dorsum exornantes. Tandem in corporis extremitate caudam instar duorū cornicu-

Eruca anguina cauda ab Excellentiss. Ouidio Mōtalbano donata.

A

Eruca cauda anguina pronè, & supinè picta ab Excellentiss. D. Ouidio Montalbano inuenta, & nobis dono data.

Serpens latissimi corporis cauda compressa.

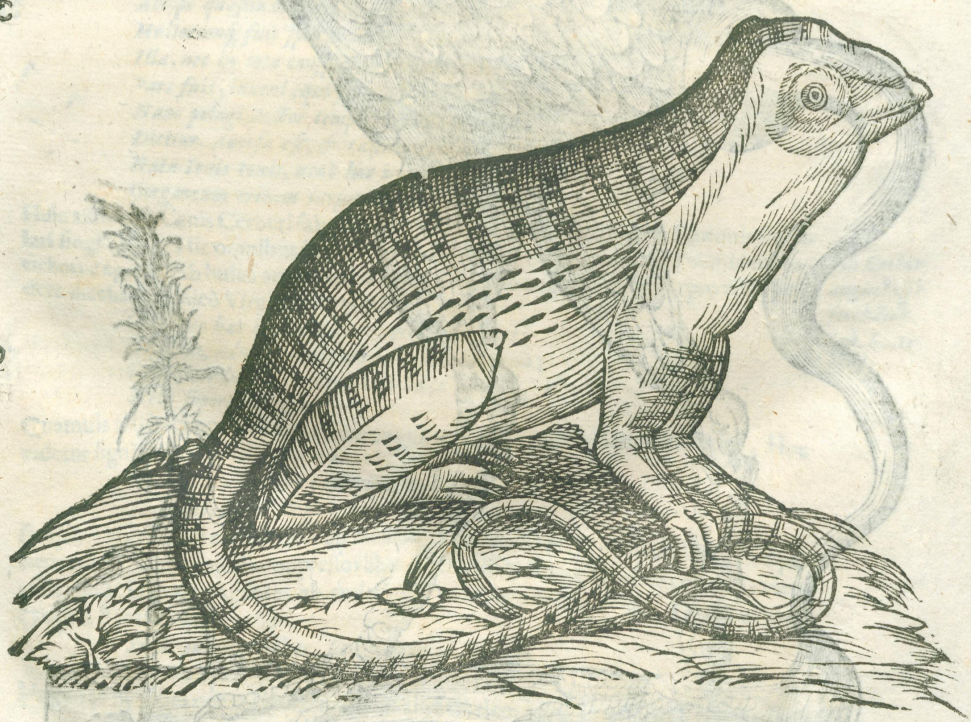

B

niculorum bifurcam gestabat. Cæterùm si aliquod animal aliqua parte anguina integratum ad monstra referendum est; proculdubiò inter hæc connumerandus est Gallus ille barbatus, cornutus, ocreatus, cauda Serpentina, in cuius extremitate floccus conspicitur, & propè vropigium, vbi cauda corpori adhęret, quoddam tuberosum rotũdum

Buso monstrificus cauda anguina.

C

D

F obser-

Gallus monstrosus cauda anguina.

A obseruatur colore albido, crista, palearibusq; plumosis. Quamobrem si Seneca in Hercule furente, caudam Canis Cerberi anguiferam appellauit, remota omni dubitatione, si gallum hunc monstrificum conspicatus esset, eius caudam anguiferam seriò nuncupasset. Quare, ne Lectorem ad alios libros relegemus, placuit hoc in loco prædictam galli iconem apponere. Cæterùm posteaquam monstra cauda anguina prædita, monstrandi se se obtulit occasio, noluimus silentio inuoluere bufonem monstrosum simili cauda insignitum, qui in Villa quadam Thyringica ad Vnstrum, anno Domini quinquagesimo tertio supra millesimum, & quingentesimum, è muliere natus, est ea forma, veluti in præsenti pictura exhibetur.

MYTHOLOGICA.

B MISSAS facimus fabulas tanquam cunctis notissimas, primùm Pithonis Serpentis post diluuium Deucalionis ex putredine terræ nati, quem Apollo interemisse fertur; deinde furiarum, quas tumidis cristatas Colubris Poetæ fingebant, iuxta illud.

—— rubent oculi, spirant incendia nares,
Et caput intorti lambunt pro crinibus angues.

Huic non dissimilis fabula recitatur de Medusa, cuius capilli representabant angues. Nam Forcum Corsicę, & Sardiniæ Regem in nauali certamine ab Atlante Rege Mauritaniæ superatũ, in mari submersum à Neptuno in Deum marinum transmutatum fuisse fabulantur. Itaq; inter tres Forci filias Medusam ob pulchros, aureosq; capillos spectabilem Neptunus in templo Mineruæ compressit: quare Dea indignata elegantissimos Medusæ crines in Serpentes transfigurauit. De hac metamorphosi Ouidius eleganter fabulatur hunc in modum.

Capilli Medusæ cur anguinei.

Lib. 4. Metamor.

Ex numero Procerum quærens cur vna sororum
Gesserit alternis innixos crinibus angues
Hospes ait, quoniam scitaris digna relatu:
C *Accipe quæsiti causam, clarissima forma,*
Multorumq; fuit spes inuidiosa procorum.
Illa, nec in tota conspectior vlla capillis
Pars fuit, inueni, qui se vidisse referrent.
Hanc pelagi Rector templo vitiasse Mineruæ
Dicitur. Auersa est, & castos agide vultus
Nata Iouis texit, neuè hoc impunè fuisset,
Gorgoneum crinem turpes mutauit in angues.

Huic affinis est Canis Cerberi fabula, qui in spelũca quadam ante fores Plutonis stabulari fingebatur. Hic omnibus ingressuris humanissimè blandiebatur, sed neminem patiebatur egredi. Ab huius autem canis capite, & collo angues densissimi pro villis pendere dicebantur, ideò Virgilius sic canebat.

Pili Cerberi angues esse ferebãtur.

Lib. 6. Aeneid.

Cerberus hæc ingens latratu regna trifauci
D *Personat, aduerso recubans immanis in antro;*
Cui vates horrere videns iam colla colubris,
Melle soporatam, &c.

Quamuis alij Poetæ canem tartareum anguinea catena fuisse vinctum finxerint. Hoc videtur significare Tibullus, dum ait.

Nec canis anguinea redimitus terga catena,
Cui tres sunt linguæ, tergiminumq; caput.

Amplius Mythologi commenti sunt Aesculapium aluisse Serpentem, cuius spuma patientes à quocumq; morbo oppressos liberabat: immò, & angues circa cunabula Herculis adhuc infantis vagantes ab eodemmet pusione necatos fuisse. Quare ad rem canebat Baptista Mantuanus.

Dum pubescit adhuc, sic & cunabula circum
Repentes puer elisit Tirynthius angues.

Nugati sunt etiam poetæ Hecatem, quam alij Semelem nominant, tandiù Fauni patris

Faunus in Serpentem cur transmutatus.

nequitiæ, etiam bacilo myrteo verberatam, & vino oppressam repugnasse, donec ille in Serpentem transfiguratus filiam spiris vndiq; colligatam improbitati suæ obtemperare compulerit. Huius fabulæ, apud Priscos, indicia fuerunt Myrtus à templo Hecates semota, vinum, quod tantùm lactis vocabulo nominabatur, & Serpentes, qui ibi passim innoxij diuagabantur. Inter prodigia recensuimus Serpentem, qui, Græcis spectantibus mox Ioui sacrificaturis, ascendit platanum aræ imminentem, & primùm pullos, qui in nido erant, deinde matrem circumuolitantem deuorauit: vnde Thestorides nempè Calchas filius Thestoris bellum Troianum decimo terminaturum anno ariolatus est. Modò prædictum Serpentem, ad perpetuum rei monumentum, à Dijs in saxum fuisse transformatum narrat Ouidius his versibus.

Serpens in saxum mutatus.

Li. 12. metam.

Hic patrio de more Ioui cum sacra parassent:
Vt vetus accensis incanduit ignibus ara,
Serpere cæruleum Danai videre colubrum
In platanum, captis, quæ stabat proxima castris.
Nidus erat volucrum bis quatuor arbore summa,
Quas simul, & matrem circum sua damna volantem
Corripuit Serpens, auidaq; recondidit aluo.
Obstupuere omnes: at veri prouidus augur
Thestorides, vincemus, ait, gaudete Pelasgi.
Troia cadet, sed erit nostri mora longa laboris;
Atq; nouem volucres in belli digerit annos.
Ille vt erat virides amplexus in arbore ramos
Fit lapis, & seruat Serpentis imagine saxum.

Pariter Serpens Orphei caput dilaniaturus in lapidem transmutatus fuisse perhibetur. Etenim Orpheus mulieres Thracias aspernatus, acerbissimum earum odium in se concitauit: Quamobrem illæ dum Bacchi sacra celebrarent, Orpheum in medio ferarum cætu canentem conspicatæ, magno facto impetu, eum dilacerarunt, eiusq; caput, & lyram in flumen Hebrum proiecerunt. Verùm Orphei caput in Lesbon insulam delatum anguis accedens dilaniaturus ab Apolline in lapidem fuit transfiguratus. Hanc metamorphosim eleganter decantat Ouidius hunc in modum.

Serpens dilaniaturus caput Orphei in lapidē transfiguratus.

Li. 11. metam.

Membra iacent diuersa locis, caput Hebre, lyramq;
Excipis (& mirum) medio dum labitur amne,
Flebile nescio quid queritur lyra, flebile lingua
Murmurat exanimis, respondent flebile syluæ,
Iamq; mare inuectæ flumen populare relinquunt;
Et Methymneæ potiuntur litore Lesbi.
Hic ferus exposito peregrinis anguis arenis
Obstitit, & sparsos stillanti rore capillos,
Lambit; & hymniferos inhiat diuellere vultus
Tandem Phœbus adest, morsusq; inferre paranti
Arcet, & in lapidem rictus Serpentis apertos
Congelat, & patulos (vt erant) indurat hiatus.

Cum Achelous, pro Deianira filia, cum Hercule certaret, tradunt ipsum, vt Herculem eluderet, modò in liquorem, modò in Serpentem, & postremò in figuram tauri se transformasse. Huius meminit Ouidius dum cecinit.

Lib. 9. metam.

Congrediturq; ferox, puduit modo magna locutum
Cedere, reieci viridem de corpore vestem,
Brachiaq; apposui, tenuiq; à pectore varas
In statione manus, & pugnæ membra paraui.

Et paulò inferius.

Elaborq; viro longum formatus in anguem;
Qui postquam flexos sinuaui corpus in orbes,
Cumq; fero moui linguam stridore bisulcam,
Risit, & illudens nostras Tirynthius artes.

Arachne puella, quæ de lanificio cum Minerua certamen suscepisse dicebatur, inter alias fabulas, quas, inter texendum, telæ inseruit, Iouem effigiauit transmutatum in Ser-

A Serpentem, vt Deolida frueretur. Propterea Ouidius hoc intactum non reliquit, dum ait.

Meonis elusam designat imagine tauri.
Europam &c.

Deinde pergens author in describendis alijs Iouis adulterijs sic decantat.

Mnemosynem pastor, variusq; Deolida Serpens.

Cadmus Agenoris filius à patre missus ad inquirendam sororem Europam à Ioue raptam, cum illam non inueniret, & spem reuisendi patris amisisset (prohibuerat enim pater, ne ad ipsum, nisi illa reperta, reuerteretur) in Bæotiam oraculo monitus profectus est. Hic missos ad fontem socios paulò post à Serpente peremptos inuenit; quare, monente Minerua, Serpentem confecit, & eius dentes seminauit, ex quibus postea homines armati nati sunt; quibuscum, teste Apollonio, Iasoni pugnandum fuit, vt vellere aureo potiretur. Audiamus igitur Ouidium sic loquentem.

Socij Cadmi à Serpēte necati.
In Argonaut.
Lib. 3. Metam.

Sacra Ioui facturus erat, iubet ire ministros,
B *Et petere è viuis libandas fontibus vndas.*
Sylua vetus stabat, nulla violata securi,
Et specus in medio, virgis ac vimine densus,
Efficiens humilem lapidum compagibus arcum
Vberibus fecundus aquis, vbi conditus antro
Martius anguis erat, cristis insignis, & auro
Igne micant oculi, corpus tumet omne veneno,
Tresq; micant linguæ, triplici stant ordine dentes.
Quem postquam Tyria lacum de gente profecti
Infausto tetigere gradu, demissaq; in vndas
Vrna dedit sonitum, longo caput extulit antro
Cæruleus Serpens, horrendaq; sibila misit.
Effluxere vndæ manibus, sanguisq; reliquit
Corpus, & attonitos subitus tremor occupat artus.
Ille volubilibus squamosos nexibus orbes
C *Torquet, & immenso saltu sinuatur in arcus,*
Ac media plus parte leues erectus in auras
Despicit omne nemus, tantoq; est corpore, quanto,
Si totum spectes geminas qui separat arctos.
Nec mora Phenicas, siue illi tela parabant,
Siue fugam, siue ipse timor prohibebat vtrumq;
Occupat hos morsu, longis amplexibus illos,
Hos necat afflatu, funesta hos tabe veneni.
Fecerat exiguas iam sol altissimus vmbras,
Quæ mora sit socijs miratur Agenore natus,
Vestigatq; viros.
Vt nemus intrauit lethataq; corpora vidit,
Victoremq; supra spatiosi corporis hostem,
D *Tristia sanguinea lambentem vulnera lingua;*
Aut vltor vestræ fidissima corpora mortis
Aut comes, inquit, ero: dixit, dextraq; molarem
Sustulit, & magnum magno conamine misit.

Et paulò inferius.

Cedit Agenorides paulùm, spolioq; Leonis
Sustinet incursus, instantiaq; ora retardat
Cuspide prætenta, furit ille, & inania duro
Vulnera dat ferro, figitq; in acumine dentes.
Iamq; venenifero sanguis manare palato
Cœperat, & virides aspergine tinxerat herbas.

Et paulò inferius.

Vox subitò audita est, neq; erat cognoscere promptum
Vnde, sed audita est: quid Agenore nate peremptum

E

Serpentem spectas, & tu spectabere Serpens.
Ille diu pauidus pariter cum voce colorem
Perdiderat, gelidoq; comæ terrore rigebant.
Ecce viri fautrix superas delapsa per auras
Pallas adest, motæq; iubet supponere terræ
Anguineos dentes populi incrementa futuri.

Cadmus cū Hermione in Serpētes mutati. Idem Cadmus permultas calamitates passus, tandem cum Hermione coniuge in Illyriam profugit. Vbi Deos precibus diligentissimis obsecrauit, vt ambo in speciem Serpentis verterentur, qui Serpens olim sui infortunij causa fuit. Vota tandem fuisse expleta perhibentur: etenim ambo in Serpentes fuerunt transformati, vt recitat Ouidius his carminibus.

Lib. 4. metam.

Nescit Agenorides natam, paruumq; nepotem
Aequoris esse Deos luctu, serieq; malorum
Victus, & ostentis, quæ plurima viderat, exit
Conditor vrbe sua, tanquam fortuna locorum
Non sua se premeret, longisq; erroribus actus
Contigit Illyricos profuga cum coniuge fines.

F

Et paulò inferius.

Ipse precor Serpens in longam porrigar aluum.
Dixit, & vt Serpens in longam tenditur aluum,
Durataq; cuti squamas increscere sentit,
Nigraq; cæruleis variari corpora guttis.

Deinde.

Et lacrymis per adhuc humana fluentibus ora,
Accede ò coniux, accede miserrima dixit.
Dumq; aliquid superest de me, me tange, manumq;
Accipe, dum manus est, dum non totum occupat anguis.
Ille quidem vult plura loqui, sed lingua repentè
In partes est fissa duas, nec verba loquenti
Sufficiunt, quotiesq; aliquot parat edere questus,
Sibilat: hanc illi vocem natura reliquit.
Nuda manu feriens exclamat pectora coniux,
Cadme mane, teq; infælix his exue monstris.
Cadme quid hoc? vbi pes? vbi sunt, humeriq; manusq;
Et color, & facies? & dum loquor omnia, cur non
Me quoq; Cælestes in eumdem vertitis anguem?
Dixerat, ille suæ lambebat coniugis ora,
Inq; sinus caros, veluti cognosceret, ibat,
Et dabat amplexus, assuetaq; colla petebat;
Quisquis adest (aderant comites) terretur, at illa
Lubrica permulcet cristati colla Draconis.
Et subitò duo sunt, iunctoq; volumine serpunt,
Donec in oppositi nemoris subiere latebras.

G

H

Insuper Typhonem alij fuisse Serpentem, alij gigantem anguineis pedibus retulerunt. *In Hymn. in Apoll.* Nam Homerus scriptis mandauit, quòd Iuno, quia ægrè tulerat Iouem absq; eius congressu, ex capite Mineruæ peperisse, Deos omnes tam superos, quam tartareos obsecrauit, vt & ipsa sine maris permixtione parere posset. Hæc igitur voti compos facta, cum manu humum percussisset, ortus est Typhon, qui postmodum educandus Dracenæ traditus est, vt patet his versibus Homeri, qui sic latinè exponuntur.

Illimis propè fons, illic maculosa dracena
Interijt iaculo Regis magno è Ioue nati,
Pestis, & atra lues mortalibus illa virorum,
Illa fuit pecudum exitium, grauis illa ruina.
Illa aluit captum pulchra à Iunone Typhona
Difficilemq;, grauemq; luem mortalibus ægris.
Hunc irata Ioui patri Iuno edidit olim,

Quod

A *Quod fuit illius de vertice nata Minerua.*

Hesiodus autem in Theogonia promulgauit Typhonem, siue Typhoeum Terræ, & Erebi fuisse filium, ne igitur hoc in loco omnia Hesiodi carmina recitemus; illius tantùm breuem sententiam ex Natali Comite exarabimus hunc in modum.

Verùm vbi Titanas Cœlo turbasset ab alto
Iupiter, hinc genuit mox alma Typhœa tellus
Postremum ex Erebo Veneris dulcedine capta.
Huic palmæ ad quæuis miranda negocia duro
Robore erant, promptiq; pedes, centum capita altis
Ex humeris sæui surgebant torua Draconis.
Ora sub hinc linguis lambentia cæca trisulcis.
Igne coruscabant cilijs sub lumina tetris.
Deniq; quodq; caput flammam spirabat & ignem.
Omnibus his inerant voces, variumq; sonabant,
B *Horrendumq; dabant gemitum, sepè ore tonabant,*
Numinibus magnis vt sint concurrere visa.
Interdum ingenti tauri mugire boatu,
Interdum gemitum sæui dare visa leonis,
Interdumq; canum latrantum emittere voces.
Rursus & horrendum sonitum ab radicibus imis
Mittebant montes vmbrosi luce sub illa,
Deniq; visa potens nimium foret ista propago:
Atq; viros, Superosq; Deos vicisset, ab altò
Ni pater omnipotens hominum sator, atq; Deorum
Aethere det tonitrus, & fulmina crebra repentè.

Quamobrem ex dictis descriptionem Typhonis licet contemplari. Hic immensæ magnitudinis gigas omnium montium vertici imminebat, capite astra tangebat, altera manus ad orientem, altera ad occidentem extendebatur; ex humeris centum capita C anguium pendebant; in cruribus maximas Serpentum spiras habebat. Corpus totum plumis tectum erat. Ab oculis fulgor igneus, & ab ore scintillæ dimanabant. Hunc Iupiter, cæteris fugientibus Dijs, apud Hæmũ montem fulminè percussit: ideòq; mons ille à copia sanguinis vulnerati monstri effluentis Hæmus denominatus est: nam τό αἵμα Græcis sanguis dicitur. Huius autem monstri clariorem descriptionem Natalis Comitum his versibus assignauit.

Anguineis pedibus sublimi vertice Cœlum
Tangebat: corpus plumisq; anguesq; tegebant
Innumeri, plagas Orientis dextera Solis
Cun staret, plagas tangebat læua cadentis.
Huic centum capita expirantia naribus ignem
Ausa Iouem contra, Cœlumq; insurgere contra.
Sed pater omnipotens tonitrus, & fulmina dextra
Deijcit in terras.

Lib. 6. myth. cap. 22.

D Inter poeticos authores de loco natali Typhonis, & de Percussore, agitari solet controuersia. Etenim circa locum, alij in Libya, alij in Phrygia monstrum educatum fuisse tradunt. Alij tandem in Cilicia, in celeberrima illa spelunca Typhonis nuncupata, vt recitat Homerus.

Εἰν Ἀρίμοις, ὅθι φασὶ τυφωέος ἔμμεναι εὐνάς.

Idest.

Hic vbi sunt Arimi, & cunabula dicta Typhonis.

Circa Percussorem Typhonis, multi non à Ioue, sed ab Apolline Sagittis confossum fuisse arbitrantur: nam scriptum reliquit Strabo Typhonem Serpentem; & non hominem fuisse, qui, dum ad fugam latebras quæritabat, iuxta Orontem fluuium in Antiochia iaculis ictus fuit: licèt Homerus aliter senserit.

Lib. 16.

QVI-

QVIBVS DIIS SACRI.

MYTHOGRAPHI scriptis mandarunt Mercurium in Arcadiam itinerantem duos Serpentes acriter inter se præliantes offendisse, & illicò, interposita virga, illos conciliasse. quamobrem, ne posteri tanti miraculi monumentum obliuiscerentur, Antiquitas virgam duobus Serpentibus coronatam pinxit, & Mercurio cõsecrauit. Herodotus tamen in Euterpe recitat, quòd circa Thebas, Serpentes quidam pusillo corpore, cornibusq; è summo vertice natis coronati, & hominibus prorsus innoxij nascuntur, quos defunctos in Iouis ædibus sepelire solent, quoniam huic Numini sacratos esse arbitrantur. Alij non leuibus ducti rationibus Serpentes Aesculapio dicatos esse existimarunt: quandoquidem, ob arctam Serpentum cum Aesculapio familiaritatem, non solum gentes Epidauri sedis principalis Aesculapij, angues ei sacratos esse voluerunt; sed etiam multis alijs in locis, & potissimùm Corinthi, angues in templo Aesculapij nutriebantur, ad quos nemo audebat accedere, sed cibaria illis destinata quotidie in ostio templi locabantur. Immò in templo Aesculapij sumptuosè ædificato in ciuitate non procul à Corintho, inter alias statuas, quædam supra Serpentem sedens obseruabatur, quæ apud Pausaniam mater Arati filij Aesculapij esse ferebatur. Alij Priscorum, Serpentes Trophonio sacratos esse statuerunt; quoniam, in antro Trophonij tantoperè celebrato, Serpentes Oraculi relatores esse crediderunt. Trophonius enim olim insignis Architectus fuit, qui subterraneum Fanum in Lebaida Beotiæ regione fabrefecit, quod postmodum ab opifice, Trophonij antrum cognominatum est; vbi cum aliquandiù oracula reddidisset, atq; tandem fame interijsset, ferunt genium quemdam antrum hoc subijsse, atq; ex eo futura prædixisse. Qui verò hinc oracula sciscitabantur, nudi in aditu specus sedere soliti erant, atq; inde flatu quodam sub terram abripiebantur: gestabant autem secum placentas, quas Serpentibus occurrentibus obijcerent: deinde, accepto oraculo, per alium hiatum in terram restituebantur.

Caduceus Mercurij cur duobus Serpẽtibus insignitus.

Serpentes Aesculapio dicati.

Trophonij antrũ vbi olim fuerit

F

G

APOLOGI.

APVD græcos Authores, veluti apud Nicandrum, & Sophoclem legimus hanc fabulam variè tamen recitatam. Ferunt enim, cum Prometheus cælestem ignem furatus esset, illumq; mortalibus communicasset, nullam accepti muneris gratiam ei relatam fuisse: propterea Iuppiter id libenter approbans, medicamen ad arcendam senectutem hominibus elargiens, asino vectandum commendauit. Hic in itinere siti oppressus ad quemdam fontem ab angue custoditum peruenit: neq; alia conditione, ei bibendi facultas ab angue facta fuit, quàm quod vehebat onus Serpenti, mercedis nomine, concederet. Hac de causa singulis annis angues exuuias deponunt: quemadmodum etiam prolixiori sermone superius fuit expositum. Rursus Serpens à cunctis hominibus pessumdatus Iouem adijsse traditur, qui respondit, si primum te conculcantem pupugisses, proculdubiò hoc incommodum euitasses. Apologus indicat eos, qui primis adorientibus reluctantur, alijs formidolosos fieri. Huic documento non valdè dissimilis est sensus alterius apologi, in quo introducitur anguilla Serpentem interrogans, cur homines potius anguillam, quàm anguem (cum tamen ambo sint similes) persequantur. Respondisse fertur Serpens, quoniam mihi insidiantes lethali noxa afficere conor. Quare docet Apologus vltores iniuriarum à cæteris minus lædi. Faernus igitur canit hunc in modum.

Serpẽs cur adueniente Vere iuuenescat.

Anguillæ, & Serpẽtis apologus.

H

Vnanimem quondam Serpentem anguilla rogauit,
Cur anguillarum generi omnia plena periclis,
Plena dolis hominum, atq; inimicis fraudibus essent:
At tu, inquit, mihi consimilis, cum penè gemellus

Cætera

A *Cætera sis, nullis obnoxius insidijs es,*
Securosq; dies pacati transigis æui.
Cui Serpens nimirum, inquit, quia qui mea turbat
Otia, & infestam mihi vim temerarius affert,
Non impunè refert, nec inulta iniuria restat.

Huius veritatis periculum olim fecisse Coruus dicitur, qui fame stimulatus, Serpentem in aprico dormientem loco rapuit; à quo statim lethali percussus ictu interiturus hæc postrema verba protulit. Vtinam simile lucrum non inuenissem. Hic apologus proferri solet de illis, qui, ob thesauri inuentionem, salute periclitantur. Amplius Serpens in vestibulo cuiusdam agricolæ, tanquam in loco dudum sibi familiari delitescens, incautè filium agricolæ ictu peremit. Quamobrem rusticus ira incensus, accepta securi, animo anguis interficiendi, illius fugientis caudam truncauit. At multos post menses, agricola ratus Serpentem illatæ iniuriæ non amplius meminisse, vt antiqua erat consuetudo, cibum denuò in latibuli orificio angui apposuit. Tunc Serpens hæc verba protulisse fertur. nunquam posthàc tecum mihi noua intercedet necessitudo: siquidem meus conspectus mortem filij, in memoriam reuocabit tuam; & ego caudam mutilatam intuens nonnisi fucatam tecum inire potero amicitiam. Apologus monet graui lacessitum iniuria, extante contumeliarum monumento, obliuionis locum non inuenire. Vel denotare potest vehementes inimicitias nonnisi summa cum difficultate conciliari posse. Iuxta illud.

Corui, & Serpentis apologus.

Serpentis, & agricolæ apologus.

B

Qui primò nocuit, vult posse nocere secundò;
Quæ dedit infidus mella, venena puto.

Insuper quidam anguis secùs angulum rusticanæ domus stabulans, sæuiente bruma, lethali oppressus frigore rusticum casæ dominum deprecatus est, vt sibi, in impendente mortis periculo præsto esset. Rusticus Serpentinis motus precibus, illum ad ignem introduxit. Anguis igneo refocillatus calore, viribusq; recuperatis, totam perlustrans domum, omnes habitantes venenauit. Hoc apologo docemur homines barbaros, & inhumanos beneficia in se collata non remetiri. id autem explicatur his versibus.

Anguis, & rustici apologus.

C *Dum niue canet humus, glacies dum sopit aquarum*
Cursus, in colubrum turbida sæuit hyems.
Hunc videt, hunc hominis refouet clementia ventum
Temperat huic tecto, temperat igne gelu.
Ore serit virus coluber, sic toxicat ædem;
Hospes ait Colubro, non rediturus abi.
Non exit coluber, nec vult exire, sed hæret,
Amplectensq; virum sibila dira mouet.
Reddere gaudet homo nequam pro melle venenum,
Pro fructu pœnam, pro pietate dolum.

Apologus autem de cancro, & Serpente, in quo homines, dolis, amicos adeuntes lædi traduntur, in historia Crustaceorum recitatus fuit.

Lib. 2. cap. de Cancris.

D

MYSTICA, ET ALLEGORICA.

AENEVS Serpens à Moyse in Deserto exaltatus, vt habetur in sacris litteris, qui non erat verus Serpens, sed ad similitudinem Serpentis fabrefactus, quem intuentes ab ictibus Serpentum sanabantur, mysticè significauit Christum verum animarum nostrarum Aesculapium, & humanæ salutis vindicem. Hic sub figura Serpentis cunctas hominum affectiones, & vulnera sanauit, & tandem in cruce pendens, omnes noxas, & crimina expiauit. Etenim ænea illius Serpentis materia propter duritiem (vt contemplatur D. Hieronymus) crucis Christi monumentum nunquam antiquandum esse indicabat: deinde ob æris sonum, doctrinam Christi non solum in Iudeos, sed etiam in Ethnicos fore propagandam. Præterea in Reuelationibus Sanctæ Brigidæ legitur, quod Virgo mysticè designabatur per arcam, in qua virga, manna, & tabulæ legis

In Num. c. 20

In Ezechiel.

Li. 1. c. 52.

serua-

seruabantur: nam virga primò mutata est in Serpentem, secundò per eam diuisum est E
mare, tertiò ex lapide educta est aqua. Christus mystica fuit virga iacens in vtero Virgi-
nis, & ex illa humanitatem accipiens: deinde tanquam Serpens Moysi, ita Christus ini-
micis suis horribilis est, cum ab eius aspectu, tanquam à facie Serpentis abhorreant:
cum tamen Christus omni malitiæ veneno careat, & omnibus criminosis eius miseri-
cordiam implorantibus, diuinam præstet opem. Mysticus etiam Serpens Christus in se-
pulcro fuisse perhibetur: quandoquidem Deus pater, in Reuelationibus Sanctæ Bri-
gidæ, proponit quinq; loca, ad quæ accedentes, semota omni superbia, & caritate
feruentes, quintuplicem fructum adipisci possunt; quinto loco collocabatur Serpens,
qui iacuit, & non iacuit; Hic autem locus, Christi sepulcrum exponitur, in quo quasi
Serpens abiectus, nimirum eius humanitas iacuit: quamuis secundùm diuinitatem
vbiq; fuerit. Item Serpens admirandam Christi resurrectionem mysticè demonstrat, vt
innuit Lauretus, siquidem illam Serpentis in virgã transmutationem, rursusq; virgæ in
Serpentem, Remigius mysticam, post obitum Christi, resurrectionem, & ascẽsionem in-
terpretatur. Immò ille Serpẽs, qui in sacris paginis, calcaneo mulieris insidiaturus, & à
semine eiusdem mulieris conculcandus tradebatur, Diaboli imperium à Christo Ser-
pente mystico superandum fore significabat. Tandem Coluber in via, qui legitur in F
Genesi, Christus in die nouissimo exponitur, qui improbos in nequitia sua compre-
hendet. Quid plura? Christus ipse apud Ioannem se mysticum esse Serpentem fatetur
his verbis. *Sicut Moyses exaltauit Serpentem in Deserto, ita exaltari oportet filium homi-
nis, vt omnis, qui credit in eum, non pereat, sed habeat vitam æternam.* Hoc in loco multi
ambigunt, an virtus sanandi, quæ ab æneo Serpente in Deserto erecto à Moyse dimana-
bat, procederet à fortitudine æris, an à specie Serpentis, an à probitate Moysis. Hanc
difficultatem dissoluit Dæmon, iubente Christo, vt legitur in Reuelationibus Sanctæ
Brigidæ. Hæc autem sunt verba. *Hæc virtus sanatiua à nullo erat, nisi à propria, & sola
virtute Dei, & fide populi credentis, & obedientis, qui sic firmiter credidit Deo, quòd Deus,
qui de nihilo fecit omnia, posset facere, quæ non erant prius. Iterùm dixit Deus. Dicito
Dæmon, quando virga facta est Serpens, vtrum id factum sit præcipiente Moyse, an iubente
Deo? an quia Moyses Sanctus fuerit, an quia verbum Dei sic dixit. Cui Dæmon, quid,* G
*inquit, erat Moyses, nisi homo infirmus, sed iustus, & Deo obediens, ad cuius verbum, quod
protulit Deus, virga facta est Serpens, Deo iubente, & Moyse tanquam ministro obsequente:
nam ante præceptum, & verbum Dei, virga erat virga; præcipiente autem Deo, virga fa-
cta est Serpens; itaut Moyses formidaret.*

Li.5.c.13.

In syl. Allegor.

In psal.73.

Cap.29.

Cap.3.

Li.4.c.61.

Cuius vi Serpens Gneus sanaret sancios à Serpentibus.

Præter hæc, caput Serpentis mysticè fidem nostram significare solet. Nam, quando
legitur apud Mattheum. *Estote prudentes sicuti Serpentes.* D. Io. Chrysostomus mo-
net, quòd hoc in loco Christus, ad imitationem prudentiæ Serpentinæ, nos cohortatur:
namq; Serpens, qui in manus venatorum inciderit, ad cruorem saucius, capite tamen
seruato, vulnera nihili pendet: ita etiam Christicolæ, omnibus pereuntibus, præter
caput, nempè fidem, lætari debent. Hoc tot Sancti Martyres præstiterunt, dum varijs
consauciati modis caput, nempè Christum Dominum, & fidem ad interitum vsq; con-
fessi sunt. Idq; meritò; nam hæc leguntur in Actis Apostolorum. *Mori paratus sum pro
Christo, nec facio animam pretiosorem, quàm me.* Quamobrem à capite nimirum à fi-
de, impendentibus etiam mille periculis, plagis tyrannorum, & cruciatibus impio-
rum, non est recedendum. Quamuis hoc assertum alio etiam modo esset illustran- H
dum, si dixerimus seruanda esse capita, nimirùm authores: non enim Dominos, &
Principes, illecebris, & vanis commentis fallere debemus. At De coniungenda pru-
dentia Serpentis cum simplicitate columbina, videndus est Nazianzenus in Oratione,
quam in funere patris sui, præsente Basilio, habuit; Vbi leguntur hæc verba. *Nam cum
Serpentis ad malum prudentiam cum simplicitate Columbæ ad bonum coniunxisset ita se
comparauit, vt nec prudentiam in versutam improbitatem, nec simplicitatem in stolidita-
tem degenerare sineret, verùm ex ambabus, quoad fieri poterat, vnam virtutis speciem
effecit.*

Cap.10.

Homil.34. in Matth.

Cap.20. & 21.

Serpentis prudentia, & simplicitas Colũbina.

Ex altera parte Diabolus Serpens mysticus fuisse demonstratur, quippe qui genus
humanum veneno idolatriæ labefactauerit, dum primis parentibus persuasit, vt veti-
tum comederent pomum, his verbis. *Eritis sicut Dij scientes bonum, & malum.* D. Am-
brosius hæc verba meditans, Serpentem idolatriæ fuisse authorem protulit, dum is

Diabolus dicitur Serpens.

In lib. de Parad. cap. 13.

audaci

A audaci illecebra plures Deos introducere conatus est. Serpentes etiam, quos deuorauit Serpens Moysis mysticè exponuntur Dæmones, qui à Christo fuerunt superati. Præterquamquòd habemus in Apocalypsi hæc verba. *Veh terræ, & mari, quia descendit Diabolus ad vos, & sciens, quòd modicum tempus habet, & postquam vidit Serpens, vel Draco, quòd proiectus esset in terram, persecutus est mulierem.* Quamuis autem in sacris Biblijs Diabolus Serpens dicatur, tamen hac figura insignitum esse non est credendum, sed tali decoratur nomine, ob verborum imposturam, qua humanum genus decipere nititur. Propterea inimicitia inter semen mulieris, & semen Serpentis mysticè significat Dæmones hominum castitati semper insidiantes. In maiorem huius asserti confirmationem: quando legitur in Deuteronomio. *Et ductor tuus fuit in solitudine magna, atq; terribili, in qua erat Serpens.* Lauretus hunc Serpentem, in sylua allegoriarum, Diabolum interpretatur. Immò in Reuelationibus S. Brigidæ, Diabolus per Serpentem, & Leonem designatur: nam Christus sponsam formidantem alloquens dicebat. *Sed quis est Leo, vel Serpens, nisi Diabolus; Leo propter malitiam, Serpens ptopter astutiam.* Tandem omnes Dæmones Serpentes tortuosi meritò appellantur, cum semper à recto veritatis
B tramite deflectant.

Cap. 12.

Cap. 8.

Li. 4. c. 14.

Amplius hominum crimina mystici Serpentes nuncupantur, tum quia humanum genus assiduè depascuntur, tum quia mortales multifariam venenant. Quapropter in Reuelationibus S. Brigidæ ad rem, visio quædã horrifica hominis, & mulieris narratur: mulier enim nõ solũ vepribus pro crinibus exornata erat, auribus mutilatis, & naribus saniem stillantibus, sed etiam labia tãquam dentes Serpentis, & lingua tanquam venenatus aculeus illi inerant. Hæc fuit Sanctæ visio, quæ ab Angelo explicata fuit hunc in modum. *Labia verò illius sicut dentes Serpentis videbantur, & in lingua venenosus aculeus; nam dum Serpens dentes magna vi stringit, ne ab aliquo aculeus frangatur; tunc squallor de ore eius effluit in dẽtes. Similiter, & mulier claudit labia in confessione, ne frangatur delectatio peccati quæ est animæ aculeus venenatus; squallor tamen peccati euidens est coram Deo, & Sanctis eius.* Pariter paulò inferius, homo criminosus per allegoriam vocatur vas fictile, quod, fracta testa, nihil nisi lutum, in cuius medio iaceat Serpens, effundit; cum tamen melle suauissimo refertũ esse deberet. Hæc igitur testa assimilanda est cordi peccantis, quod in obitu disruptum plenum mundanis delicijs lutum repræsentantibus in-
C uenitur. Serpens autem est anima criminosa, quæ meridiano iubare lucidior esse deberet, & tamen atro suffusa criminum veneno horrificus Serpens euasit, qui postmodum nemini, nisi sibimetipsi ad perditionem nocet. Quamobrem nõ debemus admirari doctrinam Philonis, si dixerit in libro de Opificio Mũdi, Serpentem primos parentes decipientem per allegoriam, voluptatem à multis dilectam exponi posse, ad quam homines tanquam sibimet ipsis familiarem properare solent. Idem Philo, in hoc intellectu, alibi scriptum reliquit Serpentem super ventrem gradientem denotare voluptatem ventri dominari: etenim à ventre voluptates omnes sensibiles, & affectiones libidinosæ dimanant. Nostram stabilire videtur sententiam Gregorius Nissenus scribens, Serpentes mordentes populum in Deserto, quorum morsibus Iudæi interibant, corporeas cupiditates indicare: ideoq; si pro eorum salute Serpens æneus in ligno erectus inspiciendus erat, simili ratione homines terrenis inuoluti cupiditatibus, ad euitandam animæ perditionem, passionem Domini nostri contemplari debent. Tandem
D hanc voluptatis, & Serpentis allegoriam Lauretus magis illustrat, dum inquit. Si Serpens pedibus carens pronus ventri nititur, terra vescitur, & venenum circa dentes gestat: homo quoq; omne voluptatum genus amplectens, criminibus grauatus ęgrè caput attollit, terrenis, & non cælestibus vescitur cibis, nec non circa dentes virus gestare dicitur, quoniam horum alimentorum congestio læthifera est.

Peccata Serpentes vocantur.

Li. 4. c. 52.

Lib. cit. cap 107.

Lib. 2. Allegor.

In vita Moysis.

In syl. Allegor.

Insuper hypocritæ, & homines fallaces Serpentum quoq; allegoria demonstrantur: nam, quando Psalmographus inquit. *Furor illis secundum similitudinem Serpentis: sicut aspidis surdæ, & obturantis aures suas.* Multi expositores per Serpentes hypocritas, & fraudulentos homines intelligunt, qui cæteros à fide, & à via veritatis deflectere cogunt. Quamuis alij, per Serpentes, hoc in loco intellexerint Iudæos Christum interimentes, qui reuera tot angues venenum malitiæ effundentes visi sunt. Hoc autem à veritate alienum non esse statuimus: cum legantur in Reuelationibus Sanctæ Brigidæ hæc verba Christi ad Sponsam Dei: nimirum hypocritam, & hominem fallacem bra-

Psal. 57.

Li. 1. c. 23.

chia

chia in modum Serpentis habere: ideoq; tanquam Serpens ea retorquet in circulum, vt malitiam, iniquitatem, & astutiam occultet, ne quis huiusmodi vitia deprehendere possit. Præterea Lauretus Serpentem, typum etiam mortis esse constituit: propterea quòd per Serpentem mors hominibus illata sit. Vnde D. Augustinus verba faciens de plagis Aepypti, à Serpente tempus huius mortalitatis denotari docuit: cum mors olim à Serpente originem duxerit. Alioquin Serpentes dicuntur designare res imperscrutabiles: cum in sacris litteris hæc legantur. *Tria hac excellentia sunt, & supra captum meum, & quartum penitus ignoro. Via aquilæ in aere, via Serpentis supra petram, iter nauis in pelago, & via viri cum adolescentula.* Deniq; vt annotauit Paulus Scaliger, Serpentes scientiarum authores per allegoriam, genium hominis indicant: nam scientiæ non affatim, sed potiùs serpendo, nimirum tractu temporis hauriuntur, & perficiuntur.

In syl. Allegor. *Serm. 2.* *Prouerb. 30.* *L. 2. de rer. caus. cap. 7.*

MORALIA.

CVNCTIS rerum naturalium inuestigatoribus exploratum est pinguedinem Serpentis aquatici aduersus morsum crocodilorum valere. Quare debemus contemplari aquaticum Serpentem Christum, qui in vnda pietatis, & calamitatum nutritus fuit; propterea eius pinguedo, nempè eius passionis meditatio morsus crocodili, nimirum tentamenta Diaboli profligat, atq; expugnat. Id autem à viris iustis præstari manifestum est, qui Herculem adhuc infantem, Serpentesq; strangulantem imitati, à teneris vnguiculis, omne voluptatum genus aspernari assuescunt. Item cum cauda Serpentis perseuerantiam significans abscissa denuò crescat: similiter perseuerantia, si ob commissum crimen scindatur, per virtutem rursus crescere dicitur, dum homo pœnitentia ductus ad Deum reuertitur.

Voluptatū cōtemptus.

Iterum viri iusti Serpentes appellandi sunt, quoniam, more Serpentum, antiquas, & pernitiosas omittendo consuetudines, veterem pellem deponunt. Vel etiam, ritu anguium, renouari dicuntur, dum motalitatis spolium exuentes, ad vitam fine carentem perueniunt. Amplius Serpentes antiqua grauati cute, & frigore oppressi ad cauernam se conferunt, vbi diù ieiunare dicuntur, & tandem per angustum petræ foramen transeuntes vetustam exuunt tunicam, & pristinæ iuuentuti restituuntur. Pari ratione viri iusti, & prudentes frigore diuini timoris algentes, ad cauernam diuinarum meditationum confugiunt, vbi abstinentia affliguntur; quos tamen extrema inopia nunquam interimit. Iuxta illud Prouerbiorum. *Non affliget Dominus fame animam iusti.* Vnde tandem diuturno macerati ieiunio, per angustam viam ad regnum cæleste transeunt. Idcircò ad rem, Sanctus Petrus Damianus nos ad ieiunium quadragenarium hortans, argumento à Serpentibus deducto nos iuuenescere posse attestatur his verbis. *Vis ad Serpentis exemplum nouus fieri, & languentis animæ senectutem in pubescentis adolescentiæ reflorere decorem? ieiuna cum Serpente per circulum quadragenarij temporis; idest à carnalibus desiderijs tempera per omnem huius vitæ decursum, etenim ipse Serpens, quanta sit ieiunij virtus, ostendit, qui mox vt sputum ieiuni hominis gustat, protinus interemptus expirat. Non ergo serue Dei, te pigeat ieiunare, vt moriatur ille, qui te cibo turgidum nititur deglutire, & absorbere.*

Viri iusti vt Serpentes renouantur. *Cap. 10.* *Opusc. 52. cap. 22.*

Si Serpentem hactenus ad viros iustos comparauimus: liceat vicissim, per Serpentem, Diabolum intelligere; quod præstat Sanazarius, dum infantem Iesum, sub persona pastorum, veneratur. Etenim quæ de Serpente recitauit Virgilius in Eclogis, detulit ad antiquum Serpentem, nempè Diabolum, qui nos in hoc ærumnarum pelagus, primis parentibus in Paradiso delusis, præcipitauit. Canit igitur hunc in modum.

Ecloga 4.

Occidet, & Serpens miseros quæ prima parentes
Elusit, portentificis imbuta venenis.

Deinde si omnes Serpentum proprietates ponderemus, has in Diabolo omnes elucescere comperiemus. Primitùs si loca deserta anguis colit, Diabolus Desertum criminum frequentat, si percussus ab angue, ob qualitatem veneni fit penè insensibilis, ita diabolicis tentamentis oppressus, & veneno cupiditatum afflictatus adeò sensibus priuatur,

A uatur, vt quanta sit peccati ægritudo, minimè noscat. Si anguis inuenitur adeò venenosus, vt mordens equi vngulam, & equum, & equitantem interimat: Diabolus morsu peccati quandoq; solum pedem, nempè solam affectionem cōprehendit, & paulò post equum, & equitantem, scilicet corpus, & animam interficit. Si tempore hyemali anguis ob sopitam virtutem minus nocet: Diabolus etiam hyeme calamitatum minus homines affligit; cum frigus timoris Dei diabolicas vires eneruet. Si os Serpentis acutissimis dentibus est armatum, Diabolus quoq;, pro dentibus, tot peccantibus vtitur, quibus interdum innocentes lædit, atq; lacerat. Item Diabolus gressum Serpentis imitatur: nam Serpens absq; vllo strepitu incedit: idem præstare Diabolus dicitur apud D. Ambrosium; dum occulta Dæmonum infestatio veluti latronum multitudo nos identidem opprimat. Deinde occultis accessibus, sub specie pacis nos fallit; etenim transfigurans se in Angelum lucis, noctem pro die, venenum pro antidoto, & antichristum sub vocabulo Christi ostentat. Immò quemadmodum sunt nonnulli Serpentes in motu segnes, similis conditionis sunt Dæmones, qui ad negligentiã, & pigri-B tiam homines hortantur: & si alij Serpentes tanta velocitate mouentur, vt volare videantur; tales dicuntur esse Dæmones, qui ad iracundiam, & rixas homines stimulant. Tandem si dantur angues armentorum gregem persequentes, quoniam lacte delectentur: tales sunt Dæmones, qui clanculum ad crapulam mortales ducunt. Rursus Serpens odit rutam, & à mustela pabulo rutæ munita abhorret: Diabolus rutam amaræ pœnitentiæ, nec non viros iustos in vnda huius amaroris versantes abominatur. Iuxta illud Iob. *Resistite Diabolo, & fugiet a vobis.* Aut iuxta illud Lucæ. *Nisi pœnitentiam egeritis, omnes simul peribitis.* Iterum Serpens Ceruum fugit, & Leonem interimit: Diabolus Ceruos, idest homines simplices, & perfectos odio habet, Leones verò, nempè superbia tumidos interficit. Amplius Serpens hominem nudum non adoriri traditur: Diabolus vestibus affectuum denudatum, & diuitijs priuatum non aggreditur. Tandem si in India, ex Plinio, tam grandes Serpentes diuagantur, vt Ceruos, & tauros degulutire possint: tales dicuntur esse maximi Dæmones, & præcipuè Lucifer (cum non sit potestas supra terram, quæ comparetur ei) qui ceruos nempè veloces ad Dei obse-C quium, & tauros, nimirum fortes, & perseuerantes in pœnitentia, tentamentis inuadunt, delectationibus lædunt, consensu, & operationibus occidunt, & deuorant, quos postmodum in cloacam inferiorem egerunt. Demùm Serpens si necetur, non continuò reliquæ partes vnà cum capite mori videntur; sed truncato capite, aliæ partes per aliquot temporis spatium motu vitali fruuntur. Idem accidisse Diabolo considerandum est: etenim, qui illius multiplex caput sustulit, cæteras partes neglexit, vt interfecti Serpentis motum posteris, ad occasionem exercitationis, relinqueret. Nam memoria Serpentis semper debet in mentem reuocare, in quam foueam vetus Serpens humanum genus duxerit: quamquam nō ipse Serpens animal irrationale homines læserit, sed in illo locutus est Diabolus, veluti in asino Balaam Angelus; vt D. Augustinus in Genesi ad litteram exposuit. Diabolus enim fuit, qui suasione sua, hominem ad casum incitauit: vnde illi Serpentis, & Draconis nomen inditum est; vt in psalmo nonagesimo legitur. *Conculcabis Leonem, & Draconem.* Hic autem perpendendum est, æquè graue esse quempiam ad crimina impellere, non secus ac si ipse deliquisset:
D propterea grauior fuit pœna Serpentis, quàm Euæ. Rursusq; grauior pœna Euæ, quàm Adami: quoniam Eua Adamum, & Euam Serpens deceperit. Hinc Manichæi hac ratione moti bruta quoq; ratione, & intellectu prædita esse existimarunt, cum Deus Serpentem etiam supplicio affecerit. Hoc autem ex sacris litteris alienum esse à veritate colligimus: siquidem Psalmographus inquit. *Nolite fieri sicut equus, & mulus, quibus non est intellectus.* Et quamuis Serpens supplicio affectus fuerit, nihil est, quod impediat, quin eadem ratio in plantis etiam valeat: quandoquidem dixit Dominus in Euangelio. Arbor fructus non producens excidatur, & in ignem proijciatur. Cæterùm Serpentem pœnis affecit Deus, quemadmodum pater vnicum diligens filium, qui non solum homicidæ supplicium iniũgi curat, sed etiam cædis instrumentũ confringit.

Diabolus ad Serpentem comparatur.

Cap. 4.

Cap. 13.

Maximi dæmones.

Lib. 11, cap. 19.

Manichæorum error.

Psalm. 31.

Si animum ad peccatum, & peccantes conuertamus; proculdubiò anguis, & peccato, & peccanti assimilatur: nam primò, ex doctrina Ecclesiastici habemus peccatum tanquam colubrum fugiendum esse; quoniam semper ad læsionem paratum est. Præterea proprietates huius animalis, peccantium, & Serpentium similitudinem docent;

Serpentum, & peccãtiũ similitudo.

etenim si angues, ratione habitationis, inter se discrepant, dum alij in cauernis, alij in E
aquis, & alij in syluis versantur: pariter peccantium alij loca subterranea colunt, vt
Auari, alij in aquis deliciarum natant, vt libidinosi, alij tandem per syluas honorum, &
dignitatum diuagantur, vt superbi: nam omne quod est in Mundo, aut est concupiscen-
tia carnis, aut concupiscentia oculorum, aut superbia vitæ. Deinde Serpens natura-
liter est frigidus: item criminosus ob impietatem alget: Tempore congressus, ex Pli-
nio, angues ita copulantur, vt vnum corpus duo capita repræsentare videatur: ita viri
improbi tunc arctè iunguntur, quando aliquem lædere cupiunt. Serpentes gradien-
do vestigium viscido humore in via imprimunt: criminosi quoq; quacumq; profici-
scuntur, vestigium mali exempli semper relinquunt. Iuxta illud Iob. *Post eum lucebit*
semita. Item Serpens percussus, & potissimum circa caput adeò debilitatur, vt vix ali-

Cap. 41.

quem motum peragere queat: pari ratione homo lethali crimine affectus, in peragen-
do motu bonorum operum admodum infirmus redditur, & potissimum si circa caput,
nimirum si circa iuuentutem læsus fuerit. Iuxta illud Prouerbiorum. *Adolescens iuxta*
viam suam, etiam cum senuerit, non recedet ab ea: Serpens etiam hominis ventrem ingre- F
diens, inde non nisi oblato lacte egreditur: homo quoq; criminibus obrutus, corpusq;

Prouerb. 22.

Diaboli ingressus, inde non nisi lacte diuinæ misericordiæ extrahi potest. Tandem si
angues vocantur, quia angulosi, Serpentes, quia serpant, colubri, quia colant vmbras;
criminosi homines angulosi nuncupari possunt propter fallacias, quibus in peragendis
negocijs vtuntur: nam in angulis minus est lucis, & maior copia sordium; sic prædicti
homines luce veritatis carent, quia veritas angulos non colit. Serpunt quoque, quo-
niam terrenas voluptates diligunt. Iuxta illud Genesis. Terram comedes, nempè mun-
danis, & terrenis rebus tantùm delectaberis. Colubri quoq; à colendis vmbris, & lo-

Cap. 3.

cis tenebrosis cognominantur: quãdoquidem illicita negocia in locis abditis peragũt.
Iuxta illud. *Qui malè operatur, odit lucem.* Ad finem peccantes debent etiam aliquas
Serpentum proprietates imitari, & pręcipuè quando, aduentante Vere, vsu fæniculi pri-
stinam videndi facultatem in cauernis ferè amissam adipiscuntur: peccantes capitali
crimine grauati, cauernam mundanæ prosperitatis incolentes visionem Dei amittunt:
ideòq; tempore Veris, nimirum tempore gratiæ, inde egredi debent, & ad illustrandam G
visus obscuritatem, nempè ignorantiam intellectus, fæniculo, scilicet lectione sacra-
rum litterarum, & pœnitentia vti debent. Rursus interest criminosi hominis imitari
naturam illius Serpentis, qui accedens ad fontem, antequam degustet aquam, vene-
num euomit: homo quoq; amarum iracundiæ virus euomere debet, & remittere con-
seruo suo centum denarios, vt sibi decem millia remittantur. Quamobrem D. Augu-
stinus ad Iulianum Comitem de perfecta iustitia scribens, pronunciabat hæc verba:
quemadmodum quoddam Serpentis genus, priusquam ad fontem accedat, virus de-
ponit: ita christicola, quando ad fundendas Deo preces accedit, omnem iracundiam,
& odium deponere debet: nam prauæ cogitationes tot Serpentes esse feruntur. Siqui-
dem veluti exiguus Serpentis ictus non est contemnendus, ne occultum virus per to-
tum corpus disseminetur: assimiliter peccantes prauis cogitationibus diù hærere non
debent, ne earum venenum clanculum cordibus nostris communicetur.

Hucusq; de criminosis in genere. Modò ad particulares peccantes properandum est,
inter quos primum locum sibi vendicare videntur, qui fulgore suæ fortunæ insolenter H
gloriantur. Vnde si in rerum natura talis reperitur Serpens, cuius venenum per ictum
pedi communicatum, semper sursum tendit, donec totum occupauerit corpus; hu-
iusq; proprium esse remedium perhibetur, patientem per pedem suspendere, ne vi-
rus ascendere possit. Hic Serpens dicitur esse homo laudato pauone superbior, cuius
venenum ascendit, dum ita superbit, vt neglecto hominum fætu, Deorum partum si-
bi arroget. Id autem stultitiæ genus esse perhibetur; iuxta illud.

Superbi anguibus similis.

Efficit & fatuos pomposa superbia plures.

Huius autem ægritudinis nullum aliud præsidium inuenitur, nisi pes, nempè finis hu-
manæ vitæ in mente suspendatur, itaut mortis contemplatio prædictum virus oppri-
mat. Nec immeritò, quoniam in Reuelationibus Sanctæ Brigidæ, Christus homi-
nes fastuosos, & arrogantes ad angues filios suos nutrientes comparat. Siquidem
Serpentini parentes filios nonnisi venenatos procreare possunt; mater autem, quia ca-
ret vberibus, filium fouet, adeout terram sugere cogatur, eum ad motum ictibus sti-

Lib. 6. cap. 32.

mulat,

A mulat, ad radios solares ducit, & mollia mordere docet, vt dura tandem mordicus apprehendere assuescat his verbis. *Est enim sicut natus Serpentinus, quia de patre Serpentino, & fæmella Serpentina ortus est. Nam isti ambo conuenerunt cum pessimo veneno, id est superbia, quæ magis nocet animæ, quàm corpori venenum materiale. Ideò cum omni superbia, contempto timore meo, conuenerunt isti parentes, & de venenato genere venenatum generarunt Serpentem, in quorum semen, quia misericors sum, & iustitia sic exigit, dedi animā de diuinitate mea creatam. Verùm quia mater nō habet vbera diuinæ dilectionis, quibus natum suum alat: ideò calefacit eum sub se, id est nutrit eum ad amorem mundi, & cum excellentioribus educat eum, desiderans toto affectu, quomodo reptare possit cum Magnatibus, & incitans eum sic loquitur. Si haberes illud dominium, & principatum, posses esse consimilis parenti, & talis honor decet te, & pro tali honore laborare teneris. Talibus igitur verbis natus Serpentinus instructus à matre incipit terrena desiderando comedere, & comedendo magis æstuare.* Deinde se se offerunt illi peccantes Serpentibus etiam similes, quos dira diuitiarū fames occupauit: nam Clemens Alexandrinus Auarum cognominauit asinum insolentem, lupum efferatum, & Serpentem, qui verborum impostura omnes venenare conatur. Immò si caro Serpentis, ob frigiditatem, leprosis exhibita, morbum statim occultat: Auari pietate carentes frigidi sunt, & lepram, nempè propria crimina, & vitia abscondunt, dum in locis abditis nefarios celebrant contractus: rectiùs imitantur naturam illius Serpentis, qui primò animalia spiris complectitur, antequam ictibus illa sauciet, atq; enecet: quandoquidem fæneratores primùm spiris obligationum ligant homines, deinde eos mordendo interimunt, dum totam eorum substantiam absorbent: iuxta vulgata carmina.

B *Lib. 4. stromat.*

Auari Serpētibus assimilātur.

Hi sunt, qui spoliant inopes: hi fænora iactant.
Vendunt, rursus emunt, rapiunt sed merce dolosa.

Præterquamquòd ipsum fænus, ritu Serpentis mordet, atq; inficit. Id totum præclarè describit D. Ioannes Chrysostomus exemplo Serpentis, qui ictu patientem soporat: nam idem vsuram præstare asseuerat. At Rabi Salomon ex Hæbreis ita vertit. *Vsura se habet instar morsus Serpentis, qui mordet, & vulnus paruum facit in pede alicuius, ita vt non sentiat, mox autem serpit, & diffundit se venenum, donec perueniat ad verticem eius. Sic quoq; incrementum vsuræ se habet, non enim sentitur, neq; cognoscitur, donec ita augeatur, vt totam substantiam alicuius exhauriat.* Amplius Serpentis quædam natura est, cuius venenum homines sitibundos efficit, & ad extinguendum hoc virus nullum præsidium præstantius, quàm fimum bubulum inueniri potest: huiusmodi Serpens est auaritia, quæ inexplebilem auri auiditatem, & sitim inducit. Iuxta illud.

Homil. 12. in Matth.

C

Feruet auaritia miseraq; cupidine pectus,
Et cum possideant plurima, plura petunt.

Quoniam aliquando ita excreuit auri habendi cupiditas, vt suis non contenta finibus, aliena moliatur inuadere. Fimus autem bouis nimirum meditatio conditionis humanæ, & frequens mortis contemplatio, huius veneni remedium singulare esse traditur. Scribebat enim D. Hieronymus. Facilè contemnit omnia, qui semper cogitat se moriturum; cum tamen diuitijs irriti se victuros semper esse putent, iuxta illud vulgatum distichon.

D

Victuros semper, dum viuimus, esse putamus.
Victurum stadio semper athleta putat.

Quare Clemens Alexandrinus non iniuria scriptum reliquit diuitias illi Serpenti esse similes, qui manu perita apprehēsus illam sine noxa circumplicat: sic diuitiæ ab imperito pertractatæ adhærent manibus, atq; mordent, sin cautè pertractentur, manus illæsæ remanebunt.

Li. 3. Pedagog.

Prædictis proximi sunt luxuriosi, quos horaria, breuisq; voluptas æternis damnat cruciatibus: hi nāq; Serpentibus in aqua natantibus assimilātur: etenim, sicut illi aquas inficere solent; ita seruientes libidini in aquis societatis hominū versantes (nam aquæ multæ, populi multi, vt legitur in sacris Biblijs) omnes inquinant, atq; corrumpunt. Quocirca, per Serpentes, Ambrosius, Athanasius, & alij mūdanas delectationes intellexerunt. Ideò Prisci, qui Herculem virtutū omnium tam animi, quàm corporis coryphęū constituerunt, illū angues in cunabulis elisisse scripserunt, vt homines ad præclara negocia natos monerent, ab ineunte etiam ætate voluptatem extinguendam fore.

Libidinosi sunt similes Serpentibus.

In Apoc. c. 17.

Sed vtinam hæc homines etiam senescentes in exitium non traheret: nam quamuis ob frigidam, & imbecillam ætatem, illis instrumenta explicandæ nequitiæ desint; animus tamen turpiter, & infæliciter voluptatem consectatur: ideòq; hos Serpentibus, vrgente bruma, torpidis apprimè poterimus assimilare; vt doctissimus animaduertit Seneca: tunc enim Serpentes etiam pestiferi tutò contrectantur, non quia desint illis venena, sed quia torpeant.

L. 5. Epist.

Item sunt Serpentes, ob varietatem colorum, pulchritudine ita conspicui, vt in sui admirationem prætereuntes alliciant, allectosq; intuitu veneneut. tales sunt meretrices, quæ in propatulo, decora, & spectabili facie, homines libidini deditos prauis desiderijs coercent, & tandem consensu, & operationibus perimunt. Hinc quidam Poeta de fœmina corpori nimis studenti sic canebat.

Meretricū, & Serpentum comparatio.

Dum nimis indulges formæ, qui te videt, audi
Quid dicat, scortum hoc vendere membra cupit.

Legitur enim in sacris litteris. *Insidiatur in vijs quasi latro, & quos incautos viderit interficiet.* Immò publicum scortum faciem virgineam, more Serpentis Euam decipientis, habere dicitur: cum reliquum corpus in lubricum Serpentem degeneret. Sed hoc mirum non videatur, iuxta illud Prouerbiorum. *Ingreditur blandè, nouissimè autem mordebit vt Coluber.* Praua enim mulier, benigna facie, ab initio hominibus blanditur. Iuxta illud. *Fauus destillat labia meretricis.* Tractu verò temporis, homines, eorumq; substantiam deuorat. Iuxta vulgatum carmen.

Prouerb. 23.

Loco cit.

Prouerb. 5.

Et meretrix fallax, ingluuiosa, procax.

Neq; de hoc grauis admiratio animum nostrum inuadere debet: cum Ouidius in libris Amorum sic canat.

Diuitijs alitur luxuriosus amor.

Subsequuntur homicidæ, Serpentes meritò appellandi, quia loco veneni gladio vtantur. Verùm hi à Serpentibus documentum haurire debent: quandoquidem talis in India stabulatur Serpens, ex Aeliano, qui si hominem pupugerit, subterraneum specum amplius ingredi minimè potest, quasi terra eum hospitari nolit, sed à suis sedibus in perpetuum mittat exilium. Quamobrem talis Serpens brumali, & æstiuo tempore errabundus reliquum ætatis tempus transigere cogitur: quocirca si animalia rationis expertia, ob cædes hominum, diuina prouidentia pœnas luunt; hinc viri prudentes ex Serpentis supplitio percipere debent, ab humana occisione abstinendum esse.

Homicidæ dicuntur Serpentes.

L. 9. cap. 4.

Succedunt Inuidi, quorum multitudo est innumerabilis; cum decantet Poeta.

Inuidiæ telum lato torquetur in orbe.

Hi nonnullorum Serpentum naturam imitantur. In India enim quidam Serpentes diuagantur, qui, arboribus aromaticis florentibus, inde discedunt; cum suauissimū odorem sustinere nequeant: mordaces inuidi huius naturæ esse perhibentur, quoniam iucundum odorem eufortunij amicorum perferre non possunt; cum alieno infortunio semper lætentur. Cum tamen, velint nolint, proximus felicem ducat vitam. Vnde meritò quidam Poeta in Inuidum sic canebat.

Inuidi ad Serpentes comparantur.

Nostra probant docti, quid carmina liuidè temnis?
Viuent, seu nolit, seu velit inuidia.

De his scribitur in sacris litteris. *Peribunt laqueo, qui delectantur in casu iustorum.* Non inferioris cōditionis sunt illi, qui improbos linguæ saucientis susurros quotidie edunt. Ideò Psalmographus de his loquitur, quando inquit. *Exacuerunt linguas suas vt magis sint nocuæ, quàm Serpentum.* Itaq; non iniuria Serpentes appellandi erunt: etenim hi non solùm linguam longam, sed illam quoq; motu ità veloci vibrant, vt triplicem habere videantur: pariter maleuoli triplici lingua insigniti videntur: dum modò cauillantur, modò adulantur, modò gloriantur. Iuxta illud sacræ paginæ. *Multiplicant linguam suam, quia in ore fatui verba inenarrabilia.* Id autem sine Dei læsione præstare non possunt: cum in sacris Biblijs legatur. *In multiloquio non deerit peccatum.* Immò sunt tanquam illi Serpentes, qui circa orificium latebræ occultati auiculas præteruolitantes coercent, & deuorant: hi quoq; clanculum auiculas, nimirùm homines in contemplationem cælestium incumbentes obtrectationibus inuadunt. Verùm ijs interdum accidit, quod euenire solet homini Serpentem præmanibus habenti, vt in alium eiaculetur, nam sæpè sæpius ipse primus mordetur. Hoc Diuus Athanasius confirma-

Ecclesiast. cap. 27.

Psalm. 40.

Ecclesiast. cap. 21.

Prou. 10.

Detractores sunt instar anguium.

A firmabat his verbis. *Malitia militat aduersus eos, qui ipsa vtuntur: sicut si quis habeat Serpentem in manu, vt in alterum proijciat, & ipse mordeatur.*

Prædictis associandi sunt hypocritæ, qui multiplici de causa Serpentes cognominandi sunt: primùm, quia si Serpentes dolosè aliquem intuentur, vt illum mordeant, deinde quærant locum, in quo occultentur: simulatores idem præstant: nam mordaciores rictibus caninis, alicui læsionem semper machinantur; postmodum abditos inquirunt recessus, ne alicui nocuisse videantur. Immò sunt veluti parui illi Serpentes, qui, ob exilem corporis molem, visionem effugiunt: at si calcantur, læsionem lethiferam afferunt. Sic hypocritæ parui, nempè humiles, & pietate pleni apparent: at si calcantur, nimirum si aliqui cum illis versentur, & commorentur, aliquo lethali vitio inficiuntur: nam dum credunt optimum esse documentum, quod suggeritur, non percipitur nocumentum, quod ingeritur. Legitur enim in sacris Biblijs. *Vulnerauerunt me, & non dolui, verberauerunt me, & non sensi.* Cæterùm satius erit hypocritas assimilare Serpentibus duo capita habentibus, qui vtroq; modo incedere videntur: nam, & ipsi B in suis actionibus duplicem intentionem semper habent. Hoc vitium sacra pagina detestatur, dum inquit. *Veh ingredienti terram duabus vijs.* Alioquin magni Serpentes nuncupantur tyranni, qui tauros, idest agricolas, & ceruos, nempè mercatores quotidiè occidunt.

Hypocritæ varijs rationibus vocantur angues.

Prouerb. 24.

Ecclesiast. cap. 2.

Item Hæretici Serpentes appellantur: nam scribebat D. Ioannes Chrysostomus. Sicut Serpentes in colore varij conspiciuntur, ita hæretici in erroribus varij apparent: immò veluti angues humi reptant, sic hæretici proni gradientes, nihil quod excelsum, & sublime est, pernoscere possunt. Tandem mors, & ipsa Serpens nominanda est: nam veluti hæc bestia occisa, nihil mali, nisi horribilem speciem præsefert: ita mors Christi fidelibus mortua esse dicitur; nihil enim terribile, præter speciem, representat.

Homil. 46. in Matth.

HIEROGLYPHICA.

C AEGYPTII varias Serpentum proprietates, & conditiones contemplati, diuersa etiam Hieroglyphica imaginati sunt. Primitùs, ex Oro Apolline, perpendentes anguem, non alio membro, quàm ore pollere, os significaturi, anguem aperto ore pingebant. Diodorus, per Serpentem voluminibus implicatum, malùm interpretabatur, & præsertim gigantum genus, qui olim terrarum orbem oppresserunt: propterea omnes gigantum statuæ, obtortis cruribus in modum Serpentis, sculpebantur: vnde Poetæ meritò hos anguipedes nominabant, vt superius enucleauimus. Valentiniani quoq; occultam rerum originem demonstraturi, Serpentem spiris implicatum effigiabant, quoniam intestina in aluo abdita varijs spiris inuoluta obseruarunt. Immò Prisci, figura Serpentis, calliditatem indicabant: propterea quod Serpens hostem vlcisci probè norit, atq; possit. Hinc Moses inter bruta, prudentissimũ animal anguem nuncupauit. Poterit etiam quis ad furorem implacabilem demonstrandum, Serpentem voluminibus implicatum, & linguis micantem trisulcis pingere: hoc enim animal D statim atq; læsionem sentit, ita vesanè furit, vt nunquam quiescat, donec virus alicui infuderit, aut præ rabie exanimatus fuerit.

Oris Hieroglyphicũ.

Cur gigantes obtortis crurib. pingerentur.

Serpẽs cur prudẽs dicatur.

Præcipuum autem, & ingeniosum hieroplyphicum illud esse opinamur, quando Aegyptij, ad designandum tempus, vel annuum circuitum, vel ætatem, figuram Serpentis caudam sub guttur ocultantis ostendebant. Ideò Virgilius de anno sic canebant.

Atq; in se sua per vestigia voluitur annus.

Lucretius etiam ad construendum annum, Solem serpere pronunciauit sic.

Annua Sol, in quo contundit tempora Serpens.

Præterea Serpens in longitudinem porrigitur, & multis spiris complicatur, quæ multas dierum series indicare solent: immò hoc animal sine strepitu mouetur, atq; serpit; quod de ætate decantabat Poeta hunc in modum.

Labitur occultè, fallitq; volubilis ætas.

Cauda verò Serpentis sub gutture abdita, Ægyptij fortè innuere voluerunt tempus, ratione præteriti, futuri, & præsentis, nobis prorsus ignotum esse: quandoquidem præteritum

Anni, Tẽporis, & Aetatis hieroglyphicum.

ritum minimè possumus intueri, futurum nondum venit, præsens autem consistit in E instanti, vt docebat Philosophus, quod velocissimè fugit: iuxta illud.

——— citò pede labitur ætas,

Et currunt freno non remorante dies.

Immò scribit Valerianus, quemadmodum Serpens apud Ægyptios hieroglyphicè tempus demonstrabat, consequenter etiam ab eodem calamitatem indicari posse: cum hoc vocabulum (tempus) Syri, & Hæbrei pro calamitoso rerum statu ponere consueuerint. Habemus enim apud Psalmographum. *Et erit tempus eorum in sæculum.* Interpretes id pronuntiatum esse volunt de calamitatibus, quibus, post neglectum Christum, Iudæi perpetuò erant affligendi. Pariter Aegyptij Sacerdotes mundum vniuersum designaturi, figura Serpentis vtebantur, dum anguem varijs insignitum maculis pingebant, qui propriam caudam depasci videbatur. Hoc autem hieroplyphicum à Phœnicijs fuisse desumptum multi autumant. Serpens igitur caudam suam depascens generum immortalitatem ostendere traditur, qua Deus rerum naturam ditauit, vt principium ad finem dirigeretur, finisq; ad principium reflecteretur: iuxta illud. F

Li. 14. hierogl.

Psal. 80.

Mūdi hieroglyphicū quomodo pingeretur.

——— finisq; ab origine pendet.

Hoc explorata fatetur veritas in plantis, ex quibus tanquam ex principio finis nempè fructus dimanat, semen producens, in quo postmodum noua planta delitescit. Alioquin circulum effigiabant, pro cuius diametro anguem reponebant: Circulus enim formam terrarum orbis designabat, Serpens verò bonum Dæmonem, cuius benefitio omnia vigere, ali, & perennare credebant: sicque anguis fuit hieroglyphicum illius spiritus, qui per vniuersam mundi molem diflatur: vnde M. T. Cicero secutus sententiam Platonis in libro de anima scribebat, terram esse sitam in media mundi parte, & circumfusam animabili, & spirabili materia, cui nomen est aer. Namq; Ægyptij, & Phœnices arbitrabantur Serpentes natura diuina potiri, dum illos, sine vllo artuum adminiculo, more aliorum animalium, huc, atq; illuc proficiscentes perpendebant. Immò apud easdem gentes, colorati angues, pro vario picturæ genere, non solum terrarum orbem, sed etiam Prouincias, & Regiones hieroglyphicè significabant. Tandem eadem Serpentum figura quatuor etiam elementa indicabat; nam Serpentes ex humo nati, Terram, quia lubrici, & sinuosi sunt, motum vndarum fluminis imitantes, Aquam, quia sibila ad horrorem audientium excitant, Aerem; & demùm ratione splendoris squamarum, Ignem repræsentant. G

Priscorum opinio de Serpētibus.

Deniq; ab angue potestatem, & dominium ostendi posse Prisci opinabantur: propterea in dextra Iunonis caput Serpentis, & in læua sceptrum pingebant: cum Iuno Præses Dominij apud Ethnicos haberetur. Item, duobus Serpentibus ad semicirculi curuaturam delineatis, se inuicem spectantibus, caudisq; introrsum reflexis, imperium duorum simul regnantium denotabant. Sacerdotes etiam Aegyptij, ex Pierio, oblongum pileum Serpente obuolutum gestabant, in Dominij monumentum: cum olim apud Sacerdotes Aegyptios imperium esset. Amplius quando volebant Imperatorem, aut potentissimum quempiam Regem demonstrare, Serpentem in spiram collectum delineabant, figura palatij in medio voluminum expressa: quandoquidem domus regia in centro totius Imperij sita esse deberet, vt omnium commodis æquè prospici posset. Nam Plato, & ipse Vrbem suæ Reipublicæ in medio regionis, quoad fieri potest, iubet esse collocandam. Insuper vt ab aliquo Rege honoratam sui populi curam gestam fuisse attestarentur, in monumentis, Serpentem vigilem, nimirum surrecto capite, & elato pectore, sculpebant, cum hac inscriptione. CVSTOS. Nam vigilantia assidua decet Regem, cui Dominij tutela commissa est. Rursus, ex Oro Apolline, Regem parti tantùm orbis dominanti significare si voluissent, dimidiatum Serpentem figurabant: etenim per Serpentem, Regem, & per segmentum, partem Orbis intelligebant. At optimum Regem designaturi, anguem in orbem collectum, cauda mordicus apprehensa, pingebant, Regisq; nomen in medio spiræ describebant: Serpens enim caudam mordens, teste Pierio Valeriano, ostendebat cuncta tam maxima, quàm minima curæ esse Regi, qui bonitatis famam sibi vindicauit: cum, apud Priscos, infamiæ notam illi Reges sibi comparauerint, qui, postposita rerum publicarum cura, in res priuatas tantummodo incumbebant. Insuper, ex Pierio, sunt, qui per anguem, & eius spolium hieroglyphicè monstrent hominem iuuenescentem, vel ex aliqua ægritudine pristinæ sanitati H

Figura Serpentis dominium ostendebatur.

L. 14. hierogl.

Lib. 5. de leg.

Serpens dimidiatus quid significaret.

Hieroglyphicum hominis iuuenescētis.

A nitati restitutum. Ad finem, Serpens effigiatus in parte posteriori chimeræ, authore eodem Valeriano, lasciuum amorem exprimere traditur.

EMBLEMATA, ET SYMBOLA.

QVIDAM vir summa eruditione præstans, in æternum Deiparæ semper Virginis præconium, concinnauit emblema sumptò à sacris paginis argumento, vbi legitur. *Dixitq; Dominus ad Moysem, extende manum tuam, & apprehende caudam eius, extendit, & tenuit, versaq; est in virgam*. Cum igitur hic de Serpente in virgam transfigurato sermo habeatur. Delineauit Moysem tenentem caudam Serpentis, qui paulatim in virgam vertebatur. Cum titulo. AVE. deinde subscripsit tetrastichon huius generis.

4. Exod.

B

Serpens EVA fuit culpæ suffecta veneno
Si verso capias ordine dicit. AVE.
Et cum dicit AVE, virga est, nam dicitur illi,
Quæ virga innato flore MARIA fuit.

Verùm Claudius Paradinus contemplans Serpentem æneum in solitudine erectum, qui suspensionem Christi in ligno significabat, pinxit lignum in modum crucis à Serpente circudatum, & huic symbolo hunc addidit titulum. SECVM FERT OMNIA MORTIS. Nam veluti Iudæi in Serpentem supra lignum collocatum aspicientes à morsibus anguium sanabantur: ita Christicolæ Christum intuentes crucifixum, non solum à criminibus, & tentamentis Diaboli liberantur, sed etiam in dies magis, atq; magis ad patientiam, & ad cæteras virtutes excitantur. Ethnici quoq;, & præcipuè Romani valetudinem quondam Serpenti acceptam retulerunt, dum, Serpente Epidauro Peloponesi ciuitate aduecto, à peste crassante liberati fuerunt. Vnde Alciatus ad hoc alludens, magnum Serpentem iuxta aram depinxit, cum inscriptione. SALVS PVBLI-C CA. Deinde subscripsit hæc carmina.

In symb. Heroic.

Embl. 149.

Phæbigena erectis Epidaurius insidet aris
Mitis, & immani conditur angue Deus.
Accurrunt ægri, veniatq; salutifer, orant.
Annuit, atq; ratas efficit ille preces.

Iterum Alciatus delineauit Mercurij caduceum duobus Serpentibus coronatum, & cornu Amaltheæ coniunctum, cum tali inscriptione. VIRTVTI FORTVNA COMES. Et subscripsit hoc tetrastichon.

Embl. 118.

Anguibus implicitis geminis caducæus alis
Inter Amalthea cornua rectus adest.
Pollentes sic mente viros, fandiq; peritos
Indicat, vt rerum copia multa beet.

Paulus Iouius refert hoc fuisse clarissimi viri Alciati symbolum. Verumtamen satius esset hoc ad quoscumq; viros Musarum, Charitumq; munificentia ornatissimos transferre. Nam virga Mercurij cùm Serpentibus, & cornucopiæ annexa denotat viros omni doctrinæ genere cumulatos, rerum omnium copiam facilè consequi posse: cum caduceus disciplinæ, eloquentiæ, sapientiæ, & fælicitatis notam præ se ferat, & cornu Amaltheæ rerum omnium abundantiam designet. Cæterùm, in hoc genere, placuit Claudio Paradino figurare Serpentem, cauda in os porrecta, circulum formantem, & omni fructuum genere exornatum, cum titulo. IN SE CONTEXTA RECVRRIT. Volebat enim nobis significare immensam diuinæ gratiæ, pietatis, clementiæ, & prouidentiæ beneficentiam: sicuti legitur apud Psalmographum. *Benedices coronæ anni benignitatis tuæ*. Pariter hoc symbolo author innuit Deum optimum maximum, in suppeditanda cunctarum rerum annua renouatione, largo suæ munificentiæ imbre omnes aspergere. At Reusnerus effigiauit templum Aesculapij cum icone Serpentis, addita hac inscriptione. VIGILANDVM MEDICO. Postea octastichon huius generis promulgauit.

D

Symbolũ Alciati quale fuerit.

Psal. 64.

Li. 3. Embl.

Cur

Cur tibi trux anguis sacer est, Asclepie magne?
An quod fert medicam sæpius anguis opem?
An quod & insomnis velut est, & peruigil anguis,
Peruigiles medicos sic decet esse bonos?
Sic puto: sic te Roma colit sub imagine tali:
A sæua per te libera facta lue.
Insula templa videt cricumflua tibridis alti;
Iuppiter hic magnus proxima fama tenet.

Cur anguis virgam Æsculapij circumdaret.

Neq; hoc à veritate alienum esse videtur: quandoquidem multi non mediocris eruditionis viri, anguem virgam Aesculapij amplexantem figurarunt, vt diligentiam à Medicis, in sanandis ægrotantibus, adhibendam patefacerent: vel vt significarent infirmos valetudini restitutos morbum deponere, veluti angues, ineunte Vere, spolium vetus exuunt: vel vt insinuarent, ritu Serpentum, Medicos debere esse oculatos in morborum causis inuestigandis, antequam remedia præscribantur: cum veritatem fateatur hic versus.

F

Non intellecti nulla est curatio morbi.

Embl.132.

Quamquam alij, per hanc Aesculapij virgam angue vinctam, Imperatorem, orbis Seruatorum manifestent. Verùm Alciatus Serpentem mordicus caudam tenentem pinxit, in cuius circuli Serpentini medio Tritonis marini Dei Neptuni filij, & tubicinis imaginem collocauit: cum titulo. EX LITTERARVM STVDIIS IMMORTALITATEM ACQVIRI. Alludit author ad perpetuam virorum sapientum memoriam: tuba enim nota est famæ, & commendationis: cum à cunctis exaudiatur. Serpens autem in se reuolutus æternitatem ostendit, vt in hieroglyphicis assignauimus. Itaq; hoc emblemate nobis insinuare videtur historiam rerum gestarum ab ætate Saturni ad nostra vsq; tempora, ope doctorum virorum, manifestam esse, quæ alioquin obliterata esset. Versus autem Alciati sunt tales.

Neptuni tubicen (cuius pars vltima cetum
Æquoreum facies indicat esse Deum)
Serpentis medio Triton comprehenditur orbe,
Qui caudam inserto mordicus ore tenet.
Fama viros animo insignes; præclaraq; gesta
Prosequitur, toto mandat & orbe legi.

G

Embl.5.

Cecrops primus rex Athenienesium quid egerit.

Pariter Alciatus aliam hominis imaginem figurat, cuius pars inferior desinit in anguem, hoc titulo coronatam. SAPIENTIA HVMANA STVLTITIA APVD DEVM. Multi iustis de causis opinantur Alciatum hoc in loco Cecropem primum Atheniensium Regem effigiasse: cum ille totam Græciam Idolorum cultu imbuerit, primus Iouem inuocauerit, aras erexerit, & sacra Dijs fecerit, vt Eusebius, Herodotus, & alij authores testificantur; quæ omnia, ante illam ætatem, prorsus fuerunt incognita. Immò inter marem, & fæminam quædam conubia instituisse dicitur, quæ antea erant incerta, & propterea διφυὴς scilicet biformis fuit cognominatus. Hinc colligendum est Sapientiam, quam primi illi Principes præstigijs, & dolis diabolicis introduxerunt, stultitiam fuisse: cum liquidò constet eam valdè recedere ab institutis Antiquorum Patrum, qui leges diuinas à Noe acceperunt, carmina sunt hæc.

H

Quid dicam? quonam hoc compellem nomine monstrum
Biforme, quod non est homo, nec est Draco?
Sed sine vir pedibus; summis sine partibus anguis:
Vir anguipes dici, & homiceps anguis potest;
Anguem prodit homo, ast hominem eructauit & anguis;
Nec finis hominis est; initium nec est feræ.
Sic olim Cecrops doctis regnauit Athenis:
Sic & gigantes terra mater protulit.
Hæc vafrum species sed religione carentem,
Terrena tantùm quiq; curet, indicat.

Embl. 38.

Camerarius quoq; picturam pinus insertæ in oleam exhibet, circa quam duo angues circumuoluuntur, non aliter, atq; in caduceo Mercurij pingi solent. Etenim olea Minetuæ Iouis filiæ est consecrata (quemadmodum Poetæ fabulati sunt) tanquam sapientiæ

A pientiæ præsidi: Mercurius verò, & ipse Iouis filius ingeniosis, & præstantibus operationibus præesse perhibetur. Quapropter Author symboli, per Iouem, voluit Deum Optimum Maximum intelligere, à cuius diuina ope cuncta depedent: quoniam autem author *Pigna* cognominabatur, vt se pertinaci diligentia scientias prosequi demonstraret, insertum pinum in oleam figurauit, cum titulo. MODO IVPPITER ADSIT. Camerarius autem subscripsit hoc distichon.

Et sapias rectè, & facias, Deus efficit: eius
Auxilio, plena lance, beatus eris.

Meminit etiam huius symboli Russellius scriptor Italicus, ad quem, Lectorem relegamus. At Claudius Paradinus duos Serpentes circa oliuæ ramum inuolutos effigiauit cum inscriptione. RERVM SAPIENTIÆ CVSTOS. Quo significare conatur, cunctorum gubernationem, sapientiæ, & prudentiæ clauo firmari. Ex altera parte ponderantes læthalem noxam Serpentum, alia emblematum, & symbolorum genera inueniemus. Quandoquidem Florentius in lib. Emblematum effigiat hominem, qui B brumali tempore anguem calcat, cum inscriptione. IMPOTENS MALITIA. Et subscribit tetrastichon huius generis.

In symb. Heroic.

Tempore brumali si calcibus vrseris anguem,
Non nocet, at mens est prona nocere tamen:
Sic multos videas homines tali indole, qui non
Sunt animo, sed vi deficiente boni.

Neq; hoc videtur præter rationem, siquidem hyeme Serpentes veluti mortui in latibulis stabulantur, non tamen desunt illis venena, sed torpent: narrant etiam Porphyriũ anguem venenum quidem habere, sed quia edentulus est, alijs animantibus minimè nocere. Pari ratione sunt quidam homines mala meditantes, sed quia viribus carent, ideò innocui esse videntur: at vires adepti, omne virus suum euomunt. Itaq; sapienter vnusquiq; ab ijs sibi cauere debet, vt eorum insidias vitans, gaudij materiam eis eripiat. Nicolaus Reusnerus exhibet picturam agricolæ baculo Serpentem mactantis, quem, ob frigus, ferè exanimem sinu fouit, sed ille refocillatus calore, benefa- C ctorem lethaliter sauciauit. Inscriptio autem figuræ est hæc. MERCES ANGVINA. cum infrascriptis carminibus.

Li. 2. Embl.

Frigore confectum, quem rusticus inuenit anguem,
Imprudens fotum recreat ecce sinu.
Immemor hic miserum lethali sauciat ictu.
Reddidit hic vitam, reddidit ille necem.
Si benè facta locas malè, simplex mente, bonusq;
Non benè facta quidem, sed malè facta puta.
Ingratis seruire nefas, gratisq; nocere:
Quod benè fit gratis, hoc solet esse lucro.

Item Paulus Maccius immodico studio maceratus figurauit duos Laocoontis filios anguibus circumdatos, & implicatos, cum titulo. ALIVS PECCAT, ALIVS PLECTITVR. Huius emblematis argumentum desumpsit ex Virgilio tradente prædictos insontes filios à Serpentibus fuisse laceratos; cum solus pater peccasset, dum hasta D Equum Troianum à Græcis fabrefactum violauit sic.

In l. Embl. 64.
L. 2. Æne. id.

——— illi agmine certo
Laocoonta petunt, & primùm parua duorum
Corpora natorum Serpens amplexus vtrumq;
Implicat, & miseros morsu depascitur artus.

Neq; hoc videtur præter rationem: quandoquidem habemus in sacris litteris. *In diebus illis non dicent vltra; patres comederunt vuam acerbam, & dentes filiorum obstupuerunt.* Huc fortè respexit Poeta, quando cecinit.

Ieremia c. 31.

Quicquid delirant Reges, plectuntur Achili.

Quamobrem subscripsit Maccius hexastichon huius tenoris.

Vltores sceleris gemini tranquilla per alta
En angues miserum Laocoonta petunt;
Paruaq; natorum complexus vterq; duorum
Corpora, mox artus pascitur innocuos;

Et patris in pœnas vos natos crimina poscunt?
Impia vos luitis sanguine facta pio?

L.Embl.78 Iterum Maccius effigiat piscatorem cancros inquirentem, qui à Serpente in latibulis cancrorum stabulante demorsus fuit, cum titulo. SPES PRETIO NON EMENDA. Hoc proculdubiò consonum videtur esse veritati, quæ in hoc disticho eleganter decantatur.

Spes alit agricolas, spes sulcis credit aratis
Semina, quæ magno fænore reddat ager.

Verumtamen magno interdum agricolarũ damno spe fraudamur: cũ alibi canat Poeta.

Expectata seges vanis elusit auenis.

Itaq; Maccius subscripsit distichon huius generis.

Cancrum piscator quæris, deprehendis, & anguem?
Sic spes incautos fallere vana solet.

Idcircò non iniuria vocantur incautæ illæ animantes, quæ decipulis, retibus, & alijs artificijs coercentur. Iuxta vulgatum carmen.

Spes laqueo volucres, spes captat arundine pisces.

In lib. de symb. heroic. Cæterùm Paradinus delineauit Serpentem ab humo se se attollentem, vt fraga comederet, cum inscriptione. LATET ANGVIS IN HERBA. Quo symbolo admonetur Lector, vt in libris legendis sit cautus, ne in absurdas, & impias sententias incidat. Iterum Paradinus figurauit Serpentem à vespis depastum, & hoc titulo decoratum. TRANSFVNDIT PASTA VENENVM. Vt innueret, eos, qui calumnijs alienis delectantur, alijs sæpè sæpius esse ludibrio. Rursus idem author anguem circa clauem reuolutum pinxit his litteris circumscriptum. IS SVPERIS LABOR EST. Hoc symbolum deductum esse volunt ab historia Leontychidis Senatoris, qui prudenter elusit portentum, quod vulgò timebatur: etenim sic docemur, quæ naturalia sunt, vel casu fiunt, à multitudine in superstitionem ducta, eludenda esse. Tandem symbolum animi diuinis intenti, erat pictura ciconiæ Serpentem dilaniantis hac inscriptione exornata. VOLVPTATVM, ET MAIORVM AFFECTVVM DISSIPATIO. Siquidem hoc notius est, quàm vt debeat exponi, ciconias assiduè cum Serpentibus dimicare; & Serpentes, inter alios significatus, voluptatum, & mollium illecebrarum symbolum esse ex superius enarratis manifestarium euasit. Eiusdem conditionis videtur esse illud symbolum pictæ ciconiæ rostro Serpentem stringentis, quod quidam authores in prima fronte librorum, quos euulgant, imprimere solent, cum his litteris circumscriptis. DISCITE IVSTITIAM MONITI. Fortè alludendo ad Zoilos, qui instar Serpentum, alios sauciare nituntur, & interdum ab alijs sauciantur. Hoc etiam argumento vsus est Florentius in libro Emblematum, dum pinxit Serpentem cum ciconia belligerantem hoc titulo coronatum. RATIONIS CVM AFFECTIBVS BELLVM: deinde subscripsit hæc carmina.

Embl.25.

Vt dira Serpens semper in solo repens
Ciconiæ perenne concitat bellum;
Sic vilis illa turba mentis Affectus,
Rationis altæ regium impetunt callem.

Quæ sententia summoperè commendanda est; quoniam vicisse voluptatem, maxima voluptas esse dicitur; neq; vlla maior creditur victoria, quàm ea, quæ de cupiditatibus nostris refertur. Etenim cunctis exploratum esse putamus, hominem esse quoddam animal prodigiosum duabus constans partibus, nempè anima, & corpore, illa veluti quodam numine, hoc tanquam vili pecude: quoniam reliquo corpore, brutorum generi vsq; adeò præstamus, vt omnibus dotibus inueniamur inferiores; Verùm anima, ita diuinitatis sumus capaces, vt ipsas etiam angelicas mentes liceat præteruolare. Hæ partes inter se iunctæ sunt, sed quadam cõcordia discordi, quia dum agitur de imperio, aut seruiture, vtraq; vult regere, & magis illa, quæ non debet. Hoc autẽ, pugna Serpentis, & ciconiæ, in hoc emblemate demonstratur. Deniq; Serpens pro symbolo litteræ hæbraicæ Samech depingitur, vt animaduertit Goropius, non solum quia hæc littera, & Serpens, ratione tortuosæ figuræ, quamdam inter se conuenientiam habeant; sed etiam quia huius litteræ effigies, nil aliud, quàm anguem repræsentat. Præterea sonus huius litteræ rationem Serpentis videtur præ se ferre; quandoquidem littera S. Latinorum,

Li.14. hierogl.

A rum, & sibilum vocem Serpentis denotat, nec non duorum Serpentum caudis iunctorum figuram exprimit. Item sigma maiusculum Græcorum, imaginem Serpentis refert: immò cæteræ eiusdem litteræ figuræ, tametsi variæ sint, omnes tortuosi Serpentis iconem exhibent. Id totum stabiliunt authores memoriæ artificiosæ, qui non solum Serpentem sibilantem pro littera S. intelligunt, sed etiam pro numero quinario, qui eodem caracthere exprimitur. Ad finem Ricciardus in commentarijs symbolicis tradit Serpentes tres aduersus totidem præliantes, indicare vigesimum tertium gradum Arietis, & hominem, qui plures habebit inimicos; denuò tres Serpentes in terra prostratos denotare vigesimum gradum Geminorum, & hominem, qui erit Sapiens, rursus Serpentem tortuosè humi iacentem designare quintum gradum Leonis, & hominem inuidum, iterum Serpentem magno capite præditum significare trigesimum gradum Scorpij, & hominem prudentem; Amplius Serpentem magnum à muscis vndiq; punctum referre duodecimum gradum Scorpij: demùm per Serpentem magnum, monstrari tertium gradum Capricorni, & hominem sapientem. Quæ omnia Ricciardus ex B Astrolabio plano Ioannis Angeli desumpsit.

Serpens est symbolum litera S.

ADAGIA.

SI prouerbia examinemus, quæ malam Serpentum qualitatem respiciunt: prima fronte accurret illud. *Quilibet Serpens suo non caret veneno.* Quod alio adagio exprimi solet. *Etiam formicæ sua inest bilis.* Aliud profertur. *Cane peius, & angue.* de illis, qui odio capitali aliquem prosequuntur. Plutarchus in symbolis Pythagoricis meminit huius adagij. *Colubrum intra ædes collapsum non esse perimendum.* Quo nititur significare hospitem etiam nocuũ perhumaniter tractãdum esse. Succedit aliud. ὄφιν θάλπεις. nimirum. *Serpentem foues.* Pronunciatur, hoc, quotiescumq; quis negocium amplectitur, quòd euidens exitium illi est allaturum, vel quotiescumq; aliquis C homini ingrato famulatur. Multi arbitrantur prouerbium hoc originem duxisse ab historia Menippi Lycij, qui peregrinæ mulieris amore flagrabat: ea autem erat ex genere Lamiarum, quæ non modò in amorem valdè procliues sunt, sed etiam carnes humanas vehementer expetunt: ptopterea quidam Philosophus hoc animaduertens in hæc verba prorupit. ὄφιν θάλπεις, καὶ σὲ ὄφις. Alij promulgant hoc adagium dimanasse ab Apologo superius recitato, in quo introducebatur rusticus Serpentem frigore penè extinctum in sinu fouisse, à quo postmodum lethalem ictum accepit. Alij deriuant hoc prouerbium ab apologo gallinæ ouis anguium incubantis, quæ ab hirundine monita fuit, ne in sui perniciem huiusmodi oua foueret. Huic non dissimile est aliud κόραξ τόν ὄφιν .s. *Coruus Serpentem.* Erasmus effert hoc adagium in illos, qui sua ipsorum intentione pereunt. Prouerbium est deductum ab apologo superius recitato, in quo coruus esuriens Serpentem dormientem rapuit, à quo deinde lethali ictu affectus fuit. Estq; conforme illi κορώνη τόν σκόρπιον, nimirum *cornix Scorpium.* Hoc iactari solet in hominem, qui ob edacitatem periclitatur. Sequitur aliud. *Latet anguis in her-* D *ba.* Solet hoc de periculo graui, & inopinato proferri; estq; simile alteri. *Vipera est in veprecula.* Idcircò huc respexisse videtur Virgilius, quando meminit fragorum, quæ interdum in vepretis leguntur. Sic enim canit.

Prouerbia à mala Serpentũ qualitate desũpta.

Qui legitis flores, & humi nascentia froga.
Frigidus, ò pueri, fugite hinc latet anguis in herba.

Eclog. 3

Vulgare quoq; est aliud adagium. *Serpentis oculus.* Prolatum in eos, qui suo aspectu venenant, & obtrectationis virus in quoscumq; infundunt. Vel enunciatur in illos, qui acutissimè vident: nam Serpentes sunt animantes huius naturæ, vt oculos duriores, sed perspicaciores habeant. Vnde Flaccus canebat.

Cur in amicorum vitijs tam cernis acutum,
Quàm aut aquila, aut Serpens Epidaurius?

Prædictis additur. ὄφις εἰμὶ φάγῃ ὄφιν, δράκων οὐ γενήσεται. Idest. *nisi Serpens Serpentem comederit non fiet Draco.* Siquidem inter Serpentum genera, qui maiori corporis mole sunt insigniti, Dracones appellantur. Erasmus opinatur id à vulgo dimanasse,

qui

qui credit quempiam non posse constitui Imperatorem, nisi prius multos Principes superauerit,& deglutiuerit, vt Rex Regum,& Dominus Dominantium euadat. Praeterea omissa Serpentum mala qualitate, ab eorum natura, alia etiam desumuntur adagia, & potissimum ratione spolij, quod Vere exuunt. Itaq; solet dici. *Magis hilaris, quàm qui exuit leberidem*. De illo, qui prae gaudio desipere videtur. Deinde dicitur etiã κενώτερος λεβηρίδος. idest. *Inanior leberide*. Vel secundũ alios. γυμνότερος λεβηρίδος. nimirum. *Nudior leberide*. Hoc potissimum promulgatur de sciolo indocto, qui cum parum, aut nihil sapiat, Graeciae sapientes aemulari arbitratur. Leberide enim, seu spolio anguis nihil potest inueniri inanius. Dicitur etiam in eodem sensu. τυφλότερος λεβηρίδος. *Caecior leberide*. De homine in negocijs caecuciente. Prouerbium hoc citatur ex Aristophane: cum Leberis, nimirum pellis illa sicca Serpentis, nihil in se nisi effigiem oculorum habeat. Quamuis Suidas scripserit Leberidem fuisse hominem extremae inopiae, ita ut vulgari adagio locum fecerit: huius meminit Athenaeus in Dipnosophistis. Nihilominus praedictum Serpentis corium Lycophron in carmine Iambico syphran appellauit. Immò Syphar aliquando senex ab Aristophane cognominatur; vel quia senilis aetas caecutiat, vel quia sicca, arida, viribusq; destituta sit. Hinc nascitur aliud prouerbium κεντρότερος λεβηρίδος. nimirũ. *Asperior laberide*. hoc recitatur à Suida de vehementer asperis: nam spolium illud Serpentis, ob nimiam siccitatem, asperimum euadit. Rursus licet legere apud Graecos aliud adagium, quod praecipuè de piscantibus pronunciari solet. ἔιχεις τί; ἢ τὸν ὄφιν, ἢ ἰχθῦν. scilicet. *Habes ne aliquid? aut Serpentem, aut piscem?* His addamus illud adagium vetus. *Serpentes in vrbe captos non esse occidendos*. Memorat hoc Georgius Codinus in Origine Constantinopolis; dum scripsit Crysen Scytharum Imperatorem, traiecto Danubio, ciuitatis muros obsidione cinxisse: tunc autem Bizantis vxor numerum hostium nihili pendens, cum mulierum multitudine decertabat: nam Serpentes in ciuitate captos, quos certo in loco custodiebat, illicò aduersarijs ostendens, sagittarum, vel spiculorum instar, in eos proiecit, plurimisq; perniciem attulit; eoq; stratagemate Vrbem ab hostium impetu defendit. Hinc ortum est antiquum assertum, scilicet Serpentes in Vrbe captos non esse necandos, quippequi olim vrbi periclitanti opem tulerint. Demum tanquam coronidem hoc addemus. *Anguium plexu Andromachen exornare*. Hoc solet proferri de illis, qui ad suam stabiliendam sententiam, & ad suas fulciendas rationes, vndequaq; multa congerunt. Ideò Nicephorus Calistus solebat dicere. Id consilij nobis esse, vt ex omnibus, quae ad rem faciunt, aliquid colligamus, & interdum etiam spiris anguium implexis Andromachen adornemus. Andromaches autem fuit virago quaedam, & vxor Hectoris, quae muliebre quoddam ornamentum in modum Serpentis plicatum gestabat.

Alio adagia à conditionibus anguium desumpto.

NVMISMATA.

IN quibusdam monetis iconem Serpentis in spiram collecti conspicamur, cuius inscriptio est. SALVS ANTONINI AVG. In alio eiusdem nummo licet intueri Serpentem tractu sinuoso virgae obrepentem; atq; in alio, Dea virgam gerit, dextra poculum angui porrigit, cum inscriptione. SALVS AVG. COS. III. In alijs ipse sedens in sella patera Serpenti caput admouenti porrigit. Inscriptio est. SALVS AVG. In moneta Mar. Antonij, figura Orphei habitu philosophico,& lyra ornati conspicitur coram Serpentibus, & alijs feris canens: nam Orpheus eloquentiae symbolum esse perhibebatur. In numismate Aurelij Caesaris Augusti Pij filij, icon Serpentis caput admouentis dextrae cibũ exhibenti obseruatur: etenim Prisci hoc symbolo hominem regno potitum hieroglyphicè describebant. In moneta verò M. Aurelij Seueri Alex. visitur anguis assurgens porrigenti pateram, cum inscriptione. SALVS PVBLICA. Siquidem numisma aeneum graecum Seueri cum litteris CEYH. POC. habet in parte opposita Serpentem, cuius corpus varijs gyris est complicatum: litterae autem ob antiquitatem sunt corrosae. hoc numisma cusum fuit in aliqua Graeciae prouincia, cuius signum est figura Serpentis: propterea quòd hoc animal, vt animaduersum fuit in hieroglyphicis, mundum Regiones, & Prouincias denotare solebat. Hinc colligit Erizus, per iconem

A nem Serpentis in numiſmate ſculpti, intelligendam eſſe Prouinciam, in qua moneta in gloriam, & monumentum prædicti Principis fabrefacta fuit. Item numiſma magnum æneum græcum Adriani cum litteris corroſis. AYT. KAI. ideſt Imperator Cæſar: habet in altera parte imaginem Deæ faces accenſas geſtantis, & in curru vectæ à duobus Serpentibus; cum his litteris. LI. Hæc moneta proculdubiò cuſa fuit in monumentum tanti Principis, in aliqua Græciæ vrbe, cuius nomen expreſſum in moneta non cernitur. Dea illa fuit Ceres, quam Erizus illi ciuitati præfuiſſe opinatur. Hanc eamdem Deæ iconem in curru ab anguibus tracto, Erizus in magno numiſmate æneo Antonij Pij obſeruauit. Et quoniam Ceres Dea ſegetum ab antiquitate celebrabatur, & prima arandi modum homines docuiſſe ferebatur: ideò à Serpentibus trahi fingebatur, quoniam obliquitatem ſulcorum ab aratro terræ impreſſorum, effigie Serpentum deſignabant. Numiſma argenteum paruum Octauij cum litteris circumſcriptis. CÆSAR IMP. VII. habet in latere oppoſito imaginem Victoriæ alatæ, cuius latera duo Serpentes ſtipant, in parte inferiori alius iacens obſeruatur, qui circa alios laterales

Qui primus arandi artē docuerit.

B ſe inuoluit. Inſcriptio eſt. ASIA RECEPTA. hæc moneta, remota omni dubitatione, fuit cuſa tempore victoriæ Aſiaticæ, aut Ægyptiæ: nimirum quando Octauius debellato Antonio, & ſuperata Cleopatra triumphauit: quandoquidem ab illis Serpentibus Aſiam deſignari multi perhibent. Erizus tamen ex triplici Serpentum imagine, tunc Imperium Romanorum tres orbis partes occupaſſe coniectat: Europam enim diù poſſederant, Africam paulò ante ſubiugarant, nunc Aſia recepta. At in nummo Antiochi. SALVS Dea Romanis habita credebatur formæ muliebris, habitu regio ſedens, & pateram iuxta aram tenens, circa quam Serpens voluebatur. Nonnulli referunt in nummo æreo Neronis conſpici Serpentem pluribus ſpiris plicatum attollentem caput ad ignem ſupra aram accenſum, & denotare Æſculapium affirmant. In C. Cæſaris nummo intueri licet Elephantum ſurrecta promuſcide, aduerſus quam Serpens quaſi dimicaturus inſurgit: in altera parte Serpens pedibus Elephanti veluti obtritus conſpicitur; & legitur inſcriptio. CÆSAR. Ex prima icone (teſte Pierio) laceſſitum bello, ex ſecunda bello confectum intelligere poſſumus. Tarentini, quòd à Tarante Neptu-

C ni filio originem vrbis ſuæ habuiſſe crederent, eius iconem in omnibus ſuis numiſmatibus impreſſerunt, deinde equitem currentem, qui Phalantus eſſe creditur, nec non delphinum, cum fama eſſet eum naufragum in litus à delphino euectum fuiſſe. In altera igitur nummi parte Serpens conſpicitur cum titulo. ΤΑΡΑΣ. cum pars oppoſita iconem Phalanti equitis cum ſcuto procurrentis, nec non delphini exhibeat. Pierius etiam refert ſe cōtrectaſſe nummū, cuius altera facies inſcriptionem habebat. ΚΡΟΘΟΝΙ. cum reliquæ litteræ temporis vetuſtate eſſent detritæ. Huius autem altera facies iconem Herculis in cunabulis Serpētes ſtrangulantis repræſentabat: fortaſſe vt hoc inſigne facinus cunctis vtilitatis exemplo futurum eſſet, vel potius ad fortitudinem, & incolumitatem oſtendendam, qua Crotoniatæ vulgò præditi eſſe ferebantur. In quibuſdam Græcorum monetis duo Serpentes ad ſemicirculi curuaturam ſe inuicem ſpectantes obſeruantur cum inſcriptione. ΔΥΝΑΡΧΕΞ ΥΠΑΤ. Β. hæc autem inſcriptio dominium penès duos indicabat. In alijs etiam antiquis numiſmatibus licet intueri effigiem puſionis cincinnati, platanoque coronati, & Serpentem manu tenentis, quæ fi-

D gura apud Ethnicos bonum genium denotabat. Monetæ autem referentes imaginem virgæ Serpentibus exornatæ, quam caduceum appellant, ſunt innumeræ. Quandoquidem numiſma æneum græcum mediocris magnitudinis Adriani cum his litteris. ΑΥΤ.ΚΑΙ ΤΙ ΑΙ.ΑΔΡΙΑ.CΕΒ. ideſt Imperator Cæſar Titus Ælius Adrianus Auguſtus; habet in parte oppoſita magnum Serpentem gyris multis plicatum, in quorum medio caduceus, & ſecus caudam Animalis ſpica triticea conſpicitur. Hoc in monumentum Adriani cuſum fuit in aliqua vrbe Græciæ, cuius nomen non legitur. Nam, per Serpentem, iuxta ſententiam Ægyptiorum, dominium, & imperium intelligendum eſt: quapropter caput Serpentis in dextra Iunonis figurabant, ſicuti aliàs à nobis expoſitum fuit, & Serpentes Leonibus in templo Deæ Opis copulabant, vt dominium totius terrarum orbis deſignarent. Pariter in nummo Iuliæ Mameæ conſpicitur imago Deæ dextra caduceum tenentis, cum titulo. FÆLICITAS PVBLICA S. C. Alij referunt, quòd in prædicto nummo videtur ſimulacrum læua haſtæ nixum, ſiniſtra tortuoſum Serpentem porrigens, cum inſcriptione. IVNO CONSERVATRIX: cum Ser-

Numiſmata habētia caduceum Mercurij.

 pens

pens imperium,& haſta tutellam indicet.In nummis etiam Veſpaſiani,& aliorum,cadu- E
ceũ cornucopiæ iunctũ tãquam fælicitatis inditiũ licet intueri;adiecta tali inſcriptione.
PAX AVGVSTI: ob eamdem rationem in moneta Adriani legitur. FÆLICTAS AV-
GVSTI. licet quoq; conſpicari caduceum in numiſmate Antonini Pij, nec non ramum
oliuæ folijs, & fructibus onuſtum, cum eadem inſcriptione. FÆLICITAS AVGVSTI.
Valerianus narrat ſe vidiſſe Bononiæ, apud Achillinos viros multiuigæ eruditionis co-
gnitione ſpectatiſſimos (à quibus hodiernus Claudius Achillinus minimè degenerans
non ſolũ humani,diuiniq; iuris ſciens, ſed in nullo doctrinæ genere non perfectus com-
mendatur,qui in patrio Gymnaſio Iuris nodos,& Legũ ænigmata tam eleganter ſoluit,
vt inter viros eruditos noſtræ ętatis locum obtineat eminentiſſimum)nummũ aureum,
in quo ſimulacrum alatum cum caduceo, & Serpente à pedibus proficiſcente conſpi-
ciebatur; cum titulo. PACI AVGVSTÆ. Alius huius generis nummus interdum
oſtenditur cum litteris. TI.CLAVD.CÆS.AVG.P.M.TR.P.Siquidem in alio nummo
æneo eiuſdem T. Claudij Victoria eſt alata, dextra veſtimentum à pectore ad faciem
tollit, læua caduceum porrigit, & pedibus calcat anguem: quare profligato bello, pa- F
cem inſinuare videtur.Hæc moneta, Erizo teſte, cuſa fuit Romæ, vt honoris immodici
titulo tantum Principem proſequerentur, qui ex Britania ſine ſanguinis effuſione vi-
ctoriam reportauit: de quo Suetonius hæc habet. *Quare à Maſſilia Geſſoriacum vſq;*
pedeſtri itinere confecto, inde tranſmiſit, ac ſine vllo prælio, aut ſanguine, intra pauciſſimos
dies, parte inſulæ in deditionem recepta, ſexto, quo profectus erat, menſe, Romam redijt,
triumphauitq; maximo apparatu. Deniq; numiſma argenteum Auguſti in iuuenili ætate
conſtituti; cum his litteris. IMP.CÆS. DIVI F.COS.VI. LIBERTATIS P.R.VINDEX.
habet in parte oppoſita figuram humanam ſtantem, & caduceum manibus tenentem,
cum litteris ſubſcriptis. PAX. Poſt figuram,ara cum Serpente conſpicitur. Hoc numiſ-
ma proculdubiò, eo tempore cuſum fuit, quo Octauianus, Bruto, & Caſſio ſuperatis,
omnibuſq; bellis ciuilibus fine impoſito,populo Romano vniuerſalem pacem,& liber-
tatem reſtituit: quandoquidem caduceus in manu ſimulacri pacem,& ara cum Serpen-
te libertatem, ſalutemq; demonſtrant; quas ab Octauiano fuiſſe Populo Romano red-
ditas oſtendunt litteræ circumſcriptæ. LIBERTATIS P.R.VINDEX. G

L.15.Hierogl.

Achillinorum honorata mẽtio.

In lib. Numiſ.

MIRACVLA.

IN inquirendis rebus admirabilibus patratis, nõ recedemus à ſacris Bi-
blijs,in quibus Deum Opt.Max.verũ miraculorum patratorem multa
ſupra vim naturæ operatũ fuiſſe legimus. Primitus in populum Iſrae-
liticum ad profligandam eius temeritatem, & audaciam, ignitos Ser-
pentes immiſit. Verba autem ſunt hæc. *Profecti ſunt autem, & de mon-*
te Hor per viam, quæ ducit ad mare rubrum,vt circumirent terram Edom,
& tædere cæpit populum itineris,ac laboris: locutuſq; contra Deũ,& Moyſen ait.Cur eduxiſti
nos de Aegypto, vt moreremur in ſolitudine? Deeſt panis, non ſunt aquæ; anima noſtra iam
nauſeat ſuper cibo iſto leuiſſimo. Quamobrem miſit Dominus in populũ ignitos Serpentes, ad
quorum plagas, & mortes plurimorum,venerunt ad Moyſen,atq; dixerunt.Peccauimus,quia H
locuti ſumus contra Dominum, & te, ora vt tollat à nobis Serpentes. Hoc in loco inueſti-
gant nonnulli,quinam,& cuius cõditionis fuerint huiuſmodi Serpentes igniti: quam-
obrem multi cum Caetano, referunt angues ignitos fuiſſe nuncupatos ratione rubi-
cundi coloris, qui ad inſtar ignis rutilabat; vel ob exquiſitum doloris ſenſum: nam
corpora ad eorum ictus,contracta ardenti febre,maxima inflammatione corripieban-
tur. Lyranus,& alij adducunt nonnullorum opinionem, qui ſcripſerunt hos Serpentes
igneos fuiſſe dictos, quia minimi eſſent, & veloces in motu, inſtar ſcintillarum ignis,
vel quia volantes per aerem ſcintillas igneas ſpirarent.Deinde habemus in ſacris pagi-
nis illuſtriſs. miraculum trãſmutationis virgæ Moyſis in Serpentem,vbi leguntur hæc
verba. *Reſpondens Moyſes ait.Non credent mihi, neq; audient vocem meam; ſed dicent, non*
apparuit tibi Dominus. Dixit ergo ad eum; quid eſt,quod tenes in manu tua? Reſpondit; vir-
ga. Dixitq; Dominus; proijce eam in terram. Proiecit, & verſa eſt in colubrum; itaut fuge-
ret Moyſes. Dixitq; Dominus; extende manum tuam,& apprehende caudam eius. Extendit,
& ten-

Numer. c. 21.

Cur Serpẽtes ignei nuncupati.

Exod. cap. 4.

A *& tenuit, versaque est in virgam. Vt credant, inquit, quod apparuerit tibi Dominus Deus patrum suorum, Deus Abraham, Deus Isaac, & Deus Iacob.* Rursus paulò inferius eadem leguntur. *Dixitq; Dominus ad Moysen, & Aaron cum dixerit vobis Pharao ostendite signa; dices ad Aaron; tolle virgam tuam, & proÿce eam coram Pharaone, ac vertetur in colubrum.* Hoc in loco maxima agitatur quæstio, an Serpentes illi, in quos virgæ Magorum cancionibus Aegyptiorum fuerunt transmutatæ, veri, & naturales Serpentes fuerint, non minus quàm ille, in quem virga Aaron fuit trasfigurata; an potius fuerint quædam Serpentum phantasmata, quæ à Dæmonibus, more anguium, mouerentur. Multi authores tam nuperi, quàm veteres insigni doctrina præstantes, illos magorum effectus non veros, & naturales, sed tantùm simulatos, & apparentes fuisse existimarunt. In hanc venerunt sententiam Philo, Iustinus Martyr, Tertullianus, Catena in Exodum, Hugo de Sancto Victore, & plures alij viri clarissimi, qui scripserunt miracula Moysis, virtute diuina patrata fuisse, mutatione rei propositæ in naturam eius, quod efficiebatur: quæ verò à Magis, Dæmonis ope, & præstigijs ita fuisse edita, vt qui Serpens non esset, spectantes eũ, quasi Serpentem intuerẽtur. Ex altera parte B Authores non contemnendi, Magorũ angues veros, & naturales fuisse arbitrati sunt: cui sententiæ Theodoretus, Augustinus, D. Thomas, Abulensis, & omnes ferè Theologi scholastici adstipulãtur: his potissimum ducti rationibus: primò, quia sacra pagina narrat ijsdem verbis, eodemq; modo virgam Aaron, & virgas Magorũ in Serpẽtes trãsmutatas fuisse: quapropter, si ille Aaron fuit verus Serpens; assimiliter illi Magorũ veri Serpentes fuisse videntur. Deinde virga Aaron virgas Magorum deuorasse, nimirum Serpens eductus ex virga Aaron, Serpentes productos è virgis Magorũ vorasse dicitur: quare nõ diceret Scriptura illos deuorasse, nisi veri, & genuini Serpentes fuissent. Tertiò in capite subsequenti, nempè capite octauo Exodi habemus, quòd Magi in tertio signo defecerunt; neq; ciniphes producere potuerunt: hinc prima duo signa vera, & non simulata fuisse cõiectant. Præterquamquod possumus addere, quòd Moyses fallaciam patefecisset, nisi veri, & naturales fuissent Serpentes. Itaq; nonnulli doctissimi viri excogitarunt quinq; modos, quibus Magi virgas in Serpentes transfigurare potuerint. C Primò Dęmones commouendo, & turbando spiritus, in quibus erant species, & phantasmata virgarum, & Serpentum potuerunt operari, vt reflecterent ad sensum communem, vel etiam ad sensum visus; nempè primò species virgæ, mox Serpentis, itaut virga in Serpentem, & vicissim Serpens in virgam mutatus videretur: hæc à Diuo Thoma tractantur. Secundò potuit fieri, vt Dæmon, virtute aliqua naturali occulta, spectantium visum ita turbaret, vel ludificaret, vt esse viderentur quæ nõ erant, & non esse quæ aderant. Tertiò potuerunt Dæmones virgas illas Magorum illicò conuertere in Serpentes, applicando illis inuisibiliter aliqua agentia naturalia nobis ignota, & ad producendos Serpentes valdè idonea, & efficacia. Quartò fieri potuit, vt Dæmones, non aduertentibus spectantibus, virgas à Magis proiectas statim à conspectu eorum clanculum auferrent, & pro illis angues antea præparatos, vel aliunde delatos ante oculos circumstantium repræsentarent, itaut virgæ in Serpẽtes transmutatæ viderentur. Quintò potuit fieri, vt Dæmones virgas illas in modum, & formam anguium concinnarent, illisq; Serpentinum motum communicarent. Quapropter, qui negant D illos magorum Serpentes fuisse veros, & naturales, necesse est, vt duos primos modos, vel quintum sequantur. Superest igitur quartus modus, qui Lyrano, Abulensi, & pluribus etiam viris doctis verisimilior videntur: nam iuxta illum modum, veros fuisse Serpentes tueri possumus. Sed ambiget aliquis, si hoc assertum veritati consonum est, quomodo possumus attestari virgas in Serpentes fuisse conuersas? Respondendum est in scripturis ita legi, quoniam id spectantium oculis ita apparebat.

Cap. 7.

An Serpentes Magorũ fuerint veri.

In lib. de vita Mos.

Quæst. 18.

Lib. 3. de Trinit ca. 6. & 8.

In com. ad 24. caput Euang. sec. Matth.

Par. 1. qu. 114. Art. 3.

Postmodum si examinemus miracula Serpentum, quæ Apostoli Dei patrarunt, innumerabilia ferè se se offerent. In primis Apostoli Simon, & Iuda coram Persarum Rege Magos confuderunt: propterea Magi iracundia accensi multitudinem Serpentum in exitium Apostolorum conuocarunt. At Apostoli virtute Dei muniti, his Serpentibus pallia sua implentes, Christi nomine inuocato, eos in Magos incitarunt. Ideò Serpentes assiduis ictibus Magos vexare cæperunt, qui præ dolore, ritu luporum vlulabant. Vnde Rex, & reliqui spectatores dixerunt Apostolis: permittite, vt Magi his morsibus pereant; qui responderunt: nos missi sumus à Domino, vt cunctos ad vitam

SS. Simonis & Iudæ miracula de Serpẽtibus.

reuocemus, non autem, vt quempiam à vita in necem præcipitemus. Fusis igitur ad E
Deum precibus, iusserunt Apostoli Serpentibus, vt in nomine Omnipotentis Dei, re-
sumpto, quod in Magos infuderant veneno, illicò ad suas latebras reuerterentur.
Hoc Abdias in historia Apostolorum recitauit: quod postmodum Baptista Mantuanus
his versibus confirmauit.

Lib.6.

Impia successu hoc mens indignata Magorum
Sic se posse putans Sanctis imponere, coram
Rege ipso, tulit in medium genus omne veneni
Dipsadas, & Iaculos celeres, hydrosq; nepasq;
Natrices, Colubros, & cætera, quæ per Eremum
Solibus arentem virosa animalia serpunt.
At gemini fratres pecus hoc in membra Magorum
Conuertere.

Lib.3.hist. Apost.

S. Andreæ Apost. miraculum.

Pariter Andreas Apostolus, ex eodem Abdia, ductus ad agrum, in quo Serpens admi- F
randæ magnitudinis (erat enim eius longitudo quinquaginta cubitorum) stabula ba-
tur, & totam illam regionem, magno habitantium damno, deuastabat; belluam
erecto capite sibilantem intuens, hæc verba protulit: abdas caput, quod ab initio in
perniciem humani generis erexisti, & famulis Dei obtempera, vt pereas. Tunc Serpēs
magnum edens rugitum, euomensq; veneni copiam extinctus est. Postmodum San-
ctus perueniens ad prædium, in quo pusio à Serpente punctus, iacebat mortuus, paren-
tesq; obseruans plorantes, puerum illis viuum restituit, qui coram Apostolo genufle-
xi gratias omnipotenti Deo egerunt immortales. Ex eodem authore, Mattheus Apo-

Lib.7.hist. Apost.

Matthæi Apost. miraculum.

stolus, & Euangelista per Aethiopiam trāsiens, peruenit ad ciuitatem nomine Nadda-
uer, vbi duo Magi Zaraes, & Arphaxat Aeglippum Regem tunc sedētem ludificabant:
ipse verò eorum verba tanquam diuina magni faciebat; insuper cuncti non solum ci-
ues, sed etiam gentes finitimæ ad hanc vrbem confluentes, prædictos Magos venera-
bantur: siquidem quamdiu voluissent, omnes sensitiuarū virtutū actionos coercebant,
& Serpentes hincinde ad homines pungendos congregabant, & post modum cancio- G
nibus vulneratos sanabant. Vnde Sanctus, his omnibus animaduersis, eorum præstigia
manifestans, quos immobiles reddebant, ipse soluebat, quos excæcabant, ipse viden-
di facultatem illis restituebat, & tandem Serpentum punctiones, solo Christi nomi-
ne inuocato, curabat. Similiter, ex prædicto authore, temporibus Ioannis Apostoli, &

Lib.5.hist. Apost.

Ioan. Apos. & Euang. in Epheso cōcionantis miraculū.

Euangelistæ, in Epheso euangelicam doctrinam prædicantis, accidit, vt iuuenis nomi-
ne Callimachus, quotidianis Sancti sermonibus interesset, & mulierem nomine Dru-
sianam deperiret: neq; ex verbis euangelici præconis præsidium hauriebat; quoniam
immane scelus in dies augere machinabatur. Itaq; mortua Drusiana, & pretio, quo-
dam procuratore corrupto, libidinosa furens insania, tumulum defunctæ ingressus,
pannis inuolutum cadauer exuere cæpit; & cum, iam sublatis penè omnibus exuuijs,
solum genitalis partis superesset velamen, quod nefariam permixtionem impediebat:
illicò immanis Serpens apparuit, cuius morsu iuuenis saucius corruit exanimis: qua-
re sequenti die, cum D. Ioannes, & alij ad tumulum venissent vt sacra celebrarent, ca-
dauer Callimachi substratum Serpenti, maximo omnium spectantium terrore, inue- H
nerunt. Diuum Marcum, vt recitat Gregorius, penès montem Marsicum in consueto

Lib.3.Dialog.c.16.

Serpens cicur. supra vim naturæ.

orantē specu immensæ magnitudinis anguis adortus est, quem, oratione non intermis-
sa, adeò cicurauit, vt cum Sancto etiam cubaret: immò cum hospite triennium con-
uixit, donec Serpens spontè abierit. Tandem Paulus Apostolus, & ipse christiana muni-
tus fiducia, cum apud Melitem insulam à Serpente ictu lethali percussus fuisset, ita vt
omnes eum paulò post periturum crederent, Serpentem excutiens nihil prorsus mali
passus est.

Cæterùm non solum Apostoli, sed etiam alij Sancti, cunctiq; recta in Deum fide mu-
niti expugnabunt Serpentes, & quodcumq; veneni genus extinguent: cum id Chri-
stus in Euangelio apud Marcum attestetur his verbis. *Qui crediderit, & baptizatus fue-*

Cap.16.

rit, saluus erit: qui verò non crediderit condemnabitur. Signa autem eos, qui crediderint,
hæc sequentur. In nomine meo Dæmonia eijcient, linguis loquentur nouis, Serpentes tollent,
& si mortiferum quid biberint, non eis nocebit. Quocirca Sanctus Pachomius, cui multa
erga Deum inerat fiducia, sæpè, ex Metaphrasto, Serpentes, & scorpiones illæsus cal-
cauit.

A cauit. Item, ex Textore, Didomus Abbas, & Anachoreta innoxius pedibus nudis angues compressit. Iulianus Saba, vt refert Theodoretus, per solitudinem iter faciens, maximum Serpentem offendit, & instans mortis periculum animaduertens, Dei ope implorata, & signo crucis munitus, bestiam interfecit. Idem præstitit Martianus Cyrrus: immò, & Donatus Eureæ in Cypro Episcopus (teste Nicephoro) anguem non minorem illis, quos India gignit, solo crucis signo peremit. Amantius etiam vir iustus, ex Gregorio, obuios quosdam angues, sanctissimo crucis signo, necauit: immò latebrarum orificia crucis imagine obsignauit, indeq; angues nonnisi mortui egrediebantur. Diuus Hilarius, vt habetur apud Surium, in Insula Gallinaria multitudine Serpentum redundante, defixa in solo cruce, metam anguibus constituit, quam excedere non debebant: paruerunt Serpentes, neq; deinceps assignatos limites prçterire ausi sunt. Pariter Sanctus Ioannicius Abbas, referente Surio, reuertens à veneratione tabernaculi Sancti Theophanis, quod erat in Sigriana, præter nauigansq; lacum, qui est ad partem borealem Apolloniadis, appulit Taso; vbi Monastæ, & reliqui Accolæ à copia Serpen-

Miracula aliorũ Sanctorum.

Li. 12. cap. 45.

Lib. 3. Dialog. c. 35.

Tom. 1.

In vita eiusdẽ Sancti.

B tum grauiter vexabantur. Quare Diuum illic versantem omnes habitantes maiorem in modum rogarunt, vt tantæ calamitati finem imponeret: is ad pietatem procliuis, precibus tanquam sagittis vsus est, quibus Serpentes perculsi, Insula relicta, in profundum pelagus se præcipites dederunt. Ex eodem Surio, Volusianus quidam, rebus intellectis admirabilibus, quas Sanctus Vigo Episcopus Baiocensis patrabat, cum summis precibus adiuit, vt ad syluam suo prædio adhærentem accederet, in qua immanis Serpens diuagans solo halitu homines, pecoraque interimebat. Tunc Sanctus bidui spatio in preces incumbens, inediaq; se macerans, implorata Dei misericordia, compertaque Serpentis trita semita, per quam à specu ad fontem, & vicissim à fonte ad latibulum reuertebatur, intrepidus orificio cauernæ appropinquans hæc verba protulit. Præcipio tibi in nomine Iesu Christi filij Dei viui, qui famulis suis virtutem ambulandi super Aspidem, & Basiliscum, & conculcandi Leonem, & Draconem communicauit, vt ab hoc antro exeas: his prolatis verbis, Serpens, erecto capite, & exertis dentibus, quasi hominem voraturus prosilijt: at seruum Dei conspicatus statim con-

In vita S. Vigonis.

Serpens deuastãs syluam à S. Vigone expellitur.

C tracto ore, & demisso capite, ad eum accessit: ideò Sanctus, elata manu, signum crucis exprimens, loro bestiam vinciuit, ligatamq; tanquam mansuetam ouem, ad litus maris ducendam discipulo tradidit; ne imposterũ ei liceret in illa regione diuagari: sicq; locus à pestifero veneno liberatus est. Prædicto simile miraculum patrauit Sanctus Victo Episcopus Virdonensis, vt recitat Surius, tempore Clodouei Francorum Regis: etenim in vasto specu (vbi magna crux lapidea in tanti miraculi monumentum conspicitur) iuxta monasterium Sancti, immensus Serpens latitabat, cuius halitu tam homines, quàm bruta prætereuntia interibant: vnde Regionis Incolæ ad opem Sancti Vitonis cõfugerunt, vt illos hac ærumna liberaret. Sanctus igitur ieiunio tridui munitus, & vniuerso associatus populo, ad speluncæ ostium peruenit, & stola, horrificam ligans bestiã, omnibus spectantibus, extinxit. Non dissimilẽ casum Diuo Marcello Episcopo Parisiensi accidisse narrat Surius. Nam sua ætate, mulier, coniugij integritatem viuens non seruauit; ideoque integra post obitum in sepulcro iacere non meruit; quoniam Serpens, qui eam viuentem in crimen traxerat; adhuc in eius cadauer deseuiebat. Qua-

Tom. 7.

In vita S. Marcelli.

D re consanguinei ingentem anguem conspicati, & strepitu vexati, de proprijs sedibus migrare coacti fuerant. Quocirca Beatus Marcellus, hoc intellecto, Christo Duce, & multitudine hominum associatus, ad locum cum bellua pugnaturus accessit. At Serpens de sylua ad tumulum reuertens Sanctum conspicatus, demisso capite, & cauda blandiente, quasi veniam precabatur: tunc Sanctus Marcellus baculo caput anguis ter percutiens, loro ceruicem ligauit: deinde coram populo, ei iussit ne imposterũ huiusmodi calles repeteret; quamobrem bestia in huiusmodi locis nusquã amplius diuagari visa est. Similiter angui imperauit Magnus Daniel Scylita, & sanctissimus anachoreta, vt refert Baronius, qui pedes Sancti spiris arctè inuoluit: at ipse, formidãtibus spectatoribus, audacter increpauit Serpentem, qui illinc statim discedens, & ad parietem repens in omnium conspectu disruptus est. Ex Gregorio habemus, quòd fur hortulum quemdam conculcauerat, vt inde prædam auferret: ideò monachus olitor Serpentem duxit ad locum, per quem fur ingredi solebat, eique nomine Christi iussit, ne quempiam posthac ingredientem admitteret. Itaque sequenti nocte, fur ingressurus, & be-

Serpẽs à S. Marcel. pulsus.

Tom. 6. Annal. Eccles.

Lib. 1. Dialog.

Serpẽs hortuli custos.

stia totum aditum occupante perterrefactus, resilijt in vepres, à quibus nonnisi illuce- E
scente die, & accedente monacho olitore, se extricare nequaquam potuit. Item San-
ctus Ammon Abbas vir iustus suę cellæ custodes duos Serpentes constituit aduersus la-
trones, qui deinceps accedentes, & bestias conspicati, pœnitentia ducti sanctissimi eua-
serunt: sicuti in Vitis sanctorum Patrum legitur. Sancta etiam Verdiana virgo, vt retu-
lit Baronius, ordinem vallis Ombrosianæ professa, cum ad imitationem S. Antonij ve-
xari cuperet, duos habuit Serpentes, qui maximum horrorem illi incutiebant, caudisq;
illam flagellabant, maximè quando eis cibum non porrigebat, aut quando eos in eo-
dem vase comedere nõ permittebat. Vnde Ardingus Episcopus Florentinus ad Sanctam
Virginem inuisendam accedens bestias expellere voluit: at virgo orans renuit, ne tali
patientiæ exercitio priuaretur, immò eis abscissas caudas precibus, & signo crucis resti-
tuit. Mannus meminit viri cuiusdam, qui in regione quadam Poloniæ, postposita re-
cta in Deum fide, ad Hæreticos transiuit. Hic vineam possidebat, in qua nescio quid coli
volebat, sed cum appropinquaret celebritas, in qua sanctissimi Corporis Christi me- F
moria recolitur, in contemptum solemnium feriarum, operarios ad fodiendam vineam
conducere decreuit. At vxor, in qua nondum Christi fides extincta erat, virum obse-
crauit, ne diem maximè festum aliquo exercitio labefactaret: ille autem verba vxoris
nihili pendens, statim atq; diluculauit, operarios in vineam ducens hortabatur, vt ala-
cri animo terram ligonibus proscinderent. Vix ipsi opus aggressi fuerant, cum repen-
tè immanis Serpens sublato pectore sibilans vineæ Dominum in gramine sedentem
adortus, spirisq; collum complexus, operarijs fugientibus, strangulauit. Quare si præ-
dictus peccans, solemnibus ferijs contemptis, à Serpente necatus fuit, audiamus alium
casum iuuenis, qui contempta matre, ab angue pariter punitus fuit. Legitur hoc mi-
raculum apud Cæsarium Hersterbacensem. Iuuenis vocabatur Henricus, qui propriam
matrem festiuis verbis, sed venenato animo decepit: nam illam rogauerat, vt omnia
sua bona sibimet concederet, vt vxorem honestiorem, & ditiorem in sui thori sociam
recipere posset. Mater annuit, vt filium omni beneficij genere prosequeretur. Hic, hamo
coniugali vorato, matrem domo expulit, quæ ob mendicitatem cibum ostiatim petere
coacta fuit. Itaq; filius cum vxore in mensa sedens, pulsata ianua, iussit aperiri: sed inte- G
rim audita matris voce, statim pullum cum patina iam in mensa collocatum à famulis
abscondi imperauit, ne à matre videretur: interea post longum colloquium, matre ex-
pulsa, denuò pullum in mensam deferri iubet: sed famulus in patina Serpentem impli-
catum inuenit, quo perterritus reuertens, Domino spectaculum nunciauit, at ille sub-
ridens ancillam, ad deferendam cum pullo patinam misit, quæ mox idem se vidisse re-
tulit. Verùm Dominus indignatus se à famulis illudi putans, & de mensa surgens, ve-
niam, inquit, & etiamsi Diabolus ibi fuerit, in mensam deferam. Tunc in herum ad
patinam accedẽtem insilijt Serpens, & collum eius adeò arctè complicauit, vt oculi, &
facies intumescerent. Iam intelleximus pullum coctum, supra ordinem naturæ, in an-
guem conuersum, nunc, narrante Surio, aliam materiam in Serpentem transmutatam
admirabimur. Olim quidam agricola, vrgente penuria annonæ, ab hero diuite, &
auaro nihil frumenti pro satione, & pro victu extrahere potuit: vnde mendicitate op-
pressus, ad Sanctum Spiridonem Archiepiscopum Trimmythuntem confugit. San-
ctus materiam quamdam auream inopi agricolæ dedit, quam pro tritico ad herum, lo- H
co pignoris, deferri iussit. Itaque hac ratione pauper rusticus copiam frumenti acci-
piens terræ commisit, quæ copiosissimum fructum opportuno tempore reddidit, quo
auream redemptam materiam Sancto Spiridoni, grato animo, retulit. Itaq; Sanctus
aurea recepta materia, vna cũ agricola ad quamdam horti sepem se conferens, oculis
in cęlũ eleuatis, hæc verba protulit: Domine mi Iesu Christe, qui sola voluntate omnia
creas, & transmutas, qui aliquando virgam Moysis coram Ægypti Rege in Serpentem
conuertisti, hoc quoq; aurum, quod ex animante in hanc formam transfigurasti, in pri-
stinam quoq; formam redige, vt hic pauper discat, quòd quæcumq; voluit Deus, ope-
ratur. Tunc illud aurum euasit Serpens, qui circa sepem, vt prius, voluebatur. Quid
plura? Diabolus etiam sæpè figuram Serpentis induit. Ideò Cæsarius Hersterbacensis
verba faciens de monachis in Odeo dormitantibus, scripsit illum soporem à Diabolo
dimanare: quãdoquidem monachus quidam vir iustus supra dorsum Fratris Vuielhel-
mi somniculosi anguem sæpè repere obseruauit, statimq; intellexit Diabolum esse, qui
homi-

Tõ. 13. Annal. Eccles.

Caudæ abscissæ Serpẽtibus restituatur ĩ integrum.

In Hist. scelect. cap. 40.

Serpens virum quemdam Dies festos contemnẽtem strãgulat.

Li. 6 illust. mir. c. 22.

Iuuenis paruipendẽs matrẽ Serpẽte punitur.

Tom. 6.

Materia aurea in Serpentem mutata.

Lib. 4. Illustr. mir. cap. 32.

A hominibus somnolentis summopere delectatur. Demùm per historiam Viennę impressam anno Domini quinquagesimo primo supra millesimum, & quingentesimum intelleximus, quòd in quibusdam locis Hungariæ innumeri Serpentes in strue manipulorũ frumenti inuenti fuerunt, quos cum rustici comburere vellent, manipuli ignem respuisse dicuntur: nam Serpens cæterorum maximus, erecto capite, humana voce monuit exuri non posse: quandoquidem non spontè, sed supra vim naturæ nati, & propter hominum crimina immissi fuerant.

PROBLEMATA.

CIRCA structuram, & naturam Serpentum, ab Authoribus problemata proponi solent, quæ hoc in loco recensere nõ infrugiferum esse opinamur. Primò circa structurã animalis doctissimus Zimara quærit, cur B Serpentes, reliquo quiescente corpore, caput in partem posteriorem vertere possint. Scribit igitur respõdendum esse (veluti etiam superius de natura huius animalis verba fecimus) quoniam Insectorum modo, structura volubili constant, & vertebris cartilaginosis, & flexilibus integrantur, quas natura his animalibus impartita est, vt noxia melius vitare possent; nam aliter propter oblongum corpus, & defectum pedum angues ad conuersionem inepti erant: quandoquidem nihil vtilitati illis esset erectio capitis, nisi illud etiam conuertere possent.

Secundò inuestigant aliqui, cur linguæ Serpentum venenosæ sint, & respondent illas esse poris refertas, per quos malitia humoris in animali prædominantis inde facilè egredi, & etiam communicari possit.

Tertiò clarissimus Zimara quærit cur Serpentes pene, & testibus careant. Responsum autem huius problematis superius assignauimus, quando naturam, & mores horum animalium ponderabamus: nam ob corporis prolixitatem testibus carent, & quoniam cruribus non vtuntur, penem etiam nõ habent. Quàmuis inferius ostensuri simus C penem, & testes viperis inesse, vt Lector in capite subsequenti legere poterit.

Problem. 47.

Circa naturam, & qualitatem Serpentis, Primitus quæri solet, cur morsus maximè anguium sit venenosus. Respondent aliqui animal mordens ingentes irarum motus in se concepisse, & propterea mordendo venenare: nam in illa actione, bilis subtilissima per totum corpus desseminatur, consequenterq; portio biliosa circa dentes in morsu relinquitur; hæc autem quo potentior est, eò velocius partem demorsam corrũpit, illamq; in sui naturam vertit; atq; ita venenum augetur; quemadmodum ignis materiam comburendo crescit. Serpentum autem bilis in comparatione ad cætera animalia, acutissima est: quapropter eorum morsus maximè veuenosus esse perhibetur; & præcipuè cum fel horum animalium maximè lethale ab authotibus celebretur.

Deinde indagari solet cur partes ab anguibus demorsæ intumescant: hãc esse causam multi confirmant, quia bilis anguium calidissima, consequenterq; subtilissima est; ideoque celeriter corporis meatus penetrat, & quascunq; inuenit humiditates, omnes in crassos, & venenatos vapores conuertit: hinc membrum ictu Serpentis percussum facilè redditur tumidum. D Hac igitur ratione ducti, Authores Medici partem supra Serpentis morsum vinculis constringunt, ne virus vlterius penetrare possit. Vel etiam dicere possumus partem læsam reddi tumidam, quoniam sanguis, & spiritus, ad ferendas parti sauciæ suppetias, confluentes, illam iustò crassiorem reddunt.

Præterea peti solet causa, propter quam frigida aqua super Serpentes aspersa, eos illicò in fugam vertat. Responsio est, hæc animalia frigida temperie esse prædita, vt superius, in examinanda eorum temperatura, enucleauimus. Quapropter frigidam vitant, hyeme latibulantur oriente Sole à cauis exeunt, & eodem occidente occultãtur.

Demùm quærunt Theologi, cur Diabolus Euam ad peccãdum incitans, potius Serpentis, quàm Columbæ formam induerit. Respondent, quia Spiritus Sanctus specie columbæ apparituras erat: propterea Deus hanc formam homini suspectam, & odiosam reddere noluit. Id optimè manfestat Magister Sententiarum, dum ait. *Venit ad hominem in Serpentis specie, qui fortè si permitteretur, in columbæ specie venire maluisset, sed non erat dignum, vt spiritus malignus illam formam homini odiosam faceret, in qua Spiritus Sanctus appariturus erat.*

Lib. 2. Distinct. 21.

ÆNIG-

ÆNIGMATA.

NON desunt etiam huic historiæ obscuræ quæstiones, difficilesq; intellectu, nisi aperiantur, quas Græci ænigmata nuncupant. Primum griphum de Serpente, Italici Scriptores concinnant, dum aliquem interrogant: quodnam sit illud animal, quod sine pedibus gradiatur. Hoc autem ænigma saphico carmine sic redditur.

Belluam vidi pedibus carentem,
Quæ suos gressu celeri ad recessus
Pasta se confert, modò qualis hæc sit
Dic mihi quæso?

Hanc postea belluam Serpentem esse exponunt, qui citra vllum pedum vsum, velociter quocumq; mouetur. Iterū interrogare solent, quodnam sit illud animal, quod deglubitum non pereat, sed potius diuturniorem vitam agat. Griphus autem versibus saphicis sic exponitur.

Dic quibus terris animans alatur,
Cui aura vitalis faueat per annos,
Et nihil passus, iuuenescat immò
Pelle leuata.

Hunc animantem anguem esse interpretantur, qui singulis annis, nimirum verno appropinquante tempore, pellem veterem deponens iuuenescere videtur. Ideò ne longa verborum ambage lectores moremur, eos ad scriptores Italicos relegabimus, qui infinita huius generis ænigmata narrare solent.

PHRENOSCHEMATA.

ASSIDVI litterarum cultores, ex nocumento, alijsq; anguium proprietatibus argumēta phrenoschematum desumpserunt. Quidam igitur iuuenis acri ingenio præditus, cognomēto Lancea, figurauit Serpentem lancea transfixum, seq; circa eamdem voluentem, & illam mordentem cum hoc titulo. FRVSTRA. Forsitan vt omnibus manifestaret incassùm operari, qui aliquid aduersus eius familiam machinabantur. Meminimus vidisse in prima facie nonnullorū librorum Serpentem pictum in medio flammarum, digito manus mordicus apprehenso, cum inscriptione italica. COSI A CIASCVN NOCENTE, SI COME QVI AL SERPENTE. Authores fortè alludebant ad Zoilos, qui assiduis calumnijs quemcumq; authorem mordere solent.

Panormitanorū Insigne quale. Panormitani, pro Insigni gentilitio ciuitatis, aquilam expansis alis effigiant: sed ad denotandam vrbem, vel potius ad describendam Vrbis proprietatem, tale concinnant phrenoschema. Pingunt hominem amplexantem anguem, qui tandem dentibus eius pectus sauciat, cum inscriptione. SE IPSVM DEVORAT, ET ALIENOS NVTRIT. Sic enim exprimunt naturam populi Panormitani, qui indigenas odio habet, aduenas verò amore prosequitur.

In 2. par. Insign. Camillus de Camillis scriptor Italicus exhibet phrenoschema cuiusdam nobilissimi iuuenis, qui figurabat Serpentem inter herbas hoc titulo coronatum. LATET. quasi vellet innuere inter herbas virides iuuentutis, prosperitatum, & diuitiarum, venenum latere; nisi quis cautus prædicta optimè regere norit. Alius ad imitationem prædicti authoris exhibuit iconem anguis in prato florulento iacentis cum hac italica inscriptione. IL SERPENTE TRA FIORI E L'HERBA IACE. Quod Insigne re vera caret illis conditionibus, quibus vera phrenoschemata gaudere debent.

In lib. Insign. Ex altera parte ab exuuijs anguium alia dimanarunt phrenoschemata: nam Bargalius delineat Serpentem inter saxorum angustias, vetus spolium exuentem, cum titulo italico. CANGIO LA VECCHIA, E NOVA SPOGLIA PRENDO. Hocq; phrenoschema attribuit cuidam mulieri, quæ cognomenro Cangenoua vocabatur. Alioquin

A quia hoc posset assignari mulieri annosæ, quæ mangonijs simulatam iuuentutem ante oculos intuentium repræsentare nititur.

Russellius eamdem picturam exhibet cum tali inscriptione. ALTERA MELIOR. Hoc phrenoschema assignat cuidam viro nobili, qui, iustis de causis, à seruitute veteri cuiusdam Principis recedens ad aulicam vitam alterius se contulit. Baptista Pittonus idem phrenoschema cum prædicta inscriptione in suo Insignium volumine collocat, quo conatur significare nouam virtutum tunicam vitiorum senecta meliorem esse.

Tandem quidam eruditus, vt ostenderet se alacri animo infortunia passum, & demum huiusmodi animi curis liberatum esse. Delineauit Serpentem, qui iam iam senectam exuerat, cum inscriptione. NITIDVS. Hoc phrenoschema videtur à Virgilio desumptum, qui de Pirrho verba faciens hanc promit comparationem.

Qualis vbi in lucem Coluber mala gramina pastus,
Frigida sub terra tumidum quem bruma tegebat,
Nunc positis nouus exuuys, nitidusq; iuuenta
B *Lubrica conuoluit.*

A reliquis anguiū proprietatibus decerpta phrenoschemata non desunt. Etenim angues, sole supra orizontem emergente, à cauis exeuntes ad radios solares se conferunt: propterea in volumine Insignium nobiliū pingitur Serpens radios solares intuens cum inscriptione. HIS DELECTOR. Hoc phrenoschema Comiti Odorico Bissiano attributum fuit, qui alludens ad familiæ cognomentum, & fortè ad rem amatam, prædictum Insigne concinnauit. Pariter Bargalius scriptor Italicus tres Serpentes eleuatis capitibus in radios solares figurauit, cum titulo. QVOS BRVMA TEGEBAT. Author refert hoc fuisse phrenoschema nonnullorum Academicorum, qui Romæ RENOVATI nuncupabantur: quare phrenoschema eleganter respicit Academicorum cognomen: cum Serpentes, ineunte Vere, à latibulis ad radios solis egredientes, & vetus spolium deponentes se renouent.

In lib. Insign.

Item vir quidam latinis litteris apprimè excultus calliditatem Serpentis meditans pro phrenoschemate, duas columbas à duobus anguibus circumdatas, absque inscri-
C ptione, depinxit: quoniam demōstrare conabatur scientiam, & prudentiam nullo modo à fraudulenta astutia seduci posse.

Alibi delineatur Serpens circa Marathrū versans, cum titulo. SOLO MARATHRO VTOR. Volebat fortè author insinuare, quòd sicuti Serpens non rectè cernit, nisi oculis ad fæniculum affricatis, ita homo quidquam, absq; diuina ope, moliri non potest.

In lib. Insign. nobil.

Baptista Pittonus, vt omnibus patefaceret, non cuicūq; sermoni, & præcipuè scelestorum hominum verbis aures semper non esse præbendas; depinxit Serpentem cauda alteram aurium obturantem, alteram verò humi apponentem, cum inscriptione. VT PRVDENTER AGAM. Siquidem anguis, ad cantiones venantium euitandas, id præstare perhibetur.

Si contemplemur figuram Serpentis tempus denotantis, in alia incidemus Insignia. Nam Iouius delineauit Sphingem cum Serpente, cauda mordicus apprehensa, circulum formante, cum titulo. INCERTA ANIMI DECRETA REVOLVET. Hoc phrenoschema cuidam Iuris consulto assignauit, qui, in ferenda quadam sententia, valdè
D anceps fuit: etenim sphinx apud Ægyptios pro expositione ænigmatum pingebatur, & Serpens in modum circuli reuolutus tempus designabat. Similiter Bargalius proponit iconem Serpentis in modum circuli, cum inscriptione. AD ME REDEO. Hoc attribuit viro, qui iniuriarum citò non obliuiscitur. Alius eamdem Serpentis circularem figuram exhibuit, cum inscriptione. PRÆTERQVAM MEOS IGNES. Serpens enim hoc modo pictus tempus indicat: quapropter hoc phrenoschemate significabat æternitatem illius incendij, quo assiduè affligebatur.

In lib. Insign. milit.

Loco cit.

Quidam contemplans Herculem in cunabulis cum anguibus, pinxit hunc infantem duos angues prementem, cum inscriptione. FORTES CREANTVR FORTIBVS. Deniq; Lucas Contilis effigiauit caduceum Mercurij hoc titulo inscriptum. CVPIDITATVM QVIES. Hoc autem phrenoschema Academico TRANQVILLO nuncupato assignauit: quandoquidem sicuti caduceus Mercurij nil aliud est nisi virga Lauri duobus circūdata Serpentibus, ob virtutē virgæ, amicè se intuentibus: ita hic academicus animi sui tranquillitatem monstrat, dū prædictum cognomen sibi comparauit.

In lib. Insign.

INSI-

INSIGNIA GENTILITIA, ET MILITARIA.

PRISCORVM Græcorũ olim Insigne fuisse Serpentis effigiem, quæ propriũ dominium demonstraret: quemadmodum apud Romanos aquila denotabat, multi authores confirmant. Quapropter aliqui figurantes Serpentem à duobus Coruis vexatum indicabant Græciam, quam exteræ nationes, post Leonem Philosophum Imperatorem Constantinopolitanum, exercuerunt. Angues quoq; Insigne Triptolemei exornasse multi attestantur: Quandoquidem Historiographi memorãt picturam anguium in longa naui fuisse, qua Triptolemeus Orbem lustrauit. Vnde Claudianus huius nauis mentionem faciens dixit. *Anguesq; Triptolemei strident.*

Insigne gẽtilitiũ Græciæ.

Lib. 1. de Rapt. Proserp.

F

Mantheon Aegyptius author tradit (referente Pierio) Oscum, qui Tyrrhenis imperauit, Insigne Serpentis habuisse: nam vocabulum (Oscus) Etrusca lingua Serpentem denotasse perhibetur. Alioquin Seruius scribit Oscos nuncupari populos copia Serpentum redundantes. Spinula in suo opere poetico meminit Insignis Caroli Vicecomitis, in quo Serpens pingebatur: ideòq; poeta alludens ad hoc Insigne gentilitium, & ad proprium cognomen, sic cecinit.

Quod tibi nonnulli de me dixere, caueto
Anguiger imprudens, Spinula te feriet.

Li. 1. Epig.

Cæterùm inter alia emicat Insigne gentilitium Mediolani, nimirum Serpens cæruleus in campo aureo infantem rubore tinctum euomens. in quod Alciatus ad Ducem Mediolani scribens hæc carmina concinnauit.

Insigne gẽtilitiũ Mediolani.

Exiliens infans sinuosi è faucibus anguis,
Est gentilitijs nobile stemma tuis.
Talia Pellæum gessisse numismata Regem
Vidimus, hisq; suum concelebrasse genus:
Dum se Ammone satum, matrem anguis imagine lusam,
Diuini & sobolem seminis esse docet:
Ore exit: tradunt sic quosdam eni tier angues;
An quia sic Pallas de capite orta Iouis?

G

Cur autem Serpens prædicto figuratus modo Insigne hoc gentilitium exornet; Authores inter se sententijs variant. Franciscus Petrarcha prodit, quòd Azo Vicecomes, qui deinde Mediolani Principatũ obtinuit, Patris iussu, cum copijs venit Apenninum, & in ea expeditione, cum fortè equo descendens requiesceret, Serpens, vel (vt alij volunt) vipera, nemine comitum aduertente, in galeam Principis irrepsit, quam cum capiti reponeret, bestia decidens per iuuenis faciem, nihil læsit. Ille animosus hoc ad omen victoriæ traxit. Ideòq; hinc factum est, vt pro militari symbolo deinceps Serpente vteretur. Alterius opinionis fuit Paulus Iouius historiarum scriptor, qui retulit Othonem in sacro, & ab omnibus commendato bello contra Turcas, & Sarracenos, Buliono Godofredo duce, insigni pietate, & animi magnitudine virum nihil territum Volucis Sarraceni ferocitate, qui ad singulare certamen fortissimum quemq; ex acie christiana prouocabat, cum eo fuisse congressum, & tandem non minori fortitudine, quàm fœlicitate superasse, & de galea interrempti hostis opimum spolium retulisse, nempè Serpentem, vel viperam inexplicatis spiris à cono cassidis erectam, & puerum passis manibus deuorantem. Hoc postmodum ad Insigne gentilitium Mediolani tractum fuit. Etenim prisca consuetudine receptum fuit, in galea, vel in parma Insigne gentilitium, vel militare gestare.

Lib. 4.

Cur Serpẽs in Insigni gentilitio Mediolani figuretur.

H

Hinc Sagunenses, qui erant sub magistro peditum, pro Insigni duos angues in modum decussis pictos gerebant. Militum Brannensium Insigne, Serpentis icon humano capite exornabat. Curatij seniores sub magistro equitum militantes in parma nigra luteos angues ferebant. Menapij seniores nuncupati gestabant parmam, in qua Serpens flauus in campo viridi refulgebat, cuius marginem limbus ruber coronabat.

Inter

A Inter gestamina Præfectorum fabricæ, quæ sex erant, horum vnum erat dimidiatus Serpẽs in parma coloris cęrulei, quam aureus vmbilicus, & margo rubicundus exornabat. At Honoriani iuniores sub illustri viro magistro equitũ militantes, in parma, duorum Serpentũ mutilatorum effigiem habebant, cum vmbilico argenteo in area rubra. Maurialites duorũ Serpẽtum mutilatorũ figuram albi coloris gerebant in parma viridi. Marcomani iuniores caducei formam nimirũ albos angues in clypeo rubro præferebant. Marcomani verò seniores eumdem præfectum sectantes, prassinos habebant caducei Serpentes, in alba parma, quam luteus circulus ambibat.

Horum comilitones erant Batauí, qui angues in morem caducei flexos in campo parmæ rubro gestabant. Vindices nuncupati ferebant angues in modum caducei flexos cęrulei coloris in parma tota lutea. Atecotti iuniores habebãt angues ex caduceo rubros in cærulea parma dilutiore, quam margo ruber ambibat, & intra Serpentum ambitum figura cordis conspiciebatur. Illa legio, quæ sexta Parthica vocabatur integrum caduceum, nempè totos angues expressos vnà cum baculo luteos ferebat in parma cærulea, cuius marginem circulus purpureus decorabat. Angleuarij erant, quorum Insigne fuit ruber caduceus, in cuius virgæ summitate erat pila, ex qua Serpentes ad osculum erumpentes, iuxta medium parmæ, flectebantur. Cornuti sub magistro militum solebant in parma tota lutea sub nigro circulo exornata duos Serpentes rubeos non è virga, sed veluti è cippo quodam emissos ad osculum incuruatos deferre. Falconarij milites, in parma tota purpurea, gestabant duos cæruleos angues, qui à quadam veluti columella sustentabantur, & mox in superiorem caducei partem curuabantur. Tandem Brachiani sub magistro equitum caducei gestamen vsurpabant: albos enim præferebant Serpentes cum pedamento identidem albo in parma prassina. Reliqua Insigna, quæ ferè sunt innumera, per historias aliorum animalium legere licet, vt suo loco fuit expositum, & deinceps exponetur.

B

HISTORICA.

C

QVAMVIS ex superius enarratis, angues humano generi se pertinaces exhibeant inimicos: attamen ex nonnullis historijs collegimus repertos esse quandoq; Serpentes, qui singulari fauore homines complexi sunt. Primùm legimus apud Plutarchum, quòd Serpentes puellas immoderatis affectibus interdum prosecuti sunt. Nam Ætoliæ, anguis cuiusdam puellæ amore captus, noctu eam adire suetus, corporiq; puellæ circumfusus, hac atq; illac illabens, eam nunquam lædebat, & opportunè sub diluculum recedebat. Custodes mulieris id animaduertentes, vt puella aliò migraret, iusserunt. At Serpens eam sedulò quæritans, tandem fortuito illam inuenit, sed non vt solitus erat gratus, & benignus, immò asper, & horridus in eam insiliens, spira manibus ad corpus constrictis, caudæ residuo fæmora flagellabat.

Pariter Egemon (referente Æliano) versibus dardanicis, magnum expressit Serpentis amorem erga Aleuam pastorem Thessalum, qui iuxta fontem Thessalicum nomine Hamonium, boues pascebat, quò anguis accedens, repensq;, comam pastoris auream, & faciem grato affectu lingebat. Hoc autem nobis mirum non debet videri: quandoquidem, ex Plutarcho habemus, Serpentem fæminã ab Ægyptiaco quodam viro tam familiariter altam fuisse, vt ad mensam quotidie veniret; quæ, cum catulos enixa esset, quorum vnus hospitis filium ictu peremit, hoc facinore cognito, egressa & ipsa filium suum morte puniuit, deinde voluntarium exilium sibi imposterum delegit. *Lib.9.c.5.*

D

Ad rem narrat Cæsarius Heisterbacensis, quòd quidam homo, accepto in latere sinistro vulnere, quòd iam in vlcus putridum, & insanabile degenerauerat, quadam die, nudato latere, super truncũ succisæ arboris se inclinauit, vt irrumpenti saniei commodiorem locum præstaret: ibi interim soporatus est; sed ab angue adueniente, & vlcus sugente expergefactus, veneni metu, eum excussit: interea tantum leuamen percepit, vt sequenti die, in prædicto loco, sugendi vlceris facultatem Serpenti dederit, indeq; perfectam valetudinem recuperauit. Exin à Serpente adeo cæpit diligi, vt aliquo in loco cubare non posset, quin ad eum Serpens accederet: vnde homo ab huiusmodi con-

L.10. hist. memor. ca. 70.

Serpens vlceri medetur.

consortio abhorrens regionem mutauit. Itaq; per anni dimidij spatium anguem non vidit. Denuò reuersum in patriam Serpens ita sectabatur, vt, cum non posset ad viri cubile ingredi, iuxta ianuam moraretur: multi ei persuaserunt, vt Serpentem occideret. Homo autem solebat dicere, nunquam medicum meum interficere audeirem.

L.cit.c.71. *Serpens à muliere deglutitus.*

Ex eodem authore habemus, quòd in villa *Dulre* nuncupata Diœcesis Traiacensis, os apertum mulieris prægnantis iuxta alueola apum, somno correptæ, Serpens intrauit: at perueniens maritus ad excitandam dormientem, caudam solùm Serpentis iuxta palatum vxoris vidit. Nihilominus expergefactæ, & partui proximæ quidquàm indicare noluit, ne timore ducta vna cum fœtu periret. Adueniente autem hora partus, mulier simul cum infante anguem absq; nocumento enixa est, quorum in vtero aliquandiù amicè vixit.

Lib. 21. c. 30.

Recitat etiam Olaus Magnus, quòd in extrema Aquilonis plaga Serpentes versantur, qui sub tectis non solùm colludunt, sed etiam plerumq; in cunabulis infantium tanquam fidi custodes dormiunt, quos offendere, magnum esse crimen incolæ arbitrantur. Verùm si, vel fortuito incendio, vel pestilentia crassante, habitatores domus deleantur, in antris prædictæ habitationis remanent, & tanto agmine crescunt, vt nouis habitantibus difficultatem parian: quò minus tutò cum ipsis cohabitare possint.

Magnus etiam Serpens secus Olympiadem matrem Alexandri Magni dormientem visus est, vt promulgauit Plutarchus. Ideò Alexander à Ioue in Serpentem conuerso genitus fuisse dicebatur. Quod de Olympiade Philippi Regis vxore, & Matre Alexandri Magni Historiographi retulerunt; de Matre etiam Pub. Scipionis, qui prior Africanus nuncupatus est monimentis mandarunt. Nam Higinus, & alij de vita, & moribus Africani, verba facientes, scriptum reliquerunt in lecto eius matris sterilis vulgò creditæ anguem ingentem visum fuisse cubantem: vnde vociferantibus, qui viderunt, inde elapsum coerceri non potuisse. Iraq; hoc ab Ariolis intellecto, ipsi, celebratis de more sacrificijs, responderunt fore, vt Liberi ex ipsa prodirent.

In Eliacis.

Aliud admirandum de Serpente pronunciat Pausanias. Etenim, cum inter Arcadas, & Eleos magnum exerceretur bellum, & Eleos Arcades valdè vrgerent; accidit fortè, vt ingruentibus Arcadibus, mulier infantem sinu gestans Eleis se se obtulerit, à qua, graui impendente periculo, opem implorarūt: interim illa infantem in prima agri parte collocauit. Irruentibus autem Arcadibus infans ille, Serpens immanis visus est, quo perterrefacti regressi sunt. Elei verò, hoc omine hilares, hostes insecuti Arcadas fuderunt, & victoriam reportarunt. Postmodum ab Eleis templum erectum fuit, vbi Serpens inimicos in fugam vertit, in quo Genius, seu Dæmon nomine, σωσίπολις, ab euentu liberatæ vrbis nuncupatus est.

Sosipolis Genius qualis.

Demùm Historiographi publicāt, quòd Protho Danicus pugil, & Rex Herculem pusionem imitatus, vix sex pubertatis annos mensus, Serpentem miræ magnitudinis, & ferocitate insignem aggressus est, sed spiculis, ob pellis asperitatem, nihil ferientibus, immisso in ventrem ferro, extinxit. Non minoris fortitudinis iudicandum esse Fridleuum multi existimant, qui non solum fortitudinis probandæ gratia, sed voluntate quoq; acquirendi thesauri ductus, Serpentem corporis robore, & venenatis morsibus admodum formidabilem adortus est, & telis non conferentibus ob cutis duritiem, tandem perfossa alui molliori parte, eum exanimauit: cum tamen prædictus Serpens spiris caudæ arbores complectens euelleret.

In hist. Peru cap. 10.

Prædictis tanquam coronidem addemus assertum Augustini Zaratæ, qui agens de varijs Indorum opinionibus, tradebat ipsos fateri diluuium vniuersale, ex quo ob immodicam humiditatem innumeri Serpentes procreati fuerunt, qui grauibus molestijs humanum genus vexantes, tandem ab hominibus omnes interfecti fuerunt. Ad finem legitur in historia Indiæ Lusitanicæ, quòd, quando Sol, ob interpositionem terræ, ita opponitur Lunæ, vt illam illuminare non possit, Incolæ deficientem Lunam à Serpente deuorari arbitrantur: quocirca multas bombardas aduersus Cælum displodunt, magnisq; clamoribus totum aerem replent, vt Serpens Lunam demittat. Transacta autem eclipsi, ipsi Lunam pristinum acquirentem lumen à Serpente euomi fatentur.

SOM-

A

SOMNIA, EORVMQVE PRÆSAGIA.

QVAMVIS superius relatum fuerit secus Olympiadem Alexandri Magni Matrem in lecto iacentem ab ancillis Serpentem immensum cubantem conspectum fuisse: attamen Iustinus tradit, qua nocte Olympias Magnum Alexandrum concepit, sibi per quietem visam fuisse cum ingenti Serpente volutari. Nec somnio decepta est, namq; maius opus humana mortalitate vtero gessit; dum Alexandrum virum supra humanam potentiam, magnitudine animi insignitum peperit.

Lib.12.

Pariter Faustina sibi visa est in somnis duos Serpentes, sed ex his vnum ferociorem B eniti: dum Antonium, & Commodũ vtero ferret: id autem vita Commodi voluptuosa, & perniciosa comprobauit: non enim homo fuit, sed immanis Serpens, ad humani generis internecionem immissus.

Faustinæ somnium.

Item in historia Indica legitur, quòd in quadam Regione supra Cinam, Occidentem versus *Cegnico* nuncupata Rex olim sedebat, qui per quietem ter vidit infantem ipsum monentem, se velle in vterum eius vxoris ingredi: Rex, somnio vxori narrato, deinceps cum ea cubare noluit. Ideòq; Regina, præter omnium opinionem, grauida, transacto nouem mensium spatio, filium peperit. At mater in lucem effundens hunc filium ab Indis XAQVA appellatum interijt. Referuntq; Indi in ipso Infantis ortu, duos Serpentes alatos supra vim naturæ in aere stantes, aquam supra infantem proiecisse.

Par.3.

De vano autem somniorũ præsagio, Onerocriti scribunt, ab anguibus per quietem ab aliquo interremptis, victoriã significari: quapropter legitur apud Suidam ὄφεις πατεῖν, τὰ κέντρα τῶν ἐχθρῶν λύει. Nimirũ, Serpentes calcare, stimulos hostium soluit. Verùm Artemidorus scriptum reliquit aliud nugamentũ, nempè, per Serpentem erectum, C quoddam bonum præsagium denotari, qui, si moueatur, & accedat, morbũ, & pestem portendit, ægrotantibus verò salutem prænunciat. Cardanus autem, qui in huiusmodi materia assiduum congerronem agit, visum in somnis Serpentem malum esse prædicat: quandoquidem à Serpentibus occulti, & insidiosi inimici denotantur. Alibi quoq; promulgauit, quòd Serpens in quiete conspectus, propter linguæ volubilitatem, Rhetorem designat; deinde Sacerdotem, quia sacer Æsculapio perhibeatur; immò vatem, quia sacer sit Apollini. Amplius ex eodem authore, anguis in somnio visus capite puniendũ significat: cum Serpens ad internicionem in capite cædi soleat, item fugitiuum, quoniam latebras semper quæritet, & denique hominem resolutum: cum pedibus ingressu non vtatur; & qui resoluti sunt, proficisci non possunt. Hæc, & alias huius generis fabulas exarat Cardanus de anguibus in somnio visis, quas, nec non alias similes vnusquisq; pertractans anguium proprietates, imaginari, & componere potest.

Li.1.de Insom.c.35.

D

SIMVLACRA, ET STATVÆ.

OMISSO Serpentis ænei simulacro, quod iussu Moysis olim in Deserto erectum fuit indicans Constantiam, & Continentiam, quod aspicientes Hebrei à morsibus anguium sanabantur: cum tamen in eo nulla vis sanandi esset, sed solus Deus sub conditione inspecti Serpentis ægros curaret. Attamen Populus hæbraicus existimans se à Serpente sanatũ, ratusq; aliquid in eo latere diuinitatis, illud simulacrum venerabatur: quapropter sacra pagina in historia Regum hæc habet. *Ipse dissipauit excelsa, contriuit statuas, confregitq; Serpentem æneum, quem fecerat Moyses: siquidem vsq; ad illud tempus filij Israel adolebant ei incensum.* Hic sacra pagina meminit Ezechiæ Regis: nam huiusmodi tempus ab anno quadragesimo exitus de Ægypto fuit annorum septingentorum viginti septem: neq; tamen existimandum est eo tempore simulacrum Serpentis ænei pro Idolo semper fuisse cultum, sed ætate tantũmodo impiorum Regum; nam

Lib.4.Reg. cap.48.

pij Reges, illud, Moysis reuerentia, tanquam nobile antiquitatis, & munificentiæ diuinæ monumentum, iussuq; Dei conflatum, prodigioq; nobilitatum intactum reliquerunt: donec Ezechias Rex Sanctissimus, & æquissimus in Hierusalem regnans hunc scandali lapidem sustulit. Nam postmodum Ethnici non solùm ob rationes allatas, sed quia hoc animal longeuæ sit vitæ, sine pedibus gradiatur, & deponens senectam iuuenescat, eum fęlicem Dæmonem appellarunt, eiq; Ophioni cognominato, veluti cæteris Dijs immolarunt. Vnde Doctor Ecclesiæ Ambrosius (attestante Blondo Flauio) vt rectam in Deum fidem christicolis redderet gratiorem, huius Ophionis simulacrum ab Ethnicis cultum in Mediolanensi Ecclesia conseruari voluit. Quamobrem non iniuria scribebat Bugatus, quòd in templo D. Ambrosij supra columnam marmoream iuxta aram Christi crucifixi locatum fuit simulacrum illius Serpentis ænei à filijs Israel olim in Deserto cultum; additq; meritò iuxta prædictum altare fuisse positum; cum altissimi crucis mysterij symbolum fuerit.

L. 1. Romæ triumph.

Lib. 3. hist. Mediol.

Nonnulli volunt, Alciatum ad hoc simulacrum allusisse emblemate quadragesimo nono supra centesimum, vbi magnum anguem iuxta aram depingit, cum inscriptione. SALVS PVBLICA. Hinc cultus Serpentum in omnes ferè Ethnicos desseminatus est. Clearchus quidem, referente Æliano, scripsit solos Argiuos Serpentem non perimere, quoniam eum venerarentur. Nihilominus, ex Herodoto, Athenienses aiebant ingentem anguem arcis custodem in templo fuisse obseruatum. Amplius Iuppiter in multis Græciæ locis sub anguis simulacro colebatur. Olim quoq; Lituani Serpentes, & eorum simulacra venerabantur: propterea Æneas Syluius agens de Europa hæc habet: *Primi, quos adij ex Lituanis, Serpentes colebant. Pater familias suum quisq; in angulo domus Serpentem habuit, cui cibum dedit, ac sacrificium fecit. Hos Hieronymus iussit omnes interfici, & in foro adductos publicè concremari.*

Serpentes vbi culti.

Alij demùm ex Antiquis humana cum brutis copulantes, quasdam icones figurabant, & pro Dijs colebant: vnde D. Athanasius rectè pronunciabat simulacra pro Dijs constituta fuisse, quæ in natura dissimilia erãt: nimirùm ophiocephalos, cynopephalos, & onocephalos scilicet picturas habentes caput Serpentis, canis, & asini exhibebant adorandas. Quid plura? non solum Serpentes passim ab Ethnicis erant culti, sed etiam pro Genijs locorum habiti, quia omnibus mysterijs ipsos interesse opinabantur. Immò ad conciliandam alicui loco reuerentiam, simulacra anguium pingebant: quemadmodum hodie crucis simulacro Christicolæ vtuntur. Itaq; huc proculdubiò respexit Poeta satyricus, quando si cecinit.

Angues picti ad conciliandam loco reuerentiam.

——— *hic veto quisquam faxit oletum,*
Pinge duos angues, pueri, sacer est locus, extra
Meite.

Præterea iconibus etiam aliorum Deorum, simulacra anguiũ addere solebant: quapropter Rauisius Textor Saturni currum ab anguibus tractum pingebat: Deæ Opis imagini non modo Leonum, sed Serpentum quoq; simulacra adiungebant. In Iunonis dextra caput Serpentis pingebant, vt superius etiam innuimus. Pausanias in Regione Attica describebat Mineruam in curru à noctuis tracto armatam, cum icone capitis Medusæ in pectore, galea cum sphinge tectam, hastam manu stringentem, cuius pars postrema ab angue circumdabatur; fortè ad significandam vigilantiam; quam Disciplinæ expostulare solent.

Tom. 1. Offic.

Simulacra anguiũ addita Dearũ simulacris.

Item Iulius Camillus in Idæa theatri ad designandam Discordiam, & rerũ vicissitudines, duos Serpẽtes inter se dimicantes in porta Martis effigiatos fuisse fatetur. Pariter Plutarchus obseruauit apud Oraculum Delphicum Serpentis simulacrum solere cõspici, qui ad singulare certamen Apollinem prouocare videbatur. Alij pedibus simulacri Apollinis tricipitem magnitudinis immensæ Serpentem subijciebant, alludentes ad prudentiam Serpenti attributam, quæ non solum præsentia examinat, sed etiam futura meditatur. Iuxta illud.

Serpẽs triceps penès simulacrũ Apollinis.

Quæ sunt, quæ fuerint, quæ mox ventura trahuntur.

Circa Mercurij virgam, quam caduceum appellant, duorum anguium inuolutorum simulacrum pingebant, quorum primę partes, pressis osculis, ambitum circuli iungebant; multiq; affirmant simulacrum hoc minas, & pacem ostentasse: cum plerisq; in locis Serpentis effigies pro bello, & funesta clade vsurpetur; deinde osculum pacis, & con-

A concordiæ indicium esse videtur. Hanc autem Mercurij virgam anguium simulacro exornarunt, vel quia Mercurius obiter inuentos duos angues inter se pugnantes, virga apposita, conciliauerit, ut etiam superius fuit exaratum, aut quia, referente Plinio, multi angues, aliquando in globum amicè adstricti, & complicati de iugorum verticibus ad ima peruoluantur: quemadmodum contingit in Æthiopia, vbi tanta anguium vis, conuenit, & conuoluitur in girum, vt intuentibus montis speciem reddat. Hinc gentes caduceum anguium circumdata effigie in pacis argumentum fabricarunt.

Virga Mercurij cur Serpētibus ornata.

Amplius salubritatis Deum Æsculapium Veteres omnes tàm græci, quàm latini pingebant, vel sculpebant cū simulacro Serpentis crura Æsculapij cauda implicantis; præterquam in templo Epidauri, vbi solum anguis simulacrum sub nomine Æsculapij colebatur. Etenim Æsculapius olim egregius medicus Dianę precibus Hyppolitum ab equis discerptum varijs præsidijs in vitam reuocans, bilem in Iouis pectore concitauit, à quo postea fulmine percussus, post obitum, Deus sub effigie Serpentis habitus, & diuinis honoribus cumulatus est. Immò sub eadem Serpentis specie, Consulibus Quinto Fabio, & Iunio Bruto, Romam fuit aduectus, vt, pestilentia crassante, Romani liberarentur. De quo loquitur Ouidius hunc in modum.

B

Li. 15. Metamor.

Cum Deus in somnis opifer consistere visus
Ante tuum Romane torum, sed qualis in æde
Esse solet, baculumq; tenens agreste sinistra,
Cæsariem longæ dextra deducere barbæ:
Et placido tales emittere pectore voces.
Pone metus, veniam, simulacraq; nostra relinquam,
Hunc modo Serpentem, baculum qui nexibus ambit,
Perspice, & vsq; nota, visum vt cognoscere possis:
Vertar in hunc, sed maior ero, tantusq; videbor,
In quantum verti cælestia corpore possunt.
Extemplò cum voce Deus, cum voce Deoq;
Somnus abit, somniq; fugam lux alma secuta est.
C *Postera sydereos aurora fugauerat ignes,*
Incerti quid agant proceres, ad templa petiti
Conueniunt operosa Dei, quaq; ipse morari
Sede velit, signis cælestibus indicet, orant.
Vix benè desierant cum iustis aureus altis
In Serpente Deus prænuncia sibila mouit,
Aduentuq; suo, signumq;, arasq;, foresq;
Marmoreumq; solum, fastigiaq; aurea mouit,
Pectoribusq; tenus media sublimis in æde
Constitit, atq; oculos circumtulit igne micantes.
Territa turba pauet, cognouit numina castus
Euinctus vitta crines albente Sacerdos
En Deus est, Deus est, animis linguisq; fauete,
Quisquis adest, dixit.

D Idcirco Romani, recuperata sanitate, hunc Serpentem iudicarunt dignum, cui æterni decernerentur honores; & propterea in Insula Tiberis amplissimum; & sumptuosum illi erexerunt templū; quam historiam elegantissimè prosequitur Ouidius, dum canit.

Iamq; caput rerum, Romanam intrauerat orbem,
Erigitur Serpens summoq; accliuia malo
Colla mouet sedesq; sibi circumspicit aptas.
Scinditur in geminas partes circumfluus amnis,
Insula nomen habet, laterumq; à parte duorum
Porrigit æquales media tellure lacertos.
Huc se de Latia pinu Phœbeius anguis
Contulit, & finem, specie cæleste resumpta,
Luctibus imposuit, venitq; salutifer vrbi.

Hunc Serpentem postmodum nonnulli à D. Syluestro extinctum, & dissipatum fuisse arbitrantur. Verùm Romani tali numine carere nolentes, simulacrum Serpentis espe-

 E

ctu terribile ex ligno, aliauè materia fabrefactum in remoto specu colendum posue-
runt; vbi ad tempora vsq; Honorij Imperatoris mansit. Tunc enim rursus per sanctum
Monachum impostura detecta, & destructa Romani auito Deo prorsus caruerunt.

In lib. illustrat. antiq. epitaph.

Gabriel etiam Simeon meminit cuiusdam marmoris, quod Lugduni conspicatus est,
in cuius superiori parte humani capitis erat effigies in reliquo marmore simulacrum
Serpentis, cum litteris insculptis. DEO INVICTO MITHIR SECVNDINVS DAT.
Ideòq; ex simulacro anguis, colligit hoc marmor in monumentum Æsculapij cælatum
fuisse. In quorum confirmationem scribit Pausanias penès Corinthum fuisse ciuitatem,
in qua celeberrimũ Æsculapij templum visebatur, varijs, & pulcherrimis statuis orna-
tum: inter quas vna supra Serpentem sedebat, quam esse matrem Arati Æsculapij filij
putabant. Rursus in quadam Bæotiæ spelunca, ex qua fluuius Ericinus originem ducit,
eodem Pausania teste, conspiciebantur quædam simulacra manibus tenentia virgas
Serpentibus implicatas. Hæc autem simulacra Æsculapium, & Higeiam eius filiam re-
præsentare multi arbitrabantur. F

Serpentes ab Indis coluntur.

Hic autem ritus adorandi angues, eorumq; simulacra, ad Indicas vsq; Regiones pe-
netrauit. Etenim, ex historia Indiæ Lusitanicæ, Incolæ Ormuz Serpentes, & vaccas
magna veneratione prosequuntur, eorumq; simulacra magnifaciunt. Item Rex Cale-
chuti tanti Serpentes facit, vt non minus acerba morte homicidam, quam anguis per-
cussorem afficiat: immò pro his animalibus mapalia fabricari curat, ne ab iniurijs aeris

Li. 9. c. 10.

lædantur. siquidem, ex Æliano, gentes Indicæ diuina numina à Cælo delapsa Serpentes
esse arbitrantur, cum leui ictu demorsis celerem necem afferant. Smiliter Augustinus

Lib. 1. hist. peru c. 4.

Zarate meminit habitantium sub linea æquinoctiali, qui in templis multa Serpentum
simulacra adorant. Item Balbus in Itinerario in Indiam orientalem memorat nonnullas
nationes, quæ simulacrum Serpentis venerantur. Demùm Idolum Mexicanorum in

Lib. 4. hist. Ind. occid. cap. 9.

ligno cælatum forma humana in sella, habet vtrimq; baculum capite Serpentino præ-
minentem, & ad dextram fulcrum quoddam anguiforme conspicitur.

Præter simulacra ab Antiquis diuina habita; in alijs etiam Serpentes conspici sole-
bant: propereaquod, ex Pausania, in arce Athenarum imago Herculis Serpentes suf-
focantis visebatur. In scuto eiusdem Herois centum angues picti esse ferebantur: vnde G
Virgilius verba faciens de Auentino sic canebat.

L. 7. Æneid.

——— clypeoq; Insigne pater num

Centum angues, cinctamq; gerit Serpentibus hydram.

Par. 1. Icõ.

Ripa etiam ad indicandum Solem, pinxit iuuenem aureis capillis comatum, pedi-
bus calcantem confossum telis anguem, alludens ad fabulam Pythonis, de qua supra
egimus, Plutarchus in libro de Iside, & Osyride scriptum reliquit, Hermopoli simula-
crum Typhonis videri nimirum equum fluuiatilem, cui insistit accipiter Serpentem im-
pugnans: nam per equum demonstrabant Typhonem, per accipitrem vim, & princi-
patum, quem violenter sibi comparauit.

Lib. 4. Hierogl.

Goropius, & ipse pingit simulacrum Harpocratis, quale apud Botios, & cæteros
Ægyptios videbatur, nempè pusionem, indice ori apposito, silentium indicantem,
cum lunula in fronte, aure in sincipite, & Serpente in occipite. Serpens igitur in hoc

Serpens in simulacro Harpocratis.

simulacro pingebatur, quia quotannis, deposito veteri spolio, recens natus videatur: H
vt tacitè denotetur humanæ contemplationi tales inesse vires, vt quicquid in nobis
veteris est, excuti possit, vt noua rursus vita succedat. Neque enim Harpocrates tan-
tummodo puer est, sed etiam monitis suis obtemperantes è senibus pueros reddit, &
pristino restituit vigori: idq; maximè quando terrenis, & mortalibus neglectis rebus,
homines æternis, & nunquam senio interituris toti adhærent.

Tandem in Septentrionali tabula Olai magni pinguntur pastores cum Serpentibus
depugnantes, vt gregem ab illis tueantur. Amplius simulacro trium Serpentum Asia
denotatur: quemadmodum Ibis Ægyptum, Elephantus Africam, Cuniculus Hispa-
niam, & Equus Italiam significat, de quibus omnibus suo loco actum fuit: quapropter
ob copiam horum animalium in Asia versantium, vulgo dici solet. *Quid mali ab Asia?*
veluti dicitur, ob monstrorum copiam, *Quid noui ab Africa?*

Par. 1. Icõ. Democratis simulacrum.

Insuper ad repræsentandam Democratiã, Ripa depinxit mulierem ætatis virilis, sini-
stra multos Serpentes simul iunctos stringentem, qui Serpentes in hoc simulacro duo si-
gnificare possunt; primò gubernationem plebis non multi faciendam esse, cum glo-
riam,

A riam, & honorem non respiciat, immò similem Serpentibus, qui humi gradientes se se attollere non possunt: secundò naturam plebis, quæ vt plurimum peius consilium eligere solet. In simulacro Logicæ, ex eodem Ripa, conspicitur figura Serpentis: siquidem effigiat in dextra iuuenis pallescentis fasciculum florum hac inscriptione coronatum. VERVM, ET FALSVM. in sinistra verò Serpentem: quandoquidem Serpens designat prudẽtiam in hac disciplina valdè necessariam, vt veritas à falsitate distingui possit. In simulacro Medicinæ, apud Ripam, obseruatur mulier ætatis adultæ, lauro coronata, dextra gallũ, & sinistra baculũ nodosum Serpente circũdatum tenẽs: quoniam Serpens, & gallus indicat vigilãtiam illis summoperè necessariam, qui mederi volunt.

Par. 2. Icõ. Logicæ simulacrũ.

Loco cit. Medicinæ Icon.

Alioquin Salus figurabatur ab Antiquis, vt retulit Gyraldus, muliebri forma in solio sedens, & pateram tenens secus aram, in qua simulacrum Serpentis inuoluti, caputque attollentis conspiciebatur. In simulacro etiam Conscientiæ Ripa figuram anguis ponit, dum exhibet iconem mulieris eleganti forma conspicabilis, nudato pectore, cuius regionem cordis mordet Serpens: vt ostenderet stimulum, qui animam peccantis continuò sauciat. Ideòq; ad rem optimè canebat Lucanus.

Syntag. 1.

Par. 1. Icõ. Conscientiæ Imago.

B

Lib. 7.

Heu quantum miseris pœnæ mens conscia donat.

Similiter pro Angore pingitur homo melancholicus vtraq; manu pectus dilatans, & Serpentum corona cinctus: cum Serpentes hominibus nil nisi ærumnas, & calamitates afferant.

Cæterũ si ad virtutes, & vitia sermo noster dirigatur: in his ferè omnibus delineandis, Ripa Serpentis simulacro vtitur. Primitus in designanda Castitate, mulierem vestibus albis indutam, columnæ adhærentem, pedibusq; Serpentem mortuum calcantem effigiat: Serpens enim hoc in loco concupiscentiam assiduè nos afflictantem demonstrat. Verùm ad manifestandum corporis robur prudentiæ animi copulatum, Ripa figurat mulierem armatam, & in dextra nudum ensem, circa quem anguis reuolutus conspicitur: etenim ensis corporis fortitudinem, & Serpens prudentiam, & animi virtutem ostentat.

Castitatis Icon.

Imago roboris corporei.

Pariter in describenda recta Iustitia, quæ neq; precibus, neq; amicitia, neq; odio flectatur, effigiat mulierem nudato ense, corona regali redimitam, cum bilancibus, vnà cum cane amicitiam indicante, & cum Serpente, qui odium significat. Item in repræsentando Iudice, delineat hominem senem sedentem, cum virga angue circumdata in manu dextra: siquidem, ex mente Aristotelis, Iudices non sunt eligendi iuuenes: cum in ætate simili, neq; experientia, neq; affectuum moderatio vigeant, virga indicat dominium Iudicis erga Reos, & Serpens prudentiam, quæ in ferendo iudicio desideratur. In simulacro Concordiæ militaris depingitur à Ripa mulier armata multos pertractãs angues; vt notum sit hanc esse armis munitam ad tutelam, nec non ad nocendũ veneno, quod ab ira subministrari solet. Simulacrum quoq; Electionis non caret figura Serpentis: quoniam Ripa pingit mulierem venerandi aspectus ornatam torque aurea, ex qua cordis effigies dependet, cum hac inscriptione. VIRTVTEM ELIGO. deinde addit iconem Serpentis, qui vitium probæ operationi aduersarium denotat. At pro simulacro bonæ operationis, Ripa figurauit hominem amaranthi corona redimitum armatum, & hasta ferientem anguem: vt omnibus manifestaret, homini virtute prædito assiduè cum vitijs belligerandum esse: nam hoc in loco, anguis simulacro, vitium indicatur.

C

Iustitiæ rectæ figura qualis.

Iudicis simulacrũ.

L. 3. Topic.

Concordia militaris quom. purgatur.

Electionis simulacrũ.

Simulacrũ bonæ operationis quale.

D

Eadem ratione delineat Contemptum voluptatum, dum pingit hominem lauro coronatum cum anguibus præliantem; nam Serpentes voluptatum, & vitiorum symbola esse perhibentur. Immò ad exprimendam Intelligentiam, Ripa mulierem vestibus auratis amictam effigiauit, cum sphæra in dextra, & Serpente in leua: figura enim Serpentis hic picta, nobis insinuat, quòd ad res sublimes intelligendas, oportet prius more Serpentis, humi serpere nimirum rerum ad sublunaria spectantium principia apprehendere, antequam ad cælestium intelligentiam accedendum sit.

Contẽptus Voluptatũ.

Intelligentiæ simulacrum.

Expositis virtutum simulacris, rationi consonum est, vt ad vitiorum icones ponderandas properemus; in quibus etiam Serpentum figuras licet intueri. Etenim Ripa, in exprimenda Peccati figura, delineat iuuenem nudum, cæcum, & Serpente cinctum cum Serpens sit Diaboli symbolum, qui in dies humanum genus varijs vexat tentamentis. At descendentes ad vitia in specie: prima facie incidemus

In part. 2. Icon. Peccati figura.

Fraudis Imago.

in fraudem, quæ describitur à Boccacio facie hominis iusti, & reliquo corpore anguino varijs maculis, & coloribus distincto. Eadem facie exhibetur etiam fraus à Dante in suo Inferno, nam homo fraudolentus, secundum faciem, benigna verba semper profert: cum in reliquo corpore Serpentinum virus abscondat. Propterea Ripa in significando Dolo, pinxit hominem cum hamis in dextra, & cum Serpente inter flores, in sinistra siquidem fraudator hamis tectis, nempè blanditijs homines simplices inescans ad sua tradit desideria; fasciculus autem florum cum angue denotat simulatum bonitatis odorem, qui postea virus Serpentinum exhalat. Cæterùm pro intelligentia vitij Inuidiæ, & Obtrectationis, quod in dies latius serpit, & lethalius redditur, Ripa figurat anum macram liuidi coloris, cuius sinistram mammam mordet Serpens. Meritò pingitur macra ad mentem Horatij canentis.

Inuidiæ, & obtrectationis vitiũ.

In Epist.

Inuidus alterius macrescit rebus opimis.

Anguis autem significat illud venenum, quo cor Inuidi in dies magis, atq; magis afficitur, iuxta illud.

Liuor edax fatuos multos, animosq; malignos
Concitat, & stultos pungit sine fine proteruos.
Nascitur inuidiæ telum, quod liuida corda
Parturit, & multos nusquam sinit esse quietos,
Duceris inuidia, quòd ego te possideo plus:
Aut mihi sunt plures nummi, seu maior aceruus
Rerum; vel mihi quòd plures redduntur honores.

Insidiatoris simulacrum.

Discordiæ simulacrũ.

Part. 1. Icõ. Adulterij Icon.

Humani appetitus simulacrũ.

Pro Insidiatore, delineatur mulier armata, galea vulpina tecta, cum pugione in manu, & Serpente secus pedes: nam à Serpente homo insidiosus significatur. Pariter in describenda Discordia effigiatur mulier instar Furiæ infernalis, nempè passis capillis, inter quos varij Serpentes conspiciuntur: quandoquidem ab anguibus prauæ indicantur cogitationes, quas Discordia parere solet. Immò ad significandum Adulterium, Ripa vtitur icone Serpentis: dum exhibet picturam iuuenis sedentis sumptuosis vestimentis induti cum murena, & Serpente: quoniam ex his animantibus simul iunctis, Basilius adulterium indicare videtur: præterquamquòd Ægyptij ex congressu Murenæ, & Serpentis collegerunt horum animalium simulacrum, ad adulterium hieroglyphicè demonstrandum, esse peridoneum. Item in significando humano appetitu, Ripa pinxit Serpentem mordentem calcaneum mulieris gradientis: siquidem pedes, & potissimum calcanei pro hieroglyphico mundanæ cupiditatis monstrantur: quocirca Seruator noster Christus, antequam crucis patibulum subiret, pedes discipulorum abluere voluit, vt illos purificaret, & à terrenis affectibus segregaret: non immeritò igitur Deus in Genesi dixit Serpenti: tu calcaneo eius insidias tendes. Insuper pro Ingratitudine exhibetur pictura mulieris indutæ vestibus ferruginei coloris, quæ Serpentem sinu fouet: cum Serpens accepti beneficij immemor, benefactori venenum communicare soleat: ideò de vitio Ingratitudinis leguntur hæc carmina; quæ quoniam scitu digna esse videntur, non piguit illa recitare.

Ingratitudinis figura.

Est fatuus, qui multa petit, semperq; reposcit
Officium alterius, & negat ipse vices.
Qui sibi vult fieri quicquam, debebit honores
Reddere, & æquiualens munus amicitiæ.
Qui capiti alterius, curas, magnosq; labores
Imponit, pretium conferat ille simul.
Dedecus est ingens, si quis bene facta laboris
Accipit; æquales denegat atq; vices.
Qui cupit ex aliqua lucrum nanciscier arte:
Hoc sibi proponat, menteq; constituat,
Erogat impensas, nec rebus parcat auaris:
Si saltem laudem poscat habere bonam.
Et si præcipuos acquirere tentat honores;
Munificus, blandus, sit pius, atq; bonus.
Qui benè contentus facto nequit esse labore,
Quem modico pretio soluere habere potest,

A *Non indignetur, sibi sit quærimonia nulla,*
Si labor, & meritum fortè negetur ei.
Qui petit alterius operas, bene facta, labores,
Ingenioq; frui: munera rursus agat.
Verùm à priuatis liceat descendere rebus;
Ingratas vrbes commemorare simul.
Roma quid ingrata quondam impietate Camillum
Tractasti, pro te qui fera bella tulit?
Tu procul emeritum pepulisti ex vrbe Camillum,
Quo duce fregisti Gallica castra tamen.
Attica terra ferox pepulisti ingrata Solonem
Qui statuit leges, & bona iura tibi.
Pro merito ingenti, pro sudore, atq; labore
Exilium dederas Attica terra viro.
B *Nec taceo ingratos ausus, quòd Sparta Lycurgum*
Latorem legum pellis ab arce tua.
Scipio, qui fuerat patriç seruator honestus,
Ingratam patriam sensit, & ille suam.

Ad finem, omnia vitiorum genera coronat Hæresis, quæ nil aliud est, secundum D. Thomam, nisi error intellectus, cui voluntas obstinatè adhæret circà id, quod credendum est. Itaq; pro hac indicanda effigiatur à Ripa anus horridi aspectus, cum libro in dextra manu, ex quo Serpentes egredi videntur: vt falsa demonstretur doctrina, ex qua postmodum prauæ sententiæ, tanquam venenosi Serpentes ad nocendum humano generi emergunt.

Lib. 4. sent.

Effigies hæresis qualis.

De statuis, narrat Contarenus in libro de Antiquitatibus Romanis, conspici in Viridario *Beluedere*, nuncupato Laocoontis Troiani, & filiorum, cum Serpentibus statuam, quam omnium pulcherrimam multi statuariç professores esse testificantur: siquidem horum, alter spirare animam, alter eximio premi dolore, tertius verò erga duos C misericordiam exercere videtur. Plinius etiam in Palatio Titi, opus hoc antiquissimum Laocoontis meritò cæteris anteponendum conspicatus est: ideo in hanc Laocoontis statuam extat pulcherrimum hexastichon in opere Ioannis Pauli Vbaldini huius tenoris.

Laocoontis statua.

Lib. 36. cap. 5.

Audax ingenium fabri certare Mineruæ
Posset, & impunè vincere, sculpsit opus.
Laocoonta feris gemina cum prole colubris
Depastum, læsa terna trophæa Deæ.
Vt cum læta suos pænas dare cerneret hostes,
Vincere, non vinci crederet arte fabri.

Iterum in Viridario *Beluedere* nuncupato supra Palatium Summi Pontificis visitur statua Apollinis integri, cum pharetra collo appensa, & arcu fracto, manu dextra adhærens trunco marmoreo, circà quem Serpens reuolutus apparet. Rursus Romæ in vinea Cardinalis de Carpo, & potissimum supra ianuam viridarij conspicitur magnum Me- D dusæ caput, inter cuius crines varij Serpentes videntur. Item in Palatio Farnesiorum pulcherrimæ visuntur statuæ, nimirum statua Mercurij manu sinistra gestans bacillum, cum duobus Serpentibus. Item Serpens, & Leo mordentes coruum; & demum Serpens in cauato arboris trunco bibens: ibidem etiam egregia Aesculapij statua, cum Serpente videtur. Amplius Romæ in ædibus Ioannis Baptistæ Galletti Oeconomi, Iulij Tertij Pontificis Maximi, licet varias obseruare statuas, inter quas est cælatum marmor referens Aesculapium, cum magno angue in manu dextra; ibidem visitur statua mulieris, quæ sinistra manu alium Serpentem magnum stringit: hanc esse vxorem Aesculapij, vel simulacrum Medicinæ multi arbitrantur: supra Serpentem Aesculapij, tabulis legitur inscriptio. NVMINIBVS C. PVPIVS C. F. ANI. FIRMINVS. & supra Serpentem mulieris hæ insculptæ sunt litteræ. SANCTIS. DD. Deniq; Romæ in ædibus Domini Petri de Dominicis pænes forum nuncupatum *delli Altieri*, scilicet in viridario eiusdem domus, visitur magna, & insignis Aesculapij statua, cū Serpente in sinistra manu; ibidē apud hanc licet conspicari aliā puellæ statuam, cuius sinistrum brachium Serpens circumplectitur.

Statua capitis Medusæ.

Aesculapij statua.

VSVS

VSVS IN CIBIS.

Lib. 4.

PVBLICAVIT Herodotus Troglodytas, & Æthiopes Serpentibus, alijsq; huius generis reptilibus vesci. Quamobrem non iniuria scripsit Ælianus Troglodytas esse gentes anguibus formidolosas, quippe quæ eorum carnibus vescantur. Candæi etiam populi, vt recitat Plinius, qui appellantur ophiophagi, Serpentes comedunt: vnde postea tale cognomentum sibi vindicarunt. Immò Solinus narrat Arabas, quibus asper victus est, carnibus anguinis sumptuosas cænas parare. Vt omittamus Indicas Regiones, in quibus, ex Scaligero, multæ Serpentũ species esculentæ inueniuntur. Quo-

L. 3. 1. Decad.

circa PetrusMartyr Serpẽtes quosdam apud Indos in lautitijs epularũ haberi memorat: deinde addit hos appellari Iuannas: propterea aduertendum est hanc speciem anguium ad lacertorum genus reducendam esse, de quibus in Historia Quadrupedum Digitato- F

Li. 1. de quadrup. digit. ouip.

rum vbertim egimus. Habemus quidem in historia nauigationis in Brasiliam, quod Incolæ grandes habent Serpentes crassitudinem humani brachij æmulantes, quorum caro valdè insipida est: illam tamen, more anguillarum, frustatim concidunt, & opipare instructam, inter alios epularum apparatus reponunt. In Cuba, esus Serpentum ita suauis reputatur, vt soli Reges anguibus in instructa epularum magnificentia vtan-

Lib. 9. cap. 10.

tur, si veritatem fassus est Ælianus. Nostra etiam ætate nouimus homines, qui Serpentibus, capite, & cauda abscissis, abiectisque interaneis, tanquam suauissima vituli carne vescantur.

VSVS IN MEDICINA.

NON parùm vtilitatis medicinæ allaturus est Serpens. Verùm antequam in medicamentis adhibeatur, diligẽter pręparandus est. In libro G igitur manuscripto cuiusdam Innominati, Serpentis sanguis, trũcato capite, & cauda, vase vitreo colligendus, & seruandus est: deinde ablatis interaneis, ritu anguillarum, deglubitur, pellisq; supra lignum posita exiccatur; & carnes diligenter lotæ, in olla cum duabus vini partibus coquuntur, iureq; cum aromatibus condito, laudantur in lepra, omni genere scabiei, epilepsia, & surditate. Quamuis Auicennas agens de medicamentis ad lepram attinentibus, commendet potius oleum, in quo Serpentes potissimum nigri, & decorticati incocti fuerint cum modico aceti, aquæ thapsiæ, & radice dracunculi.

Oleum de Serpẽtibus.

Alibi autem idem author oleum de Serpentibus describens, coquit Serpentes nigros in oleo sesami, lento igne, donec caro ab ossibus separetur. Postea, in cute detergenda, & auferenda impetigine illud summopere prædicat. Alij cum floribus herbæ

Podagræ remediũ.

paralysis Serpentes in oleo communi decoquunt; & hoc tanquam insigni medicamento, in podagra fæliciter vtuntur. Alioquin platearius in paralysi potius Serpentem rusum, quam aliud Serpentis genus adhibet. Plinius suffitu Serpentis inueterati, in men- H

Cinis Serpentis ad quid.

sibus prouocandis vtitur. Cinis etiam Serpentis combusti cum sale miscetur, & ad mentem Plinij, cum rosaceo, in contrariam aurem infunditur, vt dolor dentium sedetur. Prædictum cinerem Olaus Magnus in fistulis sanandis summoperè magnificat. Nicolaus Myrepsus Serpentes in olla concremat, & cinere cum æquali portione fænu

Strumarũ remedium.

græci, & mellis Attici mixto, strumis medetur. Demùm, referente Plinio, baculus, quo rana ab angue excussa sit, parturientes adiuuat. Sed notandum est hic aliquem potius Serpentem aquatilem intelligendum esse, cum rana in aquis ferè semper versetur.

Modò si ad virtutes medicas singularum partium Serpentis accedamus. In primis

Lib. 29.

Plinius oculum dextrum Serpentis, ad epiphoras, nempè ad oculorum inflammatio-

Cor Serpẽtis ad quid.

nes cum humoris copia, vtiliter alligat: dummodò Serpens viuus dimittatur. Ex eodem authore, cor anguis si mordeatur, aut alligetur, in odontalgia efficax esse perhi-

Iecur.

betur. Item iecur huius animalis si quis degustauerit, deinceps à nullo Serpente lædetur. Fel quoq; suis non caret virtutibus: nam Paulus Venetus promulgat, in Prouin-

L. 2. c. 40.

cia

A cia *Caraiam*, hoc caro vendi pretio; cum demorsos à cane rabido sanet, & mulier partus difficultate laborans, degustato huius fellis tantillo, facilè enitatur, nec non patiens hemorrhoidas, facto ex hoc felle linimento, paucos post dies liberetur. Exta Serpentũ aduersus omnium Serpentum ictus imposita, mirandum in modum valere Plinius opinatur. Sanguinem etiam, ex libro manuscripto Innominati, pluris, quàm balsamum, faciendum esse arbitramur: quandoquidem pallida labia eo linita rubicunda redduntur, facies hoc peruncta nullam contrahit maculam; deinde dentibus eodem perlinitis, omnis gingiuarum fœtor aufertur. Succedunt pinguedinis virtutes: hac enim cum oleo mixta Plinius strumis medetur. Matthiolus hanc cum vnguentis ad luem gallicam expugnandam spectantibus permiscet. Ex scriptis Innominati, aruina Serpentis cum butyro Maij in olla probè vitreata, & pasta obducta ne quidquam expiret, reponitur: postea lento igne, spatio horarum duodecim coquitur, pannoq; lineo percolatur, deinde in vasculis aureis, vel argenteis clauditur, ne quicquam exhalet: nam ad annos vsq; quadraginta, ad podagram, & paralysim efficax conseruatur. Hunc et-

B iam adipem Plinius ad disruptas oculorum partes cum ærugine miscet: cui adstipulatur Quintus Serenus, dum canit.

Anguibus ereptos adipes ærugine misce:
Hi poterunt ruptas oculorum iungere partes.

Tandem ad sterilitatem ob partus noxam, non solum Plinius, sed etiam Hippocrates hunc adipem commendant, si eo cum felle tauri mixto pessi imbuantur. Postmodum ex carnibus Serpentinis vtilitatem immensam percipiendam esse fatetur Porta: dum perpendens anguinas exuuias colligit ex hac signatura carnes horum animalium ad mundandam, & detergendam humanam cutim valere: in cibis enim sumptæ cunctas corporis superfluitates ad superficiem pellunt, iuuentutem conseruant, & alopeciæ, nec non lepræ medentur.

Auicennas verò, in detergenda lepra, has carnes inhumat, donec vermes ab illis enascantur: postmodum vnà cum vermibus illas exsiccat, & drachmam huius pulueris cum syrupo de melle, leproso exhibet. Immò his carnibus, elephantiasi, & strumis

C Tagautius medetur. Amplius secundùm alios, vsu carnis anguium, more anguillarum, lendes auferruntur. Item prædictæ carnes ad vulnera, & incisos neruos admodum conferre, ex signatura, Porta attestatur: quandoquidem Serpentes dissecti breui temporis spatio, & facili negotio coalescunt.

Cæterùm inter alias anguium partes, spolium in varijs affectionibus insignem videtur habere prærogatiuam: nam primùm Galenus senectam anguinam combustam, & illitam ad casum pilorum conducere autumat. Hinc fortè Timotheus, ad prohibẽdum capillorum defluuium, didicit senectam anguium comburere, eaque, cum axungia mixta caput inungere. In affectibus oculorum, hæc Serpentum membrana, sed potissimum viperina commendatur; nam Galenus illam, ad sugillationes cum aqua manna tritam adhibet. Immò sola huius frictione, ex Plinio, claritas oculorum augetur. His fortè verbis fretus Cardanus pronunciauit non corripi hebetudine visus, aut suffusione, qui quotidie de lecto surgens senecta anguina oculos fricauerit. Refert Galenus quosdam scripsisse senectam anguium in aceto coctam ad odontalgiam valere: quamuis

D Dioscorides hac in vino decocta, ad os colluendum, vtatur. Plinius verò hanc mixtam cum cera, ad dentes eradicandos, adhibet.

Similiter in otalgia corium anguium non est contemnendum: nam Dioscorides illud in vino coquit, deinde in aures dolore vexatas instillat. Theophrastus, ad prædictum affectum, in oleo coctum imponit. Alij ad aurium graueolentiam, pellem anguis in testa candefacta cum rosaceo vstam applicant. Alij fel testudinum cum senecta anguium, & aceto purulentis auribus prodesse opinantur. Tandem Archigenes apud Galenum, senectam anguium cum capitibus papaueris in oleo coctam auri dolore vexatæ infundit. In affectu colico, Galenus in vase æneo spolium anguis frigit, donec comburatur: deinde hoc in oleo dissoluto, partem laborantem inungit. At Plinius hoc spolium cum rosaceo in vase stãneo coctum, ad dysenterias, & tenesmones laudat: immò ex aceto, in omnibus vitijs sedis, efficax esse promulgat. Amplius propter antipathiam huius animalis cum homine, vt animaduertit Porta, suffimentum ex senecta anguium paratum, difficultates partus soluit: cui sententiæ Plinius quoq; assentitur,

Fel anguiũ *Hęmorrhoidum remedium.* *Sãguis anguium ad quid valent.* *Pinguedo.* *Podagræ, & Paralypsis remedium.* *In lib. de steril.* *Li. 5. Phyt. cap. 12.* *Carnes anguium ad lepram.* *L. 1. Instit. chirurg.* *Li. 5. Phyt. cap. 12.* *Li. 2. Eupor. rist.* *Part. 2. Arcan. c. 53.* *Part. 2. Arcan c. 53.* *Senecta anguium ad varios affectus.* *Lib. 9. de subtil.* *L. 11. de simp. med. fac.* *Lib 2. de mat. med. cap. 17.* *Lib. 3. de comp. med. sec. loc.* *Li. 2. Eupor. rist.* *Li. 1. Mag. nat.*

tur, dum lumbis parturientis hanc membranam alligat, sed à puerperio illam protinus remouet. Verùm nostra ætate, non senectam, sed pellem deglubitæ viperæ exsiccatam fæmori mulieris alligantes faciliorem partum reddere profitentur, nec præter rationem, cum ex libro manuscripto Innominati, pellis, & non senecta anguium supra ventrem mulieris in partu laborantis imponatur.

Pellis Viperæ exiccata partũ faciliorem reddit.

Arnoldus autem Villanouanus ex spolio Serpentis cum opopanace, myrrha, galbano, castoreo, stercore columbino, vel accipitris parat suffimen; indeq; fumum dimanantem per embotum in vterum recipi curat, vt fætus mortuus, & viuus educatur. Insuper Plinius senectam anguium cum masculo cancro tritam morsibus canis rabidi imponit. Immò, ex eodem, hæc vino incocta cicatrices ad pristinum colorem reducit, nec non omne verucarum genus delet, & in pelle taurina alligata spasmos fieri prohibet. Myrepsus hanc membranam cædit ad formam magni numismatis, & caricis intrudit, quas ieiuno, & inscio ægrotanti præbet edendas, vt spatio trium, vel quatuor horarum, internæ, & externæ eminentiæ decidant. Pariter pellis hæc sputo lauata, & supra apostema posita grauem dolorem sedat. Deniq; Auicennas lapidem Serpentis in lithiasi summopere commendat.

Morsus canis rabidi remedium.

VSVS IN VARIIS.

QVICVMQVE coniectamus esse exploratissimum, ex doctrina Plutarchi in Alexandro, Bacchantes tyrsigeras non solum angues impunè tractasse, verùm quoq; in tripudijs, & choreis, anguibus se cinxisse. Id significauit Catullus his versibus.

Euoe Bacchantes euoe capita inflectentes,
Harum pars tecta quatiebant cuspide tyrsos,
Pars se se tortis Serpentibus incingebant.

Item apud Ægyptios veteri consuetudine receptum fuit Reos capitali iudicio damnatos in foueam Serpentibus plenam præcipitare: ideòq; hac occasione virtus citrei mali aduersus angues cognita fuit, dum duo Rei, quorum alter malum citreum comederat, ad lacum Serpentum condemnati essent: hunc enim Serpentes, altero deuorato, intactum reliquerunt. Apud cæteros etiam Ethnicos, prædictum anguium supplicium Sanctissimi Christi Martyres passi sunt: nam Baptista Mantuanus de martyrio S. Teclæ verba faciens sic canebat.

Vsus anguium in supplicijs.

Tortilibus fætam colubris, fætam aspide, & hydris
Mittitur in foueam, sine vestibus, inter atroces
Nuda Feras.

Item in puniendis parricidis olim Serpente vtebantur; dum Reum cum Simia, gallo gallinaceo, & Serpente in culeo insutum in mare tanquam omni elemento indignum præcipitabant: addebatur Serpens tanquam homini inimicissimus, vt in reum crudeliter sæuire posset. Cur autem alij adderentur animantes suo loco explicatum fuit.

Parricidæ pœna.

India quoq; aduersus Elephantos, Serpentes nutrit longissimos, quibus tanta vis inest in vinciendo, vt postica sui corporis parte, elephanti animalis omnium robustissimi pedes ligent, & immotos contineant. Immò Ioannes Hugo agens de moribus Indorum recitat ibi multos circulatores magos versari, qui Serpentes è corbibus cantionibus eductos ad sonum musici instrumenti tripudiare cogunt: deinde eos tanquã domesticos osculis, amplexu, & collocutione coram populo facillimè contrectant, vt à spectatoribus pecunias corradant.

Vsus Serpentum in India.

Tzetzes narrat alium Serpentum vsum, dum olim Serpentes per fundas in exercitum Barbarorum, ad illos perterrefaciendos, immissos fuisse scribit. Neq; hoc à ratione alienum videtur; quoniam legimus apud Egnatium, quòd Annibal patria pulsus ad Anthiocum Syriæ Regem profectus est; cui, aduersus Romanos, naualem victoriam Serpentum stratagemate comparauit: nam Romanam classem ingenti vi Serpentum, quos figlinis incluserat vasis, adortus, illos in hostem nihil tale sperantem, de improuisò eiaculatus est: hinc trepidatio, ex trepidatione pugnæ obliuio, ex obliuione turpis hostium fuga orta est.

Vsus anguium in bello.
Lib.6.var. hist.

His

A His animaduersis, nunc varias Serpentum partes ponderabimus, quæ in varijs vsibus locum habent. In primis Mizaldus linguam Serpentis cera virginea inclusam in aure sinistra equi reponit, vt animal tanquam mortuum humi procumbat, qua ablata, non solum à terra surgit, sed quoq; animo alacriori currit. Olim Prisci maxilla Serpentis, ante serram inuentam, ad secundam vsi sunt: hinc puerum Attalum, instar maxillæ Serpentinæ, serram fabrefecisse multi arbitrantur. Carnibus anguinis vtitur auceps ab Oppiano edoctus, vt aues citius pennas mutent. Quamuis Mizaldus pulpamentum gallinæ carnibus Serpentum nutritæ, pro mutatione plumarum accipitri exhibeat. Præterea adeps Serpentis apud Veterinarios est ex vsu: nam ad equorum stranguriam, Hierocles cuidam medicamento permiscet stercus lacerti, sanguinem columbæ, & στέαρ ἑρπετοῦ, nempè sebum Serpentis, vt multi interpretantur.

Centur. 2.

Lingua Serpentis.

Serræ inuentio.

Centur. 8.

Adipe anguium Veterinarij vtuntur.

Rursus idem author in sanando vlcere maligno dorsi equorum ex compressione nato, nec non in equina scabie delenda, adipem Serpentinum adhibet. Iterum ad fistulas in vngulis equorum ortas commendat vnguentum ex adipe Serpentis collecto, dum B frusta Serpentum in veru assantur. Albertus, qui partibus Serpentum perpetuò nugatur, sumit corium vnius, sanguinem alterius, & alterius adipem, permiscens omnia in panno exequiarum accendit in lucerna, vt tota domus viridis, plenaq; Serpentibus appareat. Alibi ex pinguedine Serpentis, modico salis, & panno exequiarum quatuor format elychnia cum oleo sambucino in lampade noua penès quatuor angulos domus accendenda, vt domus lacum Serpentum repræsentet. Aliter spolio Serpentis nigri in cauitate lampadis viridis, vel nigræ collocat; deinde ex adipe eiusdem Serpentis, & panno exequiarum concinnatum ellychnium, & accensum in oleo sambucino suspendit, vt totam ædem iconibus anguium repleat, donec lampas extinguatur. Neq; omittendum est Serpentis ouum, quod aliqui in litibus superandis, & cōtrouersijs dirimendis minimè infrugiferum se expertos esse fatentur: quapropter quidam eques Romanus hac superstitione motus, ouum Serpentis secum deferebat, dum coram Claudio Augusto litigaret: ideò Serpentis ouum gestare deprehensus tanquam veneficus, iussu Principis, interfectus fuit; inde comparata sibi nece, vnde, ad referendam victoriam, C opem expectabat. Demùm tabem Serpentum ab vsu remouendam non esse asseuerat Porta: quandoquidem ad communicandam ferro talem temperaturam, vt marmor porphyriticum incidat, illud candefactum in tabe Serpentis extinguit.

Nugamento Alberti.

Anguinū ouum ad quid.

L. 13. Mag. nat.

Tabes anguina ad quid.

Demùm senecta, & corium anguium varios etiam habere vsus dicitur. Primitus Amazonibus, referente Pierio, coria anguium tegumentorum bellicorum vsum præstabant. Palladius, vt poma florem continerent, vrinam veterem cum æquali portione aquæ temperabat: deinde totius anni spatio id radicibus ter infundebat, vel corio anguis inuoluebat. Corium quoq; Serpentis in templo Apollinis, olim adhibitum fuisse nonnulli affirmant: nam tripus ille, vel sedes cum vase aureo à tribus pedibus fulta, collocata in templo Apollinis, vbi sedentes Phœbi sacerdotissæ dubia petentibus soluebant, cortinam æream habebat, secus quam prædictæ Phœbi ministræ responsa dabant: de qua Virgilius sic cecinit.

Corij Serpentini vsus varij.

——— *neq; te Phœbi cortina fefellit.*

Lib. 6. Æneid.

Hanc autem cortinam antiquitùs ex pelle Serpentis ab Apolline interfecti fabrefactam D fuisse multi asseuerant. Insuper senectam anguineam ad varios vsus tractam fuisse legimus: etenim Antiqui Serpentum exuuias tanquam amuleta pharmaca, in armillis ligare consueuerant. De his igitur Suetonius Tranquillus hæc habet. *Deprehensis in lecto eius, circa ceruicalia, Serpentis exuuijs, quas tamen aureæ armillæ, ex voluntate matris, inclusas dextro brachio gestauit.*

Lib. 6. de duodecim Cæsaribus.

Postmodum de hac anguium senecta, Cardanus miranda prædicat nugamenta: nimirum si cinis huius crematę, Luna Soli opposita, & primam Arietis faciem occupante, inspergatur capiti alicuius, somnia terribilia excitabit: si ex eo diluto facies lauetur, horribilis ante conspectum hominum apparebit: si sub lingua teneatur, bonarum litterarum, ac linguarum præsidijs quis instructus esse videbitur: si sub planta pedis gestetur, apud Principes, & magistratus gratiosus erit. Addit incertus author, quòd puluis anguini spolij paratus, Luna ad Solis oppositionem properante, & per primam Arietis partem gradiente, in scutella lignea, vel metallica si supra mensam collocatus, si aderit ibi venenum, dispergetur. Verùm his omissis, ad seria, & vtiliora descendemus. Plinius enim

Lib. 9. de subtil.

Pellis Serpentinæ vsus.

enim hanc pellem tritam cum sale, & serpillo inijcit in fauces boum, vua maturescen-te, vt per totum anni curriculum valeant. Alij hunc puluerem inspergunt, vt apes ad aluearia reuertantur. Deniq; Odoardus Vuot hanc senectam anguium in capsis, & ar-marijs inter pannos reponit, vt illos à tineis tueatur.

L.6.de diff. Anim.

DE VIPERA.
Caput II.

ÆQVIVOCA.

VT nihil non distinctè, & adamussim de hac bestia exprimatur, à qua, inter cæteros Serpentes, historiam inchoamus: cùm hæc θηρίον, nimi-rum fera Græcis κατ' ἐξοχὴν, idest per excellentiam dicatur, tum quia inter Serpentes maximè insignis, ob veneni facultatem habeatur; tum etiam, quia Medici ex hac fera vtilitatem immensam accipiant, vt suo loco vbertim agetur. Primum huius feræ nomen, cùm apud Latinos, tùm apud Græcos non est situm extra omnem dubietatis aleam: siquidem prima fronte Vipera dicitur fuisse quædam anus venefica, in quam Petrus Crinitus carmen scripsit elegantissimum. Deinde, ex Alberti, & Isidori sententia, Vipera est piscis marinus, aliter araneus nuncupatus. Amplius Vipera secundùm alios appellatur cancer mini-mus, nonnullis pinnothera cognominatus, qui, vt voluit Plinius, vacuis ostreorum te-stis se condit, deinde auctus in capaciores migrat: hac de re à Lucano hæc vipera cu-stos pretiosæ conchæ nominatur hunc in modum.

Vipera nomen anus. *Vipera piscis.* *Viperà cãcri species.* *Li.6.Pharsal.*

Non Arabum volucer Serpens, innataq; rubris
Æquoribus custos pretiosæ vipera conchæ.

Alioquin apud Lexicographos græcos huiusmodi cancellus πιννοθήρις dicitur, qui, ex Athenæo, pinnam semper concomitans, illam hiantem obseruat, num pisciculi in eam ingressi sint; siquidem leui morsu comprimendam concham, prædamq; illapsam ca-piendam esse docet. Quamuis alij fuerint huius opinionis, Lucanum, loco citato, non de prædicto animalculo verba fecisse, sed de vipera Serpente in mari rubro potissimum versante, quæ conchas margaritiferas ibi diligentissimè obseruat. Demùm illam ophi-tis marmoris speciem punctis nigris in liuido corpore constantem Lithotomi nostræ ætatis viperam Ægypti appellant. Ex altera parte apud Græcos, vocabulum, ἐχίδνα, quod viperam denotat, maiori æquiuocatione laborare videtur: Nam Sanctius in com-mentarijs ad Alciatum, vbi icon Bellerophontis Chimeram extinguentis repræsenta-tur, echidnam chimeræ fuisse matrem retulit; idemq; Cælius asseuerat. Gyraldus ve-rò Echidnam fuisse nympham prodidit. Verùm Hesiodus in Theogonia, Echidnam sta-tuit esse nympham, parte superiori spetiosam puellam, infima verò immanem Serpen-tem, in specu quodam versantem, & cruda mandentem: quæ tandem cum Typhone mixta Cerberum Inferorum canem, & Hydram peperisse dicitur. Hæc fortè apud Eu-stathium vocatur ἐχίδνα μιξοπάρθενος, nimirum vipera virgini mixta. Immò Tzetzes hanc memorans sic legit. ἡ ἐχίδνα περὶ λυδιαν σερνα, καὶ κεφαλὴν κόρη, τὰ δὲ κάτω ὄφις. Hæc igitnr erat virgo vmbelico tenùs, reliqua Serpentis species, quæ postmo-dum, Herodoto teste, compressa ab Hercule Agathyrsum, Gelonum, & Scythum con-cepit: nam Hercules boues Geryonis agens, cum in Scythiam peruenisset, accidit, vt equæ eius à curru solutæ pascentes, ipso interim dormiente, aliò migrauerint; quare experrectus eas indagans in antrum quoddam à prædicto monstro ex virgine, & vipe-ra integrato habitatum ingressus est: quod monstrum se illi equas restituturum promi-sit, dummodo cum ipso prius congrederetur.

Lib.3. *Vipera Ægypti quid sit.* *Embl. 14.* *Echidnæ æquiuocationes.* *Lib. 4.*

In genere muscarum quædam species viperis valdè similis, echidna appellatur, quam multi authores non proletarij ab hac signatura, aduersus viperarum ictus non medio-criter valere astruunt. Ad finem hoc nomen (echidna) à Poetis pro hydra, ab Hercu-le superata accipitur. Id præstitit Ouidius in Fastis, quando cecinit.

Echidna est quædã muscæ species. *Lib. 3.*

Sangui-

A *Sanguine Centauri, Lerneæ sanguis echidnæ*
Mixtus ad auxilium tempora nulla dabat.

Interdum echidna pro quocumque Serpente sumitur; ideòque Ouidius in hoc sensu sic canebat.

Oris cerberei spumas, & virus echidnæ. — *Lib. 4. Metam.*

Alibi quoq; idem author echidnam in eodem significatu vsurpauit canens.

Pars quoq; Lerneæ Serpens eius vnus echidnæ. — *Lib. 9. Metam.*

SYNONIMA, EORUMQUE ETYMUM.

B QUIDAM Grammatici viperam, quoniam vi pariat nuncupatam fuisse opinantur: quandoquidē Priscorum nonnulli à fætu exeunte aluum matris lacerari commenti sunt. At secundùm rei veritatem, vipera dicta est quasi viuipara, & per contractionem vipara, & vipera: cum hæc, in genere Serpentum, oua intra aluum concipiat, deinde fætum viuum enitatur. Ideo Nicander in Theriacis sic canebat.

Sola etenim viuo grauidatur vipera fœtu,
Mortua cum reliquum passim genus oua reponat,
Squamigerosq; greges per inhospita tesqua propaget.

Quicquid scribat Suessanus in Commentarijs ad Aristotelem, quòd vipera non sit Serpens: cum Serpens à Philosopho appelletur ὄφις, & vipera ἔχις. Clarissimus Mercurialis optimo iure hoc Suessani nugamentum admiratur: proptereaquòd Aristoteles alibi viperam in genere ὀφεῶν, idest Serpentum collocauit. Quamuis, ad mentem ipsius Philosophi, vipera duabus conditionibus reliquo Serpentum generi non conuenientibus gaudeat: prima est, quòd vipera fætum viuum edit; altera est, quòd brumali tempore cæteri Serpentes sub terra, viperæ autem sub saxis stabulantur. In asserti confirmationem, doctrinam Auicennæ, & Plinij in medium afferremus, qui nominantes Serpentem, viperam per excellentiam intellexerunt: sicuti hoc nomen ὄφις apud Græcos, quod per excellentiam aliquando pro vna specie Serpentis, idest pro vipera vsurpatur. Immò Oppianus de congressu murenæ, & Serpentis verba faciens, nominando Serpentem viperam intelligere voluit. Insuper vipera, ex mente Physiologi, nepa cognominatur: cum nepa stimulo libidinis agitata caput maris præcidat, & tandem ipsa ab exeunte fætu necetur. Hæc opinio absurda esse videtur: cum nepa, ex probatorum authorum sententia, scorpius esse perhibeatur.

L. 1. de Gener. Anim. cap. 10.
Lib. 3. de Gen. An. c. vlt.
C
Nepa num sit vipera.

Ceterùm animaduertendum est, quòd vipera est Serpens in marem, & fæminam distinctus. Quamuis Latini vocabulorum inopia coacti, vna, & eadem voce, tam marem, quàm fæminam complectantur: nam habent infinita alia nomina, velut Simia, mustela, columba, & similia, quibus vterq; sexus denotatur. At Græci copia nominum redundantes, duobus distinctis vocabulis, viperam marem, & fæminam designant: cum ipsis vipera mas ἔχις, fæmina verò ἔχιδνα nominetur. Circumfertur enim hoc vulgatum carmen.

D

Vipera Romanis, Græcis dicetur ἔχιδνα.

Quapropter Græci suas de vipera historias inscribunt. Περί ἔχεως, καὶ ἐχίδνης. Quoad etymum, grauissimi authores retulerunt viperam Græcis nuncupari ἔχιδναν παρὰ τὸ ἔχειν ἐν ἑαυτῇ τὴν γωνὴν ἄχρι θανάτου. nimirum quia ad interitum vsq; fætum contineat: quandoquidem ventrem matris, hora paritionis, à fætu lacerari credebant. At Suidas, & author etymologici tradiderunt ἔχιδναν dici posse παρὰ του ἔχειν ἐν αὐτῇ τὸ ζῶον; quoniam vipera intra aluum animal contineat, ad aliorum differentiam Serpentum, qui oua concipientes, eadem enituntur. Hæc autem etymologia, vt nostra fert opinio, magis probanda est. Hodie in Græcia (teste Bellonio) quidam Serpens, echendra cognominatur corrupto nomine ab echidna: nihilominus hic Serpens ipsi vera vipera esse non videtur. Varinus πιαλέες ὄφεις pro viperis vsurpat: cum tamen prædictæ voces pingues Serpentes denotent: πίος enim pinguedo exponitur.

Echidnæ etymum.
Echendra quod nomen sit.

In Miscell.

Italis, ex Nipho, & Leoniceno, hæc bestia marassus nominatur. Quod autem maras-
sus, & vipera sint synonima, authores inter se sententijs variant. Primitus tradit Bu-
deus se Romæ viperam, quam Itali circulatores, sub nomine Marassi, ostentant, sæpè
diuq; aspexisse, atq; Priscorum viperam haudquaquam sibi visam fuisse. Alij pronun-
ciarunt Marassum esse Serpentem venenosum longitudine vnius cubiti, coloris cinerei,
& oculis minimis, nec non igneis refertum, quæ conditiones in vipera minimè obser-
uantur. Præterea Quatramius in sua historia Theriacæ, & Mithridati, marassos con-
templatur vario colore insignitos, nẽpè subrubro, subflauo, cinereo, nigro, leucophæo,
& varium arenarũ colorem imitante; cum vera vipera subflaui, & rufi coloris esse per-
hibeatur. Insuper addit marassi oculos esse rubicundos; cum oculi viperæ subrubri
conspiciantur. Item vipera quasi summitati caudæ innixa incedit, quem gressum natu-
ra marassis non concessit. Ad finem marassum marem quatuor armatum dentibus esse
attestatur, cum vipera mas duobus tantummodo muniatur. Quare hic author omnes
marassorum conditiones potius aspidibus, quàm viperis competere asseuerat.

In lib. de Dips. & Thir.

Ex altera parte viri doctissimi affirmant viperam Antiquorum à marassis Italorum
minimè discrepare. Nicolaus Leonicenus hoc argumento licet leui viperam esse ma-
rassum astruit: nimirum quoniam Aristoteles, & alij authores non vulgares à sola vipe-
ra inter cæteros Serpentes viuum fætum in lucem edi scripserint; qui partus Marassis
Italorum competit. Leue autem prædictum opinamur esse argumentum, cum etiam
Cerastes, seps, & alij Serpentes huius generis, ad instar viperæ, & marassi, viuum ani-
mal enitantur. Præterea Cælius Rhodiginus viperam vulgò marassum nuncupari, &
nomenclaturam minimè barbaram esse suspicatur; cum à Populis Marsis deducatur,
qui huiusmodi Serpentum genus familiariter pertractant, & viperam appellitant. Præ-
dictis addere possumus maximam viperæ Antiquorum cum marassis Italorum conue-
nientiam; siquidem Aetius scriptum reliquit viperam esse flauam, & Nicãder illam Ce-
rasti assimilauit. Nihilominus hunc viperæ colorem melius expressit Galenus, quan-
do viperam subrufam prædicabat, qui color, si maculæ nigricantes Marassi demantur,
optimè quadrat.

Lib. 6. lect. Ant. c. 16.

In lib. de Ther. ad Pis.

Deinde Cerastis, cui, ex Nicandro, vipera est similis, demptis corniculis, prædicti
coloris esse celebratur. Itaq; Nicander viperæ colorem silentio inuoluit, satis esse ar-
bitratus viperam Cerasti comparasse: cum huiusmodi Serpentes viuos fætus, & non oua
pariant. Amplius Nicander viperæ fæminæ plures dentes, mari autem binos assignat,
pariter Aetius totidem. Verùm hic dentium numerus Marasso Italorum, & fæminæ, &
mari competit. Neq; refragatur nostræ opinioni Nicander, quando dentes viperæ la-
tos describit; cum tamen in Marassis nostris exiles obseruentur: siquidem lati in com-
paratione ad dentes aliorum Serpentum Nicandro dicebantur. Insuper cauda Marassi
fęminæ magis κολόβη nempè mutila, quàm mari inest: quemadmodum de sua vipera
Nicander toties decantauit. Immò marassi ictus eadem generat symptomata, quæ de
morsu suæ viperæ Veteres prædicabant. Accedit, quòd soli Marsi, qui (teste Plinio) Ita-
liæ sunt populi, viperas venari soleant, à quibus huiusmodi bestiæ nomenclaturam de-
duxerunt. Item rustici Bononiensis agri, Serpentes, quos peiores esse iudicant, nempè
viperas Magarassos indigitant. Prædictis etiam addamus, quòd Plinius viperæ dupli-
cem vuluam tribuit, quam prærogatiuam in Marasso fæmina, & duplicem penem in ma-
re olim clarissimus Anatomicus Gaspar Taliacotius manifestissimè, secans huiusmodi
bestias, demonstrauit. Idem postea repetit Baldus Angelus Abbatius in sua viperæ hi-
storia, veluti inferius in Anatomicis enucleabimus. Non est tamen negandum ad mon-
tem Quatranij, quòd multis in locis aspides etiam marassi nominentur.

L. 11. c. 37.

Lib. 3. de hist. An.

Suessanus in Cõmentarijs ad Aristotelem viperam Scurtionem vocitat. Et apud Ni-
colum Florentinum Scorzonei viperæ nominãtur: quamuis sint, qui scribant hoc voca-
bulum (Scorzone) apud Italos esse nomen generale ad omnes Serpentes, qui repunt,
& dentibus feriunt; apud Hetruscos populos, Oscorzones appellantur viperæ; hocq;
antiquum nomen deducunt ab Osco, qui olim Hetruscis imperauit, & pro Insigni, Ser-
pentis Icone delectabatur: hunc autem anguem fuisse speciem Serpẽtis celeberrimam
nempè viperam, multi affimant. Sed tandem temporis tractu, dempta litera O. scurzo-
nes huiusmodi Serpentes nuncupati fuerunt. Alij referunt hoc nomen, Scurzo, esse
Hispanicum; nihilominus est Catalonicum, nec viperam propriè significat, sed illum
Serpen-

A Serpentem viperæ ſimilem, cui herba Scorzonera aduerſatur. Alioquin Hiſpanis vipera Biuora, & Bicha, Gallis autem Vipere nominatur. Alij tradunt, quòd Arabes, & barbaram ſectantes medicinam, Thyri vocabulo, omnes Serpentes, ſed viperas potiſſimum intelligant: Idcircò affectio illa Græcis cognominata ophiaſis, ipſis Thyria nominatur, vocabulo à Græcis detorto, qui hac voce, θηρίον, feram indicant. Neq; hoc videtur admiratione dignum: ſiquidem Andromachus, & ipſe viperinos paſtillos ferinos appellauit, non alia fortè ductus ratione, niſi quia τὴρ, ſeu τηρίον nonnunquam pro vipera vſurpatur. Ideòq; paſtilli, ſeu trochiſci ex viperis parati, non immeritò theriaci cognominantur: cum tamen in hanc antidotum carnes viperarum, & non aliarum ferarum ingrediantur. Aliter vipera Labane, & Alſahay Arabibus dicitur. Alſe quoq; ad mentem Leoniceni, viperam in ſcholis Arabum denotat. At ſecundùm Andream Bellunenſem Alafarai, & Alſahai eſt nomen proprium viperæ, ex qua, illa celebratiſſima antidotus nempè theriaca paratur. Cæterùm leguntur apud Syluaticum nomina barbara, Eoſman, Synon, & Aſis, quibus vipera deſignatur. Aſis tamen eſſe videtur B nomen detortum à voce græca ὄφις, ophis, quæ interdum per excellentiam viperam indicare ſolet. Tandem hæc beſtia Germanis ſecundum Matthiolum, Brandiſchlangen, ſecundum alios, Ein Nacer Sotter, & ſecundùm Geſnerum, Ein Beꝯnater, Viper nater appellatur.

Nomina Arabica viperæ.

GENVS, ET DIFFERENTIÆ.

PERSONANT Sueſſani monimenta, ad rem noſtram, nulla conſideratione digna in commentarijs ad Ariſtotelem, viperam ad genus Serpentum minimè reduci poſſe: cum Ariſtoteli vipera ἔχις, & Serpens ὄφις nominetur: & tamen Ariſtoteles (annotante clariſſimo Mercuriali) viperam inter Serpentum genera enumerauit: vt etiam paulò ante atteſtati ſumus. Similiter explodenda eſt illorum opinio, qui ἔχιν C ἀπὸ τῆς ἐχίδνης, ſcilicet viperam marem à fæmina genere, & natura diſcrepare arbitrati ſunt, his potiſſimum moti rationibus, primò quoniam ἀπὸ τοῦ ἔχεος percuſſus conuulſione, non ſimiliter ἀπὸ ἐχιδνῆς afficiatur: deinde quia ἐχίδνης morſus albus, & ἔχεως liuidus eſſe feratur: tertiò, quoniam ad mentem Nicandri, duorum veſtigia dentium appareant, dum morſum infligit ἔχις, plurium verò, ſi momorderit ἔχιδνα. Has rationes nullum pondus apud viros eruditos habere arbitramur: ſiquidem claſſici authores conueniunt vniuerſi, ἔχιν ἀπὸ τῆς ἐχίδνης, non genere, non natura, ſed ſexu tantummodo differre; cum illum marem, hanc fæminam eſſe pronuncient. Auicennas ſpecies viperarum diuerſas conſtituere videtur, dum ſcribit viperas eſſe Aleſilati, inter quas, quercinas, & ſitim inducentes reponit. propterea ad aures Auicennæ (vt notat Leonicenus) vipera non erit nomen ſpeciei, ſed generis ſub ſe multas ſpecies comprehendentis. Vnde etiam colligendum eſt hunc authorem aſſignare viperis multas conditiones, quæ ad alios etiam Serpentes pertinent.

Lib. 5. de gener. An. c. 10.

Echis, & Echidna differũt ſexu, nõ ſpecie.

Præterquamquod idem Auicennas videtur exiſtimaſſe Thyrum eſſe Serpentem à viD pera valdè diuerſum: quandoquidem in varijs theriacæ deſcriptionibus interdum trochiſcos Thyri, aliquando trochiſcos ex viperis nominauit. Hinc poſtea aliqui authores nuperi nixi Auicennæ authoritati trochiſcos thyri, à trochiſcis viperinis diſcrepare crediderunt. Gentilis Auicennæ interpres viperinã naturam non vni ſpeciei, ſed multis Serpentum generibus communem eſſe exponit. Nicolus Florentinus verba faciens de ſpeciebus anguium, quandoq; viperam inter Serpentes cornutos in Ægypto naſcentes reponit, & paulò poſt, ex Ariſtotelis authoritate, thyrum inter Serpentes ouiparos memorat: deinde addit Serpentes graciles, & oblongos eſſe viperas apud nos inuentas, quarum aliæ maioris, aliæ minoris malitiæ eſſe perhibentur; immo ipſas tanquam ſurdis proximas inter aſpides collocat.

Serm. 4. ca. 18.

Idem author alibi ſcriptis mandauit paruas viperas in noſtris regionibus ſtabulari, inter quas breues, & craſſas noſtro idiomate *Scorzoni* dictas enumerat. Hinc colligendum eſt hunc authorem, ſub nomine viperarũ, plures Serpentes, & etiam aſpides comprehendiſſe. Nec mirandum eſt ipſum fuiſſe hallucinatum: ſiquidem citat etiam Galenum

Scorzoni q Serpentes.

lenum loquentem de Regina Ægypti ſemetipſam interficiente imponendo mamum ſu-
pra thyrum, cum tamen Galenus ſcribens de theriaca ad Piſonem, interitum huius re-
ginæ, nec thyro, nec viperæ, ſed aſpidi attribuerit. In eodem errore (teſte Leoniceno)
verſatus eſt Montagnana, dum echidnam, nempè viperam, ſiue thyrum ad aſpidum ge-
nus reduxit. Et tamen Galenus in ſermone de theriaca ad Piſonem, aſpides à viperis ma-
nifeſtiſſimè diſtinguit.

In lib. de Thyro.

Qua ratione varij Serpentes ad viperas referãtur.

Albertus Magnus multas viperarum ſpecies conſtituit, & interdum ſpeciem pro ſum-
mo genere vſurpat: cui ſententiæ non eſt adhærendum, cum doctrina Ariſtotelis aliud
nobis inſinuet. Eſt quidem verùm in doctrina Nicandri, Æliani, & Aetij, hós angues,
nempè hæmorrhoim, ceraſtem, & dipſadem ad viperas referendos eſſe: etenim more
viperarum oua concipiunt, & fætus viuos excludunt. Id autem inferius ad aures Euan-
geliſtæ Quatramij diligentius contemplabimur. Prædictis Serpentibus nonnulli addunt
aſpidem, tanquam fætus viuos parientem: cui ſententiæ refragantur Hiſtoriogra-
phi dicentes oua Crocodili, & aſpidis ſub terra occultata, & ab Ichneumone inuenta
frangi, niſi per oua aſpidum, oua aliorum Serpentum intellexerint. Præterea Galenus
viperam longè diuerſam eſſe à dipſade prodidit; quod Hieronymus Cardanus minimè
animaduertens viperam cum dipſade confundebat. Hinc colligendũ eſt viperam illam
veram eſſe, cuius carnes compoſitionem theriacæ ingrediuntur: quamuis poſtmodum
detur aliud genus Serpentis catulos, & non oua enitens, quod etiam nomine viperæ
donandum eſt.

Lib. 11. de ſimp. med. fac.

Serpẽtes fœtus viuos excludentes.

L. 14. Hierogl.

Idcircò Euangeliſta Quatramius in hiſtoria theriacæ, & mithridati, aſſeuerantius
dicit plures viperarum ſpecies aſſignari, cum proprijs oculis obſeruauerit aſpidem,
ſepam, & Ammoditem catulos, & non oua excludere: quamobrem non eſt contem-
nenda ſententia Pierij Valeriani, qui ad mentem nonnullorũ, ſcriptum reliquit quædam
Serpentum genera, præter viperas, animal parere; quamquam has Serpentum ſpecies
non nominauerit. Immò ſuſpicatur Quatramius, præter nominatos Serpentes, inue-
niri etiam alios, ritu viperarum, parientes quemadmodum vnuſquiſq; varias anguium
ſpecies in capſulis diſtinctis claudendo obſeruare, & conſpicari poterit.

Li. 4. Phyt. c. 28.

Differẽtiæ ratione coloris.

Li. 2. c. 16.

Præter hæc, ratione coloris, viperæ inter ſe differre dicuntur: nam Porta fatetur ſe
obſeruaſſe mutatione Soli, in quo huiuſmodi beſtiæ viuunt, alias virides, alias ru-
bras, alias rufas, alias albas, alias nigras inueniri. Vnde Cardanus quoque magnam
diuerſitatem viperarum in colore, ob locorum, & regionum ſitum, annotauit. Ne-
que admiratione vlla teneri debemus: ſiquidem Pauſanias in Æthiopia, & Libya vipe-
ras nigras eſſe teſtificatur: etenim illud clima non ſolum indigenas, ſed etiam aduenas,
temporis tractu fuſcat. Deinde meminit Cardanus, in recenſendo tabis remedio, cuiuſ-
dã viperæ rubræ craſſæ, & breuis ab Italis *Milort* nuncupatæ: quamuis poſtea Matthio-
lus in commentarijs ad Dioſcoridem hanc opinionem explodat dicens, Serpentem,
quem Mediolanenſes, & cæteri Inſubres vocant *Milort* à vipera diſcrepare: cum hoc
animal ſit innocentiſſimum, & domibus familiare; vipera autem ictibus perimat. In
prædictorum cõfirmationem addemus verba Bellonij pronunciantis, quòd curioſitas, &
deſiderium cognoſcendi viperas effecit, vt ipſe in Anglia, Gallia, Italia, Græcia, Aſia,
& Ægypto, viperas colore, & forma diuerſas obſeruauerit.

Differẽtiæ viperarum ratione veneni.

Nonnulli, ratione veneni, viperas inter ſe diſcriminare conantur, dum alias vene-
natas, alias non venenatas eſſe conſtituunt. Non venenatas autem magnas, & capri-
mulgas nuncupatas eſſe aſſerunt; quia libenter caprarum, & vaccarum vbera ſugant:
cum tamen hoc Serpentum genus à viperis omninò ſegregandum ſit. Alij ponderan-
tes ſymptomata morſus illius Serpentis *Eſcurzo* nominati eſſe ſimilia ſymptomatibus
inductis ab ictu viperæ, talem Serpentem ad viperarum genus retulerunt: cum tamen,
toto cælo, à vipera diſcrepet: eſt enim animal longitudine ſeſquipalmari, parte infima
tenui, & paulatim ad caput vſq; craſſeſcente, capite craſſo, & quadrato, ore magno, &
hiante, lingua nigra, & mucronata, dentibus puſillis, quibus ferit, licèt etiã lingua inſtar
aculei ſcorpionis pnugat, prędit eſt colore cinereo nigricante maculis diſtincto, tardè
incedit, & deniq; (teſte Nicolao Monarde) eius morſui ſola herba Scorzonera occurrit.

In lib. de ijs, quorum morſus eſt venenatus

Ratione magnitudinis, & paruitatis, promulgat Atheneus beſtias ex vipera ma-
re, & muræna genitas eſſe alijs viperis minores, variegatas, & quodammodo al-
teram viperarum ſpeciem repræſentare. Item Amatus Luſitanus in Dioſcoridem
animad-

A animaduertit viperas in Hispania nonnisi cubitales inueniri. Ex altera parte viperas etiam immensæ magnitudinis reperiri, Strabo retulit: quandoquidem Porus Indorum Rex Augusto dona misit, viperas ingentes, Serpentes decem cubitorum, testudinem fluuiatilem trium cubitorum, & perdicem vulture maiorem. Ælianus quoq; ex aliorum sententia, viperas Trogloditæ Regionis ita grandes constituit, vt longitudinem decem, & nouem cubitorum æquent. Cardanus etiam tradidit viperas longitudine viginti pedum in aurea Castillia versari; quam veritatem Scaliger sibi persuadere non potest. Cùm tamen hoc à veritate penitus alienum esse nequeat: nam quemadmodum homines pro varietate Regionum, & natura, & proceritate differunt; idq; fit ratione caloris innati, qui in alijs imbecillis, in alijs validus dominatur. Ita etiam reliqua animantia, & quicquid est vitæ particeps, pro diuersitate climatum, inter se discrepare solent: quocirca Nicander iure optimo scriptum reliquit magnas, & paruas viperas inueniri. Itaq; Europa paruas, & breues nutrit viperas; cum hoc clima, in comparatione ad Asiam, frigidum sit: & viperæ veluti, & cæteri Serpentes frigidæ sunt naturæ, &

Lib. 5.

Li. 9. c. 33.

Exercit. 175.

B incolentes Regionem frigidam calorem innatum habent robustiorem, & maiorem cibi copiam assumunt, quàm habitantes regionem calidam. Pari ratione caliditas Asiæ defectum naturæ frigidæ viperarũ supplet, veluti frigiditas Europæ earum incrementum remoratur. Propterea Nicander in Theriacis hanc diuersitatem Viperarum memorat hunc in modum.

Viperæ Europeæ quales.

Hic quoq; vipeream, quæ cernit acuta, figuram
Aspicias, vt non vno se corpore prodat,
Et nunc hæc longum, paruum trahat illa volumen,
Ne pare consimiles forma sit vbiq; dracones
Cernere, nam gignit nostra hæc Europa minores.
Tum qui molle supra prætendat cornua guttur,
Et quodam candore micent, alij ad scopulosos
Scironis montes, alta & Pannomia, & ipsum
Riphæum, & dictum Corui cognomine pagum,
C *Et canentem habitant Aselenum quin, & alumna*
Fert Asia vltra tres longis qui tractibus vlnas
Se tendant, rigidum quales Boccatteron, atq;
Arduus Ægages, & celsus Cercaphus intra
Se multos refouet.

Viperis igitur, & alijs Serpentibus redundant Europæ montes, nimirum Sciron, Pannomia, Aselenus, Corax, & Riphæus. Sciron autem celebratur mons saxosus in Græcia apud Athenas, ita cognominatus à Scirone latrone, cuius ossa (postquã fuit à Theseo superatus) in prædictum montem conuersa esse perhibentur, vt monimentis mandauit Ouidius. At Buccateron, Ægages, & Cercaphus montes Asiæ viperas Europeis multò longiores nutriunt. Hoc verum esse nobis persuadet Bellonius, qui viperas Ægyptiacas, ratione amplitudinis pellis, à nostris discrepantes obseruauit: etenim pelles illarum tomento repletæ duplo maiores apparent, quod viperis aliarum regionum contingere minimè conspicatus est. Tandem vt differentijs coronidem addamus Prosper Alpinus sermonem habens de medicina Ægyptiorum, scriptis mandauit in Illyrio stabulari viperas vnico in fronte cornu insignes, Italorum viperis valdè similes, capite latiore, & compressiore, mas album gerit cornu, fæmina duo tanquam acus in syncipite gestat, Cerastes tamen non sunt, immò ictu eadem, quæ vipera, patientibus symptomata afferunt; hasq; Ægyptij Thair vocant, voce non longè diuersa à θὴρ, quo nomine multi authores, vt relatum fuit superius, viperam indigitare solent: immò id in maiorem admirationem trahit Prosperum Alpinum, quòd Ægyptij ex his bestijs cornigeris suam theriacam concinnant.

Viperæ mõtanis locis delectantur.

L. 8. Metã.

Li. 2. obser. cap. 70.

Lib. 4. c. 8.

D

FORMA, ET DESCRIPTIO.

VIPERA eſt venenoſus Serpens, pollicis craſſitudine, duorum cubi-
torum longitudine, plus minuſuè, varij coloris, plano, latoq; capite,
recta incedens ceruice, reliquo corpore reptans, & ſaltuatim in anima-
lia irruens. At rectius poſſumus aſſeuerare, quòd vipera ſit longitu-
dine cubitali, & ſæpè prolixiore, colore ſubflauo pluribus maculis
conſperſo. Mas habet caput anguſtum, & acutum, collum craſſius, &
reliquum corpus tenuius, quàm fæmina: paulatim cauda illius, ritu aliorum Serpentum
gracileſcit, non autem aceruatim vt cauda fæminæ, ſquamas habet circa extremitatem
caudæ aſperiores, quas ira percitus ſubrigit; quemadmodum plumæ galli gallinacei in-
ter dimicandum eriguntur. Meatus excrementorum in cauda eſt ventri propinquior. F
Dentes canini illi duo inſunt, fæminæ verò plures, veluti Nicander in Theriacis elegan-
ter decantauit his verſibus.

Τοῦ μὲν ὕπερ κυνόδοντε δύο χροὶ τεκμαίρονται
Ἰο̃ν ἐρευγόμενοι, πλέονες δὲ τοὶ αἰεν ἐχίδνης.

Ideſt.

Huic gemini apparent dentes in carne venenum
Fundentes, verubus ſed fæmina pluribus atrox.

Vel rectius.

Quem gemino natura armauit dente canino,
Vulnere tabifico, ſed plures ſemper echidnæ.

Vtrum modo prædictus dentium numerus tam in viperis maribus, quàm in fæminis re-
periatur nec ne; hoc inferius in Anatomicis diſputabitur. Itaque omnia, quæ hacte-
nus de figuris viperarum dicta ſunt, in iconibus tam maris, quam fæminæ manifeſta
conſpicientur. Hanc autem deſcriptionem menti tum veterum, tum nuperorum au- G
thorum conformem eſſe ex eorummet doctrina, patefaciemus. In primis Galenus
ſcribens de Theriaca ad Piſonem, vbi, pro theriaca concinnanda, viperas fœminas ſu-
mendas eſſe præcipit: ſic inquit. Viperæ ſunt ſubflaui coloris, admodum agiles, col-
lum maximè porrigentes, oculis ſubrubentibus, inuerecundis, atq; feri intuitus, capi-
te latiore quàm in mari, quem etiam viperæ fœminæ reliqua corporis mole excedunt.
Meatus excrementorum propius caudam ſitus eſt. Canini dentes mari duo, fœminæ
verò plures inſunt.

Deſcriptio viperę ad mentē Galeni.

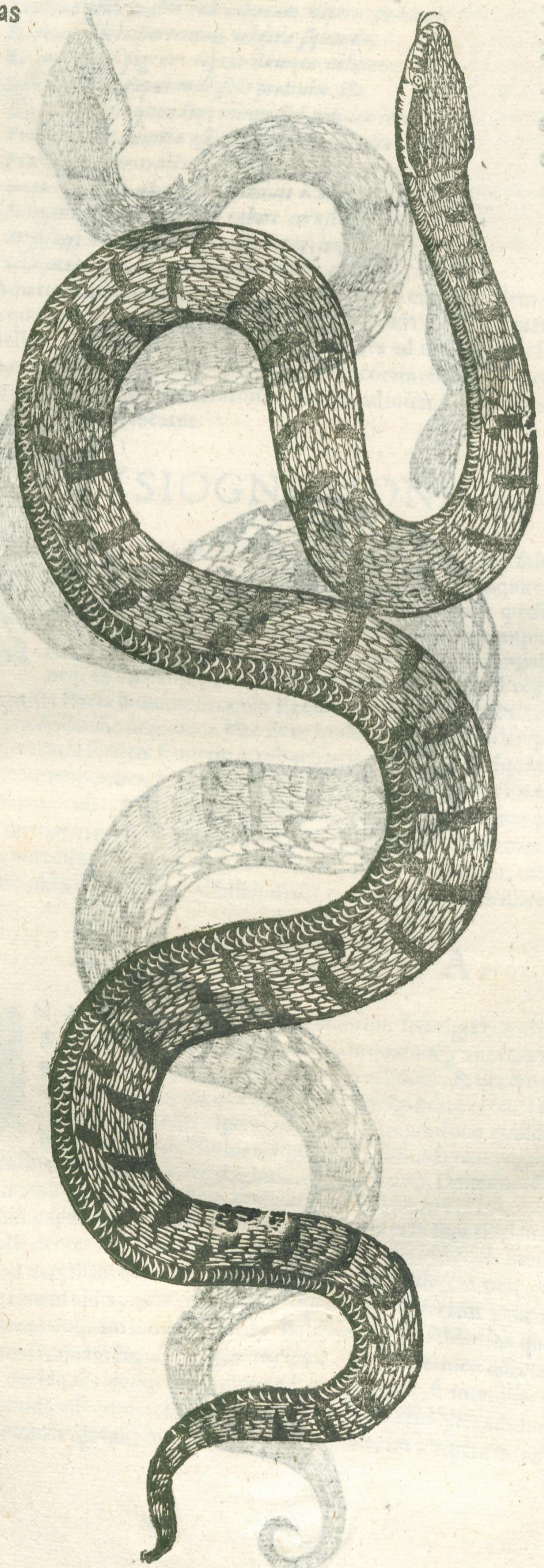
Auicennas ſermonem habens de venenis, viperas celebrabat habentes caput preſ-
ſum, & latum, vbi ceruici annectitur, & corpore admodum longo attribuens fœminæ
dentes plures vtrinq;, cum mares in omni latere, vno tantùm muniantur. Nam fieri
poteſt ad mentem Galeni, vt mares etiam plures habeant dentes, non loquēdo tamen
de caninis; quemadmodum inferius in Anatomicis explicabitur.

Aetius viperam fęminam colore ſubflauo, & multis notis inſtar rotarum exornatam
prædicabat, magnitudine tamen cubitali, cauda aceruatim in tenuitatem deſinente,
oculis ſubrubris, capite latiore, collo anguſtiore, aluo ſinuoſiore, & deniq; dentibus H
quatuor caninis præditam, quæ innixa caudæ graditur. At vipera mas, ad mentem
eiuſdem Aetij, prædicti eſt coloris, capite anguſtiore, & collo craſſiore, cuius cauda
paulatim imminuitur, & alacrius mouetur. Cardanus in præſtantiſſimis viperis caput
latum, erectum, & cauum, figura rhombi, oculos viuaces, breue corpus, & motum
alacrem commendabat. Clariſſimus etiam Mercurialis viperam marem à fœmina in
hoc differre ſcribebat: quoniam fœmina caput latius, ceruicem minus elatam, dentes
quatuor, corpus craſſius, & breuiorem caudam habeat, tardiuſq; incedat: cum viciſſim
mas capitis ſit anguſtioris, ceruicis magis elatæ, corporis longioris, & tenuioris, duo-
buſq; tantummodo dentibus refertus. Cùm poſtmodum viperæ omnes coloris cinerei,
interdum ſubflaui, & maculis nigris, vt plurimum diſtinctæ conſpiciantur. Quæ omnes
notæ apud Nicandrum in theriacis habentur, dum his verſibus in latinum ſic transla-
tis canit.

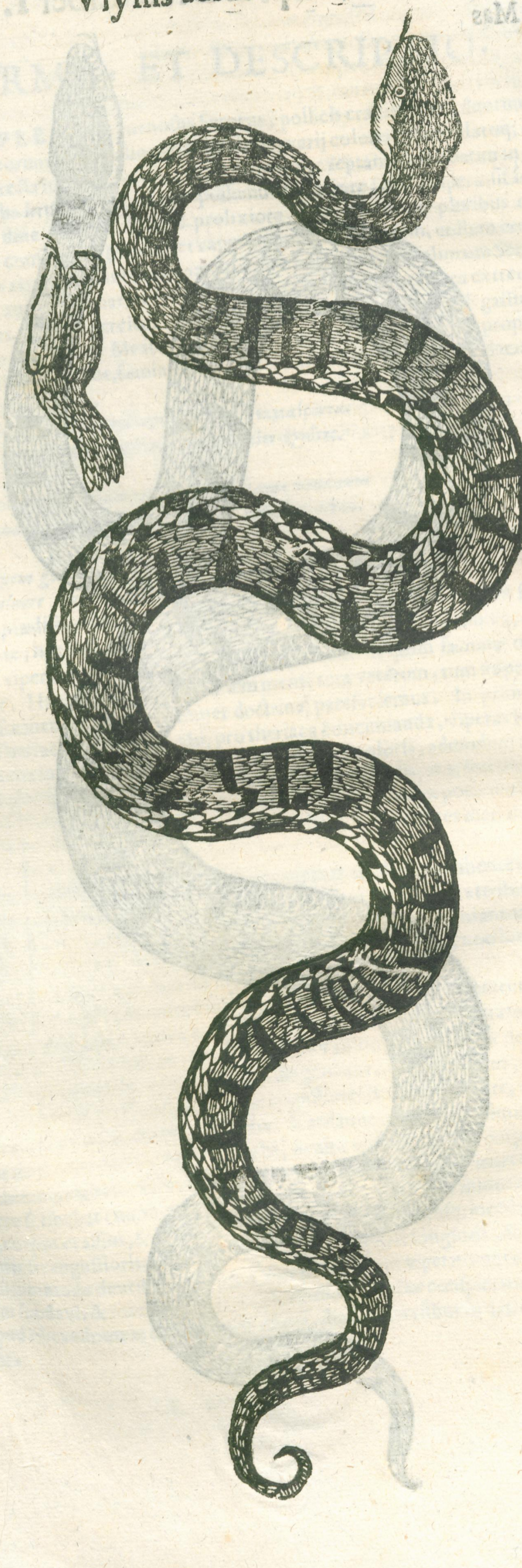
Lib. 2. de venen.

Fœmina

Vipera Mas

Vipera fœmina cũ capite separato, dentes monstrante

A *Fœmina ponè trahit ceu mancam vipera caudam,*
Perpetuò duris horrentem tergora squamis,
Et per opaca pigrum reptat dumeta volumen.
Ipse sed acre caput mas fert prolixior illa
Quandoq;, & quandoq; minor sed non ita lato
Ventre patet, mutila est, similisq; per omnia cauda.
Prolixi semper tractus, similes quoq; squamæ.
Atque irritato quoties excanduit ira,
Sanguineo facies, oculiq; rubore coruscant,
Diffisaq; micans celer incrispanteq; lingua
Obliquam sinuat postremo in corpore caudam.

Cæterùm Amatus Lusitanus retulit viperam in Hispania esse cubitalem, capite presso, & acuto, in quo veruca conspicitur, dorso veluti quadam catena depicto. Quicquid asseruerit Belluacẽsis ad mentem Physiologi, de vipera ad vmbelicum vsq;, faciem humanam habente, deinceps verò crocodili specie decorata, tribusq; tantummodo dentibus armata, cum meatu excrementorum paruo, ad instar foraminis acus, itaut per os tantùm concipere perhibeatur. B

PHYSIOGNOMONICA.

ANIMALIVM descriptio speculandi ansam præbere solet Physiognomis, quos hominum mores ex corpore, vultuq; disquirendi labor agitare solet. Itaq; hi meditantes in humanis oculis quasdam rubentes maculas, quales vt plurimum in oculis viperinis conspiciuntur, tales esse homines opinantur, qui non à domesticorum sanguinis effusione, neq; ab vlla impietate, & vaframentis abstinent. Propterea insignis ille vir Io. Baptista Porta huiusmodi oculis Ezelinum de Romano humani sanguinis inexplebilem, præditũ fuisse suspicatur. Hac de re Iouius non temerè illi vipereos oculos, atrocem pallorem, & feralem frontem attribuebat, qui moribus plusquam barbaris imbutus ferro, & flammis, vrbes, & multa corporum millia excidit. Item Ioannes Maria Vicecomes vipereis oculis, & venenum ferè spirantibus insignitus, sæuus princeps fuisse perhibetur: etenim carnificinam inauditæ crudelitatis in suos ciues exercuit, dũ prægrandibus, & voracibus canibus humana carne nutritis, fera immanitate homines sibimetipsi inuisos obijciebat, vt, incredibili horrore populi, cõfestim ab illis discerperẽtur. C

Lib. 3. Physio. c. 5.

ANATOMICA.

IN dissectione viperini capitis cerebrum subnigri coloris conspicitur, & adeò pusillum, vt vix quantitatem quatuor granorum milij adęquet: propterea hoc animal à quibusdam calidum, & siccum esse creditur; quoniam immodicus calor cordis à frigiditate cerebri temperari nequeat. Auriculis viperæ carent, sed earum loco quasdam cauernas habent: etenim Plinius tradidit animalibus fœtum viuum parientibus aures inesse eminentes, exceptis cartilagineis, vitulo marino, Delphino, & viperis, quæ quibusdam foraminibus, pro auribus, vtuntur. Quoad dentes, Gesnerus tradit quosdam viperinum caput secantes, quatuor oblongos dentes in superiori mandibula spectasse; cum alij dentes tam superioris, quàm inferioris maxillæ, ob paruitatem, non appareant, sed maxillam acu fricando asperitatem, & stridorem percepisse; hos pusillos dentes, tàm in viuis, quam in mortuis viperis, nisi auferatur vesicula, in qua conduntur, nemo vnquam intueri poterit. Baldus Angelus Abbatius quatuor dentes caninos tàm mari, quàm fœminæ viperæ attribuit, cum hoc tamen discrimine, vt mas duos habeat deciduos; ideoq; non admirandum esse putat, si interdum maris dentes duos tantummodo esse conspiciamus. Quamobrem Authores Nicandrum secutos proculdubio hallucinari statuit; quando pronunciat demorsos à vipera mare duo tantùm D

Cerebri viperini quãtitas.

In l. de nat. viperæ ca. 16.

vlcu-

Dentes viperini, quot & quales ſint.

vlcuſcula, & à fæmina quatuor reportare: cum duos dentes maribus , & quatuor fæmi- E
nis ſemper ineſſe crediderint. Et tamen vipera mas, antequam illi duo dentes cadant,
quatuor etiam vulneribus poſſit patientes afficere ; hæc autem ſententia ſi ſit vera nec
ne, indiget animaduerſione: quãdoquidem noſtri circulatores viperas quotidie pertra-
ctantes, duos tantùm dentes tam in mare, quàm in fæmina ſe obſeruaſſe referunt.

Nos igitur , decocto viperæ capite , & carne diligenter à cranio ſeparata , duplex
dentium genus conſpicati ſumus , vnum , quo hæc beſtia ſe tuetur, & mordendo vene-
nat, alterum , quo ad mandendum vtitur . Hi autem ſunt dentes quatuor ſupra trigin-
ta ab Antiquis non deſcripti: cum in gingiuis occultati non appareant . Horum autem

Ordo dentium viperæ.

talis eſt ordo, nam præter quatuor caninos nominatos, duodecim in ſuperioribus ma-
xillis, nimirum ſex in vtroq; latere conſpiciuntur ; ſuntq; ad inſtar ſerræ verſus gulam,
& aliquantò maiores dentibus armantibus inferiores maxillas. Inferiores dentes ſunt
viginti duo , nempè vndecim in quolibet latere , quocirca , quando authores memo-
rant vulnera à dentibus viperinis inflicta , eos de caninis dentibus verba facere opina- F

Priſci omnes dentes viperæ non cognoeuerunt.

mur; cum cæteri dentes horum animalium illis ignoti fuerint. Quandoquidem Vete-
res, harum ferarum caninos tantummodo dentes deſcripſerunt , quos vidimus perfo-
ratos, & veſicula veneno plena munitos, quæ nouo toxico quotidie repletur , dum pri-
mum in ictu conſumptum fuerit . Etenim quemadmodum in ſingulis animalibus ali-
qua ſemper generantur excrementa , quæ per partem determinatam extra corpus tru-
duntur : ita etiam viperæ venenoſum excrementum per dentes euacuant , dum ſe de-
fendentes , mordendo cætera animalia venenant. Hoc etiam præſtat ſcorpio , qui in
cauda aculeum perforatum inſtar dentium anteriorum viperæ poſſidet , & ſub aculeo
habet veſicam veneno plenam, quod punctis animalibus communicat.

Canini dentes viperarũ ſunt ad tutelam.

Neq; mirandum eſt viperas caninis dentibus ad tutelam tantùm ſibimet à natura
comparaſſe; ſiquidem accidit idem piſci piſtrici roſtrum hinc inde dentatum poſſiden-
ti , quos dentes huic animanti nonniſi ad tutelam natura impertita eſt. Quod autem
noſtri viperarum venatores pronuncient ſe tam in mare, quam in fæmina duos tantum
dentes conſpicatos fuiſſe, inde natum eſſe credimus, quoniam cæteri in gingiuis laten- G
tes non videantur: deinde hoc genus hominum tanquam rude, & imperitum nunquam
anatomen harum beſtiarum exercuit.

Pulmo viperarum. Cor viperarũ quale. Iecoris viperini figura. Ventriculi viperini locus.

Pulmo in viperis veluti veſicula oblonga membranoſa, varijſq; meatibus plena , &
aere turgens obſeruatur . Item cor grandiuſculum apparet , & mobile in pericardio ;
hocq; quando animal alexipharmaco necatur concitatius mouetur, quam ſi ferro in-
terimeretur , ob repugnantiam alexipharmaci ad venenum . Iecur eſt oblongum ve-
na admodum craſſa per medium percurrente, quæ dimanans à corde ad extremam vſq;
caudam Serpentis progreditur . Ibi etiam viſuntur venæ , ſeu arteriæ, quæ à corde , &
hepate ad gingiuas, ſeu veſiculas dentium aſcendunt : cum in veſica fellea tanquam in
propria lacuna contineatur hæc materia venenoſa, quæ inde ad dentes defertur. Poſ-
ſumus autem neceſſariò atteſtari hãc venenoſam materiam in cyſti fellis reſidere , quo-
niam neq; hepar , neq; cor , neq; ſanguis viperæ venenum participant . Ventriculus
ſub iecore latitat, cui æſophagus adhæret cum aſpera arteria ad pulmones vſq; deſcen-
dente. Splen colo inteſtino annectitur. Colon flexuoſum eſt , & in latere ſiniſtro ter-
minatur. Rectum autem inteſtinum à fundo ventriculi dimanare videtur, ſed poſtquam H
de inteſtinis viperinis fit ſermõ ; Hic vnum animaduerſione dignum eſt ; nam accidit
hoc anno trigeſimo octauo ſupra milleſimum , & ſexcenteſimum , dum hæc ſcribere-
mus, vt in inteſtinis multarum viperarum, pro trochiſcis ad parandam theriacam diſſe-
ctarum, multi vermiculi rubeſcentes, omnium pharmacopæorum admiratione, inuen-
ti ſint . Quemadmodum oculatus teſtis Excellentiſs. D. Ouidius Montalbanus Medi-
cus Collegiatus nos monuit, & ſingulari humanitate hoc lumbricorũ genus miſit pon-
derandum. Quare non valdè demirati ſumus, in auſtrina cõſtitutione, hoc animantium
genus in cunctis animalibus procreari poſſe, dũ pituita iuſtò copioſior in inteſtinis col-
ligitur , quæ poſtea calido prædita putreſcit : immo dum validus pituitæ calor in pitui-
toſam, & putreſcentem materiam agit, ſole concurrente, vermes producuntur, iuxta
vulgatum carmen.

Lumbricos crudus perſeminat humor in aluo.

Veluti in quacumque alia corporis parte , prædictis confluentibus in vnum cauſis , gi-

gni

A gni possunt, nimirum in dentibus, in pulmonibus, secundum Alzarauium, in renibus, & vasis seminarijs, secundum Plutarchum: superiùs enim in Rubrica de Serpentum generatione, Icon cuiusdam animalculi per lotium excreti fuit exhibita. Et demum Conciliator in capitibus arietum vermes aliquando genitos vidisse attestatur.

Tandem renes etiam ibi obseruantur. Quoad partes generationi destinatas, scripsit Aristoteles nullum piscem testes habere, neq; animalia pedibus carentia, vt Serpentes. Verùm hanc Aristotelis doctrinam sectio anatomica redarguit: quandoquidem inter pisces oblongos, delphini, & vituli marini testibus insigniuntur. Item vipera mas non solum duos, sed quatuor testes, & duplicem penem habet, quemadmodum inspectio anatomica manifestat. Hi penes ad radicem vsq; caudæ terminantur, in quorum summa parte pelliculæ tegentes penes, & in parte anteriori asperitates quædam conspiciuntur. Idcircò non erit veritati consonum à vipera in congressu caput maris præcidi, neq; genituram per os emitti: in quem errorem grauissimi authores inciderunt.

Lib. 4. de part. An.

Penes, & testes viperarum.

B Circa genitalia viperæ fæminæ, Gerardus Bouman Medicus Cliuensis, ex Gesnero, viperam secuit, in qua vterum bifidum conspicatus est, vbi receptacula ouorum veluti in gallinis, vasa seminaria, & bina orificia obseruantur. Vtrum modò semen per vtrumque penem in hæc duo oscula mas eiaculetur, an interdum per vnum, & quandoque per alterum, hactenus nobis ignotum est: cum hoc in animalibus venenosis difficillimè inuestigari possit: hæc autem vuluæ oscula in postrema ferè caudæ parte resident; vbi vuluam duplicem Plinius videtur contemplari. Vnde Nicolaus Leonicenus in hoc pliniano textu duplicem detegit errorem. Primò, quia duplicem vuluam viperæ, & cæteris animantibus intra se animal generantibus assignet, quasi vipera non habeat locum inter illa animalia, quæ extra se viuum fætum emittunt: secundò, quoniam duplicem vuluam ei tribuat; cum tamen vipera vnam tantùm habeat, veluti cæteræ animantes, quæ intus oua concipientes, fætum deinde viuum excludunt. Etenim ea pars vteri oua continens lumbis adhæret cum ostio supra intestina sito; sicuti Aristoteles testificatus est. Deinde si Plinius per duplicem vuluam bifidam, bipartitam intel-

C lexit, hæc proprietas alijs etiam animalibus tam intra, quam extra animal generantibus, communis esse fertur. Itaq; vulua viperæ veluti, & illa cartilagineorum dissimilis est matrici tàm viuiparorum, quàm ouiparorum: siquidem supra ad septum, & infra etiam porrecta est. Cæterùm non est intelligendum, vt idem corpus vteri sit in duobus locis situm, sed debemus intelligere vuluam quasi mediam inter prædicta duo loca esse collocatam. Huius autem rei causa est, quoniam, & ouum, & animal generant. Ideòq; vulua viperarum quasi naturam vuluæ generantis animal tantùm, & naturam vuluæ generantis ouum tantùm participat. Quamobrem fuit necessarium, vt matrix horum animalium medium quemdam locum occuparet.

Genitalia viperæ fæminæ.

L. 11. c. 37.

Vteri pars oua cōtinēs vbi sita sit.

Viperæ vuluæ locus.

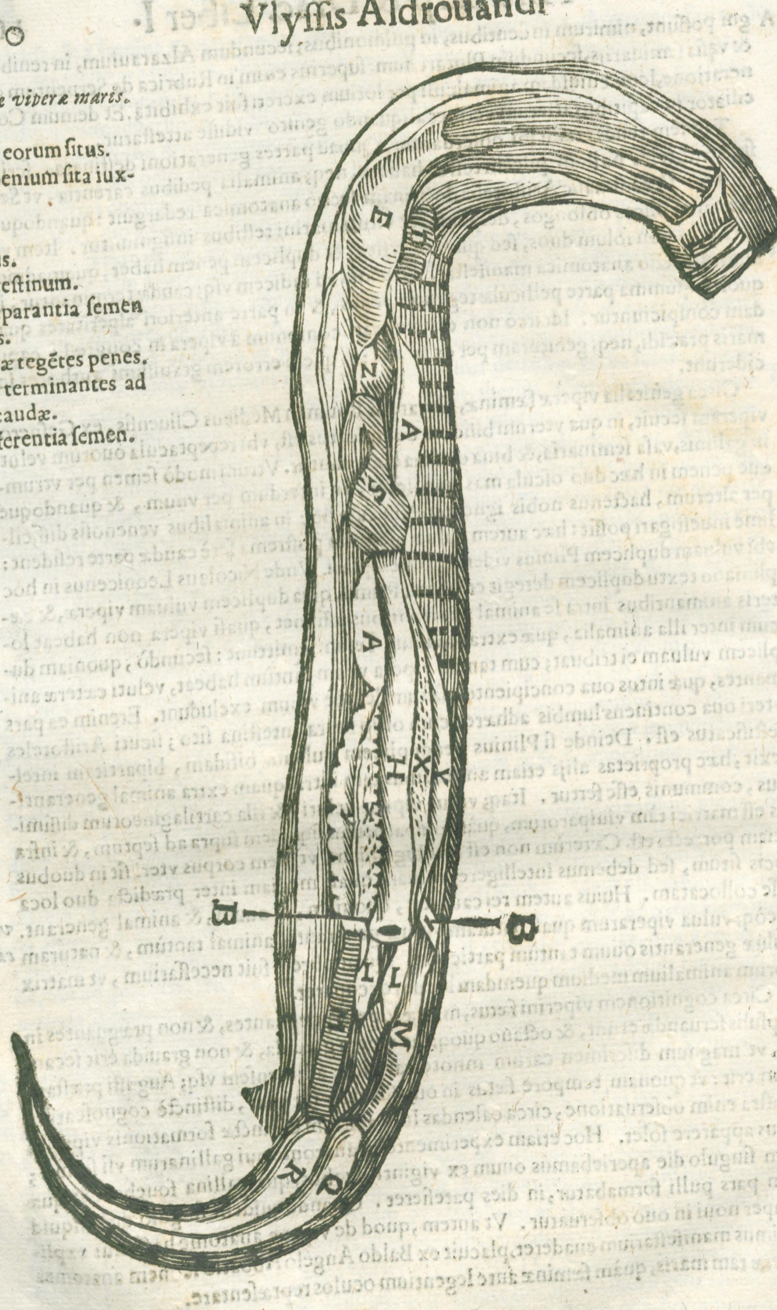
Circa cognitionem viperini fætus, multæ viperæ prægnantes, & non prægnantes in capsulis seruandæ erunt, & octauo quoq; die vipera grauida, & non grauida erit secanda, vt magnum discrimen earum innotescat: idq; ad mensem vsq; Augusti præstandum erit: vt quonam tempore fætus in ouo formari incipiat, distinctè cognoscatur: Nostra enim obseruatione, circa calendas Iulij initium distinctæ formationis viperini

D fætus apparere solet. Hoc etiam experimento in anatome oui gallinarum vsi sumus; dum singulo die aperiebamus ouum ex viginti duobus, quæ gallina fouebat, vt quænam pars pulli formabatur, in dies pateferet. Quandoquidem singulo die aliquid semper noui in ouo obseruatur. Vt autem, quod de viperæ anatome hactenus explicauimus manifestarium euaderet, placuit ex Baldo Angelo Abbatio iconem anatomes viperæ tàm maris, quàm fæminæ ante legentium oculos repræsentare.

Partes

Partes internæ viperæ maris.

AA. testes, & eorum situs.
BB. orificia penium sita iuxta anum.
D. Iecur.
E. Ventriculus.
H. rectum intestinum.
LL. vasa præparantia semen in penibus.
MM. pelliculæ tegētes penes.
Q. R. penes terminantes ad radicem caudæ.
XX. vasa deferentia semen.
YY. Renes.
Z. Splen.

Partes internæ viperæ fœminæ.

A. & B. orificia intrinseca vterorum.
D. & E. vasa seminaria.
F. & C. exitus fœcum.
G. pars infima ventriculi.
H. & I. receptaculũ ouorum.
K. vesicula fellis.
L. ventriculus.
M. iecur, per quod vena excurrit.
N. Cor in pericardio.
O. vena deferens ab hepate venenũ ad radices dentiũ.
P. & Q. venæ, seu arteriæ ascendentes à corde, & ab hepate ad vesiculas dẽtiũ.
S. Oesophagus.
T. & R. aspera arteria.

NATVRA.

HOC viperis insitum esse à natura, vt Vere, & Autumno spolium deponant, in historijs animalium testificatus est Aristoteles. Quapropter Authores naturæ arcana peruestigantes, ab hac signatura collegerunt carne horum animantium laborantibus scabie exhibita, cutim renouari. Amplius ad mentem Auicennæ, viperæ tempore vernali, oculos fœniculo affricare dicuntur; vt hebetudinem visus hyeme in speluncis contractam tollant. Insuper inter alias viperæ proprietates, hanc à natura congenitam habent, vt grauissimum spirent odorem. Ideò capsulæ, in quibus viperæ, ad concinnanda varia medicamenta, à Pharmacopolis seruantur, quando recluduntur, ob tetrum odorem quamdam veluti nauseam generant. Immò cauernæ, in quibus brumali tempore stabulantur, magis quàm prędictę capsulę pestiferum odorem exhalant. Hęc proprietas non fuit ignota Martiali, quando Bassam malè olentem prædicauit hunc in modum.

Li.8.c.17.

Viperarum teter odor. F

L.5.Epigr. epigr.4.

Quod vulpis fuga, viperæ cubile
Males, quàm quod oles, olere Bassa.

Demùm viperæ fęminę hoc natura ingenerauit, vt morsus sit acerbior, & corpore pinguior appareat. De cæteris autem moribus huic bestiæ congenitis nullum sermonem in præsentia habere necesse est: siquidem hos cum alijs Serpentibus communes participat, de quibus omnibus in primo huius libri capite satis superq; egimus.

SYMPATHIA, ET ANTIPATHIA.

CARDANVS agens de rerum varietate, monimentis mandauit viperam, inter plantas, eruca potissimum, & sabina maximoperè delectari: hac de causa plures semper, & subtus arborem sabinæ gradiuntur, & super ipsam serpunt. Præterea vipera singulari fauore muręnam prosequitur; dum, antequam cũ ipsa congrediatur, venenum euomere perhibetur, ne sponsam læthali humore inficiat: hoc autem elegantissimè expressit Philes his versibus iambicis.

G

Viperæ, & murenæ amicitia.

Εχις δὲ καὶ μύραινα συν διαζέτην,
Ο῾ μὲν πρὸς αὐτὴν τῆς ὀπῆς ἐξερπύσας,
Η῾ δὲ πρὸς αὐτὸν ἐκ ῥοῆς ἀνηγμένη.
Καὶ πρὶν δὲ, βασιλεῦ, συνδραμεῖν ἐις τὸν γάμον,
Εμεῖ τὸν ἰὸν ὡς γλυχὺς ὁ νυμφίος.

Hi autem versus interprete Bersmano sic latinè exponuntur.

Murena amore, & vipera ardent mutuo,
Hæc ex latebris ad puellam prodiens,
At illa fluminis relinquens alueum.
Sed ante iungant, quàm vicissim gaudia,
Sponsus venenum vomitione reijcit.

H

Alioquin hæc bestia, odio capitali ab homine, à multis brutis, à quibusdam plantis, nec non à lapidibus dissidet. Primitùs ob agreste odium inter ipsam, & hominem, si viperæ collum cautè contineatur, & in os diductum, sputum humanum inijciatur, ita vt in ventrem dilabatur, tanta pernicie, Æliano teste, afficitur, vt vipera paulò post contabescat. Deinde ob eamdem antipathiam, si vipera mulieri grauidæ occurrat, partum abortu vitiat: immò, ex Porta, idem accidere mulieribus prægnãtibus perhibetur, quæ sonum citharæ audiuerint, in qua fides confectæ ex intestinis Serpentum, & præcipuè viperarum accõmodatæ sint. Inter bruta animantia, viperę muribus inuisę pronunciantur: etenim, ex Æliano, hi statim atq; vocem felis, aut sibilũ viperæ audiunt, musculos à proprijs cauis aliò transferunt. Item magnũ dissensum inter viperam, & ossifragam collocat Auicennas; cum fateatur se vidisse hanc auem cum vipera dimicantem,

L.20.Mag. nat.

Ossifragæ, & viperæ odium.

A & ex gugna ad herbā similem soncho se recipientem, quam cū quidam, periculi causa, euulsisset, auis rediens, nec herbam inueniens interijt. Amplius inter viperam, & terrestrem testudinem, acre odiū cadere, narrat Ælianus: quocirca testudo deuorato prius origano, viperam preclarè contemnit, quo non inuento, ad rutam confugere dicitur, qua degustata contra viperinos ictus armatur: hinc fortè colligenda erit causa, propter quam Apuleius rutam viperalem appellauerit. His autem herbis deficientibus, testudo planè conficitur. Quæ omnia ab Aristotele desumpta fuisse arbitramur: hic enim in Mirabilibus, Origanum pro testudine aduersus viperam predicat. Plinius autem de antipathia prædictorum animalium agens, id, quod Aristoteles Origano attribuit, cunilæ herbæ assignat, dicens. Testudo si viperam ederit, mox cunilam gustat, quòd cum sæpius quidam ita factum animaduertisset, deuorata à testudine vipera, herbam eradicauit, quo facto, testudo interijt.

Testudinis & Viperæ inimicitia.

Immò inter Parias Serpentes, & viperas acerbissimum odium intercedere promulgat Suidas: propterea quòd Pariæ sunt Serpentes mansueti, hominibus minimè nocui, B & inuentas viperas deuorant. Scorpioni quoq; vehementer infensam esse viperam nonnulli retulerunt. Vnde Gaspar Vuolfius huius rei se periculum fecisse testatur, dum inuentū Scorpionem iniecit in phialam, in qua viua vipera seruabatur: quare paulò post ictibus, & morsibus hinc inde datis, ambas animantes interijsse conspicatus est. Vtrum modò Scorpius, vel vipera prius obierit, se non rectè meminisse fatetur. Tandem inter animantes, Ælianus tradit vespas in viperam malignas esse: vnde postea fit, vt perniciosiores ictus imprimant.

Paris Serpentes, & viperæ hostes.

Scorpionis, & viperæ certamen.

Præter animalia, aduersus nonnullas plantas viperæ odium contraxerunt, sed præcipuè contra allium, vt Theophrastus pronunciauit; ideòq; allij odorem vitant; consequenterq; Scordium, & alliariam fugient, cum folia harum plantarum contusa tetrum allij odorem emittant. Ex Auicenna Luph, nempè Arum inimicum viperis esse perhibetur: hinc huius radix manibus affricata morsus viperarum arcere dicitur. Idem author sinapim viperis aduersari promulgat. Rursus inter fagum, & hanc bestiam antipathia cadit non contemnenda: siquidem Andreas à Lacuna recitat, ramulo fagi C viperam leuiter contactam obstupescere. Idem de fraxino Mercurialis publicat: nam hæc bestia tantoperè ab illa abhorret, vt constituta inter folia fraxini, & prunas, potiùs per ignem quàm per folia transire eligat. Deniq; Solanum viperis inuisum esse volunt: quare Galenus aduersus hos Serpentes, manus succo solani madefaciebat. Inter lapides smaragdus viperæ odiosissimus celebratur: cum ex Rhasi, viperæ oculi optimum intuentes smaragdum liquari, & mox à capite effluere dicantur.

L. 6. de causis Plant.

Fagus viperæ inimicus.

Solanū viperis inuisum.

Smaragdus viperis aduersatur.

COITVS, PARTVS.

VIPERAS olim ex capite Cerberi natas esse, multi fabulantur: ideòque Goropius hæc verba protulit. *Aconitum verò illud ex eo lethale virus contraxisse volunt, quod Hercules paulò ante Cerberum apud Heracleam extractū hominibus ostenderit, è cuius capite viperæ natæ sint, quarū tabo aconitum fuerit infectum.* Quamuis postea Goropius hanc fabu- D lam ad veram reduxerit historiam. Legitur etiam apud interpretem Theocriti viperam, ad mentem Aristotelis, ex lacerta exsiccata dimanare. Quidam ex cinere tanquam ex putri materia viperam oriri pronunciant. Sed nos opinamur Serpentem, & non viperam simpliciter intelligendam esse. Quamquam credendum sit ex putredine etiam generari posse: narrat enim Iulius Obsequens, vigentibus bellis ciuilibus inter Cæsarem, & Antonium, Padum inundasse, & ingentem viperarum copiam visam fuisse. Et apud Sabellicum legimus, mulierem pro infante viperam peperisse; quæ animantia ex nulla alia materia, nisi ex corrupta originem habuisse arbitramur. Verumtamen, his posthabitis, pronunciandum est viperas ex congressu maris, & fæminæ oriri: propterea recitant multi authores, & præcipuè Herodotus in Thalia, quòd vipera mas congrediens caput in os fæminæ inserit, quæ, postmodum, re peracta, dentibus illud præcidit, iuxta illud distichon Reusneri.

L. 8. de orig Antuerp.

Vipera ex lacerta.

Lib. 3.

L. 25. de Anim.

Cum ruit in venerem blanditur echidna marito.
Mox satura insertum præsecat ore caput.

Quamobrem non est mirandum, si Albertus in hanc venerit sententiam, quod fęmina libidine insaniens caput maris ore apprehendens illud amputet, & ex sputo illo concipiat: fætus autem perfectionem adeptus exiens aluum matris erodat, vt paulò inferius recitabitur. Canit enim Reusnerus hunc in modum.

Dum coit, emoriens infausto vipera partu:
Dente caput resecat coniugis ipsa sui.

In Theriacis.

Quare id totũ explanauit Nicander versibus græcis in latinum sermonem sic translatis.

Cum durum fugiens morsum ignescentis echidnæ
Frendit echis, vel vbi feruente libidinis æstu
Sæuo dente sui resecat caput illa mariti.
Ast vbi post vegetam cæperunt pignora vitam,
Iamq; propinqua adsunt maturi tempora partus
Indignam cari mortem vlciscentia patris,
Erosa miseræ nascuntur matris ab aluo.

Aliter etiam carmina græca Nicandri sic verti possunt.

Vipera sæua caput læthali dente mariti
Mordicus abscindit, sed nata ex semine proles
Viscera dilaniat matris stratamq; relinquit,
Sic patris interitum sub primo vlciscitur ortu.

Cæterùm Aristoteles, & Plinius, more aliorum Serpentum, nimirum viperas simul complicatas congredi pronunciarunt: cum id verissimum esse experientia doceat. Immò mares viperarum testibus insigniti sunt, & penibus in permixtione vtuntur: quemadmodum in Anatomicis enucleauimus. Cum tamen Aristoteles in his explicandis non multam diligentiam adhibuerit. Fuerunt igitur ætate nostra, qui viperas vtriusq; sexus in viuarijs incluserunt, illasq; instar aliorum animalium iungi, concipere, parere, & fætus suos educare obseruarunt. His addit Amatus Lusitanus in Dioscoridem, quòd viperas in pyxidibus prægnantes sine vlla læsione eniti conspicatus est.

Congressus viperarum qualis.

Ex altera parte, historia huius congressus alia premitur difficultate: quoniam Scholiastes græcus Nicandri prodidit Archelaum existimasse murænas ad litus exeuntes cum viperis coire: & Plinius de murenis loquens, Serpentum permixtione impleri arbitratus est. Ælianus etiam recitauit, quòd muræna libidinis impetu acta in aridum locum progreditur, & desiderio sponsi iniquissimi mota, latibulum viperæ ingrediens ipsi copulatur. At vulgaris opinio est viperam venereis stimulis concitatam ad mare accedere, & sibilando murænam euocare, immò antequam venereo complexu iungantur, venenum deponere; vt in conspectu fæminæ decorus, & innocens sponsus appareat, & peracto congressu, murænaq; ad pelagus regrediente, veneno rursus absorpto, domesticam sedem repetere. Quam opinionem Oppianus poeta græcus, Basilius, Cæsariensis, & alij secuti sunt; quoniam hanc ab Oro Apolline in hieroglyphicis confirmatam legerunt. Huic autem falsæ opinioni Aristoteles, & Theophrastus ansam præbuerunt, cum discrimen inter myrum, & murænam recenserent. Siquidem tanta est myri, & murænæ cum anguibus similitudo, vt myrum murænæ coniunctum intuentes, viperam marem esse crediderint: eoq; magis, cum, Serpentum, & viperarum ritu, permisceantur. Hac de causa Athenæus validis rationibus hanc murenæ, & viperæ permixtionem destruere conatur. Primò, quia neq; viperæ in mari, neq; murenæ humi versentur: deinde, quia viperę, & murenę marem, & fęminam sui generis habeant. Tertiò, si murenę cum Serpentibus congrederentur (quod est absurdum) potius cum marinis, quàm cum terrestribus miscerentur. Ad roborandam Athenęi sententiam addenda est authoritas Rondeletij, qui varij generis Serpentes in vasis includens obseruauit viperam marem coire tantummodo cum compare, neq; alio congressu delectari.

L.12.c.23.

Coitus murænæ & viperæ.

Exploditur opinio congressus viperæ & murænæ.

De partu viperę inualuit opinio apud Vulgus, catulos viperinos, nonnisi lacerata matris aluo in lucem exire. Referunt enim naturam ita cauisse, ne huius tam perniciosi animalis species supra modum augesceret: ideòq; viperam, quemadmodum & leęnam bis parere negarunt. Quapropter ad rem, Baptista Mantuanus canebat.

Languet, & ipsa suo periens vt vipera partu.

A Pariter Iulius Cæsar Scaliger in ænigmate spumæ maris ad partum viperæ alludens sic cecinit.

Instabilis mater, cum rupta est, nascor: vt olim
Vipera, sed rursus pristina fio parens.

In hoc genere etiam circumferuntur pulcherrima carmina Aurelij Clementis, quæ quoniam lectu sunt digna, non piguit nos hoc in loco illa recensere: hæc autem sic se habent.

Si licet exemplis vti, sic vipera, vt aiunt,
Dentibus emoritur fusæ per viscera prolis
Author morte sua non sexu fertilis, aut de
Concubitu, distincta vterum, sed cum calet igne
Percita fæmineo, moriturum obscæna maritum
Ore sitit patulo, caput inserit ille trilingue
B *Coniugis in fauces, atq; oscula feruidus intrat*
Insinuans oris coitu genitale venenum;
Nupta voluptatis vi saucia mordicus hausta
Frangit amatoris blanda inter fœdera guttur.
Infusasq; bibit, caro pereunte, saliuas;
His pater illecebris consumitur, & genitricem
Clausa necat soboles: nam postquam semine adulta
Incipiunt calidis corpuscula parua latebris
Serpere, moratumq; vterum vibrata ferire.
Æstuat interno feritatis crimine mater
Carnificemq; gemit damnati conscia sexus
Progeniem septi rumpentes obstacula partus,
Nam quia nascendi nullus patet exitus, aluus
Fætibus in lucem nitentibus excruciata
C *Carpitur, atq; viam lacerata per ilia pandit.*
Tandem obitu altricis prodit grex ille dolentis
Ingressum vitæ vix eluctatus, & ortum
Per scelus exultans lambunt natale cadauer.
Reptantis catuli proles dum nascitur orba
Haud experta diem, miseræ nisi posthuma matri.

Hanc absurdam de partu viperæ sententiam protulerunt Herodotus, Nicander, Orus Apollo, Plutarchus, Solinus, Arnoldus Villanouanus, Valerianus, Gillius, Volaterranus, & multi alij, qui in eadem naui parùm accuratè versati sunt. Sed inter hos maximopere admiramur Authorem de theriaca ad Pisonem, qui non solum in hoc erratum, sed etiam in multa incidit, quæ hunc librum Galeno minimè adscribendum esse nobis persuadent. At hic error inde fortè dimanauit, quia nonnulli viperam aliquando extinctam, fœtu superstite obseruarunt. Animaduertendum autem est, quòd vipera prius oua vnius coloris, & mollia instar ouorum piscium concipit: deinde viuum fœtum excludit, ad differentiam aliorum anguium, qui oua concipientes eadem pariunt. Hæc D autem animantia mediam quodammodo naturam inter ouipara, & viuipara participantia nullam nobis admirationem afferre debent: cum hoc etiam plantis contingat: etenim planta Aparine, & Græcis Philanthropos nuncupata cõcipit florem ab hirsuto, & aspero globulo non exeuntem; immò intus perfectionem adeptus semen producit. Idem in viperis manifestum conspicamur, quæ intus oua concipientes animal postmodum foras emittunt, vt Nicander his versibus expressit. *In Ther.*

Οἴη γαρ βαρύθει ὑπὸ κύματα τοὶ δὲ καθ' ὕλην
Ὠοτόκοι ὄφιες λεπυρὴν θάλπουσι γενέθλην.

Qui versus in latinum translati sic sonant.

Sola etenim fætu grauida est, cum cætera in altis
Ouipera excludant testacea pignora syluis.

Vel etiam rectius sic exponi possunt.

Hæc etenim solum fætu grauis vndiq; fertur;
Cum tamen oua aliæ passim per deuia fundant.

Quare nō immeritò refert Apollonius apud Philostratū, viperam fuisse visam, quę catu-
los nuper in lucem editos quodammodo expoliēs lambebat. Itaq; ratione huius fęturę
moti graues authores, viperas à cęteris Serpentibus ſegregarūt: cum tamen hęc senten-
tia multis non arrideat: etenim Cerastes, & multi alij Serpentes, more viperarū, eniti
ferūtur; quādoquidem ex Bellonij obseruationibus, in Ægypto huiusmodi bestię studio
dissectę, & catuli in ouis inuenti fuerunt. Hac de causa Nicander non iniuria Cerastes
inter viperas enumerabat. Et Greuinus hos Serpentes, exceptis cornibus, à viperis
minimè discrepare asseuerabat. Præterea, secundùm Horodotum, in Arabia Serpentes
subalati ritu viperarū congredientes, & parientes stabulantur. Hinc colligendū est non
à sola vipera viuum fætum edi, quamuis scribat Leonicenus, hoc argumento sententiam
Aristotelis minimè destrui, cum ex alato, & non alato, ad mentem eiusdem Philoso-
phi, species non varietur, quoniam formicæ etiam alatę, & non alatę ad eamdem spe-
ciem referantur. Verùm, licèt viperæ viuum fætum enitantur, vt hactenus explicatum
fuit. Nihilominus, ex Aristotele, in partibus internis oua prius generantur, quę super-
nè versus præcordia continentur, molli cortice tecta, veluti oua piscium: deinde, tem-
pore paritionis, catuli membranis obuoluti ab vtero egrediuntur. Bellonius verò ad-
uersus Aristotelem, catulos sine vllis membranis in lucem prodeuntes se pluries obser-
uasse fatetur. Huic difficultati sequenti distinctione possumus satisfacere. Nam par-
tus viperę bifariam considerari potest: primùm, quatenus catuli membranis inuoluti
figuram oui reprę sentantes ab vtero exeunt, è quibus disruptis paulò post erumpunt,
& hic partus vocatur naturalis, quem nostri viperarum venatores pluries se obseruasse
testificantur. Secundò, consideratur hęc fętura, quatenus catuli inuolucris scissis in
vtero nudi ab aluo egrediuntur, quem modum Bellonius obseruatum explicauit. Qua-
propter ex prędictis ouorum pelliculis erosis dimanauit opinio in vulgus, catulos vi-
perinos abrosa matris aluo in lucem prodire.

In Thalia.
In l. de Dips.
L. 1. de par. An.
L. 5. de hist. An. c. vlt.
Fętura viperarū qualis.

Idcircò Albertus Magnus hanc opinionem roborare volens affert in medium au-
thoritatem Plinij dicentis, propter angustiam alui, & copiam catulorum, viperam diffi-
culter eniti, & vltimos tędium inuadere, qui, corrosis matris visceribus, confestim in
lucem egrediuntur. Quare Albertus assertum mendax alio mendacio stabilire nititur:
cum liquidò omnibus constet naturam in necessarijs non deficere. Theophrastus ta-
men post Aristotelem solers arcanorum naturę inuestigator, vterum viperarum à catu-
lis perforari negauit; & superiori sęculo Nicolaus Leonicenus huiusmodi errorem pa-
tefaciens extirpauit. Quando autem Plinius ab Alberto citatus hanc falsam opinionem
videtur insinuare: doctrinam Aristotelis ab ipso peruerti notandum est, etenim vbi
Aristoteles scriptum reliquit, catulos interdum membranis obuolutos, & quandoq;
abrosis membranis, ab aluo exire; Plinius transcripsit postremos catulos tarditatis im-
patientes latera alui maternæ ad exitum lacerare.

Opin. Theophrasti circa partum viperæ.

Quoad numerum catulorum, & pariendi tempus, tradunt aliqui, ex mente Aristote-
lis, singulū catulū singulo quoq; die ab vtero exire: itaut iuxta numerū catulorum, tot
dies in partu absumantur. Cum tamen experientia demonstret, quòd vnico die catuli
membranis inuoluti vterum referent, & tandem die sexto aliam tenuem membranam
senectam anguium æmulantem deponant: vt multi Pharmacopolę fide digni obserua-
runt. Hic autem error, circa viperinum partum, ex Plinio, & Theodoro Garza dima-
nauit, qui verba Aristotelis, quę in textu græco sic se habent, τίκτει δ' ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ κα-
θ' ἓν, τίκτει δὲ πλείω ἢ εἴκοσιν. Theodorus Garza, & Plinius ita interpretantur. *singulis
diebus singulos parit, plures quam viginti numero.* Cum tamen hæc verba ita essent ex-
ponenda. Parit autem vna die singulos, & parit plusquam viginti numero. Vt hæc ver-
ba talem sensum nanciscantur; non quòd singulis diebus pariat, sed quod vna die plus-
quam viginti catulos, singulos tamen, nempè vnum post alterum, vipera enitatur.
Circa numerum fętuum, vipera vigintiquinq; ad summum catulos effundit. Immò
Ioseph de Sauijs vir fide dignus, & pharmacopęus celeberrimus, qui toties viperas pro
varijs concinnādis medicamentis pertractauit, tres supra viginti catulos ab vna vipera
in pyxide custodita exeuntes obseruauit; deinde illos à matre segregans, quatuor tan-
tummodo cum illa reliquit, quos alacriores in dies, & audaciores, reliquos verò sepa-
ratos inertes, & segnes fieri conspicatus, id à solo viperę halitu prouenire posse existi-
mauit. Ad finem vipera non per longum temporis spatium vtero gerit: idq; ex eo con-

Numerus catulorum viperæ.

A iectamus, quoniam viperæ concipientes initio Veris, fætum ad mensem vsq; Augusti gestant.

LOCVS.

NEGABANT olim Marsi populi, qui in Italia Serpentes impunè venabantur, & contrectabant viperas ob cœli têperiem, & molliorem soli naturam, in nostro orbe haudquaquam generari. Quod Galenus iustis de causis sibi persuadere non potuit. In hanc quoq; sententiam venit Leonicenus, qui de thyro sermonem habens, in Italia optimas viperas pro nobilissimis concinnandis medicamentis, nasci affirmabat. Et Renodeus addit non modò in Italia, sed etiã in Gallia, & præcipuè in agro Putauiensi versari; ex quo loco numerosæ viperæ Lutetiam pro varijs pharmacis, aduehuntur. In Lusi-
B tania, & Hispania, ex Amato Lusitano, viperæ infinitæ non desunt. Apud Indos esse viperas, narrat Christophorus Acosta Africanus: siquidẽ in Malabar viperæ multæ, & alia Serpentũ genera visuntur. Item Syagro promontorio Arabię proxima est Insula, in qua, vt retulit Arrianus, Crocodili, viperæ plurimæ, & lacertæ permagnæ versantur. In Melitensi Insula viperæ non desiderantur, vbi D. Paulus Apostolus à vipera demorsus nihil mali passus est, vt in Actis Apostolorũ traditur. Numerosæ etiam in Cypro, & Chio nascuntur. Circa Amyclas, quas antea Græci condiderant, frequentes viperas morsu insanabili esse, narrat Solinus. Quamobrem viperæ in vniuerso terrarum orbe viuunt, vt scripsit Herodotus: & Bellonius veritatem est assecutus, quando pronunciauit se in Anglia, Gallia, Italia, Asia, Græcia, & Ægypto viperas reperisse. Cordus tamen in Dioscoridem se nunquam in Germania viperam conspicatum fuisse memorat. Item Aristoteles viperas in Creta nasci inficiatur. Nihilominus Serpentes in Græcia Bellonius versari asseuerauit, qui vulgò *Chendre* nominantur; quæ vox ab echidna detorta esse videtur. Itaq; Aristoteles forsitan attestari voluit Serpentes nõ ita perniciosos diuagari.

In Com. ad Diosc.

In lib. Aromat. c. 33.

In Polyhis.

In Mirab.

C Circa loca peculiaria ab his feris adamata, notandum est, loca montana à viperis libenter frequentari. Idcircò Dioscorides prodidit rutam in Macedonia circa Haliacmon fluuium crescentem esse venenatam; cum hic locus montosus sit, & viperis scateat. Nascuntur etiam copiosè in Luganeis montibus Patauinis, vt tradit Marcus Oddus, quæ pro theriaca componenda, optimæ ab ipso celebrantur. Insuper nonnullæ etiam propè aquas stabulantur: hac de causa Martialis meminit viperæ versantis circa populos arbores humectis locis gaudentes, & succinum stillantes, quæ tandem in electro inclusa perijt, his versibus.

Loca peculiaria viperarum.

In Medit. Ther.

Flentibus Heliadum ramis, dum vipera serpit,
Fluxit in obstantem succina gemma feram;
Quæ dum miratur pingui se rore teneri,
Concreto riguit vincta repentè gelu.
Ne tibi regali placeas Cleopatra sepulcro,
Vipera si tumulo nobiliore iacet.

L. 4. Epigr. epigr. 59.

D Amplius nonnullæ maritimis, & arenosis locis delectantur, quarum carnes pro antidotis à Galeno reprobantur, quoniam ægrotantibus sitim inextinguibilẽ afferre soleant. Vnde ratione huius loci legitur pulcherrimum epigramma de naufrago in arenis iacente ictu viperæ lethaliter vulnerato huius tenoris.

Æquoris insanas euasit naufragus vndas,
Tristius Afra salo præbet arena solum.
Dum iacet, ecce graui pressus propè litora somno,
Nudus, & infesto fessus adusq; freto.
Vipera trux perimit, frustrà fugis æquora frustra
Heu miser, in terris debita fata tibi.

Alioquin, hyeme aduentante, pro sede propria hæ bestiæ latebras eligunt, vt Virgilius innuit canens.

L. 3. Georg.

Interit, & curuis frustra defensa latebris
Vipera.

Ali-

Lib. cit.

Aliquando etiam ex eodemmet Virgilio, sub præsepibus immotis libenter stabulantur, E in quibus fimus, & immundiciæ immotæ diù manent his versibus.

Sæpè sub immotis præsepibus, aut mala tactu
Vipera delituit: cælumq; exterrita fugit.

Lib.10. de hist. Anim. c.62. Li.8.c.39. Li.3. Epig. 16.

Aristoteles autem, accedente bruma, sub saxis condi statuit; cum cæteri Serpentes sub terra occultati hyemem transigant. Plinius tamen Aristotele forsan malè intellecto, totum scripsit oppositũ, nimirum vrgente frigore, viperas ad terræ cauernas confugere, cum cęteri Serpentes sub saxis condantur. Vnde Martialis sententiæ Aristotelis adhærens vitalibus auris commisit epigramma scitu dignum de vipera in faucibus statuæ lapideæ referentis vrsam iacente, circa quam puer ludens, inserensq; manum in os statuæ, lethali ictu à vipera percussus fuit. Versus autem sunt huius tenoris.

Proxima centenis ostenditur vrsa columnis,
Exornant fictæ quæ platanona feræ.
Huius dum patulos alludens tentat hiatus
Pulcher Hylas, teneram mersit in ora manum. F
Vipera sed cœco scelerata latebat in ore,
Viuebatq; anima deteriore fera.
Non sensit puer esse dolos, nisi dente recepto,
Dum perit: ò facinus, ausa quod vrsa fuit.

Nos tamen scimus, ex longa rusticorum obseruatione, viperas non solum sub lapidibus, sed etiam sub terra hyeme occultari. Nam quando ipsi altius terram ligonibus fodiunt, has viperas simul glomeratas sæpissimè inueniunt.

VICTVS.

In Beot. Cap.13.

PAVSANIAS scriptis mandauit viperas in montana Pheniciæ parte, herbis vesci, sed vt plurimum quasdam radices libenter vorare, quibus deinde magis efferari traduntur. In libro autem de theriaca ad G Pisonem legitur, quòd viperæ non solum herbis venenatis, sed etiam animalibus, scilicet buprestibus, erucis, canthatidibus, phalangijs, mure araneo, stellionibus, scarabeis, bufonibus, salamandris, & alijs huius generis victitare. Erucis quidem delectantur, vt voluit author de theriaca ad Pisonem, iisq; potissimum, quas pytiocampas appellant. Præterea mures non solum araneos, sed mures cuiuscũq; generis paruos appetũt, magnos autem ictibus interimũt.

L.8. de hist. An. c.29. *Vipera nidis auium insidiatur.*

His addamus sententiam Aristotelis, qui voluit Scorpiones à viperis deglutiri, horumq: pastu venenosiores fieri: siquidem quando animal venenatum alio pariter venenato pro cibo fruitur, eius morsus venenosiores fieri creduntur. Insuper viperæ auibus etiam in cauitatibus arborum nidulantibus insidiantur: quare Albertus narrat historiam cuiusdam picæ, cuius pullos in nido adhuc implumes vipera deuorauerat; tuncq; superueniens mater acerrimè cum vipera dimicabat, interim coxa dentibus viperæ apprehensa, & clamore edito, socia aduolauit, & viperæ caput rostro ita percussit, vt vipera interiens ab arbore decideret. Cumq; hoc ignotum non esset Baptistæ Mantuano, H sic canere solebat.

Sicut vbi implumes inuasit vipera nidos;
Ingemit, & querulo carmine plangit auis.

Nostra tamen ætate multi viperas in capsis, & pyxidibus contentas furfuribus nutrire profitentur. Venatores quidam viperarum illis in vasibus inclusis, quinto decimo quoque die præbent potum aquę simplicis cum herba quadam trita, quam nemini tanquam arcanum reuelare volunt; hacq; ratione viperas pingues, & alacres conseruare conantur. Nos autem hunc effectum non herbæ, sed solo potui attribuimus, quandoquidem alij potu aquæ simplicis vtentes, viperas alacres, & pingues per longum temporis spatium conseruant.

Potio viperarum.

Li.2. obser. c.50.

Circa potum, scribit Bellonius viperas, & Cerastes, inter reliqua Serpentum genera, à potu diu abstinere. Verumtamen summopere delectantur vino, itaut nonnullæ illo allectæ facili negocio comprehendantur. Verùm, ad mentem Alberti, viperæ veneno

A neno vinum inficiunt: quodà veritate alienum esse constat, cum multi vini viperini potione à varijs affectionibus liberati sint, vt multis in locis testificatus est Galenus. *Li.25.de An.cap.1.*

TEMPERAMENTVM.

CIRCA temperaturam carnis viperinæ, sententiæ doctissimorum virorum sibi inuicem reclamant: quandoquidem Aristoteles eam frigidam esse arbitratur, dum animalia viuipara ab ouiparis distinguens, sic ratiocinari videtur. Si viperæ natura calidæ essent, proculdubiò putamen oui viperini illam duritiem adipisceretur, quam in ouis gallinarum obseruamus: quoniam autem frigida gaudent temperie, ideò putamen oui molle intra se generant, cum ob inopiam caloris illud ad perfectam duritiem perducere nequeant. Altera ratio non spernenda est illa, quam ex natura animalium hyeme latibulantium colligimus, quam in primo capite huius libri frigidam B esse statuimus: etenim viperæ ad illorum animātium naturam referuntur; quæ & ipsæ, absq; cibo, diù in cauernis morantia, ob calorem imbecillum, non ita citò alimentum conficere possunt. Quoniam si calor in illis dominaretur non solum alimentorum, sed propriam etiam substantiam absumeret. Quod in alijs animalibus contingere conspicamur, quæ ab innato calore valido reguntur. *L. 1. de Gener. An. c. 9. & 10.* *Natura viperarū frigida.*

Ex altera parte Galenus, Dioscorides, & alij antiquiores Medici viperarum carnem excalfacientem, & siccantem esse iudicarūt; dum oleo, sale, anetho, porro, & aqua conditam præbent. Immò Galenus multos elephantiasi laborantes his carnibus liberauit, euacuato per cutim humore peccante, qui effectus caloris esse solet. Præterquamquòd à viperis demorsi cōtorquentur, & magna siti afficiuntur, qui affectus, & effectus non à frigida, sed à calida causa proueniunt. Demùm, qui viperas interficiunt, & mortuas pertractant, quamdam veluti pruriginem cutis persentire fatentur, quam nonnisi acres, & calidi vapores generare possunt. *Li.11.de simp. med. fac. cap. 2.*

Cæterùm ad destruendam hanc difficultatem, & ad conciliandum Galeno Aristo-C telem, confugiendum est ad illa, quæ Galenus ad calcem libri secundi de locis affectis explicauit: vbi retulit animantia frigidiora, hyeme ob frigoris violentiam, non secus ac essent mortua, latitare. Huius autem generis sunt viperæ, quæ tunc temporis contrectatæ non mordent, æstate tamen, & potissimùm sub caniculæ ortu, vehementer æstuant, & feruorem quemdam præ se ferre videntur. Animantia igitur huius generis, ex Aristotelis etiam doctrina, parùm caloris habere, consequenterq; frigidæ naturæ esse dicuntur: quamuis caloris aduentitij acrimonia polleant, qui calor postea, hyeme, eximio ambientis frigore retunditur, & quasi extinguitur. At quando aer incalescit, & in dies magis, atq; magis calidior redditur; tunc etiam calor horū animaliū quotidie maiorem vigorem adipiscitur. Itaq; natiuus calor in viperarum primordijs, vt docuit Arist. parùm vigere perhibetur. Sed catuli dum in dies augescunt, multum etiam adscitij caloris acquirūt: hinc fit, vt earum carnes feruorem aliquem præ se ferant. Quare ex mente Galeni, vehementi facultate digerendi, & mediocriter exsiccandi potiuntur. Non erit igitur admirandū, si quandoq; carnes viperinæ sitim in patientibus generent: quamuis D non omnes viperæ, sed tantummodo loca maritima incolentes id præstent. Ex his igitur fundamentis facilè respōdendum est viperas à cauernis exeuntes frigidas, & siccas, æstate verò calidiores esse, vt Galenus sæpè recitauit. Et si alibi authores viperam frigidam esse pronuntiarunt, tunc id dictum fuisse existimare oportet, non quia hoc animal refrigerandi facultatem participet, sed tale in comparatione ad alia animantia calidiora iudicatur. Immò quando Galenus carnem viperæ calidam esse promulgauit, ipsam cum sale, porro, & anetho coctam intellexit. Quamuis alij respondeant in vipera duas partes, nimirùm venenatam, & bezaarticam perpēdendas esse: nam ratione partis venenatæ, calidam esse asseuerant, quod signa viperini veneni à Dioscoride proposita demonstrant: cum frigiditas alijs partibus viperæ dominetur. Tandem pro coronide huius tractatus referre possumus, calorem viperæ videri imbecillū; cum viscidis humoribus, & lentis immersus sit, quibus à calore Solis, & feruore æstatis digestis, atq; attenuatis sit validior, suasq; operationes melius, & fælicius exercet. Qui plura de huius animalis temperie scire cupit, ad caput de Serpentum temperamento confugiat. *Solutio difficultatis.* *Quo tēpore, viperæ maiorē habeant calorem.* *L.1.de Antid.cap.8.* *Caro viperina cur calida.* *Lib. 6. de mat. med.*

CA-

CAPIENDI, ET FVGANDI RATIO.

SOLEBANT Veteres varijs technis, & vanissimis cantionibus non solum viperas, sed etiam omne Serpentum genus comprehendere. Ideò memoratur à Virgilo quidam sacerdos Vmbro nuncupatus, qui & viperas, & alios angues simili artificio capiebat.

L.7. Æneid.

Vipereo generi, & grauiter spirantibus hydris,
Spargere qui somnos, cantuq; manuq; solebat,
Mulcebatq; iras, & morsus arte leuabat.

Indi verò, in coercendis viperis, non cantionibus, sed herbis vtuntur. Quare Ferdi- F
nandus Cortes narrat, quod Incolæ illarum regionum Dijs sacra facturi venatum se conferunt, & quas apprehenderint ferociores belluas, nempè ex quadrupedibus tigres, & ex Serpentibus viperas, suis Numinibus immolant. Prædicti igitur venatores in capiendis huiusmodi Serpentibus, quadam herba viperas sopiente vtuntur, quam propria lingua *Picietbl* cognominant. Præterea non est tantus dolus in quolibet animali, qui ab æquali non vincatur, vel à vino. Virum enim fortem, aut vir pari fortitudine præditus, aut vinum superabit. Id Alexandro Magno accidisse fertur, qui à nemine, nisi à vino deuictus fuit. Pariter viperis hoc contingere traditur, quæ licèt sint perniciosa animalia, nihilominus vino allectæ, iuxta Aristotelis doctrinam, capiuntur. Quamobrem venatores viperarum, vino in fictilibus circa sepes collocato, illas tandem nullo negocio coercent.

Lib.7. hist. Ind.

Herba Indica ad coercẽdas viperas.

Lib.8 hist. An. cap. 4.

Vino capiũtur viperæ.

Circumforanei, qui ex stirpe Diui Pauli se prognatos prædicant, viperas facillimè capiunt: quamuis omnes sint Apuli ex Liceia vrbe oriundi, aut ex locis circumstantibus, origine fortè etiam deducta à Marsis eorum vicinis, qui sexcentis, vel etiam for- G
tasse millenis annis, ante ætatem Diui Pauli vixerunt. Hi infrascripto vnguine manibus diligenter perunctis viperas facile coercent, & contrectant. Hoc autem vnguentum constare dicitur ex oleo seminis raphani syluestris, succo radicis asphodelli, & dracunculi, cerebro leporis, folijs saluiæ, baccis lauri, additis quibusdam alijs, quæ tamquam arcana reuelare renuunt. Huic simile linimentum præscripsit Nicander, quod integratur ex medulla cerui, oleo rosaceo, cera, & Serpentibus, qui vnà cum prædictis simplicibus medicamentis incoquuntur. Itaq; hoc Marsi, & alij viperarum venatores perungi dicuntur, vt viperas, & cæteros Serpentes facilè apprehẽdant: captos aũt illicò saliua perfundunt, cuius cõtactu villescere, & violentiam veneni deponere creduntur.

Vnguẽtum Circumforaneorũ ad capturã viperarũ vtile.

In Theriacis.

Saliua humana ad quid.

Nostra ætate, venatores Serpentum, & viperarum, forcipibus ex ferro, aut arundine paratis vtuntur. Quandoq; etiam minori bombarda, & viperas, sicuti & alios Serpentes quidam interimunt. Sed aduertendum est hoc instrumentum infidum esse; siquidem anno decimo quinto supra millesimum, & sexcentesimum, iuuenis quidam sclopo munitus, & arua peragrans in viperam eminus conspectam instrumentum dire- H
xit, vt plumbeam glandem exploderet, interim discupto ob violentiam ignis instrumento ipse perijt. Quamobrem de hoc circumfertur epigramma huius tenoris.

Iuuenis necans ab instrumento, quo viperã necare studebat.

In quinto lustro lustrans Octauius arua,
Anguis viperei tergora fusca videt.
Tunc glandem igniuomo in spiras cum dirigit arcu,
Ferrea vi flammæ fistula scissa crepat.
Sibilat, atq; fugit bombo perterritus anguis,
Saucius Arcitenens eiulat, atq; perit.

Hæc, & cætera artificia pro viperis comprehendendis in capite primo huius libri legenda sunt, vbi de modo capiendi, & fugandi omnes Serpentes agitur. Fugantur etiam viperæ multis præsidijs, sed præcipuè fumo corij combusti cum semine lini: idcircò Gatinara recitat se, in Nosocomio Papiæ, nouisse quemdam in ventriculo viperam habentem, vnde multis remedijs adhibitis, nihilq; conferentibus, tandem suffimentis corij, & seminis lini, bestia per anum egressa est.

In c. de cura Prefocat. matricis.

A

VIPERÆ VENENVM QVALE.

TRIA venenorum genera in hoc terrarum orbe reperiuntur, quibus humanum genus graui noxa premitur: primum residet in animalibus, secundum à plantis elicitur, & tertiũ à fodinis eruitur. Animalia igitur exitiosam vim participantia sunt potissimũ Serpentes, inter quos vipera postremũ locum non occupat. Etenim viperinum venenũ, siue admotum, siue assumptum facultatem interimendi possidet, veluti alimentum optimè concoctum nutrit. Est enim veneni substantia alimentis prorsus contraria: immò substantiam humani corporis in naturam sibi similem, & venenatam conuertit. Cæterum Nicolaus Florentinus, & alij authorum Arabum asseclæ, tres venenorum ordines constituunt, primum eorum, quæ illicò interimunt, secundum eorum, quæ B breui interposito spatio, & tertium eorum, quæ paulò serius enecant: deinde inter has postremas species viperinum virus collocarunt: quare iuxta eorum sententiam, viperæ venenum serò interimet, quæ opinio veritatem semper non assequitur: cum hoc animal in aliquibus regionibus lethalius esse perhibeatur, vt suo loco explicabimus. Verumtamen non est dubitandum alicubi venenum viperæ esse adeò exitiosum, vt citò perimat: nam ab authoribus ita teterrimum censetur, vt virus efficacissimum indicare volentes, viperinum nominauerint. Huc igitur respexit Horatius, quando cecinit.

Potestas veneni qualis.

Vipera in omnibus regionibus nõ æquè necat

Cur timet flauum Tiberim? cur oliuum
Sanguine viperino
Cautius vitat? &c.

L. 1. car. od. 8.

Alibi quoq; idem poeta sic scribit.

In li. Epod. ode 3.

Quid hoc veneni sæuit in præcordijs
Num viperinus hic cruor
Incoctus herbis me fefellit?

C Quibus in locis poeta per sanguinem viperinum, venenum viperæ intelligere voluit, cum sanguis huius animalis minimè sit noxius, vt suo loco explicabitur. In eodem sensu leguntur illa carmina in epitaphio Archilochi.

Archilochus iacet hoc in litore tectus, amara
Cuius vipereo carmina felle madent.

In eodem etiam intellectu Martialis scripsit.

Viperemq; vomant nostro sub nomine virus.

Li. 7. epigr. epigr. 11.

Nam ex alimento herbarum, & animalium, quibus vescuntur, venenato; in cysti fellis tanquam in quadam lacuna viperinum virus generatur; hocq; experientia docet; quoniam fel viperæ recens canibus datum illos interimit: cum ex sicco felle nullum detrimentum reportent. Ex felle postea hæc materia venenata ad gingiuas demandatur, ad augendum, & fouendum illud venenum, quod in primordio, ex vi seminis genitalis ibi à natura implantatum fuit. Id in catulis viperinis liquidò constat, qui statim atq; ab vtero exeunt, dentibus lethales ictus inferunt. Id præterea patefit in dentibus D viperæ mortuæ, qui etiam ad lędendum apti sunt. Hinc colligere oportet hoc venenum ab extrinsecis originem non ducere; quemadmodum in canibus rabidis contingit: etenim si hoc esset veritati consonum, proculdubiò vipera nõ semper esset venenata; quod absurdum dictu esse opinamur.

Venenũ viperæ nõ ducit originẽ ab extrinsecis.

An verò vipera dentibus sæpè feriens venenum amittat, vt apis aculeum: quemadmodum Author de theriaca ad Pisonem asseuerantius dixit, id nullo modo attestari possumus; quandoquidem dentibus viperinis venenum implantatum esse manifestum est; quoniam dentibus viperæ etiam mortuæ vulnerati non aliter patiuntur, quàm illi, qui pastinacæ marinæ radijs transfiguntur. Nec mirandum, quoniam caput viperæ à reliquo corpore separatum, nostra ætate, homines exanimauit. Id Patauij accidit, dum viperæ fæminæ ad componendam theriacam necarentur: nam pharmacopæi manus icta fuit à capite viperino iam per spatium quatuor horarum separato, & parùm abfuit quin periret: quoniam incidit in illa symptomata, quibus viperæ morsus solet patientes affligere. Matthiolus quoq; recitat se nouisse rusticum, qui in secando prato,

Dens viperæ mortuæ lethale vulnus infigit.

vipe-

viperam falce diuisit, hanc cum putaret mortuam, frustum alterum, è quo caput pendebat, intrepidus manu prehendit, sed fera irritata, vibrato capite, digitum momordit: vnde rusticus nihil mali cogitans, protinus digitum ori admouit, sanguinem sugendo expressurus, & repente exanimatus est. Alium casum iuuenis à vipera interfecti memorat Amatus Lusitanus, qui peragrans vnà cum socio contendebat se viperam conspectam absq; nocumento capturum esse: cum autem alter derideret, ipse porrexit manum, mox bestia, eleuato capite, digitum punxit, quem incautus ori admouens suxit, sicq; infælix breui temporis spatio extinctus est. Iulius etiam Scaliger meminit cuiusdam Liguris, qui calcando viperam, ab ea demorsus vnà cum bestia demorsa interijt, versus sunt huius tenoris.

Centur. 3. Casus nonnullorum, qui ictu viperæ interierunt.

Vipera tartareum Ligurem calcata momordit,
Ipsa, & obit, par mors vtraq; vtriq; fuit.

Legitur quoq; plulcherrimum epitaphiũ in Anthologio græco, de aucupe à vipera occiso: nam viperæ in agris, viridarijs, pratis, & vinetis latere solent, quæ etiam si leui pede premantur, illicò exitiosum vulnus infligunt, vnde statim, vel paulò post homines percussi commoriuntur, nisi antidotis patientibus succurratur.

Lib. 3. sect. 15.

Hinc Cardanus potentiam viperini veneni contemplans commentus est, quòd mulier grauida, & viperá se eniti somnians, breui temporis spatio, sit interitura: quemadmodum, & Belluacensis nugatus est scribens, eum, à quo renes viperæ mortuæ incautè pedibus comprimuntur, talem inde noxam relaturum, qualem à morsu ipsius animalis reportaret. Nicander quidem scriptum reliquit fungos crescentes propè latibula viperarum lethales esse. Immò alij narrant catulos glirium à viperis in nido inuentos partim vorari, partim excæcatos nutriri, donec vnumquemq; eorum comedere voluerint: interim si accidat, vt ab homine inuenti, in cibum trahantur, tunc veneno viperino nutriti comedentem interimere dicuntur: cuius rei fides sit penès authorem. Hoc vnum scimus viperæ venenum esse atrocissimum, quoniam Nicander illud comparat ad toxicum, quo Prisci sagittas linibant: vt ratione ferri, & etiam veneni, lethalia, & incurabilia vulnera hostibus inferrent: quocirca de his sagittis quidam sic canebat.

Li. 3. de Insom.

Fungi quinam sint lethales.

Venenũ viperæ quale ex Nicandro.

An nescis causas mortis habere duas?

Præterquamquòd legimus apud Plinium, quòd Scythæ tela sanie viperina, & humano sanguine imbuebant, vt leui tactu hostibus interitum afferrent. Modus autem, quo genus hoc toxici parabatur (referente Rhodigino) intelligere licet ex libro Admirabilium Aristotelis (si tamen Aristotelis est ille liber) vbi Scythæ obseruabant viperas, quæ nuper peperissent, & captas diebus aliquot liquescere permittebant, mox putrefactas in ollam sanguine vnius hominis plenam infundebant, & vas diligenter obturatum sub fimo obruebant, quibus putrefactis, & vase recluso, super natantem aquam viperinæ saniei permiscentes illud lethale toxicum componebant.

L. 23. c. 10. Toxicum quo Prisci sagittas imbuebant.

Ratione regionum, viperinum venenum potentiam, & qualitatem variare solet. Narrat enim Bellonius cum Arabibus itinerans versus montem Sinai, quòd Camelorum dux, conspecta eminus vipera proclamauit, & geminauit, suo idiomate, viperæ appellationem, tunc comites statim accurrentes, lapidibus viperam obruerunt: hinc collegit author illas gentes à viperis, ob violentiam veneni, maximoperè abhorrere. Item Ioannes Hugo tradit in descriptione Guineæ, quòd, in Prouincia Congi, viperæ sunt talis veneni, vt ab ipsis demorsi spatio viginti quatuor horarum pereant. Immò ex Cardano, in Numidia, viperæ, & Scorpij sunt venenosiores. Amplius Pausanias, referente Æliano, pronunciat se vidisse hominem ab impetu viperæ ascendentem arborem, & viperam accedẽtem, & halitũ pestilentem in arborem efflasse, & hominem illicò cadentem perijsse. Vice versa, viperę circa Arabicas arbores balsami versantes, mitiores sunt, quia succo suauissimo vescuntur: vnde si quis ab huiusmodi viperis percussus fuerit, vulnus non est exitiale, veluti si à ferro inflictum fuisset: quoniam nonnulli viperinum venenum odoratissimo pabulo temperari arbitrantur.

L. 2. obser. c. 70.

Viperæ venenosiores vbi.

Li. 9. c. 16.

Pariter ratione loci particularis aliæ alijs sunt venenosiores: siquidem montana incolentes loca, non solũ maiori copia veneni redundantes, sed etiam mordaciores censentur; quæ verò propè aquas stabulantur, virus minus pestilens possidere creduntur, quemadmodum, & ratione temporis anni, vipera dicitur venenosior, & præcipuè Vere à cauernis exiens; quoniam tota hyeme proprio phlegmate nutrita est: veluti etiam quando

Vipera quando lethalior.

A quando nuper senectutem exuit. Hoc non fuit ignotum Nicandro quando cecinit hunc in modum.

Tunc etiam caueas horrendam quando senectam
Exutus serpens renouat, seu pube resultat.

Præterea, æstiuo tempore, viperarum morsus deteriores sunt, & præsertim si à vipera rritata in flicti fuerint, quia concipiens iram læthaliùs ferit. quamobrem Ouidius furorem Læenę catulos lactantis ad viperam ira agitatam comparauit tali ratione.

Nec Leacum catulis lactentibus vbera præbet.
Nec Lea ignaro vipera læsa pede.

Lib. 2. de art. am.

Ratione sexus, Paulus Aegineta fuit huius opinionis, minori cum periculo liberari quos vipera mas, quàm quos fæmina momordit. At Aetius scribebat demorsis à vipera mortem impendere septem horarum spatio, & maximè ijs, qui à vipera fæmina percutiuntur. Nam ictus fæminæ ideo malignior, & venenosior creditur, quoniam quatuor dentibus feriat. Idem testatur Nicander his versibus.

B *Porrò ex vipereo, quod noris, germine peior*
Fæmina, quæ veluti maiori accenditur ira,
Sic vehemente magis fert noxia vulnera morsu,
Et plus gliscenti se cauda, & corpora voluit,
Vnde citatior hac ictos mors occupat artus.
Noxius est autem reliquo plus corpore morsus
Obseruandus, vbi victori proxima Tauro
Turba, subexoriens monstrauit Pleiades astrum.

Quibus carminibus Nicander innuit fæminas viperarum non solum esse mordaciores, sed etiam hoc genus bestiarum esse præcipuè vitandum tempore æstiuo, quod tempus perortum Pleiadum nobis demonstrat.

Ex altera parte Auicennas in hanc venit sententiam, viperarum & draconum mares potius quàm fæminas esse deteriores. Propterea clarissimus Mercurialis prædictas ponderans opiniones ambigit an morsus viperæ fæminæ, vel maris sit lethalior: ideo, re accuratè considerata, vnica distinctione, authores conciliari posse, & omnem difficultatem dissolui arbitratur: scribit enim tam à mare, quàm à fæmina exitialem morsum infigi: siquidem fæmina quatuor dentibus munita, quatuor etiam vulnera parti imprimit; sicq; maiorem veneni quantitatem, pluribus vlcusculis, patienti communicare videtur. Mas verò, licèt duobus tantum dentibus armatus, consequenterq; duo solùm vulnera inferat: attamen eius vis ad venenum viperæ comparata acerbior, & efficacior censetur: itaut authores, qui maris, & qui fæminæ virus iudicarunt lethalius, vtriq; veritatem assecuti esse videntur. Tandem veneni viperini vim multifaciendam esse opinamur, proprerea quòd non solum homines, sed cæteros quoq; animantes afficiat. In primis viperæ bobus potissimum obsunt, vt canit Virgilius.

Lib. 4. fen 6. tract. 1. cap. 32.

Lib. 2. de morb. venen.

Vtrũ morsus viperæ fæminæ sit lethalior maris morsu.

Sæpè sub immotis præsepibus, aut mala tactu
Vipera delituit, cælumq; exterrita fugit;
Aut tecto assuetus coluber, succedere, & vmbræ
Pestis acerba boum, pecoriq; aspergere virus.
D *Fouit humum.*

L. 3. Georg.

Ouidius quoq; decantabat.

Parua necat morsu spatiosum vipera taurum.

Præterea manifestum est canes, feles, gallos, anseres, anates, aliaq; animalia simul, & semel viperis puncta, breui temporis spatio, mortua concidere. Quamobrem Columella iure merito monimentis mandauit, quòd instruendis anserum cellis, seruanda sunt eadem præcepta, quæ in alijs generibus pullorum, ne vipera, mustela, vel aliud genus noxij animantis intrare possit. Pariter, ex eodem Columella, tota maceries Nessotrophij, nimirum viuarij anatum, extra, & intus opere textorio leuiganda est, ne vipera, aut feles prorepere valeant.

Quæ animantia viperino morsu concidant.

VENENI VIPERINI SIGNA.

ANTEQVAM medicus accedat ad præsidia, quibus vipereum virus profligatur, primùm signa diagnostica contemplari debet: inter quæ connumerantur dolor pungens, tumor partis sauciæ, sanies crassa à vulnere dimanans, vesiculæ ambustis similes circa plagam emergentes, inflammatio gingiuarum, sitis vehemens pallor totius corporis, vomitus biliosæ materiæ, singultus, nec non animi deliquium cum
sudore mortis prænuntio, nisi partibus nobilioribus, remedijs opportunis, præsto simus. His nonnulli addunt, ad mentem Ciceronis, ventris cruciatum, dum venæ viscerum veneno imbuuntur. Cælius Rhodiginus narrat quemdam aulicum, cum à vipera demorsus esset, statim in colorem porraceum incidisse. neq; mirandum est: siquidem nonnulli scribunt demorsos à vipera confestim icteritia affici. Hoc signum doctissimus Mercurialis non perpetuò verum esse opinatur: cum Authores neq; Græcos, neq; Arabes inueniat, qui hoc attestentur. Est quidem veritati consonum à vipera vulneratos modò pallidos, modò virides, modò flauos fieri: ratio inde nascitur, quoniam proprietas huius veneni est talis, vt natiuum calorem dissipet, atq; expugnet: ideoq; pro varietate naturæ patientis, varij etiam colores conspici solent. At si interdum accidat, vt icteritia hanc affectionem consequatur, id contingere arbitratur Mercurialis in patiente copiosa bile redundante, quæ agitata, & commota, tandem ad cutis superficiem diffunditur.

In Tuscul. quæst.

Icteritia an consequatur morsum viperæ.

Alioquin ex Dioscoridis sententia, ob viperarum morsum, corpus intumescit, arescit, subalbidum colorem acquirit, pustulæ similes ambustis erumpunt, vulnusq; dilatatur; cum non solum extima, sed etiam intima occupet, gingiuę suffunduntur cruore, iecur inflāmatione vexatur, tormina, & humoris biliosi vomitus succedunt, & sopor, & tremor, & vrinæ difficultas subsultant. Paulus Aegineta in morsu vipereo tam maris, quàm fæminæ, statim ab initio dolorem membri affecti, mox totius corporis meditatur, necnon sanguinem, & humorem saniosum, & etiam æruginosum à duobus foraminibus inter se parū distantibus fluentem, & viperarum virus nuncupatum. Præterea iuxta morsum contemplatur subrubros tumores, postea patientis vertiginem, animi deliquium, bilis vomitum, necnon vrinæ difficultatem. Hæc omnia signa in scriptis Auicennæ leguntur: hic enim verba faciens de veneno vipereo sic scribebat. *Egreditur ex loco duorum dentium, aut plurium sanguis, deinde virus feruens, & fortasse incipit aquosus, deinde spumosus, deinde vt ærugo aeris, dolet locus, postea apparet apostema calidum, rubeum habens bothor, & vesicas sicuti in adustione. Deinde apostema fit viride, viscera inflammantur, in corpore apparet rubedo cum rigore, deinde sudor frigidus, & corruptio coloris vergentis ad viriditatem. fit commotio vertiginis, frequentia anhelitus, nausea, & singultus cum vomitu humoris cholerici. Accedit difficultas vrinæ. Grauatur caput quandoq; cum fluxu sanguinis narium.*

Symptomata morsus viperæ ex Paulo Aegineta.

Signa morsus viperini ex Auicenna.

Greuinus testificatur se obseruasse prædicta signa in pharmacopola quodam, qui fortè ictus fuit ab vna viperarum, quas in officina pro varijs medicamentis seruabat. Nicander autem, quem in assignandis huius affectus signis, secuti sunt alij authores, retulit, quòd ex vulnere liquor oleosus, interdum cruentus, & quandoq; ad pallorem vergens dimanat. Idq; ob contagium veneni accidere scribit: siquidem corpore à veneno occupato, humores nutritioni destinati corrumpuntur, itaut non solum particula læsa, sed etiā totū corpus intumescat. Qua de re cutis aliquando colorē purpurascentem, interdum viridem, & identidem amethistnum repræsentat: quæ colorum varietas insignem putredinem indicare solet. Immò aliquando excitatur singultus, veluti conuulsio quædam ventriculi; qui generatur, vel a copia humorum, vel ab inanitione, vel à repentina repletione, vel ab acrimonia materiæ stomachum vellicantis. Non potest enim fieri, quin ventriculus, dum sentit humorem malitia veneni corruptum, totis viribus noxiam materiam expellere conetur. Ab hac putredine maligni cruoris ad caput vsq; pernitiosus vapor attollitur insignem generans grauitatem.

In corpore venenato humores nutritioni seruientes corrumpuntur.

Verùm quia venenum per venas maiores dilabens, & partibus nobilioribus se se insinuans

A nuansiecur inuadit, hinc fit, vt tantus feruor ibi procreetur, vt paulò post febris ardēs excitetur; deinde pulmones reliquasq; partes proximas ita exsiccat, vt patiens vehementer sitis afficiatur. Vbi verò virus totum corpus occupauit, statim signa properantis interitus se se offerunt: nam vngues ob caloris defectum liuidi fiunt, & corpus refrigeratum grandinem veluti congelantem sentit, & tremorem patitur: cum in his partibus semper aliqua portio humoris acris, & neruis molesti contineatur: propterea partes labefactatæ, & à veneno superatæ, facilè, quod in se habent, effluere sinunt. Hinc fit vt ventriculus humore bilioso redundet, in quem totus sanguis à venefica vi transmutatur.

Cur febris ardens excitetur.

Reliqua etiam viscera exiguum alimenti exire sinunt, quod in sudorem frigidum conuersum per totum corpus disseminatum à cute paulatim egreditur, tuncq; color eiusdem cutis plumbeus, aliquando cæruleus, interdum etiam viridis æmulans florem æris conspicitur. Sic igitur canit Nicander.

Cur color cutis fiat varius.

——— *porrò ipso ex vulnere quædam*
B *It sanies, quæ nunc pinguis, nunc esse cruenta*
Cernitur, & nullum præfert quandoq; colorem,
Sed quæ circundat plagam caro, turgida moles
Tollitur interdum rubicunda, ac palma videtur
Liuida, nonnunquam quodam velut hydrope gliscit;
Præterea quales ambusto in corpore bullæ
Exteriore solent summatim emergere pelle:
Inde subexoriens plagam, & vicina putredo
Occupat, & tristem ciet in præcordia mortem:
Aspera quandoquidem vehementer, & ignea noxa
Totum corpus edit, miseræ arcto ex gutture voces
Perstrepitant, cæcaq; caput vertigine nutat;
Multaq; debilitas membra anxietasq; fatigat,
Et grauis oppressum vexat caligo cerebrum.
C *Arida faux sæpè, extremos it frigus in vngues,*
Atq; hyberna statim cadit omnis grando per artus
Crebri etiam bilis vomitus, fit pallidus æger,
Atq; imitante niues circum sudore madescit.
Plumbeus est aliquando color, quandoq; nigrescit,
Fuscus & interdum similatur floribus æris.

Prædictis addamus assertum Aetij, qui nixus authoritatibus Nicandri, & Authoris de theriaca ad Pisonem, tradidit in demorsis à vipera mare, bina vulnera; & inde morsis à fæmina quatuor conspici. Licet Baldus Angelus Abbatius retulerit hoc signum esse fallax: propterea quod mas etiam vipera quandoq; quatuor vulnera imprimere potest, antequam ei duo dentes cadant. Verumtamen Paulus Ægineta manifestè docet in ictu tam maris, quàm fæminæ, duo tantummodo parua foramina impressa videri. Quam sententiam nostri viperarum venatores confirmant.

Signa morsus viperæ ex Aetio.

Deniq; quoad signa prognostica, quando percussus à vipera adhibitis aliquibus re-
D medijs, & propinatis antidotis, nonnihil quietis inuenit, tunc illum conualiturum iudicabimus. Vicissim quando seuiora accedunt Symptomata, vt spirandi difficultas, faciei rubor, inquietudo, sitis inexhausta, oris fætor, somnus grauis, venarum tumor, syncopis, & virium dissipatio, tunc patientem pristinæ sanitati nullo modo restituendum esse pronunciabimus.

Signa prognostica.

VIPEREI VENENI REMEDIA.

QVAMVIS in omnibus Serpentum morsibus eadem ferè proficiant, quæ in capite primo huius libri fuerunt recitata, quando de vulnere inflicto à quolibet Serpente actum fuit: Nihilominus in præsentia, nos imitati Priscorum mentem, pro singulis anguium generibus, peculiaria etiam præsidia proponemus. Sunt igitur, ex Pareo, qui in virulentis viperæ ictibus, medicamenta ad canes rabidos cõmendata præscribant: cum tamen communis sit harum punctionum medela, quam in Arte curatiua docuit Galenus; vbi in ictu Serpentum duplicem medendi scopum proponit, primus est veneni euacuatio, alter verò eiusdem alteratio. Euacuationem moliri debet medicus per ea, quæ vehementer attrahunt, alterationem verò per contraria secundùm qualitatem, vel secundùm totam substantiam. Præterea subdit Galenus, quæ citra calorem attrahunt, euacuare, veluti sunt cucurbitulæ, & alia huius generis, quæ substantiam maleficam, & veneficam educunt.

Lizon. 16. *Cap. 3.*

Aliud genus auxiliorum est illud, quod alterat qualitatem per contraria: nam si calor ingens secundùm particulam affectam, vel secundùm totum corpus persentiatur, tunc medicamenta refrigerantia præscribenda sunt; sin verò ægrotus à frigore patiatur, tunc calefacientia adhibeantur. Quæ medendi ratio ex libro sexto Diosoridis desumpta esse videtur, vbi de curatione virulenti ictus vbertim pertractauit.

Alterantia quãdo adhibẽda sũt.

Cæterùm si lubet ad particularia præsidia accedere; in primis iuxta præcepta chirurgiæ pars læsa supra vulnus arctè constringenda est, non tamen tam vehementer, vt torpeat: deinde cucurbitula apposita venenum confestim est extrahendum, si locus affectus id ferat, dummodo prius pars circa vulnus gladiolo incidatur, vt vitiosus, & venenatus sanguis melius effluere possit. Sin autem pars saucia cucurbitulam non admittat; tunc scarificato prius vulnere deplumatus galli, vel gallinæ anus parti vulneratæ applicetur, vt citius venenũ elici possit: vel etiã opportunũ præsidium esset sugere vulnus, si homo inueniatur, qui præmio allectus id præstare audeat. Legitur enim in epigrammatibus græcis, de caprea, nempe dorcade, cuius vber vipera momordit, & mox hinnulus accedens, lacq; sugens matrem ab impendente morte liberauit. Quidam arctis vinculis partem sauciam ligantes, eamq; amputantes vipereum expugnant virus. Idcirco Galenus narrat se Alexandriæ nouisse agriculam non procul ab vrbe habitantem, qui, cum esset à vipera demorsus in digito, illum statim arctissimo constrinxit vinculo: deinde accurrens ad medicum sibi in vrbe familiarem, totum digitum ab ipsa articulatione ad palmam vsq; amputandum præbuit, & absq; alia ope sanus euasit. Rursus nouit Galenus alium rusticum, cuius digitum vipera momorderat, qui falce, quam secum fortè ferebat (erat enim vinitor) ab vltimo articulo partem resecauit, deinde cicatrice inducta, nulloq; medicamento sumpto, sanatus est.

Remedia chirurgica. *Lib. 3. Anthol. sect. 33.* *L. 3. de loc. affect.* *Partis amputatio.* *Loco cit.*

Alij in hoc affectu, solis ligamentis, & antidotis pristinam sanitatem recuperarunt. Habemus enim, ex Amato Lusitano, quod puella annos tresdecim nata, per arua vagans, puncta fuit à vipera in pede, vnde mater id animaduertens, confestim corrigijs ex frutice Thymeleæ paratis partem supra morsum vinxit, & puellam ad Amatum duxit: iam crus multis maculis liuidis variegatum erat, & tremores cum vertigine iam patientem inuadere cæperant. Tunc Amatus iussit partem profundioribus vlcusculis scarificari; deinde facta larga sanguinis effusione, emplastrum ex allijs contusis vna cum theriaca paratum affecto loco admouit, & drachmas tres theriacæ in vncijs quinq; vini meratioris ægrotæ propinauit. Sequenti die diminuto tremore, vncias quatuor succi foliorum fraxini exhibuit; quoniam hunc verum huius veneni alexipharmacum esse opinatur: sicq; his, & alijs præsidijs puella pristinæ sanitati fuit restituta.

Centur. 1. *Fraxinus est verũ alexipharmacum huius veneni.*

Non desunt præterea pharmaca tam simplicia, quàm composita, quæ in hac affectione insignem habent prærogatiuam. Primò igitur, si animum dirigamus ad simplicia: hæc vel ab animalibus, vel à plantis desumuntur. Inter animalia ipsa vipera deglubta, interaneis abiectis, & anguillarum modo, cocta non modicam frugem comedentibus affert; cum eius caro facultatem possideat pellendi virus ad cutim: ratio est, quia caro

A viperina omni veneno caret, cum illud totum ad vesicam fellis, indeq; ad gingiuas detrudat; quemadmodum partes venenatæ huius bestiæ ictui applicatæ, familiaritate quadam ad se omne venenum trahunt. Anseres etiam, & anates, peculiari quadam prærogatiua, vipereo aduersantur veneno: ideoq; vis horum animalium in tali casu commendatur. Item gallus, & gallina multas habent partes, quæ huic affectioni occurrunt: propterea Sextius cerebrum galli cum posca, adiecto pipere à vipera demorsis, Erisistratus autem cum vino propinat. Immò Auicennas fel galli, nec non reliquarum auium præscribit. Deniq; stercus etiam gallinarum, ad ciendum vomitum, in iuræ ab aliquibus exhibetur.

Simplicia medicamẽta ex animalibus.

Fel, & stercus galli.

At multum adiumenti affert, ex Dioscoride, genitale cerui maris; sicuti etiam coagulum leporinum mensura terni obuli datur. Quamuis Galenus drachmam coaguli hinnulorum, vel cerui probet. Mustelæ venter salitus, nempe eius caro aceto & sale condita, ad mentem Auicennæ non vulgariter prodest. Amplius ex eodem authore, cancri fluuiatiles, quibus deficientibus, marini, nec non Scorpio assatus laudantur.

Coagula animaliũ.

B Ex Galeno etiam sanguis fulicæ cum oleo potus, quemadmodum & sanguis marinæ testudinis cum aceto, non solum à venenatis medicamentis, sed etiam à morsibus viperæ liberare dicitur. Ex ranis etiam coctis, & vnà cum iusculo sumptis amplissimum fructum à vipera demorsi sunt consecuturi. Mirum est, quòd excrementa etiam animalium in hoc casu commoditatis plurimum afferant: siquidem Dioscorides ipsam patientis vrinam haustam commendat: cum hæc, venena omnia debellare dicatur. Auicennas stercus caprinum, & præcipuè montanum in aceto decoctum, vel tritum in vino, ad profligandum huiusmodi virus, pręscribit. Alioquin butyrum vetus laudat, & patientem sedere in vase lactis pleno, deinde vigilare, & deambulare præcipit.

In Euporis.

Lib. 2. de mat. Med.

Excremẽta variorum animaliũ.

Si ad plantas venenatis ictibus conferentes accedamus, vulgatum est medicorum dogma, quod herbis serpentum ori iniectis, si pereant, illas esse talis veneni antidotum. Quocirca legimus apud Dioscoridem de anchusa Onochilo cõtra Serpentes valde efficace, quoniam manducata, & in fauces anguium proiecta eos perimat. Auicennas folia radicem, & corticem Aristolochiæ laudat. Aetius, priusquam vrina cruenta prodeat, C allium deuorandum, & vinum meracum prębet. Quamuis Dioscorides, loco allij, porrum, vel porri succum, dimidiæ heminæ mensura præscribat. Crollius agens de internis rerum signaturis, aconitum cum vino tepido, demorsis à vipera, & à scorpione, salutiferum prædicat; quandoquidem venena interdum venenorum remedia esse constat: Bistortam Herbariorum, nempe britanicam, seu colubrinam, quia cõtortis suis radicibus, conuoluti Serpentis figuram repręsentat, Porta, ex hac signatura, aduersus viperarum, & aliorum serpentum ictus commendat. Dioscorides semen brasicæ tritum, acetabuli mẽsura, & etiam brasicę succum cum vino, Matthiolus verò bryoniæ radicem exhibet. Item cassia spõte nascẽs in tractu Arabiæ odoriferæ, pariterq; costum arabicum ex eodem Dioscoride, viperarum ictibus auxiliatur. Citri semen, & succus, vt voluit Rhasis, punctiones viperarum sanat. Echium, siue viperaria, ex signatura (teste Porta, quia caput viperinum è semine repræsentatur) aduersus viperarum ictus valet; & proptcrea in antiquis Dioscoridis nomenclaturis hæc planta Alcibiadum cognominatur, quoniam Alcibius à vipera demorsus solo huius plantæ succo sanatus fuerit. Item fraxi-D nus, & fraxinella, quæ dictamnum album nuncupatur, intrinsecus sumpta, & extrinsecus admota Serpentes fugant, atq; necant. Ferula, ex Dioscoride, cõtra viperas in vino bibitur: obseruarunt enim hanc murę nis esse infestam, immo hac tactæ pereunt hac de re etiam contra viperas commendatur. Ex eodem met Dioscoride iuniperi baccæ folia, & succus cum vino adhibentur.

Medicam simplicia ex plantis.

Lib. 1.

Li. 1. Mag. nat.

Alcibius quorem e dio sanatus fuerit.

Lib. 3. de mat. Med.

Nonnulli drachmas quatuor melanthij præbent, ne ægrotus ob talem ictum pereat. Porta quoq; myricam, ex signatura, quia folio sit squaroso, viperis perutilem prædicat. Etenim plantæ Serpentum squamas æmulantes ad eorumdem ictus probantur. Aetius nasturtium tritum cum vino, Mathiolus succum radicis rubiæ, & Dioscorides rubum in vino præscribũt. Raphanus in cibo sumptus, deinde vomitu reiectus percussis à vipera auxiliatur, dummodo theriaca Andromachi post vomitionem sumatur. Matthiolus scribit non esse omittendam radicem illius plantæ, quam Goritienses ob auxiliari virtute Serpentinã nuncupant. Immo taxus arbor ab his remedijs simplicibus non est arcenda: siquidem, ex Suetonio Tranquillo, Claudius Imperator censuram agens, edi-

Lib. 4. Phyt cap. 7.

In Vita Claud. Cæs.

Taxus arbor aduenena perutilis.

ĉta proposuit, inter quæ hoc erat vnum, nihil æquè facere ad viperæ morsum, quàm taxi
arboris succum. Plinius efficacissimum putat Tragoriganum. Alij ex Dioscoride,
digitum in liquida pice mergunt, deinde vinum, in quo digitus ablutus fuerit, bibunt.
Tandem semen viticis ab Aegineta, nec non Zedoaria, & gingiber ab Auicéna in hoc
casu mirificè extolluntur. Viperæ etiam aduersatur philanthropos, nempe aperine, ex
signatura, vt voluit Porta: cum hæc planta flores intra globulos, quemadmodum vipe-
ra intra ouorum putamina fœtum procreet. Galenus ex remedijs Dorothei Helij,
acetum calefactum, & potum, ad heminæ dimidię mensuram, laudat. At radicem Aco-
ri, & Agaricum, necnon semen Alharmel cum succo porri, vel succo cardui magnificat
Auicennas.

Philantropos auxiliatur morsui viperæ.

Inter composita medicamenta per os sumenda, Dioscorides in primis præscribit il-
lud, quod recipit infrascripta ingredientia in vino cretico trita, scilicet dimidium ace-
tabulum myrrhæ, piperis, castorei, floris, & seminis portulacæ. Galenus vtilissimam
putat antidotum ab Apollodoro paratam, quæ à testudinis sanguine nomen accepit: F
comprehendit autem seminis cumini syluestris acetabulum, sanguinis marinæ testu-
dinis exsiccati drachmas quatuor, sanguinis hædini tantumdem, coaguli hinnulorum,
vel leporis drachmas tres: huius autem antidoti portio ad magnitudinem oliuæ de-
morsis à vipera exhibetur. Iterum Galenus antidotum rustici medici ad morsus vipe-
ræ non improbat. Recipit autem trifolij, stachios, erui, seminis rutæ syluestris, aristo-
lochiæ rotundæ singulorum drachmas octo, quæ omnia cum vino mixta rediguntur in
rotulas, quarum drachma vna in vino, data occasione, sumitur. Denuò Galenus non
excludit à remedijs compositis antidotum ab Eudemo versibus conscriptam, quæ An-
tiochi Philometoris theriaca inscribitur, & constat ex drachmis duabus radicũ Mei, &
serpilli, drachma opopanacis, acetabulo seminis trifolij, acetabulis duobus seminum
anisi, fæniculi, ammeos, & apij, deinde omnia trita cum sufficienti quantitate vini in ro-
tulas rediguntur, quæ pondere trium obulorum à patiente sumendę sunt. Amplius Ga-
lenus inter medicamenta composita huic affectioni conferentia recenset antidotum,
quam Gallus ex Arabia reuersus Cæsari obtulit. Integratur autem drachmis viginti G
quinq; farinæ erui, drachmis sex radicum vitis albæ, drachmis duodecim seminis rutæ
syluestris, drachmis octo iridis, opopanacis, & aristolochiæ longæ, drachmis sex succi
papaueris, gingiberis, cumini Aethiopici, myrrhæ, eringij, succi cyrenaici, croci, ser-
pilli, costi, & sagapeni. Ex his cum vino conficiantur rotulæ, quæ percussis à vipera in
vino exhibentur. Auicennas amplectitur in hoc casu antidotum, quæ recipit myrrhæ,
castorei, piperis, arsenici rubri singulorum drachmas duas, vncias duas seminis anethi,
deinde cum vino conficitur. Actius componit medicamen ex carnibus cancrorum
fluuiatilium, & modico sale addito, necnon calamentho format pastillos, quos in vm-
bra exsiccatos cum aqua mulsa exhibet. Amatus Lusitanus dum recitat historiam cu-
iusdam puellæ à vipera demorsæ, proponit hoc compositum medicamentum constans
ex vncijs duobus Aristolochiæ longæ, vncia bryoniæ, & hastulæ regiæ. Crollius propo-
nit remedium contra omnia venenata tàm therapeuticum, quàm prophylacticum in-
tegratum ex viperis, quod apud ipsum videndum est. Prædictis addemus celeberrimam
Andromachi theriacam tanquam antidotum antesignanum: etenim cum vino, vel H
aqua vitæ, fœlici cum successu, in hoc casu sorbetur. Idcirco Porta fatetur in os vipe-
ræ semidrachmam theriacæ cum aqua vitæ dissolutæ à se ingestam fuisse, & bestiam se-
mihoræ spatio expirasse.

Lib. 2. de Antid. *Antidotus Apollodori.* *Loco cit.* *Antidotus rustici medici.* *Loco cit.* *Theriaca Philometoris.* *Loco cit.* *Antidotus Galli.* *Auicennæ antidotus.* *Centur. 1.* *In Basilica chym.* *Theriaca Andromachi.* *Lib. 8. mag nat.*

Si medicamenta morsu viperarum applicanda contemplemur, simplicia ab animali-
bus desumpta primò se se offerunt. Auicennas humanos dentes adustos, & in puluerem
redactos, morsuiq; inspersos commendat. Dioscorides vrina humana calida vulnus
fouet. Verùm inter bestias primitus ipsa vipera proprio morsui confert: nã vipereum
venenum morsibus impositum totum extrahit virus, vt magnes ferrum; licèt caro hu-
ius bestiæ sumpta illud ad cutim pellat, veluti lapis theramenes ferrum abigit. Nonnul-
li igitur viperinum hepar vnà cum felle vulneri applicant. Alij caput viperæ diligenter
amputatum, & per volselam pręhensum morsui imponunt ea parte, quæ ceruici iungi-
tur: hoc enim modo venenum mirificè extrahitur: de hoc remedio Quintus Serenus
sic canit.

Dentes humani vsti ad quid valeant. *Vipera morsui viperæ medetur.*

Cuspide non quisquam longa neq; cæde larissæ,

Fulmi-

A *Fulmine non gladij volucris non felle sagittæ,*
Quàm citò vipereo potis est affligier ictu.
Quare aptam dicamus opem, succosq; medentes,
Cui nocuit serpens, fertur caput illius aptè
Vulneribus iungi, sanat quem sauciat ipsa;
Vtq; larissæa curatus Telephus hasta.

Ranæ quoq; ab externis præsidijs non sunt accendę; siquidem Auicennas ex illis, nec non ex caseo veteri emplastrum ad hanc affectionem componit. Kiranides sanguine testudinis marinę partem lęsam illinit. Dioscorides pullum gallinaceum recenter dissectum, vel stercus caprinum vino dissolutum ad modum emplastri parti imponit: Ideo Galenus narrat quemdam medicum arua, & pagos lustrantem ad morsum viperę, & aliorum etiam serpentum, fimo caprino aceto dissoluto vtentem plurimos liberasse: quare non est mirandum si Auicennas scripserit caprinam pellem recenter ab animali detractam, & ictibus harum bestiarum superpositam iuuare.

Ranæ medētur morsui viperæ.

Lib. 6. de simp. med. fac. ca. 10.

B Insuper plantæ alia remedia simplicia suppeditant. Dioscorides enim abrotanum, Ætius allium, vel eius adusti cinerem adhibet, dum cum aceto emplastrum pro affecta parte componit. Ex Auicenna, cæpæ syluestris succus per os exhibetur, & ex eo, quod post expressionē remanet, emplastrū ꝓ saucia particula cōcinatur. Id ē remediū ex chamęmelo cōtuso ad mētē Dioscoridis paratur. Paulus Ægineta ex cinere simplici cū aceto mixto emplastrū parat. Herba *de Corso* nuper apud Hispanos inuenta ad morsus venenatos, & in primis ad morsum Serpentis, quem Corso sua lingua nominant, idest viperæ efficax est: hanc fortè Cantabricam esse multi autumant. Radix ebuli in vino elixata, & vulneribus imposita à Matthiolo, & emplastrum ex farina orobi cum aceto paratum à Dioscoride probatur. Legimus apud Ætium fraxini cinerem cum succo foliorum permixtum, more cataplasmatis, conferre. Apud Æginetam, ex furfuribus cum aceto decoctis, & apud Dioscoridem decoctione rutæ elixatis malagma paratur: Pariter Dioscorides galbano, & iuniperi succo partes saucias fouet. Folia cortex, & baccæ, ex Plinio, imposita, venenis Serpentum, & maxime Sepis, Dipsadis, & viperæ mi-C randum in modum resistunt. Quamobrem Auicennas oleum laurinum, nec non oleum, in quo decocta fuerint lauri folia approbat. Similiter laudat Sciniar, idest lactucam asini, dummodo more emplastri administretur. Ægineta lenticula cum melle cocta locum prius scarificatum fouet. Christophorus Acosta lignum colubrinum in malabar nascens extollit, quod ita colubro assimilatur, vt qui id non norit, aut die illud non viderit, si noctu ad Lunæ splendorem intueatur, viuum colubrum esse existimabit: hoc ad viperarum morsus optimum præsidium esse fertur. Quapropter incolæ per arua proficiscentes, vt plurimum lignum hoc circumferre solent, cum in illa Prouincia multæ viperæ stabulentur.

Plantæ extrīsecus applicandæ.

Herba de Corso quæ sit.

Oleū laurinum medetur ictibus viperinis.

Lib. Arom. cap. 33.

Lignū colubrinum Acostæ.

Aetius in simili affectu etiam desperato, melissę folia, & etiam succum vnà cum vino tanquam euidens auxilium parti imponit. quamuis fotus muriæ cū aceto ab Aegineta non reprobetur. Origanum viride contusum præscribit Dioscorides. At Matthiolus radicem personatæ in vino elixatam, & impositam, & Aegineta picem liquidam cum sale magnificant. Ex Theophrasto, panacis chironiæ radix in oleo cocta adhibetur; dum D partes, aduersus viperas, phalangia, & alia reptilia liniūtur. Ex porro, & pane cum sale, ad mentem Aetij cataplasma componitur. Sed Ægineta decocto pulegij sæpius plagam fouet. Sycomori folia cum pane miscenda, & extrinsecus admouenda iubet Ætius. Serpillo cum aceto Galenus, & sambuci radice cum vino Matthiolus vtitur. Scillam in aceto decoctam, & instar cataplasmatis accommodatam Dioscorides adhibet, qui, & serpentariā maiorē, seu dracontium commendat, cum hæc planta caule glabro maculis fuscis, pullis, puniceis, & tandem vipereis consperso prædita sit: ex quibus signis Porta colligebat hanc aduersus viperas valere. Quare non est absurdum si Dioscorides scriptis mandauerit à vipera non feriri hominem, qui folijs huius plantæ manus confricauerit. Tribulus etiam terrestris tàm intrinsecus, quàm extrinsecus adhibitus demorsos à vipera recreat. Hermolaus autem Barbarus tormentillam laudat. Trifolium hyacintho simile, vt aliqui scribunt, Vere flores emittens, semenq: cnico syluestri simile procreans, trifolium bituminosum ab alijs nuncupatum, hoc in aqua decoctum, & more fomenti, parti sauciæ impositum, dolorem à vipera, vel à phalangijs excitatum,

Radix personatæ iuuat.

Serpentaria cur aduersus viperas valeri dicatur.

statim

Trifolium bituminosum mirè operatur.

statim sedat: sed rem miram animaduertit Iacobus Syluius medicus, quòd remedium
hoc sanæ parti applicatum dolorem illi similem, quem patiuntur demorsi à prædictis
bestijs generat. Tandem Dioscorides vini fæcem, vinaceorũ, vel sarmentorũ cinerem
cum aceto permiscet, hocq; linimento partem læsam imbuit. Præter herbas quidam
etiam lapides in huiusmodi affectione locum habent. Nam lapidem Serpentis, demorsis
à vipera suspendit Auicennas. Ætius verò lapide hęmatite, & heliotropio vtitur.

L.2. de Antid cap 14
L.13.c.21.

Insuper medicamenta externa composita pro superando hoc veneno ab authoribus
proponuntur. Quocirca à Galeno emplastrũ ex dictamno sacrum nũcupatum laudatur.
Immò prescribit epithemata ad morsus viperę, ex sagapeno, pipere, liquore cyrenai-
co, opopanace, galbano, sulphure in aceto dissolutis. Ætius eodem vtitur medicamen-
to, sed postmodum folia viticę, vel ficus superponit. Denuo Ætius aliud emplastrum
ex cardamomo radice eringij, sulphure, pipere, myrrha, & galbano conficit. Iterum
idem author ex centaurea, herba pediculari, aristolochia, radicibus peucedani cum
aceto, in quo galbanum fuerit dissolutum, emplastrum fingit: Rursus idem author ex F
cachri, herba pediculari, staphisagria, radice vitis albę, aristolochię, & bryonię, myrrha,
& opopanace cum sufficienti quantitate aceti emplastrum parat. Demum idem Ætius
ex contritis carnibus cancrorum fluuiatilium cum iride, calamentho, & modico salis
pastillos conficit, ex quibus deinde lacte dissolutis emplastrum componit. Quibus
presidijs addendũ est oleũ de Scorpionibus Matthioli, quo regio cordis & pulsus liniẽdi
sunt; nam prestantissimam opem afferre solet. Cęterum à presidijs externis composi-
tis theriaca non est arcenda; cum parti affectę applicata mirum in modum operetur.
Recitat enim Pareus, cum esset monspessuli, in pharmacopęa, in qua pro concinanda
theriaca splendidus erat apparatus, se curiosè, & incautè pertractasse viperam, quę in-
dicem inter vnguem, & carnem pupugit, vnde statim dolore suborto, ipse digitum su-
pra vulnus arctissimè constrinxit, ne virus alijs partibus distribueretur; deinde theria-
ca antiqua in aqua vitę dissoluta pro linimento vsus est, atq; intra paucos dies hoc solo
remedio planè conualuit.

Varia emplastra cõmendãtur.

Oleum de Scorpionibus Matthioli.

L.20.c.16

Pareus à vipera demorsus quo remedio curatus fuerit.

Præter remedia proposita, legitur in monimentis Theophrasti (vt refert Textor) G
quòd cantus tibicinum fidicinum, aliaq; musicæ artis organa modulatè adhibita qui-
busdam viperarum morsibus medentur. Idem Asclepiades medicus in quibusdã phre-
neticis, & in cæteris animi ægritudine laborantibus præstitisse dicitur: etenim obser-
uauit tales patientes nulla alia ope, nisi symphonia, & vocum concentu resipiscere:
tantus enim est humanæ naturæ cum harmonia consensus. Non desunt etiam aquarum
scatebræ, quę veneno vipereo aduersari perhibentur. Scribit enim Amatus Lusitanus
Norcherię octo milliaribus à Fulgineo ciuitate, & patria Gentilis interpretis Auicennę,
fontem saluberrimum, & aqua frigidissima scatentem conspici, in qua si demorsi à vi-
pera, & ab alijs Serpentibus, horæ spatio, demerganturr; inde sani, & liberi egrediun-
tur. Opinatur autem Amatus Lusitanus hoc inde prouenire: quoniam excedens illius
aquæ frigiditas caliditatem veneni viperei refringat, atq; obtundat. Clarissimus Falop-
pius aliud præsidium in hoc casu admiratur: obseruauit enim, dum ruri versaretur, fi-
lium agricolæ à vipera in pede demorsum: vnde pater senex ad clamorem filij accur-
rens, arcto vinculo, pedis digitum vinxit, ne venenum ad supernas partes penetrare H
posset: deinde, digito scarificato cum non mediocri sanguinis effusione, iussit sibi lo-
cum ostendi, vbi à vipera filius percussus fuit, quo cognito, vt læsum pedem ibi natus
figeret, imperauit; postea ducendo ferulam circa pedem, illius figuram obsignauit, &
sumpto gladio, cretam intra vestigij lineam radens in vino dissolutam filio propinauit:
quo presidio iuuenis vomitione, & fluore alui correptus, tandem sanatus est. Quam-
obrem Faloppius id ab occulta quadam cretę illius proprietate dimanasse arbitratus
est; nisi velimus asserere: quandoq; arena nauseosa, & alui fluxum, & vomitum exci-
tari, sicq; & excrementa, & venena extra corpus trudi.

Tom. 2, offic.

Synfonia medetur morsui Serpentum.

Cẽturia 1.

Aqua cuiusdam fontis medetur ictibus viperarũ.

In lib. de Tum. præter nat.

Creta hausta medetur ictibus viperæ.

Præter viperę morsum, virus à vesiculis gingiuarum exemptum, & fel eiusdem ani-
malis permixtum homines venenare potest. Idcircò Gesnerus, ex relatione Gerardi
Bouman, prodidit puellam quamdam, quæ carnem, cui permixtum fuit viperinum
virus, gustauerat, in opistotonum, & alia grauissima symptomata incidisse, quę po-
stea vino copiosè sumpto liberata est. Fel etiam viperę adeò exitiosum est, vt confe-
stim animi deliquium generet; propterea quamprimum vomitus butyro igne liquato

Fel viperæ exitiale.

A excitandus est, & vomitione iterum atq; iterum repetita, nullum præstantius remedium inuenitur, quam theriaca: quamuis Auicennas proprium huius veneni alexipharmacum moscum esse arbitretur.

IVMENTORVM A VIPERIS PERCVSSORVM MEDELLA.

COLVMELLA de re rustica verba faciens, scriptum reliquit bouem quandoq; per pascua vagantem improuidè super viperam incumbere, quę graui lacessita onere, morsum bestię imprimit. Tunc igitur pars ferro prius scarificanda est, & herba personata cum sale trita loco affecto imponenda. Alioquin author laudat trifolium symoniacum, odorem bituminis spirans; propterea Græci illud Asphalcion vocant. B Itaq; huius herbę succus vino permixtus faucibus iumentorum infunditur, & folia contusa cum sale, instar malagmatis vulneri imponuntur. Verùm si tempus anni herbam hanc viridem neget; huius saltem semina suo tempore collecta, & vino leuigata exhibentur; deinde radicibus eiusdem tritis cum farina, sale, & mulsa pars scarificata imbuitur. Immò ex aliorum sententia, folia fraxini cum vino, & oleo in fauces bestiarum infunduntur, & extrinsecus etiam vulneri applicantur.

Lib.6.c.17.

Trifolij asphaltitis miræ vires.

Item P. Vegetius in arte veterinaria, monimentis mandauit remedia, quibus occurrendum est vulneribus iumentorum à viperis inflictis: nam cognito vulnere à pure effluente, terra formicarum, vel ad aliorum mentem, terra talparum cum vino mixta in fauces bestię inijcienda est. Immò thymum cum vino tritum prodesse creditur. Quibus deficientibus, grana triginta piperis in vino, vel acorus ponticus ad pondus semiuncię probantur. Rursus remedium est pręsentaneum, hędum, agnum, vel gallum mactare, deinde calentes pulmones vna cùm corde, & iecore parti saucię imponere, vt totum virus à partibus penitioribus ad extimas educant. C Cęterùm tumore perseuerante; idem author vitem albam syluestrem comburit, & ex cineribus lixiuium paratum, triduo, sextarij mensura, iumento bibendum exhibet. Postmodum ipsum cinerem aceto permixtum instar cataplasmatis vulneri applicat. Quibus non conferrentibus partem sauciam inurit. Demùm farina hordeacea cum vino, sale, & oleo decocta partem laborantem cooperit; hocq; toties repetit, donec iumentum pristinæ sanitati restituatur.

Lib.3.c.9.

Terra talparum ad quid.

VENENI VIPERINI PRÆCAVTIO.

PRODIDERVNT nonnulli authores quempiam dente viperę semel tactum, deinceps nulla alia venena formidare, & eum, qui iecur viperę conditum semel vorauerit, nullius imposterum Serpentis ictum pertimescere. D Quę doctrina si veritatem attingeret, id experiri illis bono esset, in dies non sine veneni suspicione vitam degunt. Pręterea, iuxta Nicandri pręcepta, cauendum est primò ne homines somnum capiant in loco à Feris frequentato, & potissimum vbi Serpentes, & viperę diuagantur. Deinde admonet, ne homo ieiunus itineri se committat: nam si fortè à vipera percutiatur, magis patietur, quàm si cibo repletus esset: ratio est, quia partes nobiliores nutrimento vacuæ se minimè tueri possunt; nec non venæ, & arteriæ nouo cibo nondum repletæ, venenum faciliùs admittunt. Indi autem itinerantes lignum colubrinum in Malabar nascens secum deferunt; quandoquidem, ex Christophoro Acosta, hoc non solum morsus viperarum sanat, sed etiam ab illis præcauet; vt paulò ante in medela veneni viperini declarauimus. Itaq; pro cautella, simplicia, & composita medicamenta adhibenda sunt.

Homo ieiunus magis patitur à morsu viperæ.

Inter simplicia primum obtinet locum semen citri sacharo conditum, pentaphillon, polium, hypericon, anchusa, scordium, & tandem illa omnia simplicia, quæ ad medelam

Lib.4.c.7. lam huius veneni attinent. At cornúa animalium, ex Aeliano, & præcipuè cerui, nec-
non vngulæ asini, alcis, & onagri non mediocrem videntur habere prærogatiuam.
Quamobrem hac ratione ducti Indorum reges, in cornibus asini indici, aduersus gra-
uissimos morbos, & præsertim venena potare consueuerunt. Vnde Hieronymus Mer-
curialis nostra ætate vir percelebris omnia ferè animantium cornua contra venenum
aliquam vim possidere existimauit: quod Prisci id coniectantes, ex cornibus pocula
fabrefecerunt: veluti passim apud Homerum, apud Plutarchum, & apud Xenophon-
tem legere licet. Causam autem, propterquam cornua, vngulæ, & lapides animalium,
peculiari quadam prærogatiua, venenis reluctentur, Baldus Angelus Abbatius inue-
stigare conatur, dum scribit animalia cornigera, quæ insectis, prauis herbis, alijsq; ani-
malibus venenosis vescuntur, proculdubio portionem alimentalem, vi caloris, ab ex-
crementitia, & venenata separant, quæ postea ad extimas partes, nempè ad cornua, &
vngulas tanquam ad excrementorum receptacula demandantur; & ex his etiam lapi-
des in animalibus generantur. Hinc postmodum multi, collegerunt has partes contra
omnia venena maximam virtutem possidere: quapropter lapis in oculis ceruorum F
concrescens commendatur; cum cerui solo spiritu angues à cauernis euocent. Item
lapilli in auibus, in gallis, & in omnibus ferè piscibus inuenti miræ efficaciæ esse
creduntur. Lapis draconites ex Alberto, venena fugare perhibetur. Alij laudant la-
pidem bufonis in anulo perforato gestatum, vt carnem cõtangat, qui, præsente veneno,
partem miro quodam modo calefacere dicitur, vt ex hoc indicio venenum præsens es-
se cognoscatur. Quamuis alij referunt authoritate Magorum ducti, adamantem sini-
stra parte delatum, vt carnes tangat, venenis resistere. Deinde hyacinthum, & sapphi-
rum idem præstare multi asseuerant. Idem quoq; de gagate lapide, ex Aristotelis au-
thoritate, scribitur. Smaragdus verò in mensa detentus venena debilitat, in ore autem
omne virus expugnat. Cæterùm lapis prassius, & cornu serpentis, veneno præsente,
nitorem confestim amittere feruntur; sin venenum auferatur, pristinum splendorẽ re-
cuperant: huius autem lapidis laudes Albertus Magnus enumerat: quandoquidẽ hunc
Alexander Magnus sub cingulo ob spem victoriæ, in prælijs, gestabat. Cum autem ab
Indis, & Persis victor reuerteretur, & in Euphrate se abluere tentaret, deposito cingu- G
lo, Serpens ibi latibulans lapidem dentibus præcidit, & in flumen mersit. Id scriptum
fuisse ab Aristotele recitant in volumine reptilium, quod nondum ad nostras manus
peruenit. Amplius ad huius veneni cautelam medicamenta composita non desunt; vt
illud, quod constat ex ficubus, nucibus, ruta, & sale. Compositio autem paratur, veluti
extat in hoc disticho Reusneri.

Cornua animalium cur aduersus venena valeant.

In lib. de Viper.

Lapis in oculis ceruorum cõcrescens ad qd valeat.

Lapis bufonis ad quid

Cornu serpentis ad venenũ valet.

L.2.de min cap.14.

Medicamẽta composita prophilactica.

Bis denum rutæ folium, salis, & breue granum
Iuglandesq, duas. terno cum corpore ficus.

Id iuxta Rhasis sententiam, non solum ictus Serpentum, sed etiam cætera arcet venena.
Nihilominus inter hæc, primum locum theriaca, & confectio mithridatica sibi vindi-
cant, quibus Rex Mithridates ad tollendam veneni suspitionem quotidie vtebatur.
Tandem Conciliator multa admiranda de imaginibus serpentarij protulit, quæ cum
magicam potius, quàm medicam artem sapere videantur; horum sermonem ommitte-
re decreuimus. H

EPITHETA.

CICERO viperam tanquam lernam, venenorumq; sentinam contem-
plans, in primis venenatam, & pestiferam appellauit. Hinc cæteri
authores, & potissimum poetæ malam, sceleratam, insidiosam, acer-
bam, horrendam crudescentem, crudam, tristem, lethiferam, furialem
feram, & tandem à loco parætoniam vocauerunt. Hanc ob eamdem
rationem Græcis φονίη ἔχις, læthalis vipera cognominatur, cum φόνιος
cæde cõtaminatus, homicida, sanguinarius, & læthalis exponatur. Similiter apud Ni-
candrum legitur ἔχις ἰοβόλος scilicet venenum eiaculans: quamuis apud Græcos, hoc
nomen ἰοβόλος, præcipuè sagittas proijciens declaretur: nihilominus quoniam ἰός ve-
nenum quandoq; significat; propterea apud Herodianum, θηρία ἰοβόλα, nimirum feræ
vene-

Epitheta græca viperæ.

Lib.3.

A venenum eiaculantes dicuntur. Insuper Latini colorem viperæ meditantes, viperam interdum variam, & interdum atram, vel fuscam indigitarunt. Similiter Nicandro ποικιλόδειρος, nempe collum habens varium vocitatur: cum Græcis δερὴ, vel δειρὴ ceruix exponatur. Alioquin alijs appellatur περκνὸς: cum πέρκος, vel περκνὸς colorem nigrum, varium, seu maculis nigris distinctum significet, quales in vipera colores obseruantur. Rursus Nicandro ἐχίδνα ψολόεις, nempe vipera fumosa, fuliginosa, vel flammea dicitur: etenim ψόχος fumum, flammam, & fuliginem indicat. Deniq; quando Ouidius viperam herebeam, & lerneam vocitauit, notandum est tunc hydram cum vipera confundi. Ad finem omnia illa epitheta viperæ conuenire dicuntur, quæ Serpenti in genere competere retulimus.

Epitheta à coloribus.

DENOMINATA.

B NON desunt homines, animalia, plantæ, lapides, & alia inanimata, quæ à nomine viperæ, tum græco, tum latino denominantur. Primùm Bellonius in Obseruationibus, hominem Serpentes noscentem, & venantem Viperarium indigitauit. Echion, præter herbam, quam inferius memorabimus, nomen fuit hominum; etenim echion fuit vnus illorum, quorum opera adiutus Cadmus, Thebas ædificauit; vnde postea Thebani quandoq; à Poetis Echionide, & Echionij passim fuerunt appellati. Huius viri meminit Ouidius hunc in modum.

Li.3.c.71.

L.3. Metã.

> *Templa Deum matri, quæ quondam clarus Echion*
> *Fecerat ex voto nemorosis abdita syluis.*

Item Echion fuit statuarius, & pictor percelebris à Plinio summopere commendatus. Immò alius Echion fuit citharedus, secundùm Iuuenalem, qui canit.

Satyr.6.

> *Accipis vxorem, de qua citharedus Echion*
> *Aut Glaphyrus fiat pater.*

C Hæc autem duo nomina Echion, & Glaphyrus citharedorum fuisse feruntur. Præterea Seneca in Oedipo vipereum genus nuncupauit omnes illos Cadmi socios, qui ex dentibus Serpentis in fonte Dirceo stabulantis nati fuisse, & mutuis vulneribus se se confecisse credebantur: canit enim hunc in modum.

Traged.5.

> *Et stetit in armis omne vipereum genus*
> *Fratrum caterua dente Dirceo sati.*

Legimus etiam in historia Poloniæ, vbi de antiqua, & bellicosa gente Sauromatica verba fiunt, ex qua postmodum Poloni originem, genusq; suum duxerunt; quòd huiusmodi populi à Græcis Sauromatæ cognominati fuerunt, deducto nomine à σαῦρος ipera, & ὄμμα oculus, quasi dixeris gentem terribilem, & oculis viperinis insignitam, idq; duobus in locis eiusdem historiæ, repetitur: cum, iuxta rei veritatem, apud Lexicographos hoc nomen σαῦρα, vel σαύρα ἡ, & σαῦρος ὁ lacertam, & lacertum indicet. Quare illæ gentes potius ab oculis lacertarum, quàm ab oculis viperarum denominari debuissent. Si cætera virorum cognomenta contemplemur, non defuerunt in antiquis

Populi Sauromatæ à viperis denominati.

D Romanorum familijs nobiles viri, qui, referente Contareno, *Vipereschi* cognominabantur. Item Marcus Antonius Flaminius carminibus inuehit in quemdam Petrum cognomine Viperam. Pariter Antonius cognomento viperarius vir fuit percelebris, qui de bello Melitensi vbertim pertractauit.

Familiæ à viperis denominatæ.

Lib.2.Car.

Multa quoq; bruta à viperis videntur esse denominata: quandoquidem ἐχίδνιον catulum viperæ denotat, & apud Suidam ἐχείδιον viperulam, nempe paruam viperam significat. Alioquin ἔχεις à Nicandro soboles viperarum, quasi filius echidis exponitur. Item Cerberus Inferorum canis vipereus à Poetis fuit appellatus: cum loco pilorum, viperas gestare diceretur. De hoc Ouidius sic canebat.

Bruta multa à viperis denominata.

> *Et tria vipereo fecimus ora cani.*

L.3.Amor.

Aliqui etiam chamæleontem viperinum, ob caudæ obliquitatem, nuncuparunt, nixi verbis Plinij, qui aliquando scriptum reliquit, huius animalis caudam esse prælongam in tenuitatem desinentem, & viperinis orbibus se se implicantem. Sed mirandum est, quòd interdum à Poetis vipereum nomen ad alios etiam Serpentes trahitur; & in hoc

intel-

intellectu, Ouidius dentes Draconis à Cadmo interfecti vipereos nuncupauit hoc E
verſu.

Vipereos dentes, & aratos ſpargit in agros.

L.7. Metã.

Scripſit etiam Aelianus, interprete Gillio, in Cyrene murium genera, tum forma, tum
colore diuerſa verſari: propterea quod alij tanquam feles latam faciem habeant, alij
acutis muniti ſpinis, viperæ ſimilitudinem præ ſe ferant: qua de re Indigenę echenatos
vocitant. At Geſnerus non iniuria, apud Ariſtotelem in mirabilibus, vbi leguntur
ἐχῖνας opinatur: ſiquidem echidna viperam denotat, quæ nihil
ἐχίδνας, legendum eſſe
commune cum prædictis muribus habere videtur, qui potius echino, ratione ſpinarum,
aſſimilantur; atq; lectionem hanc magis doctrinæ, & lectioni Ariſtotelis, & Plinij con-
formem eſſe exiſtimamus.

Mures viperis ſimiles vbi.

Succedunt plantæ à viperis denominatę. Nam in primis legitur apud Pliniũ echi-
dnios herba, ſeu crocis herba magica; cum nonnullis Græcorum legatur κροκὺς ἢ ἐχί-
δνειος βοτάνη, nimirum herba viperina, quàm eamdem cum dracontea eſſe voluit Ma- F
cer. Alibi Plinius tradit ſe in Luſitania nouiſſe herbam nuper ibi repertam eiuſdem
cum dracunculo nomenclaturæ, caule craſſitudine pollicari, & altitudine bipedali,
verſicoloribus maculis nempè viperinis inſignem, ad primas Serpentum vernationes è
terra erumpentem, concauo, & patulo draconis ore ſpectabilem, & floris ſtamina quaſi
Serpentis linguas exerentem, quam ſi haberemus, meritò viperariæ nomine donare
poſſemus. Bugloſſa ſylueſtris Herbariorum dicitur echium, nempe ἔχιον, & in anti-
quis Dioſcoridis nomenclaturis alcibiadion, παρὰ τὰς ἔχεις, nimirum à vipera; quo-
niam viperarum morſibus medeatur, aut quia ſemina huius plantę viperinis capitibus
ſimilia procreet: herba hęc eſt vulgaris flore ſubcęruleo, aliquando ſubcinereo, & in-
terdum prorſus albo. Verùm pręter hoc vulgare echium, Clariſſimus vir Carolus Clu-
ſius echium pullo flore, echium rubro flore, & echium creticum deſcribit, atq; depin-
git. Item cynogloſſa minor ſeu heliotropium minus primum Ceſalpino, ſiue Scorpio-
ides cęruleum Dodonei, à Cordo echium paluſtre nuncupatur, fortè quia aduerſus vi-
peras valeat. Numenius author non proletarius aliud Echij, ſeu viperarię genus ocy-
moides appellatum reperiri ſcripſit; quoniam folia ocymo ſimilia proferat, quòd ſanè G
Nicander idem tradiderat, qui ambo doctrinę Dioſcoridis, & Plinij adhęrentes hanc
plantam capitula viperinis capitibus ſimilia producere, & in vino morſibus viperarum
mederi protulerunt. Alioquin echite herba apud Plinium Scammonio ſimilis, hodie
deſideratur. Nicolaus Myrepſus in antidoto ſeptuageſima ſupra trecenteſimam, quæ
podagricis conferre dicitur, prodidit nonnullos pro gentiana, chelidonium, & chi-
drion ponere. Fuchſius hunc locum Nicolai ponderans retulit in codice gręco legi
ἐχίδριον; licèt alij legant, ἐχίδνιον: ſiquidem Apuleius hoc nomine donauit herbam,
quam aliter viperinam cognominauit ob figuram ſeminis, quod viperæ caput repræ-
ſentat. Verùm Geſnerus echidrion eſſe nomen chelidonij minoris, ad mentem Her-
molai Barbari, exiſtimat. Amplius ſcorzonera herba Lobellio viperaria nominatur;
quoniam in morſibus viperinis ſummoperè commendetur.

Crocis herba magica, quæ.

Viperaria herba.

L.4.c.27.

L.5.de plãt rar.c.50.

Echiũ paluſtre quid ſit

L.24.c.14

Echite herba Plin.

Echidnion herba quæ.

ScorZonera quare viperaria dicatur.

Inter lapides, gemma reperitur ἐχίτης dicta, vt voluit Plinius, vipereis referta ma-
culis, colore fuſco, & rubentibus notis: Immò contrita in aqua odorem vini ſpirat, &
quod magis mirandum eſt, ebrietati reſiſtit. Inſuper, ex eodemmet Plinio, lapis vipe- H
rinus nuncupatur, qui ex diſſecto viperæ viuentis capite eximitur: quemadmodum
Scythę præſtant, quando Serpentis caput inter aures diſſecant ad eximendum lapidem,
quem poſtmodum ab eo territum deuorari tradunt.

L.37.c.11

L.29. c.4.

Non ſunt omittenda loca à viperis nomen deſumentia, veluti Echidnon vrbs ad
mare Aegeum ſita, vt Pomponius Mela annotauit. Reuſnerus quoq; meminit cuiu-
ſdam loci, qui à conſpecta vipera nomen ſibi vendicauit; idq; exprimit infraſcriptis
verſibus.

L.5. Hodepor.

Loca à viperis denominata.

Mox Quedleburgi dextra conſpeximus vrbem,
Aucupis Henrici quæ ſtudioſa fuit;
Qui ſibi præ reliquis ſedem delegerat iſtam,
Vipera viſa prius non procul inde fuit.

Item Petrus Martyr ſermonem habens de inſulis nuper repertis, prodidit, quòd in la-
terali proſpectu Iamicæ inſulæ Hiſpaniolæ, atq; Cubę meridiem verſus repentinus vor-

tex

A rex in arenosas spirat syrtes: ea autem voracia, & cæca vada Hispani viperas nuncupant; quoniam ibi multæ naues, veluti viperina cauda comprehensæ implicentur.

Cæterùm vipereus, & viperinus sunt nomina adiectiua, quæ ad viperas spectantia denotant. Immo Apuleius hoc nomine (viperalis) vtitur, dum rutam viperalem vocat, quia Serpentibus, & potissimùm viperis resistat. Mirandum est, quòd sermo interdum vipereus quasi plenus ira, & furore nuncupatur, iuxta illud,

Nomina multa à viperis deducta.

——— *dictisq; furorem*
Vipereum inspirant.

Apud Græcos ἐχιδναῖος viperinus exponitur, & ἐχιόδηκτος apud Dioscoridem ictus, vel demorsus à vipera legitur. Demum Echion, præter nomen virorum, & plantarum, de quibus antea fuit actum, significat etiam medicamẽtum, quod paratur ex vipera combusta in fictili nouo, additis succo fœniculi, & manna thuris, quòd in suffusionibus tanquam vtilissimum commendatur; hoc Syluaticus echeon etiam appellauit. Quid plura? nonne Galenus scribens ad Glauconem Theriacam διαχιδνην, nempè diacidnen B nuncupauit? quoniam sit τὸ ἐχιδνης φάρμακον. Et τὸ διακιδνης dicitur, quia vipera hanc ingrediens compositionem ἔχιδνα Græcis vocatur. Putant autem viri docti dici κίδνην per aphæresim τοῦ ε, & χ in κ, mutatione densæ in tenuem. Alioquin Andromachus Theriacam viperas recipientem Galenen, nimirum tranquillam indigitauit, si veritatem fassus est Galenus: cum Græcis γαλήνη serenitas, & tranquillitas exponatur. Aliter Theriacæ nomen nonnulli deriuant ἀπὸ τῶν θηρίων, idest à feris, & venenatis animalibus, quorum morsibus hæc antidotus medetur. Quamuis nomen Theriacæ à viperis etiam deduci possit: cum vipera tàm mas, quàm fæmina Græcis interdum θηρίον nuncupentur, aut quia viperinas carnes recipiat.

L. 2. de mal med.

Echeõ medicamentũ quale.

Diacidnis quodnam medicamẽtum sit.

Galenis medicamentũ est.

L. 1. de Antid.

Clarissimus Maranta omni conatu nititur probare Theriacam inde denominatam, quia efficax sit aduersus ictum ferarum omnium, quas, communi nomine Græci θηρία nominant. At quia ad mentem Galeni, Theriaca ex viperarum carne parata, Diacidnes cognominatur: propterea Maranta id non primariò, sed secundariò fieri arbitratur: nimirum vt caro viperina sit fomentum quoddam in pristinam appellationẽ: siquidem C ætate Andromachi medicamenta venenis reluctantia, theriaca dicebantur. Ideo non videtur theriaca primariò à viperis esse denominata, nam echidnia, & non theriaca appellanda esset: cum ἔχιδνα viperam, θὴρ autem non solum viperam, sed quamlibet aliam Feram venenatam designet. Quapropter theriacalia vocantur quæcumq; malignorum Serpentum morsibus opitulantur.

Theriaca cur ita vocetur.

Ex altera parte Oddus ex libro de theriaca ad Pisonem colligit Andromachum huic antidoto τὰ θηρία miscuisse; ideoq; theriacam dictam fuisse, & quia morsibus eorum medeatur, & quia ipsas Feras recipiat, vtroq; scilicet ad etymum theriacæ concurrente significatu. Verùm licèt Andromachus nomine θὴρ viperam priuatim designet, & trochiscos viperinos panem θηρίον nominet, nihilominus, cum Antiochi, & Mithridatis compositio theriaca à Plinio cognominetur, nos Marantæ opinionem nullo modo improbandam esse arbitramur; scilicet medicamina Serpentum ictibus, alijsq; venenis resistentia, nomen theriacæ mereri. Id apertè colligimus ex Galeno; qui theriacam, antè viperarum admixtionem, non minus, quàm hodie nominauit: immò idem Gale- D nus allium theriacam agrestium esse asseuerauit. Quæ cum ita sint, prædictæ compositioni, & antidoto viperas ab Andromacho additas esse opinamur, vt tam ad ictus Serpentum, quàm ad cætera venena præsentaneum sit remedium.

Etymum theriacæ secundũ Oddum.

L. 12. meth med.

MORALIA.

Vipera diaboli Symbolum.

CVM multa ex natura, & moribus viperarum ad rectum vitę institu-
tum attinentia eliciantur: non erit abre illa hoc in loco recensere.
Itaq; vipera Diaboli symbolum esse perhibetur: siquidem ex doctri-
na Plinij, solet interdum vipera lapidem quemdam pretiosum degluti-
re, quem postmodum Scythę diligenter extrahentes aduersus venena
fęlicissimè adhibent. Diabolus & ipse aliquando lapides pretiosos,
nempe viros iustos deuorat: nihilominus, Scythę nimirum probi viri omittentes vitia
de ventre Diaboli omni sedulitate se extrahunt, deinde sancto vitę instituto, tanquam
alexipharmaco, aduersus criminum virus vtuntur. Rursus secundum Physiologos, si
vipera smaragdum intueatur statim visionem amittit: sic Diabolus, vel etiam mundus
eiusdem conditionis esse feruntur: quoniam smaragdum scilicet virum diuinis insigni-
tum virtutibus intueri non potest, quia oculi ob inuidiam lęduntur. Propterea Seneca
hoc aureum pronuntiabat assertum. *Vtinam oculi Inuidorum essent in omnibus ciuita-
tibus, vt fælicitatibus omnium torquerentur.* Vel possumus etiam smaragdum Beatę Ma-
rię semper Virgini assimilare, cuius diuino aspectu Diabolus excęcatur, dum omnes
eius vires eneruantur.

Vir iustus comparatur smaragdo.

Rursus quædam viperæ species, vt rerum naturalium indagatores referunt, tempore
permixtionis ad litus proficiscēs sibilo murænā euocat, quæ ab vndis pelagi egrediens,
venereo congressu, ei assentitur. Hæc vipera Diabolus esse perhibetur, qui sibilo tenta-
menti murænam, idest animam in diuinæ gratiæ vnda versantem euocat, vt lethali cri-
mine ei assentiatur. Vel hanc similitudinem de Apostatis pronuntiare possumus. Quos
Diabolus sibilo de flumine ordinis religiosi seducit. Immò in hoc sensu Iudæi apud
Mattheum progenies viperatnm dicebantur, quia Diaboli essent æmulatores. Lyra-
nus verba faciens de vipera, quæ manum Diui Pauli momorderat, per viperam Diabo-
lum interpretatur, & per manum Apostoli, rectum opus Doctoris, vel concionatoris,
quod Diabolus in dies veneno corrumpere conatur. Tandem Diabolica tentamenta
viperina nominantur; ideo, quando Iob scripsit. *Venenum aspidum suget, & occidet
eum lingua viperæ.* Multi interpretes per aspidem, violenta, & subita tentamenta; &
per viperam leuia, & diuturna designant. Præterea mulier hanc viperæ similitudinem
effugere non potest: siquidem veluti vipera imperfecto gaudet partu, dum aliquando
ouum, & interdum viuum fætum enititur: ita mulier quid imperfectum denotat. Iuxta
illud vulgare carmen,

Iudei cur progenies viperarum dicantur. Cap. 3. In com. ad actus Apost. cap. 2. Cap. 20. Mulier viperæ assimilatur.

Fæmina fæmineum non bene finit opus.

Pariter authores memoriæ artificiosæ, mulierem viro insidiātē, insinuare volentes, fi-
gura viperæ vtuntur. Verūm inter mulieres nouerca potissimum, viperæ nomine, do-
nanda est: nam ambo ingentes irarum motus concipiunt, & blanditias, beneuolen-
tiamq; simulantes clanculum mordent. Iuxta vulgatum distichon,

Nouerca vipera dicitur.

Ira nouercarum quid non designat amando

Ledens, Hippolyti me docet ista malum.

Similiter reliqui peccantes vipereos mores imitari solent: etenim, si vipera, aduentāte
hyeme, secundū Physiologos, venenū euomens sub humo se occulit, &, Vere ingruēte
à cauernis egrediēs aliud venenum primo deterius generat; criminosi hyeme ægritudi-
nū, & calamitatū virus vitiorum deponunt, & sub terra pęnitentiæ, pietatis, & memo-
riæ mortis se occultant. At prætereunte ærumnarum bruma, & verno secundę valetu-
dinis, & prosperitatum tempore accedente, latibula pietatis, & pęnitentiæ relinquen-
tes nouum peccati venenum generant. Iuxta illud sacrę paginę. *Est qui præ inopia
vetatur peccare, & si inuenerit tempus malè faciet.* Iterum peccantes viperis comparan-
tur: quoniam vipera hominem mordens tanta siti vexari fertur, vt, nisi quamprimum
aquam inuenerit, disrumpatur. At, illa inuenta, atq; pota, pristinam incolumitatem
adipiscitur. Hac igitur viperę proprietate ductus Diuus Chrysostomus viros lethali-
bus peccatis obrutos viperas nuncupabat; qui, nisi aquam pęnitentiæ potent, procul-
dubio intereunt.

Peccantes viperas imitantur. In Ecclesiast. c. 20. Homil. 3. in Matth.

Amplius

A Amplius quando ex vipera antidotus theriacalis concinnanda est, prius Fera bacillo leuiter verberatur, vt totum virus ad caudæ extremitatem trudatur, quæ postmodum præsciditur, vt ex reliquo corpore veneno carente optima componatur theriaca. Homines igitur multi veneno vitiorum scatentes, cauda longa, nimirum spe longę vitę nituntur: itaq; Deus optimus maximus volens medicamen aduersus criminum virus parare, quando, scilicet, criminosos à vitijs vult reuocare, illos virga calamitatum affligit, deinde caudam longam, idest spem longę vitę adimit, dum eos ad meditationem finis humanæ vitæ impellit, tunc enim, profligato criminum veneno, horum doctrina & exempla cæteris medicinæ esse solent. Talis vipera Paulus Apostolus natione Iudæus fuisse perhibetur, qui primùm veneno peccati plenus, tandem exemplo, & doctrina alijs medicamen fuisse dicitur: nam ipse scribens ad Thimotheum pronunciauit, quòd primò fuit persecutor, & blasphemus, sed à Domino percussus ærumnarum virga, doctrina, & exemplis, aliorum medicina euasit.

Criminosi dicũtur vipera.

Paulus Apostolus dictus fuit vipera.

Vicissim debent etiam peccantes nonnullas viperæ proprietates imitari. Primum si B hæ bestiæ visionem in cauernis hebetatam, Vere exeuntes fæniculo recreant: ita criminosi visionem mundanis negocijs, & impietate obscuratam, aduentante diuinæ gratiæ tempore, illustrare, & à peccatorum cauernis per confessionem piacularem egredi debent, nec non fæniculo sacræ doctrinę tenebrosos intellectus oculos recreare. Iuxta illud Apocalypsis. *Collyrio inũge oculos tuos vt videas.* Immò veluti vipera pellem exuit inchoans à capite: pariter peccans pellem veterem vitiorum, sacra totius anteactę vitę confessione, deponere debet, & nouam pęnitentię vestem induens semetipsum renouare. Iuxta illud Psalmi. *Renouabitur vt Aquila iuuentus tua.* Hac etiam ratione, possumus fateri quòd peccans tanquam vipera oratione sibilat, & venenum peccati confessione euomit; sicq; murenę, nimirum Deo iungitur. Sed diligenter animaduertendum, ne peccans ad morem viperę virus criminum iam iam depositum resumat.

Cap. 3. Peccãs debet quãdo que viperã imitari.

Si accedamus ad criminosos in specie. Prima facie, se se offerunt improbi religiosi, qui aliquando tot viperulę esse videntur, quę in ventre matris crescentes totum hauriunt nutrimentum, deinde statutum fęturę tempus non expectantes, disrupta aluo, in C lucem exeunt: quare hi, viperularum ritu, in ordine religioso degentes, neq; expectantes determinatum dignitatum tempus, quas affectant, arctas religiosi ordinis leges aspernando, matrem corrodunt, omniaq; perturbant. Propterea ad rem scribebat. Baruch: *Exacerbastis eum qui nutrit vos, & contristastis nutricem vestrã Hierusalẽ.* Succedunt raptores, & sanguinarij, qui & ipsi viperis assimilantur. Ideoq; Sydonius Apollinaris (referente Cęlio) de his loquebatur hunc in modum. *Libenter incedunt armati ad epulas, albati ad exequias, pelliti ad Ecclesias, pullati ad nuptias, castorinati ad letanias, in foro Scythæ, in cubiculo viperæ, in exactionibus harpiæ.* Pręterea viperę, impostores, simulatores, & Iustitię insidiantes denotant, vt optimè tradidit Clemens Alexandrinus. Vnde in hoc sensu apud Lucam, Iudæi ἐχιδνῶν γεννήματα, idest viperarum progenies appellabantur, non solum quia Sanctis Prophetis aduersarentur, sed etiam quia venenatæ malitiæ pleni doctrinam Dei suspectam redderent.

Praui Religiosi.

Cap. 4.

Raptores.

In epist. hortat. ad Græcos.

Quid plura? Illi, qui, euaginata lingua, aliorum famam petunt, viperæ iure optimo appellandi sunt, quoniam vnico linguæ ictu, & se, & audientem, & proximum periD munt. Immò ad garrulitatem vipera attinere videtur: quandoquidem Erasmus scribebat; quemadmodum viperini fætus matris aluum discindunt; ita garruli in suam perniciem arcana promunt. Sequuntur considerandi illi, qui in iracundiam præcipites feruntur, perinde atq; naues sine retinaculis: siquidem Diuus Chrysostomus in demonstranda horum natura, viperæ exemplo vtitur. Dicebat enim quod nulla vipera ita potest animal aliquod venenare, veluti iracundia hominem, quæ ferreis quibusdam vnguibus eum lacerat; neq; solum nocet corpori, sed animæ etiam valetudinem corrumpit; cum omnes eius vires dissipet, eamq; ad proprias functiones obeundas inutilem reddat. Sed quid dicemus de virulentis inuidorum obtrectationibus? quorũ naturam Basilius Magnus exemplo viperæ manifestat; id enim pronunciabat. Veluti viperæ, dilaniato matris vtero in lucem exeunt; sic inuidiam concipiẽtes semetipsos corrodere, & tabefacere solent: cum homines malignos, & inuidos continuus dolor comitetur. Hac de re Ouidius ædes Inuidiæ repræsentans, inuidiam vipereas edentem carnes describebat hunc in modum.

Detractores viperæ dicuntur.

In Matth. homil. 17.

Iracundi viperis cõparantur.

L. 2. Metã.

Concussæ patuere fores, videt intus edentem
Vipereas carnes vitiorum alimenta suorum
Inuidiam.

Insuper fænus, quod nil aliud est nisi fætus quidam pecuniæ parientis, atq; increscentis, similitudinem viperæ non effugit, cum fætum viperarum parentis viscera corrodẽtem imitetur: etenim vsura fæneratoris præcordia dilaniat. Vnde Diuus Chrysostomus solebat pronunciare, quòd fænerator rebus suis nunquam iucundè vtitur, neq; lætatur, dum possidet: immo quando fænus sibi collatum est, non tam exultat, quòd additio facta sit, quàm tristatur, quod nondum vsuræ sortem adæquarunt. Tandem, quamuis vipera quemlibet hominem nequam denotare possit; nihilominus hæreticos præcipuè, & scismaticos designare potest: ideo iure merito Diuus Chrysostomus promulgauit hæresiarchas, ad morem viperini fætus, matris vterum discerpentis, dilacerasse, & dissi- passe fidem Sanctæ Matris Ecclesiæ, atq; ad principatum processisse. Item quemadmo- dum vipera mordicus apprehendit manum D. Pauli Apostoli, vt in Actis Apostolorum recitatur, quæ tandem in ignem ab Apostolo excussa fuit: ita hæretici pertinaciter Christi fidelibus aduersantes, ingenti flammarum globo debellandi sunt. In maiorem asserti confirmationem ferunt viperam semen per os à mare recipere, & libidine intem- peratæ cupiditatis exardescẽtem caput maris abscindere, fætumq; inde conceptũ ven- trem matris laniare: sicq; vipera femina pariendo obit, veluti mas generando perierat. Vipera mas, in morali doctrina, nil aliud est, quàm hæreticus, femina verò anima ho- minis simplicis, & synceri: propterea si ille doctrinam, & verba Christianæ fidei aduer- santia, in corda simplicium audientium disseminauerit, proculdubio mala concipient opera, quæ tandem, & audientem, & doctorem periment. Iuxta illud Psalmi. *Concepe- runt dolorem, & pepererunt iniquitatem.*

In Matth. homil. 57.

Feneratores viperę sunt.

Heresiarchæ viperę dicuntur.

Cap. 28.

Viperis Heretici assimilantur.

F

His addamus *scismaticos viperę* filios imitantes, qui in ventre Ecclesiæ nutriti, non expectantes, neq; sustinentes correctionem, eiusdem vnitatem *scindunt*, & *rebellantes* ab illa recedunt. Demum si vipera hominem necare conatur, vicissim saliua hominis viperã extinguere nititur. Liceat igitur in præsentia viperam ad mortem, & hominem ad Christum comparare: quamobrem si mors conata est, ictu, Christum superare; tan- dem ipse in cruce pendens, saliua proprij sanguinis, viperam, nempe mortem debellãs triumphauit. Quamobrem possumus cum Diuo Ambrosio, & Augustino decantare. *Tu, deuicto mortis aculeo, aperuisti credentibus regna Cęlorum.* Quam sententiam vir qui- dem omnigena eruditione clarus, hoc disticho, apprimè recitauit.

Scismatic⁹ ad viperas cõparatur.

Vipera cõparatur ad mortem.

G

Mors mortis morti mortem, ni morte dedisset.
Cælorum nobis ianua clausa foret.

Deniq; cum iam, liquidò omnibus constet viperæ ictum esse lethalem: nihilominus non est talis, quin alius, nimirum aspidis lethalior inueniatur. Hinc moralis doctrinæ pręceptores colligunt, hominibus primarijs, & validis honorem, maioribus verò, & va- lidioribus maiorem habendum esse. Iuxta vulgatum distichon.

Fortem fortis amet, nam fortem fortior angit:
Maiori timeat obuius ire minor.

Ad finem Seneca, & ipse similitudine viperæ vtitur ad demonstrandum, quòd veluti ho- nestum ex turpi non nascitur; ità nec ex malo bonum: cum idem bonũ, & honestum esse perhibeatur, his verbis. *Quidam ex nostris aduersus hoc sic respondent putemus pe- cuniam bonum esse vndecumq; sumptam, non tamen ideo ex sacrilegio pecuniæ est, etiamsi ex sacrilegio sumitur. Hoc sic intellige: in eadem vrna, & aurum est, & vipera. Si aurum ex vrna sustuleris, quia illic & vipera est, non ideo mihi vrna aurum dat, quia viperam habet, sed aurum dat, cum & viperam habeat. Eodem modo, ex sacrilegio lucrum sit: non quia turpe, & sceleratum est sacrilegium, sed quia lucrum habet: quemadmodum in illa vrna vipera malum est, non aurum, quòd vna cum vipera iacet: sic in sacrilegio malum est scelus, non lucrum. quibus opponitur dissimilis vtriusq; rei conditio. Illic aurum possum sine vipera tollere, hic lucrum sine sacrilegio facere non possum: lucrum istud non est oppositum sceleri, sed immixtum.*

L. 13. epist.

H

Ad finem moralia præcepta docent, ne in peragendis negotijs opera pereat, aliquan- do consulendos esse sapientes; quod demorsi à vipera pręstabant, qui olim solebant pe- tere ab alijs ab hac Fera percussis, quibus præsidijs, in tali casu, vsi fuerint. Id elegan-

Ater explicat Plato in symposiacis (referente Cælio Rhodigino) hunc in modum. *Porrò non secus prorsus afficior ac is, in quem vipera mordicus incurrerit; hunc siquidem produnt affectionem suam, & læsionem ijs tantùm velle patefacere, quos eadem morbi i quandoq; iactatos compererit, ceu hi demum, vt qui ægritudinis non sint expertes ignoturi videantur, si quid dictum, factumue sit absurdi, morbo violentius crassante. Quamobrem ego quoq; sapientiæ stimulis conuulneratus, quæ cæteris potentiùs ferit, inexplebiliter quodammodo orationem eiuscemodi expetens, quæ validius, quàm viperæ denticulus infigitur, omnia statui conari, vt Socratem mihi asciscam, cuius è fonte, siti arescentia præcordia vberius queam rigare; nec ista nunc promerem, ni rem cum philosophiæ mysterijs diu initiatis esse mihi animaduerterem.*

Lib. 6. lect. antiq. c. 16

PROVERBIA.

B PAVCA sunt adagia, quæ ex natura, & moribus viperarum eliciuntur; attamen quæ, & qualia sint, breuibus recitare conabimur. Primùm dicitur. *E vipera rursus nascitur vipera*, quando volunt denotare ex malo nihil boni prouenire posse. Ideo solet pronunciari de illo, qui cum sordidis, & contaminatis sit moribus, alijs morum integritatem persuadere conatur. Aliud prouerbium est tale. *Aspis à vipera.* Subintelligendo venenum sumit; referturq; ad homines improbos inter se colloquentes. Multi volunt hoc adagium desumptũ fuisse ex apophthegmatibus Diogenis, qui cum aliquando vidisset mulieres quasdam inter se colloquentes, hæc verba protulisse dicitur. Ἀσπὶς παρ' ἐχίδνης φαρμάκον δανείζεται. scilicet Aspis à vipera venenum sumit. Quiuis adagium hoc possit etiam vsurpari, quando quis improbus, collocutione alterius improbi, & fraudulenti deterior euadit: item quando duo homines verborũ præstigijs vtentes simul loquuntur. Ideo in hoc genere aliud adagium circumfertur apud Græcos. Nimirum Σύροι πρὸς φοίνικας. Quoniam Syri, & Phænices sunt populi, qui C impostura verborum fucum semper facere nituntur. Demum aliud prouerbium huius generis promulgatur. *A vipera demorsum culpas.* Refertur in illum, qui cum damnum acceperit, etiam reprehenditur, vel in illum, qui alienæ calamitati insultat. Hoc recitatum fuisse ab Aristide tradit Manutius. Quamuis alij voluerint natum esse ab illa fabella, in qua auceps visco turdum in arbore morantem comprehensurus, incautè conculcans viperam, ab ea lethaliter ictus fuit. Hic igitur agens animam hæc verba pronunciasse perhibetur. Me miserum, animal capturus, ab alio ad interitum captus fui. Hinc postea colligunt doctrinæ moralis præceptores eos, qui alijs insidias tendunt, sæpe sæpius in easdem incidere.

E vipera rursus vipera.
Aspis à vipera.
Syri ad Phænices prouerb.
A vipera demorsũ culpas.
In Adag.

MIRACVLA.

D QVÆ supra vim naturę in genere viperarum à Sanctis Dei patrata sunt, non longè petenda esse censemus: propterea quod legimus in Actis Apostolorum, cùm Diuus Paulus ad Melitensem insulam copia viperarum redundantem peruenisset, & ad ignem accendendum, multitudinem sarmentorum congregasset, viperam flammæ violentia pulsam, & à sarmentis egressam manum Apostoli Pauli inuasisse. Vnde Barbari incolæ, viperam de manu Sancti Apostoli pendentem intuentes, ipsum non minutula labecula, sed maxima labe, & quidem illuibili inquinatũ esse existimarunt. Ideoq; dum sanctum lethali vulnere affectum credebant, ipse excussa in ignem vipera, nullam prorsus læsionem percepit. Tunc spectatores, cum manum Diui Pauli, neq; intumuisse, neq; qu icquam mali passam conspicarentur ipsum Deum esse opinabantur.

Amplius legitur apud Surium in vita Sancti Charitonis, quòd à vipera, permittente Deo, necati fuerunt illi, qui Sanctum Charitonem in vrbe Iconio Lycaonię Prouincię prædantes in vincula coniecerunt. Siquidem vipera Dei ministra prædones mordicus Sanctum insequentes proprio veneno expugnauit: etenim, illis prædæ intentis, & in labo-

Cap. 28.
Manus Pauli Apostoli demorsa à vipera illæsa mansit.
Tom. 5.
Vipera S. Charitonis iniuriã vlciscitur.

laborem nefarium incumbentibus, domiq; dimissa lagena vino plena, hæc à vipera ve-
nenoso humore inquinata est. Interim illi defessi, & graui siti, ob iniquum laborem,
oppressi, domumq; reuersi auidissimè vinum lagenæ potarunt, qui paulò post omnes
animam efflarunt; sicq; Sanctus Charito supra vim naturæ à vinculis liber euasit.

HIEROGLYPHICA.

QVAMVIS superiùs, per Serpentis figuram, salus hieroglyphicè de-
monstrata fuerit: nihilominus hoc in loco attestamur satius esse salu-
tem, icone viperæ, designari; cum hæc bestia non solum suomet ictui
medeatur, sed etiam innumeris ferè morbis opituletur. Tradidimus
quoq; in capite antecedenti Serpentis figura, salacitatem indicari:
attamen in præsentia fatemur cōuenientius esse, pictura viperæ, eam-
dem salacitatem denotari: proptereaquòd Scythæ, ad exprimendam famosam mære-
tricem Araxam, quæ grandem pecuniam propudio sui corporis emerebatur, semiuipe-
ram, nempe fæminam vmbelicotenus, humana facie, reliqua viperina, figurabant. Ve-
rùm cùm vipera extra ordinem aliorum Serpentum, sua sibi vendicet hieroglyphica:
prima fronte Aegyptij Sacerdotes, expressa viperæ icone, significabant mulierem odio
maritum habentem, neq; illi, nisi congressus gratia, blandientem. Hoc hieroglyphi-
cum inde ortum esse scribit Orus Apollo, quia caput maris à vipera fæmina, in cōgres-
su, amputari crediderunt. Veluti demonstraturi filios aduersus matrem conspirantes,
viperæ fœminæ hieroglyphico vtebātur; quoniam inualuit apud illos opinio, quòd
fætus viperini, laniato matris vtero, in lucem egrederentur. Hinc nonnulli college-
runt causam, propterquam Prisci viperam, vnà cum gallo, & simia in culeo paricidæ
sueretur.

Maretricis hieroglyphicum.

Hieroglyphicũ mulieris maritũ odio habentis.

Amplius inter nuperos authores, aliqui scriptis mandarunt abortiuum incommo-
dum, icone viperæ pedi, mulieris suppositæ, monstrari posse: cum prodiderit Plinius,
quòd mulier prægnans si studio, aut incuria viperam transcenderit, illicò abortit. Item
designaturi perniciem, viperam insilientem in hominem effigiabant; quamobrē apud
oraculum delphicum, serpens, vel ad mentem aliorum, vipera, singulari certamine pro-
uocans Apollinem conspiciebatur. Immò, ex multorum opinione, ob eamdem ra-
tionem, nostra etiam ætate, multis in locis Romæ, statua Apollinis innixa trunco lauri
à vipera circundato visitur. Insuper Pierius Valerianus fretus authoritate Philonis co-
natur, morsu viperæ, vulnus amatorium nobis insinuare; dum inquit morsum viperi-
num attinere ad illud hieroglyphicum amatoriæ mollitudinis, quod in sacris litteris
indicatur per Serpentem, qui Adamum decepit: quandoquidem probatissimi autho-
res promulgarunt, in illo fomitem voluptatis, nequitię, & mollitiei delituisse:
cum viperæ cutis maculis insignita varijs, varias, & delicatas rerum omnium illece-
bras repræsentet. Et humanum genus nulla re magis, quàm rerum varietate affici-
tur, quia & ipsa natura varietate ad lasciuiam vsq; delectari videtur. Quibus si sum-
moperè delectemur, inhæsitare luto, proniq; in faciem procumbere, totoq; ventre
ad morem viperarum, serpere videmur; sicq; terrestri cibo, posthabito cælesti, vesci-
mur. Ad finem Orus Apollo scribit, quòd Aegyptij significaturi hominem in cursu
celerem, & sine causa fugientem, viperam, & ceruum pingebant: cum ceruus visa
vipera, celeri cursu aliò proficiscatur. Immo Boream ventum viperinis caudis lo-
co pedum denotabant: nam olim hac figura in olympia vnà cum raptu Orythices con-
spiciebatur.

Paricidarũ pæna.

Li. 14. hierogl.

Vulneris amatorij hieroglyphicũ.

Cur vipera voluptatē designet.

Lib. 2. Hierogl.

Hominis in cursu velocis hieroglyphicum

NV-

A

NVMISMATA.

IN multis numismatibus figuræ Serpentũ cõspiciũtur veluti in primo capite huius libri retulimus. Verũ ab his Serpentũ iconibus viperas repræsentari multi authores attestantur: quamobrẽ in quadam Augusti moneta, in qua licet intueri figuram manu dextra Serpentem stringentem, viperam esse multi tradunt. Deinde in altera eiusdem Augusti, quæ repræsentat figuram humanam manu sinistra pateram tenentem, & dextra Serpentem, viperam, in symbolum salutis esse fatentur. Amplius in Solis nummo, qui omnium author, & conseruator ab Ethnicis credebatur, duo Serpentes, vel ex sententia aliorum, viperæ refulgebant; quibus longiorem, salubrem, & tutam vitam significabant. Item cusa fuit moneta quædam à Republica Coorum, vt suum ciuem B Hippocratem perpetuis cumularent honoribus, in qua, figura humana baculo à Serpente circumdato visebatur, quem serpentem esse viperam authores non proletarij perhibent, vt vitæ humanæ adminiculum denotarent. Pariter hoc Insigne in monumentum Aesculapij inuentum fuit. Idem de monetis M. Aemilij Claudij Antonini, & Faustinæ multi referunt in quibus figuras Serpentum licet conspicari. Vnde Higea Dea quæ à sanitate, secundum Priscos, non discrepabat, cum poculo in dextra, & viperam in sinistra pingebatur, quæ icones in pluribus Imperatorum numismatibus visuntur, quibus salubritatem, & noxam indicare volebant.

Numisma Solis quale

Nummus Coorum ad memoriam Hipocratis

EMBLEMATA, ET SYMBOLA.

CVLTIORIS litteraturæ viri, qui iuuandis studiosorum rebus nati sunt, ex varijs viperarum propietatibus varia emblematum argumenta C hauserunt. Quocirca nonnulli remedia ex carnibus vipereis emanantia contemplantes, iconem viperæ exhibuerunt cum titulo. AB EODEM SALVS, ET PERNICIES. Hoc argumentum desumpsisse videntur ab Adriano Iunio, qui in libro Emblematum figurauit hominem capris Elleborum porrigentem cum inscriptione. IDEM SALVTIS, ET EXITII FOMES. Quandoquidem Elleborum necem hominibus, & capris pinguedinem afferre perhibet dum canit.

Remedium ex vipera

Emblematis argumẽtum.

Embl. 31.

Nos necat elleborus, capris adipem auget, auiq;
Idem ignis fomes, & populator opum est.
Insontem, & sontem facundia præstat eumdem:
Nunc est exitium, nunc medicina salus.

Alij non vulgariter eruditi meditantes virus viperinum, vt Florẽtius, effigiauit hominem expuentem in fauces viperæ, cum inscriptione. SOBRIETATE VENVS SVPERATVR. versus autem adscripti sunt huius tenoris.

Embl. 57.

D

Vipera ieiunis hominum conspersa saliuis
Exspirat: medicis si sit habenda fides.
Sic lasciua caro, si tractes durius illam,
Concidet, & mentis sub iuga colla dabit.

Quare author, in hoc loco, viperã pro lasciuia repræsentare videtur, ad quã domandã nihil præstantius, & efficatius ieiuno esse potest, cuius vi carnis vitia extinguuntur, & castæ cogitationes resultant. Vnde D. Augustinus non iniuria scribebat. Ieiuniũ purgat mentem, subleuat sensum, carnem spiritui subijcit, nebulas cordis dissipat, libidinum ardores extinguit, & castitatis lumen accendit. Non debemus igitur admiratione teneri si sancta Romana Ecclesia quadragesimali tempore, in diuino celebrando sacrificio, hæc verba pronunciet. *Corporali ieiunio vitia comprimis, mentem eleuas, virtutem largiris, & præmia.* Alij pinxerunt viperam se se iaculantem in hominem cum titulo. IN INVIDVM. deinde infrascriptis versibus suam sententiam sic explicarunt.

Fomes libidinis quomodo extinguatur.

Qui ve-

Qui vomitas rabidum mordax sermone venenum.
Et latras lingua verba canina truci.
Vipera, quæ superat superante venena veneno.
Confringet vires, ni fugis, illa tuas.

Alciatus autem id melius expressisse videtur, quando pinxit mulierem viperas vorantem cum titulo INVIDIA, cuius carmina sunt hæc.

Embl.71.

Squallida vipereas manducans fæmina carnes,
Cuiq; dolent oculi, quaq; suum cor edit.
Quam macies, & pallor habent, spinosaq; gestat
Tela manu: talis pingitur Inuidia.

Inuidiæ descriptio secundũ Ouidium.

Non mirandum est talia ab authore de Inuidia pronunciari: siquidem Ouidius in libris transformationum descripsit, & ipse Inuidiam viperinis carnibus vescentem; nam tales carnes potius absumere humanum corpus, quàm nutrire dicuntur. Ideo qui delectantur griphis huc respicientes, solent proferre quamdam belluam semetipsam absumentem in terrarum orbe versari, & per hanc Inuidiam interpretantur. Inuidia enim viperæ prudenter assimilatur. quoniam si vipera fœtum in lucem non edit, nisi aluo abrosa: pari ratione liuor illum, in quo gignitur, primo afficit, & quasi conficit. Hinc colligendum est, quàm ceca temeritate capiantur illi, qui melioribus inuident. Nullum enim vitium est, quod aliquam non pariat voluptatem, præter Inuidiam, quę perpetui mæroris causam producit. F

Inuidia est vipera.

Ex altera parte Florentius contemplans congressum viperarum exhibuit iconem viperæ coeuntis, & maris caput præcidentis, cum titulo. VOLVPTATIS PRÆMIVM. Tetrastichon autem subscriptum est tale.

Embl.47.

Cum coit, & dulci Veneris iacet ebria motu
Vipera, contruncat insidiosa marem.
Hoc venus omnis habet, primò sua gaudia fundit
Postmodo, sed stimulis corda fruentis agit.

Vndè quidam vir acris ingenij scriptis mandauit: voluptatem ore suo mel gerere, corde fel, & in dorso anxios morsus. Quocirca non est admirandum, si Prisci fabulati sint, Saturno cælestibus regnis pulso, & Ioue dominante, Voluptatem, & Dolorem coram Ioue, grauissimis iurgijs, & criminibus, quibus se mutuo prosequebantur, adfuisse. Hinc Iuppiter ratus bono esse Reipublicæ, inimicitias, & odia deleri, tunc omnes intendit neruos, vt hi duo litigantes conciliarentur: sed cunctis conaminibus incassum adhibitis, hos reluctantes adamantina quadam catena copulauit, vt simul perpetuò manerent. Quamobrem, qui horum vnum, necessariò, & alterum habet; quoniam vbicunq; est mel, ibi quoq; si diligenter inquiratur, fel reperitur. Pariter, & apes pungunt, vt innuent hominibus dulce inquirentibus, tandem amarorem etiam inueniri. Id priscis Romanis non fuit incognitum, qui duas Deas in vno, & eodem templo collocatas, scilicet Angeroniam ab angoribus, & Volupiam à voluptatibus nuncupatam venerabãtur, vt cunctis hominibus patefacerent, extrema gaudij męrorem semper occupare. G

Cur voluptas, & dolor simul iungantur.

Iunius à prædicto non recedens argumento duas viperas congredientes delineauit, quarum fæmina caput maris amputare videtur, cum inscriptione. FÆMINA IMPROBA. Comparat enim fæminam, vel malam vxorem viperæ fæminæ his versibus. H

Embl.38.

Cum ruit in venerem, blanditur echidna marito,
Mox satura insertum præscidit ore caput.
Improba palpatur, tentigine feruida coniux;
Continuò lethum possit anhela viri.

Item authores partum viperinum ponderantes, alia emblematum argumenta inuenerunt. Nam Florentius delineauit viperinos fætus ex laniata ventris aluo prodeuntes, cum inscriptione. IVSTA VLTIO. deinde cecinit.

Embl.51.

Vipera. quæ coiens. occiderat ante maritum,
A sobole hoc idem supplicium patitur.
Tarda licet, Nemesis pœnam differre videtur,
Attamen à tergo dura flagella quatit.

In Problẽ.

Conatur author, hoc emblemate, cunctis insinuare hominibus pænam quandoq; differri, non tamẽ auferri: etenim scripsit Plutarchus Tyrijs fuisse in more, vinculis Deorum simu-

A simulacra exornare, vt innuerent Deos, ad criminum vltionem, lento pede incedere, sed tamen aliquando de maleficijs pęnam sumere: vnde Valerius Maximus, ad rem, pronunciabat, quòd ira Diuina lento gradu ad vindictam procedit, sed tarditatem supplicij grauitate pæne compensat.

Similiter Paradinus figurauit viperam vnà cum catulis latera ventris rodentibus, vt aura vitali fruerentur, cum titulo. INGRATIS SERVIRE NEFAS. Comparat enim ingrati animi vitium ad viperam, quę in congressu, admissum marem necat, & eadem à fætu concepto tandem necatur. Et quoniam vipera non solum cum fæminis eiusdem speciei, sed etiam cum murænis permisceri perhibetur: propterea Alciatus pinxit viperam, secus mare, murænam euocantem, hac inscriptione coronatam. REVERENTIAM IN MATRIMONIO REQVIRI, deinde subscripsit tale hexastichon.

In symb. heroic.

Embl. 191

Cum furit in venerem pelagi se litore sistit
Vipera, & ab stomacho dira venena vomit:
Murænamq; ciens ingentia sibila tollit:
At simul amplexus appetit illa viri.
B *Maxima debetur thalamo reuerentia: coniux*
Alternum debet coniugi, & obsequium.

His versibus significat nobis Alciatus, puritatem, & reuerentiam in matrimonio seruandam: qua de re Basilius Magnus, exemplo congressus viperæ, & murenæ, honestos coniugum mores hominibus insinuat: etenim vipera nocētissimum animal sibilo murænam ad concubitum euocans, reuerentia coniugij, venenum euomit. Hinc homines hoc moniti exemplo, copulæ coniugalis gratia, inclementiam, & inhumanitatem deponere debent. Præterea addit Basilius, aliud documentum ex permixtione viperæ, & murænæ eliciendum esse: siquidem hæ bestiæ, cum sint diuersi generis, adulterium quoddam nobis repræsentant: quare qui aliena inuadunt cubilia, similes bestijs esse videntur. Ad finem Alciatus expressit figuram Cadmi, Draconis dentes serentis, cum titulo. LITTERA OCCIDIT, SPIRITVS VIVIFICAT. Deinde in subscriptis versibus hos dentes appellat vipereos. At quoniam pictura iconem draconis prę se fert, ideo de C hoc, in capite de dracone verba faciemus.

In Hexamer. orat. 2

Adulteri similes bestijs esse feruntur.

PHRENOSCHEMATA.

AFFINIA emblematibus phrenoschemata hoc in loco recensere operæ pretium esse duximus: quandoquidem ex ijsdem argumentis, ex quibus emblemata, sumpta esse videntur. In primis quidam Aulicus à Principe varijs criminationibus immeritò vexatus, exhibuit picturam viperæ per aluum vulneratam parientis cum hoc Dicto. NVLLVM MALVM IMPVNITVM. Alludebat enim ad congressum viperarum, quarum mas in coitu, & fęmina in partu perit.

Insigne desumptum à partu viperæ.

Immò Perciuallus à prędicto non recedens argumēto, viperinos effigiauit catulos ex lacerata viperę aluo exeuntes cum Dicto. EN LABORIS FRVCTVS. Accedit aliud D phrenoschema viri nō vulgariter eruditi, qui cum vellet mulieri in iracundiam præcipiti nubere, effigiauit murænam à vipera euocatam, cum hoc Dicto. DEPOSITO VENENO. Nam explicatum fuit superiùs, ad mentem nonnullorum, viperam euomere virus, antequam cum muræna permisceatur. Alius omnibus disciplinis exornatus ad mulierem, quam deperibat, tale misit phrenoschema; nimirum iconem viperę hoc Dicto exornatam. EX HAC VITA, ET MORS. quandoquidem viperę morsus necē affert, sed vicissim viperina caro proprio ictui medetur.

In lib. insign.

MON-

MONSTRA.

Li. 2. Mag. nat.
Vipera biceps visa fuit Neapoli.

NIHIL est apud nos controuersum aliqua monstra in genere viperarum reperiri; quoniam viperas bicaudas ex viris fide dignis aliquando visas fuisse intelleximus. Item clarissimus vir Ioannes Baptista Porta, Neapoli, viperam viuam bicipitem à multis conspectam fuisse fatetur, quæ vtrumq; flectebat caput, & linguas trisulcas exerebat; dum ipse adhuc opus magiæ naturalis conscriberet, & propterea huius viperini monstri illo in libro meminit. Hoc autem alicui mirum non videatur: siquidem in primo capite huius libri, bicipitis Serpentis iconem repræsentauimus, quem diligenter exsiccatum quidam vir nobilis, ex remotis partibus, tanquam rem admirandam Illustrissimo Comiti, & Senatori Philippo Aldrouando attulit. Hic Serpens adhuc in publico Illustrissimi Senatus Musæo conseruatur.

F

SIMVLACRA.

Simulacrũ Ingratitudinis quale.
Simulacrũ humilitatis.

CLARISSIMVS vir Ripa in omnibus disciplinis exornatus perpendens & ipse varios viperarum mores, & dotes, ad varia significanda, quædam simulacra non spernenda exhibuit. Primùm in demonstrando ingrati animi vitio, pinxit mulierem folijs hederæ indutam cum duabus viperis, quarum mas caput in os fœminæ inserit: cum superius fuerit exaratum fœminam, in hoc bestiarum genere, congrediendo caput mariti amputare; quod maximæ ingratitudinis nota esse videtur. Amplius ad monstrandã humilitatem, delineauit mulierem suspicientem, & pedibus viperam semimortuam calcantem. Vipera in hoc simulacro pingitur, ad indicandum Odium, & Inuidiam: hæc enim duo pedibus premenda sunt ab eo, qui veram humilitatem exercere profitetur.

G

In 2. part. Icon.
Periculi simulacrum quale.
Matrimonij simulacrũ quale.

Rursus idem author in figurando Periculo, exhibet picturam iuuenis per florulentum pratum gradientis, & incautè viperam calcantis, quæ reuoluta, pedem iuuenis mordet: etenim, hoc simulacro, admonemur; quòd homo per floridas mundanarum prosperitatum vias proficiscens interdum in aliquas calamitates inopinatò incidit. Insuper idem author, ad manifestandum matrimonium, effigiauit iuuenem eleganti indutum veste, cum vipera sub pedibus, & iugum supra humeros. Vipera, in hoc simulacro, locum habere videtur, quatenus insinuare potest viles cogitationes omittendas esse, quæ coniugi damno esse solent, vitando morem viperæ caput mariti, in coitu, amputantis.

L. 4. Metã.

Tandem pro significanda Africa, idem author figurauit mulierem cornucopia exornatam, nec non viperis, & alijs animantibus venenosis circumdatam: vt ostenderet talem regionem prædictis animalibus redundare: quapropter Ouidius non sine ratione canebat.

H

Cumq; super libycas victor penderet arenas
Gorgonei capitis guttæ cecidere cruentæ.

Nam, ob redundantiam venenosorum animalium, quæ in Solo Africano diuagantur, poetæ fabulati sunt ex guttis sanguineis Medusæ capitis in illam Regionem cadentibus, viperas, & alia venenatorum animalium genera nata fuisse.

VSVS IN CIBIS.

VISSE homines, qui exporrecta fronte carnibus viperinis olim vescerentur, ex Galeno manifestum habemus: quandoquidem multi populi viperis assis, & elixis, in commessationibus, tanquam anguillis vtebantur: quemadmodum Ægyptij, Arabes, & Trogloditæ, qui, pro epulis, has bestias passim conquirebant, vti Galenus multis in locis est attestatus. Item, ex Plinio, Cirni, & Indi vltra flumen, & qui montem Athon incolunt, nec non Æthiopes, Macrobij, & Seræ viperinis carnibus aluntur: ideoq; ad centum, & quinquaginta annos vitam prorogare perhibentur: cum hoc salubri alimento nutriantur; quemadmodum vicissim, eodem Plinio authore, Parthi populi cicadis, & locustis fumo, & sale exsiccatis vescentes, vltra quadragessimum B annum, vitam non protrahunt. Hinc viperas non solum esse ediles, sed etiam ad vitam prorogandam, vtilissimas colligendum est. Quapropter Athenæus ad cœnam insigni magnificentia, ingentiq; epularum apparatu instructissimam, viperas, ritu piscium conditas, pro obsonio deferebat. Etenim Prisci non modo recentibus viperarum carnibus, sed assis quoq;, & salitis, ad morem piscium, vsi sunt. Nostra ætate in Italia caro viperina, non in epularum lautitijs adhibetur, sed ob vitæ longitudinem, & à mulieribus ad comparandam pulchritudinem comeditur, quamobrem vnusquisq; tutò his carnibus vti potest: dummodo viperæ recenter captæ, & summa diligentia præparatæ sint.

L. 3. de Aliment. fac.

Populi vescentes viperis, quales.

L. 7. cap. 2.

Li. 11. cap. 26.

Li. 8. c. 13.

Viperę quomodo condiantur.

Harum autem præparandarum ratio pro cibis, apud Galenum legenda est; quoniam caro harum belluarum omni prorsus veneno caret; & licèt, in elixandis carnibus viperinis, anethum, & aliæ herbæ huius generis addantur: nihilominus non ad tollendum venenum, sed potius ad ferinum odorem emendandum adijciuntur. Quod autem ex vsu, & esu viperinæ carnis morbus pedicularis procreetur, vt nōnulli scriptis C mandarunt, hoc ridiculum esse existimauit Dioscorides; cui non refragatus est Galenus, tradens hoc affectu illos tantūmodo corripi, quorum corpora prauis succis redundant: verba autem Galeni sunt hæc. *Conueniens est generalis facultatis meminisse carnem viperinā dicendo exsiccatoriam, & valenter digerentem, mediocriter verò excalfacientem: properat autem, vt videtur, vis eius ad cutim, per eam videlicet, quæ in corpore sunt excrementa exigens. Quibus ergo affatim est mali succi in corpore, ijs ingens prouenit pediculorum numerus, & à cute ceù squamma abscedit, & decidit extrema cutis, quam Græci vocant ἐπιδέρμιδα, ad quam sistuntur, & retinentur adusti, terrestresq́; humores ad cutem protrusi, à quibus psoræ, lepræ, & elephantiases nascuntur.*

Lib. 2. ad Glauc.

Ferinus odor viperarū quomodo tollatur.

Li. 11. de simp. med. fac.

Quando generētur pediculi in cute.

VSVS IN MEDICINA.

D MEDICI vtilitatem nonnisi immensam ex hoc animali recipere possunt, quoniam nulla est pars huius bestiæ etiam minima, & excrementis destinata, quæ vsui medico non famuletur. Inchoando igitur à capite, vnà cum Vuecherio possumus asseuerare, caput viperæ collo appensum aduersus gutturis affectiones, efficax celebrari. Idem repetit Antonius Ludouicus in libro de occultis proprietatibus. Idem recitat Marcellus medicus antiquus, dum anginas nascentes prędicto remedio prohibet, & natas curat. Constantinus Africanus caput viperæ filo laneo, vel sericeo purpurei coloris strangulatę, collo ęgrotantis appendit, illumq; ab omnibus colli tumoribus subleuat. Quod postmodum multis in locis stabiliuit Galenus. Hinc Porta elicit signaturam; quoniam viperę, vt cęteri Serpentes, collo careant; ideoq; morbos colli curare dicuntur. Deinde cerebrum huius animantis in pellicula ligatum dentitiones, ex Plinio, adiuuare perhibetur. Sunt qui dentem viperinum in vsu medico commendent; quia hoc dente tactus imposterum nulla venena formidare feratur.

Cap. 21.

Remedia Anginæ qualia.

L. 6. de simpl. med fac.

Lib. 6. Phyt. cap. 11.

Iecur viperæ coctum magno vsui illis futurum arbitratur Plinius, qui morsus Serpentum

pentũ timent: Hinc forsitan nonnulli opinantur à Psillis, & Marsis populis viperinum E
heparin edulijs misceri, quippe qui ictus earum lethales minimè metuant. Fel viperæ
pro abstersione oculorum ab Alberto extollitur: sed Plinius illud tanquam suspectum,
& venenosum reprobat: Exta quoq; viperina imposita omne genus serpentini vulne-
ris, ex Plinio, quamuis insanabile expugnant: Item ossa huius bestiæ in purpurea sin-
done ligata si deferuntur, omnem affectum venenosum superant, nec non epilepsiam,
& vertiginem, vt scribit Periander, amoliuntur, Insuper spolium viperæ, authore Dio-
scoride, medicamentis ophthalmicis miscetur: Immo, ex sententia Hippocratis, in de-
lenda impetigine commendatur. Pellem postea, ad facilitatem partus valere, inde
colligit Porta, quia vipera vno, & eodem tempore ouipara, & viuipara sit. Quocirca
consuetudo ligandi viperinam pellem dextro parturientis fœmori apud vulgum inua-
luit. Pinguedo, præter alias partes, in medico vsu miras habet prærogatiuas: verùm
prius hoc modo diligenter præparanda est.

Fel viperæ suspectam in morbis oculorum: Li.29.c.4. L.2.de mat med. Lib.2.de morb. mulier. L.6.Phyt. cap.16.

Primum adeps vnàcum tunicis aqua limpida, & frigida pluries, & toties lauatur, do-
nec aqua syncera remaneat; deinde separatis membranis, adeps in duplici vase, spatu-
la lignea semper agitando, liquatur, & liquatus in aquam frigidam inijcitur, qua abiecta, F
solus adeps in vase nitido seruatur. Hunc Dioscorides aduersus suffusiones cum cedrià
commendat. Plinius hunc in podagra, & in Ambustis probat. Pariter Galenus non
solum ad suffusiones, sed etiam ad omnes cutis eminentias, liquidis compositionibus
permiscet. Alij, ad coercendum pilorum ortum sub axillis, hoc vsi sunt: sed Amatus
Lusitanus huius periculum fecisse, & veritatem non inuenisse fatetur. Præterea pingue-
do huius animalis ingreditur multa medicamenta composita, quæ in officinis ad varios
vsus seruari possunt. Itaq; ex pinguedine viperina, & puluere spinæ eiusdem animalis,
cum vnguento populeone, lithargyrio, pice græca, cera alba, & minio paratur ceratum
quod in discutiendis tumoribus duris, & in dissipandis gummatibus gallicis, tanquam
efficacissimum præsidium celebratur.

Pinguedinis viperin. præparatio Lib. 2. de mat. med. L.7.de cõp. med.sec.loc

Ceratum viperinum

Vuecherius, & ipse, ad mentem Guainerij, in paralysi, compositum proponit oleum,
quod quantitatem adipis viperini recipit. Paratur autem hunc in modum. Sumuntur
olei costini vnciæ tres, & semis, olei nucum tantumdem, pinguedinis vulpis libra, pin-
guedinis viperarum vnciæ tres, primulæ veris libra dimidia, saluiæ viridis tantumdem; G
herbæ contusæ miscentur cum oleis, & pinguedine, addendo drachmam semissem Ca-
storei, libram vnam resinæ, terebenthinæ, piperis, pyretri, euphorbij singulorum dra-
chmas tres, vini optimi libras duas cum dimidia: deinde macerentur omnia, destillẽtur,
& tertius liquor qui emanat omnium est efficacissimus.

L.2.Antid. spec. Oleum compositum ad paralysim.

Sequuntur carnes viperinæ considerandæ, quæ ad multas affectiones conducunt. In
primis Dioscorides ad prorogandam vitam, & arcendam senectutem illas commendat.
Quamuis Renodeus huic sententiæ nõ libenter adstipuletur, quoniam huiusmodi car-
nes pessimi sint succi, valenter digerant, atq; siccent: præterquamquod, id, ex aliorum re-
latione, Dioscorides scripsisse videatur. Nihilominus possumus tueri partes Dioscori-
dis, quia caro viperina calorem natiuum auget, & roborat, sicq; senectutis, & aliorum
morborum causam per cutim explodit: cum peculiarem prærogatiuam possideat cor-
roborandi illam coctionem, quæ in membris perficitur, qua iuuenilis vigor conseruatur.
Neq; admirandum est medicamentis id posse præstari: quandoqmidem Plinius scriptis
mandauit; quòd Pollio Romulus, vltra centum annos, vitam prorogauit, & interroga- H
tus ab Augusto, quo præsidio fuerit vsus: Respondit, intus mulso, & foris oleo. Amplius
narratur, quòd agricola in aruis vas aureum quodam liquore plenum inuenit, & cæle-
stem rorem esse ratus, non solùm eo faciem abluit, sed illius quoq; tantillum potauit;
ideoq; & corpus, & animum renouauit: Rursus recitatur quòd quidam Alemanus à Sa-
racenis deprehensus, sumpto quodam medicamine, vltra annos centum, aurã vitalem,
hausit. Insuper in maiori Britania, dum cerua alba quæreretur, custos nemoris vnguen-
tum reperit, quo perunctus ad annos trecentum vitam protraxit. Præterquamquòd id
stabilire possumus experientia animalium, & præcipuè ceruorum, aquilarum, & serpen-
tum, quæ ob virtutem herbarum, & animantium, quibus vescuntur, interdum vitam
longissimam ducunt. quod etiam esu carnium viperarum assequi possumus.

L.22.c.24

Carnes viperarum vitam prorogant.

Incertus author carnes viperarum cum fœniculo decoquebat, & iusculo exhibito,
oculorum debilitatem, & ferè cæcitatem sanare profitebatur. nam hæ carnes morbos

Affectionis oculorũ remedia.

con-

A contumacissimos superare perhibentur. Quapropter Porphyrius, in libro de abstinentia ab animalibus, scriptum reliquit, quòd cum Seruus Crateri medici in morbum peregrinum incidisset, itaut caro ab ossibus separaretur, & cæteris medicamentis nihil conferentibus tandem esu viperinæ carnis, ritu piscium, præparatæ sanatus est. In vlceribus etiam malignis carnes viperarum non reprobantur, vt colligimus ex Plinio, qui recitat Antonium Musam Augusti Cæsaris medicum celeberrimum, carnes viperarum exhibuisse patienti vlcera insanabilia, & mira celeritate persanasse: siquidem huiusmodi vlcera, ad mentem Galeni, reluctantur medicamentis propter intemperiem ex cachexia partis affectæ membris inductam. Ideoq; caro viperina prædictis affectibus præsto est, dum tollit solutionem continui venenatam, auferendo intemperiem, & trudendo extra corpus materiam, quæ vnioni partium erat impedimento.

Viperæ sanant vlcera.

L.4. Meth. med. cap.5.

Cum igitur liquidò constet hanc carnem aduersus omnes morbos instrumentarios venenatos valere, strumis etiam conducet, quæ, si veritatem fassus est Galenus, quandoq; ex venenata materia procreantur.

In l. de diff. morb. c.9.

B Cum igitur caro viperarum plurimum siccet, & digerat, moderatèq; calefaciat, huius virtus ad cutim facile penetrat, corporisq; excrementa ad eam trudit, & deniq; virus humana occupans corpora expugnat. Quamobrem non iniuria medici his carnibus in lepra, elephantiasi, & alijs morbis cutaneis fęlici cum successu vtuntur: vnde Auerroes tradidit carnem thiri lepram purgare, quoniam huius affectus causam ad extimas cutis partes pellit. Et Crollius ad hunc affectum, signaturam in vipera considerat: cum hæc bestia leprosi corpus, & vicissim corpus leprosi maculas viperarum æmuletur. Quare Helideus medicus in nobili muliere lepra laborante, & generosis pharmacis non iuuantibus, carnibus viperæ fæminæ cum galanga, & croco decoctis vsus est. Deinde pullum in iure ex vipera parato perfectè elixatum, mithridato prius præscripto, patienti exhibuit; vnde patiens melius se se habere retulit. Hoc intellecto, ius ex vipera mare paratum, spatio trium dierum, ægrotæ dedit; quæ tandem vehementissimo sudore correpta est: hic sudor syrupo violaceo cum aqua simplici mixto repressus fuit, & post sex dies, squammæ deciderunt, & ægra perfectè sanata est: immò C concepit masculum, cum antea per annos quadraginta, fuerit sterilis. Pariter alteri mulieri eadem affectione laboranti columbos offis ex carne viperina confectis nutritos, elixos dedit edendos, quæ tandem liberata est.

Vipera lepræ elephãtiasi, & alijs morbis cutaneis medetur.

In li. de intern. rerum sign.

Casus mulieris leprosæ.

Præterea viperæ, & Serpentes à capite ad caudam squamosa cute præditi in elephantiasi valere retulimus, quoniam laborantes hoc affectu squamosam cutim, ad similitudinem pellis elephanti, habeant. Itaq; Amatus Lusitanus, de victu elephanticorum sermonem habens, carnes viperinas, instar veruecis elixas, & ius potandum elephanticis præbebat, ieiuno tamen stomacho, & per spatium sex horarum ante prandium: quantitas erat dimidia vipera singulo die, & aliquando, virium robore permittente, carnem vnius viperæ concedebat. Aetius viperæ carnem, amputatis capite, & cauda, pelle dempta, & visceribus abiectis, in olla, addita sufficienti quantitate aquæ fontis, instar anguillarum decoquit, cum anetho, porro, & modico olei: deinde ius moderato sale conditum ægrotanti, ad solares radios, sedenti semel, bis, atq; iterum propinat. Alij, loco prædictarum carnium patientibus elephantiasim pastil- D los viperinos, ad pondus drachmæ, & ipsam quoq; theriacam præscribunt. Quocirca ex prædictis colligimus omnes authores græcos, latinos, & arabes, in elephantiasi, & lepra, viperis miram prærogatiuam assignare.

Centur. 2.

Serm. 13. c. 123.

Opinio omniũ authorum circa carnes viperinas.

Ex altera parte hoc remedium aliqua non caret difficultate: propterea quod Fernelius, in libro de morbis particularibus, tradidit elephãtiasim esse morbum venenatum immò venenatam qualitatem in dies acquirere; quam sentẽtiam in libro quoq; de abditis rerũ causis approbat. Vnde Iulianus Constantinus Palmerius Fernelij auditor promulgauit se intellexisse à Fernelio, hoc viperarũ remedio neminem elephantiasi laborantem seruatũ fuisse: quare siccantibus præsidijs non esse vtendũ censuit, & ad mentem præceptoris, theriacam prohibuit. Verùm animaduertendũ est, si Fernelius hunc morbum esse venenatum censuit, proculdubio theriaca, & alia alexipharmaca conuenient, quæ venenosam qualitatem per cutim trudant. Deinde notandum est, hunc morbum, vel calida aeris temperie, vel pessima ciborum qualitate auctum euinci pænitùs non posse, nisi permutato ad frigidum aere, & cibarijs humectantibus adhibitis: & potissi-

L. 1. cap. 9.

Fernelij opinio circa carnem viperæ in elephantiasi.

Li. 1. c. 6.

sed tantummodo re- E
mum quia, ex Hollerio, elephantiasis confirmata non curatur, sed tantummodo re-
cens, & quæ nondum annum excedat. His addamus assertum Alexandri Massariæ
scribentis elephantiasim vsu viperinæ carnis aliquando non sanari, non quia caro vipe-
rina ad hanc affectionem idoneum non sit præsidium, sed quia interdum hic affectus
omnium contumacissimus cunctis medicamentis reluctatur. Neq; officit eorum ratio,
qui asserunt viperinis carnibus nutritionem impediri: quandoquidem tantùm abest, vt
nutritio his impediatur, vt potius hæ carnes sint in causa, vt alimentum melius per vni-
uersum corpus distribuatur. Neq; multi facienda est sententia Alexandri Traliani,
qui obseruans Fernelium circa medicamenta ex viperis parata hæsitasse, in tractatu de
victu Romanorum, viperas non sine graui periculo esui inseruire existimauit. At in
præsentia, vt liberè nostram sententiam aperiamus, ex vsu viperinæ carnis diligenter
præparatæ nullum impendere periculum attestamur: cum id quotidiana cõprobet ex-
perientia, cum tot populi illis vescantur, vt superius fuit exaratum, cum tot historiæ
à Galeno recitatæ id confirment, cum denique tot authores, quorum libros hactenus
euoluimus, nostræ opinioni faueant.

L. 2. de Peste.

Confutatio opin. Fernelij.

Immò Cardanus non solum elephanticos, sed etiam phthisicos, & lue gallica labo- F
rantes hoc præsidio curare profitetur. Sumit enim viperam illam rubram in Gallia
Cisalpina *Milori* nuncupatam (quamuis hæc non sit vera vipera, vt suo loco dicetur)
abscissis extremitatibus, abiectis interaneis, & collecta pinguedine, in frusta secat,
& vna cum modico salis, & beniouin, in aqua fontis coquit, additis in fine cocturæ
petroselini folijs; deinde in hoc iure panem pro ægrotantis prandio madefacit, car-
nem quoq; & ius præbet, & pinguedine iuncturas ad diem vsq; septimum linit, ægroto
tamen in loco calido morante interim materia peccans tota per vlcuscula, tubercula,
& sudorem expellitur. At inunctio frictione vehementi fieri debet, vt rectius, & faci-
lius causa morbifica per apertos meatus egrediatur. Hunc vsum carnium viperæ in le-
pra, & elephantiasi, Authores didicerunt à Galeno, qui historias nonnullorum à le-
pra, & elephantiasi liberatorum memorauit.

Cardanus phthisicos curat vipera.

Inunctio facta adipe viperæ.

Li. 11 de simp. med. fac. cap. 1.

Historia leprosi liberati recitata à Galeno

Primitus in Asia, eodem teste, quidam elephantiasi laborans à cæterorum consor-
tio segregatus, sub tugurio in agris constructo, alebatur. Accidit autem vt vipera in G
vas vino plenum caderet, & messores veriti, ne ex illius vini potione aliquid mali eis
contingeret, misericordia moti elephantico vinum hoc propinarunt, rati expedire ei
potius mori, quàm calamitosè viuere. At cũ bibisset, omne tuberosum cutis veluti ani-
malium testa excidit, & sanitati restitutus est. Idem alteri elephantico accidisse in
Mysia narratur. qui ad balnea profectus sperans inde non vulgare commodum haurire,
bibit & ipse vinum ab ancilla porrectum, in quo vipera casu extincta fuit, & eodem
modo sanatus est. Item venator viperarum, dum huius morbi incommodo vexaretur,
pro salute admonitus, viperas, quas venabatur, frustatim incisas, & anguillarum mo-
do, coctas esitauit: deinde ægritudo per halitum discussa est. Similiter vir quidam di-
ues in Thracia prædicto affectus morbo, per quietem admonitus fuit ab Æsculapio, vt
medicamento ex viperis parato quotidie vteretur, qui non multò post perfectam va-
letudinem est adeptus.

Altera historia leprosi.

Tertia leprosi historia.

Oribasius quoq; in elephantiasi, carnem viperinam adhibet, illamq; parat hunc in
modum. Abscissis viperæ extremitatibus, ablata pelle, & extis proiectis, truncum plu- H
ries in aqua fontis lauat; deinde in sartagine ex albo iure condit. Ius verò album aqua
copiosè imposita, modico oleo, & anetho addito, facillimè conficitur.

Lib. 3. de morb. cur. cap. 62.

Præter hæc, nonnulli carnibus viperinis gallinas, & capos nutriunt, ad varios vsus
medicos, huncq; laborem minimè infrugiferum experiri profitentur. Neq; officit ra-
tio dicentiũ gallinas hoc cibo altas, ob virus vipereũ, humano corpori obesse: cum ra-
tio, & experientia totum oppositum demonstrent. Anates enim in paludibus degen-
tes bufonibus, & hirudinibus vescuntur, gallinæ scorpiones, & coturnices hellebo-
rum edunt: nihilominus talia animalia in elegantibus conuiuijs quotidie adhibentur;
deinde ratio fauet experientiæ; etenim hæ animantes animalibus, & herbis venena-
tis nutritæ, proprio calore natiuo, virus adeò alterant, vt ab eo aliqua pars alimen-
taria separetur, sicq; earum carnes absq; periculo ediles euadunt. Quare non imme-
ritò Lucretius canebat.

Gallinæ carnibus viperinis nutritæ.

Præterea nobis veratrum est acre venenum,

At Capris

A

At capris adipes, & coturnicibus auget;
Quippe videre licet pinguescere sæpè cicuta
Barbigeras pecudes, homini quæ est acre venenum.

Cap. de ex-tra debil. visus.

Modus nutriẽdi gallinas, & capos carne viperæ.

Nonnulli igitur tantam viperinæ carnis, & etiam earum decoctionis, pro potu, quantitatem gallinis exhibent, donec deplumentur: nam inde colligunt virtutem, medicamenti ad intimas gallinarum partes penetrasse, quas postmodum elixas ægrotantibus præscribunt; Hoc præsidio, fęlici cum successu, in delenda lepra Ioannes Mattheus Gradi vsus est, famaq; (referente Gattinara) vsq; in Galliam diuulgata est: propterea quidam Gallus lepra vexatus Papiam se contulit, prænominato medico iam defuncto: ideoq; Gattinara à prædicto non recedens remedio, Gallum à lepra liberauit. Alij deglubtam, & euisceratam viperam, abiectis cauda, & capite, minutatim incidunt, & cum quatuor partibus furfuris, aut panis triti, vnà cum iure, vel acqua, vel lacte parant pultem, qua gallinas, pullos, & capones alunt. Alij satius esse arbitrantur (cum pro nutriendis pullis viperæ semper haberi nequeant) puluerem carnium viperarum seruare, quo B cum decem partibus furfuris, aut panis triti pastillos pro alimento gallinarũ concinnãt. quamuis alij ad æquandam hominis temperiem, & ad hilaritatem conciliandam, carnes vipereas cum farina hordeacea, & lacte, gallinis, caponibus, & pullis præbeant. Tandem quidam carne viperina gallinas alunt, vt oua medicata habeant, quę postmodum sumpta, virtutem conseruandæ iuuentutis, instar theriacę possident, cum hæc humanæ temperaturæ sint conformia, & in sanguinem facillimè vertantur, necnon calorem naturalem augeant, & optimum corporis habitum procreent. Tempus autem alendi gallinas prædictis carnibus erit, quando pulli sunt iuniores, nõ solum vt prædicto nutrimento assuescant, sed etiam quia dum augentur maiorem vim à viperis sibi comparare possunt.

Oua gallinarũ medicata, qua arte parentur.

Ratio conficiendi & præparãdi pulueris viperæ.

Cęterùm quando medicus humanum corpus exsiccare voluerit, puluere carnis viperæ in furno exsiccatæ vtetur. Sunt tamen medici, qui ad conficiendum viperarum puluerem hoc vtuntur modo: carnes viperinas illa quantitate salis communis aspergunt, qua aliæ carnes conseruari solent: deinde supra cribrum illas collocant, & subtus pru- C nas aspersas puluere confecto ex baccis iuniperi, folijs lauri, myrrha, cariophyllis, granis alchermes, carabe, & beniouim, cribrum benè cooperiunt, vt fumus in carnes penetrarè possit: suffimentum quater spatio viginti quatuor horarum repetitum, quinq; diebus continuis reiterant: postmodum carnes suffimine imbutas in olla luto diligenter munita reponunt, & in furno, cocto prius pane, tandiù detinent, donec tota caro in subtilissimum puluerem redigatur. Hic puluis non solum pro antidotis, sed etiam in cunctis alijs affectibus, quibus conuenit vipera, commendant.

Vires pulueris viperæ.

Lactantius hunc cinerem in ictibus à vipera inflictis probat. Plinius, ad strumas dissoluendas, ter septennis diebus quantitatem huius cineris exhibet, quæ ternis digitis comprehendi possit. Aetius hunc in aliquo liquore mixtum ad expugnandum articularem morbum, vtiliter propinat. At Marcellus cinerem tantummodo viperini capitis cum oleo cyprino, nodis neruorum medetur. Pariter Plinius hoc cinere cum aceto, ignem sacrum deleri promulgat. Alij ex signatura, quia vipera maculosum sit animal, ad tollendas oculorum albugines, cinere viperarũ vtũtur. Sed Matthiolus ad illustran- D dam oculorum aciem, collyrijs permiscet cinerem viperarum, quem parat hunc in modum. Viuam viperam cum duabus vncijs succi fæniculi, & modico thuris in vas fictile argilla optimè munitum conijcit, & in fornace comburit; donec fiat puluis tenuissimus. Magi, ex Plinio, ad oculos clarificandos, echinum cum pellibus vipereis aduri, & puluerem potionibus aspergi iubent: Tandem Aetius pro coercenda diuturna oculorum fluxione, cinere capitum viperarum cum decocto lupinorum permixto, & temporibus applicato vtitur. Verùm aduertendum est, quòd hic cinis virtutem causticam participat: siquidem Faloppius ponderans medicamenta calida, vltra tertium excessum, memorat cinerem paratum ex capitibus, & caudis viperarum; cum hic cinis sit acerrimus, & vim causticam possideat. Puluis etiam solius pellis viperinę in vsu medico laudatur; nam Author de Theriaca ad Pisonem, hoc solo remedio, alopecijs medetur. Immò Quintus Serenus verba faciens de fluore capillorum, & maculis capitis sic canebat.

Collyria cũ cinere viperæ.

Serm. 2. c. 155.

In lib. de Cauter. c. 10.

Causticũ ex vipera quo modo fiat.

Defluit expulsus morbo latitante capillus,
Si rarè eluitur: seu vis epota veneni,

Seu salamandra potens, nullisq; obnoxia flammis
Eximium capitis tactu deiecit honorem.
Nonnunquam variant maculæ, paruisq; parumper
Orbibus aspersum ducit noua vulnera tempus;
Viperex pellis cinerem his addito morbis.

Sales ex viperis. L.4.c.97. Sales viperę ex mente antiquorum.

Item Brasauolus verba faciens de lue venerea, pro defluuio capillorum, cinerem pellis, viperarum, herinacei, & capitum murium cum sinapi adhibet. Prisci quoq; ex viperis, salem conficiebant. Huius meminit Dioscorides, & post ipsum Galenus, deinde Paulus Aegineta, & postea Plinius, qui scriptum reliquit, hunc salem lingentes claritatem oculorum facilè consequi. Verùm, inter cæteros, Aetius de his longum sermonem habuit. Antiqui igitur sumebant quatuor viuas viperas recenter captas, & in olla fictili locatas, libris viginti salis ammoniaci, aut salis albi communis aspergebant, addendo pastilos ex gentiana, aristolochia rotunda, centaurea minori, cardamomo, marrubio, scordio, apio; chamædri, & semine rutę domesticę paratos, immò prægrandes scillas in frusta dissectas; Ollam verò operculo, & luto probe munitam in igne adurebant, donec, post caliginosum, clarus exiret fumus, ciner esq; exemptos per incerniculum transmittebant, addendo grana iuniperi, mentham, piper longum, semina fæniculi, & coriandrorum; necnon alia simplicia huius generis, quæ theriacæ compositionem ingrediuntur, & postea hunc puluerem salem theriaçalem nuncupabant. F

Preparatio salis viperini ex mẽte Galeni.

Galenus tamen in parando hoc sale, viperas non exurebat. Scribit enim. *Bestias ipsas non exuro, sed pastillos ex ipsis, quorum confectionem in theriaca docui, reliquis, quę cum ipsis vruntur, commisceo, & simul exuro, vt eam, quam in se habent amaritudinem, per exustionem abijciant. Tantam autem pastillorum mensuram adijcio, quantam coniectura assequi possum, quatuor numero viperas excipere, & sanè sales optimi euaserunt.* Quapropter ex Galeni verbis colligere licet, viperas adustione virtutem non amittere, quod etiam Aetius pluribus in locis stabiliuit. Nicolaus Myrepsus suum salem theriacalem hoc modo concinnat. Recipit salis ammoniaci, & interioris scillæ libram semisem, silphij, & leucopiperis vnciam dimidiam, melanopiperis vnciam, costi vncias duas, gingiberis, cyperi, baccarum lauri, & dauci cretici singulorũ hexagia duo, ammoniaci, & thymiamatis drachmas duas, petroselini, & pastilli viperini hexagia duo: salem cũ scilla contundens medicamentum conficit. At iuxta mentem Brasauoli, in Phagedenis, & vlceribus malignis, paratur sal theriacus ex libris viginti salis albi, libra vna cum dimidia gentianæ contusæ, libris duabus aristolochię rotundę, & sumitatum centaurij minoris, libra dimidia cardamomi, amoniaci, & marrubij, libra vna scordij, & chamędrios, & duabus viperis; omnia simul mixta in vase ferreo, supra prunas comburũtur, & in puluerem rediguntur. G

Sal theriacalis Myrepsi. Sal theriacalis ad mẽtẽ Brasauoli.

In Pharmac. c.23.

Querçetanus inter nuperos authores celeberrimus, ex simplicibus bezaarticis, & aromaticis, chymicis organis sublimat liquorem, & postea conseruat fęces, ex quibus omnibus, vnà cum frustis carnium quatuor viperarum, omni solertia, parat sales theriacales, quorum omnium descriptionem apud ipsum licet videre, qui proculdubio ori, & stomacho ęgrotantium, quàm sales antiquorum magis gratificari poterunt. Nostra ętate Ioseph de Sauijs pharmacopola Bononiensis celeberrimus salem ex viperis sic pręparat. Sumit sexaginta viperas, quarum viginti in quantitate sufficienti aquæ fontis, vnà cum cymis tenerioribus anethi coquit; hanc decoctionem per balneum maris destillat, & reliquas quadraginta viperas in olla cum fæcibus, quæ remanserunt in fundo alembici, ita adurit, vt omnia in cinerem vertantur, supra quem affundit aquam iam elicitam, & sal secundùm artem extrahit. Andreas Bellunensis fuit huius opinionis salem viperinum illum esse, qui ex viperis salitis colligitur: neq; pręter rationem, quandoquidem Alysius scriptis mandauit Marassos, seu viperas in montibus Patauinis diuagari, quę sale condiuntur, deinde hic sal collectus, & adhibitus doloribus à lue gallica contractis remedio est. H

Nostra ætate sal viperæ sic præparatur. Bellunẽsis opinio circa salẽ viperæ.

Si theriacalis seu viperei salis virtutes examinemus, illas, ad mentem Antiquorum, innumeras esse inueniemus: propterea quòd huiusmodi sale Prisci omnes ad arcendum quodcumq; morborum genus mensas exornabant; quia valetudinem, eiusq; conseruationem huic sali acceptam referebant, vt licet apud Ætium legere, qui in omnibus cutis affectibus, nimirum in lepra, elephantiasi, impetigine, scabie, & defluuio capillorum

Serm. 13. c.97. Virtutes salis viperini.

A rum, huiusmodi salem commendabat: cum excrementa per cutim discutiat, & sudorem prouocando corruptam substantiam expellat, adeout in principio, nonnulli pediculos etiam excluserint, & potissimum intra spatium dierum quatuordecim, quo tempore transacto, nullus in corpore pediculus apparet. Alij huius salis vsu, in edulijs, excrementa pituitosa per os eiecerunt. Deinde tantam suauitatem Antiqui in hoc sale inuenerunt, vt voluptatis potius, quàm suauitatis gratia, confici videretur: hunc, ad mensuram terni cochlearij, sumebant, vt appetentiam excitarent, corpus floridum redderent, suffusiones dissoluerent, suppressas lunares purgationes prouocarent, easdem immodicas supprimerent, & tandem, vt omne venenorum genus domarent, cum in constitutione pestilenti præstantissimum celebraretur præsidium.

Dosis salis theriacalis ad mentem Antiquorum.

Amplius, ex mente eiusdem Ætij, hic sal morbis renum medetur, dolores capitis inueteratos sanat, epilepsiam corrigit, dummodo patiens, anni integri spatio, hoc remedio vtatur, icteritia, splene, & dolore colico laborantes, huius ope liberantur, hydropicorum aquæ exsiccantur, & fames, quam Græci vocant bulimon, dissipatur.

Loco cit.

Vsus salis viperini in Itinere.

B Insuper itinerantes hoc sale vtentes ab aeris frigidioris iniuria non læduntur: hoc febrium rigores mitigantur, & tabidi ad bonum corporis habitum reducuntur; Ad podagram maximè incipientem & omnes articulares affectus commendatur, febres diuturnas, & potissimum quartanas remouet, si ante accessiones, & præcipuè in febrium interuallis sumatur. Omne lumbricorum genus à corpore expellit, dentes eo confricati albiores redduntur, & stuporem non incurrunt. Itaq; sal viperinus eadem ferè castigat vitia, quæ carne viperina superari solent.

Vsus salis huius in podagra.

Oleũ quoq; ex viperis ad multas affectiones efficax elicitur, quod clarissimus vir Alexender Massaria Vicentinus, crassante pestilentia, commendat, si hoc, à principio morbi homines inungantur. Andernacus, in hoc oleo parando, recipit libras tres Serpentum nigrorum, olei sesamini sesquisextarium in vase fictili, & vitreato angusti orificij decoquit, donec caro ab ossibus decidat. Manardus Serpentes nigros interpraetatur viperas nigriores, & apud ipsum fit oleum hunc in modum. Sumuntur viperæ quatuor, demptis visceribus, caudis, & capitibus, quæ decoquuntur in libris quatuor olei veteC ris; & spatio sex dierum in obturato vase manent: postmodum in duplici vase, facta non leui ebullitione, viperæ cum duabus vncijs aquæ ardentis, & olei, tandiu coquuntur, donec aqua vitæ euanuerit: tunc oleum refrigeratum colatur, addita vncia salis albi optimè contriti, & drachmis duabus caryophillorum, sicq; seruatur ad vsum: nam in omnibus cutis vitijs commendatur. Amatus Lusitanus saniem ex viperis dissectis, ad ignem lentum, vitreis organis, destillabat, vt inde oleum, & aqua prodiret. Immò VincentiusStochetus Anconitanus viperarum saniem, per vitreã campanam destillabat & cutim elephanticorum linibat.

To. 2. Dialog. 8.

Oleum viperinũ quomodo paretur.

Vires olei viperini.

Centur. 2.

Apud LeonellumFauentinum, hoc oleum sic describitur. Recipiuntur tres vel quatuor viperæ, abscissis extremitatibus, in quatuor frusta dissectæ, & in olla perforata locantur, quæ in alia maiori, clausis luto orificijs, reponitur, & in cacabo aqua pleno feruefit, duarum horarum spatio, & elicitur oleum, quo occiput in paralysi inungitur. Alij, ex mente Plinij, in tribus heminis olei, viperam, exemptis ossibus, coquebant, & euulsis prius pillis, quos renasci nolebant, loco psilothri vtebantur. Doctissimus FaD loppius verba faciens de scabie, oleum viperinum sic conficit. Duas viperas in frusta dissectas vnà cum sanguine ab illis manante, in phiala oleo plena locatas, æstate insolat, fitq; oleum rubrum, & fætidum, quo elephantici liniti, & similes liberari dicuntur. Alij, ex Plinio, adipem viperæ cum sextario olei ad dimidias decoquunt, & huius ternis stillis oleo communi additis, ad omnes bestias fugãdas homines perliniendi sunt. Itaq; vnusquisq; elicere potest, quòd viperæ omnibus venenis resistant, antequã ad cor properent, vel cum ptisana, vel cum aqua vitæ, cum aqua scorzoneræ, & deniq; cũ aqua rosacea: In febribus malimoris, in peste, & in febre pestilenti cum syrupo de succo limonum, vel de acido citri, vel cum syrupo de acetosa, & similibus. Vnde non immeritò quidam Poeta canebat.

Oleum viperinum ex mente Leonelli Fauẽtini.

Descriptio olei viperini ex Falloppij sẽtẽtia.

Si viuens infensa necem mortalibus affert
Vipera, dum rabido corpora dente petit.
Hæc etiam potis est moriens præbere salutem,
Atq; ægris vitam reddere corporibus.

Extractũ viperarũ.

Nuperi authores, multa præsidia ex viperis paranda excogitarunt. Nam Chymia- E
tri Extractum viperarum conficiunt, quod in psora, in lepra, & in peste summopere pro-
bant. Quercetanus exhibet Essentiam viperarum cum spiritu terebenthinæ paratam.
Item arcanum viperarum, cum solo spiritu balsamico sulphuris, nec non Tincturam
viperarum, quam inter alia medicamina ex viperis confecta, locum eminentissimum
occupare promulgat. Idem Quercetanus, præter theriacam Andromachi, hodie in om-
nibus medicorum officinis summa cum industria paratam, describit theriacam benedi-
ctam, theriacam cælestem, aliam cælestem redactam in sublimiorem essentiam, necnon
theriacam diatesseron regiam, quæ omnes compositiones, aut viperas, aut tincturas
viperarum recipiunt.

Tinctura Viperarũ.

Lib. 11. de simp. med. fac.

Vinũ viperinũ quale.

Vinum verò viperinum non esse nouum medicamentum ex Antiquis colligimus:
proptereaquòd Galenus illud in elephantiasi, in lepra, & in scabie tantoperè celebrat.
Hoc autem vinum, postquam in eo extinctę fuerint viperę, per incerniculum colatur, &
ab ægrotis, absq; vlla veneni suspitione, potatur. Raimundus Lulus aquam ex viperis
ad iuuentutem conseruandam, ad vitæ longitudinem comparandam, aduersus pestem, F
& omnia venenorum genera magnificat. Demùm aquam ex viperis cordi maximope-
rè salutarem clarissimus Medicus Bartolomeus Gallesius Bononiensis conficiebat hunc
in modum. Sumebat decem viperas fęminas Maio Mense captas, & pręparatas, libras
quatuor hordei, manipulos octo cicorij, manipulos quatuor acetosæ, melissæ, & boragi-
nis, decem limones vnà cum seminibus incisos, drachmas tres santalorum citrinorum,
manipulos tres scordij, & tormentillæ, seminum frigidorum maiorum, & minorũ sin-
gulorum drachmas duas, ligni aloes drachmam, croci scrupulum, castorei scrupulum
dimidium, dictamni pugilum, pentaphilli, rutæ caprarię, violarum, agrimonij, cetrach
singulorum manipulos duos, drachmas duas cum dimidia cornu cerui vsti, terræ sigilla-
tæ, & boli armeni, manipulos sex, cardui sancti, & scabiosę: deinde omnia in libris sexa-
ginta aquę Castri Sancti Petri, quam vulgò figatellam appellant, secundùm artem ferue
faciebat, & postmodum decoctionem hanc chymicis organis sublimabat. Alij Medici
nostræ ætatis, in scabie contumaci, vtuntur decoctione viperarum; deinde carnes ea-
rundem Conseruis miscent, & spatio multorum dierũ, illas ægrotantibus ante syrupum G
matutinum exhibent.

Aqua ex viperis qualis.

Decoctio viperarũ ad quid valeat

VSVS IN THERIACA.

GALENVS, siue Author de Theriaca ad Pisonem, nec non alij autho-
res Medici vni tantùm Andromacho, in fabricanda theriaca, quæ an-
tea sine viperis parabatur, vipereos pastillos acceptos referunt: nam
ipse primus determinatam quantitatem trochiscorum viperæ tali an-
tidoto apponi excogitauit. Verumtamen Andromachus, velit nolit,
cogitur confiteri vsum viperæ in medicamentis à Nicandro Poeta, &
Medico antiquissimo didicisse, qui in Theriacis sic canit. H

Semina quin capias dissecta ex hipposelino.
Drachmarumq; duum myrrhæ addes pondus amara,
Detonsum, & granum, quod munit arista cumini
Certa lege librans, & echidnam, vel cardama miscens
Sunt sorbenda tibi cyathis permixta lyæi.

Fuit quidem Andromachus omnium primus, qui ad conficiẽdam theriacam viperinam
carnem adhibuit: quamuis paulò post in abusionem abierit. Verùm ab Antonino Im-
peratore, vsus huius antidoti fuit reuocatus; quando munus conficiendi regia antidota
primùm Demetrio, deinde Archiano, & postmodum Claudio Galeno commissum fuit.
Immò tam frequens vsus huius antidoti Romæ fuit, vt omnes Vrbis Primates, in pro-
prijs ædibus; omni studio, & diligentia theriacam componerent: veluti apud Galenum
passim in libris de Antidotis, in libro de theriaca ad Pisonem, & in libro de vsu theriacę
ad Pamphilianum legere licet. Quamuis libri de Antidotis postremo à Galeno scripti
esse videantur: quamobrem, pro theriaca paranda, ad illos confugere oportet; cum in
illis

Quis fuerit primus, qui vsus sit carne viperina in theriaca.

Vsus theriacæ olim frequens.

A illis multa Galenus reprobet, quæ in alijs libris ab eo probantur: siquidem in libro ad Pamphilianum, in permiscendis carnibus viperinis cum pane, præcipit assandi jus, in quo viperæ prius decoctę fuerint: hoc autem assertum in primo libro de Antidotis explodit. Rursus in libro de theriaca ad Pisonem, pro assandis scillis, eas luto inuolui iubet, at in libro ad Pamphilianum, hanc sententiam non admittit. Hinc colligendum est primùm à Galeno scriptum fuisse librum de theriaca ad Pisonem (si tamen Galeno hic liber est attribuendus) secundò librum de vsu theriacę ad Pamphilianum, & vltimo loco volumen de Antidotis: quapropter liber primus de Antidotis verum theriacæ apparatum docet. Cæterum, temporis tractu, viperę ad tantam disuetudinem venerunt, vt ab alijs Serpentibus non dignoscerentur. Vnde Nicolaus Leonicenus, iustis de causis, calamitatem, & cęcitatem illius ętatis deplorauit; cum tantis antidotis careret.

In quo libro Galeni venus theriacæ apparatus legatur.

Huius autem ærumnæ causa fuit Gothorum, & Barbaricarum gentium in Italiam transmigratio: hinc Maiestas Romani Imperij concidit, & rerum omnium cognitio, & scientia deleta est. Idcirco medicamina ad tutelam sanitatis spectantia, & artem medi-B cá obliterarunt: item theriacam medicamentorum omnium præstantissimam itá deprauarunt, vt germanā eius compositionem non agnoscerent. Quare vipera huius antidoti basis olim notissima, per multum temporis spatium, ignota fuit, sicq; aliud atq; aliud Serpentis genus, maximo errore, adhibebatur. Verùm aduertendum est, quòd, ante theriacę inuentionem, cuius author fuit Andromachus, ex viperis, & alijs Serpentibus pharmaca conficiebãtur; idq; ex Dioscoride licet colligere, qui vixit ferè circa tempora Mithridatis Regis Ponti, qui Antidoto à se fabricatę proprium nomen indidit, eiq; maximam gloriam conciliauit.

Cur cognitio viperarum olim ignota fuerit.

Li.2.c.16

Itaq; Dioscorides de viperis sermonem habens, docet rationem deglubendi viperas, easq; coquendi in oleo, vino, sale, & anetho, vt exhibitę strumas deleāt, & oculos clarificent. Quocirca optimo iure admonet Aetius cauendum esse, ne reliqua Serpentum genera viperæ similia, pro antidotis componendis sumantur, nam similis viperæ est Ammodytes, hæmorrhous, cenchrias, & seps, qui serpentes colore inter se distinguendi sũt, cũ vipera colore subflauo insignita sit, & prædicti Serpentes fusci, & nigricantes, nec C non colore arenæ simili prædicti sint. Aspides quoq; viperis aliqua ex parte similes, vitandi sunt: etenim Author libri de theriaca ad Pisonem viperas ab aspidibus manifestè segregat. Immò ad fabricandam theriacam, viperas cæteris Serpentibus præstare asseuerat, quoniam huiusmodi bestiæ alijs Serpentibus minus tabificam vim participent: Quamuis alij tradant viperam inter reliquos Serpentes excellere, quia cum homine maximam habeat sympathiam: nam viperina caro hominem nutrit, & humana vita vsu prædictæ carnis longior efficitur. Præterquamquod Pythagoras scriptum reliquit, ex corrupta hominis spinali medulla viperam, & Serpentem nasci. Deinde Antigonus, Tralianus, Appianus Alexandrinus, & alij historici non proletarij, ex mulieribus quandoq; viperas, & etiam ex capillis hominum oriri promulgarunt.

Decoctio viperarum ex mente Dioscoridis.

Serm.13.c.90.

Cur viperę & non alij Serpẽtes in theriaca locũ habeant

His addamus quòd viperæ viuæ in dolio vino pleno suffocatæ, ob singulares huius animalis dotes, vinum licet corruptum in pristinum statum restituunt. Id Baldus Angelus Romæ in cella vinaria Eminentissimi Cardinalis Vrsini accidisse retulit. Docti tamen viri opinantur Andromachum, ad theriacam parandam, præ cæteris Serpentibus, D viperam eligisse, quoniam multò ante, caput viperæ Nicander ad Serpentum ictus apponi iussit, & quoniam medicina experta potius quàm non experta semper probatur, ideo Andromachus diuturnæ obseruationi, & authoritati Nicandri nixus, viperam in theriacali antidoto collocandam esse iudicauit.

Vinum corruptũ qua ratione in pristinũ statum restituatur.

Non defuerunt tamen nostræ ætatis viri, qui aspidum, & reliquorum etiam Serpentum carnes antidotis addere non erubuerunt, quod magna temeritate potius quàm ratione præstare ausi sunt; cum longa experientia comprobatum sit viperam in medicamentis, ad arcendos morbos, locum habere.

Antequam igitur viperæ, pro conficiendis trochiscis theriacam ingredientibus dissecentur, diligenter examinandæ sunt conditiones, quibus viperæ huic vsui destinatæ gaudere debent. In primis Galenus viperas in locis maritimis, seu humidioribus collectas reprobat: siquidem Aristoteles scriptum reliquit à locis morum diuersitatem produci: cum loca montana bestias ferociores, & viribus robustiores reddant. Secundò considerandum est tempus, quo viperæ sunt colligendæ: Etenim multi fuerunt huius opinio-

L.2.de Antid.

L.11.de hist. An. c.29.

opinionis viperas esse capiendas eo potissimum tempore, quo senectam deponunt. Alij tradiderunt non esse capiendas statim atq; à cauernis exeunt, quoniam tunc frigidæ, & siccæ,& inedia maceratæ sunt, neq; æstate, quoniam hæ sitim inducunt; sed vere potissimum finiente, & æstate inchoante. At si ver naturam hyemalem participauerit, tunc circa initium æstatis comprehendendæ sunt, non multo post ortum Pleiadum, vt Galenus significauit. Quamuis alij tempus vindemiarum ad capturam horum animalium elegerint, quia tunc temporis viperas magnas, & corpulentas esse affirmant. Verumtamen tempus ad id magis opportunum. Ver esse arbitratus est Andromachus primus Theriacæ inuentor, dum his carminibus canit.

Tẽpus capiendi viperas pro magnis antidotis quale sit.

Πρῶτα μεν ἀγρεύσαιτο χακηθείας ἐμσέραμος φῶς
Τολμηρὴ μάρπτων χειρὶ θοοὺς ὄφιας
Τους, ἤδη κρυερὸν ἀπὸ χείματος, ὀυκέτι γαίης
Κρύπτουσι γενοὶ στάμπαν ἔνερθε μυχοί.

Qui versus sic latinè vertuntur.

Primum quidem venabitur veneficas expertus vir.
Audaci capiens manu celeres angues.
Hos iam horridam post hyemem, neq; amplius terrę
Latent conclusi prorsus subtus latebras.

Tertiò viperæ ad trochiscos pro theriaca parandos fæminæ,& non mares sunt eligendę, & potissimum quæ seminarium æquale seminibus papauerum habuerint: nam quæ ouis caruerint tanquam incompletæ, & inutiles reijciuntur: item quæ ouis grandioribus refertæ fuerint, reprobantur: quandoquidem, cum maior pars alimenti augmento ouorum famuletur, necessariò viperę macilentæ redduntur. Ambiget fortè aliquis, qua de causa scripserit Galenus viperas theriacam ingredientes non debere esse prægnantes; cum tamen omnes viperę fæminæ, quæ in gratiam medicamentorum dissecantur, ouis magnis, vel paruis redundent: hac de re omnes erunt grauidæ, consequenterq; ad theriacam ineptæ.

Fæminę viperę, & non mares eligendę sunt.

Difficultas dissoluetur, si dixerimus, viperis accidere, quod gallinis,& piscibus contingit, quæ animantia, etiamsi ouis referta fuerint, prægnantia esse non dicuntur, nisi prius à maribus compressa fuerint. Quare ante congressum illa oua ad generationem prorsus inutilia appellantur. Quapropter, licèt in viperis fœminis oua instar granorum milij, vel seminum papaueris reperiantur; nihilominus eas nunquam grauidas, nisi post congressum, nuncupare poterimus: etenim illa oua ante receptum semen, parua semper manere existimamus. Itaq; viperæ tunc dicendæ erunt prægnantes, non quia ouis scateant, sed quia semen maris receperint, quia tũc oua augeri incipiunt. Quamobrem prægnantes à non prægnantibus, ouorum magnitudine, & paruitate, distinguuntur. Aliter etiam dubitationem poterimus demoliri, si dicamus viperas ouis redundantes, etiam post quam semen receperint, ad antidota esse idoneas, antequam oua augeantur, quæ nisi crescant, non possunt tale detrimentum carni viperarum afferre, quin hę bestię in theriaca adhiberi possint.

Viperæ pro antidotis an prægnãtes esse debeant.

Viperæ quãdo prægnãtes appellandę sint.

Viperarum igitur alias circa initium Aprilis, alias ineunte Mense Maio captas in distinctis capsulis seruauimus: siquidem hac diligenti obseruatione, à comprehensis initio Aprilis fætus eo anno edi non vidimus. Vicissim viperæ captæ circa initium Maij, aduentante Augusto mense, catulos enixę sunt, quoniam tempore prędicto captę, erant prægnantes, quotiescunq; malè affectæ non essent,& ad generationem ineptæ. Itaq; vipera quamuis sit venenata, præparata tamen in Antidotis reponitur. Quare non iniuria scribebat Crollius venenum redactum in arcanum, non veneni, sed præstantis medicamenti naturam sapere. Quapropter vipera, ad mentem Galeni, vtrimq; per quatuor digitos infra caput,& caudam resecanda est. Caput aufertur, quia pessimo redundet humore; cauda verò tanquam portio sordidioris substantiæ,& etiam quia, instar caudę piscium, ob frequentem motum, minus pinguis sit. Idem repetit Andromachus, quando de trochiscis viperinis canit hunc in modum.

In Basil. Chymic.

Lib. 1. de Antid.

Cur capita & caudę viperarum amputentur.

Deprehensis igitur summum caput imaq; cauda,
Demenda, hinc quicquid venter inanis habet,
In fert nam seuos hinc, atq; hinc vipera luctus,
Et squamis caudę dira venena tegit;

Cerui-

A *Ceruicisq; ideo tantum, caudaeq; secabis*
In pugnum quantum est alta reducta manus.

Ex quibus Andromachi verbis, manifestè percipimus viperas infra caput, & caudam per quatuor digitos secandas esse. Sed aduertendum est, dum viperę pro compositione medicamenti inciduntur, num truncatis capitibus, & in aqua positę protinus exangues, & immobiles fiant, tunc enim tanquam inualidæ reijciendæ essent; quæ verò diutius in aqua volutantur, & dissectæ copiosum effundunt sanguinem, optimę, & pręstantissimæ habentur, cum a doctrina Galeni minimè recedant. Quę autem carent prædictis conditionibus, si adhibeantur, theriacam prorsus inualidam reddere feruntur.

Lib. 2. de Antid.

Ex pręparata viperarum carne trochisci theriaci componuntur, ex quibus postea percelebris illa antidotus, theriaca nuncupata, & ad morsus venenatos tantoperè commendata concinnatur. Horum etiam meminit Iulius Cęsar Scaliger in Poematibus, quando cecinit.

B *Qui circulator Mithridaticas offas*
Aut viperinos callida arte pastillos.

Olim Dioscorides carnes viperinas, cum vino, & oleo decoquebat: hinc nuperi authores eum secuti, ad diuturniorem carnium durationem, his panem addiderunt, indeq; pastillos confecerunt. Addit Galenus trochiscos viperinos à nonnullis solere contundi; & denuò in puluerem redigi, eiq; nonnihil salis cum iure admisceri. Plinius has carnes ex aqua, & anetho coqui, & spinis exemptis, & addita similagine trochiscos parari, & in vmbra siccari tradit.

Lib. 11. de simp. med. fac. c. 1.

Alij, vt Auicenna, & Paulus Aegineta, panem cum carne viperina, sinè vllo iure miscentes, pastillos concinnabant; ne addito iure, citius corrumperentur, & acidi fierent. Propterea Maranta, in correctione horum trochiscorum, meritò scribebat (si fieri potest) sine iusculo parandos esse, aut saltem cum illius exigua portione, quod præstitit Aetius, qui trochiscos sic parat. Viperas ab vtraq; parte concisas, exemptis interaneis, tanquam excrementorum receptaculis, necnon detracta cute, & pinguedine, aquis pri-C mum diligenter abluit, deinde coniectas in lebetem cum sufficienti quantitate aquæ fontis, viridiq; anetho, supra prunas coquit. Salis autem, si viperæ opportuno tempore collectæ fuerint, tantillum, sin æstate inchoante captæ, nihil addit. Deinde carnibus probe coctis (cocturę autē inditiū erit, quādo spinę à carnibus separantur) lebete ab igne deposito, carnes à spinis segregat, quibus seorsim positis parùm iusculi earum adijcit, vt pastilli exsiccati melius conteri possint. Itaq; carnes diligenter expressas, & ponderatas in pilam conquinariam asperiorem conijcit, ijsq; aliquandiù tritis panis ex purissima farina optimè fermentatus in furno, & non sub clibano coctus admiscetur.

Trochiscorum viperę compositio.

L. 3. ca. 97.

Nonnulli tamen in permiscendo pane, cum carne viperina hanc quantitatem seruandam pręcipiunt, vt pondus panis, viperinæ carnis dimidio minùs sit: quamuis alij æquam portionem, & alij tertiam partem adiungant. Aetius tamen & ipse interdum quartam, interdum quintam partem imponit. Verùm nisi panis probè coctus fuerit, impendet periculum, ne medicamentum aliquid aciditatis contrahat. Quapropter satius erit; panem hunc aliquot dierum spatio in loco sicciori priùs exsiccare. Demùm, D quando viperæ pani iunguntur tunc ita diligenter subigendę sunt, vt nulla portio viperinæ carnis incontusa remaneat. Tunc ex illa massa, affuso nonnihil iusculi, & contactu opobalsami, pastilli tenues, & non crassi finguntur, vt citius exsiccari possint.

Quantitas panis admiscendi cum carne viperina.

Cella autem, in qua pastilli siccantur, in superiori domus parte ad meridiem potius, quàm ad Septentrionem sit conuersa, vt radios solares, tota ferè die admittat. Sed pastilli frequenter vertendi sunt, vt melius siccescāt, qui postquam probè exsiccati fuerint, adhuc in eodem domicilio remoti tamen à radijs solaribus relinquantur: postea opobalsamo liniendi, & in vase vitreo, stanneo, vel aureo condendi sunt, donec ad conficiendam theriacam promantur. Vitium autem magis probatur, quia nullam fraudem admittat; cum stannum mixtione plumbi sæpè sæpius adulteretur. Itaq; ex prædictis percipiendum est, magisterium trochiscorum viperinorum in vera, & legitima carnis viperæ coctura consistere, quæ, sicut licet legere apud Marantam virum celeberrimum, tanti momenti est, vt ab ea perfectio, & imperfectio antidoti dependeat. Hodie apud nos ex carne viperæ omni solertia cocta viperini trochisci formantur, ea ratione, quæ in

Trochisci vipe. qua ratione cōseruandi sint.

in antidotario Bononiensi exponitur. Sumuntur enim vnciæ octo viperinæ carnis cum anetho, sale, & aqua coctæ, vnciæ duæ panis triticei purissimi, triti, & cribrati, ex quibus omnibus trochisci concinnantur oleo nucis myristicæ liniuntur, in loco opaco à vento boreali perflato siccantur, & demum ad vsum theriacæ seruantur.

In Pharmac. c. 24. Dubitatio Quercetani circa trochiscos viperinos.

Clarissimus vir Quercetanus circa compositionẽ horum trochiscorum trifariam dubitat. Primò num quædam sit lex, quæ nos ad hanc vulgarem trochiscorum præparationem impellat; deinde an huic compositioni aliquid addendum, vel demendum sit tertio, an viperina caro, præter trochiscos in præstantiores remediorum formulas trahi possit. Quibus difficultatibus discussis, conatur Quercetanus ad varia theriacarum genera componenda, viam reserare, quibus omne venenorum genus profligari possit. Quoad primam quæstionem, confugere ad consuetam, & vulgarem trochiscorum viperinorum præparationem absurdum esse arbitratur, nam asserit viperinam carnem in alijs etiam remedijs suam efficaciam exercere posse. Id etiam nos affirmamus; proptereaquod citra vsum trochiscorum, & theriacæ, viperæ, Galeno teste, in vino suffocatæ lepra laborantibus præstò fuerunt: attestamur quidem præparationem trochiscorum, ad compositionem theriacæ, esse necessariam, qua, nostra ætate, frequenter vtimur. In secunda quæstione tradebat Quercetanus vulgarem trochiscorum parandorum methodum correctione indigere; cum formulæ prædictis præstantiores, & vtiliores inueniri possint. Sed animaduertendum est vulgarem trochiscorum formulam nulla egere correctione; cum in vsu medico suum sortiatur effectum, dum mirandum in modum ægris opituletur. His addamus non esse admodum difficile inuentis addere, dum ipse Quercetanus varias confectiones viperinas aromaticas describit. Demum circa tertiam quæstionem, concedimus viperas ad varias præsidiorum formulas trahi posse, intacta tamen methodo parandi trochiscos, & theriacam, quæ in affectibus venenatis, nostra ætate, ægrotis immensam vtilitatem, & Medicis non vulgarem gloriam conciliat. Præterea commendamus confectionem viperinam aromaticam, confectionem viperinam saccharinam, & confectionem viperinam iuniperam à Quercetano descriptas, & ab alijs describendas: cum viperæ sexcentis modis ad varias affectiones expugnandas, præparari, & concinnari possint.

Responsio ad secundũ quæsitum.

Responsũ ad tertiũ quæsitum.

Vtilitates, vires theriacæ Andromachi.

Theriaca igitur Andromachi ex carne viperina constans, inter cætera antidota, locum eminentissimum proculdubio occupat: cum non solum ad ictus Serpentum, & ad cætera castiganda venena adhibeatur, sed etiam quia articulorum dolores iuuet, fluxiones, & hydropicorum aquas exsiccet, elephantiasi laborantibus opituletur, febres quartanas terminet, melancholicos exhilaret, citrinum ictericorum colorem deleat, onus anhelantis pectoris tollat, nephriticis præstò sit; hepatis, & lienis affectibus, necnon dysentericis, epilepticis, & cardiacis prosit. Omne lumbricorum genus ab intestinis auferat, & deniq; quia præstantissimum sit pestis remedium. Immò in sanis theriacæ frequens vsus est salubris, quoniam valetudinem stabilem promittit, omnia excrementa consumit, actiones naturales roborat, necnon sensus, & mentem acuit: Amplius itinerantes aduersus frigoris iniuriam armat, humanum corpus à venenis, & ab alijs noxijs medicamentis tuetur, sanguinem optimum reddit, & tandem aeris, & aquarum vitia emendat. Alij etiam innumeræ virtutes passim legendę sunt apud Galenum in libro de theriaca ad Pisonem, & in libro de vsu theriacæ ad Pamphilianum.

Vsus theriacæ in sanis, quod præstet.

Verùm antequam medici, ad prædictos affectus, theriacam Andromachi præscribant, illorum interest conditiones eius diligenter examinare; num scilicet legitima, & genuina sit theriaca, ne à Pharmacopæis magno ægrotantium damno decipiantur. Propterea Galenus admonebat medicos, vt huius antidoti periculum facerent in gallis à vipera demorsis, priusquam, in varijs affectibus, illam adhiberent. Immò in libris citatis, nempè de theriaca ad Pisonem, & de vsu theriacæ ad Pamphilianum, promulgabat theriacam illam esse optimam, & genuinam, quæ data homini, qui sumpserit catharticum medicamentum, citra vllam ægrotantis noxam, deiectionem impediret. Quod reuera in praxi quotidiana experientia demonstrare solet.

VSVS

VSVS IN VARIIS.

CLARISSIMVS vir Ioannes Baptista Porta, & alij authores non proletarij monimentis mandarunt pennas accipitrum citius mutari, si carnibus gallinarum viperis nutritarum alantur: immò addunt prædictas aues, per diuturnum temporis spatium, incolumes seruari. Hinc forte didicerunt medici gallinas carnibus viperinis alere, vt homines delicatos ab ęgritudinibus contumacibus liberarent, quibus viperina caro præstò esse solet. Insuper Scythæ populi suas sagittas toxico inficere consueuerunt: hoc autem, vt nonnulli obseruarunt, ex humano sanguine, & viperina sanie concinnari solebant. Amplius habemus in historia morali Indiæ occidentalis, vbi sermo fit de superstitiosis Mexicanorum Sacerdotum inunctionibus, quòd huiusmodi Sacerdotes B domi rem diuinam facturi, atramento, aut fuligine, à capite, vsq; ad pedes se linibant; itaut Aethiopes ad vnguem repręsentarēt. At in syluis, vel specubus sacrificaturi, vel timoris auferendi, vel semetipsos animandi causa, aliud vnguentum vsurpabant, quod ex venenosis animalibus, veluti ex araneis, scorpionibus, salamandris, & viperis in templo Deorum parabatur, cui postmodum puluis ex peto, nempe nicotiana, vel tabaco admiscebatur.

Viperinæ carnis vsus in deplumã dis accipitribus.

Li 5. c. 26. Vnguētum Mexicanorum ex viperis.

DE AMMODITE. Cap. III.

ÆQVIVOCA.

C AVTHORES non vulgares immanem Serpentem Ammoditem ad viperarum genera, tum ratione figuræ, tum ratione partus, non immeritò referunt. Cuius serpentis, etsi Dioscorides non meminerit: nihilominus eius natura silentio non est inuoluenda. Primitus igitur aduertendum est, appellationem huius Serpentis ambiguitate laborare: propterea quod reperitur quædam species piscis oblonga Anglis Sandilz nuncupata, quasi anguilla arenæ (cum arenam sæpè sæpius subeat) quæ Gesnero, græco vocabulo, Ammodites nuncupatur. Pariter Callionymus piscis, Hesychio teste, Ammodites, vel Psammodites vocitatur; quoniam in arena, quæ Gręcis ἄμμος, seu ψάμμος dicitur, se condat. Horum piscium natura in Historia piscium vbertim examinata fuit, ad quam lectorem, breuitatis studio, relegamus.

Sandilz quid sit.

L. 2. c. 57.

SYNONYMA, EORVMQVE ETYMVM.

D LATINI hunc Serpentem, desumpto à Gręcis vocabulo Ammodytem nuncuparunt, quibus ἀμμοδύτης, & ψαμμοδύτης, nec non apud Poetas ἀμμοδυώτης, dicitur. Quare multi vocem hanc per Ypsilon in tertia scribere malunt, deriuando nomen ἀπὸ τῦ ἄμμȣ, καὶ τῦ δύειν; quoniam hoc Serpentis genus arenam subeat; veluti τρωγλοδύτης dicitur, qui cauernam subit: cum ἄμμος, vel ψάμμος arenam, & sabulum denotet, & δύω subeo exponatur. Quamobrem etiam ἀμμοβάτης apud Lexicographos pro specie cuiusdam Serpentis per arenam incedentis legitur. Suidas quoq; vt habetur in Thesauro linguæ gręcę, ἀμμόατιν speciem quamdam Serpentis esse astruit, quæ forsan ab Ammodyte non discrepabit. Cæterùm neq; à ratione alienam esse eorum opinionem arbitramur, qui Ammoditem ἀμμοδίτην, per iota scribunt: siquidem

Quomodo nomen huius Serpentis scribendum sit.

quidem nomen deducunt ab ἄμμος arena, & διορύττω perfodio, & fodiendo penetro; cum hæc Serpentis species, rostro curuo, ritu suis, arenam, & sabulum facile perfodere possit. Aliter Aetio, secundùm nonnullos, κεγχρίας, nempe cenchrias idest serpens miliaris, ob duritiem caudæ instar granorum milij, nuncupatur.

Cencrus Dioscoridis nō est Acōtias, neq; ammodites

Alioquin κεγχρίτης siue cenchrites est aliud serpentis genus, nimirum Acōtia apud Aetium, quamuis impropriè. quoniam κέγχρος videlicet cenchrus Dioscoridis non est Acontias, neq; Ammodites, de quo in præsentia verba facimus, cum illis enim nullam habet similitudinem, vel cognationem, quia talis serpens maculis perquam minimis, milij magnitudine, respersus sit, quamuis in aliqua Aetij latina editione, hæc nomina non legantur. Qua de causa alij hunc serpentem non cenchrian, sed cerchrian appellandum esse existimarunt, quia κέρχρον durum exposuerunt; cum tamen hæc vox nullibi apud Græcos reperiatur. Hunc potius κέρχνον, nempè asperum indigitare debuissent; quoniam verbum græcum κερχνόω exasperare significat, seu paruulis punctis, veluti granis milij, asperum reddere, cuius naturæ, cauda huius serpentis esse perhibetur.

Centria, & centrites quid sit.

Lib. 5. hist. plant. c. 3.

lib. 16.

Quamquam nonnulli sint huius sententiæ Ammoditem, cētriam, aut centritem, ob duritiem caudæ, nominandum esse: cum centrum pro duritie ab authoribus vsurpetur: etenim κέντρα dicuntur quædam lignorum, & lapidum vitia, de quibus Theophrastus sermonem habuit. Vnde Plinius in quibusdam arboribus, veluti in marmore, centra quædam, idest duritias clauis similes, & serris inimicas esse asseuerauit.

L. 6. de hist anim. c. 51

L. 9. c. 11.

L. 4. fen. 6. tract. 3. ca. 49.

Nomina Arabica huius serpentis.

Hanc opinionem videtur fouere Aelianus, qui Dipsadem melanurum, Ammobatem, & centridem cognominauit. Hinc eliciendum est, cum Ammobates, etiam centris dicatur, Ammoditem quoq; licèt à Dipsade serpentem diuersum, alio vocabulo centridem, centriamq; nominari. Præterea idem Aelianus scriptum reliquit, quòd Aspis solo tactu interdum interimit: quemadmodum solo afflatu centrias, & rubeta. Apud Arabes hic serpens Ammiodutus appellari videtur: quandoquidem Auicennas agens de Ammioduto, & Caubaro, horum serpentum colorem arenæ similem esse pronunciauit, qui color in Ammodite obseruatur, præterquamquòd hæc vox (Ammiodutus) cum Ammodite Græcorum maximam conuenientiam habere dicatur. Insuper Ammodites cornutus serpens nominatur, non quia cornibus, vt Cerastes sit insignitus, sed quia eminentiam quamdam cornu æmulantem, supra nasum gerat. Neq; admiratione teneri debemus cornua serpentibus inesse: siquidem vt inferius explicabimus, serpentes ab authoribus vnicornes, bicornes, tricornes, & multicornes recēsentur. Hac de causa Matthiolus admonuit hunc serpentem à circumforaneis aspidem cornutū cognominari; nec præter rationem, cum à Bellonio aspis nominetur, deinde, rostro repando, cornu imitatur. Amplius vipera cornuta Illyrica à nonnullis appellatur, cum in illa regione frequens conspiciatur. Item vipera monoceros, & cornigera vocitatur, ob callum, qui summam partem oris exornat.

Aspis cornutus circumforaneorum.

FORMA, ET DESCRIPTIO.

OLAVS magnus scriptis mandauit quosdam esse serpentes arenacei coloris, longitudine cubitali, maculis nigris distinctos, habentes supra dorsum linearum vestigia: deinde inter horum serpentium genera Ammoditem connumerat. quamobrem Lucanus colorem arenaceum huius serpentis contemplans canebat hunc in modum.

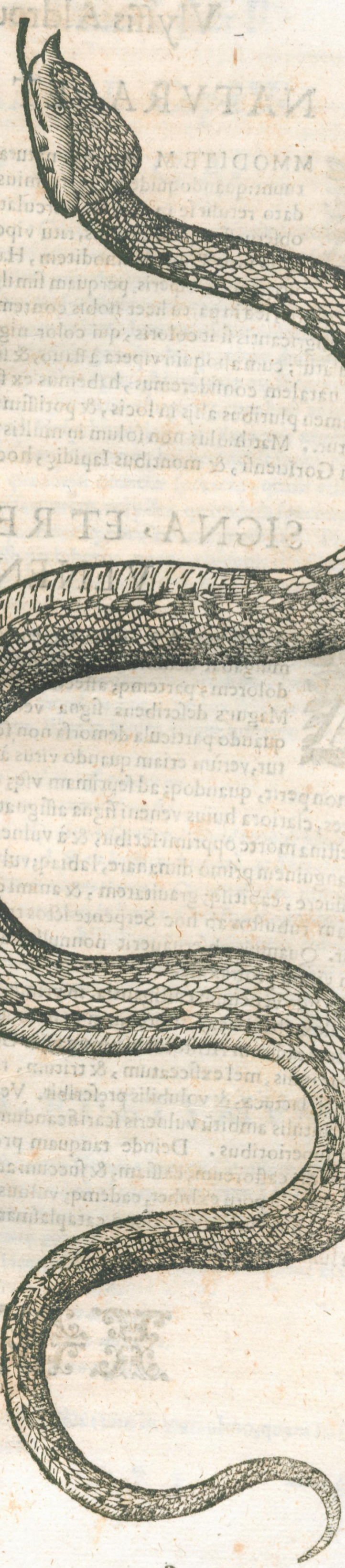
L. 9. Pharsal.

Concolor exustis, atq; indiscretus arenis
Ammodites.

L. 13. c. 25

Est igitur fera hæc viperæ perquàm similis, capite tamē ampliore, & maxillis latioribus, & in superiori parte rostri eminentiam quamdam acutæ verrucę similem gerens. Propterea vulgares, non iniuria, cornutum serpentem, vel cornutam viperam nūcuparunt. Aetius quoq; Ammoditem cubitalis magnitudinis, & arenacei coloris esse statuit. Immò pellem maculis nigris præditam, & caudam prædurā ei assignauit: has autem conditiones lector in icone, quam exhibemus, melius, & commodius meditari poterit.

Ammodytes.
Vipera cornuta Illyrica.
Vipera monoceros.
Aspis Bellonij.

NATVRA, ET LOCVS.

AMMODITEM vipereæ naturæ authores non vulgares esse sta-
tuunt: quandoquidem Quatramius: in tractatu de theriaca, & mithri-
dato retulit se in capsulis circulatorum sæpius hoc Serpentis genus
obseruasse, quod catulos, ritu viperarum, enitebatur. Quocircà op-
timo iure Ætius Ammoditem, Hæmorrhoum, & alios Serpentes hu-
ius generis, viperis perquam similes esse tradebat, quam similitudi-
nem non in colore, sed in partu licet nobis contemplari: cum prædicti Serpentes are-
nacei, fusci, nigricantis sint coloris, qui color nigricans colorem concreti sanguinis
propriè æmulatur: cum alioquin vipera à flauo, & subflauo colore non recedat.

Quare multi Serpentes viperis similes esse dicantur.

Si locum natalem consideremus, habemus ex solino Ammoditem in Libya stabu-
lari: eum tamen pluribus alijs in locis, & potissimum in montibus Illyriæ, ex Quatra-
mio, versentur.. Matthiolus non solum in multis Italię, & Illyrię locis, sed pręsertim
in comitatu Goritiensi, & montibus Iapidię, hoc Serpentis genus obseruari tradidit.

Locus proprius Ammoditis.

In cõm. ad Diosc. l. 6. cap. 45.

SIGNA, ET REMEDIA VENENI.

AVICENNAS verba faciens de Ammioduto, & Caubaro, pro-
mulgabat demorsos ab huiusmodi feris incidere in vehementissimum
dolorem, partemq; affectam apostemate corripi. Hinc fortè Olaus
Magnus describens signa veneni huius Serpentis ea esse protulit,
quando particula demorsa non solum ingenti dolore, & tumore affici-
tur, verùm etiam quando virus à vulnere effluit, & propterea si patiens
tertio die non perit, quandoq; ad septimam vsq; diem vitam protrahit. At, Inter cæte-
ros authores, clariora huius veneni signa assignat Matthiolus, dum percussos ab Am-
modite, festina morte opprimi scribit, & à vulnere eorum, qui tam breui tempore non
obeunt, sanguinem primò dimanare, labiaq; vulneris intumescere, deinde paulò post
saniem effluere, capitisq; grauitatem, & animi deliquium generari. Immò addit ho-
mines etiam rubustos ab hoc Serpente ictos triduo interire, & celerius qui à fæmina
sauciantur. Quamuis obseruauerit nonnullos ab hoc Serpente percussos, ad septimam
vsq; diem vitam protraxisse.

Loco cit.

Animi deliquium sequitur morsum huius Serpentis.

Præsidia hoc venenum castigantia, in primis communia laudat Auicennas: deinde
tanquam alexipharmaca, castoreum cinnamomum, & radicem centaureæ cum vino ex-
hibet. Item radicem Aristolochiæ longæ, & Gentianæ probat. postmodum pro em-
plastris parandis, mel exsiccatum, & tritum, radices granatorum, centaureæ, semen
lini, harmel, lactucæ, & volubilis pręscribit. Verùm Matthiolus admonet primò appo-
sitis cucurbitulis ambitũ vulneris scarificandum esse, iniectis tamen vinculis arctissimis
partibus superioribus. Deinde tanquam pręsidium peculiare mentam ex aqua,
mulsa potam, castoreum, cassiam, & succum artemisię cum aqua commendat. Pręte-
rea theriacam in potu exhibet, eademq; vulnus linit, & tandem emplastris attrahenti-
bus vtitur. Immò in hac affectione cataplasmata nomis, & vlceribus Serpentibus con-
ferentia summoperè celebrat.

Remedia veneni Ammoditis.

In cõm. ad Diosc. l. 6. c. 47.

DE CE-

A

DE CERASTE. Cap. IV.

ÆQVIVOCA.

POST Ammodytem de Ceraste verba facere libuit; cum ambo hi serpentes in locis arenosis libenter stabulentur. Cauendum tamen est, ne vocabuli ambiguitas nos decipiat: siquidem Cerastes, & Græcis κεράςης, aut secundùm Hesychium, κεραιςὴς, cornutus quidem exponitur: sed postea hoc nomen interdum quandam insecti speciem designat, quæ secundùm Phisiologos, in olea gignitur, deinde in ficu parere perhibetur, de qua Theophrastus vbertim egit. Aliquando ex sententia Scholia-B stis Aristophanis, Cerastes tãquam Cerui epitheton vsurpatur, cum hoc animal magnis cornibns insignitum sit. Amplius apud Hesychium legitur. Κεραιςὴς κομήτης, ἁλιεὺς, πολεμικὸς, εἶδος ὄφεως, καὶ ὁ κέρατα ἔχων. Quare ex his verbis Hesychij colligere oportet, prædicto nomine, significari quandam cometæ speciem, quam etiam Plinius Ceratiam à cornu appellauit, deinde piscatorem, vel piscis quamdam speciem, item bellicosum, necnon serpentis speciem, & quodcumq; cornibus est præditum. Prçterea Cerastes Pausaniæ pater nuncupatus fuisse perhibetur, necnon iuuenis ille Comates, vel cincinnatus, qui olim ab hero in cauata arbore inclusus fuit, & per spatium annuum ab apibus nutritus, de quo cecinit Theocritus hunc in modum.

Insecti genus.

L.4. de hist. plant. c.5.

Cometæ species.

Piscis species.

Cerastes nomen propriũ viri.

Idyll. 30.

Non Cerastem, quem olim nutriuit ea, quæ Taurum habuit patrem.

Tandem Cerastæ apud Salaminos quidam boues à magnitudine cornuũ fuerunt nuncupati: nam olim in quodam Insulæ Cypri oppido Amathunte dicto, cum Incolæ supra aram Iouis, trita consuetudine, aduenas sacrificarent. Venus horum crudelitate læsa, ne sedes proprias deserere cogeretur, illos in boues vertit; quorum meminit Oui-C dius dum cecinit.

> *Atq; illos gemino quondam quibus aspera cornu*
> *Frons erat, vnde etiam nomen traxere Cerastæ.*

L.10. metã.

Quocirca Tritonius in Mythologia huc respiciens dicebat. *Quid verò de populis illis dicendum, quos Cerastas vocant? qui tantum abest, vt hospites benignè, ac liberaliter tractarent, vt illos etiam crudelissimè cædentes in ara immolarent.* Quamobrem nonnulli scriptis mandarunt Cypri incolas tanquam cornibus insignes Cerastas cognominatos, & Insulam quoq; Cerastiam nominatam fuisse. Nihilominus Xenagoras Insulam hanc potius à situ quàm à cornibus Incolarum, Cerastiam vocatam fuisse arbitratur: quandoquidem hæc promontorijs percurrentibus, veluti infestis, & manifestis cornibus assurgat. Immò, ad mentem Plinij, Cerastæ dicuntur etiam Insulę, quæ secus Arabiæ latus propè Syenem in fine Aethiopiæ sitam, conspiciuntur.

Populi Cerastæ nuncupati.

D

SYNONYMA, ET ETYMVM.

LATINI hanc serpentis speciem Græcos imitati Cerastem appellarunt. Illis enim dicitur κερασὴς ἀπὸ τῦ κέρατος, nimirum à cornu, quia hoc animal, ritu cochlearum, duas in fronte eminentias habeat, sed solidiores, & robustiores, non autem arietum cornibus similes, vt perperam voluit Isidorus. Horum Cerastis cornuum meminit etiam Nicander in Theriacis, quando cecinit.

L.12. Orig

> *Nec pare consimiles forma sit vbiq; dracones*
> *Cernere, nam gignit nostra hæc Europa minores.*
> *Tum qui molle supra prętendunt cornua guttur,*
> *Et quodam candore micant.*

Itaq; vocabulum (Cerastes) in vtroq; genere, scilicet tam in masculino, quam in fæminino inflectitur: propterea canebat Lucanus.

—— Libycæ membrana Cerastæ

Et alibi. *—— spinaq; vagi torquente Cerastæ.*

Præterea Bellonius in obseruationibus animaduertit, quòd Aristoteles hoc Serpentis genus colubrum Thebanum nuncupauit. Munsterus verò in Dictionario trilingui tradit. Schephiphon esse nomen Cerastis apud Hebræos. Aliter Arabicè dicitur Cerusti, & apud Syluaticum Cerustes Alberto, & Olao Magno Cristalis, Cerastis nomine in Cristalim, deprauato. Immò non solum Cristalim, sed Ceristalim, Sirtalim, & Triscalim in scriptis Alberti Synonima Cerastis esse opinamur. Et licèt Gesnerus Cristalim Dryinum posse esse dubitet: nihilominus symptomata ab Authoribus assignata, quæ Cerastis, & Cristalis morsum concomitantur, eadem esse liquidò constat. De hoc etiam scribit Ardoynus sub nomine, Teristali, additq; de hoc nihil peculiare ab Authoribus scribi. Auicennas quoq; meminit Cristalis Serpentis, quamuis in quibusdam alijs codicibus Triscalis legatur: Nicolaus tamen Leonicenus legit Sirtalim; cui eadem morsus signa, quę Cerasti, assignat. Idcirco Leonicenus eandem speciem Serpentis cum Ceraste esse opinatur. Italis vocatur Ceraste, Gallis Vne Ceraste, On Serpent cornu, Germanis Ein Gehijrnte Schlang.

L. 2. c. 54.

Synonima Cerastis ex Alberto.

Tristalis, & Triscalis.

F

GENVS, ET DIFFERENTIÆ.

OMNES ferè authores tam Gręci, quàm Latini hanc Feram ad speciem viperę referunt. Albertus tamen inter aspides cornutas recensere videtur. Reliqui Arabes hanc speciem anguium sub genere aspidum comprehendunt. At Paulus Ægineta de aspide, & Ceraste tanquam de specie simili in vno, & eodem capite verba fecit. Nicander duo Cerastum genera constituere videtur, quando de illis canit hunc in modum.

—— sed quatuor, aut duo profert
Cornua, cum mutila videatur vipera fronte.

Duę species secundum Nicandrũ.

G

Nicandri interpretes affirmant quoddam Cerastis genus mutilum, & imperfectum vocatum assignari, aut quia cornibus careat, aut si illa habeat, non ita pateant: hęc doctrina à veritate prorsus aliena non videtur; cũ Auicennas scripserit, Cerastis quoddam genus esse quod curtũ, & recuruum dicitur vel quia cornua breuiora proferat, vel quia deciderint. Immò maxillas, in comparatione ad alios, grandiores habet & propterea, ad aliorum differentiam, Cerastis maxillaris appellatur. Nisi voluerit intelligere illam viperæ speciem in Illyrio nascentem vnico cornu insignem, capite tamen latiore, & compressiore eadem symptomata morsu, quæ vipera, afferentem.

L. 4. cap. de Ceraste.

Hanc Prosper Alpinus scribebat ab Ægyptijs suæ theriacæ imponi, & lingua vernacula vocari Thair, voce non longè absimili à θὴρ. Quam Serpentis speciem fortè ab Ammodyte, scilicet vipera cornuta illyrica non discrepare obseruabimus. Albertus Magnus de duobus Serpentibus cornutis, nempe, de Ceraste, & Ceristali, tanquam diuersis speciebus seorsim agit. Nicolaus tamen Leonicenus vnam, & eamdem Serpentis speciem esse manifestè ostendit, tum quia signa morsus eadem esse, experientia docet, tum etiam quia Græci, qui Cerastis naturam monimentis mandarunt, nullam prorsus Ceristalis mentionem fecerunt. Semerion verò; quem secutus est Albertus de Ceristali tantùm sermonem habens, Cerastis penitus non meminit: hinc errandi ansam accepit Albertus, cum apud Plinium, & Solinum conditiones Cerastis legerit, & postea seorsum apud Semerionem, naturam Ceristalis obseruauerit. Tandem ex Herodoto, circa Thebas Ægyptias, sacri Serpentes, hominibus nihil noxij pusillo corpore binisq; cornibus præditi esse perhibentur, quos mortuos in Iouis aede sepeliunt: hunc enim Deo sacros esse prædicant. Verùm cum omni prorsus veneno careant non videntur Cerastis naturam animalis perniciosissimi participare. In præsentia duas Cerastis icones exhibemus, primam ad Greuini mentem, secundam à viuo Ceraste delineatam ad Serenissimum Hetruriæ magnum Ducem ex Libya delato; de qua fortè specie Ioannes Fauconerus Anglus in quadam epistola ad Gesnerum hæc habet. *Allati fuerunt ex*

Cairo

Lib. 4. de Med. Aegypt.

Lib. 25. de Anim.

Ceristalis quis meminerit.

Serpentes hominibus innoxij: vbi.

H

A *Cairo tres Serpentes ad nobilem quemdam venetum, qui diligentissimè in vitro magno, & arenæ propè focum seruabantur. Tres numero erant, quorum vnus fermè erat triplo reliquis maior, isq; fæmina, quæ tum forte quatuor, aut quinq; oua in ipsa arena edidit magnitudine ferè oui columbini; longitudo erat trium pedum crassitudo ferè bracchij: caput duos digitos latum, idq; compressum. Oculorum pupilla nigra, reliqua parte alba ex quorum cilijs vtrimq; prominebant cornicula duo breuia non carnea, vt in quibusdam alijs, sed verè cornea. Collo erat pro magnitudine corporis tenuissimo, & satis longo. Totus parte superiore tectus erat squamis cinereis, suprema squamarum parte nigricantibus, cauda in extremo extenuata, & subfusca. Alijs duobus eadem erat forma, nisi quòd cornua adhuc non extabant. Dixerunt filios esse illius maioris:* hactenus Fauconerus. Censuit Gesnerus hos Serpentes fuisse Cerastes, cuius opinionem descriptiones ex varijs, & probatis Authoribus in campum afferendæ facilè confirmare poterunt.

Epistola fauconeri ad Gesnerum de anguibus cornutis.

B FORMA, ET DESCRIPTIO.

SOLINVS agens de Serpentibus, Cerastis meminit, huncq; quatuor cornibus prædictum esse pronunciauit. Albertus verò ab aliorum doctrina recedens, Cerasti octo cornua assignauit, huiusq; spinas cartilagineas esse tradidit. Hanc sententiam Bellonius explodere conatur his verbis. *Quemadmodum autem inter Authores, qui se se mutuo sequuntur, posteriores priorum errorem suscipiunt; ita Albertus, & alij, priscorum verba secuti perperam scripserunt, Cerastes octo cornua habere. Contrarium enim experti sumus: cum Cerastes habeant bina tubercula, instar granorum hordei supra oculos gemina minuta cornua imitantia.* Deinde Bellonius dentes viperinis similes in Cerastibus obseruauit; hosq; æquales, & non recuruos esse protulit Auicennas. Immò veluti Scincus, lineis quibusdam puniceis in dorso transuersis distinguitur: ita ad mentem Bellonij Cerastes variegatur, & tandem pellis Cerastis facilè cedit: propterea Bellonij C pellem ab animali detractam stamine repleuit, & duplo crassior è Fera naturali cōperit.

In Polyphi. cap. 40.

L. 2. obser. c. 54.

Opinio Bellonij circa cornua Cerastis.

Gillius in Aelianum Cerastem contemplans, viperæ aliquo modo, præter cornua, & coloris arenæ assimilari promulgauit: itaut, cum non dignoscatur, multi per arenā proficiscentes, colore decepti Cerastem calcantes, vitæ periculum subeant. Aetius autem melius formam Cerastis exprimere videtur, dum scribit hunc Serpentem cubitalis esse magnitudinis, longissimum verò duorum cubitorum, corpore arenacei coloris, & iuxta caudam desquamato, habentem in capite duas eminentias cornua repręsentantes. Partibus ventris squamas ordine quodam digestas attribuit: itaut obliquè serpendo sonum sibilo similem edat. Id optimè expressit Reusnerus in Paradiso poetico his versibus.

L. 9. c. 39.

Descriptio Cerastis ad mentē Aetij.

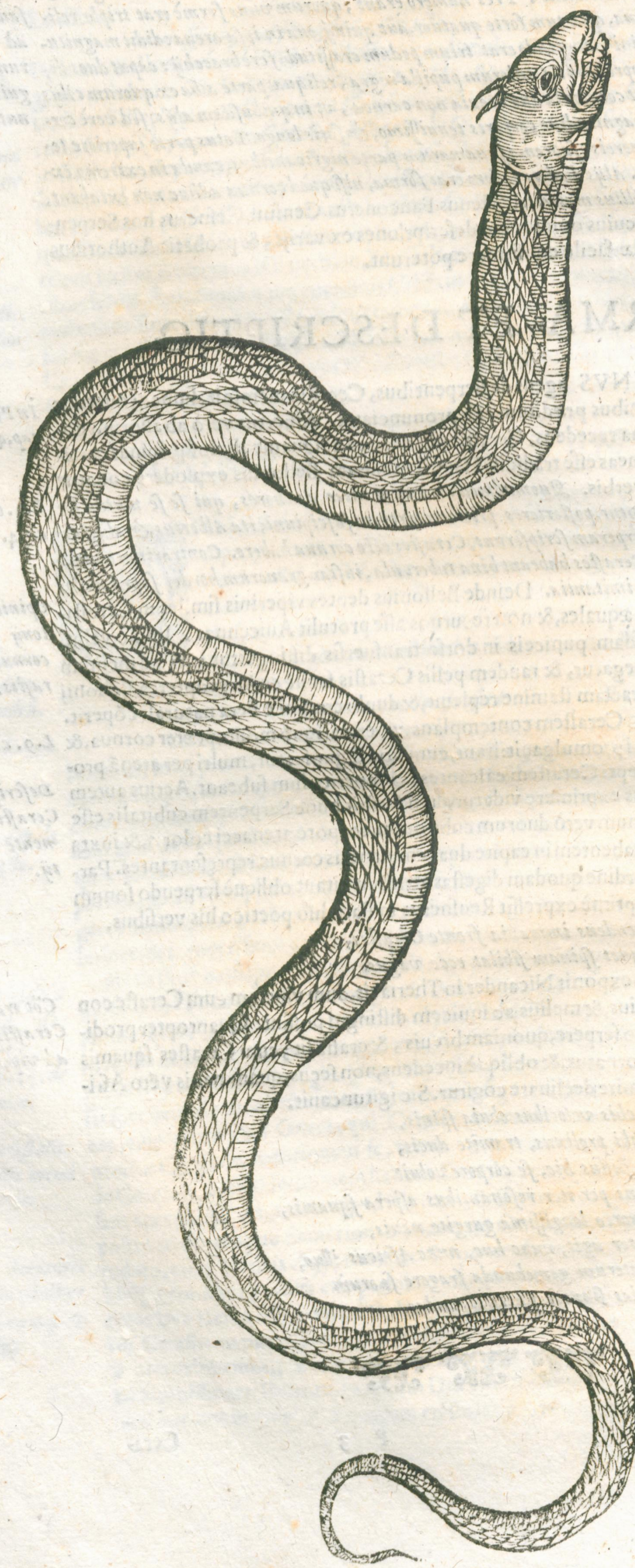
Cornua pretendens immania fronte Cerastes,
Dum torquet spinam sibilat ecce vagus.

Rectius autem id totum exponit Nicander in Theriacis, dum viperam cum Ceraste confert, vt hac ratione, facilius, & melius ab inuicem distingui possint. Quapropter prodidit viperam tramite recto serpere, quoniam breuis, & crassa sit; cum Cerastes squamis D ordine quodam digestis ornatus, & obliquè incedens, non secus, quàm nauis vēto Africano agitata, à recto tramite declinare cogitur. Sic igitur canit.

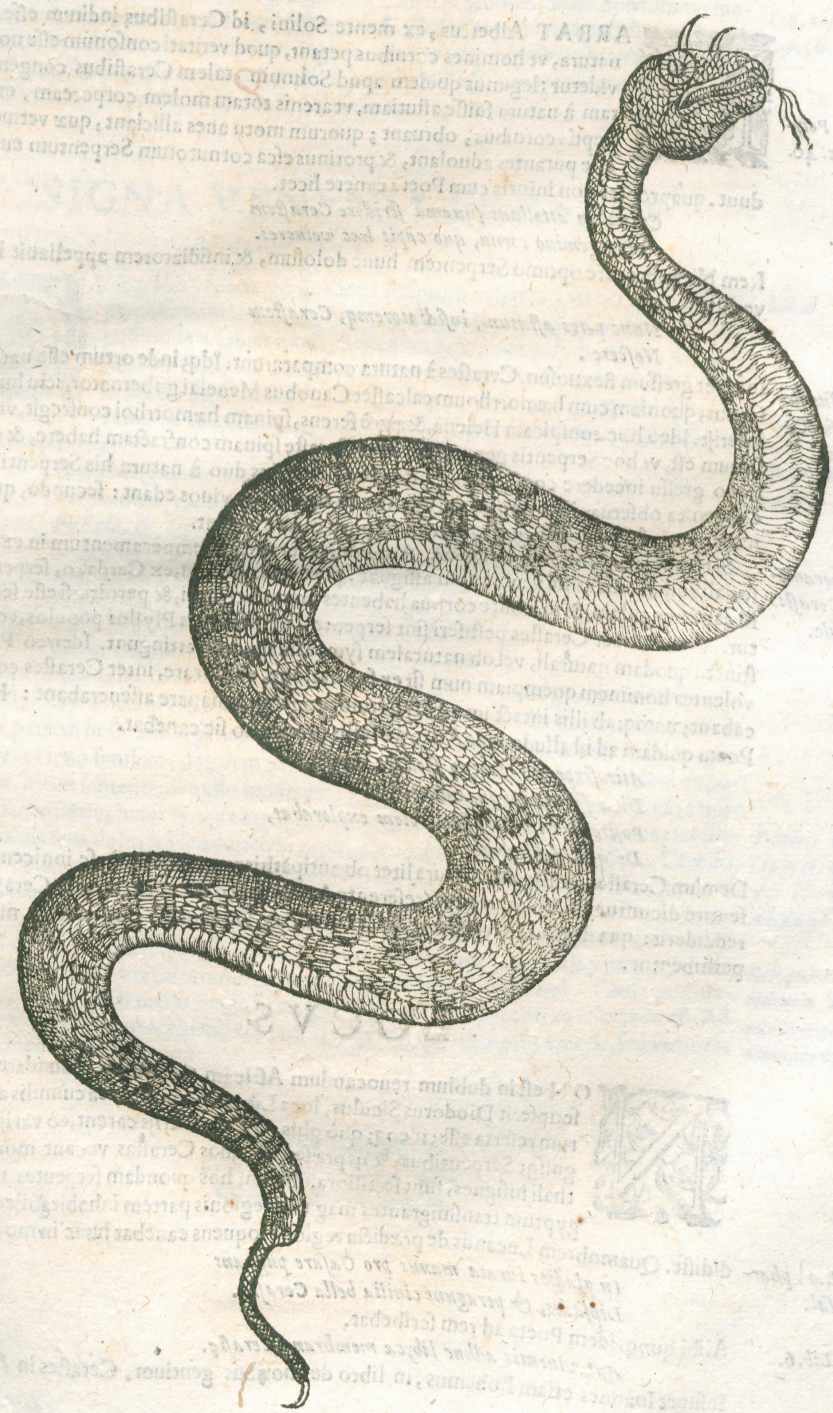
Cōparatio Cerastis ad viperā.

Ex ijs alter echis velocibus obuia spinis,
Recto terga tibi prolixus, tramite ducit,
Sed medio diffusius hic, se corpore voluit
Curuum errans per iter resonantibus aspera squamis;
Qualiter aequoreo longissima gurgite nauis,
Quam violenter agit, nunc huc, nunc Africus illuc,
Pellitur, & laterum gemebunda fragore suorum
Extra sulcandas sinuosè fluctuat vndas.

Ceraſtes Greuini.

Cerastes ex Libya, qui viuus ad Serenissimum Hetruriæ Magnum Ducem delatus fuit vnà cum Ammodyte.

NATVRA, ET MORES.

NARRAT Albertus, ex mente Solini, id Cerastibus inditum esse à natura, vt homines cornibus petant, quod veritati consonum esse non videtur: legimus quidem apud Solinum, talem Cerastibus congenitam à natura fuisse astutiam, vt arenis totam molem corpoream, exceptis cornibus, obruant; quorum motu aues alliciant, quæ vermes esse putantes aduolant, & protinus esca cornutorum Serpentum euadunt. quapropter non iniuria cum Poeta canere licet.

In Polyhist. c. 40.

Crinalem attollunt squamæ stridore Cerastem
Bis gemino cornu, quo capit hæc volucres.

Item Nicander iure optimo Serpentem hunc dolosum, & insidiatorem appellauit his verbis.

Nunc potes astutum, insidiatoremq; Cerastem
Noscere.

Insuper gressum flexuosum Cerastes à natura compararunt. Idq; inde ortum esse narrat Cęlius, quoniam cum hæmorrhoum calcasset Canobus Menelai gubernator, ictu huius interijt. Ideo hoc conspicata Helena, & ægrè ferens, spinam hæmorrhoi confregit, vnde factum est, vt hoc Serpentis genus, vnà cum Ceraste spinam confractam habere, & obliquo gressu incedere conspiciatur. Rursum Bellonius duo à natura his Serpentibus congenita obseruauit, primò, quòd viperarum ritu, fætus viuos edant: secundò, quòd inter omnia serpentum genera, diutissimè potu carere possint.

Gressus flexuosus Cerastis.

Si temperaturam contemplemur. Ardoynus Cerastibus temperamentum in excessu calidum, & maximè venenosum assignat: præterquamquòd, ex Cardano, serpentes in cauda vngulam, & in fronte cornua habentes immodicè sicci, & pernitiosi esse feruntur. Verum, licèt Cerastes pestiferi sint serpentes; nihilominus Psyllos populos, vel instinctu quodam naturali, vel ob naturalem sympathiam, non attingunt. Idcircò Psylli volentes hominem qnempiam num sit ex sua natione, explorare, inter Cerastes collocabant; namq; ab illis intactum ex Psyllorum progenie dimanare asseuerabant: Hinc Poeta quidam ad id alludens de Atiro à Psyllis progenito sic canebat.

Tēperamētū Cerastis quale.

Atir serpentes veneno spoliare nouit,
Dignosq; tardos incantare,
Postremò cum Cerastis prolem explorabat,
De qua dubitabatur.

Demùm Cerastes, & Elephas naturaliter ob antipathiam quamdam à se inuicem dissentire dicuntur nisi Volaterranus (referente Aeliano) pro cornuto, hircum Cerastem, reddiderit: qua de causa Serpentes, & Cerastes, ex Dioscoride elephantiasi mederi perhibentur.

LOCVS.

NON est in dubium reuocandum Africam Cerastibus redundare: cum scripserit Diodorus Siculus, loca Libyæ mediterranea cumulis arenarum referta esse; ideoq; quò plus vitæ necessarijs carent, eò varijs, marinisq; Serpentibus, & ijs præsertim, quos Cerastas vocant morsu lethali insignes, sunt fertiliora. Ferunt hos quondam serpentes in Aegyptum transmigrantes magnam regionis partem inhabitabilem reddidisse. Quamobrem Lucanus de prædicta regione loquens canebat hunc in modum.

L. 9. pharsal.

In gladios iurata manus pro Cæsare pugnant
Dipsades, & peragunt ciuilia bella Ceraftæ.

Alibi quoq; idem Poeta ad rem scribebat.

Lib. 6.

Aut viuentis adhuc libycæ membrana Cerastę.

Insuper Ioannes etiam Bohemus, in libro de moribus gentium, Cerastes in Africa fe-

A frequentes gigni tradidit: de qua regione agens Baptista Mantuanus sic cecinit.

Rura, vbi serpentes habitant, vbi regulus inter
Mille Cerastarum stabula immanissima regnat.

Præterea Bellonius recitat, quod in itinere ex Cairo in Montem Sinai, non solum viperas, sed etiam copiosos Cerastes conspicatus est. Alioquin si locum peculiarem huius serpentis inuestigemus, ipse libenter degit in vijs, per quas plaustra aguntur, in quibus occultatus obuium quempiam aggredi, & perimere possit: quapropter authores non immeritò hunc serpentem vafrum, & dolosum nuncuparunt.

L.2. obser. cap. 56.

SIGNA VENENI CERASTIS.

B Dioscorides venena perpendens scriptum reliquit partem à Cerastibus percussam intumescere, & pustulis oborientibus duram fieri, ex qua postmodum sanies modò nigricans, modò subpallida effluit. Deinde patiens vertigine correptus, & tensis genitalibus conuulsus obit. Prædictis signis addit Actuarius alienationem mentis, quam ictus Cerastis inducere solet. Quamobrem Nicander hæc omnia signa his versibus complectitur.

Lib. 6

Signa veneni Cerastis, ex Nicandro.

Is si fortè grauem Serpens impresserit ictum,
Fit similis clauo tumor, obscuræq; leuantur
Pustulæ, & afflicta non magnum parte dolorem
Exagitant, verùm tristis magis inguina tentat.
Atq; ambos poplites labor, & pallente colore
Exanimis, fractisq; fatiscens viribus ager
Conspicitur, ter, tresq; dies superum aethera cernit,
Raroq; conceptam fugit hoc ex vulnere mortem.

C Quare ex doctrina huius authoris colligẽdum est, pręter narrata signa, duritiem quamdam instar capitis claui, in loco affecto oboriri, quæ non ab alia causa, nisi à malitia veneni partem indurantis, prouenire potest. Ideoq; Auicennas, & eius Asseclæ, per tumorem clauo similem, dolorem partis affectæ instar puncturæ acus, vel claui exposuerunt, quam sententiam nullo modo amplecti debemus: propterea quod, neq; Dioscorides, neq; Ætius huius symptomatis mentionem fecerunt. Nicander autem intelligere voluit non dolorem sed duritiam capiti clauorum similem, quæ ictum Cerastis semper concomitatur. Dolor vero inguinum, & poplitis obseruatus à Nicandro, ex magna neruorum contractione ortum ducit. Mentis autem alienatio visus hebetudo, & labiorum inflatio ex copiosis dimanat humiditatibus, quæ liquatæ per totam cerebri regionem diseminantur. Genitalis tandem erectionem, & aliorum neruorum contractionem malitia caloris mirum in modum exsiccantis generat. Causa pustularum, & coloris liuidi totius corporis ex generali doctrina Serpentum elicienda est. Ad D finem ex Ætio, eadem accidentia in morsu Cerastis, quæ in morsu viperæ, sed sæuiora, & vehementiora contingunt.

Duritia ictum cerastis concomitans.

Reliqua accidentia à quacausa dimanent.

VENE-

VENENI CERASTIS MEDELA.

Lib. 6.

CVM Dioscorides virus Cerastis veneno Basilisci simile existimauerit præcisionem membri à Cerasté percussi statim à chirurgo faciendam esse probauit: nam qui difert hoc præsidium, ex eiusdem authoris sententia, proculdubio ægrotanti lethum affert. Alioquin partem demorsam illico scarificandam, & ferro candenti inurendam esse asseuerant; cui opinioni Paulus Ægineta, & Actuarius adstipulantur. Non sunt præterea omittenda multa simplicia medicamenta, quæ huic vulneri non vulgarem opem afferre possunt. Etenim Porta plantas squamis refertas morsibus animalium squamosorum mirum in modum opitulari pronunciabat. Ideoq; pix ex arbore picea stillans, ad mentem Dioscoridis, Cerastum ictibus cum sale illinitur. Item cedria cum sale imposita commendatur. Celsus farinam hordeaceam, nec non rutam ex aceto coctam, & nepetam cum sale, & melle permixtam præsto esse arbitratur. Immò stercus caprilum cum aceto coctum, & parti sauciæ imponendum iudicat: deinde asphodellum arefactum, magnitudine ægyptiæ fabæ, cum modico rutæ bis patienti exhibet: item trifolium, mentastrum, & panacem cum aceto, necnon cassiam, costum, & cinnamomum in potione præscribit.

Li. 4. Phyt. cap. 2. F

Simplicia medicamēta morsui Cerastis cōferentia.

Plinius pice cum polenta quandoq; vtitur, interdum Castoris testibus cum panace, & ruta in vino patienti medetur. Quandoq; semine ammeos ad pondus drachmarum duarum cum pari portione myrrhæ adhibet Auicennas cæpam cum aceto tritam parti affectę applicat, interdum sesamum laudat: immò semen raphani, vel castoreum, vel calamenthum campestre cum vino, tanquam pręsidium mirabile extollit. In hoc casu non sunt spernendi accipitres: siquidem Diodorus Siculus scripsit has aues ab Ægyptijs coli, quoniam ad Scorpiones, & Cerastes expugnandos, & delendos prosint. Decem Callias (referente Æliano) in historia, quam conscripsit de Syracusano Agathocle, & homines, & bestias pestifero Cerastis ictu perimi asseruit, nisi vir Libycus natione Psyllus ad sanandum morsum accesserit. Hic siue accersitus, siue fortuitò adueniens, & patientem dolore afflictatum inuenerit, sola saliua dolorem mitigat: sin ægrum vehementi dolore vexatum, & quasi exanimem compererit, illicò hausta aqua, os suum primò colluit, postmodum eam in poculum proiectam saucio statim propinat. At si venefica vis in patientem mirandum in modum sæuiat: tunc Psyllus ægrotanti nudo nudus accumbit, & proprio corpore venenosi vigorem frangens, patientem liberat. Propterea legitur apud Ælianum quod quando virum Libycum adulterij vxoris suspitio inuadit, infantem recenter natum in dolio Cerastarum pleno locat, cuius infantis à Cerastibus intacti se legitimum patrem esse arbitratur.

Accipitres valent ad morsū Cerastis. G

Lib. 9. de Anim. c. 38

Psilli qua ratione sanent saucium à Cerastibus. Loco cit.

EPITHETA.

H

LOCVS natalis occasionem dedit Poetis Cerastem nuncupandi Libycum quandoquidem, vt superius fuit annotatum, in Africa hoc Serpentis genus libentissimè stabulatur. Statius Cerastem appellauit crinalem, quoniam poetæ crines Furiarum Infernalium angues cornutos esse fabulati sunt Lucanus aliquando Cerastem vagum nuncupauit; quoniam obliquè, seu instar litteræ. S. curuus gradiatur: ideo non est mirandum, si à Nicandro in Theriacis σκολιοπλανὴς, nempè obliquè incedens nominetur. Deinde anhellans, astutus, & insidiator est appellatus: propterea quòd vafrامentis plenus in semitis delitescens, transeuntes inuadat: non immeritò igitur Nicander κεράστην δολόεντα indigitauit.

Cerastes cur Crinalis dictus sit.

ALLE-

ALLEGORICA ET MORALIA.

LAVRETVS in Sylua allegoriarum meditans improbos, & malignos Cerastum mores, retulit hoc Serpentum genere, designari illos, qui nimia freti potestate, alios perterrefaciunt. Vnde in sacris Biblijs legitur. *Dan Coluber in via Cerastes in semita mordens vngulas equi, vt cadat ascensor eius retrò*. Propterea Cerastes Antichristum etiam significare poterit, qui Christi fideles, morsu pestiferæ prædicationis, & cornibus potestatis armatus, adorietur. Quinimò Diabolus, & ipse, ratione morum, Cerasti assimilatur: nam si Serpens hic sabulo occultatus, & cornibus supra arenam eminentibus, aues alliciendo eas decipit: pari ratione Diabolus ab omni perfectione abhorrens, cornu tentamenti, viros iustos inuadens, blanda tectus specie, defraudat. Amplius simoniacus perbelle naturam huius Serpentis æmulatur: namq; si Cerastes obliquo gressu suum peragit iter; item simoniaci vias indirectas calcantes, dignitates petunt. Deinde si Cerastes mole corporis arenis tecta, cornibus tantummodo detectis, aues inescat: ita simoniaci, occultata omni seueritate, cæteros ad ferendam opem alliciunt, sed cum honorem desideratum fuerint assecuti, alios instar Cerastis, opprimunt. Quamobrem Ripa, iustis de causis, ad exprimendam Simoniæ iconem delineauit iuuenem, quæ sinistra manu Cerastem stringit. Ex altera parte ad mentem Laureti in sylua Allegoriarum Cerastes pro Iudice prudente, & potente intelligi potest: immò pro Christo, qui nouissimo die, ad reos condemnandos, maximo, & repentino horrore accedet.

In Genes. c. 49.

Antichristus per Cerastem significatur.

Simoniæ simulacrum.

VSVS IN MEDICINA.

EX cornu Cerastis vtilitatem incredibilem ad prodendum venenum homines recepturos esse, multi affirmant. Etenim promulgauit Greuinus se intellexisse cornu Cerastis, præsente vipera, aut napello, aut felle Pardi, exudare. Id Petrus, de Abano, quem Conciliatorem vocant, in libro de venenis attestatur: quandoquidem monimentis mandauit à cornibus Cerastum, præsente veneno, sudorem emitti: quocirca Principes his cornibus in mensa vtuntur, & manubria gladiorum ex his fabrefieri curant.

Lib. 2. de Venenis c. 1

DE HÆMORRHOO Cap. V.

ÆQVIVOCA.

DVPLICI ratione moti, historiæ Cerastis illam Hæmorrhoi adiungere necessarium esse duximus: primùm quoniam hic Serpens instar Cerastis, quibusdam cornuum rudimentis coronatus incedit: deinde quoniam obliquum Cerastis gressum apprimè æmulatur, itaut ratione incessus à se inuicem distingui minimè queant. Itaq; Serpentis huius nomen æquiuocationem effugere non potuit: quandoquidem si appellatur hæmorrhois, & hæmorrhous: primitus αἱμόῤῥοις nempè hæmorrhois, apud Græcos, sanguinis effusionē paulatim factam significat, à verbo græco αἱμοῤῥοέω sanguinem fundo. Hac de causa hoc eodem vocabulo à medicis Græcis αἱμόῤῥοις illud genus venarum sedis designatur, à quibus identidem reseratis earum orificijs sanguis effluit. Pariter αἱμόῤῥοος, & contractè αἱμόῤῥους, nimirum hemorrhous, siue hemorrhus non solum indicat illud Serpentis genus, de quo in præsentia disseritur; verùm quoq; mulierem, quæ menstruas fluxiones patitur.

Hæmorrhois in quo differat ab hæmorrhoo.

SYNONYMA, ET ETYMVM.

HÆMORRHOVM Latini Græcos, vt solent, imitati, hunc Serpentem indigitarunt. Nam ἁιμοῤῥοις ὄφις apud Eustathium legitur: cum tamen apud alios authores, ἁιμοῤῥοος ὁ pro mare Serpente huius generis, & ἁιμοῤῥοις ἡ pro fæmina vsurpetur: deriuant nonnulli hoc nomen ἀπὸ τοῦ ἅιματος, nempe à sanguine; cum Textor, & Volaterranus hunc Serpentem partim nigro, partim sanguineo colore refertum esse scripserint. Verùm Satius erit, ad mentem Galeni, etymologiam deducere ἀπὸ τοῦ αἵματος, scilicet à sanguine, & à verbo ῥέω, nempè fluo. cum solo huius Serpentis ictu, sanguis ab omnibus corporis meatibus effluat: scribebat igitur Galenus in libro de theriaca ad Pisonem, quòd hæmorrhous, & hæmorrhois, suis nominibus, similem hominibus perniciem afferunt; quandoquidem saucij ab hoc serpente, sanguinem per os, nares, & deniq; per omnes porros corporis effundentes intereunt. Idcirco non fuit hoc ignotum Lucano, qui meditans naturam huius serpentis à sanguine profluente nomen inuenientis, sic canebat.

Hemorrhoi etymum.

F

At non stare suum miseris passura cruorem
Squamigeros ingens hæmorrhois explicat orbes

L.9. Pharsal.

Reusnerus quoq; in Paradiso Poetico Lucanum aemulatus sic canit.

Squamigeros ingens hæmorrhois explicat orbes
Læserit hæc, toto corpore sanguis abit.

Hinc Georgius Pictorius contemplans Tullum iuuenem ab hæmorrhoo percussum cecinit hunc in modum.

Impressit dentes hæmorrhois aspera Tullo
Magnanimo, fluxu sanguinis, & perijt.

G

Præterea hic serpens apud Isidorum aspis hæmorrhois, apud Arnoldum, Afrodius, apud Syluaticum Afudius, & apud Auicennam Afudius, & Sabrin nominatur: siquidem hic author verba faciens de Serpentibus, quorum ictu, sanguis ab omnibus corporis partibus dimanat, ibi Afudium, & Sabrin memorat, omniaq; recenset symptomata, quæ in morsu hæmorrhoi contingere solent.

L.4. fen.6. tract.1. ca.36.

Insuper hic Serpens Alberto Alsordius vocatur; immò tribus diuersis nominibus ipsũ cõprehendere videtur, dũ primũ de Alsordio deinde de hæmorrhoo, & demũ de Sabri sermonem habet; cum hæc vnius, & eiusdem Serpentis Synonyma esse non animaduerteret; quoniam tantummodo inter hæc nomina non autem inter naturas horum animalium differentia assignanda est: quamobrem in progressu sermonis, ex ictibus horum Serpentum eadem prodire symptomata recitat, quæ in morsu hæmorrhoi obseruantur. Rectius igitur scripsit Auicennas, qui hæmorrhoum silentio inuoluens, Afudium tantùm, siue Sabrin nominauit. Cæterũm Olaus Magnus ab Alberto deceptus tres huius Serpentis species enumerauit. dum prima fronte de Sabri disseruit, cuius ictu omnes recludi venas asseruit, & paulò post addidit Serpentem esse hæmorrhoum nuncupatum, cuius morsu homo percussus, sanguinis fluxu perit, & tandem capite subsequenti meminit Alfordij similem Sabri naturam participantis. Quapropter ex verbis Olai Magni hæc nomina vnius, & eiusdem Serpentis esse synonyma colligendum est.

Alsordius serpẽs apud Albertum.

Alfordius serpẽs qualis.

H

A

FORMA, ET DESCRIPTIO.

PARVVM serpentem hæmorrhoum, & in genere viperarum esse asseuerauit Aelianus; quoniam fortè viuos fætus, ritu viperarum, edere crediderit. Postmodum addidit pedis longitudinem adæquare, habitum corporis à capite in tenuitatem procedere, colore partim flammeo, partim nigro insignitum, caput tanquam quibusdam cornibus inhorrescere, lento gressu serpere, obliqua, & non recta via proficisci, gradiendoq; lenem quemdam strepitum edere, quæ omnia ex Nicandro in Theriacis desumpta esse videntur: vbi infrascriptis versibus in latinum sermonem translatis, huius Feræ descriptionem sic assignat.

Gressus hæmorrhoi qualis.

B

Vnum longa pedem, totoq; gracillima tractu,
Ignea quandoq; est, quandoq; est candida forma;
Constrictumq; satis collum, & tenuissima cauda.
Bina super gelidos oculos frons cornua profert
Splendentum quadam radiorum albentia luce,
Syluestres, vt apes populatricesq; locustæ.
Insuper horribile, ac asprum caput, horret, & instar
Ipsius obliquæ sua paruula terga Cerastæ
Claudicat, ex medio videas appellere dorso
Paruum nauigium terit imam lubrica terram
Aluus, & haud alio tacitè trahit ilia motu,
Ac per arundineum si transeat illa grabatum.

Quamobrem cæteri Authores sententiæ Nicandri adherentes, non solum huic serpenti longitudinem, & latitudinem vipera minorem, sed etiam oculos igneos, & locustæ similes assignarunt. Idem Aetius, & Auicennas attestantur. Immò addit Auicennas C dorsum multis notis albis, & nigris variegatum esse, & collum, in comparatione ad viperam, esse angustum, & caudam tenuiorem, & dentes equales ei inesse.

Deinde hic Serpens squamis ita siccis est munitus, vt proficiscens strepitum sono arundinum vento concussarum similem edat. Quare vnà cum Pareo possumus affirmare hunc Serpentem esse corpore pusillo, ardentibus igneo quodam fulgore oculis, cute splendidissima, dorso multis notis nigris, & albis maculato, ceruice angusta, & cauda pretenui cum corniculis supra oculos, & tandem obliquè instar Cerastis reptat. Quibus omnibus Matthiolus in Dioscoridem adstipulatur. Quidam, ex Hermolao, huic Serpenti ruffos attribuunt pedes, quibus obliquo incedit tramite, sed perperam, quandoquidē hæmorrhous omni prorsus pede caret vt in sequenti figura licet intueri.

L. 20. c. 18

L. 6, c. 50.

NATVRA.

D

HOC Serpentis genus id sibi à natura comparasse Ælianus retulit, vt, in motu, admodùm segne, & pigrum sit. In gressu autem marem, à fæmina dignosci tradit Ætius; non ratione tardi motus, vel symptomatum, quæ, ob morsum, patientes vexant; sed quoniā fæmina infernè gressum circa caudam firmat; cum mas ventri tantummodo innitatur, & collum serpendo extendat. Alioquin naturaliter incedit, non secus, ac nauis mare sulcans: cum reptet more vndæ, quæ assurgit, & deprimitur: siquidem hæmorrhous anteriorem partem attollit, cum posterior est depressa, & vicissim. Qua de re Nicander, ad exprimendum naturalem huius Ferę motum nauigij vocabulo vsus est: veluti in recitatis versibus est legendum.

Animal pigrū, & segne.

Incessus huius serpentis qualis.

Eodem enim modo millepedes, & alij hortorum vermes, quasi essent elumbes, reptare videntur: quoniam partem anteriorem protrudunt, ventrem in terra firmant, & deinde etiam posteriora trahunt. Causam autem obliqui incessus hęmorrhoi, nonnulli attribuunt Canobo Menelai gubernatori, qui in Ægypto, Thonide regnante, in hanc

Causa obliqui gressus huius serpentis.

Icon Hęmorrhoi ad mentem Parei.

A hanc Feram incidisse fertur; vnde Helena vi huius veneni intellecta, Serpentis spinam confregit, & pharmacum exemisse dicitur (per pharmacum enim Græci & venenum, & medicamentum intelligunt) in quem verò vsum, Ælianus se ignorare asseuerat. Nicandri verò sententia fuit ab Helena irata spinam huius bestiæ confractam, non autem in gratiam alicuius pharmaci exemptam fuisse. Quamuis spondylos Serpentum interdum aduri, & adustos elephantiasi, & lepræ mederi manifestum sit. Versus autem Nicandri in latinum sermonem translati sunt tales.

Quondam animosa Helenæ cygni Iouis inclyta proles,
Euersa rediens Troia (nisi vana vetustas)
Huic indignata est generi, Pharias vt ad oras
Venit, & aduersi declinans flamina venti,
Fluctiuagam statuit iuxta Nili ostia classem.
Namq; vbi Nauclerus se fessum fortè Canobus
Sterneret, & bibulis fusus dormiret arenis,
B *Læsa venenosos hæmorrhois impulit ictus,*
Illatamq; tulit lethali dente quietem.
Protinus ouipara cernens id filia Ledæ,
Oppressæ medium Serpenti feruida dorsum
Infregit, tritæq; excussit vincula spinæ
Quæ fragili illius sic dempta è corpore fugit,
Et graciles hæmorrhoi, obliquiq; Cerastæ
Ex hoc claudæ tradunt iam soli tempore membra.

Ex quibus versibus eliciendum est hanc fabulam ita sese habere. Cum Menelaus, post vastationem Troiæ, & Helena recuperata, in Græciã reuerteretur, vi Aquilonaris venti tempestate oborta, ad Nili quoddam ostium à Patrono nauis tunc Canobum nuncupatum appulit. Itaq; Canobus cum in arena Thonide dicta, quia tunc Aegyptijs Thonis imperaret, vires reficere vellet, pede hæmorrhoum calcans, ab eoq; demorsus interijt. Hinc Helena incredibili mærore, ob viri huius interitum afflictata, accurrens C tanto impetu hæmorrhoi dorsum calcauit, vt inde huius Serpentis; & Cerastis species obliquè & claudicans reptauerit. Huius fabellæ nemo Priscorum meminit, præter Aelianum, qui omnia ex Nicandro desumpsit. Immò apud eundem Nicandrum Ronsardus quoq; hanc fabulam legisse videtur dum sic cecinit.

Fabulæ narratio.

Quis meminerit huius fabulæ

Non debuisses, Helena, pedibus illos calcans
Renes conquassare, sed perdere prolem.

Ad finem Ardoinus contemplans naturam huius venenosi anguis, ipsam esse in excessu calidam iudicauit; cum huius ictu orificia venarum & meatus totius corporis iam facile aperiantur vt inde sanguis veluti sudor egrediatur.

LOCVS.

D HVNC Serpentem in arenis ægyptijs libenter diuagari inde colligitur; quoniam Celius Rhodiginus monimentis mandauit, quòd Hæmorrhous ideo Thonius à Nicandro fuit cognominatus, quia locis ægyptijs, quibus olim imperauit Thonis, summopere delectaretur. Immò in regionibus etiam Indicis versari non esse absurdum opinamur: cum Diodorus Siculus scriptum reliquerit, in eo tractu Indiæ, quò Alexander Porum persequens, exercitum traiecerat, magnam vim Serpentum stabulari, qui cum essent parui, varietate tamen corporũ distinguebantur: etenim alij æreis virgis specie erant consimiles, alij densam, & hirsutam cristam arrigebant, & talis erat illorum vis morsus, vt percussis citissimam necem afferrent. Verùm si aliquí etiam leuiter lædebantur, grauissimo torquebãtur dolore, & à toto corpore sanguineus quidam sudor dimanabat. Quapropter si huiusmodi Serpentes non erant hæmorrhoi, ijs tamen congeneres esse credebantur. Atsi particularem huius Serpentis sedem inuestigemus: scribebat Aelianus saxorum cauernas ab hac Serpentum specie sũmopere diligi, quod à Nicandro proculdubio desumpsit, qui in Theriacis de peculiari loco hæmorrhoi hos protulit versus, qui latino sermone sic sonant.

Li. 16. lect. Antiq. c. 9.
Hic anguis cur Thonius dictus

Lib. 9. de Anim. c. 43

Cui noscenda sit hic serpens hæmorrhois, audi,
Rimosas colit illa petras sibiq; aspera tecta,
Et modicè pendens facit, inflexumq; cubile.

SIGNA VENENI.

Signa allata à Galeno

L. 9. pharsaliæ.

GALENVS in libro de Theriaca ad Pisonem percussos ad hæmorrhoo in hoc horrendum symptoma incidere pronunciauit: quòd sanguis ab omnibus corporis partibus tanquam pluuia fluere videatur. Id postea eleganter expressum fuit à Lucano his versibus.

Impressit dentes hæmorrhois aspera Tullo
Magnanimo iuueni, miratoriq; Catonis,
Vtq; solet pariter totis se effundere signis
Corycij pressura croci: sic omnia membra
Emisere simul rutilum pro sanguine virus,
Sanguis erant lacrymæ, quęcumq; foramina nouit.
Humor, ab ijs largus manat cruor, ora redundant,
Et patulæ nares, sudor rubet, omnia plenis
Membra fluunt venis, totum est pro vulnere corpus.

Lib. 9. de Anim. c. 43.

Deinde Aelianus prædicto symptomati alia magis peculiaria addit signa: nimirum quòd punctus cyanei coloris in vulnere oritur, patiens stomachi dolore corripitur, deinde oculorum caligine detinetur, & si quæ sint in corpore patientis cicatrices recrudescunt; quę omnia à Nicandro desumpta esse videntur quoniam in Theriacis sic canit.

Protinus horrendos, vbi mordens intulit ictus,
Decolor accurrit species, quędamq; nigredo
Anxia corda dolent, gelidæ sitis ingruit vndę.
Quin & sanguinei prima sub nocte fluores
Ipsis prosiliunt è naribus, auribus, ore,
Vesicaq; simul, quæ sunt in corpore plagę
Rumpuntur, quadamq; cutis fuligine marcet;
Ergo caue, in primisq; suum ne fæmina virus
Inuomat: hæc quoniam diro quem presserit ore
Ignitas queritur gingiuas, atq; per ipsos
Erumpens vngues miro fluit impete sanguis
Et male olente madent fœdi putredine dentes.

Quare ex verbis Nicandri elicimus, quòd inter accidentia, quæ hæmorrhoi morsum concomitantur, primùm recensetur color lęsæ particulæ, quæ ad nigredinem vergens, calorem natiuum labefactatum, & à mala veneni qualitate ferè extinctum arguit. Deinde sequitur dolor cordis, nempè ventriculi: cum Priscos superius stomachi cor appellauerint. Id non fuit ignotum Nicandro, dum verba faciens de aconito canebat.

Os ventriculi aliquã do cor nominatur.

Crassantur circum præcordia summa grauiq;
Errore infestant morsus in corde molestos,
Oreq; ventriculi pariunt sublata patenti,
Quod cor, ventriculi quidam cellamq; vocarunt.

Causa doloris ventriculi.

Cur sãguis manet ab omnibus partibus.

Oritur autem prædictus dolor ab exquisito oris ventriculi sensu ob cæterarum partium anxietatem. Hoc symptoma, crassante pestilentia, obseruatur, dum venenata qualitas prædictæ parti sensim communicatur. Quocirca ventriculus mirum in modum labefactatus suo fungi munere minimè potest: immò vomitus excitatur, & diarhea, retentricè intestinorum facultate debilitata, subsequitur. Item sanguis à cæteris partibus funditur, dum à veneno retentrix membrorum facultas paulatim dissoluitur, & dissipatur. Tandem vulnera iam in patiente consolidata recrudescunt ob nimiam veneni siccitatem: quemadmodum, æstiuo tempore, vrgente insigni siccitate, terram scindi, & rimas fieri contingit. Id autem eo potissimum in loco accidit, vbi antea terra disrupta fuit.

Præterea alia infinita succedunt symptomata, vt difficultas respirationis, vocis pri-

A uatio, & animi deliquium, quæ à nimia sanguinis euacuatione originem ducere possunt. Signa verò quæ narrantur ab Auicenna, Alberto, & Olao magno, dum Afudius, siue Alfodius, & Sabrin mordent, sunt hæc. Porri cutis effundunt sanguinem, vomitus excitatur, venter soluitur, anguli oculorum in tumorem eleuantur, anhelitus impeditur, vrina difficilis redditur, dentes cadunt, & tandem interit aeger. quæ signa à symptomatibus morsu hæmorrhoi genitis discrepare haud quaquã videntur. Quamobrem Matthiolus in Commentarijs ad Dioscoridem, ex prædictis omnibus concinnatũ quasi epilogum assignat, dum inquit: In morsu hæmorrhoi color loci percussi fit cruentus, ex quo ab initio nihil, præter aquosum quoddam, effluit; ventriculus dolore afficitur: deinde sanguis non solum ex foraminibus morsus, sed etiam ex naribus fluit: spirandi difficultas subsequitur, & si quæ in corpore obductæ fuerint cicatrices, recrudescunt. In morsu fœminæ, scilicet hæmorrhoidis, anguli oculorum, & radices vnguium sanguinem fundunt: immò sanguis ab omnibus corporis meatibus manat, & tandem dentes, putrefactis gingiuis, excidunt.

L.6.c.50.

Signa morsus hæmorroidis.

B

MEDELA.

MORSVS hæmorrhoi, & dipsadis, nonnulli immedicabiles esse arbitrantur. Alij tamen ad communia ictus serpentum præsidia confugiunt: alij partem læsam prius scarificatam ferro candenti, inurunt: alij partem immediatè præcidunt; deinde cataplasmatis validè attrahentibus vtuntur. Itaq; in hoc casu prima facie præscribenda sunt medicamenta, quæ sanguinem vndequaq; implacabiliter dimanantem supprimere possint: nam Dioscorides plagæ imponit emplastrum ex folijs vitium coctis, & vnà cum melle tritis: postmodum portulacam cum polenta commendat, antequam vrina cruenta prodire incipiat. Matthiolus in Commentarijs ad Dioscoridem, allium deuorandum, & vinum dilutum exhibet, vomitum prouocat, & theriacam præscribit: vulnus aqua frigida abluit, & demùm regionem vesicæ spongijs calidis fouet. Paulus Aegineta caput hæmorrhoi crematum in vino potandum præbet: postmodum allium cum vino, & oleo necnon vuas passas minimè improbat.

Quæ medicamẽta primo præscribantur.

L.6. c.50.

C

Auicennas, præter medicamina præscripta, In primis sanguinem coercentia, vt farinam hordei cum vrtica, & albumine oui subactam memorat: deinde semen raphani cum vino, succum papaueris, cum radice lilij cælestis, necnon emplastrum, cum farina hordei, arnoglossa, & gallis summoperè extollit. Celsus tam in ictu Cerastis, quàm Hæmorrhoi, & Dipsadis, asphodellum arefactum, ad fabę aegyptiæ magnitudinem, tradit: tum trifolium, mentastrum, costum, cassiam, & cinnamomum præscribit Plinius scriptis mandauit mustum serpentibus, sed præcipuè hæmorrhoidi, & salamandræ aduersari: deinde vitellum oui in hoc casu summoperè probat; quamuis Dioscorides hanc virtutem albumini potissimum attribueret. Rursus flores, & mora rubi, ex Plinio, huic morsui non vulgariter prodesse possunt. Demùm non est omittenda portulaca syluestris, quam nonnulli peplium vocant: hæc enim, ad mentem Plinij, sagittarum venena retundit, & in cibo sumpta, & ictibus superposita, virus serpentum, sed præcipuè hæmorrhoidum, & presterum superat. Si desideratur herba, eius semen simili facultate præditum esse Plinius testificatur.

Medicamẽta ab Auicenna præscripta.

Albuminis oui virtus.

D

DE SEPE. Cap. VI.

ÆQVIVOCA.

L.20.c.18

CVM Ambrosius Pareus hunc Serpentem Hæmorrhoo persimilem, & obliquè incedentem, pronunciauerit iuri consonum esse iudicauimus, huius bestiæ historiam hoc in loco exarare. Verùm hoc nomen inter vocabula ambigua est collocandum; nam in primis apud Hesychium, & Varinum leguntur σῆπες ζῶα ἑρπετα, ἢ ὄφεις nec prȩter rationem: quandoquidem Seps in lacertarum numero, & in Serpentum genere, recensetur. Nicander enim Sepa pusillo corpore, exiguis lacertis non dissimilem esse statuit; alibi verò inter mortiferos angues enumerauit. Ab hac sententia Dioscorides F non recedens, post lacertas, Sepis, & corpore, & forma eis similis meminit: deinde ab eodem Dioscoride alibi inter genera viperarum Seps connumeratur, dum acetum mulsum aduersus ictum huius Serpentis commendatur. De lacerta chalcidica quȩ e- tiam Seps cognominatur, plura legenda sunt in historia Quadrupedum ouiparorum. Aelianus quoq; sepis Serpentis meminit, & capite subsequenti idem nomen lacertȩ chalcidicȩ conuenire astruit: cum aereis quibusdam virgis insigniatur, & putredinem mordendo, ritu Sepis Serpentis, membro percusso afferat. Alioquin Seps à Nicandro pro quocumq; Serpente malefico vsurpatur dum in Theriacis sic canit.

Lib.2. *Lib.5.* *L.1 cap. 6.* *Li.9.c.54.*

Seps dicitur quilibet Serpens maleficus.

Præterea candens niue, & asper vepribus othrys
Rufis reptilibus scatet, & caua vallis, & altæ
Ac rigidæ, salebris rupes, nemorosaq; saxa
Quà sitibundus, & haud apparere colore G
Visus seps habitat, seps semper concolor illi
Quæ sub fossa tenet tecta, atq; cubilia terræ.

Doctissimus vir Greuinus, per Othrym Grȩcię montem, à Nicandro quoscumq; montes à Serpentibus habitatos, & per vocabulum Sepis, omne Serpentum genus intelligi voluit. Itaq; nomen hoc conuenit Serpenti, de quo in prȩsentia disseritur, conuenit lacertȩ chalcidicȩ, de qua suo loco actum fuit; item quibusdam Insectorum generibus; cum hȩc omnia animãtia septicam facultatem participent. Siquidem apud Arnoldum, quoddam exiguũ apis genus seps nominatur, & apud Plinium quædam millipedæ species: scribebat enim è vermibus terrȩ quemdam esse pilosum, multis pedibus refertum arcuatim repentem, tractuq; se contrahentem oniscon Græcis nuncupatum, aliud verò huius generis Insecti est, quod non arcuatur, sepa Grȩci, alij autem scolopendram minorem, & perniciosam appellant.

Seps est lacertæ species.

Seps Insecti genus.

Insuper apud Hippocratem Seps tuberculi pestilentis nomen est, quia erodendo partem, maximam putredinem generet. Alibi quoq; pustulam sepa dictam memorat. Phanias etiam, vt citat Athenæus, hæc scribit. Κατὰ δὲ τὴν, αὐτῆ τῆ σπέρματος φύσιν, ὁ καλύμενος σὴψ, καὶ τὸ τῆ σαφυλίνȣ σπέρμα. Vnde aliqui colligunt nomen sepis cuidam etiam plantȩ competere posse. Aliter Seps, vel Sepes fȩminini generis quodcumq; denotat obstaculum, quod in agros vel hortos ingressum prohibeat. Cæterùm quia H hoc animal non solùm Sepis, sed etiam Sepedonis nomine decoratur, aduertendum est hanc etiam vocem æquiuocatione laborare; cum σηπεδὼν apud Græcos primum exponatur putredo, deinde Serpens, de quo in præsentia agitur, quoniam partem dente percussam insigni putredine afficiat. Quamuis Author Thesauri linguȩ græcæ scripserit σηπεδόνα esse lacertæ genus, sed perperam: quandoquidem nomen Sepis tantummodo ad significandam lacertam chalcidicam vsurpatur. Verum quidem est quòd Cælius Sepedones vlcera putrescentia appellauit: immò apud Pollucem σηπεδὼν significat vlcus os potissimum infestans; ita ut dentes, & ossa interdum summoperè vexet. Deniq; Celsus apud Hippocratem σηπεδόνες cancros interpretatur.

Li.3.Epid. sect.3. *Li 6.Epid. sect.8.* *Lib.9.*

Seps vel Sepes fæminini generis quid denotet.

Sepedones vlcerũ species.

SYNO-

A

SYNONYMA, ET ETYMVM.

PETRVS Crinitus, in libro de honesta disciplina, reperiri tradit in veterum monimentis hæc nomina in numero singulari vsurpata, scilicet canes, plebes, & his similia, veluti etiam sepes animal apud Virgilium, annotante Ausonio: cum alioqui à Marco Tulio Cicerone Seps dicatur. Græcis σὴψ fœminini generis: quamuis sæpè sæpius à Theophrasto, & Nicandro genere masculino inflectatur. Scholiastes Nicandri hunc Serpentem σῆπα nominari putat παρὰ τὸ σήπειν τοὺς πληγέντας (σῆψις enim putrefactio exponitur) quoniam ab hoc animali pars percussa illicò putrefiat. Vnde Ambrosius Pareus iuremerito promulgauit hanc Feram tali nomine donari, quia morsu subitam inferat putredinem. Itaq; Latini hunc Serpentem, ex Scaligero, non iniuria, B Putriam indigitarunt. Aliter etiam hæc Fera σηπεδὼν, idest Sepedon appellatur; & quamuis Nicander diuersis in locis Sepis, & Sepedonis meminerit: nihilominus Seps, & Sepedō tanquàm synonyma denotant illam Feram, cuius historiam in præsentia examus: tum quia descriptiones Sepis, & Sepedonis inter se discrepantes apud Nicandrum non inueniuntur; tum etiam quia symptomata morsus Sepis recitata ab Aetio conueniunt cum accidentibus ictus Sepedonis, quę Nicander recensuit. His addamus, quòd Plinius de alio Serpente, quàm de Sepedone non disseruit, & Dioscorides nisi de Sepe verba fecit.

Seps morsu subitam infert putredinem.

Putria animal quod sit.

Seps, & Sepedò idem sunt.

L. 9. c. 53.

Aelianus quidem duo constituit distincta capita, in quorum altero de Sepe, & in altero de Sepedone pertractat: Verùm si diligentius animalis vtriusq; colores ab Aeliano assignatos, & morsus symptomata contemplemur; proculdubio eadem esse comperiemus, ex quibus omnibus Sepem, & Sepedonem vnum, & idem animal esse coniectamus. Præterquamquòd grauissimi authores, vt Gesnerus, & Greuinus Sepa, & Sepedonē esse synonima minimè dubitant. A veritate quidem alienum esse opinamur, quod Matthio- C lus, ex mente aliquorum recitauit; dum Sepa cum Ceraste eumdē Serpentem esse scriptis mādarunt. Postmodū Selsir, & Helsir nomina sunt arabica hunc Serpentem indicantia: quoniam Auicennas de serpente putrefaciente agens, prędictis nominibus vtitur. Spectaficus verò Sepedon Alberto esse perhibetur, vt notauit Gesnerus. Demùm Bellonius refert, quòd hodie in Græcia circumferuntur huiusmodi voces, Sapidi, & Sapiti, quæ à Sepe Antiquorum detortæ videntur, quibus Sepa, vel anguem illi congenerem designare nituntur.

Nomina Arabica, & barbara Sepedonis.

DIFFERENTIÆ.

AD vnum, & idem genus Sepa, & Sepedonem reduci, aliqua tamen ratione inter se distingui multi voluerunt: quoniam ambo hi serpentes partē morsu læsā insigni putredine vitient; distinctionē verò ratione D coloris obseruarūt, nixi authoritati Scholiastis Nicandri, qui Sepi vnicū colorē coccinū, Sepedoni autē diuersos colores assignat: immò in varios colores pro diuersitate coloris loci, transmutari astruit. Verumtamē ex verbis Nicandri conijci ēdū est, ipsum noluisse intelligere de colore Sepedonis, quòd Scholiastes expressit; vt paulò inferius in descriptione huius Serpētis disseremus: quoniā ad mentē clarissimorū virorū Sepedonē à Sepe minimè discrepare opinamur.

Scholiastes Nicādri separat Sepedonē à Sepe ratione coloris.

Obseruamus quidē in iconibus huius animalis differētiā penès caudā; cū Pareus hūc serpentē cū cauda obliqua ad instar caudæ suis delineet. Aetius verò, ex Matthiolo, similē caudā nō describit. quapropter ambas icones ante legentiū oculos representare libuit. Præterea Aristoteles meminit cuiusdā pusilli anguis, quē aliqui sacrū vocāt, & cæteri Serpentes, etiā permagni eū vitant: hic quicquid momorderit, continuò putrescere asserūt: quamobrē ad Sepedonis genus quodāmodo referēdū esse videtur. Aristoxenes, etiam ex Aeliano, tradidit virū quēdā nullo morsu, sed solo serpentis tactu perijsse, & veste patientis paulò post putruisse. Id indicat temperaturam illius serpentis à natura Sepedonis non valdè discrepasse.

Differētia penès caudam.

Lib. 8. de Anim. c. 7.

Seps

Sepis Serpentis effigies ad mentem Parei.

Seps Actij ex Matthiolo.

DESCRIPTIO.

CVM Auicennas insolenti oratione Serpentem Selsir describit, ei caput latum, collum paruum, caudam breuem, & ventrem rotundum attribuit: deinde tergus lineis diuersi coloris variegatum cõsiderat. Aetius verò hoc animal longitudine duorum cubitorum tardi incessus, capite amplo, ore acuto refertum, & albis notis maculatum contemplatur. Pariter ex Volaterrano, Seps colorem, quem attigit, reddit, quatuor

Selsir Auicennæ.

E

tuor recuruis dentibus armatur, & quem petit morsu, exanimat. Itaq; præter caput, quod magnum est, paruus anguis quoad reliquum corpus potest nuncupari: quamobrem Lucanus aliquando paruum, & aliquando exiguum Serpentem appellauit. Reusnerus quoque in Paradiso poetico meditans formam, & naturam huius Feræ sic canit.

Li. 9. Pharsal.

Grande caput, breuior dum currit, cauda videtur
Sepedonis, tabem morsibus ille facit.

Omnes tamen authores descriptionem huius Serpentis à Nicandro poeta antiquissimo mutuasse videntur, cuius carmina in latinum sermonem translata sunt hæc.

Iam quæ Sepedonis species sit, qualeq; corpus
Accipe diuersa tractum ratione figurat.
Quin etiam mutilæ nulla insunt cornua fronti,
Et color hirsuti, qualem est spectare tapetis.
Grande caput, breuior, dum currit; cauda videtur:
Quam tamen obliquo maiorem tramite ducit.

F

Idcircò ex doctrina Nicandri colligendum est Serpentem hunc carere cornibus, & varijs coloribus, instar tapetis, ornatum incedere. Quamuis Scholiastes græcus Nicandri hunc colorem coccineum interpræteur: cum tapetes multi hoc colore infecti conspiciantur. Nihilominus credendum est Nicandrum intelligere voluisse hunc Serpentem varijs coloribus instar tapetum, à natura fuisse decoratum: cum tapetia diuersis coloribus picta, vt plurimum fabrefiant.

Tapetũ color qualis esset.

At doctissimus Greuinus Sepis colorē pallidum esse autumat: propterea quod Athenæus, citans antiquissimum poetam, mulierem timidam tapetis colore esse scripserit: nam pallor metum statim concomitatur. Hincq; antiquos tapetes pallido colore infectos fuisse credit; hancq; opinionem à veritate alienam esse non arbitratur; quoniam Ætius, vt superius annotatum fuit, hanc bestiam multis notis albis respersam esse tradidit. Præterea Nicander in descriptione huius Setpentis admonet non facilè comprehendi posse lõgitudinem, vel breuitatem caudæ; cum illam, instar caudæ suis, intortam gerat. Aelianus autem, versibus Nicandri perperam expositis, obliquitatem caudæ, toti copori Serpentis attribuens, incessum obliquum huic animali assignauit. In eumdem errorem incidit Pausanias, qui memorans interitum Ægypti Arcadiæ Regis à Sepe interfecti, hunc Serpentem minimè viperæ similem, cinerei coloris, maculis varium, lato capite, angusta ceruice, aluo maiori, cauda breui, & obliquo incessu, instar cancri; qui gressus Cerasti etiam proprius esse perhibetur. Ex quibus Pausaniæ verbis obliquitatem incessus huius animalis colligimus, quam Nicander soli caudæ animalis assignauit. Ideoq; cum Nicander, in describendis cunctis Serpentibus summam diligentiam adhibuerit, eius potius opinioni, quàm sententiæ Pausaniæ adhærendum esse existimamus.

L. 1. de Venen. c. 13.

G

Li. 15. c. 8.

Gressus huius Serpentis qualis.

NATVRA, ET LOCVS.

H

HOC animal à natura tam validum sibi comparauit virus, vt morsu illud imprimens, patientem illicò tabe destruat. Et licèt, quoad molem corpoream, parua sit Fera, ingens tamen quoad vim veneficam poterit appellari. Id præstitit Baptista Mantuanus, quando cecinit.

Venenũ Sepis quale.

Mole breuis Seps peste ingens, nec viscera tantùm,
Sed simul ossa vorans.

Quamobrem Isidorus optimo iure hanc bestiam tabificam aspidem indigitauit: cum morsibus hominem statim consumat; itaut totus in ore Serpentis liquefiat. Optima igitur de causa Lucanus de hac Fera sic canebat.

Tabifica aspis qualis Serpens.

Ossaq; dissoluens cum corpore tabificus Seps.

Auicennas autem de temperatura Selsiris sermonem habens, venenosam, & valde calidam esse statuit: hac de causa Georgius Pictorius, & ipse calidum huius Serpentis meditans temperamentum, iniurias hyemis ab ipso non formidari canebat hunc in modum.

Hic

Hic hyemis calidus frigora nulla timet.

Quòd autem naturalem gressum obliquum instar Cerastis habeat, vt Pausanias in Arcadicis recitauit, in præsenti non disputabimus: cum superius nostram sententiam retulerimus: regiones tantummodo, quas libenter incolit hæc Fera, manifestabimus. Auicennas igitur loquens de Serpente Selsir putrefaciente, in Regionibus Assem, nimirum Syriæ stabulari tradidit. His addamus quod etiam in Peloponesi Regione, & potissimum in Arcadia diuagatur: cum in historijs Pausaniæ legerimus Ægyptum Elati filium, & Arcadiæ Regem incautum ab hoc animali confectum fuisse.

Gressus qualis sit huius Feræ

Loca libenter habitata ab hoc Serpente.

SIGNA VENENI.

MORSVM huius Serpentis, ex Auicennâ, apostema acerbissimo iunctum dolori concomitatur: deinde capillorum defluuiuum, & putrefactio totius corporis sequitur. Verùm, ad mentem Aetij, primum ex vulnere manifestus sanguis, & paulo post sanies graueolens dimanat: tumor, & dolor consequitur: partes putrefactę dealbantur, & totum corpus vitiligine affectum esse videtur. Hæc signa ex Nicandro proculdubio desumpta fuisse, infrascripta carmina docent, quæ sunt huius tenoris.

Quod fit ab hoc vulnus, magnos nocuosq; dolores
Excitat, interimens, quia fundit, & ipse venenum,
Quo sata marcentes tabes depascitur artus;
Indeq; siccata resolutus pelle capillus
Spargitur, & volitans candentis pupus acanthæ
Præterea fœdum turpi vitiligine corpus,
Et veluti vrenti maculas à Sole videre est.

Itaq; inter symptomata huius morsus à Nicandro recitata primùm reponitur dolor vehementissimus propter qualitatem veneni maximè putrefacientis. Postmodum pili defluunt; quoniam virus non solum per intimas, sed etiam per extimas disseminatum partes, pilorum radices corrodit atq; corrumpit; indeq; totam occupans cutim, illam subalbam reddit; quod vitium à Græcis ἄλφος, & à Latinis vitiligo appellatur. Præter hæc symptomata, Aetius postea addebat sanguinem primò à vulnere manantem, quod signum omnibus ictibus venenosis commune est: quamuis paulò post sanies tetri odoris fluat ob insignem putredinem, quæ breui temporis tractu, vniuersum corpus ita occupat, vt tota caro putrida reddita absumatur. Id diligentissimè expressit Lucanus quando cecinit.

Cur pili cadat in morsu huius serpentis.

L.9. Pharsal.

Mors erat ante oculos, miseriq; in crure Sabelli
Seps stetit exiguus, quem flexo dente tenacem
Auulsitq: manu, piloq; affixit arenis
Parua modo Serpens, sed qua non vlla cruentæ
Tantum mortis habet; nam plagæ proxima circum
Fugit rapta cutis, pallentiaq; ossa retexit:
Iamq; sinu laxo nudum est sine corpore vulnus
Membra natant sanie, suræ fluxere, sine vllo
Tegmine poples erat, femorum quoq; musculus omnis
Liquitur, & nigra distillant inguina tabe,
Dissoluit stringens vterum membrana, fluuntq;
Viscera, nec quantum toto de corpore debet
Effluit in terras, sæuum sed membra venenum
Decoquit; in minimum mors contrahit omnia virus
Vincula neruorum, & laterum contexta, cauumq;
Pectus, & abstrusum fibris vitalibus omne
Quicquid homo est, aperit pestis, natura profana
Morte patet; manant humeri, fortesq; lacerti,
Colla, caputq; fluunt: calido non ocyus Austro
Nix resoluta cadit, nec solem cera sequetur.

Parua

Parua loquor, corpus sanie stillasse per vstum
Hoc & flamma potest, sed quis rogus abstulit ossa;
Hæc quoq; discedunt putresq; secuta medullas
Nulla manere sinunt rapidi vestigia vati
Cinypheas inter pestes tibi palma nocendi est;
Eripiunt omnes animam, tu sola cadauer.

Præterea quando à Nicandro in Theriacis σὴψ δίψιος fuit appellatus: Scholiastes græcus addit id forte à Nicandro fuisse scriptum, quoniam ὁ ξηρὸς, ὁ ποιῶν δίψαν τοῖς δακνομένοις, vel ob ariditatem, vel quia percussis sitim afferat. Quod vtrum verum sit necne, liquidò non constat: omnibus quidem est manifestum, ob veneni malignitatem, spiritus non solùm dissipari, sed totum etiam corpus, tanquam ab igne consumi, quod non modò à veneno huius Feræ, sed ab omni quoq; putredinis genere, materiæ venenosæ coniuncto oriri potest. Id in pestilentia frequentes pluuias concomitante obseruatum fuit: tunc enim particula bubone pestilenti, vel anthrace occupata, tanta putredine afficitur, vt totum membrum vnà cum vita absumatur, & pereat. Id Hippocrates post annum pluuiosum accidisse recitauit.

Veneni malignitas qualis.

L. 3. Epid.

MEDELA.

MORSIBVS Sepis, vt voluit Dioscorides, non solum portulaca, & acetum mulsum prosunt, sed etiam meconium, & ixia medentur. Auicennas verò pręsidia ictibus viperarum conuenientia commendat, deinde symptomatibus occurrendum esse asserit. Plinius corticem, & baccas lauri, in Serpentum veneno profligando, sed potissimū in morsu Sepis, Dipsadis, & viperæ adhibet: item oximel aduersus eiusdem Sepis ictus præscribit: immò salsamētorum nempè piscium salsorum cibus ab ipso probatur, dummodo à patiente sumptus, subinde vesperi vomitu reijciatur; quandoquidem percussus à Chalcide, Ceraste, & Sepe, summopere adiuuatur. Aetius in hoc casu confugit ad illa remedia, quę ab eodem in morsu viperæ, cerastis, & ammodytis probata fuerunt: præterea portulaca, & vinum myrrites laudatur: item spongiam aceto calido imbutam morsui applicat, nec non butyro, cum melle mixto læsam particulam linit, & paleas exustas imponit. Demùm, ex Paręo, ijs omnibus antidotis vtendum est, quibus vipereum venenum superatur.

Salsamēta venenis resistunt.

Aetij remedia.

DE ASPIDE. Cap. VII.

ÆQVIVOCA.

CVM in capite antecedenti, Aspidis mentio sæpius facta fuerit: Isidorus enim sepa tabificam Aspidem appellauit; deinde ex nonnullorum sententia, vt inferius adnotabimus, non solum seps, de qua superius egimus, sed etiam hæmorrhous, & alij huius generis serpentes, venefica vi, celerem interitum afferrentes, ad Aspidē tanquam ad proprium genus (quamuis perperam) reducuntur. Quocirca hoc caput historiæ Aspidis destinauimus. Verùm ne ambiguitas nominis huius Feræ lectores in errorem inducat, aduertendum est, quod ἀσπὶς, nempe aspis, apud Græcos propriè scutum rotundum, & in longitudinem minimè extensum significat: ideoq; Eustathius hoc nomen ab α particula priuatiua, & verbo σπίζω nimirum extendo deriuat; quoniam hoc scuti genus artifex ad speciem rotundæ, & non oblongæ figuræ fabrefecerit. Scholiastes verò Aristophanis nomen Aspidis nempè scuti ab aspide animali deducit; quandoquidem hoc animal instinctu quodam naturali ductum in orbes multos, ità conuolutum dormit, vt scutum rotundum repræsentet. Alioquin Aspis insula in Mari Lycio à Plinio memoratur. Item Aspis est Promontorium ad formam clypei à natura fabrefactum,

Ambiguitas nominis est tollenda.

Aspis scutum significat.

Aspis Insula.

L. 5. c. 13.

A factum, Africæ litora opacans, cum vrbe eiusdem nominis, quæ Latinis clypea nuncupatur. Huius etiam meminit Silius Italicus hoc versu.

In clypei speciem curuatis turribus Aspis.

Cosura etiam insula ante Aspidem sita, Carthaginensem vrbem, quam clypeam vocant, à Strabone celebratur.

Aspis vrbs.

Lib. 5.

SYNONYMA, ET ETYMVM.

ASPIS, vt ex scriptis Isidori colligere possumus, nomen proprium ab aspergendo sortita est: propterea quod venenum quodammodo morsu aspergat. Quamuis, secundùm Arnoldum, ab asperitate cutis cognominetur. Alij nixi Auicennæ authoritati ab aspiciendo, aspidem indigitarunt: cum Auicennas scriptum reliquerit, quòd aspides acutissimo intuerentur lumine, nisi eorum oculi à quibusdam caturunculis B comprimentibus impedirentur. Alij nomen huius animalis ab aspide, nimirum à clypeo deriuant, quoniam hæc Fera instinctu quodam naturali ducta, statim atq; aliquem senserit strepitum, somno excusso, se se in orbem contrahit, atque ex medijs spiris terribile caput attollens, aspidem, nempe rotundi clypei formam exhibet. Verùm si rem accuratè perpendamus, ἀσπὶς est nomen græcum, à Latinis tamen vsurpatum: vnde Scholiastes Aristophanis dici existimat ἀπὸ τῦ, α, ἐπιτατικῦ μορίυ, καὶ τῦ σπίζω τὸ ἐκτείνω, διὰ τὸν ὀξὺν ἀυτῦ συρίγμος, ἢ διὰ τὸ τὸν σώματος ἀυτῦ μῆκος. nimitū ab, α, particula intensiua, & verbo σπίζω, quod extendere significat, propter acutum ipsius sibilum, aut propter eius corporis longitudinem. Cæterùm hæc Fera à doctissimo Quatramio Marassus, & vipera nominatur, cum ritu viperarum catulos pariat. Alioquin ratione loci, Serpens Niliaca, & Aegyptia propriè dicitur, ideoq; secundùm Ouidium, Serpens vocatur peregrina: cum Aegypto tātùm sit peculiaris. canit enim Poeta hunc in modum, quando de mysterijs Isiacis verba facit.

Vera huius animalis etymologia.

Marassus, & vipera dicitur.

Lib. 9. Metam.

Plenaq; somniferis Serpens peregrina venenis.

Serpens peregrina qualis.

C Hanc etiam ob causam, Propertius appellauit aspidem sacrum Colubrum, quoniam in simulacris Isidis adhiberetur sic enim canit.

Lib. 2.

Brachia spectaui sacris admorsa colubris.

Si nomen hæbraicum aspidis inquiramus: legemus in textu hæbraico Deuteronomij. Pethen, quam vocem pro aspide interpræantur: pariter apud Psalmographum in codice hæbraico, vox Akschuh, à multis aspis, vel species aspidis exponitur: propterea quidam hanc aspidem ptyadem esse asseuerant. Item apud Esaiam, & Ieremiam, vocem Zipheoni, Interpræes aspidem, vel Regulum vertunt. Albertus, ex Auicenna, aspidem reddit Hasyos; quamuis alij Hascos scribant. Similiter apud Albertum, Aruncus Serpens fortè erit aspis chelidonia dicta, quæ ab eodem hirundo nuncupatur: cum Athaes Aspis sit diuersis insignita coloribus. Italicè dicitur aspide. Bononiensibus Magarasso, loquendo tamen de aspide nostrate. Hispanicè Biuora, Gallicè Vn aspic. Germanicè Ein schlang genannt.

Cap. 2.

Psal. 140.

Cap. 59.

Cap. 8.

Nomina Hebraica, & Arabica Aspidis.

D

DIFFERENTIÆ.

ÆLIANVS monimentis mandauit aspidum genus in sexdecim species ab Aegyptijs distribui solere: sed posteà quæ, & quales nam sint huiusmodi differentiæ, non explicauit. Solinus & ipse plures, diuersasq; huiusmodi animalis species (quamuis perperam) constituit. Etenim Dipsadem inter species aspidis collocat; cum tamen Dioscorides, Lucanus, & alij authores non proletarij Serpentem Dipsadem ab aspide valdè discrepantem esse statuant. Lucanus enim sic canit.

Species Aspidis ex Solino.

——— *stabant in margine sicca,*

Aspides, in medijs sitiebant Dipsades vndis.

Ideoq; colligendum est ex verbis Lucani, inter aspidem, & Dipsadem maximam cadere dif-

re differentiam: quandoquidem ex illius sententia, altera species terrestris, altera aqua- E
tilis esse perhibetur: neq; officit Galeni, & Aetij opinio, qui triplicem aspidum consti-
tuentes speciem, vnam terrestrem nominant; cùm illo in loco, terrestris, non ad dif-
ferentiam aquatilis nuncupatur, sed dicitur aspis terrestris, quia in locis mediterraneis
versetur: cum alia species chelidonia dicta circa ripas Nili libenter stabuletur. Præte-
rea Solinum secutus Isidorus nō solum hæmorrhoum ad genus aspidum reducit, sed et-
iam Presterem, & Sepa aspidem tabificam appellat. Immò prædicti authores ab effectu
nocendi, has species inter se discriminant: propterea quòd Dipsadem siti, & Hypnalem
somno interimere asserunt; quoniam Hypnalem speciem aspidis somno necantis esse
arbitrantur: cum tamen hæc vox (hypnalis) non speciem, sed epitheton aspidis de-
notet. Licèt apud Lexicographos græcos legatur ὑπναλὴ species aspidis somno necan-
tis. Albertus meminit hippupici, additq; esse illam aspidis speciem, cuius morsu sua-
uis sequitur interitus. At Nicolaus Leonicenus hippupicem pro hypnali intelligen-
dum esse tradidit.

Differētia aspidū terrestris, & aquatilis non admittitur.

Hypnalis an sit species aspidis.

Alij, ratione coloris, has Feras inter se distinguunt. Pausanias atro colore, & Olaus F
magnus cinereo aspides refertas esse narrant. Cæterùm non modo nigras, & cine-
reas, sed fuluas quoq; in agro Bellunensi Pierius se conspicatum fuisse testatur. Insu-
per alij aspidi chelidoniæ colorem hirundinis, Ptyadi cinereum, & viridem assignant.
Demùm aspidi terrestri, vt plurimùm, colorem cineris attribuunt, quamuis subuirides
etiam reperiantur. Nicander quoq;, qui vnam tantùm agnouit aspidem, in colore va-
riam constituit, dum aspidem ciueream, luteam, fuliginosam, & nigram esse promulgat.

L.14.Hierogl.

Colores aspidum quales esse debeant.

Strabo, ratione magnitudinis, duas ægyptiarum aspidum differentias esse astruit:
nam alteram spithamæ duodecim digitorum longitudinem continentis esse, hancq;
breuiorem, & morsu ὀξυθανατωτέραν nempè feraliorem esse fatetur; hæc species cum
aspide chelidonia Aetij conuenire videtur: siquidem prædictam longitudinem non ex-
cedit, & celerem percussis interitum affert. Deinde Strabo alteri speciei ὀργυιαν men-
suram inter ambas manus extensas contentam assignat; vlnam Latini dicunt. Quare
hæc aspidis species, vel ad chersæam, vel ad ptyadem referetur: nam Strabo, cum duas G
tantùm huius Serpentis species agnouerit, ptyadas cum chersæis confundere videtur.
Nicander verò, quoad magnitudinem, vnam tantummodo aspidem agnouit, cui μῆκος
ὀργυῆ πετρίτον tribuit. Quocirca mirum non videbitur, si nonnulli authores, Feras hu-
ius generis quinq; cubitorum obseruauerint.

Aspis chelidonia, cuius sit longitudinis.

Aspis Nicandri, cuius sit magnitudinis

In quadam etiam Ciuitate Cypri, vasti serpentes (Cuffi dicti) versantur, qui aspides
perperam cognominantur: carent enim illis conditionibus, & notis, quę in legitimis
aspidibus obseruantur. Immò in Calecuth etiam, authore Ludouico Romano, magni
angues diuagantur, inter quos sunt, qui ad illius mentem, magnitudine aspidem reprę-
sentant: modò ambigimus, an veræ aspides esse possint. Si confugiamus ad Dioscori-
dem, is vnam tantùm aspidem describit: etenim quas hodie vulgus nuncupat aspides,
nullis ferè gaudent notis, quas Prisci suis aspidibus attribuebant; anteriorem enim
partem erigebant, & collo erant tumido, quemadmodum in tabula Isidis pingebantur.
Bellonius conspicatus est apud Brutios in Italia, serpentem, habentem in fronte cal-
lum instar tuberculi, huncque aspidem veterum esse existimauit. Galenus autem in li- H
bro de theriaca ad Pisonem, tria aspidum genera assignat: cum quędam apud eumdem
χερσαῖοι cognominentur. Primitus χερσαῖος
χερσαία, quædam χελιδωνία, & quædam πτύαδες
Græcis exponitur terrestris, ideoq; sic nuncupatur illa species aspidis, quæ loca incolit
mediterranea. Item χελιδὼν hirundinem significat; quare quædam aspis colorem hi-
rundinis æmulans chelidonia nominatur. Demùm quoniam πτύω est verbum græcum,
quod spuere significat, hinc πτυὰς sputatrix exponitur, estq; species quædam aspidis ab
inspuendo veneno ita nuncupata. Et quamuis Ammianus quamdam aspidis speciem
aquatilem constituere videatur, dum inquit. *Quas omnes serpentes magnitudine, & de-
core aspis facilè supereminens, nunquam sponte sua fluenta egreditur Nili.* Nihilominus hic
author fortè per flumen Nili, regionem Aegypti, quam alluit Nilus, intelligere voluit:
nam si aspidem in vndis Nili morantem intellexisset, à veritate valde declinasset: cum
alij authores superius memorati, terrarum, & non aquæ incolam aspidem esse statuant.
Aetius prædictis nixus fundamentis retulit apud Ferarum scriptores, tres aspidum
differentias obseruari, nimirum terrestres, in mediterraneis commorantes locis, cheli-
donias

L.5.Nauig cap.21.

Lib.3.ob.c.51.

Cap.8.

Species aspidum secundū Galenum sūt tres.

Etymū nominū specierum aspidis.

Li.20.c.2.

L.13.c.20.

R

A donias circa Nili ripas latibulantes, & ptyades, quæ sputo venenato animalia inficiunt. Terrestres minores prædicat, cum longitudinem quinq; cubitorum æquent, chelidonias colore nigro, & albo refertas delineat: ptyades verò cinereo colore, viridiq; ad aureum declinante conspersas describit.

Ponzettus quoq; aspidem primò siccam, & longiorem, necnon oculos, instar acceʃi carbonis, micantes habentem exhibet: deinde aliam caput eleuantem, & constrictis dentibus sputum venenosum eiaculantem: tertiam hirundinem ob coloris similitudinem, cognominat. Harum igitur specierum icones, ad mentem Greuini ante oculos legentium repræsentare non piguit. His addere etiam libuit duas aspidum icones, quarum altera alio nomine parua vipera vocatur, estq; coloris ferruginei, altera verò colore subuiridi maculoso est insignita, & interdum in nostris etiam regionibus reperitur, vulgoq; *aspido tormento* appellatur; quoniam morsu forsitan tormentum, & cruciamentum, non autem interitum hominibus afferat.

Tres aspidũ species describuntur.

Aspido tormento qualis.

Legimus in historijs, apud Chiribrehenses diuagari aspides caudæ aculeo ferientes: B immò caudæ cuspide ab Incolis sagittæ imbuuntur, vt vulnerando lethaliter feriant. Villa quædam Bononiensis secus valles sita, & *Malalbergo* nominata scatet copia aspidum varijs decoratarum coloribus: *Magarasso* vulgo dicuntur, qui dentibus vulnerant, & oblongo caudæ aculeo ferirenituntur. Villici ab his saucij partem tumefactam ligant, deinde leuibus adhibitis præsidijs tridui spatio liberantur. Quamobrem hæ aspidum species cum aspidibus ægyptiacis minimè conuenire dicuntur: quemadmodum superius etiam adnotauimus.

Aspides nostrates vbi.

DESCRIPTIO.

GLOSSA in vigesimum caput Iob, aspidem paruum esse serpentem, viperaq; prolixiori corpore diuulgat. Belluacensis hanc Feram cæruleo colore exornatam describit; eiq; dentes longos, & extra labia exporrectos, ad instar dentium apri, assignat. C Plinius in hoc Serpente, duos dentes in parte superiori, dextra, læuaq; more tenuis fistulæ perforatos, venenumq; ritu aculei scorpionum, infundentes perpendit. Agricola in libro de Animalibus subterraneis duo in hac Fera, nempè tetrum odorem, necnon longitudinem, & crassitudinem mediocris anguillæ meditatur. Quamuis, vt notat Edoardus Vuotonus, longitudo horum animalium interdum sit orgyiæ, nempè senum pedum, & latitudo, quanta est venabuli, quo venatores ad tauros, leonesq; conficiendos vti solent. Aelianus, prolixiori oratione, aspidis descriptionem ante mentis oculos repræsentare conatur, dum hoc animal squamis rubentibus horrere, tractibus tardis incedere, somniculosis oculis innuere, geminas carunculas callo valdè similes in fronte gerere, ceruice squalida turgere, & in obuios, aut viatores anhelando virus ab ore emittere asseuerat.

Lib. 11.

Dẽtes quales sint.

At inter cæteros scriptores, Nicander dicendi maiestate clarissimus, & antiquissimus, ex quo cæteri authores multa desumpserunt, aspidem describit hunc in modum D versibus in latinum sermonem sic translatis.

Nicandri descriptio.

Tam procera, extensa queunt quàm brachia duci,
Tantaq; crassities est, quantum missile telum,
Quod faciens hastas docta faber expolit arte;
Pro trucium horrisona taurorum, & cæde leonum.
Squallidus interdum color albet, sæpè virenti
Cum maculis, sæpè est cineres imitante figura;
Nonnunquam ardenti veluti succenditur igne;
Idq; nigra æthiopum sub terra, quale refusus
Nilus sæpè lutum, vicinum in Nerea voluit.
Præterea geminæ calli instar, fronte carunclæ
Hærent sanguineis scintillant lumina flammis,
Turgida squalet item ceruix, graue sibilat ipsa
Bestia, dum certam vomit ira concita mortem.

Aspidis species colore ferrugineo, vipera parua vulgo dicta.

Aspidis alia species colore subuiridi maculoso.

Quatuor hinc intra maxillæ concaua dentes
Radices fixere suas, quos iuncta quibusdam
Pelliculis tunica obducit, triste vnde venenum
Effundit, si fortè suo hæc approximet hosti.

Quamobrem ex Nicandri carminibus longitudinem aspidis vnius vlnæ, & crassitudinem, quæ telo missili est similis, intelligimus; necnon colorem animalis aliquãdo squalidum sępè cinereum cum multis maculis: immò quandoq; instar coloris Soli, in quo vt plurimum hæc bestia stabulatur. Insuper author gemina tubercula in fronte, oculos instar ignis micantes, & ceruicem turgidam contemplatur. Tandem quatuor dentes pelliculis quibusdam obductos, visionemq; humanam effugientes huic Feræ assignat, ex quibus postea morsu disruptis, venenum stillat.

Tubercula aspidũ vbi.

NATVRA, ET MORES.

MODO contemplantibus omnia, quę natura his animantibus ingenuit, primò se se offert ponderandum; num sit verum assertum Isidori, quòd hoc animalis genus, ad primam magici cantoris vocem, alteram aurium ad terram premat, alteram verò cauda obturet, nè, cantionibus auditis, ad excantantem confugere cogatur: siquidem id fieri ab hominibus scribit Albertus Magnus, quoniam in capite huius animalis, lapis pretiosus custoditus, à multis, lucri gratia, expetitur. Hoc autem à veritate alienum esse in primo capite huius libri vbertim docuimus.

L.12.Orig.

Li.25.de An.

Si properemus ad alteram aspidis proprietatem; Plinius diuulgauit id à natura huiusmodi animantibus congenitum esse, vt nunquam mas, nisi comite fæmina, à specu egrediatur: propterea Reusnerus in paradiso poetico hanc proprietatem sic decantabat.

Alia proprietas aspidis.

Non prius è fouea visu truculentior aspis
Exit, quàm comitem senserit esse sibi.

Immò addebat Plinius, quòd si harum Ferarum altera occidatur, tunc superstes iniuriam non impunitam relinquens, sociæ consortis occisorem in numeroso etiam hominum cætu inuestigare audet, vt illius vindictam suscipiat. Pręterea aspides visum imbecillum, incessum tardum, & auditum subtilem sibi compararunt. Visum horum animalium hebetem callosa quędam tubercula fronti adhęrentia, oculosq; comprimentia reddunt; idq; naturę beneficio, multi factum autumant: quoniam si visionis acumine hæc bestia polleret, proculdubio maximam cæteris animalibus noxam esset allatura. At postmodum ingeniosa, & prouida natura, ob imbecillam visionem, hanc Feram aurè vigili remunerauit. Quapropter, leuissimo audito strepitu, quasi à quodam expergefacta somno, statim se se erigit. Hæc omnia Nicander expressit hunc in modum.

Visus imbecillus aspidũ, & cur.

Auditus qualis.

Nunc age terribilem sitientibus aspida squamis
Pestile plus alijs hoc ex grege reptile, nosce,
Formidabile cui corpus, tardumq; volumen
Quandoquidem transuersa via est, prolixaq; ventris
Spira, veternosiq; niuere videntur ocelli,
At simul ac facili fortè obseruauerit aure
Vel minimum strepitum, segnes è corpore somnos
Excutit, & teretem sinuat mox aspera tractum
Horrendumq; caput, porrectaq; pectora tollit
Tam procera, extensa queunt, quam brachia duci.

Et quamuis poetæ cuiuscumq; Serpentis in iracundiam præcipitis tumidum collum describant: nihilominus hæc nota aspidis propria esse perhibetur. Id colligendum est ex Plinio, qui aspidum colla intumescere scripsit, cui fauet Lucanus hunc in modum canens.

Ira huius Serpentis.

Li.9. pharsaliæ.

Aspida somniferam tumida ceruice leuauit.

Itaq; aspides duabus potissimum proprietatibus gaudere dicuntur, quibus alij Serpentes carent: cum ceruix horum animalium latè tumescat, & eorum venenum vnà cum

sopore

A sopore artus patientis occupet. Scribebat Dioscorides, quòd virus Aspidis, & Basilisci, more taurini sanguinis, in arterijs vulneratorum, sanguinem cogit. His addit Volaterranus à punctura aspidis ranam depasti vulnus immedicabile fieri: propterea, ex Arnoldo, percussi ab aspide, duarum, vel trium horarum spatio intereunt. Nec præter rationem: quandoquidem Ioannes de Vigo narrabat (referente Pareo) se Florentiæ nouisse circulatorem, qui vt melius propria pharmaca populo venderet, digitum aspidi mordendum porrexit, & post horas quatuor interijt.

Vulnus aspidis quando lethalius.

Habent præterea aspides hoc peculiare, vt mordendo tumorem non inducant: deinde (cũ dentibus adeò exilibus, & mẽbranula tectis sint præditi, vt à multis dentibus carere credantur) tam exiguum foramen vulnerando formant, vt visionem penè effugiat. Hac de causa multi Cleopatræ interitum cognitu difficilem fuisse arbitrantur, quæ morsu aspidis vitam terminauit; quemadmodum ex Galeno in libro de Theriaca ad Pisonem colligendum est. Nam cum Augustus, superato Antonio, viuam Cleopatram tanquam fæminam præstantissimam in triumphum ducens Romanis ostendere B decreuisset, studiosius seruandam curauit. At illa malens Regina ex humanis decedere, quàm captiua Romanis esse spectaculo, hoc Serpentis genus, vt, citra suspitionem, sibi inferret mortem, elegit. Duabus igitur fidissimis mulieribus, Naera scilicet, & Carmione indies operam suã Reginę pręstantibus iussit aspidem vuis, ficubusq; contectam ad fallendos custodes in calatho deferri. Itaq; facto in pręd ictis fęminis periculo, num Serpens illicò perimeret; vnde statim atq; Cleopatra illas exanimes conspicata est, eodem met animali sibi exitium attulit. Hęc fortè aspidis species fuit chelidonia, quę nulla interposita mora morsu venenans, illicò percussos vita priuat. Hęc etiam species instinctu quodam naturali ducta, cum libenter circa Nili ripas moretur, per dies triginta, ad loca alta properat, antequam flumen, Solum Aegypti, alluuione fęcundet. Chersæa verò aspis non confestim, sed interposita quatuor horarum mora, in animalium perniciem operatur. Demùm aspis ptyas præter morsum saliuam habet venenosam, & adeo tenuem, vt angustissimos etiam cutis porros facillimè penetrare possit. Quamobrem Galenus, scribens de Theriaca ad Pisonem, tradebat ptyadas aspides, C exporrecta ceruice, & metita interualli longitudine, instar rationalis cuiusdam animalis, venenum in transeuntes expuere. Quapropter Porphyrius non immeritò scripsit. οἱ ἐν αἰγύπτῳ ὄφεις πτύσματι χρῶνται, ὅθεν καὶ πτύαδες καλοῦνται, καὶ τυφλοῦσι τὰς ὄψεις τῶν ἐπιόντων. Nimirum Serpentes, qui in Ægypto sunt, sputo vtuntur, vnde & spuentes vocantur, & inuadentium oculos excæcant. His addendum est assertum Auicennæ, qui solo serpentini huius sputi odore animantes perire existimauit.

Interitus Cleopatræ qualis. Cap. 6.

Nomina ancillarũ Cleopatræ.

Aspidis chelidoniæ vis.

Aspis ptyas qualis.

Lib. 3. περὶ ἀποχῆς τῶν ἐμψυχῶν.

Naturæ etiam horum anguium meminit Olaus Magnus differens de aspidibus aquilonaribus, quæ eleuatæ supra pectus incedunt, sputumq; venenosum in gutture collectum, in resistentem, vel obuium eiaculantur, deinde celeri cursu ad antra, & saxorum cauernas se se recipiunt. De natura autem ouorum aspidis recitat Bartholomæus cognomento Anglicus, quòd hæc parua, rotunda, liuida, viscosa, fætida, summè venenosa, & filamentis quibusdam conglobata sunt, quæ si contingat, vt inuenta à Rubeta, vel ab alio animali venenoso foueantur, tunc vermis procreatur, qui visu, & halitu, more Basilisci, primo fouentem, deinde alios etiam animantes perimit: Deniq; de tempe- D ratura aspidis, si lector multa scire desiderat, confugiat oportet ad primum caput huius libri, vbi prolixiori sermone de temperamento anguium agitur.

L. 19. c. 88.

Oua aspidum qualia.

LOCVS.

ASPIDES nullas in Gallia diuagari Bellonius attestatur: quamuis ibi multi versentur serpentes, qui vulgò aspides nominantur. Insulæ quidem Hispaniæ, vt recitat Christophorus Andreas in Oecoiatria (referente Pareo) aspidibus, omniq; venenato Ferarum genere redundant. Neq; hoc à veritate recedere videtur; cum calidiori regione delectentur. Etenim Aristoteles in historia animalium tradidit aspides gigni in Africa, quarum ictus omni præsidiorum generi reluctantur. Sed animaduertendum, ex Ioanne Bohemo, quòd Africa producit etiam Ichneumones, qui malitiam aspidum repri-

Li. 8. c. 29

reprimunt, atq; castigant. Lucanus etiam promulgauit ab hoc Ferarum genere loca diligi calidiora: quapropter Africam, & potissimum Aegyptum, ripasq; Nili tanquam peculiarem propriumq; locum incoli: vnde si accidat, vt huiusmodi Feræ in frigidioribus locis conspiciantur, illuc delatas esse Lucanus arbitratur, dum inquit.

L. 9. Pharsal.

Ipsa caloris egens gelidum non transit in orbem
Sponte sua, Niloq; tenus metitur arenas.
Sed quis erit nobis lucri pudor? inde petuntur
Huc Libyæ mortes, & fecimus aspida merces.

Quamuis Strabo quodammodo dissentire à Lucano videatur, dum propriam speciem Ægypto assignat, præter illas, quæ in alijs diuagantur locis: vnde statuere videtur alijs etiam in locis aspides procreari. Salmasius tamen in Solinum sententiæ Strabonis quodammodo fauens, de alijs Libyæ locis fortè locutum fuisse Strabonem pronunciauit. Veteres enim aspidum patriam Libyam, & Ægypti fines circumscripserunt: nam retulit Nicander fuliginosam aspidem sub Æthyopum gleba ab vnda Nili in mare vecta delitescere, & per hanc speciem, ad mentem Aetij, aspis chelidonia Nili ripas incolens intelligenda est: quandoquidem colorem hirundinum fuscum esse omnibus constat; cum etiam gemmæ chelidoniæ ab eodem colore denominentur. Itaq; inter aspidum tres species nominatas, chelidoniæ Aegypti peculiares esse feruntur. Et eò magis, quoniam Olaus Magnus aspides in plaga Septentrionali (licèt quoad venenatam naturam Africanis debiliores) obseruauit, quæ pariter scabrosa cute, cinereo colore, oculis scintillantibus, & longitudine trium, vel quatuor cubitorum, morsu feriant, cui præsentissimo occurrendum est remedio.

Opinio Veterum circa locũ aspidum.

Quæ species colat Nili ripas.

Quænã aspis Ægypto magis familiaris.

ANTIPATHIA, ET SYMPATHIA.

A MVLTIS animantibus, & plantis aspis dissentire videtur, dum primo in odium Ichneumonis rapitur: quod Nicandro non fuit ignotum, quando in Theriacis cecinit his versibus in Latinum sermonem translatis.

Solus eam potis est Ichneumon vincere pestem,
Cum graue cautus ei bellum parat, editaq; oua
Quæ fouet in multorum hominum insuperabile lethum
Omnia fracta terit, mordaceq; dente lacessit.

Bellum quoq; Ichneumonis, & Aspidis eleganter explicauit Lucanus his carminibus.

L. 9. Pharsal.

Aspides vt Pharias cauda solertior hostis
Ludit & iratas incerta prouocat vmbra,
Obliquasq; caput vanas Serpentis in auras
Effuso tuto comprehendit guttura morsu,
Lethiferam citra saniem tunc irrita Pestis
Exprimitur, faucesq; fluunt pereunte veneno.

Præterea aspis acri odio quosdam angues Argolas nuncupatos prosequitur: quandoquidem ad illius internecionem à natura procreati esse videntur; cum scripserit Suidas, iussu Alexandri Magni, hoc Serpentis genus Argo Pelasgico Alexandriam, ad perimendas aspides, delatum fuisse. Item aspis Ranarum fætus cauda insignes prosequitur; quod Agricola in libro de animalibus subterraneis annotauit. Amplius cimices aspis abominatur; ideoq; contra eius morsum valere dicuntur: nam gallinæ ex Plinio, qua die cimices ederint, ab aspide non morderi perhibentur.

Cimices aspidibus cõtrarij.

Sunt præterea nonnullæ plantæ, à quibus aspides naturaliter abhorrent. Primitus Ari radice omnes Serpentes, & potissimum aspides fugantur; siquidem eius fumo adeò inebriantur, vt, ex Porta, torpidæ interdum reperiantur. Plinius addit naturæ aspidum halicacabum ita aduersari, vt radice huius plantæ propius admota, aspis soporetur: id autem mirum non esse tradit Cardanus, cum huius plantæ radices, & semina hominibus quoq; soporem afferant. Ex altera parte loca opaca ab hoc animali ita diligi, vel potius odio haberi asserũt, vt proprium sit huius Feræ in vmbra tantummodo exurgere: vnde scriptum reliquit Seneca; sicuti taurum color rubicundus excitat, & vrsos,

Ari radix aduersatur aspidi.

L. 7. Phyt. cap. 24.

L. 7. de rer. var.

L. 3. de Ira.

bouesq;

A bouesq; mappa procitat, ita aspis ad umbram exurgit.

Insuper aspides ob sympathiam quamdam Afris, & Syris minimè obesse dicũtur: qua de causa prædicti populi proprios filios, vt narrat Vincentius Belluacensis, ijs obijciunt, quos si læserint tanquam adulterinos respuunt, sin secus eos tanquam legitimos nutriunt. Verùm id non de omnibus Afris, & Syris, sed tantum de Psyllis Libyæ populis intelligendum est, de quibus, in historia Serpentis in genere, actum fuit. Tandem animalia eiusdem speciei tam singulari amore se inuicem complectuntur, vt nec vipera viperam, nec aspis aspidem lędat. Hæc fuit opinio Galeni in libro de inæquali intemperie, quando hæc verba protulit. *Ita vtiq; & scorpium necaueris si ieiunus illi inspueris. At non homo hominem morsu interimit, nec vipera viperam, nec aspis aspidem: siquidem quod simile est, id congruum amicumq; est, quod contrarium, inimicum, & noxium.*

Sympathia aspidis cũ varijs populis.

Cap. 6.

B

VENENI ASPIDVM SIGNA.

VESTIGIA ictus aspidum tam obscurè apparent, vt acrem etiam oculorum aciem effugiant, & eò magis, quia tumor circa vulnus non eminet ob veneni tenuitatem, quod mirabili celeritate ad partes intimas penetrat, ideoq; cutim subiens ita ad peniciora delabitur, vt vel parùm, vel nihil in superficie cutis emineat. Hac de causa mors Cleopatræ cognitu fuit difficilis, & nonnisi serò ab Octauianis, ex duobus paruis punctis deprehensa fuit. Vnde non iniuria sic canebat Nicander in Theriacis.

Mors Cleopatræ cur fuerit difficilis cognitu.

Nec tamen vlla vides impressi vulnera morsus,
Nec dignus fatu tumor ictum corpus adurit:
Sed qui læsus homo est, citra omnem, fata laborem
Claudit, & ignauo moriens torpore fatiscit.

C Hæc & alia signa huius veneni diuulgauit Lucanus, dum interitum Leui morsu aspidis perempti enarrauit hunc in modum.

L. 9. Pharsal.

At tibi Leue miser fixus præcordia pressit
Niliaca Serpente cruor, nulloq; dolore
Testatus morsus subita caligine mortem
Accipis, & stygias somno descendis ad vmbras.
Non tam veloci corrumpunt pocula letho
Stipite, quæ diro virgas mentita Sabæas
Toxica fatilegi carpunt matura Sabæi.

Per Niliacum Serpentem à poeta hoc in loco aspis intelligitur: cum libenter circa ripas Nili versetur, citiusq; dicitur hoc animal morsu interimere, quàm toxicum arboris apud Sabæos populos nascentis. Reusnerus quoq; in Paradiso poetico meditans omnium morsu aspidis inductum, pronunciauit distichon huius tenoris.

Serpẽs Niliacus qui.

Brachia si fuerint sacris admorsa colubris,
Iam trahit occultum membra soporis iter.

D Huius etiam symptomatis meminit Georgius Pictorius in Lerna malorum, dũ cecinit.

Aspidis & morsu læsum dormire fatentur
In mortem, antidotum nec valuisse ferunt.

Itaq; cum alias exaratum fuerit venenorum alia vni, alia alteri corporis parti peculiarem afferre noxam: poterimus in præsentia pronunciare virus aspidis principaliter cerebro aduersari; quemadmodum ex enarratis symptomatibus hunc morsum concomitantibus colligendum est: veluti sunt sopor, & oculorum nictationes. Scribebat enim Dioscorides, quòd statim post ictum aspidis, caligo oculos obumbrat, nullus penè conspicitur tumor, mediocris insurgit stomachi dolor, & vulnus est adeo exiguum, vt ab acutissima acu factum esse videatur. Addit postea Matthiolus in commentarijs ad Dioscoridem, quòd ictum aspidis consequitur stupor, pallor, frontis refrigeratio, hiatus assiduus, palpebrarum nictatio, colli inclinatio, capitis grauitas, segnities, lapsus in profundum somnum, & tandem conuulsio. Immò addit quoq; ex

Symptomata morsus huius Feræ.

Li. 6. c. 56.

Loco cit.

morsu aspidis chelidonię pręsentissimam esse necem, & ex ictu chersææ nonnisi post spa-
tium quatuor horarum accedere: cum ptyas multò tardius interimat. Auicennas au-
tem signa morsus aspidis chelidoniæ, necnon aspidis siccæ, seu chersææ eadem esse affir-
mat: harum namq; alterutra, si mordeat, accidunt, vt inquit ipse, frequentes singultus,
alteratio caloris, stupor, & frigus membrorum, & somnus profundus cum pulsus vehe-
mentia. Sin mordeat ptyas, idest spuens: tunc patiens, ad mentem eiusdem Auicennę,
sensu, & motu penè priuatus, post continuos saltus soporatur: cum torsione colli, spa-
smo, pulsu inordinato, & absq; dolore, vita priuatur: quamuis ab initio dolorem inte-
stinorum senserit, & ad vomitum prouocandum, digitos in guttur introduxerit.

Symptomata morsus chersææ aspidis.

Signa morsus ptyadis

Actuarius quoq; patientis colorem in viridem, & herbaceum permutari asserit: de-
inde in reliquis symptomatibus assignandis, sententiæ Nicandri, & Auicennæ adstipu-
latur. Tandem Ponzettus non modò symptomata ictus aspidum, sed etiam eorum cau-
sas in medium afferre conatur, dum inquit nigredinem quandoq; circa locum affectum,
dimanare à nimia caliditate veneni partem adurentis, & oculorum obscuritatem à va-
poribus venenatis oriri attestatur, qui interdum capitis dolorem afferre solent. Postea
humores in stomacho venefica vi infecti agitantur; & vomitionem prouocant: immò
sæpè conuulsionem, quoniam tunicæ stomachi contrahuntur, & coarctantur. Deniq;
materia descendens ad intestina dysenteriam, syncopem, & interitum procreare di-
citur.

Symptomatum huius veneni causæ.

VENENI ASPIDVM MEDELA.

MVLTI, antequam præsidium aliquod ad profligandum aspidis virus,
præscribant, vitæ ægrotantis periculum facientes, centaurium in vi-
no tritum propinant; nam si pharmacum euomatur, patientem peritu-
rum, sin secus, victurum esse pollicentur. Aristoteles tamen, in histo-
rijs animalium, aduersus ictum aspidis Africanæ nullum valere præsi-
dium attestatur. Quare hinc colligere possumus, pro castigando aspi-
dum aliarum regionum veneno, medicinam aliquem habere locũ. Vnde Dioscorides,
ad aspidum virus, remedia in capite de Geraste proposita commendauit. Plinius vnam
tantùm opem, nimirum partis mutilationem inueniebat; cui sententiæ Paulus Aegine-
ta subscripsit.

L.8 c.29.

L.6. c. 54.

Partis mutilatio, vbi conueniat.

Aelianus quoq; non videtur recedere à prædictorum virorum opinione, dum inquit:
Serpentum venenum pestiferum est, sed pestilentius aspidis: viperæ, & aliorũ anguium
morsus non carent remedio, aspidis tantummodò ictum curari non posse intelligo.
Mercurialis tamen admonet curationem huius veneni esse sollicitandam, consequen-
terq; ad plagæ exustionem deueniendum esse, vel podicem galli, aut columbæ vulneri
esse applicandum. Et quoniam vulnus exiguum esse solet, scarificationibus, aut sicya-
rum appositione dilatandum esse docet. Amplius, ex Pareo, quoniam veneno aspidum,
sanguis in venis, & arterijs congelatur, medicaminibus calidis, & tenuium partium
vtendum est; veluti sunt magna antidota, scilicet theriaca, & mithridatium, quæ in
aqua vitæ dissoluta intrinsecus, & extrinsecus, adhiberi possunt. At si accidat, vt pars
læsa nigricet, satius esse putat Pareus, si vires ferant, partem esse amputandam.

Exustio partis vulneratæ.

Medicamẽta tenuium partium adhibenda.

Cæterùm, vt in his præsidijs proponendis ordinatim incedamus, à simplicibus per os
sumendis exordiemur. Hæc autem à plantis, animalibus, & lapidibus desumuntur. In
primis nonnulli origanum virens, ad vomitum excitandum, cum vino tritum propinãt,
deinde antidotis feliciori cum successu vtuntur. Olaus Magnus allijs tritis, cum zytho
adhibet. Plinius clematidem aegyptiam contra Serpentes, & potissimum aspides ex
aceto efficacem prædicat. Deinde anisum, lupinum, necnon hyosciamum contusum in
vino præbet. Ponzettus aristolochiam cum rosis, & semen apij cum mero, item carpo-
balsamum, & puluerem gentianę cum vino, vel modico menthæ succo commendat.
Pariter mira vis citri aduersus aspides, apud Atheneum legitur. Scribit enim prædones
quosdam vltimo damnatos supplicio tanquam Ferarum cibum in theatrum à militibus
intro-

Simplicia medicamẽta, quæ conueniant.

Origanum.

Allium.

Anisum.

Lupinus.

hyosciamus.

Aristolochia.

Gentiana.

L.3 c.5.

A introductos, & ab aspidibus percussos nihil passos fuisse. Ideò Princeps id admiratus, de cibo reorum militem custodem interrogauit: sed statim atq; cognouit: eorum cibum fuisse citrum, postero die talem cibum vni, alteri verò nequaquam dari iussit: vnde qui citrum non comederat, altero incolume, ab aspidibus punctus interijt.

Citri virtus admiranda.

Aceti virtus in morsu aspidũ.

Præterea in hoc casu multum adiumenti affert acetum, & præcipuè acerrimum, cuius tanta quantitas sumenda est, donec qualitas aceti circa dextram præcordiorum partem ab ægro percipiatur: Hepar enim in morsu aspidis sensu priuari aiunt. Ad confirmandum, & extollendum hoc præsidium, addere possumus historiam cuiusdam hominis à Plinio recitatam, qui vtrem aceto plenum ferens incautè calcauit aspidem, à quo fuit vulneratus, & quoties deponebat vtrem, toties se esse sauciatum sentiebat; sicq; remedium huius morsus acetum esse intellexit. Id rursus stabilire potest casus cuiusdam pueri, qui cum ictus esset ab aspide, & ob ingentem æstum siti premeretur, aliumq; non haberet humorem, acetum, quod fortè secum habebat, hausit, & liberatus est. Cornelius Celsus credidit hoc accidisse, non quia acetum facultatem refrige-B randi, sed quia vim dissipandi possideat: ideoq; verisimile est hoc præsidio, humorem intra corpus densatum discuti, & sanitatem restitui. His addatur vrina impubium puerorum, quam non infrugiferam, in hoc casu, Plinius existimat. Verùm Marcus Varro octuagesimo nono vitæ anno tradidit, ictus aspidum sanari, ipsa percussorum vrina, quod posteà confirmauit Quintus Serenus his versibus.

Casus pueri ab aspidi icti.

Cur acetũ sanet morsus.

Si verò horrendum vulnus fera fecerit aspis,
Vrinam credunt propriam conducere potu,
Varronis fuit ista senis sententia, necnon
(Plinius vt memorat) sumpti iuuat imber aceti.
Dicendum &c.

Vrina impubiũ laudatur.

Ab Animalibus etiam homo percussus ab aspide non mediocrem fructum est consecuturus. Ponzetus, ad mentem nonnullorum, stomachum ciconiæ cum vino tanquam singulare auxilium extollit. Plinius fel mustelarum, quas Græci ictidas vocant, contra aspidum punctiones vtilissimum; immò vrinam testudinis cimicibus tamen admixtis C efficacissimam esse iudicat. Vnde postea Kiranides non solum testudinis vrina, sed marinæ quoq; testudinis sanguine hausto, omnes ferè morsus, sed præcipuè aspidis sanari opinatus est. Tandem Orpheus in libro de lapidibus, corallium in vino potum ab aspide punctis quamplurimum prodesse fatetur. Item in *Pam* prouincia Regni Malacensis inuenitur quandoq; in felle histricis lapis, ob raritatem alicuius æris, coloris est dilutioris purpuræ, amari gustus, & tandem leuis, & instar saponis lubricus. Et quamuis in Malaca lapis bezaar sit frequens; nihilominus Incolæ lapidem hunc in felle histricis Malacensis repertum, ad resistendum cuicumq; veneno longè præferunt: Macerant enim lapidem in aliquo liquore cardiaco, vel, hoc deficiente, in aqua communi, quam postmodum patientibus propinant; vnde stomachus roboratur, & venenum eis nihil obest.

Stomachus Ciconiæ.

Vrina, & sanguis testudinum.

Lapis Malacensis.

Lapis Histricis.

Si ad composita alexipharmaca mentem conuertamus. Primò incidemus in theriacam magnam Andromachi, quæ venenatis nõ mediocriter confert: propterea Galenus in libro de vsu Theriacæ ad Pamphilianum hæc habet. Percussis à vipera, vulneratis à D Serpente, ictis ab aspide, cõmorsis à rabido cane, demũ læsis ab aliquo animali, quod dentibus, aculeo, vel cõtactu venenum relinquat, recens theriaca satis superq; efficax remedium est. Recens autem est, quæ sextum, & trigesimum annum nondum attigerit. Quapropter Septentrionalem plagã incolentes, si ab aspide demorsi fuerint, ex theriaca Venetijs illuc vecta salutare remediũ percipiunt. Hac aũt deficiente, teste Olao Magno, allium contusum, & in cereuisia dissolutum bibunt, & aliud similiter supra ictum collocant, & liberantur. Succedit antidotus Antipatri; quæ & theriaca nuncupatur: ex hac autem sumpta ante, & post ictum aspidis non parum vtilitatis patiens est percepturus. Recipit igitur, Galeno teste, gentianę vnciam dimidiam, radicis trifolij tantumdem, seminis eiusdem drachmas duas, polij drachmas tres, aristolochiæ tenuis drachmas duas, radicũ peucedani, & galbani tantũdem, petroselini drachmas quatuor, rutę syluestris drachmas tres, pyrethri drachmam, herbę pedicularis tantumdem, radicum vitis albę drachmas duas, leucopiperis tantumdem, acori drachmas tres, thymiamatis drachmam, & obulos quatuor, verbasci, chamępytios, chamęleę, marrubij, conizę,

Composita medicamẽta ad morsus Aspidũ.

Theriacæ magnæ Andromachi vis.

L.2. de Antid. c. 10.

Antidotus Antipatri, quæ recipiat simplicia.

cymini

cymini æthiopici, succi papaueris, castorei, seminis, fæniculi, agarici, cassiæ rufæ, flo-
rum iunci odorati, rhei, singulorum drachmas duas, dauci cretici drachmam, & obu-
los tres, opopanacis tantumdem, sagapeni drachmas duas, & obulos tres, abrotoni
drachmam, & obulos tres, dictamni, & styracis tantumdem, cinnamomi drachmas
tres, nardi tantumdem, myrrhæ vnciam dimidiã, thuris drachmam, anisorum, & succi
cyrenaici tantumdem, coaguli hinnuli drachmas tres, croci vnciam, & mellis attici,
quod satis est: deinde ad nucis auellanæ magnitudinem exhibetur.

Quãtitas seu Dosis prædicta antidoti.

Neq; omittenda est theriaca ad internos dolores Euclidis Palatiani, quam vt ipse re-
ferebat, aduersus aspidum morsus composuit. Recipit autem, vt videre licet apud Ga-
lenum, castorei drachmas sex, opopanacis, sagapeni, seseleos, cachryos, chamædryos,
chamæpityos, Marrubij singulorum vncias duas, styracis, bituminis iudaici, myrrhæ,
singulorum drachmas septem, succi papaueris vnciam, & mellis libram. Percussi à Ser-
pentibus prius vomere debent: deinde huius drachmam, cum succo fraxini, vel cum
vino bibant. Præterea recitatur etiam à Galeno antidotus Damocratis, quæ in mor-
sibus aspidum non vulgariter potest prodesse his versibus.

L.2.de Antid.c.10.

L.2.de Antid.c.15.

Nunc autem tradere medicinas volo
Quæ morsus tantum venenatos sanent
Cornutæ, viperarum, aspidis, chersyari:
Ictus Ferarum, & puncturas quoq;
Apum, vesparum, scorpij, phalangij.
Hac arte struas. Iridis bis quatuor
Assume drachmas primum: tum Zingiberis,
Succi panacis, & succi papaueris,
Radicum libanotidis, semen trifolij
Cuiusq; creticum tamen bis quatuor.
Aristolochiæ, longam dico, & rutæ
Agrestis seminum drachmas duodecim.
Radicum vitis albæ sex, & decem:
Serpilli vero pariter, & smyrnij,
Pontoq; missi nobilis castorij:
Tantumdem: sed eryngij, & seminum apij
Aethiopici præsertim, & adhuc noui,
Cuiusq; drachmas appendo ter duas:
Eruiq; candidi, & mundi bis duodecim.
Hæc cuncta sicca, & transmissa cribro,
Excipe vino: paruos inde fac orbes,
Rotasuè paruas, vnicam drachmam dabis
Huius medicamenti ex hemina meri
Boni, non commisti, pinguis, & non noui.
Facit dimidium resolutum aqua
Tumori ventris, atq; turgido colo,
Et quibus incerta causa quicquam dolet.

Item Christophorus Andreas in Oecoiatria (referente Pareo) præter theriacam, propo-
nit ad morsus aspidum, singulare præsidium, quando ait. Insulas Hispaniæ aspidibus,
omniq; venenatorum animantium genere abundare, & aduersus eorum ictus, theria-
ca postposita, sequenti antidoto, fælici successu vti, quæ vires insignes, & adeò multipli-
ci experientia comprobatas habet, vt Incola non dubitauerit se quantumlibet efferæ
aspidi mordendum offerre. Recipit autem hoc medicamentum folia taxi barbati ca-
riophilatæ, leucoi rubri par pondus, quæ in aceto acerrimo, & vrina sani hominis, pro
fotu læsæ partis feruere debent. Sed satius esse existimat author, si patiens ieiunus tres
vncias huius decoctionis, duabus horis ante pastum, hauriat.

Noua antidotus ad morsũ aspidum.

Olim etiam quidam circumforaneus medicatam venditabat aquam, qua pota, de-
morsi ab aspide sanabantur: eo potissimum tempore, quo Pompeius Rufus Romæ ædili-
tium munus obibat; quamuis postea hic circulator, permultis, qui eamdem factitabãt
artem circumstantibus, ad suam ostendendam virtutem, & ad specimen de se præben-
dum, aspidem brachio admouerit, sed cum propriam sorbere non potuerit aquam, quę
cx

Aqua cuiusdã circulatoris.

A ex insidijs euersa, vel subducta fuit, paulò post, veneno ad intima penetrante, vita priuatus fuit. Postremò Petrus Andreas Matthiolus in commentarijs ad Dioscoridem, mirandum in modum extollit suam quintam essentiam ex aqua vitæ tanquam præstantissimam antidotum contra virus aspidum; quod medicamen, cum sit tenuium partium, celerimè per vniuersas corporis partes diffunditur, & venas, arteriasq; confestim penetrat, ideoq; prohibet, ne sanguis, & spiritus in venis refrigerati dēsentur, pariterq; adaucto calore innato, venefica vis citissimè superatur.

Li.6.c.54. Quinta essētia Matthioli.

Ennumeratis internis alexipharmacis ad externa recensenda properandum est, quibus interdum pars affecta fouenda, & refocillanda est. Dioscorides sermonem habens de cimicibus lectularijs, illas ictibus aspidum vtiliter illiniendas esse tradebat: item butyrum circa vulnus esse ducendū, & folia fraxini imponenda probabat. Amplius aquam maris contra ictus scorpionum, phalangiorum, & aspidum vtilissimam prædicabat; dūmodo patiens in eā calidā sæpius descenderet. Plinius halicacabo cum oleo trito, in hoc casu, vtebatur. aliquando has herbas polium, & rutam syluestrem, ex aqua cælesti B tritas, ad mitigandum aspidis vulnus laudabat. Aetius pro fomento aquam marinam adhibebat; quandoq; post scarificatas cucurbitulas, centaurium cum myrrha, & modico opio, aliquando rumex instar emplastri accommodatum parti læsæ apponebat. Pręterea non est omittenda theriaca, quæ extrinsecus etiam adhibita præcipuam vtilitatem, parti vulneratæ afferre solet. Olaus Magnus refert, quòd gentes Aquilonares non modo theriaca, sed furfure quoq; instar emplastri accommodato vtuntur. Vincentius Belluacensis scriptis mandauit, quòd quidam citra vllum remediorum intrinsecorum, & extrinsecorum vsum, verbis, aspides excantant, ne veneno nocere possint, & vt de illorum capite lapis à multis expetitus erui possit. Author anonymos tradit excantari aspides, ne lædant, quoniam Dæmones discurrunt cum verbis ad serpentes, & infectione interiori hoc faciunt, vt serpentes ad nutum eorum moueantur, & sine læsione tractabiles fiant. Verùm de his vanis cantionibus in capite primo huius libri multa scripsimus.

L2.de.mat-med.

Aquæ marinę virtus

Theriaca Andromachi.

C

EPITHETA.

QVÆDAM huius animalis epitheta locum natalem, & naturales quasdam eius proprietates respiciunt, quædam verò cum alijs anguium epithetis sunt communia. Quoad primum aspis aliquando Niliaca, & quandoq; Aegyptia nominatur, interdum etiam Pharia à Pharo parua Aegypti insula: cum aspides prædictis delectentur locis. Surda quoq; vocatur aspis, non quia auditu careat, sed quia ad repellendas magici cantoris voces, aures obturare perhibeatur: vel potius ab effectu, quoniam morsu soporem inducens patientem surdum reddat: idcirco apud Apollinarem legitur aspis κωφὴ, nimirum surdastra: quamuis ab Hesychio, hoc epitheto donetur illa serpentis species, quæ, ob cæcitatem, Latinis cæcilia appellatur. Ratione alterius proprietatis, aspis apud Latinos somniculosa, somnifica, & somnifera dicitur. itē Græcis ἀσπὶς ὑπνάλη ab ὕπνος somnus, quoniam morsu soporem percussis afferat. Vnde Lu- D canus canebat.

Aspis cur surda dicatur.

Cur somnifera dicatur.

L.9. Pharsal.

Hic quoq; prima caput mouit de puluere tabes
Aspida somniferam tumida ceruice leuauit
Plenior huic sanguis, & crassi gutta veneni
Decidit &c.

Hac de causa nonnulli, etiam expositores Ouidij fuerunt huius opinionis per pigram Serpentem, aspidem à Poeta intellectam fuisse, quando libro secundo Amorum sic cecinit.

Pigra serpens quæ.

Pigraq; labatur circum donaria Serpens.

Nonnulli siccam aspidem vocarunt fortè quia incolens Nili ripas, nunquam aquæ se se imergat: quamobrem Lucanus decantabat.

——— *stabant in margine sicca*
Aspides, in medijs &c.

Auicennas tamen ideò siccas aspides nuncupari opinatur, quoniam vehementi cutis
siccitate præditę sint. Insuper ob tabificum virus, lethifera nominatur aspis à Lucano,
à Gręcis ἰοχέαιρα, idest veneno gaudens, & apud Orpheum παλαμναίη nimirum cęde
contaminata: quamuis hac etiam voce gręca, pestis, & pernicies significetur. Aliter
etiam hic Serpens Gręcis dicitur ἀνδρόφονος, nempe homicida, item ἰόβολος venenum
proijciens: quamuis hoc eodem nomine denotetur, qui sagittas eiaculatur; aliquando
Gręcis vocatur πευκεδανὸς, scilicet exitiosus: licèt vt plurimum hoc nomine amarus
designetur; nam herba πευκέδανον ab amarore proprium nomen sortita est. Quan-
doq; dicitur πυρίπνοις, videlicet ignem spirans: quamobrem tumescens, formidabilis,
& Græcis σμέρδαλέη cognominatur. Pariter λεχμηρύς linguam exerens, & in epigram-
matibus gręcis ἀναιδὴς impudens, & tandem Nicandro in Theriacis εἱλικόεσσα sinuo-
sa indigitatur.

Aspis cur sicca dicatur.

Epitheta græca.

DENOMINATA.

QVÆDAM pauca tam græca, quam latina ab aspide tum animali, tum
clypeo denominationem sortiuntur. In primis ἀσπιδόδηκτος nuncu-
patur ille, qui ab aspide percussus fuit. Item ἀσπιδότροφος, qui aspidi-
bus vescitur: quamobrem Galenus ad calcem secundi libri ad Glau-
conem, Marsos populos ἀσπιδοτρόφους, nempe aspidum carnem voran-
tes indigitauit. Synaspismum postea Veteres vocabant, quando, in
phalange, singuli cubitum occupabāt, nam Phlethon Gemistus, referente Cælio Rho-
digino, prodidit Philippum Amyntę omnium primum Macedonicæ phalangis synas-
pismum constituisse. Amplius Aspidiscos, eodem Rhodigino teste, quoddam orna-
menti genus in scutis esse perhibetur. Immò partem in naui ad puppim vergentem, as-
pida vocabant. Insuper, ex eodem Rhodigino, Aspidas forma orbiculari campos olim
nuncupabant, aut vbi plures aspides versabantur. De parte tandem Vrbis Argiuæ, As-
pida nominata, Plutarchus in Vita Pyrrhi multa monimentis mandauit, ad quem lo-
cum lectorem relegamus.

Aspidotrophi populi qui.

Synaspismum quid vocauerint Prisci.

L. 25. lect. antiq. c. 31

MYSTICA, ET ALLEGORICA.

LEGVNTVR in sacris Biblijs, nimirum apud Esaiam hæc verba. *La-
ctens delectabitur super foramen aspidis.* Multi exponunt, quòd qui-
cumq; ex hominibus, occulto veneno ad nocendum referti sunt, sub
regno Christi, mutato ingenio, fore vel pueris innoxios. Iterum apud
eumdem Prophetam leguntur talia verba. *Oua aspidum rumpent, &
telas araneæ texunt, qui comederit de ouis eorum, morietur, & si compri-
mantur, producetur regulus.* Aliqui expositores de peccatis Iudæorum Prophetam egis-
se asseuerant: quasi hic sit sensus: vos estis similes ouis aspidum, quibus fractis, nil aliud
quàm aspis emergit, & omnes vestri labores telis aranearum assimilantur, quæ nullius
sunt vsus; cum ex ipsis nulla vestimenta parari possint. Glossa huius loci ita exponit.
Veluti ex ouis aspidum nascitur Regulus; ita ex Iudæis dimanabit Antichristus. D. Hie-
ronymus prędictum Esaię locū interpretans prodidit, fractione ouorū aspidum, mysticè
denotari manifestationē errorū, qui veritatis, & bonitatis speciem prę se ferunt, vt eo-
rū fętor omnium naribus cōmunicetur. Lauretus autem in sylua Allegoriarum id my-
sticè interpretatur venenatam doctrinam, vel Improborum consilia in humanis cor-
dibus delitescentia, quæ tandem peruersis operibus manifestantur. Iterum in Deute-
ronomio legitur. *Venenum Draconū vinum eorum, & venenum aspidum crudele.* Interpre-
tes per hæc verba mysticè indicari fatentur Dæmones, Inuidos, & Calumniatores, qui
verborum pręstigijs, & vanissimis commentis, hominum simplicium mentes decipere
conantur. Demùm quando apud Iob legitur. *Panis eius in vtero illius vertetur in fel
aspidum intrinsecus*, scribunt Interpretes pro expositione huius loci, malum illud, quo
impij delectantur, tanquam cibum immutaturū naturam, & tanquam venenū maximè
noxium,

Cap. 11.

Cap. 59.

Oua aspidū mysticè quid significent.

Cap. 2.

Cap. 20.

A noxium, quale aspidum ab omnibus conspiciendum fore: & quoniam in eodem capite Iob habet hæc alia verba. *Caput aspidum suget, & occidet eum lingua viperæ.* D. Gregorius in Moralibus id mysticè declarans inquit; Demonstrari initium occultarum cogitationum, quæ in corde oriuntur: sed postea mens capta violenti veneno tentamenti opprimitur, & necatur: cum aspis latentes malorum suppeditationes denotet, & vipera violenta designet tentamenta.

Li.15.c.9.

MORALIA.

AVTHORES morales vnanimes produnt Diabolum meritò aspidi assimilandum esse: nam si aspis morsu patientem soporat; Diabolus quoq; si dentibus lethalium criminum peccantem momorderit; illum somno mundanarum deliciarum adeò obruit, vt omnibus priuetur B sensibus. Primò enim propriam fragilitatem, mortem appropinquantem, & Dæmonum crudelitatem non conspicatur, æternarum suauitatem voluptatum non odoratur, correctiones virorum iustorum non audit, confessione non loquitur, bonis operibus non mouetur, & deniq; sceleratis, & mortiferis criminibus inuolutus ità dormit, donec diabolicum virus eum interimat. Cum tamen manifesta sit Christi doctrina apud Mattheum. Vigilare oportet, quoniam si sciret pater familias, qua hora fur veniret, vigilaret vtiq; neq; sineret perfodi domum suam; Deinde si aspis ità cognominatur, quia venenum aspergat: Diabolus quoq; tentamenti virus disseminat. Immò si, ad mentem Plinij, hic serpens Mauros, & Afros non lædit: pariter Diabolus viris iustis nocumento esse nequit, qui Mauri iure merito cognominari possunt; cum assidua pænitentia nigri esse ferantur. Amplius Dæmon erga viros iustos interdum ità se se gerit, veluti cantator magicus erga aspidem, qui cantionibus, cum de cauerna educere nititur: sic Diabolus assiduis mollium monimentis deliciarum, prædictos viros de profunda status fidei, & gratiæ cauerna extrahere conatur. Demũ si quis ab aspide demorsus nonnisi per mutilationem membri sanatur: pa- C ri ratione, membra corporis Ecclesiæ à Diabolo per hæresim infecta totum corpus inquinabunt, nisi separentur. Dicebat enim Christus apud Mattheum, omnem arborem bonos non producentem fructus excidendam esse.

Diabolus assimilatur aspidi.

Cap.24.

Iterum dæmon comparatur ad aspidem.

Cap.3.

Cæterùm non solum Diabolus, sed homo etiam auri sitientissimus, assiduisq; lucris, & opibus inhians aspis nuncupari poterit: cum, ritu illius venenosi animalis, oculos in temporibus, & non in fronte habeat; non enim anteriora, & æterna conspicatur, sed lateralia, nimirum mundi diuitias, & vsuras meditatur: nam vsuræ, non secus ac aspides sæuiunt, mordent, inficiuntq;, & necant eum, qui fæneratur. Vnde Author sub nomine Chrisostomi præclarè id significat, vbi aduersus fæneratorem declamat hunc in modum. Similis est pecunia vsuraria aspidis morsui: sicut enim, qui ab aspide percutitur, quasi delectatus cadit in somnum, & sic per soporis virtutem moritur, sic qui accipit pro vsuris ad tempus delectatur, quasi qui beneficium accipit, & sic per suauitatem beneficij non sentit quomodo captiuus efficitur: nam sicut venenum aspidis latenter per omnia membra discurrit, & corrumpit. Sic vsura per totas facultates eius discur- D rit, & conuertit eas in debitum. Præterea in erroribus perseuerantes, more aspidum, aures obturant, ne diuina audiant præcepta. Nam cantator magicus est concionator, qui blandis hortationibus illos de vitiorum specu eruere conatur. At illi aures animæ, scilicet intellectum, & voluntatem obturant; siquidem aurem voluntatis terra mundanæ voluptatis claudunt, & aurem cordis, & intellectus cauda, idest fine vitæ: cum diuturnam vitam protrahere, & tandem pænitentiam agere sperent. Iuxta illud Ieremiæ. *Indurauerunt ceruicem suam, ne audirent legem, & ne susciperent disciplinam.* Sed exemplũ obstinati peccantis expressum habemus in libris Decretalium: vbi summus Pontifex iurè optimo vehemẽter inuchitur in Fridericum Imperatorem his verbis. *Sed licet sic apud eum pro pace, paternis monitis, & precum curaremus insistere lenitate; idem tamen Pharaonis imitatus duritiam, & obturans, more aspidis, aures suas preces hominum, & monita, elata obstinatione, & obstinata elatione despexit, propter quod &c.* Diuus etiam Augustinus in expositione psalmi nonagesimi, obstinatum aspidi assimilan-

Auarus æmulatur aspidem.
Homil.12. in Matth..

Peccantes obstinati similes aspidibus.

Cap 17.

Lib.6.c.2.

Obstinatus, ex D. Augustino, assimilatur aspidi.

milandum esse retulit; dum dixit. *Hic verè nominatur aspis, quia alteram aurem quam proximè potest terræ infigere, alteram verò caudæ immissione obturare conatur, ne audiat. Quid ad hæc excantantis vox, quid sermo faciet prædicantis? Orabo pro eo, baptizabor pro mortuo, vberrimo quodam profluuio lacrymarum: apud quem viderim nihil humanæ excantationis quamlibet sapientiam, nihil quantumcumq; admonitionis industriam præualere. Nouerit tamen vir sapiens non Cælo se se, sed solo infigere caput, quod sapientia, quæ è supernis est, non modò pudica, sed etiam pacifica sit. Hæc autem Magis (vt ita dicam) aspidiea, nisi terrena esse non potest, sed nec ideo obsurdesceret, nisi cauda quoq; obturaret auditum, cauda est finis intẽtionis, hæc surditas desperata, dum hic quidem velut terrę infixus propriè inhęret voluntati, inde velut reflectens caudam, finem aliquem meditatur, & infigit animo, quem desiderat adipisci. Inde tam mordax, & amarus sermo inuenitur in ore hominis obstinati, quòd nulla ad eum penetrari queat beneuolentia monitoris. Inde aspidis virus in lingua aculeo perseuerat, quod aduersus linguam excantatoris tanto se studio obturarit.*

Detractores similes sunt aspidibus.

Illi etiam, qui alienam famam passim debacchantur, aspidibus optima de causa, in sacris Biblijs, assimilantur. Hæc sunt verba. *Venenum aspidum sub labijs eorum sepulcrum patens est guttur eorum*, sanè ora bonorum, non sunt talia, sed odoris plena suauissimi.

Tyranni aspidi similes.

L. de Amicit. c. 48.

Improbus, & scelestus Princeps.

Iudex quãdo debent imitari.

Insuper importuni, & immites tyranni aspidum similitudinem effugere non possunt: nam veluti aspis nonnisi cum socia vagatur, & alterius interfectorem pertinacissimè persequitur: sæuus quoq; tyrannus, cui, vt dicebat Cicero, nulla est fides, nulla charitas, nulla stabilis beneuolentiæ fiducia, omnia enim illi semper suspecta sunt; aut filium, aut alium tyrannidis successorem sibi adiungit, ne si quid acciderit, vltor desit. Importuno tyranno adiungere possumus improbum, & sceleratum Principem, qui more aspidis Afris minimè noxij, proprijs consanguineis, aut sibimet ob munerũ copiam, amicitia deuinctis peccantibus parcit; aliorum verò scelera libera, & impunita non relinquit. Immò Princeps, & Iudex iustus mores illius ægyptiacæ aspidis imitari deberet, quæ vnà cum catulis quotidie ad mensam cuiusdam viri accedebat: sed cum accidisset, vt catulus filium hospitis venenauerit: illicò mater proprium catulum coram hospite, morte puniuit. Sunt etiam multi homines nocendi cupiditate pleni tanquam aspides, qui essent causa ineuitabilis mali, nisi natura hebetudinem visus illis communicasset: pariter prædicti homines essent pestilentissimi, si vis ingenij propriæ cupiditati accederet. Quare non immeritò Sinesius in epistola quadam ad fratrem, recitat distichon græcum incerti Authoris, in quo homines quidam notantur tanquam maximè venenatis bestijs, nimirum aspide, rubeta, vipera, & cane rabido nocentiores; versus sunt.

> Ἀσπίδα, φρῦνον, ὄφιν, καὶ λαδικέας περιφεύγε,
> Καὶ κύνα λυσσητὴν, καὶ πάλι λαδικέας.

Hi autem versus in latina carmina sic verti possunt.

> *Aspida, bufonem, necnon vitabis echidnam,*
> *Atq; canem rabidum, non secus ac homines.*

Laodicei homines vitiosi.

Quibus versibus λαδικεῖς homines tanquam nocentissimi taxantur: putat enim Gesnerus hoc in loco λαδικέας per syncopem pro λαοδικέας dici, vt sit gentile nomen à Laodicea Ciuitate Asiæ, cuius ciues dolosi, auari, & omni improbitatum genere referti esse ferebantur: ideoq; summis rationibus tales homines aspidibus comparantur. Nam quemadmodum pro ictibus aspidum nullum inuenitur remedium, nisi partes demorsæ amputentur: ita quædam sunt innata vitia, quæ nonnisi solo interitu auferri possunt.

Vitia ablatu difficilia quę.

Ad finem, ex moribus aspidum aliquid etiam boni haurire possumus: quandoquidem si aspis mas ita immoderato affectu propriam prosequitur coniugem, vt nunquam sine illa diuagetur, atq; nunquam quiescat, nisi illius interfectorem venenauerit: pariter hinc homines Christi fideles discere debent rationem beneuolentiæ, qua vxorem suam in dies complecti debent.

HISTORICA.

RECITAT Ælianus in historia Animaliũ, quòd in quadam Ægyptiorum pastione ab Hercule denominata vixisse formosum puerum anserum custodem ab aspide ita adamatum, vt dormiens ab illa excitaretur ad declinandas insidias, quas aspidis cõiux ei machinabatur: hic interim expergefactus ab illis sibi diligentissimè cauebat. Item Ælianus addit aspides ab Ægyptijs mansuefieri, facileq; cibarijs cicures reddi: quapropter nequeillis, neque eorum infantibus obsunt: immo crepitu digitorum, de cauernis educti ad appellantem accedunt. Etenim Ægyptij statim post prandium farinam vino, & melle temperatam supra mensam exponũt, deinde aspides tanquam conuiuas, plausu dato, ad prandium inuitant: tunc illæ à varijs erumpentes cryptis, caputque B eleuantes sensim, & moderatè explentur. Rursus si accidat, vt Ægyptij, nocturno tempore, de cubili surgere velint, ne aspides in tenebris conculcent, digitos percutiunt, indicantes de via esse decedendum; at aspides sonitus discrimen intelligentes cõfestim ad latibula confugiunt. Item Aelianus ad confirmandam aspidum apud Aegyptios venerationem, narrat, quòd vinitor cum scrobem foderet generosam plantaturus vitem, ligonis ictu, aspidem illic fortè latibulantem dissecuit, postea dimouendo terram, posteriorem Serpentis partem reperit, anteriore adhuc cruentata, & reptante: quamobrem obstupefactus statim rationis impotens redditus est, vt non solum diù, sed etiam noctu delirans de lecto exiliret, & se persequi aspidem indicaret. Immò veluti morsu læsus opem implorans vociferabatur, & interemptæ aspidis simulacrum se conspicari referebat. Cum autem diu hac capitis debilitate vexatus esset; tandem eius consanguinei ipsum supplicem in Serapidis templum duxerunt, Numenq; rogarunt, vt illud aspidis spectrum amoliri dignaretur, tuncq; patiens sine haustu hellebori, inde liber egressus est.

L. 9. c. 25, & 27.

Veneratio aspidũ apud Ægyptios.

Historia Agricolæ dementati ob necẽ aspidis.

C Deniq; Aelianus aliam exarat historiam cuiusdam iuuenis insatiabilem profundumq; ventrem semper esitando distendentis, qui pauonis cuiusdam potiundi à Rege Ægyptiorum Ioui dicati, ad suæ deseruiendum voracitati, miro desiderio tenebatur. Hic igitur quemdam templi ministrum, mercede sacrilegij data, ad coercendam auem impulit. Itaq; ministro inani spe inducto ad locum accedenti, vbi alesmorari solebat, vt comprehensam guloso afferret iuueni, non pauo, sed horrifica aspis visa est, quare perterrefactus, opere infecto, illinc recessit.

Pauo in Aspidem versus.

PROVERBIA.

NON multa sunt adagia, quæ ex natura huius animalis desumuntur. Inter hæc primò hoc recitatur. *Aspidi, & Basilisco insistis*. Proferturq; D de re ineuitabili, quoniam horum animalium alterum, virus in obuios expuit, alterum verò visu nocet. Non absimile est hoc adagium alteri. *A fronte præcipitium, à tergo lupi*. Desumptum esse videtur ex doctrina Horatij, quando in satyra secunda primi libri scripsit. *Hac vrget Lupus, hac angit canis*. Vel ex satyra tertia libri secundi, vbi legitur. *Hic fossa est ingens, hic rupes maxima*. Deinde aliud recensetur. Δῆγμα ἀσπίδος, idest *Morsus aspidis*. & promulgatur de malo immedicabili, aut de odio irreconciliabili, aut de lingua vehementer virulenta: propterea huc spectat ille versiculus.

Ἰός πέφυκεν ἀσπίδος κακὴ γυνή.

Idest.

Telum aspidis profectò mulier improba.

Morsus aspidis prouerbium.

Quoniam Aelianus tradidit aduersus omne serpentis virus, excepto morsu aspidis, remedium inueniri. Immò Manutius in Adagijs pronunciauit hoc prouerbiũ trahi posse ad hostem clancularium: cum aspis, citra dolorem, venenum infundat, & post demortuam partem, nullum ferè in ea vulneris vestigium appareat. Tandem solet etiam hoc

Mulier improba aspidi comparatur.

 promul-

Aspis à vipera prouerbium.

promulgari. *Aspis à vipera.* Et pręcipuè quando scelestus homo, virum improbum con-
sulit. Refertur hoc inter apophtegmata Diogenis, qui conspicatus duas mulieres col-
loquentes, hæc verba protulit. *Aspis à vipera mutuo venenum sumit*: nec immeritò,
quoniam mulier à multis ἰλιὰς κακῶν dicta est. De hoc prouerbio confugiendum est ad
caput de vipera, vbi latius de hoc agitur.

MIRACVLA.

SEVERVS Sulpitius agens de virtutibus Monachorum orientalium,
narrat quòd cuidam iuueni, qui pænitentia ductus nuper ad Eremum
secesserat, tabernaculumq; nonnisi per spatium sex mille passuum à
monasterio sibi constituerat, Abbas panem, per duos pueros, miserat,
quorum natu maior annum quintum decimum, minor verò duodeci-
mum agebat. His ergo pueris inde reuertentibus aspis mirandæ ma-
gnitudinis fit obuiam: ipsi autem nihil perterrefacti bestiam collum tumidum depo-
nentem conspicati sunt: interim minor natu Feram manu comprehensam pallio in-
uoluit, deinde Monasterium ingressus quasi victor, spectantibus cunctis Fratribus, reuo-
luto pallio, captiuam aspidem non sine iactantiæ tumore ostentauit. Cum autem pue-
rorum fidem, atq; virtutem cæteri prædicarent; tunc Abbas hanc infimæ ætatis ia-
ctantiam ægrè ferens, virgis vtrumq; compescuit obiurgās eos, cur prodidissent, quod
Dominus per eos fuerat operatus: nam opus illud non suæ fidei, sed diuinæ virtuti at-
tribuendum erat; illisq; præcepit, vt Omnipotenti Deo humili corde famularentur, &
non signis atq; virtutibus gloriarentur. Item Christiana virgo diuinis munita auxilijs
multitudini aspidum, quarum simulacra Magus quidam excitabat obiecta, illęsa, & in-
columis euasit. Hec & alia huius generis miracula legenda sunt apud Surium, & alios
Authores qui mores, & gesta illorum Martyrum prodiderunt, qui iussu Tyrannorum in
lacum serpentibus plenum ducti fuerunt.

Puer aspidē pertractat illæsus.

Christianę Virginis miraculū.

HIEROGLYPHICA.

SACERDOTES Aegyptij, ex Pierio Valeriano, ad ostendendam quam-
dam vim inuictam principatus, iconem aspidum repræsentabant, quo-
niam longa experientia compertum est, paucos ab aspide percussos
euasisse. Ideoq; olim peruulgati moris fuit diademata Regum Aegy-
pti imaginibus aspidum decorare. Siquidem hoc hieroglyphico sta-
bilitatem regni designabant: nam quemadmodum amor aspidis erga
coniugem firmus, & stabilis esse perhibetur: ita per aspidis simulacrū, regnū suum inter
reliqua imperia firmum fore indicabant. Vnde Valerius Flaccus scribebat. *Iamq; aspide
cincta comas, & ouanti persona sistro.* Quamobrem Diodorus Siculus addebat à Sacer-
dotibus Aethiopum, & Aegyptiorum pileos oblongos gestari, circa quos inuoluti aspi-
des conspiciebantur, vt, qui contra Reges insurgere audebant, læthalibus morsibus sub-
esse demonstrarent. Sunt qui hominem nulli Legum Imperio, vel Magistratuum edi-
ctis, vel Dynastarum iussis obtemperare nolentem, significent icone aspidis aures obtu-
rantis: nam aspis statim atq; cantionibus accersiri senserit, aures claudere conatur; ne
verba excantantium audire queat.

Alij, per duas aspidum icones, tenacem, & synceram amicitiam denotari posse arbi-
trantur: quandoquidem perhibent aspidem nunquam absq; comite è specu egredi, vt si
earum altera occidatur, superstes alterius mortem vlcisci possit. Postremò addit Cæ-
lius Calcagninus, simulacro aspidis tanquam à senecta immunis, & ad motum nullo
vtentis instrumento, & facili reuolutione se contorquentis, astrum designari posse:
quamuis hoc hieroglyphicum à quacumq; alia Serpentis icone monstrari possit: cum
quilibet Serpens prænominatis gaudeat conditionibus.

L. 14. Hierogl.

Diademata Regum Ægypti qualia.

Lib. 4.

Cur aspides in pileis.

Viri inobedietis hieroglyph.

In lib. de reb. Aegyp.

EMBLE-

EMBLEMATA.

FLORENTIVS vir præstanti litterarum scientia conspicuus, in suo Emblematum libro, delineauit chirurgum secantem brachium hominis ab aspide demorsi, eum hac inscriptione. PRINCIPIIS MALI OBSTANDVM. Deinde subscripsit hexastichon huius tenoris. *Embl. 66.*

Aspidis haud vlla morsus curabitur arte,
Ense recidatur pars nisi læsa statim:
Haud aliter si seditio teterrima pestis
Ingruat, & secum crimina multa trahat.
Omnia sunt tentanda quidem, sed tollere præstat
Vnum, ne totus grex malè dispereat.

B Principijs cuiuscumq; mali confestim occurrendum esse, monet etiam Persius satyra tertia, quando canit.

Helleborum frustra, cum iam cutis ægra tumebit.
Poscentes videas, venienti occurrito morbo.

Neq; hoc est valde dissimile illi, quod recitabat Ouidius in libris Amorum, quando dixit.

Vidi ego quod fuerat primo sanabile vulnus,
Dilatum longa damna tulisse mora.

Vel iuxta aliud.

Opprime, dum noua sunt subiti mala semina morbi.

Hoc igitur præceptum seruandum est in demorsis ab aspide, qui nullo modo sanantur, nisi partes læsæ illicò amputentur. Itaq; hoc emblemate monentur Principes, vt seditiosos ciues merita pæna puniant, atq; à Republica eijciant: siquidem ille, cui neq; natura, neq; industria rectè viuendi studium conciliare potest, ad mentem Platonis, vita C est priuandus: cum in hoc casu Clementiam esse, non esse clementem, multi opinantur, iuxta vulgatum carmen.

Impius huic faeris, si pius esse voles.

Misericordia genus est scelestos interimere

Dum vnius interitu multi seruantur, propterea quod optimum misericordiæ genus est scelestos interimere, non tantum vt ipsi pereant, sed vt pereundo alios à maleficijs deterreant. Quare ad rem nostram reuertentes attestamur satius, & melius esse, vt vna tantum pars, & non totum corpus intereat. Alia quoq; huius generis emblemata videnda sunt apud Authores politioris musæ studiosissimos, quę breuitati studentes ommittimus.

PHRENOSCHEMATA.

D LVCAS Contilis scriptor Italicus, in suo erudito Phrenoschematum libro, figurauit aspidem aures obturantem hoc titulo coronatam; MENTEM NE LÆDERET AVRIS. Voluit enim indicare, quòd Author huius symboli profitebatur se agresti odio prosequi illos, qui modestiæ nescij, & pudoris improbi in dies conuicijs, & maledictis aliorum nomen lacessunt: ideoq; instar aspidis claudit aures, qui magici cantoris voces audire renuit. Item Ioannes Andreas Palatius, in suo opere Phrenoschematum, scriptum reliquit, quòd vir quidam palestræ litterariæ miles exercitatissimus effigiauit aspidem cauda aures obstruentem, vnà cum simulacro aperti libri, additq; hoc Dictum Italicum. MISERO OND'IO SPERAVO. Itaq; author huius Insignis voluit omnibus manifestare quomodo aspidicam naturam indignatæ cuiusdam mulieris, neq; vlla exacta etiam dicendi facultate, neq; carminibus melle suauioribus placare potuerit. Deniq; Perciuallus in suo volumine Insignium memorat nobilissimum virum, qui ad demonstrandam cuiusdam fæminę crudelitatem, exhibuit iconem aspidis, cum dicto. NON OMNIBVS VNA. Quasi velit innuere, quòd omnis aspis, vt re-

Aspis obturans aures, quid significet.

Fœmina quomodo aspidi comparetur.

vt relatum fuit in historia huius animalis, nunquam sine comite diuagatur: hæc autem E
fœmina, quæ in actionibus aspis esse videtur comitem respuit.

SIMVLACRA.

NEMINI dubium esse arbitramur, quòd olim Aegyptij æternos honores multis brutis, & potissimum aspidibus decernebant: quapropter hæc animantia lædere nefas esse opinabantur. Ideo Cicero non sine causa hæc scribebat: Aegyptiorum mores quis ignorat, quorum imbutæ sunt mentes prauitatum erroribus, nam carnificinam potius subirent, quàm ibin, aut aspidẽ violare. Idcirco refert etiam Aelianus ab Ægyptijs simulacra Isidis iconibus aspidum tanquam regio quodam diademate coronari. In cuius rei confirmationem fatetur Giraldus agens de Iside, se vidisse hoc simulacrum in vetusto quodam numismate apud Augustinum Mustium. Icone autem aspidis penès Isidem vtebantur, tum quia aspides sexdecim ætates viuere ferebantur, tum quia aspides in hominum perniciem natas esse negabant: cum notum esset ab aspidibus necem tantùm impijs afferri. Quod si ita esset, Feram hanc tanquam Iustitiam honoribus cumulandam esse fas esset, quippe quæ acrimonia intellectus prædita bonum à malo, & verum à falso distingueret.

Isidis corona qualis. *Syntag. 12* F *Isis iustitiæ simulacrum.*

Addunt alij ab Iside scelestis tantummodo hominibus aspidem immitti, hancque solum Thermuthim vocatam, tanquam immortalem prædicabant, huicq; in vnoquoq; sacrarum ædium angulo, sacella ædificabant, & bubulum adipem interuallis quibusdam obijciebant. Quapropter aspis, in Sacris Isidis, cum collo tumido, & capite elato circumferebatur: nam Isiaca tabula (teste Salmasio in Solinum) aspidem hac forma delineatam exhibebat. Quare Iuuenalis in sexta satyra sic canebat, huc alludens.

Isiaca tabula quid repręsẽtet.

Et mouisse caput visa est argentea Serpens.

Apuleius quoq; ad rem, de gestaminibus Isidis scribebat, quòd læua cymbium depen- G debat aureum, ex cuius ansulis surgebat aspis caput attollens arduum, ceruicibus latè tumescentibus. Quocirca non à veritate recedunt, qui inter simulacra ad Isidem spectantia, chelidoniam aspidem, & sistrum recensent: quamuis postea tradant id inde factum esse, quoniam sistrum edat sonum voci hirundinum similem; cum tamen chelidonia aspis tanquam Nili maximè peculiaris ibi effigiaretur, quippè quæ cum sistro, & osyride inter mysteria Isiaca recensebatur. Id innuit Ouidius, quando canit.

Sistrũ quę sonũ ederet

Sistraq; erant, numquamq; satis quæsitus Osyris,
Plenaq; somniferis Serpens peregrina venenis.

Insuper recitat Matthias à Michou, quod olim etiam Lithuani ignem, syluas, & aspides venerabantur. Ignis enim per sacerdotes solum subiectis lignis accendebatur, syluæ sacrosanctæ vocabantur, & deniq; aspides tanquam numina in priuatis ædibus seruabantur.

Lib. 2. c. 2.

Præterea Ripa, in prima parte Iconologiæ, ad repræsentandum Furorem implacabilem, aspidis simulacro vtitur, dum delineat hominem saucium omni armorum genere H munitum, in cuius dextra manu stringitur aspis, quæ in hoc simulacro locum catenus habere videtur, quatenùs in sacris paginis legitur, quòd nullus furor potest comparari furori aspidis, quę statim atque ab aliquo leuiter etiam tangitur, intumescit, semperq; furit, donec aliquem morsu venenauerit. Iterum Ripa, in secunda Iconologię parte, ad exprimendum Inobsequentem, figurauit mulierem habentem secus pedes aspidem, altera aure ad terram apposita, altera verò caudę extremitate obturata: cum Physiologi aspidem, ne vocibus excantantis obtemperet, aures claudere referant. Postremò idem author, ad ostendendam obstinatam mentem, effigiauit annosam mulierem alas supra caput habentem, cum aspide in sinistra manu, quę malam eorum denotat naturam, qui proprijs tantummodo assentientes opinionibus, aliorum etiam optima non libenter audiunt consilia: cum sint instar aspidis aures claudentis. Ideò Galenus falsę opinionis effectus exprimens dicebat. Falsę enim opiniones animos hominum præoccupantes non solum surdos, sed etiam cęcos faciunt; itaut videre nequeant, quę alij s

Simulacrũ Furoris quomodo pingatur. *Simulacrũ Inobsequẽtis quale.* *Li. 8. de comp. med. c. 1.*

A alijs conspicua apparent. De statuis non multa in præsentia recitabimus; solum enim referemus, quòd Romæ in Viridario *Beluedere*, nuncupato conspicitur statua Cleopatræ Aegypti Reginæ, quæ brachio dextro caput sustentat, cum aspide regionem cordis, sub sinistra mamma, mordente.

Statua Cleopatræ.

VSVS IN CIBIS.

VVLGI monimenta personant, quòd Marsi populi viperis, & aspidibus in edulijs vtantur; propterea Galenus scribens de arte curatiua ad Glauconem, loquensq; de viperis, hæc verba proferebat. Ita verò eas condire oportet, quemadmodum vidisti Marsos, qui Feris venenatis, & aspidibus nutriuntur; capite quidem primùm abscisso, & cauda ad digitos vsq; quatuor, deinde omnibus interaneis exemptis; immò & B cute adempta, necnon aqua corpore ipsarum diligenter abluto. Clarissimus Mercurialis in suo tractatu de Venenis ponderans verba Galeni scribentis de Theriaca ad Pisonem, admiratur, quare scripserit Galenus carnem aspidum non ingredi posse antidota, cum vniuersum earum corpus sit venenosum, & nihilominus idem Galenus loco supra citato asseruit Marsos his carnibus absq; noxa vesci. Ad tollendam igitur hanc difficultatem; Respondet Doctissimus Mercurialis totum quidem corpus aspidum veneno redundare, sed Marsi populi illarum carnes edunt, quoniam fortè sub ipsorum cœlo aspides non sunt venenatæ, veluti alicubi, neq; viperæ. Aut dicendum esse putat cum Fracastorio, quòd huiusmodi populi cum aspidibus naturalem quamdam habent sympathiam, vt nunquam ab ipsis lædantur.

L. 2. c. 10.

Aspides quomodo condiantur.

Cap. 8.

Difficultas in verbis Galeni.

VSVS IN MEDICINA, ET IN VARIIS.

C GALENVS in libro de Theriaca ad Pisonem, senectam aspidis in medicina commendat, & præcipuè si trita cũ melle in suffusionibus oculorum adhibeatur, quandoquidem acutissimam reddere visionem perhibet. Plinius verò ad clarificandum visum, membrana aspidis, quam exuerit, vtitur, sed illam cum adipe eiusdem animalis permiscet. Immò, ex eodem Plinio, cutem aspidis pondere sexta parte denarij, cum pipere pari modo, ad expugnandas febres quartanas, gentes Parthorum in aliquo liquore hauriunt. Item Galenus agens de compositione medicamentorum per genera, & enumerans Andromachi emplastra, memorat vnum ex aspidibus ad discutiendas strumas, & podagras, quod recipit therebentinæ, lapidis asij, bituminis singulorũ denarium pondo trecentorum sexaginta, Aphonitri, ceræ, baccarum lauri, gutæ ammoniaci singulorum denarium pondo trecentorum quadraginta, lapidis pyrites denarium pondo octoginta, calcis viuæ denarium pondo centum octo, aspidum cineris pōdo D denarium centum quadraginta, olei veteris heminas duas, postremò cinis, pharmaco refrigerato, inspergitur.

Suffusionis remedium.

Febris quartanæ auxilium.

L. 6. c. 14.

Præsidium strumarũ, & podagræ

Olim etiam præter vsum medicum aspidibus in supplicijs vtebantur: quoniam Galenus scribens ad Pisonem recitabat, se in magna Alexandria obseruasse, quàm citò morsus aspidum necarent: quandoquidem pectori damnatorum capitali supplicio aspidem admouebant, & reum obambulare iubebant, sicq; confestim illum de medio tollebant.

Vsus aspidũ in supplicijs.

DE

DE DIPSADE. Cap. VIII.

ÆQVIVOCA.

Ordinis ratio.

NON erit necesse, vt longo verborum circuitu ostendamus, cur de Dipsade hoc in loco agendum sit; cum superiùs exaratum fuerit hunc Serpentem à Solino inter species aspidum connumeratum fuisse: dum plures, & diuersas aspidum species assignans, inæquales ad nocendum esse scripserit; quoniam Dipsas, Siti, & Hipnalis, somno, ex illius sententia interimant. Dipsas igitur, vt æquiuocationem aperiamus, multa significare videtur: cum διψὰς δίψαδος in Græcorum scholis sit nomen adiectiuum, quod siticulosum, & aridum indicat: ideoq; Apollonius poeta terram aridam, aliquando Dipsadem nuncupauit; & Ouidius eadem ratione motus, quamdam anum Dipsadis nomine insigniuit, quando cecinit.

Terra arida Dipsas dicta.

L. 1. Amor. eleg. 8.

—— *est quædam nomine Dipsas anus.*

Item Dipsas, quando substantiuè ponitur, viperę speciem designat, vel potius Serpentem, de quo in præsentia disseritur; quoniam ab ipso demorsi, inexplebili potandi desiderio crucientur. Pariter Dipsas apud Theophrastum, spinę quoddam genus esse dicitur. Scribit enim in Arabia supra Copton ἄκανθαν δίψαδα prouenire; & Plinius vertit spinam sitientem; quapropter multi opinati sunt hanc spinam nomine Dipsados fuisse appllatam, quia in locis admodum aridis nasceretur: quamuis nonnulli authores, nec præter rationem, existimauerint hanc esse illam spinæ speciem, quam alij Græci, vnica voce, διψάκον nominarunt. De hac re legendus est doctissimus Salmasius in Solinum, qui huius rei veritatem est assecutus.

Li. 4. Hist. plant. c. 8.

Dipsas spinæ genus.

Prætera in Herbario veteri, quod Apulei, nomine inscribitur, herbæ chamælæa, & chamæleon confunduntur, ibiq; varia nomina assignantur, inter quæ, Dipsas, connumeratur. Leguntur enim ibi hæc verba. Quidam Græcorum hanc plantam vocant chamælæam, alij crocodilon, alij Dipsada, alij onocardion, alij cneoron, Itali labrum veneris. Quare periti Botanici hinc colligere possunt, nomina chamęlęę, & chamęlæontis, tanquam eiusdem plantę confundi, & permisceri; etenim cneoron chamęlæę, vel thymelęę nomen est; Dipsas verò onocardion, labrum veneris, & crocodilon chamęlæonti competere videntur, quoniam hanc plantam multi Priscorum cum carduo dipsaco eamdem esse crediderunt.

Quæ planta dicatur Dipsas.

Amplius Danai filię ab aliquibus poetis Dipsades, quasi semper sitientes cognominatę fuerunt; cum semper circa aquas infernas versentur: notissimam enim esse coniectamus Danaidum puellarum fabulam, quæ ob necatos sponsos, has pęnas apud Inferos dare feruntur, vt situlis perstillantibus aquam hauriant, atq; in dolium pertusum, graui quidem, sed inutili labore infundant. Harum Dipsadum fabulę meminit Horatius hunc in modum.

Dipsades Danai filiæ.

—— —— —— —— *atq; notas*
Virginum pœnas, & inane lymphæ
Dolium fundo pereuntis imo.

Hanc quoq; Tibullus memorauit, dum cecinit.

Et Danai proles Veneris quæ numina læsit
In caua letheas dolia portat aquas.

L. 11. c. 33

Cælius autem Rhodiginus in suo volumine lectionum antiquarum, narrat, quòd Dipsas nnncupatur in re sacrificali, & pariter hepatis quoddam signum. Demùm apud Salmasium legitur, Dipsas ἔχις, idest anguis, Aspis ὄφις, idest Serpens. Insuper cum Dipsas serpens gaudeat alijs nominibus, inferius enumerandis; opere pretium erit hoc in loco ambiguitate laborantia recensere. Itaq; Dioscoridi, & alijs authoribus, hic Serpens non solum Dipsas, sed etiam Causos vocatur: cum tamen Græcis καῦσος sit æstus, & febris ardens apud Hippocratem. Nihilominus Dipsas quoq; hoc nomine insignitur; cum ab hac percussi tanquam feruenti calore agitati æstuent. Item vocatur Melanuros;

Causos Serpens.

A lanuros; cum tamen μελάνερος Græcis nominetur animal nigram habens caudam. Immò Melanurus piscis est apud Aristotelem, qui nigris maculis in cauda est insignitus. Huius piscis meminit Reusnerus in Paradiso poetico, quando cecinit.

Melanurus anguis qualis.

Melanurus piscis.

Insignem caudę melanurum nomine nigrę,
Tu gustare (bonus si cupis esse) caue.

Præter hæc, appellatur etiam hic Serpens, in nomenclaturis Dioscoridis, Prester, cum tamen Prester sit genus vorticis, quod typhon, nempe vibratum ecnephiam dicunt. Idem ventus, dum furit, contacta comburens prester esse dicitur, vt author est Plinius; Immò πρηστὴρ ἄνεμος igneus turbo est, vt apud Hesiodum in Theogonia legitur. Ideoq; species est fulminis apud Cælium: de hoc eleganter Lucretius disserit, dum inquit.

Prester anguis item igneus turbo.

Lib. 6.

Quod superest facile est ex his cognoscere rebus,
Presteras Graij, quos ab re nominitarunt,
In mare, qua missi veniant ratione supernè,
Nam fit, vt interdum, tanquam demissa columna
In mare de cælo descendunt.

B Hic admonet Lucretius, quòd Græci ab effectu, nimirum hunc ventum presterem παρὰ τὸ πρήθειν, nempe ob incendendo, & inflammando nominarunt. Immò addit Lucretius, quòd hic flatus ignescens, figuramq; columnæ imitans quandoq; in terram descendit. De alio autem paulò inferius sic loquitur.

Ventus prester vnde dictus.

Fit quoq; vt inuoluat ventis è nubibus ipse
Vortex conradens ex aere semina nubis,
Et quasi demissum cælo prestera imitetur;
Hic vbi se in terras demisit, dissoluitq;
Turbinis immanem vim prouomit, atq; procellæ.

Demùm πρηστὴρ, idest prester apud Pollucem exponitur anterior pars gutturis faucibus subiecta, quando ira efferuescens intumescit: cum tamen πρηστὴρ serpens nominetur ob ardorem inextinctæ sitis, quem morsu patientibus affert.

Lib. 2.

Prester pars gutturis.

C SYNONYMA, ET ETYMVM.

LATINI hunc Serpentem Dipsadem, nomine græco, ob vocabulorum inopiam appellarunt. Græcis autem διψὰς nominatur; cum δίψα sit sitis, & διψάω sitio. Quandoquidem icti ab hoc angue, implacabili siti agitantur. Hac eadem ratione ductus Isidorus, Dipsadem Situlam cognominauit, & Auicennas viperam facientem sitim, qua de re in epigrammatibus græcis legitur διψὰς ἔχιδνα, nimirum vipera siticulosa. Ab alijs dicitur μελάνερος, melanurus, quia nigram caudam habeat. Ab alijs ἀμμοβάτης Ammobates per arenam incedens. Est enim nomen compositum ex ἄμμος arena, & βαίνω vado. Ab alijs cognominatur πρηστὴρ Prester à verbo græco πρήθω incendo, quoniam Serpens hic patientes, ictibus, veluti quibusdam flammis adurat. Ideo Bellonius solebat dicere: vipera, quæ nuncupatur Prester, veneno veluti igneo hominem necat. Non immeritò igitur Dipsas nuncupata fuit Serpens vrens; cum percussorum D viscera adeò exsiccentur, vt continua aquæ potio ab illis desideretur. hinc nonnulli colligunt, quod, Serpens apud Textorem, Anger, & Cruciator dictus à Dipsade non differat. Id narrabat Lucanus de Aulo tusco milite Catonis, qui à Dipsade percussus interijt; quemadmodum inferius recitabimus. Et eò magis libuit Dipsadem Serpentem vrentem appellare, propterea quod in sacris Biblijs legitur, quòd Deus in populum Israeliticum murmurantem misit Serpentes vrentes; & multi docti viri in translatione Bibliorum, Presteras verterunt. Hinc aliqui tradiderunt Presteras, ob internum ardorem, ore semper hiante, & vaporem exhalante calidissimum incedere. Huius conditionis Lucanus sic meminit.

L. 12. orig.

Vipera siticulosa quæ.

Ammobates anguis qualis.

Serpens vrens qualis.

C. 21. Num.

Oraq; distendens auidus fumantia Prester.

Idem exponit Baptista Mantuanus quando canit.

L. 9. Pharsal.

Nec non inflatis Prester, qui faucibus æstum
Expuit.

Causos anguis. Nulla igitur teneri debemus admiratione, si interdum hic serpens καῦσος, scilicet Causos cognominetur: cum hæc vox nimium calorem, & æstum significet. Cæterùm animaduertendum est ad mentem Agricolæ, in libro de Animalibus subterraneis, inter Presterem, & Dipsadem aliquam cadere differentiam: inquit enim Agricola hos Serpentes (licet quoad formam inter se non dissentiant) quoad effectum à se inuicem discrepare: cum Prester, percussum extemplò, veluti syderatione quadam immobilem, menteq; alienum reddat, mox pilis defluentibus, & vrgente pruritu, aliuiq; fluxu, patientem absumat. Aelianus etiam quandoq; inter morsum Dipsadis, & Presteris, aliquod obseruauit discrimen; quamuis postea alibi symptomata genita à morsu Dipsadis, & Presteris eadem esse asseuerauerit. Pariter Solinus, & Lucanus de vtroque Serpente seorsim egerunt, illisq; diuersas proprietates assignarunt. Cæterùm in hac difficultate confugiendum est ad Dioscoridem, qui scriptis mandauit, Dipsadem Presterem, & Causum vnius, & eiusdem Serpentis esse synonyma, propterea quod Prester, & Causos ab vrendo, & Dipsas à sitiendo cognominatur. Cui sententiæ Paulus Aegineta, Volaterranus, & alij authores innumeri adstipulantur.

Discrimen inter Presterem, & Dipsadem.

Li.6.c.50.

GENVS, ET DIFFERENTIÆ.

SOLINVS in Polyhistora hunc serpentem inter species aspidis connumerauit; cum tamen Dioscorides, & alij authores nō vulgares Dipsamdem ab Aspide toto genere discriminauerint: siquidem hæc animalia adeo inter se sunt diuersa, vt alterum aquatile, alterum terrestre esse feratur. Lucanus id explicat, dum canit.

——— *stabant in margine siccæ*
Aspides in medijs sitiebant Dipsades vndis.

L.9. Pharsal.

Aetius hanc serpentis speciem ad illud viperarum genus reducit, quod in locis maritimis libentissimè stabulatur. Verumtamen Greuinus Dipsadem à vipera bifariam distinguit; primò, quoniam à Dipsade percussi citius intereunt, deinde, quoniam in cauda huius animalis quasdam paruas nigras maculas obseruat. At Marsi populi (referente Galeno) nullam inter Dipsades, & viperas differentiam, nisi ratione loci, inuenire videntur: etenim degentes in locis salsilagine refertis Dipsades, & viuentes in solo vliginoso viperas indigitarunt, hasq; minimè siticulosas esse affirmarunt. Quapropter in Libyæ, & Aegypti arenis salsedine præditis Dipsades versabuntur, quæ vero in Italia, viperæ esse ferentur: Hanc autem sententiam Galenus probare non videtur, dum inquit. Sanè viperarum caro adeo ingentem obtinet desiccandi facultatem, vt nōnulli, qui eam ederunt, vehementissima siti cruciati sint, & proinde illas Dipsades cognominant.

In lib. de venen. cap. 14.

Differētia inter Dipsadem, & Viperā, ex opin. Marsorum.

Lib. 11. de simp. med. fac.

Sunt autem, qui dicant demorsos ab his viperis sanari non posse potando, sed dirumpi potius, quàm siti liberari. Quocirca eos, qui Romæ viperas venātur sciscitatus sum, num aliquam haberent notam, qua genus vtrumq; viperarum distinguerent; at illi genus nullum viperarum Dipsadum esse negabant, sed iuxta mare degentes talem producere effectum affirmabant, quæ in Italia, ob regionis humiditatem, non inueniuntur. Hactenus Galenus, qui tamen Marsorum verbis assentiri non est visus, dum paulò inferius nullum esse genus Dipsadum negare non audet.

FORMA, ET DESCRIPTIO.

ISIDORVS, & Arnoldus Villanouanus retulerunt Dipsadem esse serpentem tantæ exiguitatis, vt dùm calcatur non videatur, cuius venenum patientem ante extinguit, quàm sentiatur. Qui Authores de exiguitate serpentis fortè, quoad crassitiem, verba faciunt, cum in icone Dipsadis à Greuino exhibita longitudo potius, quàm crassities obseruetur. Verumtamen, ex mente Aetij, longitudo cubitalis huic serpenti assignatur, quæ paulatim ex crassa in tenuem desinit, corpore albicāte, necnon maculis partim rufescentibus, partim nigris variegato. Sostratus hunc serpentem à reliquis

Exiguitas Serpentis quoad crassitiem.

A liquis ita distinguit, dum scribit caudam huius animalis duabus lineis nigricantibus esse insignitam. Auicennas autem collum magnum, & tergum ad extremitatem vsq; nigricans, & caudam valdè tenuem Dipsadi attribuit; quæ bestia, vt plurimum, eodem Auicenna authore, in Regionibus Iokiati, & Assim, nempè in Regionibus Libyæ, & Syriæ versatur. Itaq; Dipsas est animal corpore exili viperæ perquam simili, & ictu violentissimo. Vnde non erit cur Matthiolus admiretur Leonicenum virum alioquin eruditissimum, qui Dipsadem corporis forma, nullis notis à vipera diuersam esse existimauit: nam similitudine horum animalium deceptus vnum ab altero non discriminauit. Quamobrem Nicander in Theriacis canit hunc in modum.

Locus natalis huius anguis.

In Comm. ad Diosc. l. 6. c. 50.

Exiguæ similis spectatur Dipsas echidnæ,
Sed festina magis mors ictus occupat ægros
Parua, & lurida, cui circa vltima cauda nigrescit.

Et Georgius Pictorius in Lerna malorum paruitatem huius serpentis meditans, sic canebat.

B *Situla paruus item serpens sputamine lædit,*
Et sensus tollit, tollit itemq; motum.

Author libri de natura rerum scriptis mandauit hunc Serpentem tanta colorum varietate refulgere, vt mira specie, & eximia pulchritudine, intuentes in admirationem trahat. Cæterùm Solinus, & multi alij authores hanc figuræ serpentinæ elegantiam non Dipsadi, aut Situlæ, sed Scytali assignarunt. Quapropter prædictus author libri de natura rerum horum nominum congruentia, fortè deceptus, alterius descriptionem alteri attribuit; quemadmodum, ex delineatione vtriusq; serpentis innotescere potest: Hoc igitur in loco lector iconem Dipsadis, ex Greuini mente, contemplari poterit.

Colorũ varietas non obseruatur in Dipsade

NATVRA, ET MORES.

DIPSADI natura adeò tetrum congenuit virus, vt inter perniciosissima animalia ab Authoribus recenseatur. Quamobrem iure optimo C Moses in Deuteronomio, terrificam illam describens solitudinem, Dipsades in illa versantes memorauit. Est enim hoc animal fraudulentum, quoniam inter oua struthionum in arenis locata malitiosè stabulatur, vt Garamantes huiusmodi oua colligentes fallat. Tales enim populi, cum careant creta, ex qua fictilia vasa finguntur, ouis struthionum per medium dissectis, loco vasorum vtuntur: immò ex his pileos ad tegendum caput idoneos fabricant; cum huiusmodi gestamine plurimum delectentur. Insuper natura tam feruens indidit Dipsadibus venenum, vt ab illis percussi ardente siti crucientur. Quapropter Textor ad rem sic canebat.

Dipsadis vaframẽtũ

Oua struthionũ ad quid.

Non adeo feruet, quem læsit aquatica Dipsas.

Hac eadem ratione motus Lucanus hoc animal torridum appellauit, dum cecinit.

Exuuias positura suas, & torrida Dipsas.

Hoc enim animal acri semper ardere siti perhibetur, quæ nulla vnda restingui potest: Vnde Lucanus canit.

L. 9. Pharsal.

Loco cit.

—— *in medijs sitiebant Dipsades vndis.*

D Immò Reusnerus in Paradiso poetico ad rem, inscriptum recitat distichon.

Tu colis immundas tristis velut hydra paludes,
Aut qualis medio Dipsas in amne sitit.

Quamobrem poterimus iure optimo illud pronunciare de hoc animali, quod de Tantalo cecinerunt Poetæ.

Dipsas Tãtalo similis

Quærit aquas in aquis, & poma fugacia captat
Tantalus.

Non erit igitur admiratione dignum, si demorsi ab hoc animali confestim rabidam, & tantaleam concipiant sitim: Id non latuit Galenum, qui in tractatu de symptomatum causis, causam implacabilis sitis assignans, scribebat hanc ex diuturna praua victus ratione dimanare, quæ tandem patientem perimit, veluti, qui comedit viperam fortè Dipsadem, ignea afflictatus siti interijt. Immò quoniam hoc animal mordendo siccitatem

L. 1. c. 7.

Causa sitis intensæ ex Galeno.

tatem

Dipsas Greuini.

A tatem generat, à multis os siccum habere fertur. Vnde Reusnerus sic canit.

Respicit auerso maculosum lumine tergum,
Et sicco Dipsas virus in ore gerit.

Itaq; ob ictum huius serpentis, tanta siccitas in corpore patientis generatur, vt animal mordens totum absorbere humorem videatur. Reusnerus id testatur, dum inquit.

Imbibit humorem lethali noxia morsu
Dipsas, & in venis frigida virus agit.

Cum tamen natura huius animalis sit (quemadmodum Physiologi referunt) vt semper feruida ardeat siti, quam postmodum ab hoc animali percussi facilè concipiunt, id patet in infrascripto Reusneri disticho.

Sitis ardēs excitatur ab ictu huius serpētis

Vt sitis hanc torquens nullis extinguitur vndis,
Sic rabidam morsu concitat illa sitim.

Si quis autem naturam huius venenosi serpentis melius intelligere cupiat, adeat Lucanum poetam, qui recitat omnia symptomata, quæ vexarunt Aulum Tuscum militem Catonis in Africa à Dipsade demorsum: vbi legitur, quòd nullo aquæ potu etiam co- B pioso, neq; proprio etiam hausto sanguine sitim ob morsum Dipsadis conceptam, sedare potuerit: carmina igitur Lucani sunt hæc.

L. 9. Pharsal.

Signiferum iuuenem Tyrreni sanguinis Aulum
Torta caput retro Dipsas calcata momordit
Vix dolor, aut sensus dentis fuit, ipsaq; lethi
Frons caret inuidia, nec quicquam plaga minatur;
Ecce subit virus tacitum, carpitq; medullas
Ignis edax; calidaq; incendit viscera tabe.
Ebibit humorem circum vitalia fusum
Pestis, & in sicco linguam torrere palato
Cæpit, defessos iret, qui sudor in artus
Non fuit, atq; oculos lacrymarum vena refugit.
Non decus imperij non mœsti iura Catonis.
Ardentem tenuere virum; quin spargere signa
C *Auderet; totisq; furens exquireret agris.*
Quas poscebat aquas sitiens in corde venenum
Ille vel in Tanaim missus, Rhodumq;, Padumq;
Arderet, Nilumq; bibens per rura vagantem
Accessit morti Libyæ, fatisq; minorem
Famam Dipsas habet terris adiuta perustis.
Scrutatur venas penitus squallentis arenæ,
Nunc redit ad Syrtes, & fluctus accipit ore,
Æquoreusq; placet, sed non sibi sufficit humor,
Nec sentit, fatiq; genus, mortemq; veneni;
Sed putat esse sitim, ferroq; aperire tumentes
Sustinuit venas, atq; os implere cruore.

Symptomata morsus Dipsadis.

Itaq; ex enumeratis accidentibus, Ardoinus monet colligendam esse malam huius veneni qualitatem, quæ vehementer calida, sicca, & crassa est; cum penitiores partes exsiccet adurendo, & corruget vias vrinæ, totiusq; corporis porros adstringat, itaut D quidquam potus haustæ aquæ, neq; per lotiũ, neq; per sudorem reddatur: quamobrem æger ob copiosam potionem necessariò dirumpitur.

Qualitas veneni.

LOCVS.

DIPSADES, authore Æliano, tum in Africa, tum in Arabia nascuntur, & diuagantur. Auicennas Libyam, & Syriam proprias huius animalis regiones prædicat. Ab hac doctrina non multùm recedit Galenus, qui prædicta loca tanquam ficciora his animalibus valdè accommodata celebrat. Verùm licet per totam Libyam diuagentur, plerumq; tamen apud Garamantes Libyæ pariter populos, Psillisq; finitimos libenter stabulantur. Hoc non latuit Silium Italicum, qui cecinit hunc in modum.

L.11.de simp. med. fac.

Garamantes populi Libyæ.

Lib. 13.

Quippe atro rabidas efferuescente veneno
Dipsadas, immensis horrent Garamantes arenis.

Qui plura de loco natali horum Serpentum scire cupit, confugiat ad Lucianum, qui in Dialogo de Dipsadibus hæc habet. Ea pars Libyæ, quæ ad Austrum tendit, copiosis referta est arenis, terraq; Solis ardore exusta, deserta, vt plurimum, & infæcunda non gramen, non fœnum, non plantam vllam, nec aquam habens, ni fortè in terræ concauitatibus, imbris, & pluuiarum reliquiæ constiterint, quæ tamen minimè sunt potabiles, cum densæ sint, & tetrum spirent odorem. Has igitur ob causas locus redditur inhabitabilis: nam quo pacto habitari posset locus ita aridus, frugibusq;, & arboribus carens, & tam molestis feruoribus ita subiectus, vt aer veluti igneus euadat. Præterea arenæ ipsę maximoperè feruentes regionem prorsus inuiam, & inaccessibilem faciunt. Soli autem Garamantes his locis finitimi, homines agiles, atq; frugales, intentorijs vitam degentes, venationum fructibus victitantes nōnunquam venando talem regionem ingrediuntur circa Solstitium hybernum, sydere maximè pluuio obseruato; quando scilicet maior ardoris pars deferbuit, arenis assiduo imbre madefactis. Venantur autem onagros, struthiones humi volantes, aliquando simias, interdum elephantos: hæc enim animantia sola aduersus sitim perdurant, & molestiam feruentis Solis perferre possunt.

Aer igneus vbi fit.

Garamantes homines frugales.

Cæterùm Garamantes, postquam commeatum, quem secum ingredientes Regionem detulerunt, omnem consumpserunt, rursus ad proprias pergunt habitationes, ne iterum arenæ accensæ, aut reditum intercludant, aut eumdem difficiliorem reddant. Siquidem omnis euadendi facultas sublata est, quando Sol sublato ex regione humore, ardentibus radijs feruere inceperit. Et sanè hæc omnia, quæ hactenus dicta sunt, feruor, sitis, solitudo, sterilis soli infæcunditas minus nobis videbuntur grauia in comparatione ad illud, quod dicturi sumus. Idcircò omnibus modis hæc regio fugienda est. Omnis generis Serpentes hic locus alit, permagnos, varios, multitudine innumeros, forma terribiles, veneno præsentissimo inexpugnabiles partim in cauernis subterraneis stabulantes, & in arenæ secessibus cubantes, partim verò supernè reptantes, nimirũ Aspides, Viperas, Cerastes, Buprestes, Amphisbenas, Dracones, & duplex Scorpionum genus, vnum terrestre, & pedibus ingrediens permagnum, multis vertebris insigne, alterum aereũ, & volatile alis tenuibus refertum, ad instar alarum locustæ, aut vespertilionis. His igitur animantibus multis circumuolitantibus, inaccessibilis, & infesta redditur illa Libya. Verùm Serpentum omnium nocentissimus, quos arena illa nutrit, Dipsas est, anguis non admodum magnus viperæ aliqua ex parte similis, quæ violento ictu ardores accendit inextinguibiles, & totum corpus adurit incendio: hæc ille. Vnde colligere possumus verum locum natalem Dipsadum esse Libyam, sed potissimum illam Libyæ partem, quæ Garamantum Nationi est finitima.

Cur Regio reddatur inaccessa.

Vbi omne Serpentum genus versetur.

Dipsadis descriptio ex Lucian.

A

SIGNA VENENI DIPSADIS.

SI pro cognitione huius ictus confugiamus ad Dioscoridem, is scriptis mandauit, quòd percussus ab hoc Serpente talem concipit sitim, quæ copiosissimo etiam aquæ potu extingui minimè possit; & quamuis patiens affatim pleno ore aquam hauriat; nihilominus confestim in eamdem bibendi appetentiam relabitur: immò toto habitu ijs fit similis, qui antea nihil potionis hauserunt: hinc Auicennas iustis de causis scribebat, quòd venter huius patientis, & interanea adeò aduruntur, vt aqua satiari nequeat: deinde cū aqua pota neq; per lotium, neq; per sudorem exeat, per venas ventris meat, & abdomen ita tumidū reddit, vt patiens hydrope laborare videatur. His addit Aetius, quòd, in ictu huius Serpentis, præter symptomata morsum viperæ consequentia, oritur sitis, quæ potu non sedatur: ideòq; cum quidquam nec per vrinam, nec per vomitum, nec per sudorem egrediatur, necesse est, vt ægrotans alterutro horum modorum pereat, nimirum aut internæ partes vehementi adurantur siti, aut ob copiam potionis, patiens dirumpatur. Venenum enim huius generis per vniuersum diuagans corpus, illud ita exsiccat, & adurit, vt instar membranæ, aut corij ante ignem locati contrahatur: quamobrem meatibus excrementorum interclusis, aqua hausta in ventre necessario contineatur. Vnde in hoc casu magna internarum, & externarum partium inflammatio, ob insignem veneni siccitatem accidit, quod per vniuersum corpus disseminatum totum sanguinem in suam conuertit naturam.

Li.6.c.50.

Percussus à Dipsade fit similis hydropico.

B

Venenum exiccans quale.

Prædictis addit Gillius in Ælianum, quòd percussus à Dipsade tanta cruciatur siti, vt tanquam taurus, ore hiante, ad flumen confugiat, vt potu desiderato se expleat. Verùm signum hoc desumptum fuit à Nicandro, qui in Theriacis de ictu huius Serpentis sic canit.

Patiens tanquam taurus ad amnem cōfugit.

Quem ferit accenso miseras is corde quærelas
Fundit, & arenti sitibundus fauce dehiscit,
Quæsitisq; velut taurus superincubat vndis.
Immensoq; replet, sed frustra viscera potu,
Dum crepet inter sus rupto mox fumine venter.

C

Qui plura de his signis scire cupit, confugiat ad Rubricam de natura huius Serpentis, vbi multò plura narrantur.

Cæterùm illi authores, qui Dipsadem à Prestere discriminarūt, signa vtriusq; morsus diuersa assignarunt. Quare Volaterranus retulit ictum à Prestere reddi immobilem, mente alienum, & defluentibus pilis, ventris solutione absumi. Lucanus hæc symptomata recenset, dum inquit.

L.9. Pharsal.

Ecce subit facies letho diuersa fluenti
Nasidium Marsi cultorem torridus agri
Percussit Prester; illi rubor igneus ora
Succendit, tenditq; cutem, pereunte figura,
Miscens cuncta tumor, totò iam corpore maior,
Humanumq; egressa modum super omnia membra
Efflatur sanies latè tollente veneno
Ipse latet penitus congesto corpore morsus,
Nec lorica tenet distenti corporis auctum,
Spumeus accenso non sic exundat aheno
Vndarum cumulis, nec tanto carbasa Coro
Curuauere sinus, tumidos iam non capit artus
Informis globus, & confuso pondere truncus
Intactum volucrum rostris, epulasq; daturum
Haud impunè feris non ausi tradere busto,
Nondum stante modo, crescens fugere cadauer.

D

Ex hac Lucani doctrina non possumus colligere, nisi enormem totius corporis tumorem Presteris ictum concomitantem, qui tumor etiam in percusso à Dipsade, ob immo-

Symptomata Dipsadis, & Presteris eadē.

dicam potionem, obseruari potest. quapropter satius esse existimamus vnà cum Dioscoride, & alijs authoribus non spernendis, symptomata Dipsadis, & Presteris tanquam vnius, & eiusdem animalis promulgare. Isidorus quoq; huius insignis meminit tumoris, quem postea putredo sequitur. Sed obseruandum est, quòd Isidorus ex doctrina Solini transcribens, hallucinatus est: etenim Solinus statim atq; protulit ingentem corporis tumorem Presteris ictu oriri; mox addidit ictum Sepis cõfestim putredinem contrahere. Ideoq; non est legendum, ad mentem Isidori, quòd putredo morsum Presteris concomitetur.

Lib. 12. Orig.

E

VENENI DIPSADIS MEDELA.

Lib. 6. cap. 50.

F

DIOSCORIDES, diligenter ponderata huius veneni natura, pronunciauit, quòd morsus Dipsadum tanquam immedicabiles à plerisq; Veterum relinquebantur. Quocirca, si peculiaribus contra Dipsadem auxilijs egeamus, communia experiri oportet. Protinus autem scarificationem loci affecti, & inustionem (si pars id ferat) necnon amputationem faciendam esse opinamur: deinde varia cataplasmata adhibenda sunt, quæ in primo capite huius libri fuerunt proposita. Immo acres cibos, & meracas potiones, & lauacra probat Dioscorides, quæ subinde, breui spatio assumenda sunt, priusquam morbi genus emerserit, quo semel erumpente, opem ferre non potest vlla medici opera: hæc Dioscorides.

Amputatio & scarificatio partis læsæ.

Verùm Galenus scribens de Theriaca ad Pisonem, inter alia præsidia ad expugnandum Dipsadis virus celebrata, theriacam Andromachi multis laudibus cœlo tenus effert, atq; extollit. Hac de causa in poemate Andromachi sic canitur.

Theriacæ Andromachi laudes.

Non, si quis cupidis expressa papauera labris
Hauserit, exitium pocula sumpta ferent.

Et paulò inferius.

Arida non Dipsas, non clarus fraude Cerastes,
Non feret impresso vipera dente necem.

G

Aphrodisæus admiratur hoc præsidij genus, scilicet cur theriaca in hoc casu sumpta possit sedare sitim, quam morsus Dipsadis in percussis animalibus acendere solet; quandoquidem hoc nobile medicamentum ex calidis, & siccis simplicibus integratur. Neq; adduci potest id alia ratione fieri posse; nisi mutuo quodam viperarum consensu huic antidoto permixtarum, quarum carnes, admiranda antipathia aduersus quodcumq; animal venenosum potiuntur. Auicennas demorsis ab hoc Serpente plurimùm olei, ad ciendam vomitionem, propinat: deinde enemata fæces educentia, & aquas commendat; Amplius diuretica præscribit, veluti sunt decoctiones apij, spicæ indæ, asari seseleos, petroselini, & similium. Exterius autem, cum sale, calce, & oleo componit emplastrum, & tandem cuncta medicamina morbibus canis rabidi conferentia summopere celebrat.

Lib. 1. Probl. Theriaca, qua ratione iuuet demorsum à Dipsade.

Diuretica conueniũt.

Præterea Castoris testes, ex Plinio, aduersus Presteres, cum panace, aut ruta in vino præcipuam afferunt vtilitatem. Insuper salsamentorum cibus, ex eodem authore, mero subinde hausto; itaut circà vesperas vomitu reddatur, percussos à Chalcide, Elape, & Dipsade maximoperè iuuat. Iterum Plinius flores, & mora rubi, corticem, baccas, & folia lauri in morsibus Hæmorrhoi, & Presteris minimè infrugifera esse putat: quemadmodum, & portulacam in hoc casu vtilissimam esse opinatur, dum inquit. Portulaca, quam Peplium vocant, non multum satiua efficacior est, cuius memorabiles vsus traduntur: sagittarum venena, & Serpentum Hæmorrhoi, & Presteris extingui pro cibo sumpta, & plagis imposita extrahi afferunt. At cum ipsa, ob anni tempus, non reperiatur, semen eius simili efficacia prodest: accipio portulacam vulgarem, non autem peplium Dioscoridis: hactenus Plinius. Hoc præsidium in tali casu non parum momenti habere videtur; posteaquam Paulus etiam Aegineta, in simili casu, portulacæ folia, ex aceto contrita, folia rubi cum melle leuigata, plantaginem, hissopum, al-

Vomitus prouocandus est.

Quæ portulaca sit adhibenda.

A lium, porrum, rutam, & vrticam celebrat. Aetius remedia morsibus viperarum conuenientia extollit, deinde potiones lotium prouocantes probat, item enemata, & medicamenta vomitum excitantia non omittit: postea vulneri, post scarificationem, & cucurbitularum, necnon dissectarum gallinarum appositionem, emplastrum ex oleo, calce, & vino imponit. Tandem Celsus, ad exterminandum Dipsadis venenum, portionem asphodelli arefacti cum modico rutæ, trifolium quoque, & mentastrum cum aceto libentissimè admittit.

Gallinæ per mediũ dissectæ quãdo conueniant.

MYTHOLOGICA.

Recitat Aelianus, in historia Animalium, cum Prometeus ignem in gratiam mortalium à Vulcano furatus esset, Iouem indignatum furti indicibus nobilissimum pharmacum, ad arcendam senectutem largitum esse. Sed qui hoc acceperunt munus, illud asino vectandum imposuerunt. At bestia, æstiuo tempore, itinerans tali onerata sarcina, grauiquè oppressa siti, ad limpidissimum fontem à Dipsade custoditum, potandi gratia accessit. Asinus autem à custode fontis repulsus, sitisq; impatiens, pretiosum, quod gestabat, pharmacum, vt ad bibendum admitteretur, Dipsadi obtulit. Cæterùm Nicander in Theriacis sic aliter hanc fabulam exarat. Cum Iupiter Saturni nempè Temporis filius natu maior, distributa fratribus minoribus hæreditate, nimirum cum Neptunus æquora, & Pluto tartara occupasset; solemni, celebriquè pompa, numeroque Deorum associatus æthereum regnum ingrederetur, vt hominibus in signum lætitiæ gratularetur; munus iuuentutis illis largitus est. Mortales autẽ tali grauati onere, illud gestandum asino imposuerunt. Hic cum longum iter confecisset, siti æstuans, conspicatus fontem à Dipsade custoditum, eam rogauit, vt sitim illa extingui aqua permitteret: Dipsas autem, nisi accepto iuuentutis munere, asini voluntati obtemperare noluit. Qua de causa deinceps homines aureo iuuentæ dono priuati, senio obnoxij C fuerunt, & angues, quotannis; senectam exuerunt. Verùm ex altera parte Dipsadem ab asino vnà cum iuuentutis dono sitim recepisse ferunt: hinc postea factum est, vt ab hoc demorsi angue, aspera, & ignea siti corripiantur. Audiamus igitur Nicandrum versibus in latinum translatis sic loquentem.

Lib. 6. cap. 51.

Opinio Nicandri circa hanc fabulam.

Cur percussi à dipsade siti crucientur.

Peruetus est iuuenum, & narratur fabula, quod, cum
Maximus æthercam cepisset Iupiter arcem,
Diuiso in fratres maris: & quòd Tartara, regno,
Contulit æternam mortalibus inde iuuentam,
Vt dignum meritis impertiretur honorem:
Iam quoniam supera surreptæ ex æthere flammæ
Prædonem amentes, odere Promethea, quòd non
Ipsos perpetuum viriaes fecisset in æuum.
At nihil hoc illis diuinum, & nobile munus
Profuit à facili iam suscepisse Tonante,
D *Quandoquidem pigro fesso tandem illud asello*
Imposuere grauis qui mox sub pondere doni,
Arida dum tentat vicino guttura fonte
Colluere, aspecto subitò Serpente stupescit,
Vtq; sibi tutum velit is concedere potum,
Supplicat: ille bonum fore se respondet, at ista
Conditione, suo si det quæ pondera dorso
Baiulet insipiens (suasit sitis) annuit ille:
Hinc est quòd veterem Serpentes corpore pellem
Abijciant, & quoq; noui reparentur in anno,
Infelix hominum genus, omni ex parte, sequenti
Perpetuo senio, certoq; sub infera fato.
Ipseq; sic Serpens, velut ante accensus asellus
Ferueat, & peiore hominem clam vulnere lædat,

Qui

Qui plura de hac fabula scire cupit, adeat primum caput huius libri, & secundum caput libri de Quadrupedibus Solidipedibus, quibus in locis valdè curiosa lector inueniet. E

MORALIA.

Dipsas, siue Situla, in doctrina morali, meritò auaritiæ assimilatur: quandoquidē si percussus ab hoc Serpēte ad interitum vsq; siti ardet; pariter ab Auaritia comprehensus ad finem vsq; vitæ aurum immodicè sitit. Et ratio est, quoniam

Gaudia magna putat nummos seruare dolosos,
Nec fruitur partis stultus vbiq; suis.

Auari hominis conditiones. Immò ea quandoq; est hominis auaritia, & implacabilis pecuniarum sitis, vt, cum iam alterum pedem in cymba Charontis habuerit, nondum suæ cupiditati sit descripturus modum. Ideoq; ad rem canebat ille. F

Qui legit immensum nummorum pondus & auri,
Partaq; de partis captat solatia rebus:
Stultus ad illecebras, & gaudia sera nepotum
Congerit hos sumptus, terraq; vorace recondit.
Ad stygios penetrat sed cum defunctus auernos,
Et vada Cocyti tenebrosi pallida lustrat:
Nil sibi diuitiæ prosunt, nil sortis auaræ
Congeries, sitiens Acherontis flumina gustet.

Ideo D. Ambrosius in expositione Euangelij de hydropico in ædibus Pharisei sanato, scripsit impium esse sitire, dum quis, vel diuitias, vel cætera huius mundi bona concupiscit.

Bibones cōparantur Dipsadi. Verùm satius erit hominem vini intemperantissimum Dipsadi comparare: etenim si Dipsas acri semper siti premitur; item bibax continuo mero corpus mancipare desiderat. Idcirco Ouidius quamdam anum lenam Dipsadem indigitauit (hanc Plautus meribibam, & multibibam appellasset) & non immeritò; siquidem vetulæ lenocinium exercentes, ob siccitatem senij, semper sitiunt. Carmina autem Ouidij sunt hæc. *L. 1. Amor. eleg. 8.* G

Est quædam quicunq; volet cognoscere lenam
Audiat, est quædam nomine Dipsas anus:
Ex re nomen habet, nigri non illa parentem
Memnonis in roseis sobria vidit equis.

Item sunt, qui baccheis liquoribus adeò delectantur, vt spreto omni diuitiarum genere, nec non postpositis cunctis honoribus, & dignitatibus, magno probro, vino tantùm se obruere desiderant. Meminimus, in hoc genere, legisse apud Scaligerum Epigramma huius tenoris.

Optarem mihi non aurum, non oppida terræ,
Non quas Thebarum iactat Homerus opes.
Verùm vt plena mero spument mihi pocula Baccho,
Summaq; perpetuus proluat ora latex.
Semper amicorum circum potante corona,
Et vitem agricolæ falce premente colant;
Hęc, quas testor opum, sunt argumenta, valete
Fasces, cum teneo pocula plena manu. H

Ebrij, quid præstent in mensa. Huius ratio inde nascitur, quoniam nati ad perdenda vina, omnem fœlicitatem in bibendo collocant, & quasi in gremio Iouis sedentes assiduè canunt.

Fœlix est, ter fœlix quater,
Cui dat potum Bacchus pater
De spumanti canthare.

Quare iustis de causis quidam poeta agens de turpitudine mensæ, in qua gurgites, & heluones vini discumbunt, canebat hunc in modum.

Non pudor in verbis, non est reuerentia mensæ,
Porcorum ritu, gens mala viuit ibi.

A *Irreuerenter agunt, panesq; & fercula mensæ*
More suum potant, pocula lata vorant.
Reddere nec curant grates, pro munere, Christo
Votaq; pro tacitis sacrificare bonis.
Sordida labra tenent potius spumante saliua,
In manibus crassis stercora spurca gerunt,
Ex naso stillant muci, nimbiq; madentes,
Ex oculis lippis sordida gutta fluit.
Maxillæ squallent, nigra rubigine dentes.
Sordent, munditites corporis omnis abest.
Præterea inuitant se se ad munera Bacchi
Consocij, quorum pocula plena madent,
Ructant, exhaustum donec spumare salernum
Possint, & vino sordida mensa fluit.
Inq; vicem Bacchi madido certamine se se
B *Sollicitant, haustus continuantq; meri.*

Quid plura? non defuerunt etiam temulentiæ nota infames, qui à Dipsade feriri desiderauerint, vt acri exardentes siti, in assiduam bibacitatem, & crapulam (quam semper detestari debemus) incumbere possent. In hoc genere legitur apud Pierium Valerianum pulcherrimum epigramma de Framariano Scurra, quod sic se habet.

Continuũ bibẽdi desiderium.

Narrabat quidam vim Dipsados exitialem,
Perpetuam infundat, quæ pede fixa sitim,
Nempe sitim, tria quam neq; ante extinguere Nili
Ostia, vel magnis stagna perhausta cadis,
Interiore loco Libyæ Garamantas ad ipsos,
Quà fouet arenti struthius oua solo;
Quippe vbi quis misera spatiatus fortè per arua
In pede fulminei vulnera dentis habet.
Ritè duæ dextra famulæ, totidemq; sinistra
C *Hæc gerit, hęc pleno vase propinat aquas,*
Illa propinatis, alias superingerit illa,
Nec mora, nec requies, pocula mille parat.
Framarianus ad hæc, hanc ò mihi quærite amici,
Figat, vt illa meos officiosa pedes.

Hic ambiget aliquis, qua ratione in helluonibus, & temulentis continua fames, & sitis exciterur, cum eorum vasa repleta sint, & venæ repletæ ex Galeno non attrahant. Galenus enim, ad excitandam appetentiam, quinq; motus necessariò præcedere debere asseuerat: etenim primò membra exinaniuntur ratione caloris natiui in humidum, tanquam in propirum pabulum semper agentis, deinde venæ inanitæ ab alijs venis, & à iecore attrahunt, tertiò aliæ à meseraicis, & à ventriculo, quartò in ventriculo fit suctio, & tristis sensatio, quintò insurgit animalis facultas, & gignitur appetentia. Itaq; si in appetitu excitando, ordo prædictorum motuum est seruandus, sequetur quòd nullo modo fiet appetentia, nisi præcedente tristi sensatione quæ non aderit, nisi fiat suctio, & attractio à venis, & hæ non attrahent, nisi partes corporis vi caloris exinanitæ D fuerint. Hoc autem in habitu Helluonum, & Manduconum minimè præstari potest, tum quia non solum horum membra non sunt exinanita, sed potius adeo extensa, vt maiorem extẽsionẽ perferre nequeãt, etiam quia venæ sunt ita repletæ, vt magis impleri non possint; quare cum non egeant, non attrahent, nec in ventriculo fiet suctio, nec tristis sensatio, consequenterq; nec appetitus excitabitur, quomodo ergo isti Bibaces, & Edones poterunt absq; appetitu indies voracitati suæ deseruire?

Lib. 1. de symp. causis c. 2.

Quinque motus concurrũt ad excitãdum appetitum naturalem

Dubitatio circa appetentiam.

In hac dirimenda difficultate, duplicem appetitum, nempe naturalem, & voluptuosum possumus assignare naturalis non potest fieri, nisi pręcedant quinq; illi motus à Galeno recitati: quapropter non talis appetitus in helluonibus, sed tantummodo voluptuosus excitatur. Neq; officit omnium vasorum repletio; quandoquidem calor naturalis semper concoquit, & semper alimenti distributionem exercet, cum natura, seu facultas vegetatiua semper sit in actu secundo, quia eius quies est interitus. Ideò vasis,

Solutio prædictæ difficultatis.

etiam repletis operatur, licèt lentè, donec vel ob prohibitam euẽtationem calor suffucetur, vel aliquod vas disrumpatur: hac de re hominibus temulentis repentinus interitus semper impendet. Vnde Hippocrates iure optimo scribebat habitum Athletarum gulæ singulis horis inseruientium periculosum esse; verba autẽ Hippocratis sunt hæc. *Habitus Athletarum, qui summum bonitatis attingunt periculosi, si in extremo constiterint, neq; enim possunt in eodem permanere, neq; quiescere, cum verò non quiescant, neq; possint proficere in melius. Reliquum est igitur vt decidant in deterius. His de causis bonum habitum statim soluere expedit, vt corpus rursus nutriri incipiat.*

L. 1. Aphoris. aphor. 3.

Quare prudentes viri ex assertis colligere debent huiusmodi vitium prorsus vitandum esse, quoniam qui crapulantur, animam, & corpus indignis modis polluunt; iuxta sententiam cuiusdam poetæ sic canentis.

Crapula est fugienda.

Polluit hic animam ritus, corpusq; lacescit,
Assidua est peius ebrietate nihil.
Inducit morbos varios, & corpora soluit,
Et frangit neruos, contaminatq; caput.

Nec preter rationem, cum Galenus, in Commentarijs ad Aphorismos Hippocratis, scriptis mãdauerit omnem noxam à vino genitam Græcis κραιπάλην, idest crapulam nominari, παρὰ τὸ κάρηνον, καὶ πάλλεσθαι, quia caput concussum valdè patiatur. Præterea vinum immoderatè haustum non solum capiti obest, sed neruos quoq; omnes à capite ad artus descendentes valdè debilitat: iuxta illud distichon.

A copia vini, quæ damna dimanent.

Vt venus eneruat vires, sic copia vini,
Quæ tentat gressus, debilitatq; pedes.

Sin autem Lector omnes vini immoderatè sumpti effectus, & affectus scire cupit, memoriæ mandet infrascriptum epigramma, quod sic se habet.

Vini effectus qui, & quales.

Bacchus alit lites, lites dissoluit easdem
Ad pacem Bacchus, bellaq; sæua trahit.
Hic sepelit curas, animos coniungit, amicos
Disiungit, longo membra sopore leuat:
Ille aperit verum, mundiq; arcana recludit,
Audaces timidos Bacchus & ipse facit.
Suscitat exangues, languentia corpora reddit
Ardenti humanos vulnere sæpè necat.
Quid vultis? summi sunt munera maxima Bacchi,
Armatos nudus sternere namq; potest.

Itaq; oportet vt homines sint ciborum, & potissimum vini potus continentissimi, quoniam vinum moderatè sumptum caput roborat, præcordia exhilarat, coctioni famulatur, alimenti distributionem adiuuat, & deniq; ad recuperandam etiam valetudinem conducit, iuxta vulgatum tetrastichon.

Vini commoda quæ sint.

Suaue Dei munus vinum est, hominumq; saluti
Conducit, præsit dummodo sobrietas.
Immodico sed si tua proluis ora lyæo,
Pro dulci potas tetra aconita mero.

Præterea virus Dipsadis iustis de causis veneno venereo assimilari potest, primò, quia Dipsas ictu dentium maximum in patiente ardorem accendit; quemadmodum mulier ictu oculorum flammas amantibus insinuare dicitur: idcirco poetæ Venerem flagrantem, & igneam nuncuparunt. Audiamus Ouidium.

Veneris effectus quales.

Et Venus in vinis, ignis in igne fuit.

Pariter author ille, qui Messalinam mutatis vestibus, ad lupanar se contulisse decantat, & lupanar calidum, & faces Veneri tanquam ignipotenti assignat hunc in modum.

Non calidum intrasset (proh) Messalina lupanar,
Si benè casta faces Veneris vitasset, & arcus.

Ad rem nostram pertinet illud epitaphium mulieris cuiusdam, quæ lecta venustate, & formæ dotibus insignita fuisse perhibetur. Hoc autem sic se habet.

Comparatio Veneris ad Dipsadem.

Occidit, heu postquam multos occidit amantes,
Et cinis est hodie, quæ fuit ignis heri.

Verùm quamuis hanc similitudinem explorata fateatur veritas: nihilominus authoritate

A citare clarissimi viri Scaligeri illam roborare placuit; qui elegantissimo epigrammate virus venereum ad virus Dipsadis sic comparat.

Est in Desertis Libyes, vbi lethifer atros
Per populos rapidis Auster anhelat equis,
Tristis & infesto metuenda simillima Cœlo,
Reptilis infami bestia Dipsas agro:
Insidijs pollens, morsuq; inspirat acuto
Perpetuam, illato vulnere dira sitim.
Haud aliud mea nunc obsedit corda venenum
Lethali cuius luminis icta acie.
Verùm aliter cecidit, flammas namq; inter acutas,
Sunt eadem auxilijs ora petenda meis.

Reliquum est modò, vt alterum huius comparationis membrum stabiliamus, meditantes, nùm venereis accensi facibus, veluti à Dipsade icti in talem agantur furorem, vt præsidijs medicis egeant. Id autem longè petendum non esse opinamur: siquidem B canit Ausonius.

Amantes dicũtur fatui.

Myrteus amentes vbi lucus opacat amantes.

Deinde author ille, qui cunctorum vitia taxare nititur, dum excordes contemplatur amantes, qui aliena viuunt anima, & aliena loquuntur lingua, minimèq; cognoscunt vitia fœminarum, quas diligunt, eos nuncupauit fatuos sic.

Nutibus, & toruis oculis fatuantur amantes.

Ouidius etiam id intactum non reliquit, dum cecinit.

Quisquis amat, ratione caret, sine lege, modoq;
Discurrit.

Insuper meminimus legisse pulchrum distichon, quò pulchrius in hoc genere, vt nostra fert opinio, inueniri non potest, in quò non amens ad amantem comparatur, sed amantem, & amentem eumdem esse sic astruit.

Comparatio Amantis ad amẽtem.

Sunt amens, & amans ijdem; nam mentis vterq;
Nil habet infælix, quòd sine lege furit.

C Immò ad magis roborandam hanc opinionem, insania hæc amatoria, veluti & furor à Dipsadis ictu excitatus remedia expostulare videtur. Quapropter Ouidius libro primo de remedio Amoris sic canebat.

Discite sanari, per quem didicistis amare,
Vna manus vobis vulnus opemq; feret.

Sed quod magis nos trahit in admirationem, est, quòd Paulus Ægineta medicus celeberrimus, post caput de Insania, sermonem habet de passione Erotica, nimirum amatoria, & præsidia huic affectui conuenientia præscribit.

Medela affectus Erotici.

Postremò, in hac morali doctrina, occasione illius, qui cælum suspiciens, ictus fuit à Dipsade, de quo in subsequenti rubrica verba fient, admonetur ille, qui aliena facta scit, & sua minimè norit, iuxta vulgatum carmen.

Detrectores taxantur.

Quicquid delirant alij, mox carpit iniquo
Dente theonino, nec sua facta videt.

Hic etiam auceps, de quo mox agetur, gestus, & volatus auium animaduertens, & quæ circa pedes erant non obseruans, lethali vulnere Dipsadis affectus fuit: propte- D rea illi accidit, quod Thaleti contigisse fertur, qui noctu cælum contemplans in scrobem decidit. Pariter à nonnullis taxantur Astrologi, qui cælestium corporum motus, & influxus meditantur, deinde, quæ propiùs sunt admota, ignorant: immò cum præsentia ignorent, futurorum, quorum cæca est cognitio, scientiam possidere profitentur. Idcirco Morus in hos, lepido epigrammate, sic lusit.

Astrologi quare taxentur.

Saturnus procul est, iamq; olim cæcus, vt aiunt,
Nec propè discernens à puero lapidem:
Luna verecundis formosa incedit ocellis,
Nec nisi virgineum virgo videre potest.
Iuppiter Europam, Martem Venus, & Venerem Mars,
Daphnen Sol, Hersen Mercurius recolit.
Hinc factum, Astrologe, est, tua cum capit vxor amantes,
Sydera significent, vt nihil inde tibi.

Sed ad-

Ex dictis, quæ doctrina moralis eliciatur.

Sed aduertendum est, quòd in præsentia hæc non sunt exarata, vt Astrologia damnetur, sed tantummodo vt ex assertis doctrina moralis eliciatur in illos, qui expedita, & optima consilia alijs impartiri profitentur; cum tamen sibimet ipsis consulere nequeant. Iuxta illud.

Sunt plures alijs benè consultare sciunt, qui
At sibimet nequeunt licitum suadere, & honestum.

Dipsas diabolo, & hæretico assimilatur.

Ad finem, cum Dipsas, ob nigredinem caudæ, melanura appelletur: monuit sapienter Pythagoras animal cauda nigra non esse attingendum, innuens declinandum esse à vitio, cui succedit mentis nigredo, & voluntatis conflictatio molesta; quandoquidem vitij facilitatem mox vitæ miserabilis difficultas consequitur. Lauretus autem in Sylua Allegoriarum, Dipsadē in Deuteronomio nominatam, allegoricè Diabolum, vel hæreticum exposuit.

EMBLEMATA.

Viator sitibūdus à Dipsade mordetur.

QVIDAM vir multa exercitatus lectione, sumpto a veneno Dipsadis argumento, effigiauit hominem lassum, & sitibundum per frondiferam, & vastam syluam diuagantem, vt salientes gelidæ alicuius scatebræ aquas, ad sedandam sitim, inueniret, nec non ibi figurauit Dipsadem, viatoris pedem pungentem, cum hac inscriptione INFORTVNIVM. Postea subscripsit hoc tetrastichon.

Dum lustrat syluam sitibundus fortè viator,
Vt possit gelido fonte leuare sitim.
Vritur en cæco percussus Dipsadis ictu,
Atq; bibens medias hic sitit inter aquas.

Itaq; non sine causa hoc emblema inscribitur hoc titulo. INFORTVNIVM, quandoquidem hic viator arida oppressus siti, aquam quæritans à Dipsade mordetur, cuius ictu vniuersum inflammatur corpus, vt nullo vnquam potu talis, & tanta sitis extingui possit. Alciatus quoq; delineauit hominem sagittis, & arcu aues petentem, cuius sinistro cruri mordicus adhæret Dipsas, cum titulo. QVI ALTA CONTEMPLATVR CADERE. Postmodum addidit picturæ tale hexastichon.

Auceps à dipsade demorsus.

Dum turdos visco, pedica dum fallit alaudas,
Et iacta altiuolam figit arundo gruem.
Dipsada non prudens auceps pede perculit vltrix,
Illa mali, emissum virus ab ore iacit.
Sic obit, extenso qui sydera respicit arcu.
Securus fati, quod iacit ante pedes.

Emblematis argumētū vnde sūptum.

Nonnulli voluerunt argumentum huius emblematis à quodam apologo Aesopico desumptum fuisse, in quo introducitur auceps insidias turdo in alta arbore sedenti tēdens, dum interim vipera in terra versans aucupis pedem ictu lethali afficit: Vnde tandem obiens hæc verba protulisse dicitur: alium capturus ab alio capior. Aliqui fuerunt huius opinionis, argumentum huius emblematis acceptum fuisse ex quodam epigrammate græco Antipatri Sidonij, in quo de Alcimene aucupe agitur, qui assiduè cœlum intuens, vt arcu, & funda aues peteret, paruiq; pendens quæ in terra versabantur, à Dipsade tandem ictus perijt. Hoc autem epigramma, tum quoniam in ipso Dipsas memoratur, tum quoniam est scitu dignum, nos non tæduit in medium afferre.

Ο῾ πρὶν, ἐγώ καὶ ψῆρα καὶ ἁρπάκτειραν ἐρύκων
Σπέρματος ὑψιπετῆ βιςονίαν γέρανον,
Ρ῾ιν῭ χέρμαςῆρος ἔυςροφα κῶλα τιταίνων
Α᾽λκιμένης πτανῶν ἔιργον ἄπαθε νεφος
Καὶ μὲ τις ὀυτήτειρα παρὰ σφυρὰ διψὰς ἔχιδνα
Σαρκὶ τὸν ἐκ γενύον πικρὸν ἐνεῖσα χόλον.
Η῾ελίυ χείρωσεν ἰδ᾽ ὡς τὰ καθ᾽ ἄιθερα λεύσσων,
Τὸν ποσὶν ὀυκ ἰδάλην πῆμα κυλινδόμενον.

Hoc autem epigramma latio sermoni redditum sic sonat.

Qui

A *Qui sturnum, iactis sementibus antè, rapacem*
Acerbam altiuolam, Bistoniamq; Gruem
Extensis manibus, bubulæq; it verbere fundæ
Alcimenes abigens ipse procul volucres;
Insligit pedibus serpens en vulnera Dipsas,
Lethiferoq; nigrum virus ab ore vomit.
Meq; dat ipsa neci, attentus dum sydera specto,
Nescius exitij, quod foret ante pedes.

HIEROGLYPHICA.

AD exprimendum hominem siticulosum, & bibacem, veteres pingebant simulacrum hominis, cuius cruribus Dipsas serpens mordicus adhærebat. cognita enim illis erat huius serpentis natura, cuius ictu, B talis in visceribus patientis accenditur flamma, vt (veluti superius relatum fuit) hæc sitis aqua, etiam copiosa extingui minimè possit: immò ad instar olei super ignem infusi, magis atq; magis augetur. Hoc igitur hieroglyphicum, teste Pierio Valeriano, olim poterat obseruari in litore, quod è regione maioris syrtis inter Libyam, & Aegyptum porrigitur, vbi quædam columna visebatur, in qua vir moribundus cum figura Dipsadis pedi adhærentis cælatus erat: immò ibidem icones, etiam nonnullarum mulierum sculptæ erant, quarum aliæ aquatum ire, aliæ decumbenti vasa aquæ plena porrigere videbantur. Verùm meminimus legisse apud alios authores, in eodem narrato loco non fuisse columnam, sed sepulcrum, in cuius lapide marmoreo sculptus erat homo in actu potandi, qualem solebant Prisci figurare Tantalum in media palude natantem, & vndam haurire conantem, ibi quoq; Dipsas pedibus simulacri dentibus hærens effigiata conspiciebatur, vnà cum iconibus mulierum aquam vasibus præbentium; Amplius multa struthionum oua ibidem sculpta intueri licebat, sub quibus Dipsades libenter latibulantur: deinde infrascriptum erat epigramma huius tenoris, in quo percussus à Dipsade, cum Tantalo, & puellis Da- C naidibus comparatur hunc in modum.

Hieroglyphicũ hominis bibacis.

Sepulcrum cum lapide marmoreo, in quo prædictũ erat cælatũ hieroglyphicũ.

Talia passus erat quoq; Tantalus aethyope eretus,
Qui nullo potuit fonte leuare sitim.
Tale nec è Danao natas implere puellas
Assiduis vndis vas potuisse reor.

Arbitratur etiam Pierius Valerianus, per simulacrum huius animalis, posse hieroglyphicè appetentiam demonstrari; cum sitis per metaphoram, pro vehementi cuiuscũq; rei desiderio, & appetentia sumatur: siquidem homo alicuius rei maximè cupidus, sitibundus nominatur. Etenim legitur apud Ciceronem, quòd homines sanguinem, virtutem, voluptates, & honores sitire dicuntur.

Lib. 16. hierogl.

DE SCYTALE. Cap. IX.

D

ÆQVIVOCA.

CVM in capite antecedenti, Dipsadis, aut Scytulæ nuncupatæ natura ponderata, & examinata fuerit, in præsenti de Scytale necessariò agendum esse duximus: quoniam nonnulli authores, ob vocabulorum congruentiam, Situlam, cum scytale confuderunt. Albertus enim Serpentem, de quo modò agitur, duplicem esse credidit, dum altero in loco Situlam alibi vero scysceculum nominauit. Quandoquidem Situlam in duas species distinxit, nempe in illam, quam græco vocabulo Dipsadem cognominant, deinde in illam, quæ varietatis tergi pulchritudine intuentibus maximam admirationem affert; quas postremas conditiones Solinus Scytali, & nõ Situlæ assignauit.

Situlę, & Scytalis discrimen.

Præterea tradit Albertus scysceculum esse similem Serpenti in vtramq; partem falien- ti, quem Græci amphisbænam indigitant. Hinc errorem Alberti manifestum esse con- iectamus, qui pro scytale, Situlam vsurpauit, & nominum conuenientia deceptus, vnam Serpentis speciem in duas perperam, distribuit. De hac re, ne prolixiores simus, plura legenda sunt apud Nicolaum Leonicenum in libro de Dipsade.

Aequiuocatio scytalis. Scutica. Saccus coriaceus. Claua vel fustis. Turma Equitum. Li. 1. de Ossibus c. 4. Ossa digitorum. Lib. 4. hist. plant. c. 5. Lib. 4. c. 9. Vmbilicus Veneris. Planta scytalion cur dicta.

Interea ad æquiuocationē huius nominis enodandam properabimus. Scytale igitur, & secundùm Græcos σκυτάλη propriè flagrum, vel scuticam denotat; item saccum coriaceum; nam leguntur apud Hesychium hæc verba σκυτάλαι, θύλακες δερμάτινοι, nimirum sacci coriacei. Immò σκυτάλαι palangæ etiam dicuntur. Pariter σκυτάλη cla- uam in summa parte corio obductam, vel etiā clauam simpliciter, vel fustem, vel quam- libet virgam, & baculū significat. Amplius σκυτάλη turmam equitū designare videtur: dū ab Hesychio hæc verba scribuntur. σκυτάλαι ἱππικαὶ ἴλαι, nempè agmina equestria. Hinc σκυτάλιδες apud Galenum, ossa digitorum nominantur: cum tali ordine dispo- sita sint, vt tanquam milites in acie stare videantur. Quamuis apud Suidam σκυθάλι- δες instrumenta ad ignem iaculandum exponantur. Cæterùm, ex mente Etymologi, σκυτάλιδες εἶδος χαμπῶν, fortè animalculū quoddam, & εἶδος ακριδῶν apud Alexandri- nos dicuntur. Item vas quoddam in naui. Alioquin σκυτάλιον idem quod σκυταλις pe- nès Theophrastū, & regula exponitur. Et in antiquis Dioscoridis nomenclaturis, scyta- lion altera species vmbelici Veneris nominatur, vel quia folia huius plantæ quadam serie, veluti milites in exercitu ordinata sint, aut quia folium plantæ crassitudinem co- rij æmuletur. Verùm Salmasius in Solinum animaduertit, pro σκυτάλιον, fortè legen- dum esse σκυτάριον, vel σκυτάριον, cum folium prædictæ plantæ scutum, vel figuram scuti repræsentet.

Quinque significantur voce scytalis.

Quapropter non erit mirum, si Ioannes Tzetzes scripserit, hoc vocabulo (scytale) sex significari, primò lorum, quo nates puerorum verberantur, deinde piscem instar scu- ticæ formatum, tertiò ordinem ossium digitorum, quartò virgam quadrangularem fa- brorum marmorum, immò quamcumq; virgam, & baculum, quintò speciem Serpentis, de qua modò agitur, & sexta est digna auditione Laconum scytale, de qua paulò infe- rius verba fient. Præterea Lexicographi nixi Plinianæ authoritati scytalem murem araneum interpraetantur: cum tamen Plinius libro trigesimo secundo nuturalis histo- riæ, & capite quinto, scytalem quidem nominauerit, sed postea murem araneum esse non expressit. Debebant potius Lexicographi citare Columellam, qui in principio ca- pitis sextidecimi libri sexti, expressis verbis, scytalem murem araneū esse affirmat; dum inquit. *Est etiam mortiferis Serpentis ictus, & magnorum animalium noxium virus: nam & Vipera, & Cæcilia, sæpè cum in pascua bos improuidè supercumbit, lacessita onere morsum imprimit, musq; araneus, quem Græci σκυθάλην vocant, quamuis exiguis dentibus, non exiguam pestem molitur.* Multi authores hunc Columellæ textum pōderantes, & po- tissimū Gesnerus, hoc mendum esse opinantur; quoniam nomen hoc muri araneo con- gruere minimè potest: Quamobrem pro, σκυτάλην, legendum esse μυγαλῆν iure opti- mo arbitrantur: cum μυγάλης proprium muris aranei nomen esse perhibeatur; veluti in Historia Quadrupedum digitatorum explicatum fuit.

Scytale nō sit mus araneus.

Est quidem verum, quòd Oppianus in Alyeuticis, scytalem inter pisces recenset, dum canit hunc in modum.

Ορφύνων γενεὴ, καὶ πρηνάδες ἠδὲ κυβεῖαι

Καὶ σκολιαὶ, σκυταλαι τε, καὶ ἱππούροιο γένεθλα.

Hi autem versus ex Lippij versione sic sonant.

L. 1. de Pisc

Oremon gentes, & prænades atq; cybiæ

Obliquæ, scytalæq; hippuron maxima turba.

Hæc autem species piscis, scytale nuncupata in alto degens pelago, & litus nunquam adiens, an sit eadem quæ scylla, an verò Oppiani exemplaria sint mendosa, hoc in Hi- storia piscium videndum est. Insuper scytalam Plinius insulam quamdam, penès inti- mum recessum sinus Arabici sitam appellauit.

Scytala Insula. Lib. 17. noctium Atticar. c. 9.

Demum scytale genus est laconicæ epistolæ, quæ (annotante Gellio) in loro scri- bebatur. Nam Lacedæmonij ad suos Imperatores scripturi, vt litteræ interceptæ oc- culta hostibus consilia indicarent, ex industria hanc scribendi rationem excogitarunt (quamuis nonnulli huius rei cōmentum Archimedi referant) surculos duos teretes, &

torno

A torno perpolitos æquababant, vt par vtriq; & longitudo, & crassitudo inesset: Horum alter Imperatori ad bellum proficiscenti dabatur, alter verò penès magistratum diligenter seruabatur. Itaq; quoties scribendi ad Imperatorem occasio se se offerebat, pagina instar oblongi lori cęsa, surculum circumuoluebant, & oras paginæ ita iungebant, ne rimæ vllæ apparerent; tunc litteras à summo capite per transuersum ad imum vsq; exarabant: perscriptum inde lorum à surculo eximebant, & ad Imperatorem mittebant: nam reuolutum hoc lorum truncatas litteras, syllabas, & dictiones ostentabat: ideoq; hostes etiam ab hoc loro intercepto nihil in eo scriptum coniectare poterant. Is verò, cui scriptum destinatur, applicato loro, & circa surculum circumuoluto, itaut continuata scripti series sequatur, legit, intelligit epistolam, quæ Græcè σκυτάλη nuncupatur. In hunc modum scriptam epistolam Lysandro ad Hellespontum allatam Plutarchus memorat. Porta, loco lori, vtitur filo, quemadmodum ipse narrat in libro de Ziferis, ad quem locum lectorem relegamus.

Scytale Epistola qualis.

Alius modus vtendi loro.

SYNONYMA, ET ETYMVM.

SCYTALE in casu recto, & scytales in casu obliquo, nomen huius Serpentis inflectitur, aut secundùm alios, scytala, scytalæ, postea pronunciant, ita vocari quasi sistale, quoniã ob spectabilis formæ pulchritudinem, viatores in admirationem remoretur, & sistat. Id autem prolatum fuisse ab ijs opinamur, qui perpetuas agitant nugas, aut qui linguam græcam parùm profitentur: quandoquidem Latini nomen huius Serpentis nõnisi à Græcis, habent, quibus σκυτάλη, καὶ σκυταλὶς ἡ, aut τὸ σκυτάλιον, nimirum à forma τῆς σκυτάλης, quæ vox baculum significat. Aut vocatur scytale, quoniam figura huius Serpentis teres, & oblonga, σκυτάλην, nempè lorum coriaceum, aut scuticam, aut baculũ æquet: σκύτος enim corium, & pellem indicat. Idcircò Greuinus, dum textum Nicandri græcum in gallicum sermonem verteret, fatetur se græcũ nomen huius Serpentis retinuisse; cum illud gallicè reddere non potuerit, nisi linguæ, iniuriam facere voluisset. Siquidem vocabulum græcum, quo manubrium cuiuscumq; instrumentĩ designatur, Gallicè ita reddi non poterat, quin aliqua relinqueretur ambiguitas: qua de causa nomen, scytale, in versione retinere maluit. Itaq; ex sententia Greuini, sic nominatur hic Serpens, quoniam mole corporea magnitudinem manubrij ligonis adæquet. Addit Greuinus hunc Serpentem à nõnullis Latinorũ dici Cęciliam, propterea quod contra aliorum anguium naturam, ineunte Vere, ab antris exiens, fæniculum vitet, ne visionem recuperet. Nihilominus hoc nomen (Cæcilia) ad Typhlopem Serpentem, vulgò Typhlinem pertinet. Olaus Magnus in Historia septentrionalium scriptis mandauit, quòd Serpens, qui ob tergi pulchritudinem, viatores remoratur, Gothicè nuncupatur Slaa. Alioquin Sicalis, vel Picalis Arnoldo, & Siscetati Auicennæ hic Serpens appellatur. Quamuis sciscetalim potius legendum esse multi existiment.

Sistale nomen barbarum.

Etymũ græcum.

L. 1. de Venens. 17.

Cæcilia, & Typhlops.

L. 21. c. 16

Nomen Arabicum.

DIFFERENTIÆ.

OLAVS Magnus in septentrionali historia Scytalem duplicis generis esse constituit, alterum insigni pulchritudinis præstantia prædicat, alterum verò Amphisbænam appellat. Primum genus, quod admirãdum, pigrum, paruum, & ignei veneni celebrat, Slaa Gothicè vocari affirmat; deinde frigidissima etiam hyeme senium deponere astruit, & ritu aliorum serpentum, intra viscera terræ, post ingressum Solis in primum Libræ gradum, latibulari, donec Sol ab vltima parte Arietis exierit. Immò si accidat (eodem Olao teste) vt vrgente bruma, à Solis radijs hic serpens attractus, ijsdemq; nimis delectatus fuerit; tunc gelu, orificio cryptæ constricto, & recedente Sole facilè moritur. Hinc colligendum est, quòd Olaus Magnus, Albertum secutus, in grauem incidit errorem, dum scytalem sui generis serpentem in duas species distribuit, consequenterq; scytalem, cum Amphisbæna confundit.

Error Olai Magni.

Præterea fuerunt alij, qui perperam Scytalem in vulgarem, & chalcidicam discriminarunt: cum tamen scytale chalcidica (annotante Edoardo Vuotono) morsu, patienti afferat eadem symptomata, quæ ab ictu viperæ producuntur, & serpens, de quo in præsentia agitur, inflammationes tantummodo generat, quales ab aculeis vesparum, & apum prodire solent: quamobrem, pro Scytale chalcidica, lacertam chalcidicam intelligere debemus, de qua in Historia Animalium digitatorum ouiparorum actum fuit.

Scytale chalcidica, qd animal sit.

FORMA, ET DESCRIPTIO.

CÆTERI serpentes, vt cunctis est manifestum, ex crassiori corpulentia semper in caudam tenuem desinunt. At scytale, ab aliorum anguium figura recedens, formam corporis teretem, & vtrimq; ita æqualiter crassam habet, vt spectator discernere nequeat partem, in qua caput, vel cauda sita sint. Ideoq; ratione huius notæ, similis amphisbænæ esse perhibetur. Præterea ab inuicem postea discriminantur, quia amphisbęna in vtramq; partem, scilicet antrorsum, & retrorsum graditur: qua de causa Græci propter hunc gressum amphisbænam meritò cognominarunt. Scytale verò in anteriorem tantùm partem proficiscitur. Insuper Scytale ab amphisbæna discrepat, quoniam hæc apprimè duo capita, illa verò nequaquam repræsentat. Tertiò non sunt æqualis crassitudinis; cum scytale crassitudinem manubrij ligonis adæquet, & amphisbæna corpulentiam vermis terrestris non excedat. Id optimè exprimit Nicander in Theriacis dum canit.

Scytale similis Amphisbænæ.

Discrimen Scytales, & Amphisbęnæ.

Bifronti similem reperis scytalam Amphisibænæ
Pinguior est tamen, & cauda, quæ nulla ferè exit.
Crassior, vt quantum solita est comprehendere lignum
Curua manus strictum quoties tenet ipsa ligonem.
Tam prolixa, vagans, pluuio quàm reptile Cœlo.
Quod fœcunda genus sua gignit viscera tellus.

Lonicerus autem, qui versus Nicandri sermoni latino reddidit, & Petrus Gillius in suis annotationibus in Aelianum, mentem Nicandri non benè assecuti, crediderunt Scytalem, mole corporea, manubrium ligonis, longitudine verò, lumbricum terrestrem adæquare. Cum Nicander crassitudinem vtriusq; animalis explicans, Scytalem manubrio ligonis, & Amphisbænam vermi terrestri assimilauerit: quemadmodum in Iconibus erit manifestum. Addunt alij, huic serpenti tantam colorum in tergo varietatem, vt homines bestiam intuentes, admiratione stupidi ad contemplandum colores morentur. Quamobrem pictum serpentem nominauit Baptista Mantuanus, canens hunc in modum.

Colorũ varietas in tergo.

Picta cutem scytale, turpi Boa flexilis aluo.

Quod autem oculi spectantium picta huius serpentis forma teneantur, nemo veterum Authorum retulit: quemadmodum Salmasius in Solinum optimè animaduertit. Scripserunt quidem scytalem Amphisbænæ esse similem, non quoad picturatum dorsum, qua conditione amphisbæna caret, sed fortè quia ambæ hæ bestiæ caput in vtraq; corporis extremitate habere videntur. Solinus autem, in describenda huius animalis forma, multa desumens à Lucano deceptus fuit: etenim Lucanus verba faciens de Cenchri, picturati corporis meminit, & paulò post de Scytale egit. Quamobrem notas, quæ Cenchri à Lucano assignantur, Solinus scytali concedere videtur. Audiamus igitur Lucanum sic canentem.

Solini erratum in descriptione Scytalis.

L. 9, Pharsal.

Quam semper recto lapsurus limite Cenchris,
Pluribus ille notis variatam tingitur aluum,
Quam paruis tinctus maculis Thebanus ophites,
Concolor exustis, atq; indiscretus arenis
Ammodites, spinaq; vagi torquente Cerastes;
Et scytale sparsis, etiam nunc sola pruinis
Exuutas positura suas.

Qua-

Quapropter hoc in loco Cenchris serpens varijs notis ad similitudinem granorum milij insignis, & ophitæ marmore maculosior celebratur; quæ notæ in scytale non obseruantur à Lucano. Sed quia paulò post scytalis, etiam memoratur, Solinus tales maculas scytali assignauit.

Scytale.

E

NATVRA, ET MORES.

VT omittamus, quod scripsit Solinus de fulgore tergi, quo natura scytalem nobilitasse dicitur, vt quos pigro gressu comprehendere nō posset, varij, & fulgentis tergoris admiratione allectos tandem assequeretur. Accedemus ad alias huius animalis veriores proprietates, inter quas hæc non est spernenda; quòd scytale prima omnium serpentum cauernam relinquat, & nondum dissipato hyemis algore, spolium deponat: hæc proprietas non latuit Lucanum, qui de hoc serpente sic cecinit.

Et scytale sparsis, etiam nunc sola pruinis,
Exuuias positura suas.

Loco cit.

L. 9. c. 52.

Immò, vt alij authores referunt, hoc animal ad locum quemdam sibi familiarem proficiscitur, neq; fæniculo, more aliorum serpentum, vescitur. Quamuis Gillius in Aelianum, totum oppositum scripserit. Videlicet quod scytale, relicto specu, statim ad pastum fæniculi se conferat. Hinc Greuinus non iniuria collegit textum Nicandri à Gillio minimè intellectum fuisse: vbi apertè docet pabulum fæniculi ab hoc serpente minimè appeti. Audiamus igitur Nicandrum latino sermone sic canentem.

F

An hic serpens fæniculo vescatur.

Nec postquam iuuenis venienti tempore veris,
Magna Deum, quando profert serpentia mater
Liquerit obscuram consueta cubilia petram.
Et nitidos tepido sub sole extriuerit artus,
Pandentes se fæniculi teneram exedit herbam,
Sed per opaca morans imi decliuia montis
Se tenet, & multo grauiter latet obruta somno
Aequè alta sua conquirit sibi pabula terra:
Nec licet id magno cupiat, studeatq; labore,
Arescente sitim potis est depellere fauce.

Venenum Scytalis quale.

Deniq; natura Scytali tale venenum non ingenerauit, vt ictu necem inferre posset: siquidem punctura huius animalis obscura est, quæ inflammationem generat, itaut fiant induciæ, donec opportuna remedia adhiberi possint.

G

SIGNA, ET REMEDIA VENENI SCYTALIS.

PERCVSSI à Scytale, & ab Amphisbæna, obscurum, & vix apparentem morsum reportant, sed in loco affecto talis gignitur inflammatio, qualis ab aculeis apum, & vesparum prodire solet. Quamobrem ad illa præsidia confugiendum erit, quæ in puncturis prædictorum animalium adhibentur: dummodo hæc remedia intensiori virtute sint prædita; cum Dioscorides scriptum reliquerit accidentia morsus Scytalis, à symptomatibus morsus viperæ non esse valdè dissimilia. Aetius quidem prædictā Dioscoridis sententiam amplecti videtur, sed de Scytale chalcidica loquitur; ideoq; præsidia etiam virus viperinum exterminantia proponit. Item Paulus Aegineta consimilia in hoc casu præscribit medicamenta, quæ in tractatu morsus viperini recitauit. Auicennas, & Albertus ponderantes eadem symptomata morsus Scytalis, & Amphisbænæ, eadem etiam remedia esse promulgarunt. Verùm quis ab illis meritò petere posset, quæ nam symptomata, & auxilia morsus vtriusq; serpentis esse debeant; cum neuter eorum illa expresserit. Hic autem error inde dimanauit, quoniam verba Auicennæ, & Alberti ex Dioscoride, & Paulo Aegineta desumpta sunt, qui Authores postquam de accidētibus, & auxilijs morsus viperæ egerunt, mox similia in ictibus Scytalis, & Amphisbænæ pronunciarunt, deinde etiam eadem medicamenta præscripserunt. Auicennas autem, & Albertus describentes, à postremis verbis inchoarunt, & propterea in prædictum errorem

H

Accidentia morsus Scytalis.

Error Alberti circa remedia huius serpentis.

A rem inciderunt. Quare eumdem sequi ordinem debuissent, si accidentia, & pharmaca morsus Scytalis patefacere volebant.

MORALIA.

VOLVPTAS, & potissimùm libidinosa omnium malorum esca ad Scytalem nòn iniuria comparanda est, si veritatem continet infrascriptum distichon.

Simplicitate rudes ad se lasciua voluptas
Allicit, atq; homines vt Scytale perimit.

Nam, si Scytale (vt nonnulli authores referunt) varijs picta coloribus intuentes reddens stupidos remoratur, vt illos tandem veneneт. Pariter gustata semel voluptas animum ita excantat, vt ab illa nonnisi extinctus recedat. Est enim lasciua voluptas, instar Scytalis, varijs coloribus, idest purpureis vestibus decorata, & specie B adeo spectabilis, vt homines ad summa, diuinaq; natos, scorto putidissimo supplices esse cogat. Hæc autem voluptas sic describitur.

Lasciuia cōparatur Scytali.

Conspicitur pulchro hæc semper redimita capistro
Sunt oculi molles, fronsq; petulia nimis.
In capite insignis fulgor, redimicula vitta,
Sertaq; dependent, purpureusq; color.
Hanc chlamides tyriæ velant, & balteus ornat;
Atq; hanc sydonio purpura tincta fuco.
Dextra tenet speculum, quo splendet turba malorum,
Læua tenet luxus, & genus omne mali.

Voluptatis lasciuæ descriptio.

Quocirca si pictata Scytale omni conatu vitanda est, ne humanum corpus ad necem inficiat; multo magis lasciua voluptas erit fugienda, quæ ob momentaneā titillationem, simul animam, & corpus indignis modis polluit, atq; perdit. Ideo optimo iure hæc carmina moralia canere poterimus.

C
Accipe stulte precor, quàm sit fugienda voluptas.
Hæc animam damnat, stygijs, & mergit in vndis,
Hæc sensus lacerat, confundit semina mentis;
Contaminatq; malo præcordia recta sapore.
Parua voluptatis quamuis sint gaudia; longa
Pœna tamen sequitur misero permixta dolore.

Id, quod hactenus de Scytalis, & voluptatis comparatione pronunciauimus, de meretrice possumus attestari: quandoquidem hæc descriptæ voluptati, consequenterq; Scytali assimilatur: etenim ad rem à quodam Poeta decantantur hæc carmina.

Comparatio meretricis ad voluptatē lasciuam.

Aequiparat se se meretrici blanda voluptas,
Quæ compta in platea sedet, & nudata mamillas,
Et redimita comas, spurcum mercatur amorem,
Pellicit, & molles ad se, blandumq; cubile.
Mox reserat, vilem sumens de crimine mercem.

Hinc videmus, quod callida, & dolosa mulier non solum vestium luxui indulgens, sed D faciei quoq; varijs mangonijs nitorem concilians, se adeò venustat, vt instar Scytalis intuentes ad se trahat, stupidos reddat, per concupiscentiam rapiat, & tandem veneno mali consensus extinguat. Quapropter optima de causa poterimus canere hoc distichon.

Quem coram vultum cernis proferre serenum,
Clam te fortassis lædit hic, atq; nocet.

Etenim mulier nequissima, quò nitentior, eò nocentior, quæ cum tibi fauet, se fouet, dum tibi ridet, te radit, & rodit, corpus lætanter carpit, aurum latenter haurit, non est virgo, nec virago, sed vorago, quæ viros vorat, & amando mandit. Hinc lector coniectare potest, num mulier varijs decorata ornamentis, & pictata smegmatibus, tot damna, quot Scytale, suis coloribus, humano generi afferre posit. Ad rem D. Hieronymus scribebat, si vir, aut mulier vestium luxui indulgens, ita se ornauerit, vt vagos hominum

Mulieris nequissime descriptio.

D. Hieronymi sententia.

minum oculos ad se trahat; etsi inde nullum sequatur damnum, iudicium tamen patietur ęternum.

PHRENOSCHEMATA.

QVI, in Musarum sacris, iugiter se exercent, ne momentum quidem horę oscitanter perire, aut somniculosè dilabi sinunt, quin in palestra litteraria aliquid operentur. Horum virorum meminit Ioannes Andreas Palatius, in libro de Insignibus, qui ad indicandum ferum alicuius feminę animum, varia phrenoschemata excogitarunt. Sed inter hęc, duo, desumpto argumento à Panthera, & à scytale, digna esse animaduersione videntur. Primitus figurarunt Pantheram animal singularibus pictatum notis: cum hoc Dicto. ALLICIT OMNES. Panthera enim, vt enucleatũ est in volumine de Quadrupedibus digitatis, occúltato capite, ne cęterę perterrefiant animantes, illas tergoris pulchritudine allicit, atq; necat: Hinc innuere volebant, quod aliquando reperiatur mulier, quę rarę pulchritudinis velamine ferum tegat animum. Deinde effigiarunt Scytalem pulchrum aspectu Serpentem; cum hoc Dicto. FORMA NECAT. Siquidem in hoc phrenoschemate quædam mulier assimilatur Scytali, quę est Serpens tantę pulchritudinis, ex Poetarum sententia, vt intuentes, & admirantes reddat stupidos, consequenterq; allectos perimat.

Phrenoschema ex Panthera.

Phrenoschema ex Scytale.

F

DE AMPHISBÆNA. Cap. X.

ÆQVIVOCA.

IN antecedenti capite de scytale pertractatum fuit, quæ ab Amphisbęna non multùm dissimilis esse ibi tradebatur. Ideo rationi consonum esse existimamus in præsenti historiam Amphisbænæ exarare. Primò igitur circa nominis ambiguitatem, aduertẽdum est, quòd non solum Serpens hic biceps nominatur Amphisbæna, verùm quoque piscis quodda genus in mari Anglico versans, duobus vtrinq; capitibus prędítum, quod olim ad nos missum fuit. Immò, & inanimata quædam, quorum caput caudæ, vel potius initium fini assimilatur, nomine Amphisbænæ donantur. Hoc igitur nomine ligulam caligariam æratam possumus indigitare, de qua Scaliger in Ænimatibus, hoc protulit tetrastichon.

Piscis amphisbæna dictus.

G

Ambigua ceruice biceps velut Amphisibæna,
Rostrum vtrumq; æneum, more triremis habens,
Arcta cauum subeo, mox vt traiecta rediui
Inuoluens spiris dissita necto meis.

SYNONYMA, ET ETYMVM.

H

HOC animal Græcis ἀμφισβαίνα, & pariter Latinis Amphisbęna nuncupatur παρὰ τὸ ἀμφί, καὶ βαίνω, quoniam sicut geminum habet caput, sic & geminum incessum habeat. Siquidem verbum græcum ἀμφιβαίνω, circumambulo, aut circumgradior, exponitur: est enim compositum ex ἀμφὶ prępositione significante, circum, & βαίνω gradior. Nam Amphisbęna circularibus tractibus, nempè antrorsum, & retrorsum incedere videtur: propterea Latinis quibusdam vtrimquegrada vocatur. Alioquin apud Græcos, ob geminum caput, non solùm Amphisbæna, sed etiam Amphicæphalon dicitur. Apud Hesychium, pro ἀμφισβαίνα legitur etiam ἀμφίσμαινα, cuius vocabuli Scholiastes Nicandri non meminit. Immò apud Etymologicum, legitur

Etymum græcum.

Vtrinquegrada dicitur amphisbæna.

Amphicephalon vocatur.

quoq;

A quoq; ἀμφίσθμαινα, quæ vox eadem cum Amphisbæna esse perhibetur. Præterea scribit Bellonius, quod nomen huius Serpentis adhuc in Græcia retinetur. Auicennas tradidit quemdam Serpentem ad duas partes salientem, cuius duæ extremitates, ratio-ne crassitiei, sunt medio æquales, Ankesimen appellari. Syluaticus Alcisinum, & Al-bertus Amphisilenen hoc animal cognominant, reliqui verò Authores Barbari Ansi-benam, & Armenam vocitant. Gallis, ex Greuino, dicitur Doublemarcheur, est enim vocabulum, veluti & græcum ex duabus vocibus compositum.

Nomina Arabica huius anguis.

DESCRIPTIO.

AMPHISBÆNA, & Scytala animalia sunt inter se valdè similia: non enim ex crasso capite in tenuem caudam abeunt, sed adeò æqualis sunt crassitudinis, vt intuentes discernere nesciant, in qua animalis extremitate caput, & cauda sita sint. Discrepant autem ab inuicem, teste Aetio, quoniam Amphisbena in vtramq; partem progrediatur; cum duo capita à natura sortita sit; quasi non satis esset, ex Plinij sen-tentia, vno ore venenum fundi. Lucanus id innuit canens.

Et grauis in geminum surgens caput Amphisibæna.

L. 9. Pharsal.

Baptista etiam Mantuanus idem confirmare videtur, dum canit.

Amphisbæna biceps, & formidabilis ictu
Aspis.

Albertus autem hoc animal duobus insignitum capitibus esse negat, dicens hoc inde esse natum, quoniam hic Serpens æquali motu ad anteriorem, & posteriorem partem se vergat. Matthiolus etiam in Commentarijs ad Dioscoridem, id fabulosum esse cen-set, quemadmodum, & hydram septicipitem. Non negat quidem id monstrificè fieri posse in genere Serpentum ouiparorum, veluti, & in genere volatilium: nam pluries compertum est ex vno tantùm ouo duobus vitellis referto nasci pullum habẽtem qua-tuor alas, aliquando totidem crura, totidemq; pedes. Immò lacertas visas esse inter-dum bicipites, sed fuisse monstrosas asseuerat. Preterea Matthiolus suam roborat sen-tentiam authoritate Aristotelis, qui agens de generatione Animalium, pronunciabat monstra raro admodùm fieri in illis, quæ singulos pariunt fœtus, sed crebrius in illis, quorum partus est numerosus, & potissimùm in auium genere, & pręcipuè in gallinis, in quibus, ob propinquitatem, conceptus cohęrent. Quarę si vitelli ouorum membra-na discriminantur, pulli discreti, absque vlla parte superflua, nascuntur. At si vitelli continuantur, neq; vlla segregantur membrana, ex his pulli monstrosi prodeunt, cor-pore, & capite vno, cruribus quaternis, alisq; totidem.

Lib. 25. de Anim.

Li. 6. c. 48.

In quibus animalibus frequẽtius monstra fiant.

Pariter eadem de causa Serpens etiam biceps interdum visus est: cum etiam hoc ge-nus animalium oua numerosa enitatur. Hæc Phylosophi verba Matthiolo persuase-runt, vt crederet omnino falsum esse, Amphisbænam, ex sui generis natura, perpe-tuò bicipitem nasci. Immò tradidit hoc Serpentis genus, lumbricorum modò teres, vtrisq; extremitatibus, nimirum capite, & cauda, acuminatis generari: qua de re non-nisi difficillimè caput à cauda discerni potest: etenim hoc in terrenis vermibus, in ti-neis alui, in erucis quibusdam, atq; etiam in hirudinibus conspicitur. Et quamuis Galenus in libro de Theriaca ad Pisonem Amphisbenam bicipitem promulgauerit; ni-hilominus huic sententię Matthiolus non fauet; quandoquidem hunc librum non Ga-leni, sed Galeno adscriptum fuisse asserit. Idcirco Matthiolus concludit caput Am-phisbenę capitibus vermium adeo esse persimile, & caudę emulum, vt nonni si diffici-lè à cauda distingui queat. In eamdem sententiam venit Greuinus, qui in tractatu de Venenis, magnitudinem Amphisbenę ad corporaturam vermis terrestris comparat; quæ magnitudo nõ ex crassa in tenuem finit, instar corporaturæ aliorum anguium, sed ritu vermium, est æqualis. Hinc factũ est, vt intuentes hanc bestiam, locum caudæ à loco capitis distinguere nesciuerint, & potissimum, cum modò antè, modò retrò, mo-re nauigiorum vtrinq; proram habentium, gradiatur.

Opinio Matthioli de Amphisbæna.

Li. 1. c. 16.

Prędictis opinionibus adstipulari videtur Hesichius, cuius verba sũt hęc, ἀμφίσβαινα ὄφεως μακροκέφαλον ἰσοπήχη τὴν οὐρὰν κολοβὴν ἔχων, καὶ ταύτῃ πολλάκις πορείαν ποιῶ-

Opinio Hesichij circa amphisbænam.

ποιούμενον, ὡς τὲ τινας ἀμφισβητεῖν μὴ δύο ἔχειν κεφαλάς. idest, Amphisbęna species est Serpentis porrecto capite, cubitalem caudam, & decurtatam habens, & ea sępè incedens; ita ut quidam, num duo habeat capita, dubitent. Non est negandum rationes Matthioli, & aliorum Authorum esse maximè probabiles, quibus Amphisbænam duobus capitibus à natura non esse insignitam affirmant. Nihilominus hoc genus animalis in rerum natura dari, non esse impossibile attestamur. Primò, omissis authoritatibus Plinij, & Galeni citatis, quoniam Ioseph Iesuita, anno sexagesimo supra millesimum, & quingentesimum, ex Brasilia scripsit dari quoddam serpentis genus, cancri modo incedens, cui duo inerant capita, quorum alterum adeo erat amplum, vt toti corpori adæquaretur, alterum verò corporis proportioni respondebat. In ipsa etiam Taprobana insula, vt legere licet apud Ramusium, versatur quoddam genus serpentis quadrangulari ferè forma, habens quatuor capita tali ordine disposita, vt aliud Orientem, aliud Occidentem, aliud Meridiem, & aliud Septentrionem semper spectent; & quò gradiendo vnum horum capitum se dirigit, illicò, nulla conuersione, reliquum corpus sequitur. Multipedum est animal, & vnicuiq; capiti suus inest oculus. Mirabile tamen est, quòd natura illi nullum communicauit venenum; immò cæteris animalibus, & etiam hominibus est salutare: nam si alicuius membra dissecta sint, statim huius animalis sanguine consolidantur. Hinc colligendum est nullum esse dubium, quin Amphisbęna duobus capitibus insignita, & potissimum marina reperiatur, cuius in historia Aquatilium meminimus; hæc capta fuit in Mari Anglico, vbi multæ aliæ reperiebantur. Vnde monstrificum fuisse animal non possumus attestari, quoniam monstra raro, & non sæpè fiunt. Habebat talis bestia bina capita geminis ornata oculis; vnúq; caput ab alio figura, discerni non poterat, nisi quòd alterum altero aliquanto maius conspiciebatur. Quatuor lineæ coloris amethistini totum corpus exornabant; quæ quidem lineæ vndequaq; flosculis quibusdam erant decoratæ pulcherrimis, ad instar florum pseudosycomori arboris. Quocirca quemadmodum Amphisbæna marina datur, cur terrestris etiam dari non poterit? & eò magis, cum annis elapsis, nepos Eminentissimi Cardinalis *Cibo* piæ memoriæ ad nos scripserit se Amphisbænam bicipitem inuenisse, quæ vtrúq; caput mouens, modò antrorsum, modò retrorsum gradiebatur.

Animal in Brasilia duo habens capita.

Tom. I.

Animal Tetracephalō.

Amphisbæna marina vbi capiatur.

Hactenus de capitibus Amphisbænæ. Modò ad reliquas partes huius bestiæ describendas accedemus. Serpens hic paruus est, & imbecillus, & quodammodo cæcutiens, quoniam genas tam latas habeat, vt oculos quodammodo premant. Deinde tergus quibusdam punctis est refertum, non autem tanta notarum gratia, vt spectatores fulgore tergoris retardet; quādoquidem, Salmasio teste, nemo classicorum authorum id scripsit, cum nulla insigni varietate notarum, quemadmodum nec scytala commendatur. Voluit autem Salmasius errorem inde natum esse, quoniam in textu Nicandri legebatur περιστιγὲς, nempe notis compunctum, cum legendum sit, cum veteri Scholiaste Nicandri περιστιχὲς: hæc enim vox idem significat, quod περιστιβὲς, quia hoc serpentis genus circulatis tractibus serpat: propterea quod apud Hesychium, hęc duo verba στίχειν, & στίβειν idem denotant.

Quare Amphisbæna cæcutiens vocetur.

Gressus huius serpētis qualis.

Addit Greuinus, quod hoc animal habet densam, & duram cutem obscuris notis distinctam, colore terreo, quem Græci φαιὸν, Latini pullum appellant: cum hic color non omninò niger, sed ad nigrum magis quàm ad fuscum accedat. Audiamus igitur Nicandrum, quæ hactenus dicta sunt de huius serpentis descriptione, explicantem, versibus latio donatis hunc in modum.

Descriptio huius serpentis ex Nicandro.

Post hanc, exiguam tibi subdimus Amphisbænam,
Duplice conspicuam (monstrum mirabile) vultu,
Cuius perpetua cæcum caligine lumen,
Quòd latas vtrimq; genas, porrectaq; menta
Plus alijs alto serpentibus aggere tendat.
Terreus est illi color, & densissima pellis,
Plurima quàm variè distinctam signa figurant.

Ioannes Vitus Hungarus olim narrauit Gesnero versari in Hungaria serpentes breues, duorum palmorum tantùm longitudine, nulla cauda, & æquali crassitie per totum corpus: hos vulgò nuncupari truncatos asseruit; propterea ob hanc corporis figuram, Amphisbænas esse dubitauit.

Amphisbæna Greuini.

LOCVS ET MORES.

MONIMENTIS mandauit Bellonius Amphisbænam in Lemno Insula reperiri, & Agricola Germaniæ ignotam esse. Attamen, vt plurimum hoc serpentis genus in Libya stabulatur: veluti Lucianus in Dialogo de Dipsadibus testificatus fuit.

Circa naturales proprietates huius animalis, animaduertunt Authores Amphisbænam, frigore etiam ingruente, à cauernis egredi, & ante

cuculi

Mores amphisbænæ quales.

cuculi cantum aeri adhuc frigidiori se cõmittere, quocirca Greuinus colligit Amphisbænam in comparatione ad cæteros Serpentes, calidiori temperatura esse præditam. Circa naturalem gressum obseruauit Aelianus ipsam per semitas incedentem, caudæ loco, alterum caput adhibere, & rursus regredientem vicissim altero capite pro cauda vti. Præterea quamuis hic Serpens, ob latitudinem genarum, visus hebetudine laboret, vt notatum fuit superius. Author tamen libri de natura rerum, illi in cubandis ouis vigilantiam assignat; nam, quando alterum caput sopore est oppressum, alterum vigilare astruit.

Vigilantia huius anguis.

Circa partum, nonnulli tradunt Amphisbænas ore eniti cum vtraq; Serpentis extremitas capite integretur. Id Claudius Minos in Commentarijs ad Emblemata Alciati, ex doctrina Plinij, & Solini collegisse profitetur: cum tamen prædicti authores, nempè Plinius, & Solinus expressis verbis id minimè attestati sint. Quare cum Plinius, & Solinus duo capita Amphisbænæ concesserint, Claudius Minos arbitratus est necessarium esse, vt per horum alterum Amphisbæna pariat. Demum Author libri de natura rerum promulgauit sibi comparasse, vt non solùm morsu, sed etiam sibilo, atq; intuitu perimat. Hinc coniectamus Amphisbænam cum regulo confundi. Nihilominus Georgius Pictorius fortè adhærens verbis prædicti authoris in Lerna malorum sic canit

Li.8.c.23.
In Polyhis. c.30.

Venenum quale.

Est grauis in geminum surgens caput Amphisibæna
Serpens, qui visu pernecat, & sibilo.

Et Reusnerus in Paradiso poetico idem decantare videtur, dum inquit.

Quæ grauis in geminum surgit caput Amphisibæna,
Læthifero, quoties sibilat ore necat.

Scimus quidem maleficum esse animal; quoniam Galenus, in libro de Theriaca ad Pisonem, pronunciauit mulierem vtero gerentem hoc animal transcendentem abortire: hoc igitur inde prodire potest, ob aliquem vaporem venenosum à corpore Serpentis eleuatum, qui malignitate sua fœtum perimat. Idq; à veritate alienum non esse opinamur: quandoquidem Edoardus Vuotonus addit mulierem prægnantem illicò hoc animal transcendentem nihil pati; quoniam fortè vapor, ob celeritatem motus, nullam impressionem exercere potest, & eò magis, quia rursus tradit mulierem grauidam impunè supra viuam, vel mortuam Amphisbænam in pyxide seruatam transire.

Abortus causa qualis.
L.6.de Diff. Anim. cap. 118.

SIGNA, ET REMEDIA VENENI.

SYMPTOMATA ictum Amphisbænæ consequentia à Nicandro haudquaquam descripta fuerunt; fortè quoniam, vt retulit Dioscorides, similia sint ijs, quæ in ictibus viperarum contingere solent. Verùm Aetius ponderans huius veneni signa, promulgauit ictum Amphisbænæ esse exiguum, necnon vesparum, vel apum puncturas imitari: vnde postea simplex inflammatio dimanat. Quamobrem Aetius à doctrina Dioscoridis maximè dissentire videtur; cum ex mente Dioscoridis hæc symptomata assimilentur ijs, quæ in ictu viperæ accidunt. Itaq; vt hos authores inter se conciliemus, dicendum erit, fieri posse, vt in principio ictus Amphisbenæ illa appareant signa, quæ ex puncturis vesparum, aut apum prodire solent, sed tractu temporis symptomata morsus viperæ accedant, nisi opportunis remedijs morsui in principio leui occurratur.

Dioscorides, & Aetius dissentiunt.

Quapropter specialis modus huius extinguendi veneni, ex capite de vipera erit petendus, vt Dioscorides, Actuarius, & Aegineta statuerunt. Author tamen libri de natura rerum scriptum reliquit animal demorsum ab Amphisbæna perire; cum nulla remedia ei presto esse possint. Nihilominus si aliquod præsidium ei conferre potest, prænominatus Author semen papaueris, & Castoreum commendat. Plinius quoq; coriandrum haustum, & impositum huic morsui non parùm vtilitatis esse allaturum pollicetur. Immò vitis in hoc casu, magno vsui erit futura: cum Cælius Rhodiginus

Semen papaueris ad quid.

narret

A narret quoddam dignum scitu, & à Græcis obseruatum, scilicet Amphisbænam non temerè alio interimi, quàm vite; quandoquidem à Dionysio id præmonstratum esse creditur, qui à Iunone in furorem versus, cum esset consopitus, & ab Amphisbæna assultante excitatus, illi palmitem incussit, & peremit.

L. 26. lect. antiq. c. 33
Vitis aduersatur Amphisbænæ.

HIEROGLYPHICA.

BICIPITIO Amphisbænæ moti, facere non possumus, quin hoc in loco hieroglyphica exaremus, quæ bicipitio ab Aegyptijs notari solebant. Primitus duorum humanorum capitum effigie, quorum alterum maris introspiceret, & alterum fæminæ extra spectaret, custodiam B designabāt. Siquidem huius hieroglyphici beneficio (teste Oro Apolline) à nullo Dæmonum infestari posse sibi persuadebant. Præterea bicipitio quoq; seueram animaduersionem indicabant. Nam lata fuit lex, cuius meminit etiam Aristoteles in Republica Tenediorum; lata, inquam, fuit lex à Rege Tenediorum, vt in adulterio deprehensi, tàm mas, quàm fæmina eidem supplicio, nimirum securi subijcerentur. Vnde, cum Rex neq; proprio filio in hoc crimine deprehenso pepercisset, iusserunt cudi numisma, in cuius altera parte bicipitium, in altera verò securis conspiceretur. Hinc postmodum factus est prouerbio locus in seueros Iudices. *Tenedia securis.*

Bicipitij hieroglyphicum.
Adulterii supplicium.

Insuper nonnulli, bicipitio, prudentiam, & solertiam monstrare conati sunt; cum prudentem virum deceat præterita nouisse, & futura multò ante preuidisse. Alij ex Pierio Valeriano, eodem bicipitio, nituntur demonstrare firmitudinem, & stabilitatem eorum, qui sapienti, & maturo consilio geruntur. Vicissim bicipitio quoq; inconstantiam ostendi posse nonnulli asseuerant: etenim Astrologi ex vigesimo tertio gradu Leonis bicipitis, hominis simulacrum oriri finxerunt, quoniam eo ascendente gradu C natum, inconstantis, & mutabilis voluntatis esse præsagiunt.

L. 23. Hierogl.

MORALIA.

ANCIPITES homines, in morali doctrina, Amphisbænæ optimo iure comparantur: nam sicuti anguis hic prodigiosus vtrinq; caput habens, vtralibet corporis parte pro cauda vtitur. Pariter prædicti homines modò hac, modò illa ratione, iuxta eorum commoditatem se tuentur. Non dissimilis conditionis sunt homines vtraq; parte claudicantes, qui interdum ritu catholico, interdum vero hæretico viuunt. Hoc enim genus hominum veluti Amphisbęna non solum ictu, nimirum operatione, sed etiam simplici aspectu venenant. Cæterùm nullum criminosorum genus magis, quàm proditorum aprimè ab Amphisbæna repręsentari potest. Siquidem proditores os duplex, necnon duplicem linguam instar amphisbænę prę se ferunt. Nam labijs exterioribus D aliquem ad sydera, vsq; extollunt, quem deinde euaginata cordis lingua prosequuntur. Iuxta illud Psalmographi. *Vana locuti sunt vnusquisq; ad proximum suum, labia dolosa in corde, & corde locuti sunt*. Propterea Paradinus in symbolis heroicis alludens ad proditores, exhibuit simulacrum Amphibęnę, cum hoc titulo. PROHIBERE NEFAS. Etenim amphisbęna, cum biceps sit, vt lubet, vel hostem adoritur, vel fugit; quia gestat bifrontium proditorum, & clanculariorum hostium, quorum genere hominum, ex sententia Ciceronis, nulla pestis efficacior inueniri potest. De his igitur quidam poeta sic canebat.

Homines ancipites similes sūt amphisbænæ.
Proditores cui similes.
Psalm. 11.
Clācularij hostes quales.

Falsi, etiam & ficti nunc inueniuntur amici,
Fraudibus in mixtis qui dulcia quæq; loquuntur,
Quæ longè à vero, & syncero pectore distant.
Consilium falsum largitur prēmia multis;
Decipiunt multos simulata, & credula verba.
Germanus fratrem fallit, natusq; parentem,

Aut fraudare cupit, nullum est iam pignus amoris.
Atq; lupi plures ouium nunc vellera portant.
Simplicitas extra fulget, sub pectore vulpis.

Pręterea iucunda corporalis, & omnium malorum marer voluptas, qua homines, velu-
ti hamo pisces inescantur, ad Amphisbęnam comparanda est : cum hæc quoq; duobus
venenatis capitibus, nempe duobus peccatis lęthalibus integrata, effræni insolentia
superbiat : horum alterum caput est gula, nempe voracitas, & nimius ciborum delica-
torum appetitus, quod caput huius mysticæ Amphisbænę, tamquam os serpentis vene-
nosum, Christi fideles vitare debent ; cum non solum corpus, sed etiam animam vene-
net. Audiamus igitur carmina in hoc genere minimè spernenda.

Voluptas assimilatur amphisbænæ.

Noctes, atq; dies vinum qui ingurgitat ore,
Et farcit stomachum dapibus, victuq; guloso:
Nil agit hic aliud, quàm quòd certamina vini
Tractat, & euacuat calices, amplasq; lagenas.
Inducit subitas mortes, & tristia fata,
Laxat corporeos nexus, pracordia soluit.
Polluit, & sensus, caput, & geniumq; modestum
Contaminat &c.

Cęterùm non solum prędictas prauas exercet operationes, verùmquoq; alterum hu-
ius voluptuosę Amphisbęnę caput, nempè libidinem, ad homines perdendos excitat.
Iuxta illud.

Libido vocatur alterum caput amphisbænæ.

Ebrietas venerem stimulat, lumbosq; salaces
Incitat ad luxum, parit, & petulantia corda
Ebrietas ratione carens, furiosa per orbem
Transuolat, & finem nullo discrimine ponit.
Ebrietas mores frangit, linguasq; loquaces
Efficit &c.

Hinc liquidò constat alterum caput voluptuosæ Amphisbænę esse inhonestam, & per-
niciosam libidinem, quę mortales non pecudibus modò, verùm etiam suibus ; hircis,
canibus, & brutorum brutissimis æquat : immo, quod peius est, animam tandem ad
tartareas regiones, tanquam in perpetuum exilium ducit.

Sardanapalus enim spreto virtutis honore
Sola voluptatis celebrabat sacra, focosq;
Corporis illecebras spurcum, & libabat amorem:
Censuit esse quidem explendum præsentibus ipsum
Delicijs animum: quoniam post fata voluptas
Nulla foret : stygij est hæc nam sententia Ditis.
At Deus omnipotens hunc fato sustulit atro,
Tartareisq; animam tandem damnauit in vndis.
Deliciæ mundi, quas promit praua voluptas,
Sunt procul à nobis pulsandæ; dira venena
Ex ipsis manant, & fellis copia magna,
Has igitur fugiat sapiens, & honesta sequatur.

VSVS IN VARIIS.

EX Amphisbęna angue licet venenata, multa tamen manabit vtilitas.
Quandoquidem Plinius, ad tollendos neruorum dolores, hanc alli-
gat. Nicander verò hanc mortuam, vel etiam eius pellem in perfri-
ctionibus commendat. Aelianus addit corium huius animalis, in fu-
gandis cęteris serpentibus, non esse infrugiferum, suamq; opinionem
roborat authoritate Nicandri, ex cuius versibus id colligi nequaquam
potest, nisi fortè Aelianus legerit alium Nicandri librum, qui nondum ad nostras ma-
nus peruenit. Scribit quidem Nicander in Theriacis, quod Coloni, ineunte Vere, li-
gna cędentes, si Amphisbęnam inuenerint, deglubunt, pelleq; ramum oleastri inuo-
luunt.

Dolores quo præsidio tollantur.

A luunt, deinde arefactam ad labores, torpedinem, & lassitudinem deferunt: immò manus frigore torpidas, solo huius bacilli attritu, calefaciunt. Quocirca Gillius in Aelianum scribebat, quòd bacillus ex oleastro cute amphisbenę circumdatus manus frigore laborantes calefacit. Audiamus igitur Nicandrum, qui vires amphisbenę in Theriacis decantauit hunc in modum.

Bacillus oleastri cute amphisbanæ circũdatus ad quid

Hæc vbi iam creuit, cadentes ligna coloni
Sectam deglabrant oleastri ex arbore virga
Quale pedum, strictisq; præhensi pellibus anguis
Insertam obuoluunt, quas certis deinde diebus
Exarere sinunt cantantes ante cicadas.
Vtilis hic baculus frigentibus artubus esse
Fertur, vbi exanimis digitos torpedo fatigat.
B *Tunc quia constrictos, & eorum vincula neruos*
Calfacit immisso fouet, extenditq; calore.

DE CÆCILIA. Cap. XI.

ÆQVIVOCA.

PRONVNCIAVIMVS in capite nono, ad mentem Greuini, nonnullos olim fuisse, qui scytalem à Cæcilia minimè discriminantes vnum, & eumdem serpentem esse asseuerarunt: deinde in capite subsequenti Amphisbenas cæcutientes, ex sententia Nicandri, appellauimus: quoniam latitudo genarum horum animalium, oculos quodammodo comprimat. Idcircò coacti sumus in præsenti capite, C de serpente lumine orbato, nimirum de Cęcilia verba facere. Verùm quoniam nomen (Cæcilia) ambiguitatem patitur; propterea prima fronte æquiuocationem patefacie-mus. Cæcilia igitur nomen esse proprium mulieris videtur, vt Cæcilia Metelli vxor, & Cæcilia Barbadicha, quę interitus mariti impatiens, inedia perijt. At inter cæteras mulieres hoc nuncupatas nomine, maximis cumulanda est honoribus illa animi, & corporis pulchritudine conspicua Cęcilia virgo, & martyr, quæ perpetuum induit cilicium, castitatem matrimonio prætulit, & rosas media hyeme è Paradiso accepit. Prędictis addenda est Cæcilia familia à Cæculo Prænestis conditore. Alioquin Cæcilia est Mellinum oppidum Hispaniæ Lusitaniæ, quod aliter, teste Ortelio, castra Vicelliana, & Metallinum cognominatur. Nam Cæcilia, apud Ferantem Imperatum Neapolitanum, est lacerta chalcidica, cuius historiam inter lacertas examinauimus. Insuper, teste Greuino, nonnulli Cæciliam pro Scytale acceperunt, & vocem græcam in textu Dioscoridis σκύταλην, Cæciliam latinè exposuerunt, sed perperam, quandoquidem, Cęcilia, & secundùm Græcos Typhlops est Serpens cæcus, de quo in præsentia agitur. In eumdem errorem incidit Reusnerus, qui in Paradiso poetico quoddam distichon inscri-D psit CÆCILIA; deinde in versibus proprietates Scytalis exposuit.

Ordinis ratio.

Cæcilia nomen propriũ mulieris.

Lib. 28. hist. nat. Lacerta chalcidica

Error Reusneri.

Demùm in hac æquiuocatione, maiori admiratione est digna opinio Bellonij, qui Cæciliam, seù Typhlitem marinam dari asseruit, huncq; piscem Plinio spondylem cognominari promulgauit, addiditq; magnam esse huius cum Typhlope terrestri similitudinem: nam vtrumq; animal dura testa contegitur, cui vtrinq; natura in lateribus rimam circa cutem impertita est, vt aluus prægnantis animalis facilius distendi possit. Ambæ Cæciliæ squamis carent, & marina perfectam magnitudinem assecuta, crassitudinem pollicis non excedit. Immò paulò post à Bellonio adduntur hæc verba, vnicam tantùm in medio ventre marinæ rimam inesse; cum tamen terrestris tamen, quàm fœmina duas rimas scilicet vnam in singulo latere à natura retulerit. Hactenus Bellonius. Nos autem, hoc nomine, piscem, significari, apud nullos probatos authores comperimus, sed Typhlinem tantùm inter serpentes connumeratam legimus. Nisi fortè Bellonius piscem Acum Aristotelis, Cæciliæ non dissimilem intelligere voluerit.

Piscis huius nominis apud Bellonium.

Piscis acus apud Arist.

SYNONYMA, EORVMQVE ETYMVM.

CÆCILIA est Serpens, qui à cæcitate nomen meruit. Idcirco Græcis τυφλώψ vocatur; cum hæc eadem vox cæcum denotet. Immò apud Nicandrum in Theriacis, huiusmodi cæci angues τυφλῶπες, & τυφλῖνοι nominantur. Præterea vbi in textu græco Aristotelis legimus τυφλίνες, Theodorus Gaza vertit Cæcilias, cui Columella adstipulatur. Hodie in Græcia hic Serpens, teste Bellonio, Tephloti, Tephliti, vel Tephlini nomine antiquo corrupto, cognominatur. Amplius apud Hesychiũ χωφίας legitur species Serpentis, qui ob cæcutientes oculos Latinis Cæcilia nuncupatur. Cophiam igitur vocant hunc anguem, quasi surdastrũ, cum ad mentem Æliani, hebetis auditus esse feratur, & χωφίας in Græcorum scholis surdaster exponitur. Apud Rauisium Textorẽ legitur Cęcinia parua, & gracilis Serpens nullius ferè veneni, quæ fortaßis erit eadem, quæ Typhlops Nicandri, quam ἀπήμαντον, nimirum sine noxa indigitauit, & fortè corrupto nomine, Cecinia pro Cæcilia dicitur: cum hoc nomen apud alium classicum authorem non legatur. Cecula quidem pro Cæcilia habetur apud Albertum, & Cærialla vulgò apud Niphum, & Cæcula apud Isidorum Italicè *Cecella*, vel *bissa orbala*, & *orbiga*. Hetruscis *lucignola*, secundùm Matthiolum Ferrariensibus *orbighina*, Bononiensibus *Cesia*, quasi Cæcilia. Germanicè Blindenschlycheri, Anglicè Slau vuorm. Deniq; Narbonenses, ex Iulio Cæsare Scaligero, has Cæcilias Nadels vocitant.

Cæcilia Latinis.
Cophia cur dicatur.
Cecinia Serpens.
Nomina vulgaria.

DIFFERENTIÆ, ET DESCRIPTIO.

HVNC Serpentem in duas species, nempe in terrestrem, & aquatilem, ex sententia Bellonij, distribuendum esse minimè attestamur. Quandoquidem, vt nostra fert opinio, ipsum verbis Aristotelis deceptum esse opinamur. Nam Aristoteles, Theodoro Gaza interprete, hæc habet verba. *Qui autem Acus vocatur, tempore pariendi, vtero dehiscente oua emittit, habet enim hic piscis rimam quamdam sub imo ventre, vt Cæciliæ Serpentes*. Vnde ex his forte verbis Bellonius collegit Typhlopem, seu Cæciliam etiam aquatilem dari, quod minimè admittimus: cum nullus probatus author id affirmauerit. Concedimus quidem Bellonio, Typhlopem, vel Cæciliam, quam ipse in Græcia obseruauit, à Cæcilia vulgari differre; cum hæc admodum exilis, illa verò multò sit crassior. Ideo vtriusq; iconem in medium prodimus: nam icon Cæciliæ crassioris cum Cæcilia descripta à Gesnero apprimè conuenit.

Lib. 6. hist. An. c. 13.
Error Bellonij.
Duplex Icon traditur.

Itaque Cæcilia, vt refert Ælianus, caput murænæ habet simile, perparuis insignita oculis, & ad videndum non probè affectis. Quare huic anguium generi oculi quales talpæ assignantur, ideoque Græci Typhlinas, & Latini Cæcilias vocant. Nec mirum est hunc Serpentem carere oculis, cum more talparum, in terram se condat, in eaque diu maneat. De dentibus huius Serpentis hæc scribit Bellonius: Chamæleontis maxillæ tam supernæ, quàm infernæ dentibus serratis muniuntur, quales in Typhloti Serpente intueri licet. Color huius bestiæ colorem chalcidicæ lacertę ęmulatur; nam vicissim Aristoteles scripsit, quòd Chalcis colore est Serpentis, quem Cęciliam nominant. Tandem cute adeo dura armatum est hoc animal, vt ex Aeliano, vix acuto gladio secari queat. Sub ventre rimam habere dicitur, si Philosophus in historia Acus piscis veritatem fassus est.

Color Cæciliæ qualis.

Hic Serpens, vt animaduertit Gesnerus, fusci est coloris, & obscurè maculosi, cum subrufo exiguo vix notabili. Hic color ad latera, magis est varius cum nigricantibus maculis diluta purpura distinctis, tanquam in marmore porphyrite obscuriori. Totus venter atro colore saturo nigricat. At paulò citra caput color ater definit; sub collo enim, & parte proxima color est glaucus, maculis quibusdam nigris decoratus. Dentes

Dẽtes quales sint.

Cæcilia vulgaris.

Cæcilia alia ex descriptione Gesneri.

tes minimi asperi, & vix apparentes, & plures in inferiori, & magis conspicui, quàm in superiori mandibula obseruantur. Lingua est bifida. An verò oculi sint vt in cæteris animalibus absoluti, & perfecti, non potuit Gesnerus intueri, cum bestia ab ipso diligenter obseruata, esset mortua. Conspicatus est tamen totũ oculum ab inferiori palpebra tegi, cuius foramen in cõparatione ad reliquum corpus, erat perquàm exiguum. Amplius curauit Gesnerus pingi iconem huius animalis fœminæ, captæ Iunio mense anni sexagesimi tertij supra millesimum, & quingentesimũ. Bestia hæc erat dodrantalis, & crassitudinis ferè scytalis, cute admodum nitida. Meatus in medio ventris apparebat, quo compresso, oua veluti immatura exibant. Infra ad caudam, meatus erat excrementi. Oculorum cauitates magisquàm oculi conspiciebantur. Deinde squamæ maiusculæ, magis caput, quàm reliquum corpus tegebant: cum hæ in vipera omnes paruæ, & æquales videantur. Vndè hæc Gesneri descriptio ad iconem Cæciliæ secundò loco positæ spectare videtur.

Oculi huius Serpentis quales.

Descriptio Cæciliæ secundæ Iconis.

E

NATVRA, ET MORES.

F

CONGENVIT natura huic Serpenti talem gressus velocitatem, qualem lacertæ chalcidicæ conuenire asseruimus: hac de causa hoc animal summa difficultate coerceri potest. Præterea à natura sibi compararunt Cęciliæ, vt fætus viuos, more viperarum, enitantur. Quare Gesnerus narrauit, quòd eius vxor aliquando Cæciliam prægnantem baculo percussit, & mox fætus viui ab vtero prorepserunt. Immò tradiderunt Plinius, & Aristoteles, quòd Cęcilijs parientibus accidere solet, quòd in partione Acus piscis contingit: nam, præ multitudine fætuum, vterus dehiscit, & post partum illicò vulnus coalescit. Circa virus huius animalis scribit Columella agens de cura Boum, quod illis lęthifer est Serpentis ictus, & est magnorum animalium noxium virus; nam vipera, & Cęcilia sæpè, cum bos in pascua improuidè supercumbit, lacessita onere morsum imprimit. Deinde paulò inferius addit, quòd Cęcilię morsus tumorem, & suppurationem molitur. Quocirca si remedia desiderantur, confugiendum est ad auxilia, quę aduersus venenum Amphisbænę probantur: propterea quod Dioscorides in vno, & eodem capite, de his duobus Serpentibus pertractauit. Deniq; Gaspar Heldinus scriptis mandauit Ciconias summoperè Cæcilijs delectari: hinc colligere oportet carnem ciconiarum ictibus horum Serpentum pręsto esse.

Gressus qualis.

Partus qualis.

Li. 6. de re rust. c. 27.

Remedia morsus Cæciliæ.

G

VSVS IN MEDICINA.

NON modicam ex his Serpentibus poterit medicus demetere frugem, si veritas in quadam epistola ad Gesnerum scripta legitur, ex qua percipitur, quod Doctor Osualdus nonnullis sudorificis medicamentis ex sua theriaca paratis multos patientes à pestilentia liberabat: hanc autem theriacam ex Cęcilijs, & aqua theriacali concinnabat; nam olfacta odorem aquę vitę spirabat. Hoc igitur pręsidium bis, & ter exhibitum multos peste ferè extinctos pristino vigori restituebat.

Remedium aduersus pestem.

H

A

DE CENCHRO. Cap. XII.

ÆQVIVOCA.

HISTORIÆ Cenchri in præsentia recitandę caput de Scytale occasionem prębuit, vbi Authores varietatem tergoris Cenchro conuenientem, Scytali assignabant. Modò ad euitandam ęquiuocationem, notandum est, quòd κέγχρος, κέγχρις, κεγχρίνης, κεγχρίτης, & κεγχρίας, nimirum Cenchros, Cenchris, Cenchrines, Cenchrites, & Cenchrias sunt nomina ad hunc serpentem spectantia, quę aliqua ambiguitate laborant; dum varia, pręter hoc animal, denotant. In primis κέγχρος est semen panico simile, idest milium, item semen, vel granum ficus, proptereaquod grano milij assimiletur, item serpens, de quo in pręsentia agitur à milio denominatus, vt in sequenti rubrica exponetur. Immò κεγχρίνης, κεγχρίς, vel κερχνίς per transpositionem litterarum est nomen auis apud Aristotelem, quæ secundùm quosdam authores, aliter tinnunculus nominatur: hanc Didymus esse ait auem, quam μικρὸν ἱέρακα, scilicet paruam accipitris speciem vocant, colore cinereo punctis nigris, veluti granis milij variegato. Hoc etiam nomine, ab Oppiano quædam anserum species nuncupantur, quia κέγχρα, idest milio inescentur. Alioquin Varro quasdam aues vocitat miliarias, quia milio pinguefiant; hæ igitur erunt forsitan illæ, quæ in Auiarijs Ganeorum saginantur. Aliter κέγχρος secundùm Plinium est adamantis genus, quod milij magnitudinem non excedit. Pariter, ex eodem authore, κεγχρίτης est gemma, quæ grana milij in se veluti sparsa habere videtur: item ornamentum vestis apud Atheneum. Demùm aliquæ etiam ægritudines hoc nomine designantur: nam vt recitat Cælius Rhodiginus, in oculis quandoq; minutiores veluti quidam calculi visuntur, milij imaginem quodammodo referentes, quos Græci Cenchros nominant. Cenchrias autem est alterum genus herpetum, ad mentem Galeni, à similitudine milij denominatum, ex duobus humoribus, bile scilicet, & pituita prodiens, qui vlcus protinus non excitant, sed tātùm pustulas exiguas, instar granorum milij, quę postea paulatim in vlcus degenerant, quod à Latinis herpes miliaris cognominatur.

Cenchris, Cenchrus, Cēchrines, Cēchrites, Cenchrias.

Li. 2. hist. An. c. 17.

L. 3. de aucup.

Auis miliaris.

Adamātis species.

Gēma species.

L. 14. meth med. c. 17.

Morbi species.

B

C

SYNONYMA, EORVMQ. ETYMVM.

LATINI, penuria nominum coacti, ad indicandum hunc serpentem, nominibus gręcis vsi, Cenchrum, Cenchrinem, Cenchritē, Cenchrim, & Cenchriam appellarunt: nam κέγχρος, & κεγχρίδιας ὄφις, apud Dioscoridem legitur: κεγχρίνης, & κέγχρις apud Nicandrū, κεγχρίνη, etiam apud Varinum; immò κεγχρίτης, & κεγχρίας apud Lexicographos grecos ἀπό τοῦ κέγχρου, nimirum à milio, quoniam hic serpens quibusdam notis, ad instar milij, sit exornatus; vel quia tempore tantùm milij appareat, vt scripsit Etymologus: aut quia, ex Aetio, florente milio, hic serpens sit perniciosior; aut quia colorem plantę milij referat; nam Auicennas, & Olaus Magnus promulgarunt, hunc serpentem à citrino colore milij denominari: hac de re ab aliquibus Latinis miliaris appellatur. At satius erit à notis granis milij similibus serpentem hunc cognominare; quandoquidem hoc Etymum erit magis conforme Lucani doctrinæ canentis hunc in modum.

Hic serpēs à milio nomen sortitur.

D

Vera etymologia.

Pluribus ille notis variatam tingitur aluum.

Bellonius pręterea hanc confirmat sententiam, dum refert, hodie in Gręcia vulgò hoc animal nuncupari Cenchritem, additq; iconem, quę varias etiam notas repręsentat.

L. 9. Pharsal.

L. 1. obser. cap. 31.

Amplius

Amplius Nicander in Theriacis, hunc anguem λεόντα, nempe leonem indigitat, dum E versibus in latinum translatis sic canit.

Prolixum inuenies inamabile Cenchrida monstrum,
Quem varijs pictum squamis dixere leonem.

Cur hic Serpens vocetur Leo.

Verùm quamobrem hic Serpens nuncupetur leo, varij varias excogitarunt rationes. Aut quia squamæ huius animantis maculis sint distinctæ varijs, instar pellis leonis libyci, quæ, ad mentem Æliani, nigris floribus cyaneo colore virgatis est decorata; aut quia hic Serpens cauda erecta, more leonino, ad pugnam se excitet, aut quia leoninam ferociam, & sæuitiam æmuletur, aut deniq; quoniam humanum sanguinem, ritu leonum, exorbeat. Idcirco hoc Serpente leone nuncupato nonnulli profitentur exponere hæc Martialis carmina.

Quare si pudor est Ligella noli
Barbam vellere mortuo leoni.

Quibus versibus poeta taxat mulierem vetulam, quæ pilos adhuc vellere pertentaret. Ideoq; per hunc Serpentem leonem dictum, pudendum muliebre à Martiali intelligi asseuerant: cum proprietas huius animalis sit, sugere sanguinem; ex quo probè cocto F semen generari Galenus attestatur.

Li. 6. de vsu par. cap. 16.

Differentia inter Cenchrũ, & Iaculũ.

Insuper nonnulli hanc bestiam Iaculum vocarunt; propterea quod alicui damnum allatura, instar vibrati iaculi, feratur. Sed aduertendum est, quòd hic Serpens à Iaculo, siue Acontia Serpente valdè discrepat; & quamuis Aetius Cenchrum appellauerit Ammoditem, & Acontiam Cenchritem: nihilominus notandum est, quòd Cenchrus, de quo in præsentia verba fiunt, ab Acontia, & Ammodite discriminatur; quoniam cum illis, vt optimè obseruarunt Matthiolus, & Greuinus, nullam cognationem, & similitudinem habeat: quemadmodum ex descriptionibus, & iconibus patefiet.

Serpens lenticularis qualis.

Prædictis addamus eorum opinionem, qui hunc Serpentem lenticularem indigitarunt, nixi forsan doctrinæ Auicennę, qui prescribens remedia aduersus angues, Sesamum ad morsum anguis lenticularis commendabat. Vnde per hoc lenticulare animal, multi Cenchrum, nempe miliarem intellexerunt; nisi velimus intelligere Acontiam Serpentem, qui maculis lenti similibus distinguitur, vt voluit Bellonius. Hinc multi his fortè maculis decepti, vt Aetius, Acontiam cum Cenchro confundebant. Hic G Serpens apud Auicennam interdum Famusus, aliquandò Aracis, & quandoq; Aspis habens diuersos colores nominatur: propterea quod Auicennas primùm agit de Serpente miliari, & paulò inferius Famusum Serpentem describit, quem Nicolaus Leonicenus eumdem cum Cenchro esse voluit, vt ex symptomatibus morsus vtriusq; legentibus est manifestum. Deinde memorat etiam Auicennas Serpentem Aracem, vel Aspidem multis coloribus decoratam: atque scribuntur ab Auicenna de natura huius Serpentis ad Cenchrum etiam spectare videntur. Vnde Albertus Auicennam secutus, & nominum varietate deceptus, in eumdem incidit errorem, dum prędictos Serpentes à se inuicem differre existimauit: quare, & ipse hunc Serpentem alibi Arachin, alibi Centrin, & Miliarem, deinde Faliuisum nominauit; quoniam ab Auicenna semel Famusus fuit appellatus. Ad finem in Sicilia versatur Serpens vulgò Serpa Serena nuncupatus, quem multi ad Cenchrum Veterum referunt; cum eiusdem ferè sit longitudinis, & crassitiei. De hoc Hieronymus Massarias Vicentinus medicus eruditus scripsit ad Gesnerum hunc in modum. Serpa Serena est anguis venenosus per Siciliam diuagans, subalbidus, qui longitudine aliquandò humanũ corpus, crassitudine verò, brachium circa carpum adæquat. Verùm cum notarum non meminerit, non possumus H adduci, vt credamus, hunc Serpentem esse Cenchrum Veterum.

L. 4. fen. 6. tract. 1. c. 44.

Aracis Serpens.

Serpa Serena qui Serpens.

FORMA, ET DESCRIPTIO.

CENCHRVS serpens longitudine duorum cubitorum figura crassa in tenuem abeunte, & colore viridi esse perhibetur. Quamuis multi opinentur hunc colorem Græcè χλωρὸν legi, quod vocabulum non solum viridem, sed etiam luteum colorem significat: nam milij color, à quo hic anguis cognominatur, non prorsus est viridis, sed ad luteum tendit; & hic serpens maximè iuxta aluum, luteum milij colorem repræsentat. Lucanus verò totum anguem exornatum pluribus maculis æmulantibus marmor serpentinum Thebis aduectum testificatur his versibus.

Color huius serpentis.

B *Pluribus ille notis variatam tingitur aluum*
Quàm paruis tinctus maculis Thebanus Ophites.

L. 9. Pharsal.

Item Nicander non solùm aluum, sed totum serpentem maculosum celebrat: deinde quoad crassitiem, & longitudinem molis corporeæ, nihil determinandum esse statuit; propterea quod alij grandiores, alij minores conspiciuntur. Nicander igitur sic canit.

Lōgitudo, & crassities qualis.

Prolixum inuenies inamabile Cenchrida monstrum,
Quem varijs pictum squamis dixere leonem:
Non stata crassities, eadem nec spira videtur.

Præterea Albertus Magnus de miliaribus serpentibus verba faciens, Faliuisum discolorem vocat, deinde Arachin varium esse scribit, qui postmodum serpentes ijdem cum Cenchro Dioscoridis esse in superiori rubrica traduntur.

NATVRA.

C HVIC animali à natura calidam temperaturam ingenitam esse, & bestiam veneno vipereo redundari pronunciauit Ardoinus. Ideoq; diligenter cauendum est, ne in maximo æstu, quo tempore hæc bellua per montes diuagatur, pecoribus, & cæteris, etiam animantibus insidias tendat. Etenim serpens hic proprietate quadam naturali ductus, animalia cauda implicat, & flagellat: deinde, apertis iugularibus venis, sanguinem sorbet. Præterea cursum velocissimum à natura sibi comparauit, quia rubos, & spinas vitans per rectum tramitem semper incedit. Id nobis manifestauit Lucanus canens.

Animātes flagellat.

Et semper recto lapsurus limite Cenchris.

Qua de causa à multis authoribus inflexuosus appellatur. Vnde admonet Nicander, vt obuium serpentem tramite flexuoso fugiamus: siquidem serpens rectà tendens obliquo tramite facile vitatur: cum propter longitudinem corporis flectendo iter tardius moueatur. Audiamus igitur Nicandrum in Theriacis sic canentem.

Gressus Cēchri qualis

D *Hic caue, quantumuis fortis videaris, & audax,*
Hoc aduersus eas, vel tentes prælia monstrum,
In te pestiferas ne flammas spiret hiatu,
Atq; tuum implicita corpus liget vndiq; cauda,
Et bibat exsuctum per vtrinq; soluta cruorem
Claustra, procul fugito non recto tramite, verùm
Obliquum per iter, cita quo vestigia frangas:
Lædit enim curuo per spinas tergora flexu,
Cum celeres aliàs recto ferat impete cursus.
Talis Threicio seruat se bestia tracta.

Cenchris

Cenchris Veterum Bellonij.

LOCVS.

IN Lemno insula, in quam Vulcanus olim aufugisse traditur à Poetis, vt ferrum elaboraret, copiam horum Serpentum stabulari multi promulgant, & potissimum Bellonius, qui iter faciens per hanc insulam. Incolis negocium dedit, vt omnia Serpentum genera insulam habitantia comprehenderent, inter quæ erat Cenchrus, quem Veterum Cenchrin esse proculdubio existimauit, non solum quoad figuram, sed etiam quia ibi vulgò Cenchriti nominabatur. Insuper in insula quoq; Samo, vel Samothracia Cenchris est frequens. Ambæ enim insulæ sitæ sunt in mari mediterraneo Thraciam versus, è regione Rescynthidis oppidi Iunoni sacrati, & fluminis Hebri, Zonæque B montis, Antriq; Zerinthij, quæ loca omnia in Thracia sita sunt, & proxima, vt fuit paulò ante relatum, insulæ Samo, in qua Mons Mosychlus à Nicandro nominatus conspicitur. Carmina autem Nicandri in latinum translata sunt hęc.

L.1.Obser. cap.31.

In lemno & in samo hæ bestiæ stabulant.

Atqui cum rapidis feruescens Solibus æstus
Ardet, in horrida se syluarum deuia confert,
Imbellesq; rapax venatur prædo bidentes,
Percelsiuè Sai iuga, frondosiuè Mosychli,
Sub viridis quando frigentibus abietis vmbris
Securi recubant, grege circum errante magistri.

SIGNA VENENI.

ACCIDENTIA ictum Cenchris concomitantia similia sunt ijs symptomatibus, quæ à morsibus viperinis prodire solent; si veritatē Ætius, C & Olaus magnus assecuti sunt. Verùm inter alia signa, vnum maximà animaduersione dignum esse videtur, quod Nicander in Theriacis recensuit. Hoc igitur est collectio aquæ in ventre inferiori, qualis in hydrope generari solet: hæc enim ob facultatem veneni humores liquantis ibi colligitur. Sic enim Nicander in Theriacis decantat.

Collectio aquæ in abdomine.

Quam facit hæc plagam, nulla medicabilis arte
Tabes insequitur, quæ diro membra veneno
Exedit, ac turgens cruciatum suscitat hydrops,
Donec is effracta propè sumen parte residat.

Dioscorides, & Paulus Aegineta retulerunt, quòd huius Serpentis morsum sequitur putridum vlcus, deinde partes tumidæ, veluti in hydrope euadunt, & tandem patientes lęthargo corripiuntur, immò afferunt in medium opinionem Erisistrati, qui voluit, in hoc casu, iecur, intestinum ieiunum, & colon maximas incurrere putredines; proptereaquòd in ægrotis extinctis, & dissectis, prędictæ partes insignem corruptionem D ostenderunt. Et quamuis vox græca, quę apud Dioscoridem legitur, νῆστιν, ieiunum intestinum denotet; deinde legatur apud Paulum Aeginetam κύστιν, quæ vox vesicam significat; nihilominus, vtcumq; sit, insignis putredo, ob virus huius animalis, prædictas partes occupare solet. In huius asserti confirmationem venit princeps Auicennas, qui de morsu Famusi agens, symptomata ictus viperini, & partiū putrefactionem, & hydropem memorat; idemq; confirmat de Araci; propterea remedia prauarum viperarum in medium affert. Hinc colligendum est, hos licet diuersos Serpentes ab Auicenna nominatos, ad vnum tantummodo Cenchrum Dioscoridis referendos esse.

Lib.6. de mat. med. c.52.

Insignis putredo Intestinorū.

MEDELA.

CVM symptomata viperinos ictus concomitantia in morsu Cenchri accidant; præsidia quoq; viperinum virus debellantia in hoc casu locum habere dicuntur. Prȩter hæc, commendatur satureia, putà syluestris in puluerem redacta, necnon radix mentæ saracenicæ, & gentianæ. Alioquin, ex Dioscoride, demorsis à Cenchro auxiliatur lactuca contusa cum semine lini illita, serpillum cum duabus drachmis hastulæ regiæ, & tribus vini cyathis. Item aristolochię radix, & cardamomum probatur; quamuis textus Pauli Aeginetę habeat κάρδαμον, nempè nasturtium. Plinius serpilli syluestris pinguius decoctum in vino aduersus omnes Serpentes prȩscribit, sed efficacissimum in morsu Cenchri prȩdicat. Demùm non est omittenda ciconia, quę Cenchro potissimum aduersatur. Thessalia enim tanta Serpentum copia redundaret, vt hi nisi à ciconijs vorarentur, proculdubio incolæ à suis pellerentur sedibus; vt Aristoteles in Mirabilibus pronunciauit. Insequuntur igitur ciconię Chersydros, alias pratorum pestes, & prȩcipuè Cenchrum. Quare harum auium membra, ex Aeliano, morsibus huius Serpentis opitulantur.

Variæ plātæ sunt præsidia ad morsū huius anguis.

Ciconiæ auxiliantur morsui Cenchri.

DE ACONTIA, SIVE IACVLO.

Cap. XIII.

ÆQVIVOCA.

AD historiam Cenchri addere libuit caput de Acontia Serpente, propterea quod cum illo maximā habeat similitudinem. Vnde Aetius vtriusque Serpentis conuenientia deceptus, alterius conditiones, & prærogatiuas alteri attribuens vtriusq; historiam permiscuit. Ambiguitas igitur, quoad vocabulum græcum, in hoc consistit, quod ἀκοντίας apud Lucianum in Dialogo de Dipsadibus, est Serpens Iaculus, ita à Latinis nuncupatus, cuius historia in præsenti capite exaratur. Deinde apud Hesychium, & Varinum, ἀκοντιὰς fertur esse herba, quæ canibus ab angue demorsis medeatur: hi Authores de Serpentibus fortè Acontijs verba facere voluerunt, vel inquirendum, an hæc herba eadem sit cum Dracontio, nempè Dracunculo: alioquin Acontias planta in re herbaria quid sit, ignoratur. Plinius ἀκόντια vertit hastas; cum sint iacula; nam hasta δόρυ Græcis dicitur. Aliter apud eundem Plinium, ἀκοντίαι sunt cometarum genera ita nuncupata, quia ritu iaculorum celerimè ferantur. Sunt autem passiones ignitæ, vulgò stellæ cadentes appellatæ, de quibus Aristoteles in volumine Meteororum vbertim egit. At circa nomen latinum huius Serpentis, animaduertenda est differentia inter Iaculum, & Iaculum: etenim Iaculum in casu recto neutro genere inflexum, significat quodcumq; instrumentum bellicum manibus vibratum, nimirum spiculum, & telum missile. Iaculus verò masculini generis Serpentem designat, cuius mores in præsentia ponderamus.

Ordinis ratio.

Acontias herba quæ.

Acontiæ sunt stellæ cadentes.

Differētia Iaculi, & Iaculi.

A

SYNONYMA, EORVMQVE ETYMVM.

QVAMVIS Dioscorides huius Serpentis non meminerit; alijs tamen græcis Authoribus, & præcipuè Luciano non fuit incognitus; cui in Dialogo de Dipsadibus vocatur ἀκοντίας ἀπὸ τȣ̃ ἄκοντος, vel ἀκοντίȣ: quandoquidem ἄκων iaculum, spiculum, vel telum missile significat: hinc Iaculi Serpentis nomen apud Latinos dimanauit; quoniam, instar iaculi, in homines, & cætera etiam animalia irruat; præterea ἀκοντιζος, apud Hesychium, ἀκοντίλη apud Nicandrum, idem Serpens, qui Acontias B esse perhibetur. Licet Varino ἀκοντιξοὶ secundum quosdam, Acontiæ Serpentes nominentur. Itaq; Latini Serpentem hunc Iaculum indigitarunt; propterea quod arbores scandens, inter frondes occultatus in prætereuntes cuiuscumq; generis animantes, instar spiculi, se vibret. Quamuis Greuinus scriptum reliquerit, ad mentem Nicandri, hunc Serpentem non à iaculatione, sed à figura iaculi denominatum fuisse. Alijs fuit nuncupatus Serpens volans, quia Author libri de natura rerum perpendens fortè insignem huius animalis velocitatem, alis præditũ esse existimauit. Ideo quandoq; Iaculus volucris apud Aelianũ appellatur. Amplius hic Serpens Aetio dicitur Cenchritis, Cenchrias, & Aspis Acontias, quoniam hunc cum Serpente antecedenti miliari nuncupato confundit. Quare Hermolaus Barbarus nonnullos fuisse scribit, qui Cenchritem, seu Cenchrum idem Serpentis genus cum Iaculo, siue Acontia esse statuerunt. Quibusdam appellatur Chersydrus, sed perperam, cum nulli probati Authores id asseuerent. Syluaticus Acoran vocat, corrupto fortè nomine, pro Acontia. Auicennas nominat Cafezati, & Altararat. Albertus, & Olaus Magnus Altirariti, Altinanti, & Cafezaci. Bellonius iter faciens per Lemnum Insulam, obseruauit hos Serpentes ibi vocari *Sagittari*; C quia instar sagittæ velociter moueãtur, & Turcis Ochilanne, quamuis postea Bellonius referat, quòd Andri, & Pari incolæ in appellatione non conueniant. Italis Saettone. Germanicè, ex Gesnero, à notis exornantibus dorsum figuram oculorum referentibus Ein Scoffz oden Angel Schlang vocari posset.

Ratio etymologia Iaculi.

L. I. de Venen. c. 22.

Serpens volans.

Nomina barbara huius anguis.

Lib. 2. Obseru. c. 14.

DIFFERENTIÆ, ET DESCRIPTIO.

SI consulamus Aetium, hic scriptis mandauit Serpentem hunc esse longitudine duorum cubitorum, & figura crassa in tenuem abeũte, colore viridi ad colorem milij accedente, qui postea ritu spiculi se iaculator. Quamobrem hinc colligimus Aetium à Cenchro Iaculum non distinxisse. Satius igitur erit ad doctrinam Bellonij confugere, qui hunc Serpentem penès spinosam capparim contemplatus est, vbi olim Turca tormenta bellica collocauerat, dum Rhodum obsideret. Erat igitur hic Serpens tres D palmos longus, & crassitudinem digiti non superabat. Color eius erat cinereus, sub ventre albus, squamis iuxta dorsum, & laminis iuxta ventrem, reliquorum Serpentum more, munitus. A ceruice nigra duæ albæ lineę per longitudinem dorsi ad caudam vsque percurrebant: deinde maculis nigris oculi figuram ęmulantibus distinguebatur, quæ notę lenticula maiores non erant: quapropter non abs re, aliqui hunc Serpentem lenticularem nominarunt.

Lib. 2. Obseru. c. 16.

Color Acõtia qualis.

Ex altera parte Gesnerus fatetur se Acontiam, vel Iaculum à Veteribus descriptum non vidisse: nihilominus meminit alterius Serpentis pariter, instar iaculi, se vibrantis; dum inquit, quòd riuus satis magnus est in agro Tigurino *Glatt* nomine, & ab eo denominatus pagus *Glatt felden*: ideo iuxta hunc riuum, & pagum, ante paucos annos, Serpens quidam baculi crassitudine, & trium, vel quatuor pedum circiter longitudine, in quemdam rusticum frondes colligentem, corpore in quatuor spiras conuoluto, insilire conatus est. At rusticus id animaduertens, sacco deposito, quem ad vsum colligendi

Acontias Gesneri.

Historia Rustici ab hoc Serpente læsi.

gendi frondes ferebat, celeri cursu aufugit. Serpens autem, instar vibrati iaculi per spatium circiter sexdecim pedum, prosilijt; non tamen rusticum gressum accelerantem attingere potuit. Paulò post tamen in eundem locum sacci recuperandi gratia, reuersum Serpens semetipsum vibrans sinistrum rustici brachium spiris inuoluit, parte caudæ dependente, & collo erecto, tam arctè constringens, vt vestigia spirarum impresserit, non tamen rusticus demorsus fuit, quoniam illicò altera manu capite anguis comprehenso, eum abstrahens reiecit. Interea brachium putrida quadam sanie contabescens, carne nudatum est, & tandem omni carne putrida per Chirurgum ablata valetudinem est adeptus. Huius generis esse Acontiam, vel Iaculum Serpentem putamus, cuius icon in Musæo Illustrissimi Senatus Bononiensis habetur. Est enim crassitudinis baculi, longitudinis trium circiter pedum, caput habet magnum coloris cinerei, reliquo corpore fusco, præter ventrem, qui ad colorem minus obscurum vergit: qua de re hoc in loco duas icones repræsentabimus.

Acontiæ alterius descriptio.

Rursum Gesnerus narrat, quod in Hungaria, ex relatione Ioannis Viti Hungari iuuenis eruditissimi, Serpentes breues duorum palmorum tantùm magnitudine, & nulla cauda versantur, quos Vulgus Decurtatos appellat, & in homines etiam eminùs, iaculi modò, prosiliunt. Horum etiam in capite de Scytale meminimus. Apud Indos Serpentes in campis, & subterraneis locis habitant, vt legitur in parte tertia historiæ Indicæ, qui homines aggrediuntur, eo potissimum tempore, quo ad prolem incumbunt; immò velocissimis saltibus per terram proficiscuntur; qua de re ab Indis volare dicuntur. Considerandum est num ad genus Iaculorum referendi sint: Diuagantur etiam, ex Olao Magno, in partibus Aquilonaribus Serpentes, qui saltando velociter mouentur; immò inter herbas Sole siccatas, strepitum excitantes pugnam inter se iniunt; quod benignitate Naturæ factum esse tradit Olaus Magnus, vt illo strepitu se prodant, alioquin multos venenarent. Demùm Albertus narrat hunc Serpentem esse duplicis generis: quandoquidem alterum genus morsu sine sensu interimere, alterum verò diuturno dolore patientem fatigare perhibet; sed præterea cum nihil aliud exprimat, mentem Alberti assequi nō possumus. Insuper aliud addit absurdum, scilicet, quòd Plinius, & Iorach scripserint Iaculum esse Serpentem alatum, quia in transeuntes inuolet. Verùm animaduertendum est, quòd ex sententia Plinij, Iaculus tam citò se vibrat, vt volare videatur, non autem quòd alis munitus esse feratur.

Variæ horū anguiū differētiæ.

NATVRA, ET MORES.

GALENVS in libro de Theriaca ad Pisonem pronunciauit Acontiam esse Serpentem eminus etiam in animantes prosilientem: ideoq; hoc animal veluti iaculum hominem adoriens interimit. Est enim Serpens velocissimi motus; propterea Lucanus canebat hunc in modum.

Et Natrix violator aquæ Iaculiq; volucres.

L.9. Pharsal.

Quamobrem Textor scribere solebat Acontiam, teli modo serpendo ruere, & in obuiaquæq; prosilire; quod non fuit incognitum Reusnero, quia in Paradiso poetico sic canit.

Missilibus Iaculus tormentis obuiaquęq;
Sublimis, iaculi more volucris, adit.

Sed animaduertendum est, quòd hoc animal non solum è sublimi loco in prætereuntes animantes se iaculatur; verum quoq; ex sententia Agricolæ, Acontias humi iacens ab aliquo lacessitus confestim corpus intorquens, eminus instar iaculi, hostem petit. Immò, ex Aeliano, iaculatione ita valet, vt spatium viginti cubitorum transiliens aduersario inhærescat. Lucanus igitur narrans interitum Pauli ab hoc Serpente percussi tradidit Acontiam tam veloci iaculatione se vibrare, vt saxa funda, & tela arcu vibrata, in comparatione ad motum Acontiæ per aerem tardo motu ferri videantur. Versus autem Lucani sunt huius tenoris.

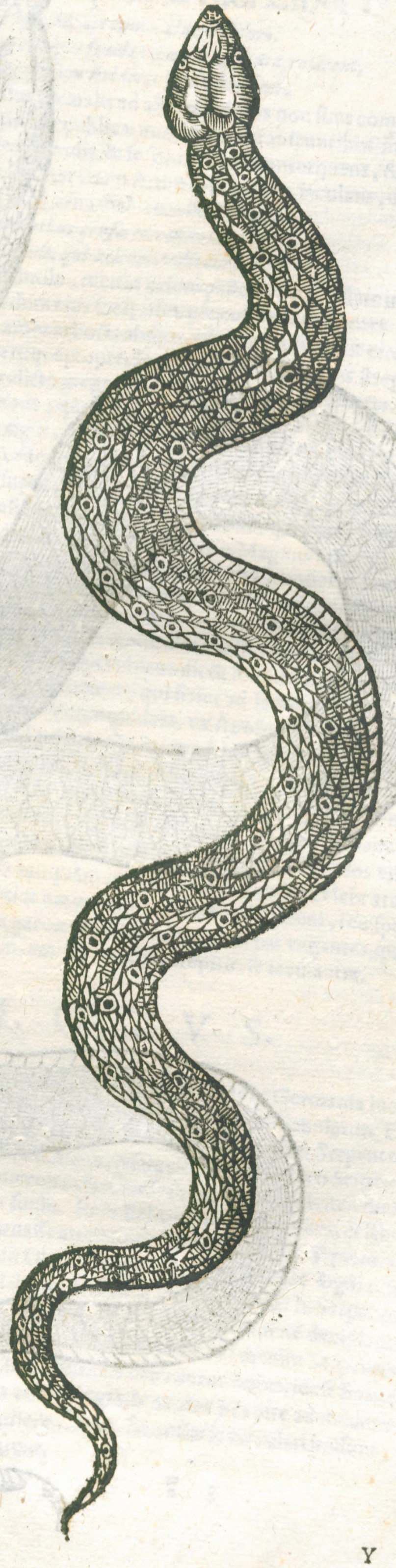
In L. de an. subterr.

Li.8.c.13.

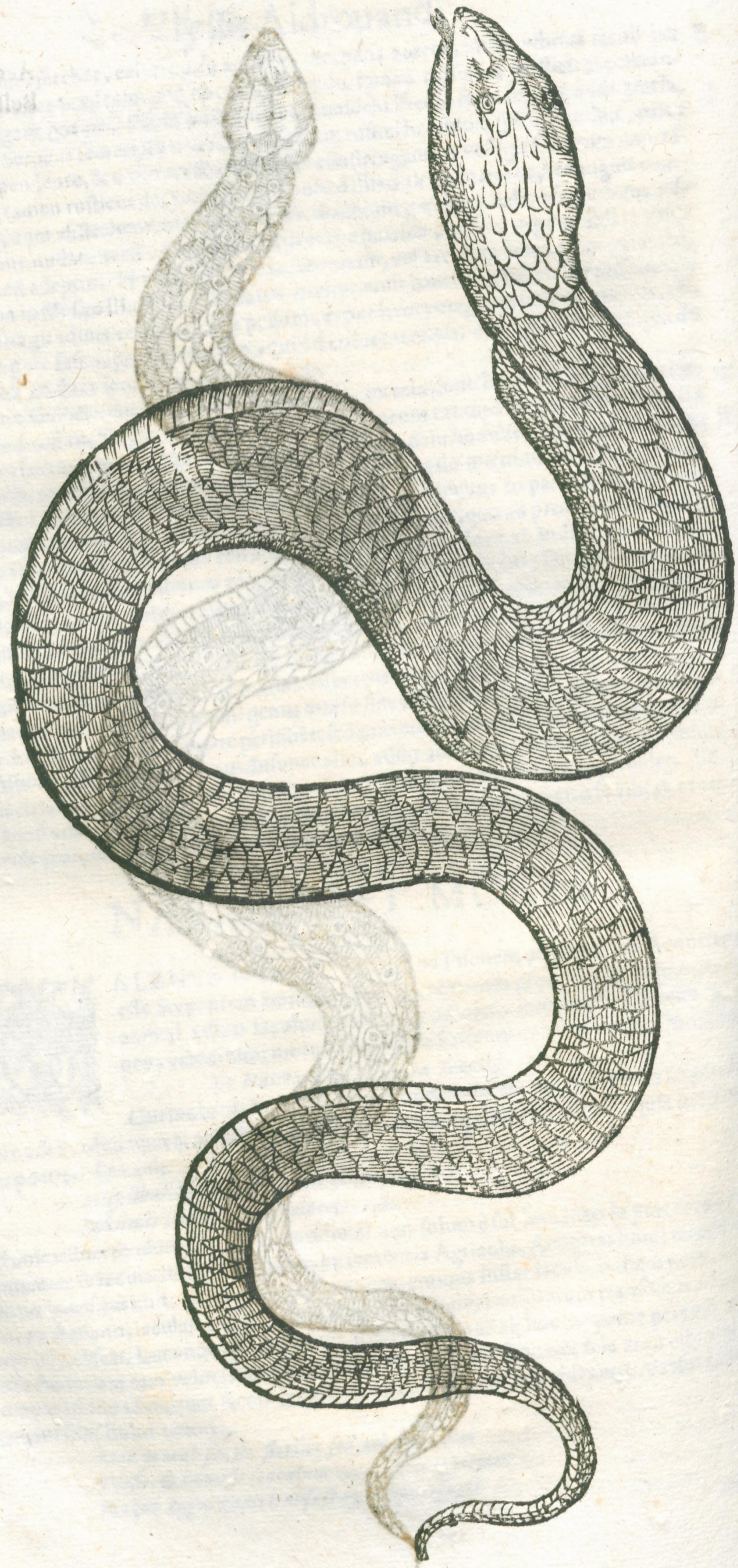
Ecce procul sæuus sterilis sed robore trunci
Torsit, & immisit (Iaculum vocat Africa) Serpens
Perque caput Pauli transactaq; tempora fugit

Nil

Acontias Bellonij.

Acontias alter.

Nil ibi virus agit, rapuit cum vulnere fatum.
Deprehensum est, quæ funda rotat, quàm lenta volarent,
Quàm segnis Scythicæ strideret arundinis aer.

Præterea vaframenta huius animalis ad aliorum dolos non sunt comparanda: siquidem non solum in locis abditis viæ publicæ moratur, vt transeuntibus insidias tendat, sed etiam, ex Solino, arbores ascendit, & se se in orbem contorquens, & caput intra frondes occultans viatores expectat; nam statim se se in illos iaculans, dentibus vulnerat. Vnde Georgius Pictorius in Lerna malorum sic canebat.

In Polyhist. c. 30.

Insidias ex arboribus conferre conantur
Serpentes Iaculi, qui celeres volitant.

Ad rem quidam, ex Matthiolo, recitat casum pastoris, qui, æstate media, sub arboris vmbra quietem capiens, dum eius socij non procul oues pascentes custodiebant, ab Acontia Serpente inter ramos arboris abdito, adeò percussus fuit circa sinistrã mamillam, vt paulò post interierit: quapropter socij audito percussionis strepitu, & viso Serpẽte, cuius natura nouerãt, relicto grege, ad propinquiorem villã perterrefacti aufugerũt.

Historia pastoris percussi à Iaculo.

Neq; id admirari debemus; quandoquidem in Hispaniola noui Orbis insula comperti sunt Serpentes perexigui, coloris viridis, & admodum venenati, qui sola cauda arborum ramis hærentes, reliquo corpore propendent, & sine iaculatione sui corporis, incautos prætereuntes desuper mordent. Auicennas quoq; agens de Cazefati, narrat se vidisse in partibus de Hesten hanc Serpentis speciem, quæ intra frondes arborum occultata transeuntibus insidias tendebat. At Albertus Magnus non solum hunc anguem intra frondes latibulari, sed fructus quoq; arborum ab illo infici promulgauit: cum tamen nullus probatorum authorum id retulerit: nam si fructus arborum venenari possent, proculdubio multa animantia interirent.

L. 4. fen. 6. tract. 3. c. 40.

Num fructus arborum venenari possint à Serpentibus.

Insuper tradit Diodorus Siculus, & confirmat Olaus Magnus, apud Syluas odoriferas in Sabæis versari Serpentes coloris rubicundi, & longitudine palmi, qui prosilientes in homines læthali ictu eos perimunt; qui si sint ad Iaculorum genus referendi, lectori iudicandum relinquimus. Vnum quidem, ex Apollodoro didicimus, nempe hoc animal non solum morsu, sed etiam tactu mirum in modum nocere, idq; confirmauit Aelianus, dum non patientem modò, sed chirurgum quoq; medicantem, communicata tabe, solo tactu lædi asseruit. Quamuis Scholiastes Nicandri, sub nomine Iaculi, duplex Serpentum genus insinuare videatur; dum alios cursu, & iaculatione se mouentes, & venenatos esse scribat, alios verò celerrimos, & innoxios esse tradat; quoniam hoc genus postremum tanquàm innocuum à Nicandro celebratur. Sed aduertendum est, quòd hæc est potius natura quorumdam insectorum, seu speciei cantharidum: sunt enim cantharides paruæ colore fusco per hortos vagantes, quæ si leuiter etiam contangantur, confestim, emisso quodam crepitu, se iaculantur.

Li. 8. c. 10.

Insecti quoddã genus.

LOCVS.

QVAMVIS Agricola hoc Serpentis genus in Germania incognitum esse scripserit; in alijs tamen multis Regionibus stabulatur. Etenim Lucianus, in Dialogo de Dipsadibus, Acõtiam inter Serpentes Libyæ connumerauit, & Ammianus Marcellinus in numero Serpentum Aegypti recensuit. Auicennas fatetur se in partibus de Hesten hunc Serpentem conspicatum fuisse. Item Bellonius per Lemnum, & Rhodum insulas itinerans, se hos angues obseruasse attestatur. Immò regiones Septentrionales ab his venenatis bestijs infestari, tradit Olaus Magnus. Deniq; viri fide digni retulerunt Matthiolo, quòd in nonnullis Calabriæ, & Siciliæ locis versantur hi Serpentes, qui ab Incolis, vernaculo nomine, *Saettoni* appellantur. Sed veremur ne decipiantur, quandoquidem illos Priscorũ veros esse Iaculos nõ affirmamus: etenim Serpentes, qui ex Calabria in diuersas regiones à Circulatoribus deferuntur Bubæ, idest Boæ, & Serpegerinæ ab illis nominantur: pinnas enim longas, & acutas à capite ad medium vsq; corpus gerunt, quibus in altum se attollere, & ritu Acontiæ se eiaculari possunt; qua de re Acontias Veterum esse existimarunt.

In l. de An. subterr.

L. 4. fen. 9. tract. 3. c. 40.

MORALIA.

CVM probatum sit Iaculos Serpentes esse talis naturæ, vt inter frondes arborum abditi, nonnisi insidias, & perniciem incautis viatoribus machinentur, non iniuria Delatoribus assimilari poterunt, qui maligna quadam ducti natura, aliorum dicta, atq; facta clanculum obseruant, vt aliquid imprudenter dictum colligentes ad Dominum deferre possint, vt inde postea aliquid detrimenti emanet. Hi igitur delatores, proprio vocabulo, Iaculi Serpentes erunt appellandi; cum nil, nisi proximi exitium moliantur, quorum natura venenata his versibus affabrè delineatur.

Delatores similes Iaculis.

Gaudia summa putat quidam miscere sinistris
Litibus, atq; homines ad iurgia vana mouere:
Gaudet, & interdum nixis turbare molestis
Pectora, sic igitur malesani est criminis author.
Ore tenet virus, lingua mendacia fingit,
Atq; dolos versat, quibus impugnare nocenter
Concordes animos, & pectora dulcia possit.
Sæpè ferit grauiter pharetrato verbere linguæ
Insontes hominum mentes, moresq; lacessit
Innocuos vitæ, & fautores dispare voto
Inter se semper versari, & viuere poscit.
Nec tamen interea sentit sibi vulnus adactum
Vir bonus, accusat, quem delatoris iniqui
Lingua, sed adueniunt seri lamenta doloris.
Delatore nihil peius, nil turpius vsquam,
Cuius in ore sonant lethalis sibila morsus,
Milleq; pictarum fraudum mendacia subsunt,
Si videt immoto concordes viuere nexu,
Si socios aliquos fidos, seu noscit amicos;)
Mortiferum virus rauco de gutture ructat,
Vnanimesq; studet comites à fœdere dulci
Soluere, concordes queat vt confundere mentes.

Rursus Iaculi Serpentes optimo iure assimilandi sunt conscientiæ stimulis, quibus cor peccantium, ob res perperam actas, identidem pungitur; siquidem instar sagittæ, in corda criminosorum se iaculantur. Ideo de his stimulis loquens Psalmographus scribebat. *Quoniam sagittæ tuæ infixæ sunt mihi.* Deniq; si Aegyptij solebant pictura iaculi bellici, infensissimum hostem exprimere; satius fuisset, in hoc hoste significando, figura Iaculi Serpentis vti; quandoquidem hic ascendens arbores inter ramos se occulit, vt incautos perimat, cuius naturam infensissimus, & clancularius hostis æmulatur.

Psal. 30.

SIGNA VENENI, ET MEDELA.

AETIVS scriptis mandauit ex morsu huius Serpentis omnia dimanare accidentia, & etiam grauiora ijs, quæ ictum viperinum concomitari solent; præterea his addit putredinem, & defluxum carnium, quocirca remedia quoq; probat, quæ in profligando viperæ veneno fuerunt commendata; cui sententiæ Matthiolus adstipulatur. Cæterùm est animaduertendum, quòd Aetius præscribit illa auxilia, quę venenum potius Serpentis miliaris, quàm Acontię debellant, quoniam ipse eumdem Serpentem, nempe Cenchritem, & Acontiam esse existimauit. Nihilominus talia præsidia non improbantur, & eò magis, quia Auicennas, & Albertus tradiderunt, ob morsum quidem

Venenum quibus debellatur præsidijs.

A huius animalis, dolorem grauem, & vehementem generari, qui è loco saucio toti corpori communicatur: deinde omnibus illis præsidijs, quæ valent aduersus ictum viperæ, tanquàm præstantissimis vtuntur.

VSVS IN MEDICINA.

EX felle huius animalis vtilitatem incredibilem, pro suffusione, percipiendam esse astruit Aetius: quoniam promulgauit collyrium ad suffusiones, etiamsi fuerint diuturnæ, esse parandum ex lapide scythico cum felle aspidis trito: etenim ex hoc patiens, breui temporis spatio, non parùm commoditatis eliciet. Sit autem, vt inquit Aetius, aspis, qui Acontias appellatur; siquidem fel eius iuxta dorsum, & hepati B annexum reperitur.

Collyrium suffusiones

DE DRYINO, SIVE QVERCVLO. Cap. XIV.

ÆQVIVOCA.

SPLENDESCVNT magis, atq; liquidius innotescunt descriptiones animaliũ, vel plantarũ consimiliũ, quando altera iuxta alteram exaratur. Idcirco Iaculi historiæ illam Dryini annectere decreuimus: tum quia Serpens, cuius iconem damus cum Acontia Bellonij aliquam similitudinem habeat, tũ etiam, quia Iulius Scaliger olim Dryinum ab Acon- C tia ob similitudinem non discriminabat. Itaq; nomina huius anguis cum ambiguitate non careant, illa breuiter debemus examinare. Dioscoridi igitur hic Serpens secus radices quercuum libenter stabulans δρύινος nominatur: cum δρύινος apud Lexicographos græcos quernus, & roboreus exponatur: nam δρῦς non solum quercus, sed etiam robur redditur, quoniam robur species quercus esse feratur. Præterea hic Serpens χέλυδρος etiam vocatur; deinde in Lexicis græcis χέλυδρος testudinem etiam marinam, vel aquatilem significat. Insuper ab alijs squarus etiam nuncupatur, cum enormi squamarum eminentia, & asperitate exturgescat: At Squarus, in nonnullis Festi codicibus, est piscis, corrupto fortè vocabulo, quasi Scaurus, aut potius Scarus, vt apud probatos authores legitur.

Ordinis ratio.

Li. 6. c. 12.

Chelydrus.

Squarus anguis quis.

SYNONYMA, EORVMQVE ETYMVM.

D

ALIQVI authores non vulgari ingenij dexteritate conspicui Dryinum Serpentem vocatum, quasi Bryinum esse voluerunt: etenim βρύον quoddam villosum in annosis arborum truncis, & cõuallibus nascens exponitur, Muscum Herbarij vocant, propterea quòd hic Serpens relictis interdum bryis, nempè musco, & algis, aliò, & potissimum prata petat humida, vbi moluridas locustarum species, & partus ranarum imperfectos venatur. Hanc opinionem explodendam esse opinamur: quandoquidem Galenus, expressis verbis, in libro de Theriaca ad Pisonem, Dryinum appellari hunc Serpentem tradit; propterea quòd in cauitatibus quercuum libentissimè latibuletur: quercus enim Græcis δρῦς redditur, & Serpens δρύινος, vel δρύινα, vt aliquibus placet, dicitur, vt iuxta primam declinationem inflectatur. Nicander igitur in Theriacis ad rem sic canit.

Bryon Muscum vocãt Botanici.

Ille cauas habitat quercus, alibi quoq; fagos.

Ideo non est mirandum, si aliquando querculus à Greuino, & à Scaligero nuncupatur. Immò interdum etiam secus radices fagorum, teste Nicandro, suum sternit cubile. Sed Christophorus Encelius Serpentem quoq; à Corylis denominatū alicubi in Germania reperiri tradit, qui nùm Dryino sit cognatus, lectoribus ponderandum proponit.

Querculus qualis Serpens.

Lib. 9. de Anim. cap. 42.

Aelianus Dryinum appellatum esse putat, quia in quercubus semper habitet, sed quia à crabronibus vexatus, confestim in cauam quercum cōfugiat. Alij fuerunt huius opinionis, quòd δρύινος, vel secundum alios δρύινης, non à δρῦς, scilicet à quercu denominetur, quia illius cauitatibus delectetur, sed quia hic Serpens squamis obductus sit asperrimis, & cortices quercus æmulantibus: hac de causa Latinis aliquando squarus, & squamus: nempe squamis asperis refertus indigitatur. Aliter nonnullis Græcis nominatur χέλυδρος, quia fortè sit aspera cute ad instar corticis testudinis, quæ Græcis χελώνη dicitur; vel potius nomine deducto à χέλυς, & δρῦς: quasi hoc animal cute dura ad instar corticis testudinis, vel quercus sit munitum. Apud Hesychium, & Varinum, nonnulli Serpentes κύλινδροι, nempe cylindri nominantur, qui fortè ijdem cum chelydris erunt. Amplius quidam author innominatus, in Tabula descriptionis terrarum orbis, meminit Serpentis Cherisidal, siue Alidras, quod genus Serpentis fumum à terra excitare, & nonnisi in parte interiori Africæ reperiri perhibetur: fortassis hic author Chersydrum, seu potius chelydrum intelligere voluit.

Cur dicatur Chelydros.

Cherisidal quodnā sit animal.

E F

Chelydrus, & Andrias dicitur Olao Magno, Ilicinus, & Durissos Auicennæ, & Glandosa Alberto, quia arboribus glandiferis delectetur. Georgius Agricola germanicum finxit nomen, scilicet à quercubus Ein Eysch Schlang, & à fætore Ein Stinck Schlang. Eliota Anglus vocauit hunc Serpentem A'fea Snayle. Bellonius iter faciens secus litus Ponti vnà cum Viperario Turca obseruauit multos Serpentes, & inter alios, Dryinum Veterum, quem ibi Dendrogaila vulgò appellari tradit, dictione ad vetus nomen nonnihil accedente.

Ilicinus Serpens.

Li. 3. obser. c. 51.

Præter nomina hactenus huic Serpenti assignata, notandum est, ex nonnullorū Nuperorum mente, hunc Serpentem hydrum, nempe aquatilem, seu Natricem vocatum fuisse, vel etiam chersydrum, quia per loca conuallium humecta libentissimè diuagetur. Hoc non fuit incognitum Nicandro, quando cecinit hunc in modum.

Varia nomina huius Serpentis.

G

Dicendum facili Dryinum nunc accipe mente,
Hydrum etiam quidam, quidam dixere chelydrum.

Neq; assertum Nicandri à veritate recedit: quandoquidem Virgilius verba faciens de Vmbone Sacerdote, Dryinos appellat hydros, dum canit.

L. 7. Aenei.

Vipereo generi, & grauiter spirantibus hydris,
Spargere qui somnos cantuq; manuq; solebat.

Idem Virgilius alibi hunc grauem odorem, quem superius hydris assignauit, chelydris nempe Dryinis assignat sic canens.

L. 3. Georg.

Disce & odoratam stabulis accendere Cedrum,
Galbaneoq; agitare graues nidore Chelydros.

Hinc colligimus poetam Hydros à Chelydris, nempe Dryinis non distinxisse, dum vtrisq; grauitatem odoris assignat, quæ Dryino, seu chelydro tantummodo competere solet: cum authores hydri, seu chersydri historiam ponderantes, nullius tetri odoris meminerint. Et quamuis Seruius Chelydros, quasi Chersydros, dictos fuisse asseueret: nihilominus credendum est hunc Grammaticum nugatum fuisse; cum Chelydrus à Chersydro (vt fuit annotatum) valdè discrepet. Lucanus etiam illos à se inuicem discriminat, quando ait.

Teter odor assignatur chelydris.

H

Chersydros, tractiq; via fumante Chelydri.

Præterquamquod vetustissimi authores Chelydros à Chersydris differentes esse tradiderunt.

DESCRIPTIO.

EDOARDVS Vuotonus scriptum reliquit hunc Serpentem, ratione longitudinis, esse duorum cubitorum, corpore obeso, & squamis asperis vndiq; munito, in quibus paruæ quædam muscæ nidulantur (ob teterrum fortè animalis odorem) quæ tandem animal conficiunt. Colorem tergi subatrum, & caput æquale Hydro, Chersydro, seu Natrici, latiusculũ tamen, & non ita acutum esse promulgat. Georgius autem Agricola quoad similitudinem capitis, conuenit cum Vuotono: nam capiti Hydri aliquo modo est simile; Tergum verò cinerei coloris, longitudinem, & crassitudinem B mediocris anguillæ esse, & grauem odorem spirare tradit. At Nicander, quoad capitis figuram, alijs authoribus adstipulatur; nimirum caput inesse Dryino æquale capiti Natricis, sed quoad colorem, ab alijs dissentit, dum album tergi colorem esse, canit his versibus.

L.6. de Diff Anim. cap. 20.

In lib. de Anim. subterr.

Candidus est tergi color, est æqualis, & Hydro
In capite aspectus.

Præterea obseruandum est cute rigida, & aspera, aliquibus maculis etiam referta, esse armatum hunc Serpentem, qui, vt plurimum in multos sinus se contorquet: quamobrem Chelydrus à Poetis rigidus, maculosus, & sinuosus appellatur. Nam quoad magnitudinem, variat, fortè ratione loci siquidem Bellonius in tantam molem quandoque hunc Serpentem excrescere asseruit, vt inuentum, & in sacco impositum rusticus per duo milliaria ferre non potuerit, quin aliquam caperet quietem. Deinde Bellonius huius anguis spolium fæno repleuit, quod crassitudinem humani cruris adæquabat.

Cutis qualis sit.

Li.3. obser. c.51.

C

NATVRA, ET LOCVS.

HVIVS Serpentis natura adeò venenosa, & calida esse perhibetur apud Ardoinum, vt si anguis pedibus simpliciter etiam comprimatur, illicò pedes calcantis pelle nudantur, & crura non mediocri tumore corripiuntur. Alij addunt, quòd manus etiam Chirurgi curantis eamdem affectionem incurrunt. Deinde si natura cunctis animantibus aliquid peculiare ingenuit, quo à se inuicem distinguantur: profectò hic Serpens iniucundum odorem sibi vendicauit, qui assimilatur fætori dimananti à præsegminibus tergi equini, quando prius tale corium in aqua diu manens, quamdam veluti putredinem contraxerit. Huius fætoris qualitatem eleganter explicat Nicander his versibus.

Odor teter huius serpentis.

—— Grauis itq; à corpore fætor,
Qualem dant madidæ corij præsegmina sordes,
Quas tereti radunt ab equino tergore ferro.

D Hæc igitur erit optima ratio, propter quam Virgilius hos Serpẽtes graues appellauerit.

—— agitare graues nidore Chelydros.

L.3. Georg.

Alij poetæ hoc animal fumosum, vel fumiuomum nuncuparunt, quoniam fortè semitam, per quam transit, tetro, & pestifero fumo, seu vapore, vel odore repleat. Lucanus id confirmat, quando inquit.

Natus, & ambiguæ coleret qui Syrtidos arua
Chersydrus, tractiq; via fumante Chelydri.

L.9. Pharsal.

Baptista etiam Mantuanus huius proprietatis non fuit immemor, quando cecinit.

Sed simul ossa vorans clades fumosa Chelydrus.

Pamphilus idem videtur asseuerare, quando ait.

O quæ fumiuomos geris Chelydros.

Tandem idem repetit, & decantat Macer his versibus, vt aliqui citant.

—— seu terga expirant spumantia virus,
Seu tellus fumat, qua teter labitur anguis.

Dryinus, siue Quercu-culus Greuini.

A De his Serpentibus Aelianus fortassis egit, quando Hydros angues in Corcyra nasci prodidit, qui in sectatores se intorquendo, dirum anhelant spiritum, vt illos ab insequendo arceant. *Li.8.c.13.*

Hinc elicimus hunc Serpentem, etiamsi ab homine non videatur, naribus, ob insignem fætorem facile inueniri posse: quapropter Galenus in libro de Theriaca ad Pisonem, pestiferum huius bestiæ memorans odorem, retulit huius interfectorem diri odoris pæna multari; siquidem, per diuturnum temporis spatium, odorem etiam gratissimum, iniucundum esse iudicat. Rursus natura Dryino hanc congenuit proprietatem, vt vexatus à Myope confestim ad cauam confugiat Quercum, vbi occultatus Myopis afflictionem diu vitat: id expressit Nicander in Theriacis hunc in modum. *Qualitas fætoris huius animalis.*

Hunc si infestâ Myops odiosa animalibus ales
Impetat, exesæ celeri impete robora quercus
Insilit: hic imo constructo in cespite nido.

B Myops autem est Insecti genus, Bobus potissimum infestum. Gilius Myopes vertit Crabrones, Aetius verò scripsit Muscas pennis æreis munitas (fortè ob Serpentis fætorem, cuius sunt amantissimæ) intra squamas Serpentis latibulari, quæ tandem ipsum conficiunt. *L.13.c.29* Vnde fortassis hoc genus Serpentis, huius periculi euitandi gratia, ad cauitates Quercus, Fagi, vel Ilicis tanquam ad sacram anchoram confugit; à quibus arboribus nomen postea sortitur. Neq; admiratione vlla teneri debemus, quòd Serpentes peculiaribus delectentur plantis: quandoquidem Olaus Magnus recitat, in regione septentrionali, innumerabiles Serpentes, ineunte æstate, sub quercubus ducem, cui crista veluti corona eminet, tanquam apes suum rectorem sequentes, spectari. Qui Serpentes creduntur, Veterũ relatione, lapidem flatu suo gignere, eo potissimum in loco, vbi diutius morantur. *Proprietas anguiũ septentrionalium.* Pariter ex eodem Olao Magno, aliud spectaculum in Aquilone admirandum obseruatur; nimirum, quod sub radicibus etiam arboris Betulinæ tanta Serpentum copia commoratur, vt ob calorem flatu Serpentum excitatum circa radices, arbor, vrgente bruma, folia non deponat. Quamobrem populus arcanorũ naturæ ignarus, Betulam folia non deponentem contemplans, arborem sacram esse opinatur. C Deniq; hic Serpens, vt nonnulli annotarunt, gradiendo per terram se inuoluit: propterea Columella ad hunc gressum alludens sic canebat. *Betula folia non deponens.*

Tum modo dependens trichili, modò more Chelydri
Intortus cucumis, prægnansq́; cucurbita serpit.

Quamuis aliqui in his Columellæ versibus loco Chelydri, legãt Cylindri: vteumq; sit, iam superius relatum est, apud Hesychium Cylindros Serpentes esse.

SIGNA VENENI.

DIOSCORIDES monimentis mandauit, quòd Dryini morsum pustulæ, molesti dolores, nec non erosiones, & tormina consequuntur. Immò Galenus in libro de Theriaca ad Pisonem, ob grauem Dryini perniciem, solo tactu carnem pelle nudari, & quod maiori admiratione dignum est, manus etiam chirurgi curantis eodem modo periclitari testificatur. *Li.6.c.49* D His addere possumus tetrum odorem, qui pernicie veneni intus crassante, cunctis membris communicatur. Deinde in circuitu sauciæ partis sanguis ob vehementiam doloris ibi collectus, contracta putredine nigrescit, & statim etiam in toto tumoris ambitu talis color generatur. Item, veneno ad penitiores partes penetrante, mentis angor, & oculorum caligo oritur ex penuria spirituum, consequenterq; ex imbecillitate naturæ succumbentis. *Color partis sauciæ qualis.* Omnes præterea corporis meatus ita exsiccantur, & contrahuntur, ne lotium, & flatus exire possit. Accidit quidem interdum, ob varium subiecti temperamentũ, vt humores in capite fusi, hominem somnolentum reddant, & cum vias spirituum inæqualiter obstruant, tremor totius corporis inde manat. At humores in ventriculi cauitate contenti fluitantes, aut singultum generant, aut, iuxta dominium humoris, vomitum materiæ biliosæ, aut sanguineæ excitant. Hæc omnia symptomata recensuit Nicander in Theriacis his versibus Latio donatis. *Vomitus materiæ biliosa.*

Quòd

Quòd si cui prehensum Dryinus talumue pedemue
Læserit, à toto se spargens corpore fertur
Tristis odor, surguntq́; nigri, qua plaga, tumores;
Mæstaq́; tristitia, & lacrymabilis opprimit angor
Comprehensam morsi quadam caligine mentem,
Et periens nimio flacescit forma dolore:
Vsq́; adeò pascens absumit membra venenum.
Quin etiam obfuscans obducit lumina nubes,
Et miserè affectum perdit lethaliter ægrum.
Sunt etiam, eiusdem, qui morsi dentibus anguis
Instar balantum soleant clamare caprarum,
Siue ouium, & grauibus torti cruciatibus angi.
Pallidus vrinæ liquor it, torpensq́; veternus
Ingruit, & crebris quassi singultibus ægri
Hunc similem felli vomitum, nunc sanguinolentum
Eijciunt, ipsumq́; malum facit arida labra,
Postremòq́; grauem fundit per membra tremorem.

Præterea Aetius, Paulus Aegineta, & alij Authores non vulgares assertis Nicandri adstipulantur, confirmando etiam illud symptoma, nimirum demorsos ab hoc animali, ritu caprarum, vel ouium balare; quod repetijt postea Reusnerus in Paradiso poetico sic canens,

——— quem dente momordit
Lethifero, capræ, balat, ouisq́; modo.

Ratio huius symptomatis inde nascitur, quoniam ob vehementem corporis siccitatem, meatus omnes contrahuntur: quapropter patientes vociferantes, vocem ouium edere videntur. Aelianus verò illa symptomata, quæ in morsu Dryini hactenus fuerunt obseruata, ab ictu Hydri, vel Hydræ, & Chersydri dimanare retulit; quoniam hæc nomina Serpentum confundit. Etenim alibi scripsit ab Hydra percussos talem fætorem contrahere, vt nemo illi appropinquare possit, præter caliginem oculorum, & tremorem, quæ symptomata morsum prædictum consequuntur. Alibi verò promulgauit Apollodorum in libro de Theriaca scripsisse pedem Chersydros calcantem cute nudari, & ob tabificam virtutem, chirurgum etiam medicantem idem periculum incurrere. Quocirca colligimus ex verbis Aeliani, ipsum omnia symptomata morsus Dryini, seu Chelydri, ictibus Hydri, vel Chersydri perperam attribuisse.

Li. 4. c. 17.

Lib. 8. c. 7.

MEDELA.

TRADVNT rerum naturalium indagatores leontophonon herbam sponte in illis regionibus crescere, in quibus humano generi Leonum sæuitia insidiantium exercetur; quoniam illos occidit. Pariter frequens quercus, ex Porta, conspicitur, vbi Dryini Serpentes diuagantur; vt natura hominibus indicaret, huius arboris virtute, Dryini virus esse debellandum. Præterea radices quercus inflexæ, & circumuolutæ sunt, à summo ad imum sensim deficientes, corpusq; gradientis Dryini imitantur. Vnde ex hac signatura collegit forsan Dioscorides fructus, necnon radices quercus, & aliarum glandiferarum plantarum contusas, & applicatas Dryinorum ictibus quamplurimum esse profuturas. Prædictis addit Dioscorides aristolochiã cum vino haustam, trifolium, & radicem hastulæ regiæ eodem modo sumptam. Hæc etiam præsidia commendat Auicennas, deinde cuncta illa, quæ ictibus viperarum non mediocriter conducebant. Greuinus origanum in mortario contusum, & morsui impositum, lixiuium cum oleo, & theriacam probat, atq; omnia illa medicamina, quæ in sanando Natricis morsu ab Authoribus præscribuntur.

Li. 4. Phyt. cap. 2.

Virtus arborum glãdiferarum.

Li. 6. c. 49.

VSVS

VSVS.

OLIM in sacrificali Lyei, siue Bromij apparatu Chelydri adhibebantur, dum mulieres tyrsigeræ prædictos angues ore discindebant, & caprum supra aras cædebant; cuius sacrificij meminit Prudentius poeta contra Symachum his versibus.

—— Baccho caper omnibus aris
Cæditur, & virides discindunt ore Chelydros,
Qui bromium placare volunt, quod & ebria iam tum
Ante oculos regis Satyrorum insania fecit.

Quam sententiam videtur stabilire Georgius Fabritius, dum scribit se Romæ in templo Bacchi (quod hodie sanctæ Constantiæ est consecratum) in marmore sepulcri propè infracto, hoc sacrificij genus conspicatum fuisse. Vbi Bacchantes insculptæ angues ore gestantes, & caprum ducentes conspiciebantur. An verò illi Serpentes, vt recitat Prudentius, essent veri Chelydri, de quibus in præsentia habetur sermo, valdè dubitandum est: nam Poetæ sæpè sæpius speciem pro genere, & genus pro specie vsurpant. Quemadmodum etiam Silius Italicus, quando de Marsis Populis sic canit.

Vsus in Sacrificijs Bacchi.

Et bellare manu, & Chelydris cantare soporem,
Vipereumq; herbis hebetare, & carmine dentem.

Siquidem poeta fortassis hoc in loco, Chelydri nomine, præter viperam, quodcumq; venenosi Serpentis genus significare voluit.

DE ELAPHE, SIVE, ELAPE, AVT ELOPE. Cap. XV.

ÆQVIVOCA.

SERPENS Elaps, vel Elops, si fortè Elephantias est, vt nonnulli tradunt, solo tactu, more Dryini (referente Eliota Anglo) squarosam cutis affectionem generat: ideoq; post Dryinum, hunc memorare libuit. Sed posteaquam hoc vocabulum, Elops, diuersa denotat animalia: propterea æquiuocationem in præsentia aperire opere pretium esse duximus. Etenim, præter Serpentem, ἐλοψ piscem rarum significat, quo capto, nautę ob secundam nauigationem, se, suaq; nauigia sertis coronant, deinde maximo plausu, & tibiarum sono ad litus appellunt. Et fortè hoc piscis genus olim ad cęnas insigni magnificentia, ingentiq; epularum apparatu instructissimas deferebatur; quandoquidem Ouidius hunc piscem pretiosum appellauit in fragmento operis de piscibus, quando cecinit.

Elops piscis rarus.

Et pretiosus Elops nostris incognitus vndis.

D Neq; debemus admirari; siquidem in lauto quodam conuiuio apud Atheneum, hic piscis memoratur, & ἔλωψ per ω in vltima scribitur; quemadmodum etiam in quodam gręco piscium catalogo ἔλαψ legitur. Pręterea Theodorus Gaza ἐλοπα Aristotelis reddit Accipenserem. Vnde postea Martialis non immemor bonitatis huius piscis canebat.

Acipenser piscis.

Ad palatinas accipensera mittito mensas,
Ambrosias ornent munera rara dapes.

Itaq; si multi authores accipenserem sturionem nuperorum esse volunt, rarum, & singularem piscem esse non erit mirandum: cum nostra etiam ætate in sumptuosis, & lautissimis cęnis desideretur. Alioquin ἔλλοψ per duplex λλ exponitur, cui vox in gutture pręcluditur, vel qui vocem edere nequit, vt mutus, quapropter hoc vocabulum à Poetis grecis pro epitheto piscium vsurpatur.

Elops mutus exponitur.

NOMINA EORVMQVE ETYMVM.

CVM sit apud nos controuersum, an varia nomina, quorum etymum hoc in loco sumus expressuri, vnum, & idem animal significent; rubricam synonymiæ vocabulo inscribere noluimus. Bellonius igitur in obseruationibus animaduertit, apud Incolas Lemni insulæ versari Serpentem vulgò Laphiati nuncupatum, quem eumdem esse scribit cum eo, qui à Veteribus Elaphis appellabatur: fortassis Elaps, vel Elops scribere voluit; nisi Elephantiam intellexerit, quem Serpentem Eliota Anglus nomen inde sortitum esse tradit, quia demorsos in lepram, seu Elephantiasim inducat. Aliter Elaps, vel Elops Serpentis nomen est, quem inter innocuos Nicander in Theriacis enumerauit his verbis.

Li. 2. obser. c. 51.

Αλλὰ γεμὴν ἄβλαπτα κινώπετα βόσκεται ὕλην,
Ους ἔλοπας, λιβυάς τε, πολυστέφεας τε μυάγρυς
Φράζονται.

Quorum versuum sensus sic latino sermone redditur.

Per densas habitant syluas, per opacaq; lustra,
Quos Elopas, Libyasq; coronatosq; myagros
Dicunt.

Nonnulli interpretantur ἔλοπας διὰ τὸ ἐλλείπειν τὴν ὄπα, quoniam illis deficiat visus. Verùm hi scriptores hunc Serpentem cum Cæcilia confundunt, quæ Græcis ob cæcitatem Typhlops vocabatur; vt in proprio capite enucleatum fuit. Alij tradiderunt Elopes, vel Elaphes dici quasi ceruinos angues; fortè ab ἔλαφος, quæ vox ceruū significat, aut quia huiusmodi Serpentes, ceruorum more, sint meticulosi, aut quia celeri cursu ferantur. Clarissimus Faloppius in libro de Tumoribus præter naturam, ponderans auxilia ad dissipandas strumas necessaria, meminit Ceruonis anguis, dum retulit longa consuetudine apud Nationem Apulam receptum esse, vt hoc genus anguis pro dissoluendis strumis vsurpetur: sed cum postea hunc eumdem Serpentem Caprimulgam etiam nominet, Boam intellexisse videtur. Deinde idem Author in eodem libro, pro delenda lepra Cerueram anguem commendat, alio nomine, Anzam nuncupatam: cum tamen intellexerimus anguē Aesculapij apud Patauinos Anzam cognominari. Vtcumque sit, Authores in nominibus huius animalis conuenire non videntur.

Elops cum Cæcilia cōfunditur.

Cap. 18.

Ceruone, Ceruera.

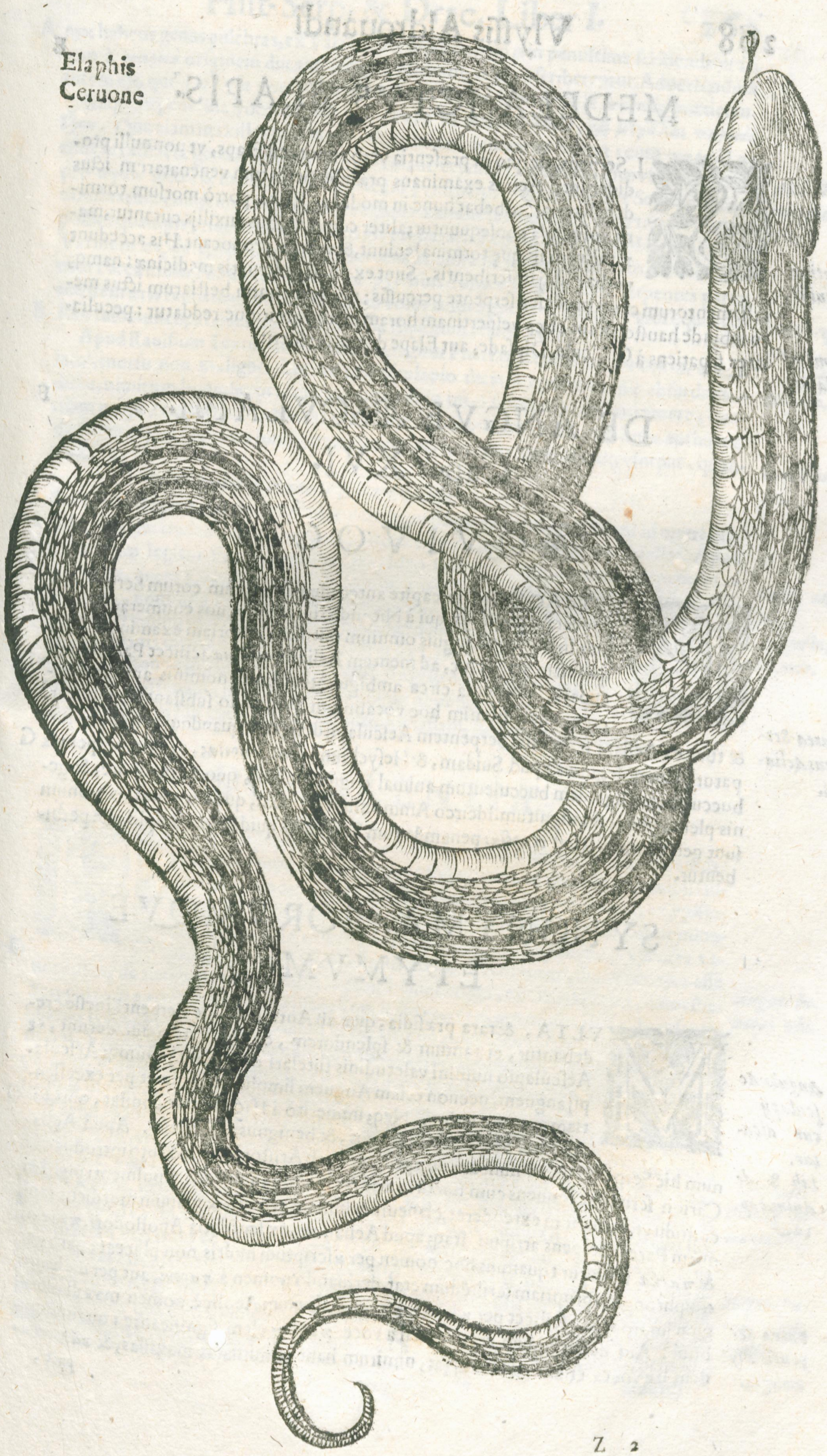
Cap. 22.

DESCRIPTIO.

MONACHI, qui commentati sunt Mesuem, promulgarunt Serpentes quosdam ceruinos similes esse nigris illis, qui multis in regionibus, & potissimum in Apulia sunt notissimi, neq; multum veneni participant: quapropter per hos fortè Boas intelligere voluerunt. Nos in Musæo Illustrissimi Senatus Bononiensis, quod olim fuit doctissimi Vlyssis Aldrouandi, inuenimus coloratam iconē Serpentis, lōgitudinis trium pedum circiter, cuius venter lutei est coloris, & tergus coloris leucophæi, cum tribus lineis nigris à capite ad caudam vsq; percurrentibus. Sub icone hæc nomina extant scripta. Elope, vel Elape, fortè Nicandri, Elaphis quorumdam, Laphiati incolis Lemni insulæ apud Bellonium. Elephantias fortè, & Ceruone. Quamobrem vt Lectores huius animalis figuram contemplari possint, illam hoc in loco exhibemus.

Descriptio Ceruonis, cuius icon datur.

Elaphis
Ceruone

MEDELA ICTVS ELAPIS.

S I Serpens, de quo in præsentia verba fiunt, est Elaps, vt nonnulli pro-
diderunt. Aetius examinans præsidia bestiarum venenatarum ictus
debellantia, scribebat hunc in modum. Elapis porrò morsum tormi-
na voluulosa consequuntur; aliter communibus auxilijs curantur, ma-
ximè verò ijs, quę tormina leniunt, & vrinam prouocant. His accedunt
verba Plinij sic scribentis. Sunt ex piscibus seruatis medicinæ: namq;
contra bestiarum ictus me-
sa lsamentorum cibus prodest à serpente percussis; necnon
ro subinde hausto; itaut circa vespertinam horam cibus vomitione reddatur: peculia-
riter si patiens à Chalcide, Dipsade, aut Elape demorsus fuerit.

Diuretica conueniũt.

Vomitus laudatur.

F

DE ANGVE ÆSCVLAPII.
Cap. XVI.

ÆQVIVOCA.

P OSTEAQVAM in capite antecedenti naturam eorum Serpentum
ponderare cæpimus, qui à Nicandro inter innocuos enumerantur; li-
buit in præsentia anguis omnium mitissimi historiam examinare. At
quoniam Serpẽs hic, ad mentem Aeliani, παρεια, scilicet Pareas nun-
cupatur, nonnulla circa ambiguitatem huius nominis annotare de-
creuimus. Etenim hoc vocabulum aliquando substantiuè sumitur,
& tunc ex Aeliani sententia, Serpentem Aesculapij designat: quandoq; adiectiuè vsur-
patur; ideoq; legimus apud Suidam, & Hesychium ὄφεις παρείας, nempe Serpentes G
bucculentos: siquidem bucculentum animal cognominatur, quod grandi ore, & ge-
nis plenioribus est insignitum. Idcirco Ammonius referebat, quòd παρειαὶ oxytonum
sunt genæ hominis; sed παρεῖαι penamflexum Serpentes quidam ore amplo esse perhi-
bentur.

Parea Serpens Aeliani.

SYNONYMA, EORVMQVE ETYMVM.

M VLTA, & rara præsidia, quæ ab Antiquis huic Serpenti inesse cre-
debantur, ei tantum & splendorem, & dignitatem addiderunt, vt
Aesculapio numini valetudinis tutelari dicauerint; illumq; Aescula-
pij anguem, necnon etiam Anguem simpliciter, scilicet per excellen-
tiam nominauerint. Neq; immeritò id fictum esse constat, quia so- H
lus inter Serpentes innocuus, & benignus esse fertur. Apud Aelia-
num hic Serpens Pareas nuncupatur: propterea ab Aristophane in Pluto introducitur
Carion seruus sic loquens cum noctu in æde Aesculapij, anus ollam pulmenti plenam
custodiret, & manum extenderet, clanculum sibilans arrepsi, & manum mordicus tan-
quam Pareas Serpens arripui: Itaq; apud Aelianum, ex sententia Apollodori, παρεία,
& παρέα scribitur: quamuis hoc nomen per ε scriptum multis non placeat; nam per
ει diphtongum propriam scribẽdum erat, deriuando nomen à παρειὰ, aut per diphton-
gum impropriam scilicet per ῃ iota subscripto, sic enim Aeolicè nomen maxillæ scri-
bitur. Aut deducendum erat nomen à voce παρήιον idem significante: quandoqui-
dem hæ voces etiam μιλτοπάρηος, nimirum habens miniatas maxillas, & καλλιπά-
ρηος,

Anguis Aesculapij cur dicatur.

Lib. 8. de Anim. cap. 12.

Pareæ Serpentis Etymologia.

A ρηος habens genas pulchras, ex Varino, per diphtongum ει in penultima scribendæ erãt; cum à παρειὰ originem ducant, sed vsus obtinuit, vt per η scriberentur. Aduertendum autem est, quòd παρεία nomen est commune, παρηὰ Doricum, & παρειὰς poeticum.

Itaq; Serpens hic vocatur παρείας, παρὰ τὸ πεφυσιωμένας, καὶ μεγάλας παρειὰς ἔχειν. Quoniam maxillas quodammodo tumidas, & magnas habeat: cum παρειὰ Latinis maxilla, & gena reddatur. Alij deriuant etymum à πάροιον, quæ vox interdum pro πρᾶον mite, & mansuetum significans, vsurpatur. Vnde Paream Serpentem denominatum conijciunt, quoniam tanquam mansuetus à cunctis innoxiè pertractari possit: quamuis prior etymologia magis probetur. Legitur etiam apud Hesychium, & Varinum πυῤῥίας, nempe pyrrhias Serpens à colore sic nuncupatus. An verò idem sit cum Parea multi dubitant; nam color pyrrhius rufus est, & quidam Serpentes pareæ colorem æris repræsentant; potest autem color rufus appellari: etenim Paroi equi à co- B lore rufo nuncupati fuerunt, vt in historia Equorum relatum fuit.

Alia Etymologia Pareæ.

Apud Rauisium Textorem, in officina, legitur Pharias Serpens oculis velox, ore lato, morsu non maligno, hac de re Aesculapio dicatus: postea addit absurdum dictu, nimirum hunc Serpentem gradientem in terra sulcum cauda imprimere, quoniam propè caudam pedes habeat. Non est reuocandum in dubium hunc authorem de Parea angue locutum fuisse; quandoquidem Lucanus idem nomen vsurpat, quando canit.

Paroi equi quales.

Pharias Serpens.

Et contentus iter cauda sulcare Pharias.

L. 9. Pharsal.

Sed melius legitur Pareas, aut potius Pareas: quamuis expositores Lucani id metri caussa factum esse tradant. Albertus quoq; citans versum Lucani Pharεam appellat. Apud Vuotonum legitur Parous, vel Pareas. Ideo Gesnerus putauit hunc Serpentem esse illum, quem Circulatores Marsi Baron, quasi Paron, vel Pareum nominant. Alij Pagerina, nomine à Parea fortè detorto vtuntur. Idem Gesnerus, ad exprimendum græcum etymum, Germanicè vocat hunc Serpentem Ein Baggen schlang, quia Baggen Germanis idem est, quod bucca, vel gena Latinis. Italis dicitur Bissa bona, Pata- C uij Anza, Bononiæ Bissa Angela, non ab Angelo desumpta nomenclatura, vt multi perperam existimant, sed interpollato anguis nomine, nimirum Bissa Ange: cum anguis, vt superius fuit explicatum, per antonomasiam, hoc animal significet.

Baron anguis.

Pagerina Serpens.

DIFFERENTIÆ.

HVIVS Serpentis, ratione loci, varias esse differentias existimamus: propterea quòd varij authores promulgarũt in diuersis regionibus innoxios etiam Serpentes versari. Gesnerus in primis narrat, ex epistola cuiusdam viri fide digni, oppidum quoddam Vuiszliza cognominatum à Cracouia nouem milliaria distare, vbi plurimi Serpentes va- D gantur, & aliquando in lectis etiam inueniuntur, sed venenatos esse negant, quia nemo vnquam ab illis læditur. Sunt etiam, ex Olao Magno, domestici Serpentes in extrema Aquilonis plaga, qui lacte vaccino, aut ouino alti, cum infantibus sub tectis colludunt, & plerumq; in eorum cunabulis, tanquam fidi custodes dormiunt. Verùm si quandoq; incendio domus deleatur, aut incolæ, pestilentia sæuiente, pereant, in antris ædium Serpentes conduntur, & se adeò propagant, vt nouis habitatoribus magnam difficultatem pariant.

Angues innocui vbi.

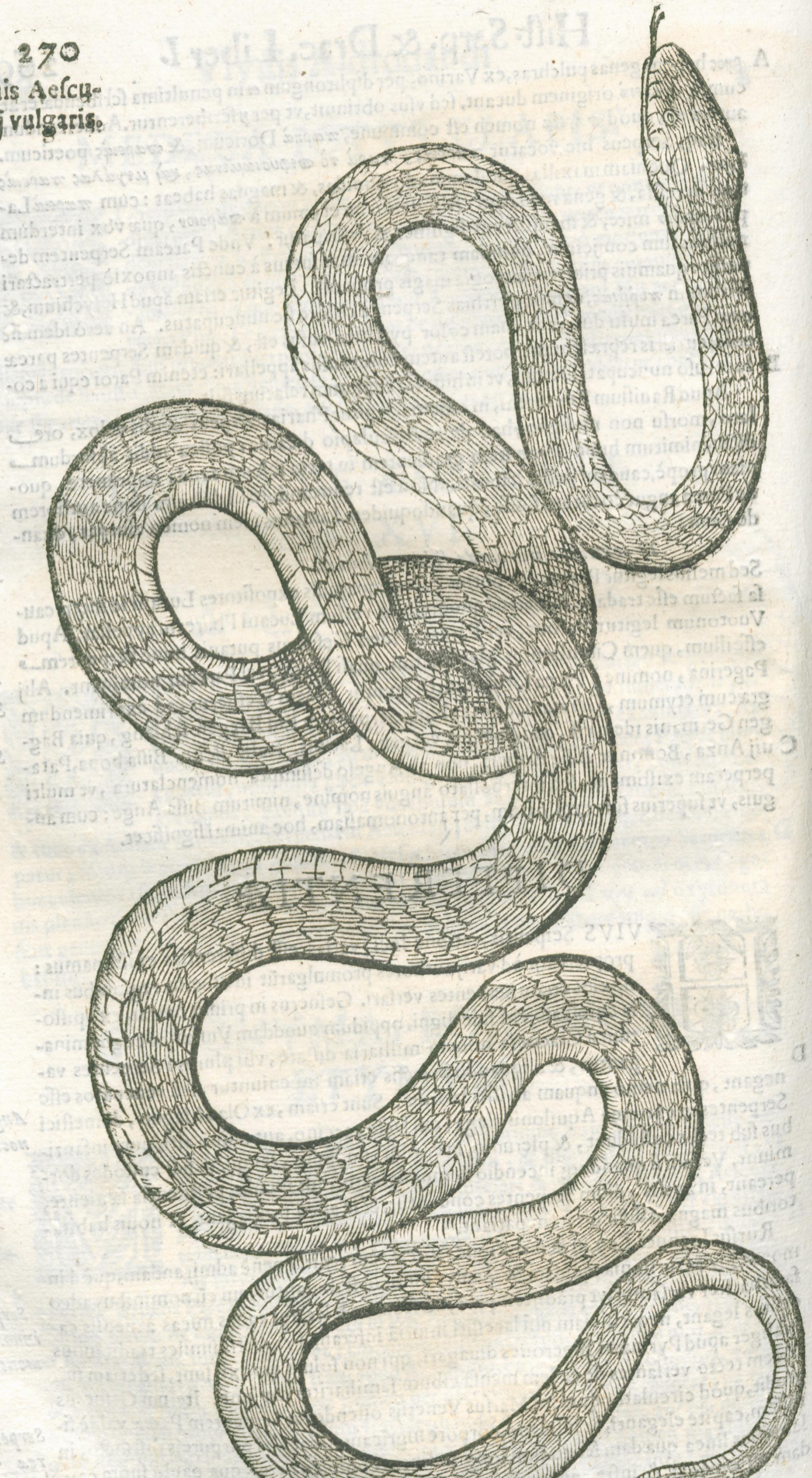
Rursus Ioannes Leo, in descriptione Africæ, rem recitat penè admirandam, quòd in monte Ziz Mauritaniæ, quidam Serpentes innocui stabulantur, qui cũ hominibus adeo familiariter versantur, vt prãdij tempore, nõ secus ac feles, aut canes micas à mensis cadentes legant, neq; cuipiam nisi lacessiti iniuriã inferant. Prædictis similes tradit Iulius Scaliger apud Pyrinæos Bigerones diuagari, qui non solum innoxij sunt, sed etiam sub eodem tecto versántes de eadem mensa cibum familiariter capiunt. Iterum Gesnerus prodit, quòd circulator quidam Marsus Venetijs ostendebat Serpentem Pareæ valdè similem, capite eleganti, & subflauo, corpore nigricante, maculis purpureis distincto, in lateribus linea quædam secundùm longitudinem conspicua erat, quæ paulò supra caudam terminabat, & infra caput per spatium palmi incipiebat. Longus erat Serpens dodrantes

Serpentes innoxij in monte Ziz.

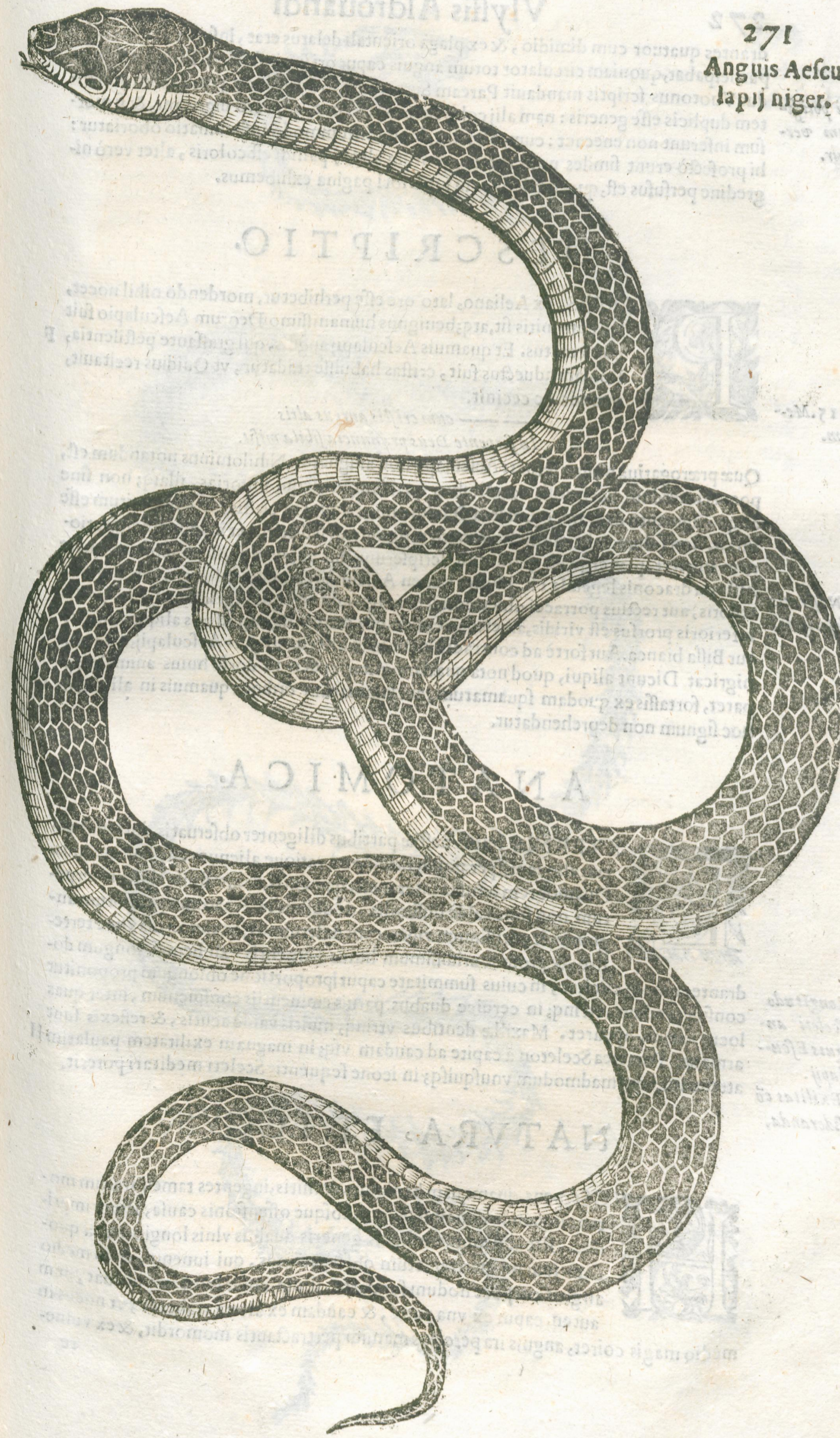
Serpens Pareæ valde similis.

drantes

Anguis Aesculapij vulgaris.

Anguis Aesculapij niger.

drantes quatuor cum dimidio, & ex plaga orientali delatus erat, insuper veneni nihil participabat, quoniam circulator totum anguis caput ori suo inserebat. Tandem Edoardus Vuotonus scriptis mandauit Paream Serpentem in Syriæ locis potissimum versantem duplicis esse generis: nam alij colorem æris referunt, alij verò nigricant, & si morsum inferunt non enecant: cum, ob ictus, leuis tantummodo inflammatio oboriatur: hi profectò erunt similes nostratibus, quorum alter, pallidi est coloris, alter verò nigredine perfusus est, quorum icones in superiori pagina exhibemus.

Vbi potissimum versetur.

E

DESCRIPTIO.

PAREAS, ex Aeliano, lato ore esse perhibetur, mordendo nihil nocet, sed cum mitis sit, atq; benignus humanissimo Deorum Aesculapio fuit consecratus. Et quamuis Aesculapij anguis, qui grassante pestilentia, Romam aduectus fuit, cristas habuisse tradatur, vt Ouidius recitauit, quando sic cecinit.

F

L. 15. Metam.

—— *cum cristis aureus altis*
In serpente Deus prænuncia sibila misit.

Quæ prærogatiua nostro serpēti Aesculapij non assignatur. Nihilominus notandum est, poetas interdum licentiosis carminibus quasdam prosequi historias, illasq; non sine aliquo figmento exarare. Quocirca Ouidius hunc anguem cristis fortè insignitum esse finxit, non solum vt in animis hominum religionem, sed etiam vt magnam admirationem augeret, præterquam quod multi scripserunt illū anguem fuisse draconem, quare historia draconis legenda est. Noster tamen Aesculapij anguis oblongus est, sublutei coloris, aut rectius porracei obscurioris, & magis circa tergus nigricātis. Color partis inferioris prorsus est viridis, albescens tamen, qua de re vulgo apud nos aliquando dicitur Bissa bianca. Aut fortè ad contradistinctionem alterius anguis Aesculapij, qui totus nigricat. Dicunt aliqui, quod nota quædam instar crucis in dorso huius animalis apparet, fortassis ex quodam squamarum, aut laminarum ordine: quamuis in aliquibus hoc signum non deprehendatur.

Nostratis descriptio.

G

ANATOMICA.

EXTERNIS huius bestiæ partibus diligenter obseruatis, internas etiam aliquantisper ponderare, non à ratione alienum esse iudicauimus. Quamobrem omissis interaneis, quæ extis, & intestinis aliorum serpētum non sunt valdè dissimilia, de quibus in Anatomicis aliorum anguium, & potissimum viperarum disseruimus; Sceleton maximè terrestre, & proinde aridissimum huius Serpentis exhibemus longum dodrantes quinq; circiter, in cuius summitate caput proportione oblongum proponitur considerandum, vtrinq; in ceruice duabus paruis eminentijs conspicuum, inter quas locus vacuus apparet. Maxillæ dentibus vtrinq; multis valdè acutis, & reflexis sunt armatæ. Præterea Sceleton à capite ad caudam vsq; in magnam exilitatem paulatim attenuatur: quemadmodum vnusquisq; in icone sequentis Sceleti meditari poterit.

Longitudo sceleti anguis Esculapij. Exilitas cōsideranda.

H

NATVRA, ET LOCVS.

HIC Serpens, quamquam benignus, & mitis, ingentes tamen irarum motus aliquando concipiens, non absque offensionis causa, ictum imprimit. Etenim anguem huius generis duabus vlnis longiorem à quodam iuuene pertractatum obseruauimus, qui iuuenis, vt in medio anguis corpore nodum formaret, illum instar funis implicabat, dum autem caput ex vna parte, & caudam ex altera traheret, vt nodus in medio magis coiret, anguis ira percitus manum pertractantis momordit, & ex vulne-

re

Sceleton anguis Aesculapij.

re copiosus etiam sanguis effluxit, sed nullum aliud inde incommodum emanauit: cum E hoc animal veneni prorsus expers esse feratur. Verumtamen nisi irritetur, ab omnibus facilè tangitur, in sinu fouetur, & refrigerij gratia, interdũ diebus canicularibus à multis contrectatur, & de collo suspenditur. Amplius in signum benignitatis erga humanum genus, viperæ hominibus exitiosæ ab hoc angue vorari dicuntur. Præterea huius animalis excrementa gratum mosci odorem spirare traduntur. An verò omnes huius generis Serpentes, & an determinato tantùm tempore id præstent, nondum nobis est compertum. Meminimus itinerantes per alpes, & montana loca, æstiuis diebus, secus aliquas sepes, & rudera, suauem veluti mosci percepisse odorem, & incolas interrogasse, an aliqua planta iucundi odoris ibi sponte cresceret, & respondisse talem odorem à quibusdam albis Serpentibus dimanare. Vnde illos esse angues Æsculapij coniicimus.

Quod incommodum ex morsu huius anguis sequatur.

Hic anguis gratũ odorẽ spirat.

Si locum natalem horum anguium inuestigemus; notandum est hoc Serpentis genus, tàm album, quàm nigrum vbiq; ferè in agro Bononiensi, multisq; alijs in locis Italię stabulari, & ita domesticè cũ hominibus se gerere, vt multoties dormitum ituris sine pauore in lectis inueniantur. Immò pueri hos sæpissimè manibus, & sinu abditos F gestant, vt timidas mulieres, & cæteros pueros perterrefaciant.

Locus natalis.

SIMVLACRA.

AESCVLAPIVS multis in locis, sed Romæ potissimum in insula Tyberina, summis honoribus cumulatus, & cultus fuit. Quæ insula formam biremis habere videtur, cum eam formam accepisse dicatur à naui, in qua Æsculapij anguis Romam aduectus fuit. Nunc etiam (annotante Gyraldo) in Diui Bartholomæi hortis, nauis marmorea cernitur, in cuius sponda Serpentis reptantis effigies insculpta est, ne tanti Serpentis memoria deleretur. At simulacrum Æsculapij ex auro, & ebore à Trasymade Pario elaboratum describit Pausanias hunc in modum. Sedebat Æsculapius in throno virgam manu tenens, altera supra caput Serpentis collocata, cui etiam canis G assistebat. Rursus idem author narrat apud Sicyonios templum Aesculapij fuisse, in cuius vestibulo imberbis Aesculapius ex auro, atq; ebore fabrefactus conspiciebatur, sceptrum altera manu, altera verò fructum domesticæ pinus stringens. Diuulgabant autem illi populi ipsum ex Epidauro in speciem Serpentis ad se mulorum bigis vectum fuisse. Hinc colligendum est hunc Serpentem non solùm Romanis, sed etiam alijs populis fuisse impertitum. Eusebius quoq; describens Aesculapij simulacrum, baculi quasi ægrotantium sustentaculi, & Serpentis inuoluti tanquam animæ, & corporis salutaris signi meminit.

Sput. 7. Insula Tyberina quã formã habuerit.

Aesculapij simulacrũ multiplex.

Demùm Pausanias, in Bæoticis, memorauit ad Ercynæ ripas ædem esse, in qua signum est virgo anserem manibus præferens, deinde fluuios, & fontes intra speluncam esse, & multa simulacra stantia, quorum sceptris angues circumuoluti obseruantur. Hinc aliqui coniiciunt esse simulacra Aesculapij, & Hygiæ; quamuis alij suspicari possent esse Triphonij, & Ercynæ: cum non magis Aesculapio, quàm Triphonio angues ab Antiquis consecrati fuerint. Plura de his simulacris legenda sunt in primo capite huius libri, ad quod lectorem relegamus.

Alia simulacra cum figuris anguium.

MORALIA.

SI ex natura maligni Serpentis aliquod morale documentum hausimus; multò magis ex moribus huius benigni in omnes Serpentis, aliquid percipiendum est. Hyperides igitur in Oratione contra Demadem, rhetores serpentibus similes esse protulit. Serpentes enim omnes odio digni videntur, & ex his viperæ hominibus improbæ, & exitiosæ sunt; Pareæ verò, nempè angues Aesculapij viperas deuorare feruntur. Hinc Hyperides sentire videtur (vt Suidas, & Varinus annotant) rhetores omne malos

A los esse, verùm ex ipsis alios alijs esse hominibus nocentiores, nòn impunè tamen, quoniam hi postmodum ab alijs rhetoribus superantur. Nos non de rhetoribus, sed de causidicis hanc similitudinem euulgare possumus, qui cunctis nocui esse feruntur: primitus obsunt aduersarijs, dum eorum iura quibusdam rationibus debellare nituntur: magno etiam sunt clientibus incommodo, dum eorum numos, & munera in dies expectant: prǽterquamquod alij alijs sunt nocentiores, consequenterq; alij ab alijs superantur. De his canebat quidam poeta hunc in modum.

Causidici assimilātur serpētibus.

Pinguius & melius siquidem declamat, agitq;
Causidicus, palpet quem tua larga manus.
Sæpè Oratores spatioso ex orbe petuntur,
Vt prolongari iurgia nostra queant.
Vtq; phaleratis verbis diffundere causam
Possint, & legum garrula verba loqui.
Causidico à tali Iudex citò fallitur is qui
Iudicij sceptrum simplicitate regit.

B Possumus quoq; hos Serpentes comparare ad illos homines, à quibus, firma animi constantia, aduersa non secus ac prospera feruntur. Quandoquidem hi angues benigni summa patientia, à pueris, à mulieribus, & deniq; à cunctis innocuè se contrectari permittunt, & non nisi acriter lacessiti mordent. Idq; non est mirandum, quòd aliquando mordeant: cum patientia læsa in furorem degenerare soleat: iuxta illud distichon.

Homines mites, & patientes his anguibus comparantur.

Qui patitur vincit, tandem patientia læsa
Fit furor, & patiens fit furiosus homo.

Viri autem prudentes vocem populi curare non debent, & linguas mordicus lacessentes stabili patientia nihili pendere, iuxta præceptum hoc disticho contentum.

Nil sapiens curet vani ludibria mundi,
Attendatq; nihil, quod vaga turba ferat.

C

DE HYDRO, SIVE NATRICE.

Cap. XVII.

ÆQVIVOCA.

CVM in Aristotelis præclara animantium historia hoc scriptum legerimus, Serpentiū alios terrestres, alios aquatiles esse, rationi consonū esse existimauimus, examinata terrestrium natura, ad aquatilium mores ponderandos accedere. Verùm quoniam hydrus apud Hesychium, & Varinum pro determinata Serpentis specie vsurpatur, quæ in aquis dulcibus vitam degit. Aelianus, & Solinus marinos etiam Serpentes hydros nuncuparunt, quos alij Authores græci ὄφεις θαλάττιους, nimirum angues marinos vocitarunt: nos in præsentia de hydris simpliciter dictis per aquas dulces vagantibus, prima fronte, disseremus, vt deinceps de marinis etiam verba fiant.

Ordinis ratio.

Hydri angues aquatiles.

D Itaq; nominis ambiguitatem contemplantes, Hydrum æquiuocum esse nomen comperimus: siquidem hoc vocabulum à Poetis, pro quocumq; Serpente interdum sumitur: vt patet in hoc disticho, quod de Hercule in cunabulis degente, & Serpentes manu strangulante circumfertur.

Fertur adhuc infans elisos faucibus Hydros
Alcides nuda dilacerasse manu.

Ouidius quoq; in suo transmutationum opere verba faciens de capillis Medusæ in angues transfiguratis, sic canit.

Gorgoneos crines turpes mutauit in Hydros.

Li. 5. Met.

Sexcenta huius generis exempla, quę apud Virgilium, & alios Poetas leguntur, in medium afferre possemus; sed, breuitati studentes, ad alia æquiuoca huius nominis enucleanda descendemus. Hydrus igitur in historia quadrupedum digitatorum lutra,

alio

Lutra Enhydrus vocatur. alio nomine enydrus, siue enydris nominabatur. Alij tradunt Hydrum nomen fluuij, & montis fuisse; sed Hubertus Goltzius authores sententijs variare asseuerat: siquidem sunt, qui Hydrum, sunt, qui Hydruntum pro eodem oppido in Messapijs scribant. *Hydrus fluuius.* Est quidem (eodem Goltzio teste) Hydrus Cretensium colonia; quoniam hi populi, ob Soli siccitatem, rerum omnium penuria oppressi, oraculo moniti ad locum irriguum, nempè ad Hydruntum, nondum ædificatum confugerunt. *Colonia Cretēsium hydrus dicta.* Hydrus hydruntis, ex Perotto, vrbs est in litore maris Adriatici inter Leucas, & Brundusium sita. Immò in Lexico geographico hydrus, siue hydruntum *Otranto* vulgo dicitur vrbs Salentinorum, vbi etiam est fluuius eiusdem nominis, quem fortè memorauit Lucanus, quando cecinit, *Hydrus vrbs vbi sit* *Li. 5. Pharsal.*

> *Et cunctas reuocare rates, quas auius Hydrus*
> *Antiquusq; Taras.*

Fuit deniq; tanti momenti Hydrus apud Veteres, vt locum inter cætera sydera meruerit. *Hydrus cōstellatio.* Etenim Hydrus est constellatio austrina, quæ per tria Dodecatemoria, nimirum Leonis, Virginis, & Libræ extenditur, cui alia constellatio Coruus nuncupata insidet. Huius fabulam Ouidius in fastis prosequitur, dum narrat, quòd Coruus ab Apolline à quatum missus, cum diutissimè expectasset, dum ficus maturescerent, ijsq; tandem maturis satiatus longum Hydrum vnguibus apprehendit, huncq; aquarum obsessorem, & longæ moræ authorem coram Apolline sibi fuisse finxit. *Fabula hydri.* *Lib. 2. fast.* Versus autem Poetæ sic se habent.

> *Fortè Ioui Phœbus festum solenne parabat,*
> *Non faciet longas fabula nostra moras.*
> *I, mea, dixit auis, ne quid pia sacra moretur,*
> *Et tenuem viuis fontibus affer aquam.*
> *Coruus inauratum pedibus cratera recuruis*
> *Tollit, & aereum peruolat altus iter.*
> *Stabat adhuc duris ficus densissima pomis,*
> *Tentat eam rostro, non erat apta legi.*
> *Immemor imperij sedisse sub arbore fertur,*
> *Dum fierent tarda dulcia poma mora.*
> *Iamq; satur nigris longum rapit vnguibus Hydrum*
> *Ad Dominum redijt, fictaq; verba refert.*
> *Hic mihi causa moræ, viuarum obsessor aquarum,*
> *Hic tenuit fontes, officiumq; meum.*
> *Addis, ait, culpæ mendacia, Phœbus, & audes*
> *Fatidicum verbis fallere velle Deum.*
> *At tibi dum lactens hærebit in arbore ficus,*
> *De nullo gelidæ fonte bibantur aquæ.*
> *Dixit, & antiqui monumenta perennia facti*
> *Hydrus, Auis, Crater sydera facta micant.*

Hactenus nominis græci huius serpentis ambiguitatem meditati sumus: modò ad latinum vocabulum nosmet conuertemus. *Natricis æquiuocatio.* Itaque ὕδρος, nempe Hydrus, Latinis redditur Natrix, quæ vox sua non caret æquiuocatione; etenim si Natrix est serpens, Natrix etiam mulierem natandi peritam significat. Amplius Natrix scuticam huius serpentis fortè figuram æmulantem indicat: idcirco Despauterius scribebat Natricem crassam, & capitatam natibus impressam in penultima syllaba corripi, & Natricem pro muliere nandi perita produci. *Natrix mulier.* *Natrix scutica.* Demum planta Ononis non spinosa luteo flore nuncupata, Natrix Plinij Herbariorum Lobellio nominatur, nec fortè præter rationem, quandoquidem in alueis fluminum sæpissimè inuenitur. *Natrix plātaqua.*

A

SYNONYMA, EORVMQVE ETYMVM.

CVM hic serpens aquatilis, nominibus varijs, insigniatur; primum à græcis inchoabimus. Nam apud Hesychium, & Varinum ὕδρος, καὶ ὑδραλὴς serpens aquaticus exponitur ἀπὸ τοῦ ὕδατος, nimirum ab aqua, qua hic serpens plerumque delectatur. Alioquin ex eisdem Lexicographis græcis χαρορὺς Hydra est apud Cretenses. Item pro hoc serpente ἔνυδρος, siue ἐνυδρὶς legitur: sed hoc nomen est nimis generale, comprehendit enim quicquid in aquis degit; quamuis Plinius, prædictis nominibus ad hunc indicandum serpentem, aliquando vtatur. Potius Χέρσυδρος idem nomen, quod ὕδρος sumatur, quoniam hic serpens terram, & aquam colat. Vnde Nicandri interpres id totum explicat hunc in mudum. ὁ Χέρσυδρος ὕδρος πρότερον ἐκαλεῖτο, ὕστερον δὲ Χέρσυδρος διὰ τὸ ἐν ὕδατι, καὶ ἐν Χέρσῳ διατρίβειν scilicet Chersydrus primum Hydrus dicitur, dum colit aquas, posterius verò Chersydrus, quoniam in aquis, & in terris diuagetur. Quamobrem diuersa huius serpentis natura effecit, vt hoc animal varias sortiretur nomenclaturas, quæ non solum apud Græcos, verum quoque apud Latinos leguntur. Latini enim, hunc serpentem in aquis versantem, Græcos imitati Hydrum, & Natricem appellarunt; quando verò, vrgente æstu, exsiccatis stagnis, & paludibus, hunc serpentem in terris diuagantem obseruarunt, pariter æmulati Græcos animal Amphibium, & Chersydrum indigitarunt.

Nomina graca.

B

Opinio interpratis Nicandri.

Chersydrus

Animaduertit tamen Perottus, quòd Hydrus pro angue aquatili mare, & Hydra pro fœmina sumitur: dummodò, per Hydram, monstrum illud Lerneum ab Hercule interfectum non intelligatur, de quo postea suo loco verba fient. Et quãdo Aelianus Hydras fæminino genere nominauit in Corcyra genitas, & maligno flatu hominem persequentem reprimentes, proculdubio Dryinos intelligere voluit, qui tetro odore semitas replent. Præterea Latini hunc Serpentem à nandi peritia Natricem cognominarunt, sed notandum, quod vox, Natrix, speciem anguis indicans masculino genere effertur, vt voluit Priscianus. Quocirca apud Lucanum legitur.

Discrimen inter hydrũ & hydrã.

C

Et Natrix violator aquæ, Iaculiq; volucres.

Dryinus hydra dicitur Æliano. Lib. 5.

Et apud Baptistam Mantuanum habetur. *Natrix inimicus aquis.* Gillius in Aelianum hoc animal Colubrum nuncupauit, nec præter rationem; cum Hydrus, & Coluber aquatilis minimè discrepent: quamuis Plinius scripserit iecur aquatici Colubri, item Hydri tritum, & potum lithiasi laborantibus prodesse, quasi Serpentes diuersos esse statuerit. Nos tamen vnà cum Gesnero vnum, & eumdem esse Serpentem opinamur. Georgius Agricola Calabricum Virgilij Serpẽtem in hoc Natricum genere collocauit. Hermolaus Barbarus in Plinium admiratur, cur à Theodoro Gaza nomen græcum huius animalis reddatur Lutrix, nouum potius nomen fingens, quam prisco Natricis vocabulo vti, quo Cicero, Columella, Lucanus, & alij Authores classici vsi sunt. Quamobrem concludendum est Natricem Latinorum, & Hydrum Dioscoridis à Chersydro Nicandri haudquaquam discrepare. Neq; assentiri debemus Lucano, qui, vt optimè notat Georgius Agricola, Natricem à Chersydro discriminauit.

Coluber aquatilis qualis Serpens.

Calabricus Serpens.

Lutrix Gaza.

D

Sophocles verba faciens de Serpente, qui Philocteten læsit, modò Hydræ, modò Echydnæ, scilicet viperæ meminit: ideoq; Eustathius iure optimo ponderandum proponit, num duobus his nominibus diuersi Serpentes designentur. Nos, quoad nomina, diuersa esse animantia, sed, quoad mentem Authoris, vnum tantùm esse animal arbitramur: tum quia Poetæ aliquando speciem pro specie, & interdum speciem pro genere vsurpant; tum etiam, quia nonnulli, viperarum aquatilium nomine, Natrices intelligunt, vt Cardanus, qui viperas aquam incolentes (voluit dicere Natrices) aut parùm, aut nihil veneni participare retulit.

Vipera aquatiles Cardani qua.

Munsterus in Dictionario trilingui, Zepha, nomen hæbraicum, Hydrum interpretatur, cum aliter hæc vox, in Dictionario hæbraicolatino, aspis, vel regulus exponatur. Præterea multa nomina barbara huius animalis apud Auicennæ interpetes, Arnoldum,

Nomina barbara. *Lib.4.fen. 6. tract. 1. c.29.* *Cap.31.*

& Albertum leguntur: vt Handrius, Andrius, Abides, Kersudurus, & similia: siquidem Auicennas hunc Serpentem in aquis viuentem, ex Græcorum sententia, Andrium, & in campis degentem Kersudurum, pro Hydro, & Chersydro, cognominauit. Insuper Auicennas dubitat, an Hydra, & Andrius, pro nomine vnius, & eiusdem Serpentis proferri possint. Verùm cum Auicennas signa morsus Hydræ symptomatibus ictus Hydri Dioscoridis valdè similia esse promulget; proculdubio Hydram, & Andrium vnum, & eundem Serpentem esse pronunciamus. Syluaticus Echydrum, & Aspisticon, anguem in aquis viuentem, ob vehementiam suæ siccitatis, esse protulit. Italis dicitur Marasso d'Acqua, Anglis Vuatter ader. Polonis Vuodnyuuaz, nempè aquatilis Serpens. Germanis Nater nomine, quasi deflexo à latina voce, Natrix; Vnde Albertus vocem germanicam, latinam reddens Naderam hunc Serpentem nuncupauit. Padera ab aliquibus profertur, sed nomen, pro Nadera, aut Nater corruptum est. At quem Serpentem Germani hoc nomine, Nater, intelligant, Authores ambigunt. Gesnerus tamen Natricem, vel Chersydrum esse arbitratur. Belluacensis, & Author libri de natura rerum monimentis mandarunt Naderam esse Serpentem in Germania, crassitudine brachij, colore ventris luteo, & dorso virenti, cuius halitus adeò noxius esse fertur, vt in cortice virgæ recēter cæsæ, & ori animalis admotæ vesicæ felleæ excitentur; immo fulgens gladius pariter ori bestiæ admotus lingua veneno inficitur, quod ad summitatem vsq; gladij defertur. Amplius si pes hominis à dente huius animalis vulneretur, illicò maligna qualitas, ob vim igneam veneni, toti corpori communicatur. Idcirco patiens per pedem confestim suspenditur, ne venenum ascendere possit. Hinc Gesnerus ab hac ignea vi veneni, Paderam, seu Naderam prædictorum Authorum à Chersydro Nicandri minimè discrepare existimauit.

Nadera & Paderaque nomina. *Descriptio Naderæ.*

DIFFERENTIÆ, ET DESCRIPTIO.

Hydrus in aquis pulchrior.

HYDRVS in terra versans Nicandro squalidus, & decolor esse perhibetur; quasi in aquis degens pulchrior, & nitidior refulgeat. Hocq; assertum à doctrina Plinij minimè recedere videtur, qui aliquādo pulcherrimum anguium genus in aquis diuagans Hydros nuncupauit. Alioquin Hydrus forma aspidem refert, præter ceruicem, quæ non ita lata conspicitur, deinde cinereo est colore, & nonnullis notis spectabilis, vt Virgilius meminit his versibus.

L.3. Georg.

Est etiam ille malus Calabris in saltibus anguis,
Squamea conuoluens sublato pectore terga,
Atq; notis longam maculosus grandibus aluum.

Nicander olim figuram Dryini perpendens, ei caput planum, & humile, quale hydro attribuebat: postea paulò inferius hunc Serpentem aspidi assimilabat his verbis.

Nunc mea Chersydrum facili dic carmine musa,
Qui pare productu, similantiq; aspida vultu
Exprimit.

Scholiastes Nicandri Chersydro duas linguas assignauit; sed hanc proprietatem omnibus Serpentibus communem esse opinamur: cum angues cuncti linguas bifidas, & non duas exerere videantur. Gesnerus tradit in balneo Thermarum ad Limagum fluuium sæpè angues versari, à quibus neminem læsum intellexit. Hi sunt dodrante paulò longiores, colore fusco, vel cinereo obscuro, cauda tenui, ventre albo, maculis nigris distincto, quales in alijs ferè Serpentibus obseruantur, capite longiusculo non lato, quos Serpentes aliquando in amplam magnitudinem excrescere audiuit. Iconem huius Serpentis apud Gesnerū intuens Bellonius, Hydrum esse asseuerauit. Hos Hydros vulgares esse existimamus, qui circa nostras Thermas Porrectanas assiduè versantur: interdum ab ore fontis Porrectæ veteris vnà cum aqua exeunt, & illicò per terram reptantes aufugiunt: illuc enim ratione caloris aquarum confluere arbitramur: immò incolæ nemini vnquam nocuisse referunt.

Descriptio Hydri Gesneri.

Li.16.de Anim. cap. 42.

Ex altera parte multi aliarum regionum Hydri maximam pernitiem afferre solent. Nam tradit Crescias Cnidius, referente Aeliano, in flumine Argade ad Persicam Sittacem

A tacem sito, copiosos Serpentes capite albo, reliquo corpore nigro, & longitudine quatuor cubitorum generari, qui interdiu sub aqua natantes viatoribus minimè sunt cõspicui, noctu verò aquantibus, vel lintea lauantibus exitio esse solẽt. Iuba quoq; recitat, referente Plinio, in Troglodytis esse lacum à malefica vi insanum appellatum, qui ter singulo quoq; die saporẽ aquæ mutat, qui primò amarus, deinde salsus, & mox dulcis euadit, vbi Serpentes vicenum cubitorum in vndis versantes obseruantur. Item Gesnerus ex chronicis Tigurinorum manuscriptis pronunciauit, quòd die vigesima quinta Maij anni nonagesimi noni supra millesimum, & quadringentesimum, in Heluetijs Vrbe præclara, Serpens immensæ magnitudinis, sub Ponte Vrsæ amnis, natare visus est, & Spectatores viginti quinq; cubitorum circiter Serpentem fuisse coniectarunt. Nec mirum, quia in Noruegia etiam est lacus, in quo Serpens vastæ molis interdum apparet, quem eminus intuentes longitudinis quinquaginta cubitorum esse existimarunt. Profectò non credimus esse lacus, qui aliquibus non scateant anguibus: nam & Ioannes Boccacius in libro de Lacubus hæc babet. Anius lacus Puteolis vicinus est, quem hodie sudatorij lacum, ob balneum in eius margine situm, nuncupari opinor. Immi- B net huic ad Austrum mons silicibus plenus, ex quo adueniente Iunio mense multi Serpentium inuicem permixtorum globi in subditum lacum se præcipitant.

Hydri locus vbi.

Hydrus magnus.

Demùm Boam ab hoc Serpentis genere excludendam non esse arbitramur: quandoquidem Georgius Agricola Boam vernaculã, & domesticam Natricem appellauit: prçterquamquòd Glossæ Natricem eũdem cum Boa Serpentem esse promulgant. Solinus verò Boam à Chersydro discriminat, dum tradit Calabriam Chersydris redundare, & Boam etiam producere. Hanc sententiam omnino non explodimus, sed præterea addimus hanc Serpentis speciem: nempe Boam, ad Natricum genus referendam esse. Alioquin Hydrus, siue Hydra, ex sententia Leonis Africani, est Serpens breuis, cauda tenui, circa collum gracilis, per Libyæ Deserta, diuagans, & veneno perniciosissimo scatens, cui nullum aliud præsidium, præter amputationem partis sauciæ, resistere perhibetur.

Boa vernacula est natrix.

In Polyhist. c. 3.

NATVRA, ET MORES.

C HYDRI, siue Chersydri in vndis versantes voracitati suæ deseruiunt, & insatiabilem, profundumq; ventrem, semper pisces, aut ranas esitando, distendunt: quapropter non iniuria Aristides, referente Nicandri Scholiaste, Chersydros λίχνυς, nempe gulosos cognominauit. Quare audiamus Virgilium de his loquentem hunc in modum.

Delectatur piscibus, & ranis.

Est etiam ille malus Calabris in saltibus anguis,
Squamea conuoluens sublato pectore terga,
Atq; notis longam maculosus grandibus aluum
Qui, dum amnes vlli rumpuntur fontibus & dum
Vere madent vdo terræ, ac pluuialibus austris
Stagna colit, ripisq; habitans hic piscibus atram
Improbus ingluuiem, ranisq; loquacibus explet.
Postquam exhausta palus, terræq; ardore dehiscunt
Exilit in siccum, & flammantia lumina torquens
D *Sæuit agris, asperq; siti, atq; exterritus æstu.*

Quamobrem ex doctrina Virgilij, colligimus naturam huius anguis esse talem, vt paludibus aqua redundantibus delectetur, quibus excessu caloris exhaustis, per Solum vagans terrestribus etiam ranis insidiatur: quocirca Aratus, in Phænomenis, ranas Hydrorum cibum meritò appellabat. De hoc etiam Nicander in Theriacis sic canit.

—— ac viridis celeberrimus incola stagni
Infestum ranis odium, non molleq; bellum
Infert, ac siccis vbi desinit vnda lacunis,
Egressus terra se continet hic sua membra
Squalidus, informisq; fouet, feruente sub æstu.

Addit Kiranides Hydrum esse animal vaframentis refertum: quapropter rana, ex sententia Aeliani, huius anguis metu ducta, magno clamore, illum perterrefacere conatur.

Lib. 2. de Anim. c. 15

Chersydrus Greuini.

A Ex altera parte rana Aegyptiaca, miro astu Hydrũ Nili fallere nititur, dũ eminus illum
conspicata, illicò frustum arundinis mordens, illud obliquum gerit, ne ab Hydro possit
deglutiri: cũ Hydrus tam amplo ore non sit refertus, vt ranam, & arundinem absorbere
queat. Hinc nõnulli ranarũ Niliacarum prudentia robur Hydrorum superari affirmant.
Modò quale sit venenum huic animali à natura congenitum inuestigandum est. Scri-
psit Apollodorus, referente Aeliano, virus Chersydri ita perniciosum esse, vt etiam con-
tactus animalis mortui perimat. Hæc sententia non multùm recedit à doctrina Plinij,
qui Hydros cæteris Serpentibus veneno minimè inferiores esse retulit: nam Dædala
vrbs Lyciæ à Dædalo ibi tumulato cognominata fuit, quoniam Hydrus ex amne Nili
in paludem egressus eum ad interitũ momordit. Euridices quoq; Orphei coniux Ari-
steum fugiens, secus fluuij ripam, læthali ictu Hydri obijsse fertur. Quamobrem Pro-
teus Aristeum sic alloquens introducitur à Virgilio his versibus.

Astutia ranæ Ægyptiæ.

Lib. 8. de Anim. c. 5.

Li. 5. c. 27.

Natura veneni hydri.

Non te nullius exercent numinis iræ:
Magna lues commissa: tibi has miserabilis Orpheus,
Haudquaquam ob meritum pœnas (ni fata resistant)
B *Suscitat, & rapta grauiter pro coniuge sæuit:*
Illa quidem cum te fugeret per flumina præceps,
Immanem ante pedes Hydrum moritura puella
Seruantem ripas alta non vidit in herba.

Præterea nonnulli sunt opinati aquam, in qua Hydrus vel moratur, vel moritur, ob te-
trum aimalis virus, eadem, quæ cantharides, symptomata parere. Hac igitur ratione
motus Lucanus canebat.

Et Natrix violator aquæ, Iaculiq; volucres.

dem repetit Georgius Pictorius in Lerna malorum, quando canit.

L. 9. Pharsal.

Natrix humorem circa vitalia fundit
Lethiferum, puræ, qui violator aquæ.

Huic opinioni adhærens fortè Columella monebat nõ oportere paludem ædificijs esse
proximam: nam exsiccata, ob calorem æstiuum, vligine, Natricũ venenatæ pestes erum-
punt, ex quibus cæci morbi sæpè contrahuntur, quorũ causas medici perscrutari mini-
C mè possunt. Amplius hunc Serpentem in terra versantẽ sæuiorem esse Cælius prædicat,
quasi in aqua minus veneni participet. Hoc autem assertum conforme Aetij doctrinæ
esse videtur, qui Chersydrum in humectis locis esse quidem venenatum, sed per Solum
reptantem nocentius adipisci venenum asseuerauit. Idcirco Virgilius exsiccatis palu-
dibus, in herba iacere minimè tutum esse monuit. Versus Virgilij sunt hi.

Natrix in terra magis virulẽtus.

L. 3. Georg.

Postquàm exhausta palus, terræq; ardore dehiscunt,
Exilit in siccum, & flammantia lumina torquens.
Sæuit agris, asperq; siti, atq; exteritus æstu.
Ne mihi tum molles subdio carpere somnos.
Neu dorso nemoris libeat iacuisse per herbas:
Cum positis nouus exuuijs nitidusq; iuuenta
Voluitur, aut catulos tectis, aut oua relinquens
Arduus ad Solem, & linguis micat ore trisulcis.

Aliter hoc Serpentis genus in aquis degens minus venenatum esse fertur; quoniam
Cardanus de Natricibus agens, viperas vndam incolentes, aut parum, aut nihil vene-
D ni participare prodidit, neq; mirandum est hos angues à præclarissimo Cardano viperæ
nomine fuisse donatos: siquidem meminimus in Geoponicis græcis legisse, Hydrũ, ex-
siccatis stagnis, in ἔχιν, nempe in Viperam degenerare. Id autem nobis haudquaquam
fit credibile; sed potius, Natrices, vel Hydros viperas aquatiles vulgò dici arbitramur.
Deniq; hac singulari proprietate gaudet Hydrus, vt lapidem multis virtutibus re-
fertum in capite generet, quem à Serpente deglubto euomi asserunt. Alij Serpentem
per caudam suspendunt, & folijs lauri adustis suffiunt, eumq; per totius Mundi opifi-
cem, obsecrant, vt lapidem deponat, quam excantandi rationem tanquam superstitio-
sam detestamur. Tandem lapillum ab ore anguis eiectum panno serico excipientes ad
vsum seruant, quem postea ad calcem huius capitis manifestabimus. Alij, ex Iacobo
Hollerio, angui per caudam suspenso vas aqua plenum subijciunt, in quod aliquot post
horas, vel dies, eructat lapidem, qui tandem vase exceptus totam aquam absumit. Al-

Vipera aquaticæ quales.

Lapis genitus in hydris.

Ratio extrahẽdi lapidis ab hydro qualis.

bertus aliquādo se lapidem draconitem vidisse fatetur à Chelydro, aut rectius Chersy-
dro, vel Hydro exemptum, nigrum, & pellucidum, in circuitu coloris pallidi, cuius
superficies Serpentis icone refulgebat. Item Christophorus Encelius, cum de lapide
draconite vbertim pertractasset, subdit postea hæc verba. Nostri quoq; Hydri, & Cher-
sydri gemmas nonnunquam in capitibus ferunt, quas vidi. Quare lapides ab hoc au-
thore visos fuisse constat: an verò in Serpentibus, vel alibi nascantur, non obseruauit.
Forsitan, vt alij volunt, ex spuma mutuæ Serpentum attritionis, verno tempore, exci-
tata, & Sole exsiccata generantur: quemadmodum etiam de Bufonibus explicatū fuit.

Generatio lapidis.

LOCVS.

AELIANVS scriptum reliquit Hydras in Corcyra stabulari, & adeo
tetrum spirare odorem, vt appropinquantibus nauseam generent. Ve-
rùm, vt nostra fert opinio, hic author non de Hydris, sed potius de
Dryinis verba fecit, qui, vt explicatum fuit suo loco, ob insignem
fætorem, hominibus nauseabundi existunt. Tradunt quidem nonnulli
circa Terracinam Italiæ, lacū Mycleam nominatum, iuxta ciuitatem
desertam extitisse, cuius ciues Hydrorum multitudine pulsi fuerunt. Namq; ex Geor-
gio Agricola, omnes paludes, putridis scatentes aquis, & piscibus carentes, Hydris, &
ranis redundant, vt palus Agnani inter Puteolos, & Neapolim sita, & multæ aliæ apud
nos, quarum nomina, breuitatis studio, reticemus. Quamuis Hermolaus Barbarus Hy-
dros primùm per terram reptare, & Chersydros nominari, postea verò in aquis natare
scripserit. Nihilominus Prisci Authores totum oppositum sentire videntur; nimirum
Hydros in aquis primitùs versari, quibus exsiccatis, per terram, victus conquirendi gra-
tia, serpere.

Terracina Italia.

In paludibus versātur.

Hancq; sententiam potissimum amplecti debemus, cum Aristoteles in historia Ani-
malium tradiderit, Natrices in vndis degere victū conquirentes, sed tēpore opportuno
oua extra aquas parere. Idcirco Olaus Magnus, in tabula septentrionali, aues aquatiles
secus quemdam lacum anguem fortè Hydrum rostro stringentes pinxit: delectantur
enim Hydri aquis, sed præcipuè calidis: hac de re desiderio caloris allecti, in aquis Ther-
marum, libentissimè natare solent. Vnde Gesnerus obseruauit, quòd Redemptores bal-
neorum ad Limagum lacum, cauentes, ne Hydri alueos subeant, laminas ferreas cre-
bris foraminibus peruias emissarijs addunt. Tamen hi quoq; Serpentes, aduentante
bruma, aliorum Serpentum more, subterraneos meatus ingredientes ad tempus vsq;
vernum occultantur. Neq; putandum est, licèt in aquis corruptis versentur, quod cras-
sante, ob aeris corruptionem, pestilentia, immunes sint: quandoquidem Virgilius de pe-
ste agens sic canit.

Vbi oua pariant.

Aquis calidis delectātur.

Interit, & curuis frustra defensa latebris
Vipera, & attoniti; squamis astantibus Hydri.

SIGNA VENENI.

SI pro cognitione symptomatum morsus huius anguis, ad Dioscoridem
confugiamus, is prodidit vulnus à Natrice inflictum dilatari, liuidumq;
& ingens fieri, saniemq; inde atram, & maleolentem dimanare: namq;
pus vlcerum æmulari videtur. Alioquin ex Nicandro, symptomata
concomitantia morsum Natricis, præter enarrata à Dioscoride, sunt
extrema totius corporis ariditas, & præsertim illius partis, quæ vulne-
ri proxima est. Nam cum veneni natura sicca sit, omnes etiam partes ægrotantis ari-
das reddit. Deinde pustulæ passim per corpus exoriuntur, & dolores vehementissimi
excitantur. Immò quoniam à vaporibus malignis, & venenatis ad caput vsq; elatis,
humores liquantur; hinc magna oculorum caligo oritur, & vomitus bilis in naturam
veneni transmutatæ ægrotantem affligunt; canit igitur Nicander in Theriacis hunc in
modum.

Sanies vulneris qualis.

Partis sauciæ ariditas.

Caligo oculorum. Bilis vomitus.

A

Pessima quas fecit plagas hæc signa sequuntur,
Arida tota cutis circum putret, horribilemq;
Eleuat aspectum, magni, ignitiq; dolores
Tandem hominem interimunt, mox plurima pustula surgit,
Ac aliæ ex alia bullæ se parte refundunt,
Et miserum diris turbant affectibus ægrum.

Quamobrem Aetius demorsis à Chersydro accidere illa symptomata retulit, quæ in ictu aliorum Serpentum prima fronte contingunt, vt tumor loci affecti, dolor continuus, vertigo, & vomitus biliosus. Demùm Auicennas in duobus distinctis capitibus, & sub duobus nominibus, nempe Andrio, & Hydra, de hoc angue verba faciens promulgauit; ex ictu Andri, dolorem vehementem, & partis læsæ inflammationem, nec non vertiginem, & vomitum choleræ fætidæ generari: hinc fit, vt patiens plerumq; hora tertia pereat. Aetius autem legit diem tertium. Quocirca si ægrotans hunc terminum euadit, hoc inde fieri scribit Auicennas, quoniam Hydrus nondum in terram est egressus; tunc enim nocentior euadere perhibetur. Amplius Auicennas agens de morsu Hydræ pronunciauit vulnus huius Serpentis dilatari, & nigredinem adipisci, ex quo deinceps nigra, & fætida extillat humiditas. Hæc igitur Auicennæ verba Albertus Magnus in capite de Andrio omnia retulit.

B

Symptomata morsus secundum Aetium.

L. 25. de Anim.

MEDELA.

PHILOCTETEM aliquot nauium Ducem in Lemno insula ab Hydro vulneratum narrat Homerus. Quamuis alij ipsum, dum aram Mineruæ aureæ cognominatæ purgaret, demorsum fuisse memorent. Vtcũq; sit, cum à Græcis ibi relictum fuisse, & magnis afflictatum cruciatibus legimus; quoniam nouerant Sacerdotes Vulcani, cui insula sacrata erat, medicinam salutarem ictis ab angue conferẽtes pristinæ sanitati eos restituere. Denuò Orpheus Menalippo consobrino suo, & venatori, cum ab Hydro in pede percussus esset, & de vita periclitaretur, iussit Scobem Ostritæ, aliàs Oritæ parti sauciæ inspergi: quo facto, tandem liber euasit. Propterea de hoc lapide apud Marbodeum sic canitur.

Li. 2. Iliad.

C

Lethiferos morsus niger, atq; rotundus Orites,
Quos fera, vel cornu, vel sæuo dente peregit,
Cum roseo mixtus perfectè curat oliuo.
Per vastas Eremos, interq; feras gradientes
Illæsos seruat, morsus abigendo ferarum.

Scobs oritæ.

In li. de gẽ.

Cæterùm, cum nostra ætate similia non suppetant auxilia, confugiendum erit ad medicamina, quæ in historia Anguium consimilium fuerunt exarata. Dioscorides tamen, in hoc casu, origanum tritum, & aqua subactum, & lixiuium cum oleo permixtum commendat. Immò corticem Aristolochię, aut quernam radicem minutim contritam præscribit; deinde farinam hordei cum aqua, & melle colliquat, & rursus Aristolochiæ drachmas duas cum posca, & deinceps succum marrubij in aceto exhibet. Marcellus in textu Dioscoridis non origanum subactum, sed maceratum legit. Præstat autem subactum, ex sententia Pauli Aeginetæ, vt commodius parti affectæ imponi possit. Præterea Dioscorides, & Aegineta lixiuium cum oleo proponunt. Multi tamen vocem gręcam, κονίαν, non lixiuium, sed calcem, vel cinerem interpretantur, nec perperam: quãdoquidem calx, vel cinis, meliùs quàm lixiuiũ cum oleo, & reliquis liquidis permisceri possunt, vt instar emplastri, loco affecto applicentur. Eãdem sententiã amplectitur Cornarius in commentarijs ad Galenum de compositione medicamentorum secundùm locos. Præterquamquòd Aetius quoq; eodem Cornario interprete, calcem vi-uam, & similia cum oleo permisceri iubet: Insuper, ex Ægineta, succus Marrubij probatur; cum in textu gręco πρασίε legatur: verumtamen Hermolaus Barbarus legit πράσε, nempe porri, sed perperam, cum succus marrubij, & non porri passim apud Authores in hoc casu celebretur.

Li. 6. c. 51.

D

Aristolochia & Origanum probantur.

Calx cum oleo commendatur.

Ad finem Paulus Aegineta nasturtium syluestre, aut asphodelli fructum, vel florem,

aut

 B

L.22.c.17

aut semen fœniculi non improbat; quæ præsidia in textu etiam Actuarij leguntur. Pli-
nius iecore Hydrorum, ipsorummet morsui medetur. Item eryngium non parùm vti-
litatis aduersus Feras venenatas allaturum esse pollicetur, & peculiariter in Chersydri
morsibus, si illiniatur, efficacissimum esse prædicat. Neq; omittenda est verbenaca,
quæ ad mentem Apulei, in ictibus Hydri minimè infrugifera esse perhibetur. Præterea
magna antidota veluti theriaca, & mithridatium, & priuatim, ex Aetio, drachma
nucum cupressi, cum æqua portione baccarum myrti, ex melle rosaceo, vel vino, in
potu exhibita, commoditatis plurimum vulneratis à Chersydro sunt allatura. Celsus
quoq; saucios à Chersydro, ex panace, prasio, & satureia amplissimum fructum esse
consecuturos promittit; dummodo extrinsecis partibus, eodem tempore, stercus ca-
prillũ ex aceto, vel farina hordeacea cum sale, melle, ruta, & nepeta apponatur. Tan-
dem Auicennas aliorum opinioni adhærens, emplastrum ex calce, calamentho monta-
no, cortice radicis quercus, & oleo paratum vulneri superponit; deinde puluerem nu-
cum cupressi, baccarum myrti, & aristolochiæ cum vino, vel aceto propinat.

Iecur Hydrorum ad quid.

Magnæ antidoti laudantur.

Emplastrũ quale.

Postremò morsum Colubri, & remedia fideli historia exarauit Pareus, qui, dum Ca-
rolus Nonus, apud Molinos ageret, accersitus fuit, vt coquum Dominæ à Castroper-
sco curaret: hic enim lupulos legens à Colubro intra sepem latibulante fuit vulnera-
tus; ideoq; confestim dolorem fortè leuaturus, manu ori admota, vulnus suxit; quare
lingua intumuit, & brachium ad scapulam vsq; est tumefactum: indeq; graui crucia-
tus dolore, syncope est correptus. Itaq; Pareus os patientis theriaca in vino dissoluta
ablui iussit: deinde eandem theriacam cum aqua ardenti propinauit. Tumidum bra-
chium, vt sanguis aqueus, & saniosus exiret, profundis scarificationibus aperuit: postea
aqua vitæ cum theriaca, & mithridatio permixta, vulnus abluit. Tandem patientem
in lecto calido, sudore prouocato, vigilantem collocauit; hocq; artificio ægrotus po-
stridiè omnium malignorum symptomatũ fuit expers: interim vulnere per diuturnum
tempus expurgato, & theriaca frequenter loto, patiens paulò post conualuit. De Hy-
dris vulgaribus nihil in præsenti trademus, cum rarò quemquam lædant, & si aliquam
partem saucient, nullum aliud symptoma, præter simplicem sanguinis fluxum, aut le-
uem inflammationem, patientem affligit: quemadmodum nostri ranarum venatores
multoties retulerunt, qui, ad coercendas ranas, proiecto hamo cum bolo, sæpissimè
Hydros extrahere solent: cum ambo hæc animãtia ijsdem humectis locis delectentur.
Idcirco Corinthi erat palma ærea, sub qua insculpti erant Hydri, & ranæ, anathema
ex templo Apollinis Delphici allatum.

F

Remedia à Pareo adhibita in morsu colubri.

Hydri vulgares parùm noxij.

G

EPITHETA.

QVAMVIS epitheta in capite de Serpente in genere recitata, huic
etiam animanti competere possent: nihilominus, quoniam poetę, prę-
ter illa, alijs etiam epithetis hanc serpentis speciem sunt prosecuti;
non piguit in præsentia, hæc omnia breuiter exarare. Itaq; Hydrus,
ratione coloris, ab aliquibus Græcis μέλας ὕδρος, & à Latinis niger,
deinde cæruleus, & liuens fuit nuncupatus. Alij, ratione aspectus,
Hydrum turpem, toruum, & intortum indigitarunt. Alij meditantes huius anguis cru-
delitatem, eum immanem, sontem, sæuum, & stridentem appellarunt. Alij, ratione
figuræ, longum, & pinguem, & ratione loci, Libycum, & Niligenam nominarunt. De-
mùm fuit nuncupatus Cadmeus, à Cadmo, Echionius, ab Echione vno ex socijs Ca-
dmi, & Gorgoneus à Medusa Gorgo cognominata, cuius capilli in turpes Hydros tran-
sfiguratos fuisse Poetæ fabulantur. His addamus, quod Baptista Mantuanus Hydros
vocat sepulcrales, aut quia in cæmeterijs aliquando versentur, aut quia demorsi ab ip-
sis ad sepulcrales latebras gradiantur: quamobrem ab eodem authore Hydrus aquis
inimicus, & à Lucano aquæ violator fuit dictus; propterea quòd aquæ, in quibus hæ
bestiæ frequenter versantur, ad vsum minimè idoneæ reddantur.

Epitheta ratione coloris.

H

Cadmeus.
Echionius.
Gorgoneus.

DENOMINATA.

NONNVLLOS lapides ab Hydro, vel à Natrice denominatos esse comperimus; nam Camillus Leonardus Pisaurensis, in historia lapidum, Hydrinum nuncupauit lapillum, qui in capite Hydrorum aliquando inueniri solet, cuius virtutes ad calcem huius capitis recitabimus. Rursus est alia species lapidis à Natrice nomẽ desumens, quam Germani linguam Natricum vocant. Albertus fortè huius meminit, quando scripsit se vidisse lapidem formæ pyramidalis ab Hydris, vel Chersydris exemptum nigrum, non pellucidum, & in circuitu coloris pallidi. Deinde in capite de ophite retulit ophitem Veterum ideo sic appellari, quia colore serpentes repræsentet; & illam speciem lineis cinereis, & nigricantibus Hydrorũ lapidibus omnino esse similem: quandoquidem ad Ostiũ Tangræ, vbi olim regia sedes Caroli Quarti fuit, in arce templum varijs decoratum gemmis conspicitur, cuius parietes vndiq; tali ophite refulgẽt. Quapropter cum Albertus tales lapides formæ pyramidalis esse memoret, sentire videtur esse illos, quos vulgus linguas Natricum appellat. Nos glossopetras Plinij linguæ figuram repræsentantes esse arbitramur. At illa glossopetra nigricans, quæ potius linguæ Pici assimilatur, & tamen à Germanis lingua Natricis nominatur, ex Georgio Agricola, in Saxonibus Luneburgis in terra aluminosa reperitur. Alioquin glossopetra Plinij figuram linguæ humanæ exhibet, & deficiente Luna, à Cœlo cadere creditur. Itaq; cum eadem figura pyramidalis in multis lapidibus obseruetur, non casu, sed aliqua ratione hanc lapidis configurationem factam esse existimamus. Siquidem quæ casu fiunt, non in multis, nec frequenter, sed in paucis, & raro contingere solent. Gesnerus narrat oppidum esse in Germania Aenipontem nuncupatum, in quo glossopetra sesquicubitalis ostenditur. Nos quidem multos huius generis lapides, sed non tantæ molis conspicatos fuisse fatemur. An verò alicuius animalis possint esse lapides affirmare non audemus, & potissimum cum Gesnerus scriptum reliquerit se nunquam adduci potuisse, vt crederet in Serpentibus tales lapides generari.

Lib. 3. *Lapis Hydrinus.*

Lingua Natricum.

Glossopetra Plinij.

Vbi sit glossopetra magna.

PROVERBIA.

AB aspera, & sæua Hydrorum natura Erasmus hoc prouerbium decerpsit. *Hydris imitior*, quod adagium in homines minimè mites, & immisericordes efferri potest. Recitatur aliud prouerbium ab Antonio Sabellico in quadam Epistola familiari, quod apud veteres authores, tum græcos, tum latinos minimè legitur. Adagium autem est tale ὕδρος ἐν τῷ πίθῳ. nimirum. *Hydrus in dolio.* Immò Sabellicus narrat, etiam fabulam, ex qua prouerbium originem duxit. Hæc autem sic se habet. Rusticus quidam cum vinum in dolio conditum minui animaduertisset, magna admiratione circumspicere cæpit, num ex aliqua vasis rima liquor excillaret, & cum nihil comperisset, suspicatus est, nùm, se absente, vicini ex dolio vinum haurire possent. Itaq; sequenti die ad opus suum exiturus dolium diligenter obsignauit. At reuersus, signis intactis, vinum nihilominus imminui obseruauit. Tunc fortunam agricolarum deplorauit, quæ non solum in vite, sed etiam in dolio calamitatem rusticis afferret. Tandem exhausto dolio, Hydrus vini potor in imo vasis repertus est. Tunc res in iocum vulgi abijt: cum admoneat Plinius angues quamquam exiguo indigeant potu, tamen, data occasione, vinum maximopere appetere. Adagium hoc minimè est inelegans, quod erit vsurpandum, quando causa non manifesta, aliquis occulta præmitur calamitate; aut quando author diuturni alicuius mali tandem deprehenditur.

Hydris immitior.

Hydrus in dolio.

Fabula, ex qua Adagium.

L. 10. c. 22

MO-

MORALIA.

HOMINES omni sceleris genere inquinatos, & veluti quasdam lernas, & sentinas vitiorum Hydris, siue Natricibus assimilandos esse arbitramur. Posteaquam Suetonius, in Vita Cæsarum, prodiderit, quòd Tiberius sagacissimus senex C. Caligolæ ingenium ita perspexerat, vt aliquoties prædicaret exitio suo, omniumq; Caium viuere: & se Natricem Populo Romano, & Phætontem Orbi terrarum educare. Ex hac igitur maligna huius animantis natura fortassis Perciuallus desumpsit argumentum cuiusdam phrenoschematis, in quo Natricem effigiauit cum Dicto. HINC HORREO. Cum hoc animal siue in aquis natet, siue in terris reptet, semper cæteris animantibus insidias machinetur.

Iul. Insig. phreno-schema.

Insuper illi, qui luxu perditam adolescentiam inchoarunt, & ferè cum lacte voluptatem imbiberunt Natricibus perbellè comparantur: nam veluti tales angues primùm in aquis viuentes ranis palustribus aluntur, & stagnis exsiccatis per terram reptantes, ranas etiam terrestres, ob consuetudinem, inquirunt. Pari ratione, qui à teneris vnguiculis in aquis voluptatū alti sunt, per terram postea maioris ætatis gradientes, à carnis inquinamento, petulantia, & tandem ab assuetudine voluptatum minimè recedere possunt: ideoq; domi, forisq; libidinosi, impuri, & intemperantes, etiam senescentes semper habentur. Ratio autem est hæc.

Lasciui natricibus cõparantur.

F

Inueteratus enim fatuus bene viuere nescit,
Nescit, & exanimo fœdos depellere mores.

Immò, quòd peius est, filij, & nepotes ad parentum imitationem, maximo eorum damno, inhonestam vitam ducere perdiscunt: iuxta illud.

Cum pater, & genitrix ollas, pariterq; matellas
Collidunt, pueri cacabos confringere discunt.
Fiunt æquales nati genitoribus illic,
Sunt vbi non casti signa, & monumenta pudoris.

G

Hinc patet, quòd hoc parentibus, & non filijs vitio assignabitur.

VSVS IN MEDICINA.

EX Colubro aquatili vtilitatem incredibilem aduersus venenum rubetæ nos esse percepturos affirmat Plinius. Verùm, ex eodem authore, inchoãdo à partibus superioribus huius animalis, maximus dens Hydri maris, si pro dentiscalpio, in odontalgia, adhibeatur, dolorem sedat. Immò dentes duo superiores huius anguis ad mitigandum dolorem dentium superiorum, & duo inferiores ad tollendum dolorem inferiorū, ex sententia Plinij, vtiliter alligantur. Adeps verò Hydri præsertim Niliaci diligenter colligitur, & seruatur; quandoquidem natantes per flumen Nili perunguntur, ne à Crocodilis lædi possint. Tandem Plinius, iecore Hydri, se lithiasi mederi profitetur. Syphar, siue spolium Hydri ab Encelio in vsu medico cõmendatur; propereaquod eius suffimentum ad vteri, & sedis prolapsum vtiliter adhibetur. Item in Otalgia celebratur commodum, & salutare; quemadmodum Pictorius in Lerna malorum cecinit.

Li. 33. c. 7. Dentes hydri ad quid. Adeps hydri. Iecur. Syphar.

H

Otalgiæ remedium.

Auribus exuuium confert sinuosi colubri
Ex oleo læsis, quod ponit arte sua.

Totum etiam corpus huius animalis, vel in eius defectu, vipera in olla includitur luto probè circumlita, & in igne ex sarmentis vitium excitato crematur: siquidem huiusmodi cinerem cum oleo permixtum, ad dissoluendas strumas, Syluius magnificat. Postremo loco examinãdæ sunt hydrini lapidis virtutes, quæ à varijs authoribus tantoperè celebrantur. Primitus igitur in desiccandis humiditatibus superfluis, quæ humanum corpus identidem affligere solent, non infrugiferum est medicamentum. Sed antequam in his casibus adhibeatur, Gesnerus huius lapidis bonitatem vase aqua pleno prius experiri

Strumarū auxilium. Examen probitatis lapidis hydrini.

A periri necessarium esse arbitratur. Conchæ igitur æneæ aqua plenæ, & signatæ lapidem circumligat, deinde si lapis est genuinus, quotidie cotylas duas, nimirũ vncias decem, & octo, aquam decrescere obseruat. Quocirca in Hydrope tanquam summum præsidium commendatur. Gesnerus enim cuidam mulieri hydropicæ hunc lapidem circumligauit, eiusq; ventrem in dies quatuor digitos decrescere animaduertit, donec abdomen ad pristinum, & naturalem situm redierit; nam tunc lapidem abstulit, ne fortè natiuam etiam humiditatem desiccasset. Camillus Leonardus Pisaurensis & ipse hunc lapidem ad Hydropicorum aquam inter cutem absumendam probat, dum Hydropicus hoc lapide circumligatus, trium horarum spatio ad Solis radios manserit: nam fœtidissima aqua per sudorem elicitur; sed cautè in vsu huius præsidij incedendum esse monet, quia non solùm extraneam, sed connatam etiam humiditatem consumit. At Kiranides hunc lapillum nõ modò in superfluo Hydropicorum humore exsiccando, sed in fluxu quoq; lacrymarum, & in aliarum partium ædemate dissipando summoperè extollit. Prædictis addit Camillus Pisaurensis, quòd hic lapis venenatos etiam vermes fugat, & B eorum morsibus medetur, item sumptus lapidem vesicæ perfringere perhibetur.

Remediũ hydropis.

L. 3. de lapid.

DE NATRICE TORQVATA. Cap. XVIII.

ÆQVIVOCA. SYNONYMA. ETYMVM.

NON est in dubium reuocandũ, quòd Natrix torquata hunc locum post Hydros occupare debet, posteaquàm illorum naturam participans aliquando aquas subit: ideoq; Natrix meritò fuit appellata. Idq; ma-C gis confirmare debemus, non solùm quia sit species Hydri, sed etiam quoniam nonnulli hunc anguem verum Theophrasti Hydrum esse autumant. Torquata verò cognomento dicitur, ob nonnullos circulos, vel semicirculos, quibus pars superior animalis, instar torquis, circumdatur; vnde Palumbus etiam Torquatus dicitur, cuius collum circulo quodam veluti torque cingitur. Verùm de hoc cognomento inferius, in rubrica descriptionis agetur. Scholiastes igitur Nicandri hac eadem ratione motus has Natrices πολυςεφέας, nempe multis coronis insignes nominauit. Præterea has etiam vocat μυάγρυς, καὶ μυόθηρας: idest murium venatores: cùm tamen myagros, vel myagron, apud Dioscoridem, sit etiam herba in campis nascens, de qua suo loco agetur. Addit etiam Scholiastes hos angues alio nomine vocari ῥοφίας, sed satius est legere ὀροφίας, nimirum domesticos: cum ὀροφὴ tectum exponatur. Namq; apud Pollucem ὀροφίας ὄφις legitur. Item apud Hesychium ὀροφίας ὄφις τῶν κατ' οἰκίαν, quoniam circa domorum tecta versetur. Propterea apud Aristophanem in Lysistrata ὄφις οἰκυρός, nempe domus custos nominatur. Ideoq; verisimile est ab hoc Serpentis genere mures captari; cum circa domos versanti alius cibus D facile non suppetat. Idcirco, quando in historia mustelæ, illius antipathiam cum quibusdam Serpentibus manifestauimus, hos proculdubio intelleximus: cum hi veluti, & mustelæ muribus alantur. Quare Virgilius, quando in Georgicis, Colubrum tectis assuetum memorauit, Myagrum, & Orophiam fortè intellexit; cum hoc Serpentis genus, mures coercendi gratia, circa domos diuagetur. Hinc aliqui colligũt Natricem torquatam esse myagrum Veterum, Hydrum Theophrasti, Ophim quibusdam Græcis, Nerophim hodiè vulgò in Græcia, cuius mas Scorzone, & fæmina Scorzonera ab Hispanis vocitatur, vt aliqui autumant. Alioquin ille Serpens Hispanus, cui herba Scorzonera aduersari fertur, ab hoc Serpente, iuxta descriptionem alibi allatam, discrepare videtur. Deniq; hunc Matthiolus Serpentem nigrum appellat, eumdemq; ad remedia morbi gallici requirit, sicut apud ipsum lector videre potest. In Italia aliqui Carbonarium, alij Magnanazzo vocant. Germani, ex Gesnero Natern, alij Bick natern, idest Natrices venenatas, inferiores Germani, & præsertim Belgæ Schnacken dicunt.

Ordinis ratio.

Natrix cur torquata dicatur.

Lib. 4 de mat. med. c. 122.

Serpentes mustelis inuisi qui.

Myagrus Veterum qualis Serpens.

Serpens niger Matthioli.

DIF-

DIFFERENTIÆ ET DESCRIPTIO.

AETIVS Myagrum Veterum describere videtur, dum inquit, hunc anguem ex crasso in tenuem caudam abire, lato capite esse præditum, & mures comedere, neq; morsu necare, sed inflammationem tantùm inducere. Huius Natricis iconem ad viuum expressam seruamus in Musæo Illustrissimi Senatus Bononiensis, vbi conspicitur tenuis circa collum, & caput, crassior penes ventrem, qui postea in caudam admodum exilem finit. Color tergi nigricat, circa aluum, color inter luteum, & viridem est

Descriptio Natricis torquatæ.

medius lineis nigris virgatus, huius autem nota insignis est in collo, nam maculæ candicantes è pallido, instar torquis, circulum tamen non absoluentis apparent. Inter vtrasq; maculas in summo ceruicis angustum est interstitium duarum forma squamularum, vbi maculæ vtrinq; quasi triangulari figura in acutum desinunt. Deinde maculæ nigræ splendidæ vtrinq; etiam post torquem singulæ conspiciuntur. F

Olim Gesnerus serpentem huius generis conspicatus longum tres dodrantes, cum quatuor digitis obseruauit, dorso coloris fusci, capite simo, & depresso. Alibi Gesnerus anguem myagrum, vel Carbonarium nuncupatum describens, ei caput latum, compressum, & resimum assignabat, cum colore in sincipite cinereo obscuriore, quàm alibi, dorso toto cinereo obscuro, maculis vtrinq; ad latera nigris oblongis, & paribus interuallis. At circa collum maximas latissimas, & splendentes maculas nigras gestare retulit. In lateribus capitis post oculos, ceù calli quidam eminent, vt de Aspidibus Nicander tradidit. Post medium corporis ante principium caudæ, squamæ magis distant; itaut inter illas cutis nigricans appareat, cum alibi admodum sint confertæ. Lingua

Opinio Nicandri.

nigra est, & bifida, collo angustiori, & ventre crassiori. Squamæ tamen in ima parte, & latiores, & paululum sunt candicantes. Venter squamas habet transuersas; itaut semicirculis squamosis compactus esse videatur. In supremo capite paruæ, & multæ squamæ albæ, deinde in collo albi semicirculi cum paucis maculis nigris conspiciuntur. At dorsum versus, nigredine paulatim se dilatante, plus nigri, & minus albi apparet. Est autem G hæc nigredo, præfertim quæ longius à capite discessit, obscurior, nec ita splendet, vt de alijs maculis dictum est. Cauda, quæ paulatim attenuatur, digitos octo circiter, lõga est, cuius initium maxime est conspicuum: siquidem inchoat, vbi semicirculi desinunt. Deinceps autem pars inferior binis ad exitum vsq; squamis constat, cum pars superior pluribus, & minoribus integretur. Tandem dentes parui, serrati, & duplici ordine, ex Gesnero describuntur. quare hęc descriptio Natricem torquatam aprimè repræsentare videtur. Prætèrea nonnulli obseruantes caudam huius animantis ex crassiore in valdè tenuem degenerare, in hanc venerunt sententiam anguem hunc Spathiurum nominari posse, cum cauda instar spathæ mucronata esse videatur.

Prædicta descriptio quadrat Natrici torquatæ. Spathiurus serpens.

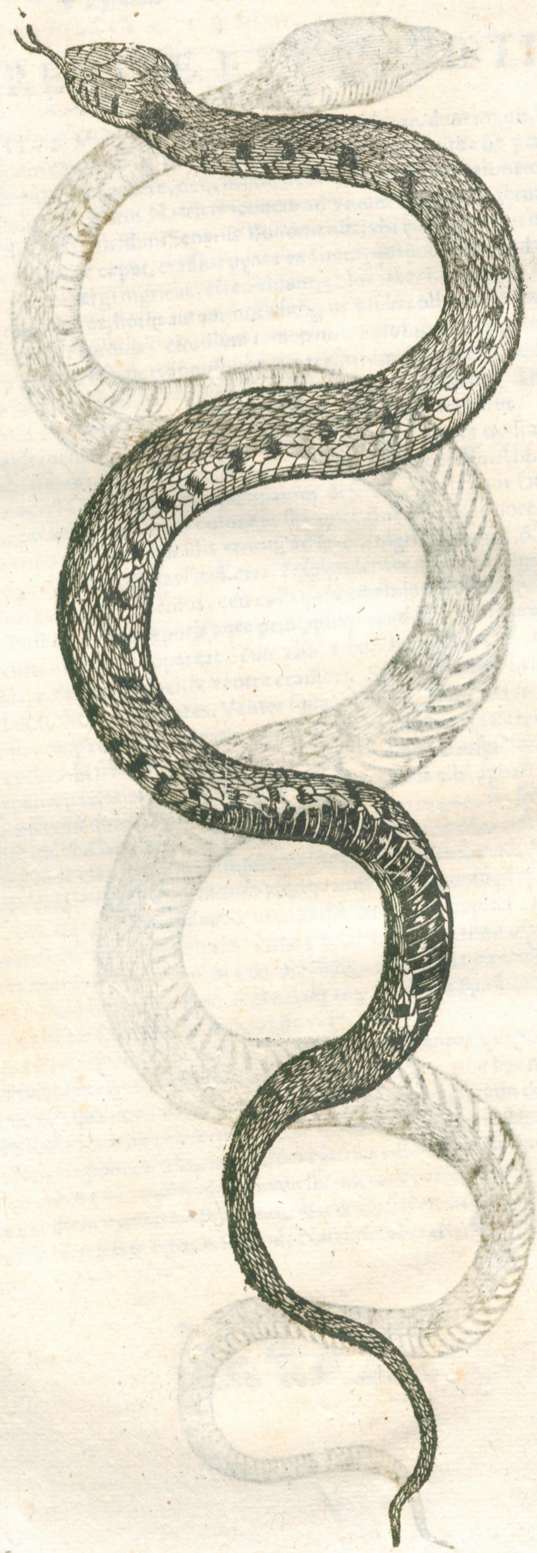
Similem Natrici torquatæ alium esse anguem multi attestantur, qui vocem edit satis sonoram, & æmulantem voces quarumdam rubetarum, cum tamen hęc magis grata, & suauior esse feratur: qua de causa hunc anguem Natricem rubetariam cognominarũt. Et quoniam Polonis Padaliza est serpens valdè maculosus, & venustate admirandus, qui sibilo à rusticis cognosci perhibetur: ideò à Natrice rubetaria cũ minimè discrepare H tradiderunt: quamuis postea ictus remedium esse referant, vt pes patientis in scrobe terræ humidæ per diem naturalem sepelliatur. Vtcumq; sit hoc in loco tres icones exhibemus prima erit Natricis torquatæ, secunda Natricis rubetarię, & tertia Natricis rubetariæ sceleton.

Natrix rubetariæ qualis. Remedium ictus huius anguis.

Natrix tor-
quata.

290 Natrix Rubetaria.

Natricis Rubetariæ sceleton.

1 Maxillæ inferioris partes separatæ.
2 Vertebra prona.
3 Vertebra supina.

LOCVS, ET NATVRA.

DEGVNT huiusmodi Serpentes in pratis vliginosis, aliquãdo in aquis, & interdum, caloris gratia, circa sterquilinia stabulantur, vbi non rarò parere solent. Huius generis Natricem, ad finem mensis Maij, Gesnerus habuisse fertur, quæ oua quatuordecim peperit: nam constitutio anni erat pluuiosa; ideoq; tales angues admodum frequentes esse dicebantur. Verùm cum à natura sibimet hanc proprietatem comparauerint, vt mures venentur; Gesnerus obseruauit circa Lucarnum, atq; Verbanum lacum tales angues non interimi, quoniam in Vinetis muribus sint infesti: immò, & muscis insidiari asserunt; quare hic Serpens non myagros solùm à muribus, sed etiam à muscis μυίαγρος cognominari poterit.

Proprietas mira huius serpentis.

Cur dicatur Myiagros.

Inferiores Germani, & præsertim Flandri tradunt vaccarum vbera ab his Serpentibus interdum sugi, & postridie sequi sanguinem, quam proprietatem Prisci Boæ attribuerunt. Addunt etiam per ora dormientium libenter irrepere, hominesq; in quorum os intrarunt, sua uiter canere; deinde liberari, quando patientes supra vaporem feruidi lactis diu manserint: siquidem odore lactis illis gratissimo allecti corpora relinquentes egrediuntur, vt lacte in vase posito frui valeant. Quoad lęsionem referunt hæc animalia rarò morsu, sed potius adstrictione partiũ nocere, quoniam partem aliquam spiris adstringunt, & reliqua parte caudæ dependentis hominem verberant, qui veluti baculo percussus non leuem contusionem reportare solet.

Homines habentes in ventre anguẽ quomodo liberentur.

MORALIA.

DVÆ huius animantis proprietates discurrendi campum moralibus præbuerunt. Primitus hoc animal leuissima de causa iram concipiens in hominem intuentem insilire solet, & spiris conuolutum caudа verberare; propterea mulieri iram facile concipienti assimilatur, quæ bilioso agitata motu in quemcumq; obuium etiam insontem iracũdos motus exercet: cum furor fœmineus, & Tygridis, & Leænæ catulos inquirentis sæuitiam superet. Exemplo nobis fuerunt Medea, & Progne, quæ nec etiam proprijs natis pepercerunt. De hoc enim canit quidã poeta hũc in modum.

Mulier irata assimilatur huic Serpenti.

Fœmina dum insanit malefido agitata furore,
Sæuitiam superat dira Leæna tuam.
Sæuior Hyrcana est hæc fœmina Tygride raptos
Dum catulos sequitur; fœmina sæua magis.
Exemplum præbet nobis irata Medea
Natos truncauit quæ furibunda suos,
Exemplumq́, dabit nobis simul impia Progne,
Quæ teneri nati membra necata coquit.
Quod nisi perdoctus Iuuenalis cuncta referret
Crimina, quæ mulier fingere sæpè solet.
Vellem quandoquidem ritus memorare vetustos
Fœminei generis, & recitare dolos.
Cor mulieris enim cunctis spinosius herbis,
Felle tumet semper pectora bile dolent.

Quamobrem satius erit, omni conatu animi, hunc biliosum furorem, more prudentis viri, euitare: cum non solum saluti corporis, sed etiam animæ sit detrimento. Vir igitur sapiens tranquilla mente cuncta aduersa patitur: quare non immerito Leo Decimus nullam virtutem patientia esse commodiorem iudicauit: vnde nullum opus, neq; publicum, neq; priuatum curabat, cui Insigne iugi non apponeret, cum hac inscriptione, SVAVE. Vicissim fatuus nullo prorsus moderamine coerceri potest, quin stultitiã suam vbicumque semper effundat, quod manifestatur his versibus.

Remedium aduersus iracundiã.

Nempe

A *Nempe furor ratione caret, præcordia frangit,*
Debilitat sensus ira seuera nimis.
Nos contra motus certa innitamur habena,
Et frænum, atq; suum sentiat ira modum.
Non sapientis erit tristari, aut corde dolere:
Passio prudentis pectora nulla premit.
Est sapiens semper tranquillus mente quieta.
Ira trahit fatuos, insipidosq; viros.
Tempore cuncta quidem sapiens moderatur in omni,
Addit, & in cunctis rebus vbiq; modum.
Sed fatuus nullo penitus moderamine ductus.
Stultitiam effundit semper vbiq; suam.

Præterea Natrix torquata hanc alteram sibi vendicauit proprietatem, vt elato capite incedens, torquium ornamenta, quibus est insignita, quasi cunctis ostentans sibi complacere videatur. Quamobrem hanc bestiã mulieres formæ dotibus insignitæ, & etiam iuuenes nostræ ætatis eleganti forma conspicabiles æmulantur, dum assiduè in speculo facies suas spectant, & nouos vestiũ ritus in dies sibi comparantes, tanquam tot pauones semetipsos circumspectant. Debent autem in mentem reuocare Pigmaleonem, qui suo labore lapideo nimium delectatus, in saxum tandem fuit transfiguratus, & Narcissum, qui propriam in vndis amplexatus iconem submersus est. De his ergo sic canitur.

Quidam homines Natrici torquatæ assimilantur.

B

Consulit hic speculum semperq;, & fungitur omni
Tempore, seu somno iaceat, lectoq; supinus,
Siue sit erectus vitro suspensus inhæret.
Offitium muliebre quidem est, hos fœmina quærit
Ornatus, speculum, & pendet de fronte, puella
Retiolum, & mundum, contexta monilia, vestem
Ordinat; idq; mares hodie comitantur, aguntq;,
Vt sibimet placeant se se mulieribus æquant.
Nostri etenim iuuenes habitus gestant muliebres,
Illaq; virgo viri, nulla est discretio rerum.
C *Pigmalio effigiem fertur de marmore quondam*
Fecisse, & proprium sibi tam coluisse laborem,
Perditus vt fuerit vecors in marmora versus.
Fonte super vitreo perijt Narcissus amore,
Dum sua forma placet fatuo, quam vidit in vndis,
Stultorum numerus sic creuit, & impia turba.

Idcirco iuuenis, qui lecta venustate est conspicuus, probis etiam, & honestis moribus insignitus esse debet; cum scriptum reliquerit Galenus, quòd animi mores corporis temperaturam sequantur: quandoquidem in homine turpi, animus etiam deformis, & vitijs inquinatus regnare solet: nam elegantia animi cum pulchritudine corporis plerumq; copulatur. Alioquin de muliere formosa, & stolida scriptum est in sacris paginis, *Circulus aureus in naribus eius.* Vnde Diogenes, cum spetiosum quemdam iuuenem stultè loquentem audiuisset, hæc verba protulit. Hic è vagina aurea educit gladium plumbeum. Hoc quoq; spectat illa Vulpes Aesopica, quæ in officina statuarij conspicata pulcherrimum caput terreum, dixisse fertur. Pulchrum quidem est caput, sed caret cerebro. Quapropter ad rem apud Græcos hoc adagium solet circumferri δύσμορφος μᾶλλον, ἢ καλὸς κακός. Nimirum deformis potius, quàm pulcher improbus. Solebat etiam Socrates Philosophus (referente Apuleio) speculo delectari, non tamen ritu fœminarum, & persuadere discipulis, vt frequenter in speculo se obseruarent, quia hoc non ad decorationem, sed ad doctrinam moralem attinere prædicabat: vt qui se formosos spectarent, animi virtutibus, hanc corporis venustatem associarent, atq; augerent. Sin verò se turpes esse conspicerent, vt virtutis ope, deformitatem corporis tegere conarentur: quare si ratione corporeæ turpitudinis à ciuilibus consuetudinibus arcentur, saltem ratione venustatis animi, ob virtutes acquisitas, ad easdem ciuiles consuetudines admittantur.

D

Elegantia animi cum pulchritudine corporis copulãda.

Diogenis sententia in Iuuenẽ pulchrum, & stolidũ.

Diogenes speculo delectabatur

Deniq; hanc vanam Natricis torquatæ ostentationem profectò imitantur fastosi E
homines, & qui vel ob genitorum nobilitatem, vel rerum egregiè gestarum copia, aut
doctrina gloriantes, se iactare non desinunt. Namq; veluti hæc bestia varijs torquibus
colorata, tandem inter abiectos, & abominandos animantes cōnumeratur: ita fastosi,
& rerum mundanarum prosperitate, vel abundantia tumidi, tandem, vel de tenui
creuerunt origine, vel quid, nonnisi indecorum patrarunt, aut scientiam primoribus
tantummodo labijs attigerunt. Itaq; sapienter canebat ille, qui hos taxabat hunc in
modum.

Fastosi homines assimilantur Natrici torquatæ.

Alter enim miles gestat calcaria ahena,
Alter, & in manibus Romula iura regit:
Miles ab antiqua se nobilitate superbum
Iactat, & à Tullo tempora rege notat,
Aut genus à claris patribus, quos Romulus olim
Legerat, atq; alios enumerare solet.
Fortè tamen patres habuit, qui fœnore iniquo,
Fraudibus aut alijs stemmata parta gerunt.
Plures se faciunt ex nobilitate superbos,
Quam virtute sua non meruere tamen.
Doctoris quidam titulum, nomenq; tenere
Gliscunt, se iactant, & didicere nihil.
De rebus fatuis vanissima verba loquuntur,
Esseq; prudentes, docti loquiq; volunt.
Nil sapiunt penitus, tantùm de cortice libri
Sumpserunt tituli nomina vana sui.

Postremò Natrix rubetaria iucundam, & suauem emittens vocem, sub qua postea ve-
nenum latibulatur, ad meretricem iure optimo comparari potest, quæ blandis vocibus
allectos iuuenes in exitium trahere solet: quemadmodum alias recitatum fuit de Sireni-
bus, quæ cantu suo allectos in naufragia deducebant: has quoq; Seruius secundum rei
veritatem meretrices fuisse testatur, quæ, quoniam transeuntes ad extremam redige-
bant inopiam, ijs inferre naufragia à Poetis fingebantur. Idcirco D. Chrysostomus G
ad rem scribebat. Sicuti sordes, & limus aures corporis obstruere solent: sic meretricis
cantus aures mentis stipant, atq; immundas reddunt: quasi enim stercus huiusmodi col-
loquia auribus vestris immittant, & quod barbarus ille minabatur dicens, comedetis
stercus vestrum, id nunc multi non verbo, sed re, in vobis faciunt, immò verò multò
peius, atq; fœdius. Hactenus Chrysostomus. Quare sapientis viri intererit ad mini-
mum prædicti cantus tinnitum, aures obturare, & ad imitationem Alphonsi regis Ara-
gonum, ad altiorem contemplationem animum dirigere. Hic enim Rex, ex Syluio,
dum suauiter obstrepebant (vt fieri solet in Aulis Principum) tibicines, & varijs clango-
ribus aures Regis obtundebant, arrepto, quod fortè ad manus erat, Ciceronis volumi-
ne, hæc verba protulisse fertur. Cessate Musici, adest enim, qui mecū dulciora misceat
Princeps romani eloquij Tullius. Nos autem, huius loco, ad euitandam vaniloquen-
tiam, sacris Biblijs apprehensis, multò suauiora, & diuiniora meditabimur.

Meretrix comparatur Natrici torquatæ.

Homil. 38. in Matth.

De Dict. & fact. Reg. Arag.

DE BOA. Cap. XIX. H

ÆQVIVOCA.

IN Hydrorum, seu Natricum numero Boam recensendam esse arbitra-
mur, cum horum animantium moribus, & natura potiatur, veluti in
antecedentibus capitibus fuit relatum. Verùm, quoniam hoc nomen,
Boa, extra ambiguitatem non est repositum: propterea prima fronte
æquiuocationem ponderabimus: Plinius igitur Boam quamdam af-
fectionem humani corporis esse constituit, in qua corpus papulis qui-
busdam rubicundis turgescit, quæ postea sambuci ramo leuiter contactæ delētur. Alij
Boam

Boa morbi genus.

A Boam eum esse affectum tradiderunt, quando cutis rubeis pustulis exasperatur, quas Græci hydracia vocant ab Hydro angue, cuius ictibus talia tubercula excitantur. Quapropter Isidorus tumorem ex morsu Hydri ortum, ideo Boam appellari decreuit, quoniam fimo Bouis imposito sanetur. Quicquid alij referant, quòd Boa sit quidam morbus, cuius causæ hactenus medicis sunt incognitæ: qua de causa Vulgò *Rubello* nuncupatur.

L. 12. Orig.

Cæterùm Festus Boam esse tumorem crurum ex labore longi itineris genitum existimauit. Quamuis Perottus oppositæ fuerit sententiæ; ideoq; scripsit Boam, siue Bouam morbum esse, quando corpus papularum multitudine efflorescit, ad similitudinem earum, quæ ex morsibus Boæ serpentis resultant, idq; Festo Pompeio incognitum fuisse affirmat; quãdoquidem si hoc nouisset, proculdubio Boam esse tumorem crurum, ex labore viæ productum non retulisset. Nihilominus Salmasius in Solinum sententiæ Festi videtur adstipulari, dum originem græcam huius vocabuli assignat. Inquit enim, quòd βύη passio ex labore exponitur, quæ vox Aeolicè Βύη, Latinè Boa vocatur. His addamus B vnum obseruatione dignum, nimirum, quòd hodie crura diu morantium apud ignem rubicundis quibusdã notis colorantur, quas maculas Vulgus Vaccas, quasi Boas appellat. Deniq; Βόα, nempe Boa fuit nomen meretricis, quemadmodum apud Athenæum legitur.

Huius affectionis etymum.

Boa tumor crurum.

Boa fuit nomen meretricis. Lib. 13.

SYNONYMA, ET ETYMVM.

BOA, vel Boua apud Perottum legitur, estq; Serpens, vt multi putãt, nomenclaturam sibi vindicans ab effectu, cum sit tam immensæ molis, vt bouem integrum deglutire possit. Nihilominus, ex rei veritate, hoc animal armentorum greges sequitur, & rigua vaccarum vbera sugit: quapropter à populatione Boum, ad mentem Isidori, Boæ nomenclaturam sibi vindicauit. Hinc etiam Georgius Agricola etymum deduxit, quia hoc Serpentis genus lacte bubulo primum ali existimauit. Ideo Georgius Pi- C ctorius in Lerna malorum hùc respiciens canebat.

Boa quidem Serpens, quam Tellus Itala nutrit
Hunc bubulum plures lac enutrite docent.

Hanc autem falsam esse etymologiam tradit Salmasius in Solinũ: cum scribat ali lacte, non esse proprium solius Boæ, sed omnium Serpentum, vt nostri rustici testificari possunt: cum omnes angues lac summopere appetant. Deducit autem etymum ex græca voce δύης, quæ idem significat, quod δύτης: at Aeoles Bæotij dicebant βύης, inde Boa. Δύτης verò redditur vrinator, quemadmodum & δυτικὸς, qui solet aquas subire, vt δυτικὰ ζῶα apud Aristotelem, nempe animantia, quæ in aquis se submergunt. Hinc clarè colligimus Boam speciem Hydri esse constituendam. Germanicè Vuke dicitur, veluti Georgius Agricola in libro de Animalibus subterraneis tradidit.

Omnes serpentes lacte summopere delectantur.

Etymologia græca.

NATVRA.

D SI naturam huius Serpentis inquiramus, ex multorum Authorum sententijs comperiemus ipsam in immensum excrescere: itaut non solum longitudo, verum quoq; latitudo sit admiranda. Namq; D. Claudio Principe, ex sententia Solini, occisa fuit Boa in Vaticano, quæ integrum infantem in aluo gestabat. Quamobrem non immeritò turpi aluo prædita esse ferebatur à Baptista Mantuano hoc versu.

Picta cutem scytale, turpi Boa flexilis aluo.

Quamuis multi tradant hanc bestiam in Italia, ob frigidiorem aeris temperiem, in tantam magnitudinem minimè excrescere. In Calabria tamen hoc animal grandius obseruatur, quam alibi, cum illa regio sit calidior. Cæterùm in regionibus Indicis immensa propemodum huius animantis auctio obseruari perhibetur.

Boa est magnus Serpens.

Quoad qualitatem veneficam, Albertus prodidit ictum Boæ malignum, & venenatum

tum esse, sed sibi constare non videtur, quoniam paulò ante scripserat Boam esse de ge- E
nere Draconum tertij ordinis: cum tamen venenum tertij ordinis non curandum, &
nihili faciendũ esse statuerit. Communis tamen opinio Authorum est Boam morsu in-
flammationem tantummodo generare.

Qualitas veneni.

DE HYDRO MARINO.
Cap. XX.

SYNONYMA. ETYMVM.

POSTEAQVAM Plinius, Aelianus, & Solinus Serpentes tam in
aquis dulcibus, quàm salsis degentes, Hydros nuncuparunt, & hacte- F
nus de Hydro aquarum dulcium actum sit, rationi consonum esse in-
dicauimus, de Serpentibus etiam marinis sermonem habere. Et licet
in historia piscium, horum mores fuerint examinati: nihilominus ad
anguium historiæ perfectionem, horum etiam natura præsenti in
loco ponderanda est. Itaq; Hydrus marinus Aristoteli ὄφις θαλάσσιος, nempè Serpens
marinus nuncupatur. Plinio, vt in progressu historiæ patebit, Draco etiam nomina-
tur. At Bellonius, & Saluianus hunc Plinio Ophidion quoq; dici opinantur. Verum
Rondeletius, & rectè, vt nostra fert opinio, hos diuersos esse animantes ostendit. Ete-
nim Ophidion, licèt Congro (cui colore, & corpore Serpentem marinum assimilat Ari-
stoteles) similem esse referat: tamen Ophidion ipsi exiguus est piscis: cum tamen Ser-
pens marinus permagnus, & non paruus dicendus sit. Rursum Saluianus tradit Serpen-
tem marinum Aeliano planè fuisse incognitum, quoniam μύρον etiam, vt credit, an-
guem marinum appellari scribat. Cæterùm non animaduertit μύρον, ob anguinam
figuram, ità nominari, quod hodierni etiam piscatores, ex Rondeletio præstant. G

Ordinis ratio.

Lib. 2. hist. Anim. cap. 15.

Draco marinus Plin.

Ophidion.

DIFFERENTIÆ. ET DESCRIPTIO.

IN Africa, referente Aristotele, magnitudo marinorum anguium ad-
miranda est: nonnulli enim (inquit) vbi triremi applicuissent, ossa mul-
torum boum vidisse narrant, quos absumptos fuisse ab anguibus non
dubitarent; cum triremes in altum productas quamprimum angues
insectarentur, & nonnulli aggressi triremem euerterent. Immò Olaus
Magnus tradit circa Noruegiam interdum apparere Serpentem ad
centum, vel ducentum pedes longum, tranquillo etiam Mari Nautis infestum: itaut
hominem interdum à naui abripiat. Nauim ab eo inuolui asserunt tantam, quantæ fe-
rè in nostris fluuijs maiores fieri solent, quæ mercium vecturæ destinãtur, & inuolutam
subuerti: deinde spiras supra mare tantas aliquando erigere, vt nauis per vnam transi-
re posset. Idem Olaus Magnus alterius marini Serpentis iconem exhibet, quem flauo H
insignitum colore in Balthico, vel Suecico Oceano versari prodidit, triginta, aut qua-
draginta pedes longum; qui, nisi irritatus, neminem lædit. Hic quoad corporis figu-
ram similis est ei, quem nomine veri, & genuini Serpentis marini expressimus.

Hydri marini magna molis.

Serpens Balthici Oceani.

Plinius quoq; testificatur apud insulas quasdam ante Persidem, Hydros marinos
vicenum cubitorum teruisse classem. Et Solinus inter Promontorium Carmaniæ,
& Arabiam, quinquaginta millia passuum interiacere, deinde tres insulas esse ait, cir-
ca quas Hydri marini vicenum cubitorum longitudine egrediuntur. Sinthum fluuium
maximum esse eorum, qui circa mare rubrum sunt, & plurimùm aquæ in mare duce-
re, itaut procul ab eo in pelagus aqua candicans profluat, Arrianus in nauigatione ma-
ris rubri fatetur: cæterùm nauigantibus è pelago versùs hanc, regionem, in qua se Sin-
thus amnis exonerat coniecturam de loco facere ex Serpentibus qui ex alto eis occur-
runt.

Lib. 6. c. 23.

Hydri Marini vbi maximi.

A runt. Et paulò post addit; sinus, qui Baraces appellatus, valdè periculosus, & nauigantibus vitandus est &c. Ad cum autem à pelago tendentibus, loci inditium faciunt Serpentes, qui prægrandes, & nigri sese offerunt. Nam in sequentibus locis, & circa Barygazam minores, & colore luteo ad aureum inclinante obuij sunt. Denuò Barare sinus est ad fluuium ibi se exonerantem, &c. Hæc etiam regio è pelago adnauigantibus prænoscitur ex Serpentibus, qui illic obuij sunt, capite, quale Draconum est, oculisq; sanguineis. Meminit item Virgilius maximi Serpentis marini, quando de Laocoonte Neptuni Sacerdote cecinit hunc in modum.

Serpentes grãdes, & nigri.

Laocoon ductus Neptuni sorte Sacerdos
Solemnes taurum ingentem mactabat ad aras.
Ecce autem gemini à Tenedo tranquilla per alta
(Horresco referens) immensis orbibus angues
Incumbunt pelago pariterq; ad littora tendunt.
Pectora quorum inter fluctus arrecta, iubæq;
Sanguineæ exuperant vndas: pars cætera pontum
B *Pone legit, sinuatq; immensa volumine terga,*
Fit sonitus spumante salo; iamq; arua tenebant,
Ardentesq; oculos suffecti sanguine, & igni,
Sibila lambebant linguis vibrantibus ora.

L. 2. Aeneid.

Verùm, quoad Serpentem marinum propriè dictum, is ab Aristotele duobus in locis eleganter describitur. Illum enim Serpentibus terrestribus assimilat, nisi caput haberet Congro simile: item colore, & corpore Congri, sed ore terrestribus anguibus acutiore. Gillius verò vir alioquin prudens marinum Serpentem eum esse credidit, qui, aliorum virorum doctorum iuditio, eiusdem Aristotelis Acus esse perhibetur, cuius caput in fistulam longam, acum imitantem desinit; ideoq; nostris piscatoribus tales pisces *Agusella* ab acu nominantur, & à Gallis Trombete, quia rostrum tubam imitetur. Præterquamquod Acus à capite ad podicem, corpore est hexagono, à podice ad caudam quadrato; quæ forma neq; anguibus terrestribus, neq; marinis, neq; ipsis Congris competit. Deceptus autem est Gillius, quia Aristoteles anguibus marinis os acutius, quàm terrestribus, assignauit.

Li. 2. hist. Anim. cap. 14. & l. 6. c. 37.

Acus Aristotelis est piscis.

C Genuinum autem marinum Hydrum Bellonius, & Saluianus exhibuerunt, nimirum eumdem, quem nos multis spiris implicatum repræsentamus, non quia per mare ita inuolutus incedat, sed tantùm ad exprimendam longitudinem, ita pingitur. Addit præterea Aristoteles, in descriptione, colorem anguis marini Congro esse ἀμαυρότερον, idest, Gaza interprete, obscuriorem. Bellonius hunc colorem obscuriorem, nigriorem exponit, quã sententiam affirmare non audet Saluianus immemor eorũ, quæ ab Aristotele recitata fuerunt, quando scripsit, complura horum anguium esse genera colore numerosæ varietatis.

Hydrus marinus, genuinus quales.

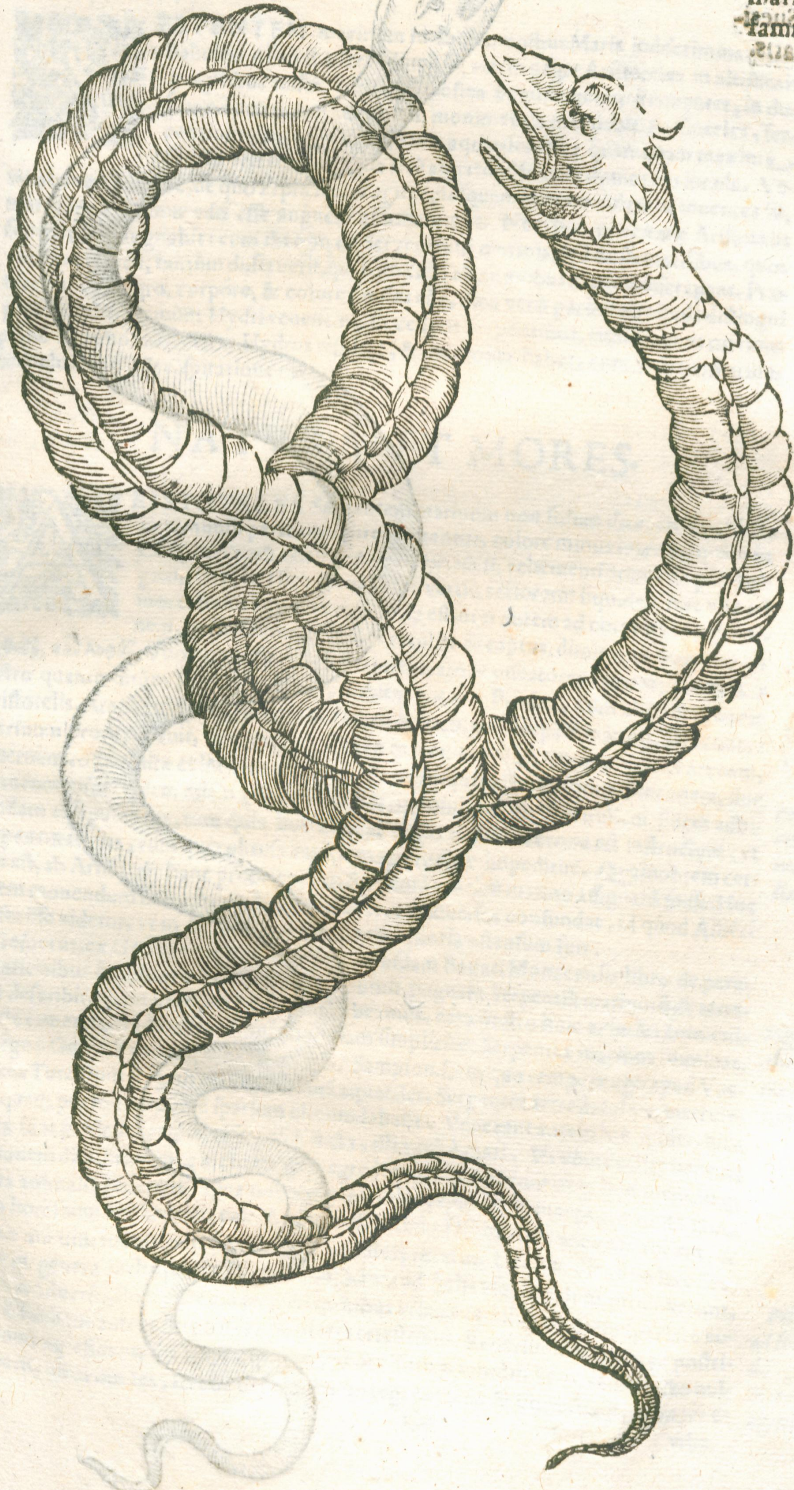
Interim ipse Saluianus suum Serpentem marinum dorso subrubro, lateribus subflauis, & imo ventre subalbido esse pronunciat. Rondeletius hoc animal sic describit. Est terreno, vel fluuiatili similimus, & ad trium, vel quatuor cubitorum longitudinem Serpens marinus accedit. Corpore est rotundiore, quàm anguilla, capite Congro simili. Maxilla superior inferiori est longior. Dentes in maxillis, & in palato, ritu murænæ, sed rariores habet. Pinnulas duas ad branchias, veluti anguilla. Colore est fuluo, D præter ventrem, & rostrum, quæ partes sunt cinerei coloris. Oculi flauescunt. Internis partibus à muræna non discrepat. Huius Serpentis cadauer exsiccatum, quod adhuc in Musæo Illustriss. Senatus Bononiensis seruatur, fuluum etiam colorem retinet.

Descriptio ex Rondeletio.

Serpens marinus.

Serpens marinus mari Noruegico familiaris.

300

Serpens marinus flaui coloris mari Suetico familiaris.

LOCVS.

SERPENTEM marinum in locis omnibus Maris indiscriminatim stabulari non est asserendum: siquidem negat Aristoteles in altissimis gurgitibus nasci. Nunquid postea flumina quoq; frequentet, in dubium verti potest: quoniam monimentis mandauit Aristoteles, serpentium alios terrestres, alios aquatiles esse; quamquam maxima pars sit terrestris, exigua ferè aquatilis, scilicet fluuiorum incola. Verumtamen cum hic, de quo in præsentia agitur, nusquam in aquis dulcibus inuentus sit, marinum tantummodo esse anguem affirmabimus. Neq; hoc præcitatæ Aristotelis sententiæ repugnabit: cum ibi non de Serpentibus marinis, sed de fluuiatilibus, quos vocant Hydros, tantùm disseruerit, qui toto cælo ab anguibus marinis discrepant. Præterea hos Congro, corpore, & colore similes esse, illos verò parùm ab aspide distingui B posse retulit. Demùm Hydri veneno nullis cedunt Serpentibus, cum Serpens marinus planè sit innoxius. Item Hydrus respirat, & pulmones habet, cum Serpens marinus branchiatus sit, & respiratione careat.

Lib. 2. hist. An. c. 14.

Differẽtia inter hydrũ marinum, & fluuiatilem.

NATVRA, ET MORES.

ARISTOTELES Serpentem marinum non solum ἀμαυρότερον, idest, vt nonnulli peritiores interpretantur, colore minus intenso, quàm sit Congrus; vertit etiam σφοδρότερον, idest, vehementiorem esse promulgauit; siue, vt Theodorus Gaza vertit, acriorem: siquidem hæc vox ad mores huius animalis referenda est, non autem ad corporis longitudinem, vt Bellonius sapienter retulit. Si captus, dimittatur foris (ἐὰν δὲ φοβηθῇ, καὶ λυφθῇ, Vuottonus sic reddit, si timeat, atque piscatores euertat) arenam C rostro quamprimùm adacto terebrat, subitq; totus. Plinius, cum alibi draconem Aristotelis, Araneum appellauerit; hoc tamen in loco, pro Serpẽte marino, Draconem marinum pronunciauit, dum inquit: Draco marinus captus, atq; immissus in arenam, cauernam rostro mira celeritate excauat. Et quamquam Rondeletius Draconem, siue Araneum piscem idem etiam præstare tradiderit, nihilominus huic nullam fidem adhibendam esse putamus, tum quia hoc animal nullo rostri mucrone est instructum, vt Serpens marinus, tum quia obtusa capitis magnitudine impeditur. Quamobrem certum est, ab Aristotele hanc proprietatem Serpenti tantùm marino assignatã fuisse. Hoc autem monendum fuit, ne quis hac occasione, res diuersas confundat, id quod Albertus fecisse videtur, vt in Aranei, siue Draconis historia ostensum fuit.

Lib. 9. cap. 27.

Proprietas mira huius animalis.

Gesnerus, ex Germanico Schiltbergeri cuiusdam Bauari Monacensis libro de peregrinationibus suis, quas captiuus à Turcis obiuit, pugnam Serpentiũ marinorũ, & terrestriũ describit, quam licèt pro certo non habeamus, eam nostro huic animãti conuenire, hic tamen eam adscribere libuit, quoniam simpliciter Serpentes marinos nominat. In Regno Genyck vocato, vrbs est nomine Sampson. Eam quo tempore ego apud Vue- D iasitam Turcarum Regem eram, Colubri aquatiles, Serpentes terrestres innumeri circumquaq; per milliaris ferè spatium circumdabant. Venerant autem hi è syluis, quæ multæ sunt in vicina regione Trieusik dicta, illi verò è mari. Hi dùm colligebantur, per nouem dies, nemo, præ metu, ex vrbe egredi audebat, quamuis neq; hominem, neq; cætera animalia læderent. Quamobrem vrbis, siue regionis Princeps, ne quisquam etiam hominum eos læderet, edicebat: non sine iussu Diuino rem adeo mirabilem, & magnæ alicuius mutationis signum euenire interpræstatus. Decimo die, duo hæc Serpentium genera inchoatum diluculo conflictum ad Solis vsq; occasum produxerunt, quo animaduerso, Princeps cum paucis equitibus vrbem egressus, pugnam spectare voluit; Cedebant autem Serpentes aquatiles terrestribus. Reuersus in vrbem, ac postridie denuò egressus nullos amplius viuos, sed occisorum tantùm Serpentium octo millia reperit, quos omnes, scrobe defossa, humo tegi curauit, & Vueiasitæ Regi nuper ea

Pugna Serpentiũ marinorũ, & terrestriũ.

Princeps ad spectandã pugnã Serpentum egreditur.

vrbe potito, euentum litteris nunciauit, qui, hoc ostento tanquam sibi prospero, & E fælicia portendente, gauisus est. Hæcille.

Serpentes autem marinos in terra aliquandiù degere posse ex Aristotelis sententia probari potest, cuius verba in capite de Congro recitata fuerunt, item dari Serpentes, qui è terra in mare exeant, testatur Bellonius his verbis. Cum circa Abydum obambularem, in paruis quibusdam alueis, seu canalibus salsis inueni Serpentis terrestris speciem, qui toto ferè die in mari viuit, quemadmodum Coluber in aqua dulci: somni verò causa in terram egreditur. Colore fermè rubet, sed maculis etiam fuscis, aut cinereis varius est.

Serpentes à terra aliquando in mare exeunt.

VSVS IN CIBIS, ET MEDICINA.

BELLONIVS, in libro suo Gallico de piscibus, Serpentem marinum esui quidem scribit esse aptum, quemadmodum cæteri animantes marini longi, & lubrici, vt Congri, anguillæ, mustelæ, & similes, verum propter nimiam cum terrestri Serpente similitudinem, plerosq; ab hoc animali conspecto, tanquàm ab angue, & non pisce abhorrere asseuerat. Si vim medicam huius bestiæ perpendamus, Plinius ad vrinæ incontinentiam valere tradidit, dummodo cum radice lilij adhibeatur.

Serpēs marinus edilis.

Li. 32. c. 2.

DE SCOLOPENDRA MARINA. Cap. XXI.

SYNONYMA.

VT hęc Serpentium historia omni ex parte perfecta, & in genere suo absoluta esset, nonnulla de hoc animali ad Insectorum genus spectante addere libuit; tum quia inter reliquos Maris animantes, veluti hirudines, & lubricos marinos, graphicè anguem repręsentet, tum etiam, quoniam in Insectorum historia, omnes Scolopendræ icones non fuerunt impressæ. Quare cum in antecedenti capite, de Serpente marino egerimus, non erit abs re in pręsenti de alia bestia marina differere. Itaq; σκολόπενδρα θαλάττια, nempe Scolopendra marina, ob similitudinem cum terrestri, ita nuncupatur, quia terrestris sic fuit nominata, quasi ἔχουσα σκολόπα ἐν τῇ ἕδρα, quoniam in extremo (quod caudæ loco est) superemineat corniculum, quasi radius, atq; impactus aculeus: cum σκόλοψ surculum acutum instar aculei significet. Plinius autem hanc bestiam marinam Scolopendram semper appellauit, terrestrem verò nunquam Scolopendram, sed centipedam tantùm cognominauit, cum hoc nomen alio etiam Insecto, nimirum Onisco, siue Asello competat, quem Vulgus centipedam, & millepedam solet indigitare. Qui plura de Scolopendris intelligere voluerit, confugiat ad historiam Insectorum, vbi de terrestribus, & marinis vbertim pertractatum fuit.

Ordinis ratio.

Etymum Scolopēdræ terrestris. H

A

DIFFERENTIÆ, ET DESCRIPTIO.

IN Historia Insectorum traditum fuit scolopendræ marinæ duo esse genera: nam altera in genere Insectorum, altera in genere Cætorum reponebatur, & de hac postrema in historia piscium sermo fuit habitus. Cæterùm Scolopendræ marinæ de genere Insectorum duas assignare species non dubitamus: quādoquidem vna multis pedibus hirsuta apparet, altera verò marinum anguem æmulatur. Hæ igitur ad Aristotelis mentem, aspectu, terrestri Scolopendræ sunt similes, & magnitudine paulò inferiores, coloreq; magis rubentes. At forma scolopendræ terrestris, quoad caput, & caudam diuersa est, quæ varietas in Scolopendris Rondeletij non obseruatur, immò veluti tot lumbrici apparent. Hoc autem non asseueramus non ad explodendam Rondelentij opinionem, sed vt lectori ponderandum proponamus, num sit alia Scolopendræ marinæ species, quæ descriptioni Aristotelis magis quadret.

Scolopēdræ duplex genus.

B

Quamuis Vuottonus textū Aristotelis, in quo scolopendræ marinæ terrestribus minores declarantur, semper suspectū habuerit: quandoquidem si scolopendra marina esset minor terrestri, hamum quamtumuis exiguum deglutire nequiret. Et tamen idem Aristoteles, Theodoro Gaza interprete, scripsit, quando pisces, qui vulpes nuncupātur, hamum deglutisse sentiunt, sibimet ipsis, vt centipeda, opitulantur: nam longius se offerentes lineam abrodunt, & Scolopendræ alio ingenio se liberant, nimirum semetipsas inuertendo, donec hamus excidat: ergo hæ terrestribus maiores sunt constituendæ. Licèt multi authores textu Aristotelis decepti in eādem venerint sententiam. Albertus enim Scolopendras marinas minores terrestribus statuit, dum inquit, Serpentes, & pisces verè dicti carent pedibus, in mari tamen versatur animal, quod vocatur quadraginta quatuor, cum tot pedes habere videatur: simileq; huic aliud per terram diuagatur eodem appellatum nomine, sed in mari versans minus terrestri esse perhibetur. Brasauolus Scolopendræ terrestris iconem duos pollices longam ostendebat. Rondeletius minorem Scolopendram ad palmum, maiorem verò ad cubitum accedere tradebat. Gillius Scolopendram marinam, quam vidit, digiti longitudine fuisse asseruit. Deniq; Marcellus Virgilius Dioscoridis interpres marinas terrestribus lōgiores esse decreuit: nec præter rationem, quoniam nos Scolopendræ icones ad cubitum penè accedentes exhibemus, quarum altera est nuda instar anguis, altera verò pedibus hirta, & coloris amethystini.

Descriptio huius animalis.

Quādo ab hamo se liberent.

C

Animal vocatum Quadraginta quatuor.

NATVRA, ET INGENIVM.

GILLIVS hoc animal, ob tetrum odorem, piscatoribus infestissimum esse pronunciat: propterea quòd hamum ab hac bestia contactum cæteri pisces fætido pulsi odore vitent. Præterea si hoc animal hamum fortè deglutiuerit, hoc ingenio se liberare dicitur: inuertit enim se euomendo interanea, donec hamus cadat, & denuò, absorptis intestinis, non secus, atq; prius valet. Idem confirmat Plinius, & memorat etiam Plutarchus in libro de his, qui serò puniuntur à Deo. Hinc Pierius Valerianus scriptum reliquit, quod Prisci significaturi hominem ab affectibus cruciantibus se liberantem, Scolopendram marinam effigiabāt, cum hæc bestia se inuertendo ab hamo, & piscatoribus se redimat.

D

Teter odor huius animalis.

De veneno huius animalis, Aristoteles, Oppianus, & Aelianus retulerunt Scolopendram marinam, tactu, terrestri nocentiorem esse, nec non morsu vrere, & rubicundum in cute colorem excitare, quod symptoma vrtica etiam inducere solet. Curatio autem huius veneni cum eadem sit, quæ terrestris, lectorem ad historiam Insectorum relegamus.

Hieroglyphicum Scolopendræ.

Venenum huius animalis quale.

Scolopendra marina.

VSVS IN VARIIS.

MEDICAMENTA, quæ pilos disperdunt, ad mentem Galeni, ex H
comptorijs libris Critonis, primitùs ex scolopendris marinis, deinde
etiam ex vrtica marina, stellis marinis, nitro, & amurca cõcinnantur.
Plinius verò sua psilothra ex cinere marinæ Scolopendræ parat: dein-
de eumdem cinerem cum melle, ad strumas debellandas, permiscere
solet. Deniq; Tarentinus, ad coercendas anguillas, suam escam sic
componit. Recipit scolopendræ marinæ drachmas octo, caridum fluuiatilium tãtum-
dem, sesami drachmam, quibus simul exceptis ad prædictum vsum vtitur.

Psilothra ex quibus parentur.

Scolopendra marina amethystini coloris.

D.

DE SERPENTIBVS EXOTICIS.

Cap. XXII.

AD calcem huius libri, Serpentes exoticos examinandos reiecimus,
quoniã partim terrestres, partim aquatiles ab Authoribus esse tradun-
tur. Verũ inuestigare, ad quod genus tot peregrini, & Indici Serpentes
in historijs memorati referendi sint, difficile admodum esse, ex mente
doctissimi Clusij, pronuntiamus. Præterquamquod scriptum etiam re-
liquit Aelianus, multa, & varia esse anguium genera, quorum species
omnes persequi velle infinitum foret. Itaq; ne quid intactum ad hanc spectans histo-

*Li. 5. Exo-
tic. c. 19.*

riam omittatur, prima fronte ponderabimus illos angues, quorum nomina ab Autho-
ribus proponuntur, cum tamen nostra ætate sint incogniti: deinde pedetentim per
aliorum differentias partim à colore, partim à magnitudine, & à natura desumptas de-
scendemus. Quoad primùm Aelianus tradidit, Hyenam, præter animantem quadru-
pedem, esse etiam Serpentem vtriusq; sexus participem; quocirca altero anno mas, al-
tero fæmina obseruatur: eamdem sententiam Orus Apollo in Hieroglyphicis ample-
ctitur; cum adhuc tale animal in rerum natura dari incertum sit; & præterea non est
verisimile talem sexus mutationem assignari posse.

Hyena serpens vtrũ detur.

Serpentes λίβυες leguntur apud Hesychium; & Nicander in Theriacis Libyas an-
gues inter innoxios recensuit canens.

Plures reptilium, quæ non ita noxia, formæ
Per densas habitant syluas, per opacaq; lustra,
Quos Elopes, Libyasq; coronatosq; myagros
Dicunt.

Scholiastes autem Nicandri λίβυας τὰς ἀμμώδεις vocat, quasi hos Ammoditas esse
senserit, sed proculdubio fallitur: quandoquidem Ammoditæ ictu interimunt, cum
Libyes inter angues innocuos à Nicandro collocentur.

Ammoditæ non sunt libyes.

Meminit Georgius Pictorius, in Lerna malorum, cuiusdam Serpentis Tarantæ no-
mine, dum canit.

In vita lædit nullum Taranta crudelis,
Post mortem Serpens, sed violentus erit.

Quid autem voluerit intelligere per Tarantam non facile est apprehendere, nisi fortè
Tarantulam, stellionis speciem, de qua inter quadrupedes actum fuit. Memorat et-
iam Suidas Serpentes Argolos, quos Alexãder Macedo, Argo Pelasgico Alexandriam
deferri, & in flumen, pro extinguendis aspidibus, conijci curauit. Item Gesne-
rus Mergolos angues ex Africa delatos nominat; qui postea, & quales sint, & an in
aquis mergantur, vt nomen indicat, se ignorare asseuerat. Insuper τρισσὸς, εἶδος ὄφεως
nimirum Trissos species Serpentis apud Hesychium, & Varinũ legitur, sed postea nul-
la Serpentis descriptio assignatur. Notum solum est, quòd τρισσος, & Atticè τριττὸς tri-
plex exponitur, & Aliter etiam trinus, vel ternus redditur. Tandem multa nomina
barbara anguium, vt Ames, Batrisa, Dunios, & Eraton apud Syluaticum leguntur,
sed quos indicent Serpentes, ipsi soli notum est. Postremò hæc nomina, Guasseuabras,
vel Semabras, apud Auicennam, Serpentem denotare videntur, dum inquit, quando
emplastrum cum radice Endiuiæ paratum ponitur supra ictus Scorpionis, vermium ve-
nenosorum, vespæ, & Serpentis Guasseuabras, vel Semabras, proculdubio confert.
Verùm, si nos memoria non fallit, hoc nomine Arabico, salamandram designari, in
Historia Quadrupedum digitatorum, retulimus.

Taranta Serpens.

Nomina anguium barbara quæ.

Salamãdræ nomen Arabicum.

Si contemplemur exoticos Serpentes, ratione colorum, quibus decorantur, hi di-
uersi esse perhibentur: namq; in primis narrat Clitarchus, referente Aeliano, in India
Serpentes sexdecim cubitorum generari, deinde alios multò minores varijs pigmentis
distinctos, & versicolores spectari: vittas enim à capite ad caudam pertingentes habent,
quarum aliæ æreo, aliæ argenteo, aliæ rubicundo, & aliæ aureo colore refulgent. Item,
ex Petro Bembo, Serpentes sesquipedales in aquis, & terra viuentes, specie colorata
spectabiles in Cuba Insula stabulantur. Immò, ex tertia parte historiæ Indicæ, Serpen-
tes apud Indos diuagantur Boiquatrara nominati, quæ vox Indica anguem picturatum
designat. Rondeletius quoq; monstrat iconem Serpentis aquatici rufescentis à doctis-
simo viro Gulielmo Pelicerio Monspelliensi Episcopo obseruati, cui terrestris anguis
speciem assignat, colore rubro decoratam, cum lineis obliquis, & sinuosis à dorso ad
ventrem ductis, eamq; lineam à capite ad caudam protensam secantibus. Huius scissu-
ram oris non admodum grandem, dentes acutos, & serratos, branchias opertas instar
squamosi piscis, esse prædicat. In dorso à capite ferè ad caudam, quædam veluti capil-
lamenta tenuia, pariterq; in aluo obseruat. Hinc multi similem spectantes iconem,
Myrum esse prodiderunt, licèt perperàm: siquidem prænominatus Serpens branchias
operculo osseo tectas, pinnasq; ad natandum maiusculas habet, quibus conditionibus
Myrus, & Muræna carent.

Differentiæ ratione colorum.

Lib. 6. hist. Venetæ.

Boiquatrara nomen Indicum.

Serpentis rubescẽtis descriptio.

Strabo & ipse Serpentis punicei coloris meminit: hunc fortè Ælianus Porphyrum
appel-

A appellauit apud Indos nascētem, dodrantali magnitudine, aspectu purpuræ simili, capite candido, & dentibus carentem, quem venatores inquirunt per montes meridiei obuersos, è quibus Sardo gemma effoditur. Hoc animal non mordet, sed locus vomitu bestiæ conspersus subitam contrahit putredinem: quapropter per caudam suspensus duplex veneni genus eructare dicitur: alterum ab animali viuente reiectum, quod est nigrū, speciemq; electri referens, alterum simpliciter nigrum, quod ab ore mortui animantis prodit. Prioris si detur tantum, quantum est granum sesami, confestim, cerebro per nares patientis effluente, necat, alterum verò exhibitum, tabem inducit.

Porphyri serpentis descriptio.

Ad magnitudinem exoticorum anguium mentem si conuertamus, proculdubio comperiemus in regionibus Indicis permagnos nasci Serpentes, sed in Peru maximos, & minus veneficos: siquidem Hispani, vt legitur in Historijs, Peruanam lustrantes Regionem, Serpentem longitudine viginti pedum, & latitudine proportionata offenderunt, in cuius interempti aluo paruum capreolum, & integrum inuenerunt. In Malabar etiam Iulius Scaliger Serpentes octonum pedum, aspectu horribiles, innoxiosq; obseruat, qui puerorum amore facilè detinentur; ideoq; Pæderotas nuncupat. Immò B clarissimus vir Carolus Clusius narrat, quòd anno Domini tertio supra millesimum, & sexcentessimum, conspicatus est iconem Serpentis Indici longi octo pedes romanos, cum latitudine proportionata, cuius corpus, more aliorum, squamis erat tectum, & maculis variarum, & elegantium formarum cōspersum, summa parte candida, dentibus hamatis, & lingua tenui, & bisulca. Denuò in eodem libro Clusius describit peregrinum Serpentem, cuius pellis longa erat nouem pedes romanos, medio autem corpore lata pedem, supra extimam caudam latitudo erat sex vnciarum, extima verò cauda duarum, squamæ erant variorum colorum elegantissima serie distinctorum: siquidem dorsum à capite ad extremitatem caudæ nigricans, veluti clypeiformibus maculis erat ornatum. Extrema verò cauda maculis etiam nigris, sed oualis formæ distincta. Pariter latera maculis nigris alterius tamen formæ refulgebant. Vnde Clusius sibi persuadebat hanc pellem ex America, aut Insulis illi adiacentibus fuisse delatam: cum in Cuba insula magni Serpentes triginta pedes longi generentur, & humani fæmoris crassitudinem æquantes; quemadmodum Consaluus Ferdinandus Ouiedus in C historia generali testificatur. Intellexit præterea Clusius hunc esse de illorum Serpentum genere, qui in interiore Brasilianorum regione nascuntur, atq; in arboribus vt plurimùm versantur, nam in aliquem vicinum insiliunt, brachiaq; multiplici nexu ligant, & quia nudi incedunt Brasiliani, os suum in anum illorum inserunt, adeoq; violenter sugunt, vt spirandi facultatem illis adimant, & nisi cultrum, vel aliud ferreum instrumentum præ manibus habeant, quo confestim animal conficere possint, proculdubio illis pereundum est. Num verò in aquis etiam versetur, non explicat.

Differentiæ ratione magnitudinis.

Cap. 18.

Descriptio Serpentis Americani.

Li. 17. c. 6.

Proprietas Brasiliani Serpentis.

Habemus tamen in historia Americana, quòd in flumine quodam Vrquaia nominato Serpentes natant longitudine quatuordecim passuum, & latitudine duarum vlnarum, capitibus super vndas semper eminētibus, intuentes, nùm aliquis flumini appropinquet: nam aliquem, vel bibendi, vel lauandi gratia accedentem cauda inuolutum, in amnem trahentes deuorant. Hinc colligendum est Americam nutrire Serpentes, & colore, & corporis magnitudine ab Europeis valdè discrepantes. Immò maiori admiratione dignum est, quòd Syluicolæ Americani, Serpentes magnitudine brachij, quinq; ferè pedum longitudine, rubedine, & nigredine discolores apprehendunt, & has D immanes anguillas terrestres domum deferentes frustatim incidunt, & coctis in sumptuosis epulis vtuntur.

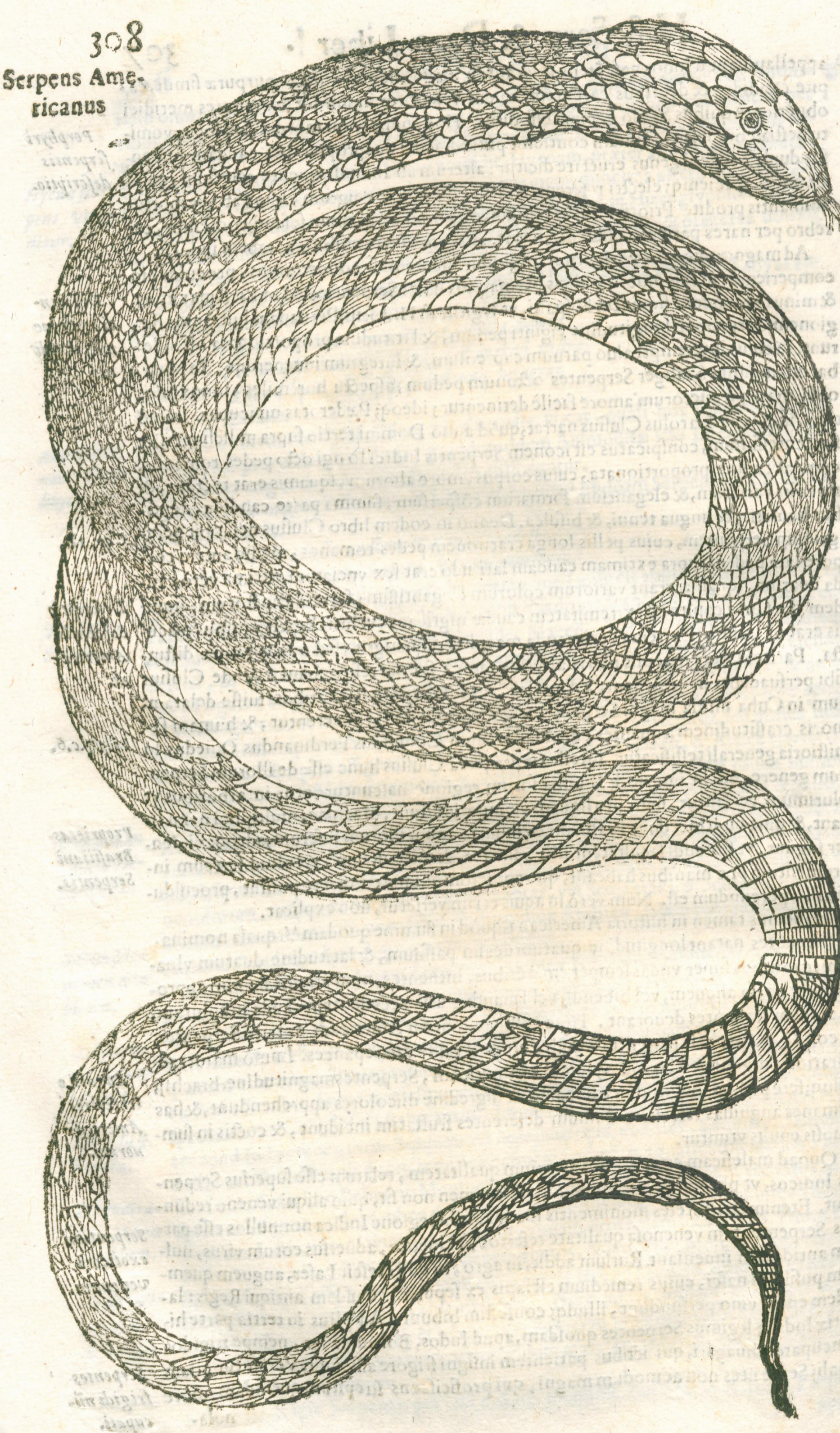
Anguillæ terrestres Americanorum.

Quoad maleficam exoticorum anguium qualitatem, relatum esse superius Serpentes Indicos, vt plurimum esse innocuos, hinc tamen non fit, quin aliqui veneno redundent. Etenim Aristoteles monimentis mandauit, in regione Indica nonnullos esse paruos Serpentes tam venenosa qualitate refertos, vt incolæ, aduersus eorum virus, nullam antidotum inueniant. Rursum addit, in agro, in quo crescit Laser, anguem quemdam pusillum nasci, cuius remedium est lapis ex sepulcro cuiusdam antiqui Regis: lapidem enim vino perfundunt, illudq; confestim bibunt. Amplius in tertia parte historiæ Indicæ legimus Serpentes quosdam, apud Indos, Boiroinizaga, nempe frigidos nuncupatos diuagari, qui ictibus patientem insigni frigore afficiunt. Versantur etiam ibi alij Serpentes non admodum magni, qui proficiscens strepitum quemdam, more nola-

Serpentum exoticorū venenum.

Serpentes frigidi nūcupati.

Serpens Americanus

A nolarum, edunt, & ictu sunt lethali. Item de alijs innumeris huius generis, historia Peruana legenda est.

Ad finem, vnum circa Serpentes exoticos, obseruatione dignum, non est omittendum, nimirùm nonnullos, ritu viperarum, fœtus viuos, non autem oua eniti: Id autem duo patres Iesuitæ incidenter obseruarunt, qui in Brasiliam accedentes, vt doctrinam christianam docerent, ibi anguem magnum in spiram conuolutum, iuxta viam, iacentem conspicati, signo crucis prius muniti interfecerunt: sed mox tres, vel quatuor Serpentes minores illius generis per terram salientes viderunt, ideoq; patres admirati, tandem ex cadauere anguis occisæ eos egredi animaduerterunt: propterea euersi baculo illud percutientes, reliquos numero vndecim exire coegerunt: quamuis postea ab Indis intellexerint ab hoc Serpentis genere quadraginta fætus aliquando prodire. Vtrum modo dentur apud ipsos species anguium etiam ouiparæ, facile adducimur, vt id credamus; cum pariter apud nos aliæ ouiparæ, & aliæ viuiparæ obseruentur.

Serpentes viuipari reperiũtur apud Indos.

Numerus fætus anguis Indici.

FINIS PRIMI LIBRI.

VLYSSIS ALDROVANDI PATRITII BONON.

B SERPENTVM, ET DRACONVM HISTORIÆ.

Liber Secundus.

ORDINIS RATIO.

C HOC Serpētum opus in duos libros, prima huius historiæ fronte, digessimus; vt in primo, notiorum examinata natura, in altero minus notorum, nempe Draconum mores innotescerent. Horum autem cum variæ assignentur species; primitùs ab illis, vel aliqua crista insignibus, vel ob molem corpoream, Draconibus nuncupatis, inchoabimus. Et quamuis Pausanias Serpentes, Megalaunas appellatos, ad molem triginta cubitorum excrescentes, quales India, & Africa nutrit, non vocari ab Epidaurijs Dracones, sed ex alio quodam genere esse affirmauerit: cum Epidaurij, ex eodem Pausania, non quosuis Serpentes ad immanem grandescentes auctum, Dracones, sed tantùm Epidaurios, illosq; sacros existimantes indigitauerint. Nihilominus communem Authorum nos secuti opinionem, in præsentia Serpentes annosos, vel aliquibus cristis præsignes Dracones nominamus. Itaq; prima facie de Draconibus alis, & pedibus carentibus agemus, postea de bipedibus, & tandem de bipedibus simul, & alatis verba fient.

Megalaunæ Serpentes quales sint.

H

DE

DE DRACONE IN GENERE.

Cap. I.

ÆQVIVOCA.

Viri nomine Draconis vocati.

NON defuerunt, apud Priscos, viri, nomine Draconis, insignes, vt Draco Atheniensis legislator ante Solonem: cuius leges postea Solon, præterquàm, quæ de cæde erant constitutæ, propter seueritatem, abrogandas curauit: cum vnà omnibus pæna esset constituta, vt etiam desidiæ damnati, aut qui olera surripuissent, capite plecterentur: hac de causa Demades hanc sententiam proferre solebat: Draconem non atramento, sed sanguine leges scripsisse, hinc ortum est illud adagium. *Draconis lex.* de tetricæ alicuius disciplinæ instituto; & de hac legum seueritate apud Athenæum sic canitur:

F

Qui cærula ò Venus queant
Dare liberis operam creandis, quoties
Legum Draconis sint memores?

Draco Grammaticus. Draco dux quidam. Draco medicus.

Draco etiam, ex Plutarcho, vir fuit Atheniensis, & præceptor Platonis in Musica. Item, ex Suida, Draco Stratonicensis non vulgaris grammaticus fuisse perhibetur. Draco quoq; fuit nomen illustris illius Ducis, qui Reginæ Angliæ strenuam prębuit operam. Deniq; Draco fuit nepos celeberrimi medici Hippocratis ex filio Thessalo, de quo rursus natus est Draco, & ipse medicus, qui, ex Suida, Roxanem coniugem Alexandri Macedonis graui oppressam morbo diligentissimè curauit.

Draco piscis.

Pręter homines, sunt alię animantes, quę Draconis nomine donantur; vt Draco marinus, Grecis δράκον θαλάσσιος, & nonnullis nostrę ætatis Grecis δράκαινα. Hic piscis in plerisq; Italię locis vocatur piscis Araneus: licèt Plinius seorsim & de Araneo, & de Dracone marino tanquam diuersis piscibus egerit: nec mirum, quoniam, & Serpens marinus, qui Aristoteli ὄφις θαλάσσιως nuncupatur; Plinio Draco marinus dicitur, vt in Historia Piscium recitauimus. Pariter in Catalonia, ex Arnoldo, versatur reptile quoddam Vesga Arabicè dictum, quod nonnulli Draconem domorum indigitant. Non est autem aliud animal, nisi stellio, quem Tarantulam Romanorum aliqui esse opinantur.

G

Draco domorũ qualis.

Draco insuper, apud Poetas, non Serpentem modò, verùm etiam Draconem, nempè Serpentem annosum, aut alijs prærogatiuis dotatum significat. Siquidem Virgilius memorans angues, qui Laocoonta Neptuni sacerdotem interfecerunt, illos modò Serpentes, modò appellat Dracones, dum inquit.

L. 2. Æneid.

——— *Illi agmine certo*
Laocoonta petunt, & primùm parua duorum
Corpora natorum Serpens amplexus vterq;
Implicat &c.

H

Et paulò post.

At gemini lapsu delubra ad summa Dracones
Effugiunt, sæuæq; petunt Tritonidis arcem;
Sub pedibusq; Deæ clypeiq; sub orbe teguntur.

Alibi idem Virgilius certamen Aquilæ, & anguis describens, hunc modò Draconem, modò Serpentem nuncupauit his versibus.

L. 11. Æneid.

Vtq; volans altè raptum cum fulua Draconem
Fert Aquila, implicuitq; pedes, atq; vnguibus hæsit:
Saucius at Serpens sinuosa volumina versat.

Etymologia Draconis, & Serpẽtis eadẽ.

Idq; non solum apud Poetas Latinos, sed etiam apud Græcos legitur, & hoc inde nasci arbitramur, quoniam tùm Serpentis, tum Draconis eadem etymi ratio esse videtur: cum

A cum δράκων παρὰ τὸ δέρκεσθαι, idest à cernendo dicatur; deinde ὄφιν vocamus ἀπὸ τοῦ ὄπτειν, quod idem significat.

Inter vegetabilia nonnulla recensentur, quæ Draconis nomen sortita sunt. Colitur enim in hortis quædam planta gustu acris, in acetarijs frequentis vsus, Draco nominata, cuius neq; Græci, neq; Mauritani meminerunt: cum mangonio cultorum factitia esse feratur. De hac in Rubrica Denominatorum fusè, latèq; agetur. Draco est etiam arbor procera, ex Clusio, procul intuentibus Pinum referens, folijs Iridis semper virentibus, cuius truncus admodum scaber multis rimis dehiscit, diebus canicularibus humorem fundens, qui in rubram lacrymam densatus sanguis Draconis nuncupatur. Demùm Plinius, & Columella palmitem multis induratum annis, ob tortuositatem, Draconem nominarunt. Postremò quidam fluuius Italiæ Draco dicitur, scilicet, qui Agrum Mutinensem à Regiensi discriminat.

Lib. 1. de plant. rar. c. 1.

Draco arbor.

Draco vitis.

Si recedentes à terrenis, sublimiora parumper contemplemur, incidemus in Draconem volantem, quem Meteorographi inter passiones ignitas connumerarunt. Hic igitur ab habitu non admodum calido, nec valdè coagulato, & compresso dimanat, qui B dum in sublime vehitur, occurrens frigidæ nubi, ab ea truditur, deinde aut motu, aut per antiperistasim accenditur, & quoniam frigidę nubis impulsu flectitur, tunc in modum figuræ Draconis curuatus, nomen etiam sortitur. Quid plura? In Cęli quoq; parte Aquilonari Draconem noctu intuebimur, de quo sic canit Clarauaceus in Fastis.

Draco volans est ignita passio

Vtq; videt Cœlum, Cœlo videt ipse Draconem,
Pectore qui toto sydus vtrumq; tenet.

Nam hic cælestis Draco minori vrsæ proximus refulget, vt canit Seneca.

Tragœd. 2.

Fluminis instar lubricus anguis
Magnoq; minor iuncta Draconi
Frigida duro Cynosura gelu.

Fabulati sunt Poetę hunc Draconem hortis Hesperidum inuigilasse, sed ab Hercule interemptum, ob laborem, & vigilantiam, inter sydera fuisse locatum. Hæc constellatio stellis triginta, & vna integratur, cui succedit sydus Herculis sinistro pede quodammodo Draconis caput prementis: idcirco sic canitur in Phænomenis Arati.

Draconis cælestis situs.

C *Haud procul efficiens, vnde est defecta labore,*
Non illi numen, non magni causa laboris.
Dextro namq; genu nixus, diuersaq; tendens
Brachia, suppliciter pansis ad Numina palmis,
Et capiti figit vestigia sæua Draconis.

His addamus Solem à Veteribus Draconem appellatum: siquidem Porphyrius Solem à Priscis Lacertum, Leonem, Draconem, & Accipitrem nuncupatum fuisse diuulgauit. Immò ad incorporeas etiam substantias hoc nomen extenditur, cum D. Hieronymus inter cognominata Diaboli Draconem enumerauerit.

L. 4. de Abstin. ab Anim.

Draco diabolus.

Inanimata verò sunt multa, quæ Draconis nomine signantur. In primis, Draco apud Chymistas est argentum viuum; vnde aqua Draconis ab ipsis aqua Mercurij nominatur, de quibus legēdus est Mercolinus in libro de lapide philosophico. Draco apud Plinium est mons Asiæ, & apud Sophoclem cohors Parthorū fortè ad formam Draconis instructa. Amplius, Draco est nomen laquei, ad talum luxatum ligandum, ab Oribasio descripti; immò Dracones ab eodem Authore cognominantur in machinamentis, quę D ad formam manubrioli ductorij fabrefiunt. Polybio δράκοντες dicuntur μάνοικοι, καὶ περίχειρα, καὶ βραχιονιστῆρες, nimirum Dracones, ad mentem Polybij, catellas, armillas, spinteres, muręnulas, brachialia, spathalia, & similia fęminarum monilia denotant. De simili Dracone locutum fuisse Martialem multi autumant, quando cecinit,

Draco est argentum viuum.

Draco mōs Asiæ.

Draco laquei genus.

Li. 6. epigr. 86.

Si gelidum, collo nectit Glacilla Draconem.

Cum tamen ibi poeta de Dracone animali à Glacilla in delicijs habito sermonem habuerit. Meminimus legisse apud clarissimùm Faloppium, Draconis nomine, olim Romanis fistulam ęneam longissimam, in plures gyros, instar spirarum Draconis, contortam designari; qua artificiosus fons construebatur; vnde postmodum aqua continuò calida scaturiebat. Huic mechanico experimento addendus est Draco volans, quem ingeniosi opifices ex arundinum paxillis, papyro, & puluere pyrio ad formam Draconis concinnant, vt in publicis ferijs, hęc machina per longum funiculum ignem

In l. de Aquis, & metall.

Draco est fistula.

Draco volans arte paratus.

concipiens, in aere maximo tonitru, & spectantium admiratione dissiliat.
Neq; omittendi sunt Dracones, quos circumforanei ex Raijs exsiccatis pro arbi-
trio fingunt, vt illos ignauo ostentantes Vulgò, facilè rerum naturaliũ imperitos deci-
piant. Quare in gratiam lectoris duas icones simulati Draconis repręsentare libuit.
His notatis de huius nominis ambiguitate, succedit Draco Serpens, de quo in prę-
sentia verba fiunt, cuius fęmina δράκαινα, nempe Dracæna nominatur: cum tamen
Dracęna Circe apud Sophoclem vocata fuerit, immò & Dracęna recentioribus Grę-
cis Draco marinus vocatur, & tandem Dracæna est radix, quam Carolus Clusius in
Exoticis à Donante cognominauit.

Dracones simulati.

Dracæna est nomen æquinocũ.

SYNONYMA, ET ETYMVM.

REFERVNT commentaria Isidori hanc bestiam Græcis δράκοντα
nuncupari, propterea Latinis vocabulorum inopia coactis Draconem
dici. Hodie etiam in Græcia δράκος vulgò nominatur; quapropter Iu-
lius Scaliger etymum huius animalis παρὰ τὸ δρᾶν ἄχος deriuat, quo-
niam hoc animal nonnisi dolorem, & męrorem hominibus afferat. No- F
bis tamen semper magis arrisit communis etymologia, dum δράκον
deducitur παρὰ τὸ δέρκειν, nempe ab acuta visione, cum δέρκω acutis oculis intueri si-
gnificet. Itaq; non citra rationem canebat ille.

Etymũ draconis ex Scaligero.

Et Draco Graiugenis obtutu dictus ab acri,
Cui data cernendi vis peracuta fuit.
Peruigil est, nec non oculis Draco dormit apertis,
Membra rigat quoties fessa labore sopor.

Vnde Poetæ hac ducti ratione Dracones thesaurorum custodes esse finxerunt; immo
Aristophanes huc respiciens, duos finxit Dracones, in templo Aesculapij, oculos Plu-
ti lambentes, cuius actionis benefitio, ille cum cæcitate laboraret, cernere cæpit.
Dracones etiam, ex Isidoro, syrenæ appellari videntur; cum in Arabia Syrenas Ser- G
pentes esse alatos promulgauerit; qui gradiendo, non currere, sed potius volare tra-
duntur. Si nugamenta Authoris libri de natura rerum inuestigemus, cõperiemus Dra-
conem in Asia trifariam nuncupari, nempe Serpentem, cetum, & leuiathan: cum per
terram serpere, in aquis natare, & per aerem volare feratur. Si nomen hæbraicum
Draconis inquiramus: notandum est, quòd Thannin, ex sententia Pagnini, Serpens est,
aut Draco, aut piscis ingens tanquam Draco. At nomine Thanninin, secundum Vuol-
phium in Nehemian, Hæbrei vocant terribiles Serpentes, nempe Dracones, & belluas
marinas, quæ Tynni appellantur. Hæbraica vox, Oach, quæ in numero multitudinis
format Ochim, videtur Dracones significare: nam quando apud Esaiam legitur Baby-
lon subuertetur, & implebunt domos eorum Ochim. Munsterus vertit Cercopithe-
cos, Dauid Kimbi opinatur esse animantes similes felibus, quæ vulgò vocantur Mar-
tes, D. Hieronymus reddit Dracones.

Trifariam vocatur draco.

Nomina hebraica draconis.

Cap. 13.

Chaldaica vox Darcon, nonnullis Serpens, Munstero Draco exponitur. Albedisi-
mon Persis ab Auicenna, ad genera Draconum reducitur. Immò Alhatraf, nec non
Haudem ab eodem authore refertur ad genus Serpentum, qui mordendo, tantùm vul- H
nere, & non veneno nocent, veluti Dracones. Nam idem Auicennas Harem, Carnen
inter Dracones marinos collocat, de quibus in Historia Piscium actum fuit. Verùm
Ahedisimon, Alhartraf, Haudion, & Talyacus sunt nomina Barbara, quæ Albertus ad
genera Draconum retulit. Germanice dicitur Lindmurm, Gallicè vn Dragon, Ita-
licè Drago, & Dragone.

Nomina Barbara draconis.

Draco ex Raia effictus.

Draco alter ex Raia exsiccata concinnatus.

DIFFFERENTIÆ.

QVAMQVAM infiniti prorsus sit negocij, cunctas Draconum species exprimere, & explicare: nihilominus ex bestiæ magnitudine, loco, colore, figura, & venefica qualitate illas eruere conabimur. Ratione magnitudinis, Auicennas, & Aetius minorem Draconem quinq; cubitorum, & maiorem triginta esse statuerunt: cum tamen Greuinus optimè decreuerit, pro diuersitate regionis, & loci natalis, prædictas Feras, & maiores, & minores inueniri. Quandoquidem Eugetis Regis ætate, Dracones septem, & nouem cubitorum visi sunt, & tertius in Æsculapij templo altus fuit. Immò Marcus Polus, in Prouincia *Carazam* cognominata, Dracones bipedes decem B cubitorum stabulari narrauit. Regnante Philadelpho apud Aegyptios, duo Dracones viui tresdecim, & quatuordecim cubitorum ab Æthiopia Alexandriam delati fuerunt. Item D. Hieronymus meminit Draconis quindecim cubitorum, deserta Aegypti loca incolentis. Aelianus author est, quòd Aethiopia generat Dracones ad longitudinem triginta, & quadraginta cubitorum excrescentes, quos Elephantorum interfectores nominant. Scribit quoq; Petrus Crinitus ab Octauiano Augusto, Draconem quinquaginta cubitorum Romæ nutritum fuisse, quem postea Populo Romano ostentare consueuerat. Neq; mirandum est, quoniam Philostratus Dracones longos ad cubitos sexaginta reperiri astruit; quam opinionem authoritate Aeliani stabilire possumus, qui in historia Animalium, Alexandro apud Indos versante, Draconem, ex coniectura, septuaginta cubitorum visum fuisse pronunciat. Pariter & octuaginta cubitorum fuerunt Dracones, quos Aposisares Indus, ex Onesicrito Astypalco, nutriuit: cum secundùm Strabonem, Dracones etiam centū cubitorum prodigiosæ fuerint magnitudinis.

L. 1. de Venen. c. 20.

Li. 2. c. 40.

Li. 17. hist. An cap. 1.

Dracones Elephātorū interfectores.

L. 15. c. 21.

Dracones centum cubitorum.

Scribit quoq; Possidonius (referente Fulgosio) prope Damascum, Draconem longum ad pedes quadraginta supra centum olim versatum fuisse. Item Strabo, ex Possi-C donio, in Macra iuxta Iordanem, fuisse Draconem tradit longum nihilominus iugero, adeoq; altum, vt duo equites hinc inde locati se intueri minimè possent. A Luciano Dracones pellæi in Macedonia immensæ magnitudinis memorantur, & à Gellio habemus, bello primo Punico, Attilij Reguli consulis exercitum in Africa versantem à vasto Dracone afflictatum fuisse. Insuper prodit Egnatius in varia historia, quòd, regnante Basilisco, in Constantinopolitana Bibliotheca viginti millie libris supra centū exornata, visebatur intestinum Draconis longum centum, & viginti pedes, in quo Homeri poemata, tam Ilias, quàm Odyssæa litteris aureis erant exarata. Demum nuperi etiam Authores Veterum scripta videntur stabilire; dum Ioseph Iesuita, anno sexagesimo supra millesimū, & quingentesimum ex Brasilia scripsit, se illic obseruasse Dracones, qui & ceruos, & maiores etiam animantes deglutire possent; additq; Tapuram esse maximum, & voracissimum Serpentem, qui interdum solido aliquo animali vorato, ob ægram concoctionem, humi stratus ad ventris vsq; putrefactionem moratur, donec superuolantes aues, aperta aluo, quod intus putridum est, absumpserint: namq; venter exinanitus sponte coalescit, & bestia denuò ad prædam proficiscitur. Quamobrem D nulla debemus teneri admiratione, si Diuus Augustinus pronunciauerit Draconem esse collocandum inter maiora animantia, quæ super terræ superficiem gradiantur.

Lib. 1.

Lib. 16.

Lib. 6. c. 3.

Intestinū draconis lōgum centū & viginti pedes.

Magni dracones in Brasilia.

In enarrat. psal. 148.

Si differentias horum animalium, ratione loci natalis, inquiramus. Greuinus fuit huius opinionis, quæ de Draconibus Libycis, & Indicis memoriæ sunt prodita, potius fabulosa, quàm verisimilia esse, & potissimū, quæ de Dracone ex Lupa, & Aquila genito nonnulli promulgarunt. Verumtamen cōtemplantes loca peculiaria, comperiemus, ad mentem Philostrati, alios in montibus, alios in locis palustribus diuagari, qui tardi sunt motus, caput vix attollunt, cristis carent, & deniq; Dracænis assimilantur: etenim hic author, ratione cristæ, Dracones mares à fæminis distinguere videtur. Vicissim in montibus stabulantes, ex eodemmet authore, acriores, grandiores, & cristis insigniti sunt, qui postea, venationis gratia, in planitiem aliquando descendunt.

L. 1. de Venen. c. 20.

Li. 3. de Vita Apoll.

Differentiæ ratione loci.

De colore horum animalium, Authores inter se sententijs variant. Nam, ex Aetio, alij sunt coloris rufi, alij nigri, alij cinerei. Nicander, in Theriacis, Draconem nigrum

ventre subuiridi celebrat: cum Philostratus terga subnigra Draconibus tantummodò
palustribus assignauerit. At Homerus describens Draconem, quem in Aulide iuxta
fontem habitare retulit; eum rubicundo colore refulgentem decantauit.

L.12. Iliad

φοινήεντα φέρον δράκοντα ὀνύχεσσι πέλωρον.

Color draconũ qualis

Regio Epidauriorum quoddam Draconis genus nutrit fuluo præditum colore, quod
Aesculapio, teste Pausania, sacrum esse statuunt. Lucanus Dracones aurato colore
nitentes prædicat, dum inquit.

Serpitis aurato nitidi fulgore Dracones.

Lucanum postea imitatus Georgius Pictorius in Lernamalorum sic cecinit.

L.9. Pharsal.

Serpunt aurato nitidi fulgore Dracones,
Africa quos ardens parturit exitio.

At Philostratus squamas coloris fului, barbam fortè palear, coloris aurei, & toruos
oculos igne scintillantes Draconibus attribuit, quos montem ad rubrum mare perti-
nentem incolere scripsit: vnde illac nauigantes horrendos sibilos eminus audire tra-
duntur.

L.3. de vit. Apoll. c.2.

Si hæc animalia, ratione figuræ, examinentur. Occurrunt primò, ex Authore libri
de natura rerum, Serpentes Draconcopedes cognominati facie humana à vultu venu-
stæ virginis non absimili, reliquo corpore in tortuosum Draconem desinente; quam
Draconis formam Diabolus primos decipiens Parentes induisse fertur: cum Beda scri-
ptis mandauerit, Serpentem in Paradiso terrestri, sinuosa volumina intra arboris fron-
des occultantem, solam virginis faciem Euæ ostentasse. Sunt alij Dracones, ex Aetio,
suibus similes, sed corpore graciliores, & rostro validissimo, quorum dentes more apro-
rum feriunt. Item legitur in descriptione Guineæ, quòd in Prouincia *Congi*, animalia
magnitudine Arietis ex numero bipedum, alata, fului coloris, oblongo rostro, & mul-
tiplici dentium serie versantur, carnibus crudis vescuntur, ab aliquibus Dracones no-
minantur, & à Nigritis tanquam visu horribiles adorantur. Philostratus narrauit, ad
Gangem, multos stabulari Dracones, qui à cæteris venustate oculorum discriminan-
tur: siquidem eorum oculi lapilli pretiosi igneo fulgore coruscantes esse traduntur: hac
de causa Indi hoc animalis genus libentissimè venantur. Verùm Scaliger hæc Philo-
strati nugamenta esse perhibet, qui, vt præclarè mentiri posset tanquam è luto sibi ho-
minem finxit, veluti Homerus Vlyssem suum. Veritati tamen magis accedere videtur
assertum Plinij, qui Dracones pedibus anserinis cæteris deformiores memorat; quem-
admodum Thebani, quorum pedes cornu muniuntur. Non dissimiles forsan descri-
psit Paulus Venetus in Regione quadam *Caraiam* nascentes, quorum alij pedes tantùm
habent anteriores, alij verò, horum pedum loco, duabus tantùm vnguis armantur,
ventre enormi, & rictu tam amplo, vt etiam grande animal deglutire possint.

Draconum figura varia.

Dracones vbi adorentur.

Exercit. 193.

L.11. c.47.

Li.2. c.40.

Præterea Dracones alis muniti assignantur, qui nullam nobis admirationem afferre
debent: quandoquidem, in Malabar, feles agrestes ad volandum idonei nascuntur: cum
membrana ab anterioribus pedibus ad posteriores vsq; producta tendatur, & hoc modo
per aerem ferri, & volare dicantur: quiescentes autem hanc membranam colligendo ad
aluum contrahunt. Non desunt postea authoritates sacræ, & profanæ volatum Draco-
num attestantes: nam Diuus Augustinus in Genesi ad literam, Dracones ab antris in
aerem eleuari, & alibi etiam Serpentes volare testificatur: quod Herodotus, in Euterpe,
antea scripserat. Insuper habemus authoritatem Aristotelis, qui in historia Animalium,
scriptũ reliquit, angues membranis fulcitos per Æthiopiam volare. Idem repetit Strabo,
dum Serpentibus alas, ritu vespertilionum, attribuit, qui volantes lotium lethiferum
reddere solent: vnde postea Lucianus, in Dialogo de Dipsadibus, illam Libyæ partem
inaccessibilem esse tradidit, in qua prædicti serpentes cartilagineis alis assiduè volitant.
Item Iouius historiarum scriptor Nili originem describens, variarum Ferarum memi-
nit; additq; incolas Georgiani Regni à Draconibus alatis, & anserinis pedibus munitis
identidem vexari. Huius generis Draconum exhibuit iconem Bellonius, cuius cadauer
integrum, & conditum diligenter obseruauit: & hanc speciem Draconis ex parte Ara-
biæ in Aegyptum aduolare intellexit. Cardanus quoq; narrat se Lutetiæ versantem,
apud Gulielmum Musicum vidisse nonnullos Serpentes bipedes, paruis præditos alis,
qui cum varijs temporibus missi essent, hinc fictitios non esse iudicauit, & ab indica re-
gione capite Serpentino, magnitudine cuniculi, colore lucido deferri audiuit.

Feles volãtes vbi sint

Lib. 3. c.9.

Lib. 3. de ciuit. Dei cap. vlt.

Lib. 1. c.5.

Lib. 18.

Lib. 2. Obser. ca. 70.

Lib. 7. de rer. var. c. 30.

Horum

A Horum etiam Draconum meminit Albertus, dum sirenas in quadam Arabiæ parte serpentes esse volantes prodidit: nam huiusmodi animantes Dracones esse alatos inferre voluit. Verum Pomponius Mela de his fusè, latèq; differuit, dum inquit: Non procul à Nilo, vbi pigmea gens viuit, multa Serpentum genera versari, inter quæ nonnulli magno agmine ex paludibus eleuati, volando, Aegyptum petunt, sed in ipso ingressu, ab auibus Ibidibus cognominatis, commisso prius prælio, deuorantur. Id non latuit Solinum, quando pronunciauit ab Arabiæ paludibus alatorum anguium agmina eleuata ab Ibidibus extingui, antequam Aegypti limites ingrediantur. Id etiam asseuerantius dixit Cicero, dum Ibides aues rigidis cruribus, corneo, & procero rostro ad auertendam ab Aegypto pestem idoneas esse prædicat: dum Africo flante vento, ex vastitate Libyæ, angues aduolantes ab ipsis conficiuntur, & absumuntur. Hinc Herodotus omnium vetustissimus monimentis mandauit extare valles ossibus Serpentum alatorum plenas, qui petentes Aegyptum ab Ibidibus debellati destruuntur. Alioquin de Serpentibus alatis recens habemus testimonium in historia expeditionis in Floridam, vbi Serpens alatus visus, & non procul à nemore interfectus fuit. Alæ erant exiguæ, vt B vix animal à terra attolli posset. Immò Christicolæ illic versantes, interfecti Draconis caput à Barbaris summa diligentia ablatum fuisse obseruarunt; quod non sine aliqua superstitione ab ipsis factum fuisse coniectarunt.

Lib. 2.c.4. — *L.2.de nat. Deor.* — *Lib. 2.c.2.* — *Serpentes alati vbi.*

Quoad veneficam Draconum qualitatem, notandum est, ratione loci natalis, alios magis, alios minus esse venenatos; quemadmodum etiam in reliquorum Serpentum historia fuit animaduersum. Quandoquidem in regionibus frigidis minus, in calidis verò magis venenosi esse perhibentur. Vnde Lucanus de venenosis verba faciens, qui auibus, tauris, & elephantis insidiantur, sic cecinit.

Serpitis aurato nitidi fulgore Dracones,
Pestiferos ardens facit Africa, ducitis altum
Aera cum pennis, armentaq; tota secuti
Rumpitis ingentes amplexi verbere tauros,
Nec tutus spatio est Elephas, datis omnia letho.

L.9. Pharsal.

Dracones montis Atlantis incolæ, ex Scaligero, solo contactu interimunt, qui capite, & cauda sunt graciles, sed vẽtre adeò immanes, vt ad rependum vix idonei reddantur, C & licet author horum pedes non describat: verisimile tamen est pedes habere, qui aut ob exiguitatem, aut ob ventris vastitatem non apparent: quemadmodum in Dracone in agro Bononiensi reperto suo loco obseruabimus.

Exercit. 183. — *Dracones cum alis & pedibus.*

Item mons regnũ Narsingæ à Malabaris diuidens multas Feras, sed præcipuè Dracones alatos nutrit, qui in arboribus versantes, non solum afflatu, sed etiam obtutu homines propius accedentes perimunt. Hinc nonulli hoc animalium genus, in Dracones arborem conscendentes, & in Chamædracones, nimirum humi tantùm gradientes distinxerunt. Vincentius autem, in speculo naturali, nulla veneni habita mentione, duplex Draconum genus assignauit, nempè illud, quod pectore serpit, & illud, quod pedes habet; hocq; admodum rarum esse promulgauit.

Venenum draconum quale.

FORMA, ET DESCRIPTIO.

D AVICENNAS, & Aetius Dracones asperrimis obsitos squamis, & magnis oculis cũ eminentia pellis, loco superciliorũ, præditos esse tradiderunt & amplius sub eorũ mento, quãdam pellem instar barbæ excrescentem, amplum rictum, linguam exertam, dentes magnos ad instar dentium suis obseruarunt. Isidorus Draconem omnium Serpentum maximum cristatum, & ore paruo constituit. Imitatur enim Solinum, qui ora parua, & ad morsum non dehiscentia Draconibus attribuit. Verùm ambiget aliquis, quare Auicennas, & Aetius amplum rictum his Feris assignauerint; cum Solinus torum oppositum scripserit. Alioqui ad dissoluendam hanc difficultatem, statuerunt Dracones veluti Epidaurios, de quibus Pausanias, & Nicander egerunt, ore paruo esse refertos, alios verò veluti Indos, Aegyptios, & Phrygios ore amplo esse voluerunt, de quibus Auicennas, & Aetius sermonem habuerunt. At Salmasius in Solinum,

Palearia draconum qualia. — *Draconum discrimen ratione e... ris.*

iuxta

iuxta optimum, & Regium codicem Solini, legit; *Ora nulla sunt Draconibus ad morsum dehiescentia*, loco legendi, *ora non dehiscentia ad morsum.*

Circa structuram, ordinem, & numerum dentium huius animalis, inter authores sententijs variatur. Vuotonus Draconi duplicem dentium ordinem assignat. Claudius Minos in Alciatum, ex mente peritorum rerum naturalium, sexdecim dentes in ore Draconis esse astruit. Nicander autem, & Asseclæ triplicem dentium ordinem in ore huius bestiæ contemplantur; dum illam describunt colore nigro, ventre subuiridi, cum palearibus sub mento rufi coloris, canit igitur Nicander hunc in modum.

Numerus dentiũ draconis.

In Ther.

Formosa apparet species, pulchro illius ore
Triplice conspicui se produnt ordine dentes,
Magna sub egregia scintillant lumina fronte,
Tinctaq; felle tegunt imum palearia mentum.

Ab hoc postea authore, multi alij, & potissimum Ouidius transcripserunt, qui repræsentans effigiem Draconis à Cadmo interfecti, sic cecinit.

L.3.Metã.

Martius anguis erat cristis præsignis, & auro,
Igne micant oculi, corpus tumet omne veneno,
Tresq; micant linguæ, triplici stant ordine dentes.

Authores igitur, vt ex dictis patet, crica ordinem, & structuram dentium Draconis, non conueniunt: poptereaquod arduum, & difficile esse arbitramur, ob harum Ferarum varietatem, necnon ob earumdem in nostris Regionibus raritatem, quidquam de dentium numero determinare. Philostratus nulla dentium facta mentione, Draconibus montanis iuuenibus modicam quamdam cristam, & ætate prouectis grandiorem, & barbam crocei coloris adnasci testificatur: cum Dracones palustres cristis carere referat. Verumtamen, ex Aeliano, Dracones in sexu, ob cristam, discriminantur, qua Draco mas, non autem fæmina decoratur. Quamuis scriptum reliquerit Plinius, Draconem cristis insignitum, qui viderit, non reperiri. Fortè prædicti authores, per cristas quasdam eminentias intellexerunt, quales in paruis etiam Serpentibus, veluti in Aspidibus obseruauimus. Cæterùm Dracones circa Atlantem versantes, ex Ioanne Leone, media corporis parte crassissimi, cauda vero, & collo admodum graciles esse feruntur: quemadmodum etiam Scaliger in suis exercitationibus annotauit.

L.3.de Vit. Apoll.c.2.

Discrimen ratione cristarum.

Lib.9. Descript. Africæ.

MORES.

PRÆSCRIPTAM fuisse huic animali à natura vigilantiam Aelianus prodidit: quamobrem ad audiendum, acerrimum, & ad videndum acutissimum prædicat. Ideo Claudius Minos in Alciatum hac ratione motus Draconem venatione comprehendi difficillimè posse astruebat. Philostratus tradit hanc Feram ita esse auri sitientissimam, vt nonnullis auri micis inuentis, assiduè illis indormiat inhians. Ideo Marcus Tullius Cicero in Phillipicis hæc verba pronunciauit. At is non reddet, qui Domini patrimonium complexus, quasi thesaurum Draco. Vnde, ex Cælio, peruulgatum est, Dracones ædium, oraculorum, nec non thesaurorum custodiæ præfici. Poetæ igitur non sine ratione, pellem apud Colchos, & mala Hesperidum ab insomni Dracone custodiri tradiderunt. Itaq; Vigilantiam, optimo iure, huic attribuit animanti Reusnerus in Paradiso poetico, dum canit.

Vigilantia draconibus attributa.

Philipic. 13.

Peruigil ecce Draco squamis crepitantibus horrens
Sibilat, torto pectore verit humum.

Nam huic bestiæ talem ingenerauit morem natura; vt, quotiescumq; prædam coercere, vel aliquid aliud moliri velit, horrendum edat sibilum, neq; conspectis hominibus aufugiat. Qua de re idem Reusnerus huc respiciens denuò canebat.

Sibilũ quãdo emittat.

Sibilat hic, quoties aliquos parat edere quæstus,
Vulnere nec lædit, nec fugit ille viros.

Relatum fuit à Gesnero, vulneribus, à Dracone nullam afferri noxam: proptereaquod omnes authores consentiunt magnam vim caudæ Draconis inesse: cum ab ea neq; elephas tutus esse feratur: cum Draco circa semitas latibulans Elephanti transeunti insidiatur:

Magna vis inest caudæ draconis.

diatur: nam ſpiris caudæ, cruribus Elephanti ligatis, ad terram trudit. Idcirco quidam vir acris ingenij alludens ad hanc Draconis proprietatem, & ad Inſigne gentilitium Gregorij Decimi tertij Pontificis Maximi Bononienſis, in quo Draco mutilata cauda effigiatur, tale protulit diſtichon,

Te Draco gens timet. At pellat gens iſta timorem,
Quo feris, abſciſſum eſt, quo tueare, tenes.

Hanc caudæ vim non intactā reliquit Plinius, narrans in Aethiopia gigni Dracones Indicis, quoad magnitudinem, æquales, qui quaterni ſimul, vel quini, caudis implicatis, modo cratium, & erectis capitibus, tanquam magna nauis, ad meliora Arabiæ pabula velificant. In dies autem maiorem vigorem adipiſci dicuntur, quoniam, ad mentem Aeliani, per longum vitæ curriculum, ad extremam vſq; ſenectutem perueniunt. Cæterùm licèt Draco maſcula caudæ virtute ſit conſpicabilis, & ſupra humanum modum fortitudine, & crudelitate præditus; nihilominus inuenti ſunt homines, qui huiuſmodi beſtias reddiderunt cicures. Siquidem, ex ſententia Textoris, Draco à Paulo Leonenſi fuit manſuefactus, & Heraclides philoſophus Draconem habuit exarmatum, qui gradienti, & quieſcenti, tanquam canis aſſiſtere ſolebat.

Aetas draconum longa.

Qui dracones habuerint cicures.

COITVS, PARTVS.

HERODOTVS, in Thalia, Dracones alatos, more viperarum, permiſceri exiſtimauit: nimirum capite maris in os fœminæ ita inſerto, vt ab ea tandem præcidatur; quam fabulam in hiſtoria viperæ recitauimus. Verùm Dracones mutuò complexu, quemadmodum etiam viperæ, congrediuntur. Scripſerunt quidem Africani Græcis vaniores, lupam ex Aquila concipere, temporeq; é partitionis, diſrupta aluo, Draconem erumpi, roſtro, & alis patri, & cauda matri ſimilem, corio Serpentino, multiſq; maculis verſicolore. Hoc autem animal in ſpecubus ſemper habitare traditur. Cæterùm huiuſmodi Feram aliquibus in locis verſari vanitas generationis, ex Scaligero, fidem detrahit, liceat tamen vnicuiq; homini in re litteraria, quod placet admittere, & quod non arridet repudiare.

Partus monſtrificus draconis.

Circa partum draconis, & anguium exoticorum, variæ authorum circumferuntur opiniones; quoniam Ioſeph Ieſuita ex Braſilia ſcripſit, illos Dracones, & immanes angues non oua, ſed fætus viuos edere. Ex altera parte Balthaſar Diaz ſcripſit, anno Domini quinquageſimo ſexto ſupra milleſimum, & quingenteſimum, in Malucho inſula, & in Ditione Ternetis Regis, ingentes viſos fuiſſe Serpentes, quæ in campeſtribus locis oua enitebantur. Quamobrem credendum eſt illis beſtijs accidere, quod etiam in noſtratibus anguibus euenire obſeruauimus: cum ab effectu, alij ouipari, alij viuipari eſſe ferantur.

An ouipari, aut viuipari dicantur dracones.

LOCVS.

PELION mons eſt Theſſaliæ ad Auſtrum obuerſus, cui ſubiecta loca Pelethronia nuncupantur; vbi olim ſtabulatum fuiſſe Draconem recitat Nicander in Theriacis, dum inquit.

— — — — Draconem
Aſpice, quem patula fago Phæbeia proles
In gelido Peli nutriuit culmine iuxta
Læta Pelethroniæ quondam decliuia vallis.

Alioquin, ex Bellonio, Dracones alati ex quadam Arabiæ parte in Aegyptū, & loca cōtermina aduolant: quare nō erit explodenda ſententia Authoris libri de natura rerū, quando retulit loca deſerta circa turrim Babel à Draconibus habitari, quorum horrendis ſibilis viatores ſæpius perterrefiunt. Vt plurimum tamen his beſtijs Aethiopia redundat: cum Plinius ſcripſerit ad Aethiopes Azachæos plerumq; verſari. Immò Iphicrates, ex Strabone, hæc animantia, apud Aethiopes Heſperios, ad tantam excreſcere molem

Li. 2. obſer. cap. 7.

Deſerta loca habitāt dracones Aethiopiæ.

molem dixit, vt eis herba innascatur. Verùm Leo Africanus in specubus Atlantis
montis eos stabulari Dracones tradidit, qui media sui parte crassi, & circa collum, &
caudam sunt gracillimi. Meminit Solinus montis Aethiopiæ meridiei obuersi, qui per-
petuis ardet flammis, vbi Draconum copiam nasci autumat. Salmasius in Solinum ad-
miratur hunc Draconum natalem locum; cum inter incendia bestiæ viuere minimè
possint. Hoc tamen Solini assertum non penitus à ratione alienum esse videtur: cum
mons ingens sulphureis etiam venis refertus vbiq; non ardeat: ideoq; alia montis loca
Draconibus domicilia præstare possunt. At non solum Aethiopia, sed India potissimũ
has producit Feras. Quare non citra rationem scripsit Philostratus circa Hangem In-
diæ flumen innumeros Dracones diuagari. Vnde Adrianus rerum exoticarum curiosis-
simus Draconem ex India delatum in templo Iouis olympici Athenis dedicauit. Ex
Auicenna, Dracones in partibus Nubiæ multiplicantur: quamuis postea Indos maio-
res esse referat.

In Polyhis. cap. 33.

In monte Atlantis versãtur.

Draco ex India delatus.

Africa igitur Elephantes, & Dracones in Europam mittit: in Massyllia autem Afri-
cæ frequentiores esse dicuntur: Idcirco Poetæ Dracones Massylli os sæpissimè nomi-
nant. F

Aurea Massylli vincunt quæ poma Dracones.

Libyci etiam ob eamdem rationem nominantur: cum Libya Africam denotet: quã-
uis Aetius in Lycia, forsitan Libya Dracones potissimum versari tradiderit. Immò Ni-
cephorus Callistus (referente Æliano) sub Aequatore meridiem, & Orientem versus
Dracones magnitudinis admirandæ procreari voluit: cũ huiusmodi animantes regio-
nibus præcipuè calidioribus delectentur. Stumpfius autem, in chronicis, monimentis
mandauit, in nostris etiam alpibus perpetua niue candentibus, id Serpentum genus
aliquando habitasse, & reddidit rationem; quoniam in multis Alpium locis, quædam
antra meridiem respiciunt, quæ calorem, & splendorem solis facilè recipientia, Draco-
nibus domicilia præstare possunt: Deniq; si confugiamus ad Historiographos rerum
Indicarum; in primis comperiemus, quod in Calecut variã Draconum genera adole-
scunt. Et apud Paulum Venetum legimus Serpentes bipedes varios in regione ad Pro-
uinciam Caraiam attinente versari. G

Sub æquinoctiali versantur.

In nostris Alpibus.

Lib. 2. cap. 40.

VICTVS.

FAME necari Dracones non ita facile posse arbitramur: quandoqui-
dem ex libro de natura rerum habemus, quòd hæc animantia inediam
facillimè sustinere possunt. Sed quando postea ventri indulgent, Dra-
cones inexplebiles esse traduntur. Itaq; rebus venenatis, herbis, &
pomis, ad mentem Aristotelis, & Æliani, vt plurimum vescuntur. Cũ
autem Draco copiæ pomorum nausea vexatur; tunc, ex Aristotele, ad
lactucam syluestrem tanquam ad singulare præsidium confugit. Id autem præstari à
Dracone scribit Aelianus; quoniam succus huius plantæ summo illi est adiumento,
ne aluus tumida reddatur. Præterea Dracones, annotante Aeliano, potissimum iuxta
amnem Rhyndacum, media æstate è specubus ad aucupium prodeunt: dum cauda ter-
ræ nixi, reliquo corpore erecto, & ore hiante, inspiratione tanquam vi quadam amato-
ria superuolantes aues attrahendo deglutiunt: deinde gregibus etiam animalium insi-
dias tendunt. De his Lucanus fortè loquebatur canens. H

Herbæ, & animantes venenatæ.

Lib. 9. hist. Ani. c. 6.

——— ——— ——— ——— ducitis altum

Aera cum pennis armentaq; tota secuti.

Hoc etiam non latuit Philem poetam græcum, qui versibus iambicis id totum expressit
huunc in modum.

Aues venãtur.

Δράκοντες αἰθιόπων δὲ τ' εἰ θηρᾶν δέοι,
Χαίνοντες ἀσθμαίνουσιν εἰς τὸν ἀέρα,
Καὶ τῶν πετεινῶν τὰς κρεμασὰς ἀγέλας,
Ιυγξι θερμῆς εἰς πνοῆς κηλημένας,
Καὶ σπωμένας ἄνωθεν εἰς γῆν ἀθρόας,
Ἐκ τῶν γνάθων ἕλκουσιν εἰς τὴν γαστέρα.

A Horum autem versuum sensum Bersmanus versibus item iambicis latinis sic reddidit.

Dracones Aethi opum indigentes pabulo
Hiante captant ore flatus aeris,
Pennisq; suspensos greges volantium,
Spirationis illecebris attrahunt,
Ducto supernè copioso ad humum agmine
Retrocito quos spiritu deglutiunt.

Immò quibus non contenti, earumdem etiam ouis, secundùm Plinium, pinguescunt: illa enim integra deglutiunt, deinde in se met conuoluti intus frangunt, atq; putamina excutiunt. Catuli verò Draconum faucibus non capacibus, orbe spiræ apprehensa oua perstringunt, vt liquorem sorbeant. Præterquamquòd in multa etiam animantia, victus gratia, sæuiunt.

Oua auium venantur.

ANTIPATHIA.

B REFERVNT rerum naturalium indagatores, Aquilam, & Draconem hostili odio se se mutuo persequi, ob quemdam animi affectum, quem Philosophi antipathiam vocant. Verùm legimus apud Plinium, quòd, ratione victus, Aquilæ in Dracones acerbo concitantur odio, dum earum oua summopere ab illis appetuntur. Præterquamquod Draco ex fruticibus interdum prodiens aut agnum, aut leporem ab vnguibus Aquilæ eripere nititur. Interim, commisso inter has animantes prælio, ad mentem Gillij, præda sæpè fugam arripit, id expressit elegantissimè Nicander in Theriacis his versibus.

Dissensus Aquilæ, & draconis.

Hunc petit inuisum magni Iouis armiger hostem,
Cumq; genis parat acre suis ex æthere bellum,
Pascentem in syluis quamprimum viderit illum,
Quod totos ferus is nidos cum mitibus ouis,
C *Et simul ipsa terens, & vastans pignora perdit.*
Non timet hoc Serpens, immò quodam impete dumis
Prosiliens, ipsamq; Aquilam, leporemq; tenellum
Extrahit ex rapidis vi fraudeq; fortior vncis.
Cauta malum declinat auis, fit ibi aspera pugna;
Vt queat extortam victor sibi tollere prædam.
Sed frustra elapsam, & volitantem hinc inde volucrem
Insequitur, longos sinuum contractus in orbes,
Obliquoq; leuans sursum sua lumina visu.

Hoc etiam certamen Aquilæ, & Draconis non inconcinnè explicauit Ouidius, dum cecinit.

L.4. Metã.

Vtq; Iouis præpes vacuo cum vidit in aruo
Præbentem Phœbo liuentia terga Draconem
Occupat aduersum, neu sæua retorqueat ora,
Squamigeris auidos figit ceruicibus vngues.

D Horum etiam animalium pugnam recitauit Homerus, & confirmauit Aristoteles in historia Animalium: vnde postea Florentinus in Geoponicis prodidit, neq; Draconem, neq; alium Serpentem illic stabulari, vbi stercus Aquilæ inuenitur. Et Ælianus Draconem, audito alarum Aquilæ strepitu, illicò ad antra se recipere affirmauit.

Lib.9.c.1.

Ex altera parte, Albertus hanc Aquilæ, & Draconis dimicationem negare videtur, scribens, ex sententia Aristotelis (quæ postea nullibi reperitur) Draconem cum Vulture, non autem cum Aquila præliari. Voluit fortassis Albertus significare hanc & Auicennæ, & eius interpretis opinionem fuisse, qui Aquilam cum Vulture sæpè sæpius confundunt. Præterea addit Albertus, quòd non omne genus Aquilæ, sed paruum tantummodo cum Dracone dimicare, dum quemdam Serpentem nomine generali Draconem nuncupatum venatur. Verùm rationem, qua fultus Albertus, authoritati doctissimorum virorum refragari audeat, imaginari non possumus, & præsertim cum alibi

Hanc pugnã negat Albertus.

idem

idem Albertus tanquam sui oblitus Aquilam cum Thyro, atq; Draçone ratione præ- E
dæ, belligerare promulgauerit.

Præterea non est emittenda antipathia Draconis, & Elephanti: cum hæc duo ani-
mantia graui odio sese inuicem insectentur: Scripsit enim Strabo in illa Æthiopiæ par-
te, cuius regni caput est Meroe, nasci Elephantes, quibuscum Dracones certant: ete-
nim sunt tantæ magnitudinis, vt spira caudæ, circumligatis Elephanti cruribus hoc gra-
ue animal præceps ad terram ruens, Draconem etiam vno, & eodem tempore elidat.
De modo autem aggrediendi Elephantes, non conueniunt inter se Authores. Siqui-
dem Plinius, & Solinus produnt Dracones secus vias, vt plurimum latibulari, per quas
Elephanti assuetis callibus diuagari solent. At prætereuntium non priores, sed poste-
riores tantum adoriuntur; ne qui antecesserunt postremis opitulari valeant. Alij tra-
dunt Dracones in aquis mersos Elephantis bibentibus insidiari; dum confestim auri
morsum infigunt: cum is tantummodo locus manu, seu proboscide Elaphantis defendi
nequeat. Alij narrant, quòd Dracones in Elephantes obuios se se erigendo insiliunt,
oculosq; primum feriunt, eorum sugendo sanguinem, qui cum frigidus sit à Dracone,
ad feruorem internum compescendum summopere desideratur. Huius etiam certami- F
nis meminit Sambucus in emblematibus, canens hunc in modum.

Lib. 17.

Dissensus Elephanti, & Draconis.

Quã partẽ Elephantis Draco primùm mordeat.

Qui victor sentit cum victo se periturum
Ambitione magis, quam ratione tumet.
Quid mihi profuerit vinctus. qui mutua collo
Vincula molitur, me interimatq; cadens?
Sic Elephas stratus complexibus vsq; Draconis,
Conterit h excentem mole, ruensq; necat.
Ille mihi tandem pretium, meritumq; triumphus
Pendit, qui factum non nece, laude beat.
Interdum causa melius cessisse videmur,
Dum mors vindictam leniat, aut moueat.
Sed tamen è summo vinci, victoria quædam est,
Conditio serui corrigitur domino.

Postremo Gryphes, ex Philostrato (nisi sint fabulosi) elephantis, & Draconibus admo- G
dum inuisi esse perhibentur; propterea quòd ab illis interdum pugnando superantur.
Item Panthera, ex Alberto, Draconi infesta est; cum ab omnibus animalibus, præter-
quàm à Dracone diligatur. His addit Syluaticus quamdam auem, caprilum, cognomi-
natam Dracones odio habentem: quoniam Draco in venatione aliquando fessus, huius
auis hepate deuorato, pristinum vigorem sibimet comparat.

Griphes, & Pantheræ inimicæ draconib.

DRACONIS VENENVM.

CIRCA virus Draconum, varij authores longè diuersa sentiunt. Narrat
quidem Pausanias circa templũ Nemei Iouis cupressetum fuisse; vbi
cum nutrix Opheltem in herba collocasset, paulo post eum à Dracone
peremptum inuenit. Num autem ob solum vulnus, aut ob venenum
interitus huic pusioni acciderit, non explicatur. Recitat etjam Petrus
Damianus historiam cuiusdam agricolæ, qui diluculo ad laborem sur- H
gens, & quamdam putans arborem, immensæ magnitudinis Draconem obseruauit;
vnde colonus intrepidus longo fessus labore super tergus Draconis sedit; ideoq; bestia
indignata eum deglutiuit. Ex hac quoq; historia venenum Draconi inesse conijcere nõ
possumus. Ardoinus, ex clarissimorum virorum authoritate, aut parùm, aut nihil ve-
neni Draconibus inesse pronunciauit: cum ictu caudæ, & dentibus vulnerando potius,
quàm venenando noceant. Et eò magis id asseuerare videtur; cum Plinius, & Aetius
venenum ab huiusmodi Feris minimè proijci scripserint.

Draco deglutiuit agricolam.

Vincentius Belluacensis morsum Draconis paruum quidem, sed pessimum esse
astruit; quoniam venenatas animantes, & herbas comedat. Etenim Draco alicui insi-
dias tendens, plantas, & radices lethiferas vorare dicitur. Hoc non latuit Homerum,
qui meminit Draconis ante latibulum nocuas herbas comedentis.

Morsus draconis qualis.

A Ὃς δὲ δράκων ἐπὶ χειῇ ὀρέστερος ἄνδρα μένησι
Βεβρωκὼς κακὰ φάρμακα &c.

Iliad. χ.

Prædictis addendum est fortè, ratione variarum Regionum, quas hæc animalia colunt, & magis, & minus nocua esse. Quapropter Ioannes Leo, in descriptione Africę, Dracones montis Atlantici admodum virulentos prædicat. Preterquamquòd multis in locis Draconum halitu aer infici traditur: neq; officit eorum sententia, qui voluerunt hoc assertum, non de Draconibus animalibus, sed de Draconibus in aere visis, nẽpe de passionibus ignitis fuisse prolatum: cum, his apparentibus Meteoris, & corruptionis aeris, & amissionis frugum periculum immineat. Quandoquidem habemus ex Aristotele, ætate Philippi Regis, viam quamdam montis Armeniæ inaccessam fuisse: cum omnes illac transeuntes, repentè exanimati caderent: idcirco Socrates contra illam viam, speculum ex chalibe diligenter fabrefactum locauit, in quo duorum Draconum imagines halitu aerem corrumpentium obseruauit; qui tandem, iussu Regis, singulari stratagemate interfecti fuerunt.

Dracones montis Atlantici.

In l. de propriet. element.

Gesnerus quoq; recitauit propè oppidũ Niderburgum viuos Dracones in fonte quodam se lauisse, & homines deinceps illam bibentes aquam, aluo tumefacta, interijsse: quare fons ille tanquã pestifer, & exitiosus, terra, & lapidibus repletus est. Item Stumpfius exarauit in Chronicis: cum Regio Heluetiæ primùm purgari cęperit, horribilem & fædum Draconem supra pagum *Vuiluer* repertum fuisse, qui pecudes, & homines ita profligabat, vt Pagus *Dedmiler*, quasi villa deserta cognominaretur. Tunc quidam ex indigenis ob homicidium exul, vt in pristinam restitueretur sedem, se Draconem debellaturum est pollicitus; id autem omnium applausu probatum fuit. Ideoq; hic vir egregius extincto Dracone, brachium cum gladio cruento eleuans, vt cunctis victoriam interempti hostis ostentaret, sanguis Feræ in corpus distillans repentinum ei attulit interitum. quare iure optimo scripsit Heliodorus, μικροῖς μὲν τοῖς βέλεσιν, ἰῶν, δὲ δρακοντίων πεφραλμένοις εἰς τοξεύοντες. nimirum paruis quidem telis, sed veneno Draconum nutritis iaculantes. Nam Dracones veneno carere non est credendum. Legitur etiam in Deuteronomio. *Venenum Draconum vinum eorum, & venenum Aspidum lethale.* Concludunt igitur multi Draconem etiam natura sua minimè exitialem, saltem ob naturã loci venenosum euadere: quemadmodũ de Serpẽtibus etiam superius fuit explicatum.

Draconẽs venenati vbi.

Sãguis draconis letifer.

Cap. 32.

VENENI SIGNA, ET REMEDIA.

ICTVM Draconis non sine exiguo dolore, & inflammatione infigi voluit Auicennas; immò animaduertit mares in vulnerando, fæminis esse deteriores. Et quoniam superius relatum fuit Albedisimon, Alatraf, & Hauden inter genera Draconum ab Auicẽna, & Alberto connumerari; horum etiam morsus symptomata ab illis proposita ponderabimus. Primùm carnem demorsam aliquem nancisci fætorem tradunt: ideoq; malignorum vlcerum pharmaca adhibenda esse memorant. Deinde in morsu Alatraf, & Hauden vehementem dolorem, partis stuporem, & tandem interitũ subsequi autumant. Quocirca Auicennas ad mentem nõnullorum, embrocham ex aceto tepido supra locum affectum faciẽdam esse probat: deinde emplastrum ex folijs lauri, necnon oleum de pyrethro, & oleum costinũ celebrat: per os verò succũ foliorum lauri cum aceto, & theriacam Andromachi præscribit. Nicander quoq; in Theriacis symptomata huius morsus examinans doloris non insignis, & vulneris exigui paucum effundentis sanguinem meminit, his versibus sic latio redditis.

Fętor, dolor & stupor sunt symptomata huius morsus

Embrocha ex aceto tepido.

Nec tamen ille graues, vt cætera turba, dolores,
Si velit, infixo cum fortè momorderit, ore,
Suscitat: exiguus non noxia vulnera punctus
(Qui ceù rodentis noctu quæq; obuia muris)
Infligit. modicum tenuis dat plaga cruorem.

Plinius igitur gramen, aduersus talem ictum non infrugiferum remedium proponit:

 deinde

Gramen, & mullus piscis est Remedium.

deinde mullum piscem intrinsecus, & extrinsecus, in tali casu, non parùm vtilitatis esse allaturum promittit. Aetius percussis à Dracone remedia aliorum animalium ictibus conferentia prodesse tradit. Postremò caput canis, vel Draconis, qui momorderit, ad mentem Ponzetti, abscissum, pelle nudatum, & morsui applicatum, patientem sanat: quemadmodum idem præstant omnia illa præsidia, quæ in capite primi libri, fuerunt proposita.

FVGANDI, ET CAPIENDI RATIO.

Gramina medicata.

TRADIDIT Solinus præstantissimos audacia viros antra Draconum explorantes, gramina medicata, nempè somnifera circa specus aspergere, vt Feræ inde exeuntes ea depastæ irriguo turgescãt somno; quoniam dormiẽtium caput, amputant, vt lapillum Draconis pretiosum eruere possint. Quamuis Philostratus, in montanis Draconibus coercendis, aliud artificium recenseat, quo Indi huiusmodi bestias irretire conantur. Pallium enim coccineum litteris aureis exaratum ante cauernas Draconum extendunt; nam, vi verborum excantationem exprimentium, bestiæ pedetentim irrepentes super pallio dormire coguntur. Interea Indi securibus armati belluam adorientes, eam decollant, vt ex capite lapillum eximant: Quamuis interdum accidat, teste Philostrato, vt Draco aliquem Indum securi munitum intra latibulum attrahat, & deuoret. Campestres autem Dracones, ex eodem authore, sæpè coercentur, dum pugnam cum Elephantis ineunt: nam certamini tunc temporis intenti facillime ab Indis conficiuntur: Hæc autem, & alia similia nugamenta apud Philostratum leguntur.

Dracones certamini intenti facilè capiũtur.

Quamobrem in fugandis, & necandis Draconibus satius esse opinamur, confugere ad Nicãdri præsidia, quę ab ipso in cęteris venenatis bestijs fugandis fuerunt præscripta veluti sunt Cerui, & Damæ cornua, Filix, Libanotis, Cardamum, Melanthium, Sulphur, Thraicius lapis, qui est species Gagatis, Galbanum, Vrtica, Cedrus, & similia, quæ odore, & substantia venenosas animantes interdum fugant, & quandoq; perimunt. Versus autem Nicandri latino sermone redditi sunt tales.

In Theriacis.

Ergo procul pelles Serpentum dira venena,
Dura adolens igni ramosaq; cornua Cerui
Interim & exuctam comburens Gangida petram
Vincere, quàm nunquam potuit validissimus ignis.
Multifidæ filicis ades quoq; germina pulchræ;
Aut radicem indes gustu libanotidis acrem
Cardama cui fuerint æquali pondere mixta.
Atq; pari mole iugulatæ cornua Damæ,
Tantumdem, & nares ferientis odore melanthi
Asphaltiq; feres pariter cum sulphure mixti.
Aut tu Thraicium combures igne lapillum,
Conspersus gelida subitò qui accenditur vnda:
Extinguiq; solet, modicum si sentit oliuum;
Quemq; tulere feri proprio de flumine Thraces;
Quod Pontum vocitant, vbi magna armenta sequuntur
Carniuori pecudum ductores, atq; magistri.
Præterea in flamma tetrum spirantia odorem
Galbana, & Acnestis, dentatis sectaq; serris
Cedrus, vt ipsa scobem referat tenuata minutum,
Hæc mandata igni pellent procul omne venenum.
At tu lustra caua, & syluosa cubilia tergens,
Fusus humi poteris dulcem captare soporem.

His fortè præceptis imbutus Cracus Polonorum Princeps, qui celebrem ciuitatem sublimi, & valida munitum arce, in scopulo *Vanel* cognominato, ad Vistulam am-

A amnem ædificauit: quam postea à suo nomine Cracouiam appellauit; ingentem Draconem in dicto scopulo delitescentē interemit. Nam hęc bestia esuriens de antro egrediebatur, & fætenti anhelitu veluti pestilentia quadam multos inficiebat: immò per ciuitatem, & suburbia diuagans quæcumq; obuia deuorabat. Quocirca Incolæ, ad hoc euitandum incommodum, tria iumenta ad ostium antri, singulo die, ei offerre cogebantur. Itaq; Cracus deplorati ferè status suorum ciuium misertus, pellem vituli recenter mactati nitro, pice, & sulphure infarciri, & hora consueta, penès orificium cauernæ locari iussit. Bestia autem famelica prorepens, & iumentum putans, vituli exuuias deglutiuit. Interim materia, & præcipuè sulphurea calore accensa interno, tam feruidam excitauit sitim, vt Fera magno impetu de specu egressa ad Vistulam fluuium properans tantam hausit, aquam, vt, aluo dirupta, extincta fuerit.

Cracus Polonorū princeps draconem interemit.

DENOMINATA, B ET COGNOMINATA.

CVM infinita penè esse comperiamus, quæ à nomine Draconis, aut denominationem, aut cognomentum sortiuntur. Ab hominibus primò inchoare decreuimus, vt deinceps sigillatim de cęteris animantibus, herbis, lapidibus, & alijs inanimatis disseramus. Itaq; Franciscus Draco fuit vnus ex illis, qui in itinere ad Americam, & laboris, & iacturarum contemptor, ob res gestas, maximam sibi laudem, & gloriam comparauit. Dracula Valachus fuit Imperator omni magnitudine animi, & constantia præstantissimus, qui cæteris verum fortitudinis specimen præbuit, vt in historijs rerum Persicarum legitur. Dracus autem, ex Liuio Acheorum Dux, primusq; Achaici motus author, qui postea ad isthmon à L. Mumio consule fuit superatus. Dracontides à Suida in numero triginta Tyrannorum collocatur. Dracontius fuit Campaniæ Iudex Christi fideles crudeliter insectans, quem D. Sosius: coram ipso ligatus à Surio in hunc modum locutus esse perhibetur. *Quodam præsagio Dracontius es appellatus: si* C *quidem ille temerarius Draco, per organum oris tui loquitur sicq; illius instar, & nomen, & venenatam linguam possides.* Quamuis Dracontij etiam nomine quidam Episcopus, & Christi confessor à Surio fuerit memoratus. Dracona fuit nomen, vel cognomen cuiusdam mulieris, in quam Ioannes Franciscus Apostolus sic canit,

Cognomenta Virorum ex Draconibus.

Dracōtides

Dracōtius.

Dracontius Episcopus.

L. 4. Epigr.

Desine iam madidos phæbeis pandere crines,
Desine iam radijs, dia Dracona tuos,
Phæbus vt ipse tua vincatur luce, vides ne?
Vt pudet, vt celeres decolor vrget equos?

Alioquin, δρακοντομίμος Dracones imitans apud Atheneum legitur. Et δρακοντόπους Draconum pedes habens, & δρακοντολέτης, Draconis interfector dicitur, quo nomine Phæbus Draconem Pythonem perimens fuit insignitus.

Draconigenæ olim Thebani Bæotiæ fuerunt appellati: propterea quòd ex Draconis dentibus satis progeniti esse credebantur. At Draconarij, siue Draconiferi olim vocabantur, qui Insignia militaria Draconis iconem referentia gestabant. Non defuerunt tandem familiæ, & Romæ, & Bononiæ, qui à Draconibus cognomentum traxerunt.

Draconigenæ qui fuerint.

Draconarij qui.

D Succedunt cæteræ animantes ponderandæ, vt δρακαινίδες, nempe Dracunculi pisces, qui Graculo pisci similes esse feruntur. Sunt etiam in Nilo, vt aliqui authores referunt, quædam animalia ad similitudinem Draconis, vulgò Cocatrix dicta, quæ nisi sint Crocodili, alia animalia Dracone æmulantia in Nilo non nouimus. Item Dracæna nimirum Draco fæmina: vt omittamus canem Geryonis in Erythea habentem duo canis capita. & septem Draconis, cuius meminit Varinus in Scilla, quoniam id figmentum esse arbitramur.

Subsequuntur varię plātæ quę ab hac Fera videntur esse denominatę. In primis Columella meminit cuiusdam pręcocis vitis Veteribus incognitę, quam Dracōtion vocitari tradit, eamq; fęcunditate, & amænitate ad generositatem vini Aminęę comparat. Item à Fuchsio Dracontium Botrys ad morsus anguium, canis, & cuiuscumq; venenati.

Lib. 3. de re rust. cap. 2.

animantis cōmendatur. Draconitiū triticum memoratur à Theophrasto, & hanc tritici E
speciem illam esse scripsit Plinius, quā Græcia, argumento crassissimi calami cæteris tri-
tici speciebus prætulit. Immo Dracontium cucurbitam possumus appellare, quæ cre-
scendo intorti Draconis figuram æmulatur. Amplius Draconon nominatur lac Cyre-
naicum, & Draconon etiam dicitur erythrodanum, siue rubia Tinctorum, quæ à rubi-
cundo colore nomen sortitur. Colitur in hortis frigidioribus lapathi species, succo
sanguinei coloris referta: idcirco hæmalapathum, nempe lapathum sanguineum, vel
rubens dicitur. Hæc eadem planta apud Gesnerum, in horto medico, sanguis Draco-
nis herba fuit nuncupata. Ptarmica Matthioli vocatur Bahuino Dracunculus aquati-
cus serrato folio, & Dodoneo Draco syluestris.

L.3. de causis plant. c. 26.
Triticum Dracontiū dictum.
Draconon duplex.
Ptarmica Matth. est dracunculus serrato folio.

In hortis, nostra ætate, quędam planta angusti folia, gustu acris, in acetarijs frequen-
ter adhibita, sub nomine Dracunculi, vel Draconis hortensis colitur; cuius neq; Græ-
ci, neq; Arabes meminerunt: propterea quod, cultorum mangonio, non autem semine
productam esse attestantur; dum lini semen excauatis cæpis inditum terra obruunt:
Hæc autem artificiosa cultura Matthiolo parùm fuit credibilis: cum opus experientię F
illius fuerit refragatum. Nihilominus à viris fide dignis intelleximus, quod si quis in
afflatu marino, semen lini scillæ non auulsæ inserat, proculdubio fiet voti compos.

Dracunc. horten. quo artificio nascatur.

Alioquin Dracūculus apud Botanicos est planta, quæ Dracontea, Serpentaria, & Dra-
cunculus maior nominatur, ad primas Serpentium vernationes à terra erumpens; hanc
quidam ex sanguine Draconis olim natam fuisse fabulantur; quandoquidem, ad luden-
tis naturæ miraculum, singulari caule maculis sanguineis variegato attollitur, è cuius
foliato fastigio quædam vaginula in mucronem sensim turbinatum prosilit, quæ cum
dehiscens se pandit, apertum Draconis rictū repręsentat, dum solidum quoddam cor-
nu quasi animalis lingua ex concauo vaginę sinu emicat. Plinius etiam meminit Ari
herbæ, cuius radicem Arum, caulem verò Dracontiū vocari asserit. Immò & Arisarum
Dracunculus minor apud Gesnerum in Appendice, & Dracunculus alter in historia
Cordi nominatur. Nos autem Ari quinq; species, & Arisari duas obseruauimus; præ-
ter Arum Ægyptium, quod vocatur colocassia, cuius florem, & pistillum habuimus, &
pingi curauimus: quamuis ab huiusmodi planta hoc produci negent, cum illud non vi-
derint.

Dracunculi maioris descriptio.
L.24. c.16.
Arum.
Arisarum.
Aru Ægyptium florē & pistillū producit.

Chirurgi, inter species vlcerum ab atra bile pendentium, quamdam affectionem G
Dracunculum nuncupatam recensent; de qua fortè locutus est Agatarchides, in tra-
ctatu Maris Rubri; quando retulit in multis circa mare rubrum ægrotantibus paruos
quosdam Dracunculos in musculosis potissimum partibus crurum, & brachiorum ali-
quando apparuisse, qui statim atque tangebantur illicò refugiebant. Quare natu-
ra huius affectionis magnam dubitandi ansam medicis præbuit. Quapropter Galenus
agens de locis affectis, scriptum reliquit, quòd generatio pilorum per vrinam excreto-
rum non est magis admiranda, quàm ortus Dracunculorum, qui lumbricis similes in
tibijs hominum quamdam Arabiæ regionem incolentium nascuntur; quos cum non vi-
derit Galenus, quidquam de illorum origine, atq; natura determinare noluit. Sora-
nus medicus, qui vixit ætate Galeni (referente Paulo Ægineta) hos Dracunculos ne-
gat esse animantes, sed tenues quosdam neruos sub cute motos esse affirmat. Author
Introductionis, seu finitionum medicarum, Dracunculum morbum varicibus similem,
& eodem modo, quo varices, curari posse definit. Vnde Guido, & alij Authores hac
moti authoritate, hos Dracūculos ad varicum genus reduxerunt: ideoq; ab eodem H
Guidone, & Auicenna hic affectus vena meden fuit nuncupatus, quia, in vrbe Medina
fuerit frequens; Albucasi vena ciuilis dicitur. Paulus Aegineta hunc morbum Dra-
cunculum cognominatum, apud Indos, & Regionem Aegypti, in partibus musculosis
humani corporis generari asseuerauit. Ætius hos Dracunculos lumbricis similes esse
constituit; hosque facta prius suppuratione, cutem dissecando, extrahendos esse opi-
natus est.

Dracunculus morbi species.
Li.6. de loc. aff. c.3.
Vena Medē quid sit.
Li.4. c. vlt.
Curatio.

Tandem Pareus, cuius opinioni adstipulamur, hanc affectionem Dracunculum ani-
matum esse minimè putat; cum illi non sit ad generationem opportunitas, sed nomen
Dracunculi meruisse scribit, quoniam vniuersa sua conformatione, colore, mole, &
figura, Dracunculi imaginem exprimit: deinde illa materia animata esse videtur, quia
humor huius affectus est tenuis, & feruidus, atq; maximo impetu ad partem decurrit.

Lib.7.

Itaq;

A Itaq; concludendum est hunc Dracunculum nil aliud esse, quàm abscessum in genere venoso à feruore sanguinis pendentem, cuius præsidia apud authores medicos legenda sunt.

Hic dracunculus non est animatus.

Non est omittendus lapillus à Dracone cognominatus, qui Græcis δρακοντιας λιθὸς Latinis gemma Dracontia, siue Draconites dicitur, hic lapis in capite Draconum, ad mentẽ Plinij, & Solini generatur, & ab animali viuente eruitur; huius vsu Reges Orientis summopere gloriari feruntur. Meminimus legisse apud Marsilium Ficinum, fuisse allatum lapidem ex capite Draconis erutum, instar nummi rotundum, punctis quasi stellis ordine quodam dispositis insignitum, qui aceto perfusus, rectà parumper mouebatur, mox obliquè, & tandem in gyrum ferebatur, donec vapor aceti euanesceret. Ideoq; existimauit Marsilius hunc lapillum, cælestis Draconis naturam, & quasi figuram habere, immo, & illius motum consectari. Verùm hic lapis astris decoratus nil aliud est, nisi Astroites, vulgò *Pietra stellaria* apud Agricolam, cuius sex differentiæ monstrantur. Quare concludendum erit lapidem Dracontiam Ficini non ex capite Draconis, sed ex terræ visceribus erui: quapropter hic lapis Astroites, Dracontia Ficini poterit appellari. Non erit tamen negandum lapillum in capite Draconis posse gigni: B præterquãquòd in capite Hydri, & Chelydri nasci gemmam obseruauimus, quæ & ipsa Draconites appellatur. Cesalpinus Draconitem describit effigie corniculi, abscissa cuspide, colore partim nigro, partim flauescente, splendido non pellucido, ad cuius basim linea nigra circumdat specie Serpentis.

L.37.c.10.
L.3.de vita cælitus compar.
Astroites lapis qualis.
L.2.de Metal.

Alius est lapis à natura in visceribus terræ productus, qui Vulgò lapis sanguinis; seu hæmatites, & secundùm Belluacensem, sanguis Draconis appellatur. Quamuis, in officinis, sanguis Draconis tanquam quid omninò diuersum ab hæmatite monstretur, quod cinnabaris à Veteribus fuit nuncupatũ; nã cinnabaris secundùm Plinium, est vox indica denotans sanguinem Draconis pondere Bari, nempe Elephanti morientis elisi: cum vtriusq; animalis pereuntis sanguis permixtus tale genus pigmenti, nimirum cinnabarim producat. Dioscorides taxat illos, qui cinnabarim sanguinem Draconis esse existimarunt, & merito; quoniam apud Auicennam, & Serapionem legitur, quòd cinnabaris est succus cuiusdam plantæ: quamuis postea hic succus densatus non sit vera Dioscoridis cinnabaris. Clarissimus Faloppius fuit huius opinionis cinnabarim Dio- C scoridis esse verum sanguinem Draconis in lacryma apud Pharmacopæos. Hodie etiam Illyricis hæc lacryma Dracugna nominatur; cuius meminit Dioscorides, quando cinnabarim ex Africa delatam nominauit; ad contradistinctionem cinnabaris simpliciter, quæ est fossilis, & minio similis: immò interdum in tali cinnabari argentum viuum nascitur. Hæc species ex fodinis Bohemiæ nobis fuit communicata, in qua apparent guttæ ex argento viuo stillantes, cum minio fossili colore iecoris. Præter hanc speciem, aliam non modò cum argento viuo, sed etiam cum pyrite obseruauimus. Immò & tertiam cum argento viuo, & fluore diligentissimus pharmacopola Ioannes Baptista Fulcrus Lucensis nobis est impertitus. Præter has species, assignatur cinnabaris factitia ex sulphure, & argento viuo; & omnes prædictæ species prorsus discrepant à sanguine Draconis, seu cinnabari, quæ est species gummi, seu lacrymæ stillantis ab arbore Dracone cognominata in Africa cuius medicamenti vsus in hẹmorrhagia est frequens. Verùm Langius dubitat, quòd sanguis Draconis nostrẹ ẹtatis ad varios vsus in officinis seruatus sit vitiatus. Putat enim esse sanguinem caprillum cum minio, & immaturorum sorborum decoctione densatum quemadmodum olim etiam adulterabatur.

Cinnabaris ex Plinio quid sit
Dracugna est nomẽ Illyricum.
Cinnabaris factitia ex quibus cõponatur.
Adulterat. sanguinis draconis.

D Supersunt examinanda loca à Dracone denominata; inter quẹ non infimum occupat locum Thebẹ vrbs Bœotiẹ Draconigena cognominata; propterea quòd à viris ex Draconis dentibus natis olim constructa fuerit. Huius meminit Ouidius hunc in modum.

> *Inq; Draconigenam nymphis comitantibus vrbem*
> *Desilit, & natos eripit inde suos.*

Lib.3.fast.

Prẹterea, ex Stephano, in Icaria insula alia fuit ciuitas dicta vrbs Draconum, item mõs. At Dracuina oppidum est Rhetiæ in Sueuia Cisdanubiana, quamuis alij aliter sentiant. Amplius, ex Petro martyre, in India occidentali est locus caput Draconis nuncupatus. Pariter, apud Plinium, Draconon est insula maris Aegæi deserta: quemadmodum Dracontẹus, siue Dracontum insula maris Africi. Deniq; secundum Petrum martyrem, fau-

Vrbs draconum Mons draconum.
Decad.1.l.6.

ces in mari octo milliarium, os Draconis appellantur. quid plura? Amnes quoq; à Dra- E
cone cognominati sunt, vt Draconus, siue Drachonus, alij legunt Draum, fluuius est
Galię Belgicę per Lotharingiam in Morelam fluens, cuius meminit Ausonius.

Draconus fluuius.

Prætereo paruum Lasurum, tenuemq; Draconum.

Item Dracon paruus est Campanię amnis in confinio Picentium, ex medio oriens Ve-
suuio, & iuxta Noceriam vrbem fluens. His addamus fontem Draconis locum iuxta
Hierusalem: vnde postea porta ciuitatis, per quam ad hunc exibant locum, porta Dra-
conis fuit nuncupata.

Fons draconis vbi.

Ad finem recensenda sunt nonulla alia inanimata à Dracone denominata; vt Dra-
contium capitis ornamentum δρακοντώδης, Draconibus plenus, δρακόντιος anguinus, &
δρακοντόμαλλος, Dracontino crine. Cæterum, apud Chymistas, Draconis apospermа-
tismum est argentum viuum Vulgi, & fel Draconis, siue fellis oleum est argentum
viuum ex stanno, diciturq; Leo suauior in scholijs Paracelsi. Demum cauda Draconis
est sperma lapidis, quod postea in operatione ab ipso Dracone vocatur; est autem resi-
duum duarum aquarum ex Sole, & Luna compositarum, vel potius residuũ vnius aquę F
in singulis vasis seruatum: qua de re legendus est Mercolinus. Addamus Denominatis
coronidem, nimirum quando aliquis planeta progrediens deflectit ab ecliptica, aut
versus austrũ, aut versus septentrionem, tũc locus ad septentrionem, nodus ascendens,
& caput Draconis nuncupatur; locus verò tendens ad Austrum, nodus descendens, &
cauda Draconis dicitur. Quare luminaria iuxta caput, & caudã Draconis opposita pro-
ducunt Lunæ eclipsim, quia tunc terra diametraliter inter Solem, & Lunã locatur; nam
diameter sphæræ tria centra, nempè Solis, Lunæ, & terrę tangit, & vmbra terræ neces-
sario super corpus Lunæ cadit, & eclipsim generat. Et hæc de Denominatis dicta sint.

Fel draconis, quid sit apud Chimistas.

Cauda draconis apud Chymistas quid.

Cauda, & caput draconis quid sit apud Astrologos.

EPITHETA.

IVXTA varias huius animalis conditiones, & prærogatiuas; Autho-
res ei varia addiderunt epitheta. Primumq; ratione aspectus, & figuræ,
Græcis dicitur αιματοπὸς, nempe cruenti aspectus. Item βλοσυρωπὸς G
trux, & σμερδαλέος, idest intuitu terribilis. Vocatur etiam Nazian-
zeno αἰολοσκόπος, quia variè intueatur. Idcirco Latini Dracone m-
toruum, & horribilem nuncuparunt. Aliquando dictus fuit ὀφίηρος, ni-
mirum Serpentis caudam habens, item σκολίος tortuosus, & obliquus. Apud Apollo-
nium δράκοντες χρυσόλοφοι, scilicet cristis aureis insigniti vocantur, & fortè etiam iuba-
ti. Quare huc respiciens Author ad Herenium sic scribebat. Iste quotidie per forum
medium tanquam iubatus Draco serpit. Immò Dracones aligeri dicuntur, loquendo
tamen de illis, qui alis referti sunt. Demiramur Euripidem, cui πολύκρανος, nempe
multiceps Draco cognominatur: sed forsitan hic author de Dracone monstroso ver-
ba faciebat.

Epitheta ratione aspectus.

L.4. Argonaut.

Lib.4.

Ratione coloris, ab Homero nominatur κυάνεος, quia, secundùm Hesychium, στίγ-
ματα κυάνεα κατὰ νῶτα habeat, quasi non totus Draco, sed maculis tantùm cæruleus
esse videatur. Hinc ποικίλος, varius, & versicolor, item ποικιλονώτος dorsum macu-
losum habens. Sed Euripides δράκοντα πυρσόνωτον dixit, quia tergum rufum habeat.
Nec mirum, quoniam φοινήεις, seu φοινικόεις, scilicet puniceus aliquando ab Homero H
nominatur. Tandem γλαυκοψ idem, quod γλαυκός, seu γλαυκωπὸς secundum Pinda-
rum, quia glaucis, aut cæsijs oculis sit refertus. Latini respicientes colorem, aliquan-
do Draconem cæruleum, interdum maculosum, & viridem indigitarunt.

Epitheta respiciẽtia colorem.

In Hercule fur.

Ratione cibi, Draco dicitur, ὠμηστὴς, nempe crudiuorus, & κρανόμος, quia carnes
distribuat, & forsitan ita Lycophroni vocatur, quia animantia capta trucidet, & euisce-
ret. Ideoq; ab Euripide nuncupatur τηρὸτροφος, quoniam Feris vescatur: alioquin θηρο-
τρόφος nutriens Feras exponitur.

Epitheta ratione cibi.

Quoad veneficam qualitatem, nonnullis Græcis dicitur ἰοβόλος, nempe venenum
iaciens: quamuis hoc vocabulo sagittas etiam iaculans significetur. Item ἰοβόρος, quod
epitheton draconi bifariam competere videtur; tum quia veneniuorus, tum quia sit
venenatus. Idcirco ab Euripide vocatur etiam φόνιος, idest lethifer, cum ab eodem au-

Epitheta malã qualitatem respicientia.

thore

A thore ἔχις φόνιη, scilicet vipera lethalis appelletur. Rursus nominatur βλοσυρὸς trucu-
lentus, & Nazianzeno ἀδευκὴς acerbus, necnon αἱμοβόρος, seu αἱματοβόρος, sangui-
narius. Alijs dictus fuit κρατερὸς, violentus, ὀλόμενος, idem, quod ὀλοὸς, siue ὀλοός
perniciosus πελώριος, immanis, & δασπλὴς, grauis, & atrox. Apud Homerum legitur
βροτολοιγος, idest hominum interemptor, Martis epitheton, quod etiam nonnulli com-
petere Draconi voluerunt. Hinc Latini Draconem immitem, immanem, sæuum, &
venenosum dixerunt.

Non defuerunt aliæ Draconis proprietates, à quibus Draco epitheta sortitus est.
Ab Oppiano ἑρπυστὴς, nempè reptator, & συρικτὴς, quasi sibilans, necnon ab Or-
pheo θηροτύπος, quasi cauda verberans vocitatur. Hinc fortè alijs Græcis βριαρὸς, ro-
bustus, & αμαιμακετὸς, inexpugnabilis cognominatur. Immò apud Lycophronem
dicitur ἄγριος, nimirum agrestis, & ferus, & rursus apud Oppianum, παναμείλικτος,
quasi asper, crudelis, & rigidus.

Epitheta respicientia alias draconis proprietates.

Ratione vigilantiæ, apud Ouidium insomnis, & insopitus legitur; quare apud He-
sychium fortè ὀικυρὸς δράκων nuncupabatur, quia Palladis ædem custodiret. Deinde,
B quoniam astuta est bellua, Nazianzeno αγκυλομήτης, nempè obliqua agitans consi-
lia, & versutus exponitur. Alioquin πυρφόρος, seu πυρόφορος ignifer fortè dictus, quia
interno æstuet incendio. Aliter γηγενὴς ab Euripide dicitur, nempè ex terra ortus;
quoniam Prisci, Dracones olim ex terra genitos fuisse arbitrabantur. Deniq; ἀργᾶς,
ad mentem aliquorum, est genus Serpentis, vt in primo Libro exposuimus. Nihilo-
minus multi asseuerant hoc nomen fuisse epitheton Draconis: qua de re Aeschines,
hoc nomine, Demosthenem, ob ferinos, & agrestes mores insigniuit.

Vigilantia draconum.

Postremò, ratione loci, Draconem Indicum, Libycum, & Massylium, Poetæ latini
indigitarunt. Sed non est omittendum hoc nomen (Elephantias) quod aliqui attribue-
runt serpenti morsu suo elephantiasim generanti: cum tamen Salmasius in Solinum
censeat potius, quòd ελεφαντίας sit epitheton Draconis, & potissimum illius speciei, quæ
in India Elephantem aggreditur, vt eius sanguinem sorbeat: quapropter non est admi-
ratione dignum, si, apud Aristophanem, Draco αιματοπότης, idest sanguinipota nomi-
netur. Aliquando etiam ab Homero, ὀρεῖος, nempe monticola vocatus fuit; cum loca
montosa hoc animal summopere diligat.

Epitheta ratione loci.

Iliad χ.

C

MYTHOLOGICA.

PRISCI perpetuas agitantes fabulas, currum vnicuiq; planetæ à diuer-
sis tractum animalibus assignarunt: has autem animantes illas esse
pronunciabant, quæ in singulorum Deorum tutela esse credebantur.
Quapropter currum Lunæ a duabus Virgunculis, currũ Solis ab equis,
Martis à Vulpibus, Iouis à Pauonibus, Veneris à geminis columbis,
Mercurij à gallis, & demùm Saturni plaustrum à Draconibus vehi fa-
bulati sunt. Præterea non solum currui Saturni, sed etiam Cereris Dracones adiunxe-
runt. Ideo Ceres, postquam Triptolemum arandi, & seminandi artem docuerat, egre-
diens Celei domo, currum à Draconibus alatis tractum conscendisse fingitur. Quocir-
ca Ouidius sic canit.

Currus planetarum à quibus trahantur animalibus.

Dixit, & egrediens nubem trahit, inq; Dracones
Transit, & alifero tollitur axe Ceres.

Li. 5. Fast.

D

Sunt etiam multi, vt Hesiodi interpres, qui Dracones Cereris, volumina de agricul-
tura à Triptolemo conscripta interpræteentur: quamuis alij, longos sulcos ab aratro
formatos, per Dracones Cereris significari dixerint. Amplius Medeam, combusto
Creontis palatio, Draconibus alatis, per aerem, Thebas vectam fuisse tradunt. De
hoc Ouidius sic canit.

Vectam frænatis, per inane Draconibus egens.
Credulus immerita Phasida fouit ope.

Li. 2. Fast.

Alij, vt Diodorus Siculus, asserunt Medeam quibusdam cantionibus ita fuisse opera-
tam, vt Diana per aerem à Draconibus veheretur. De tali curru hæc habet Ouidius.

Nec frustra volucrum tractus ceruice Draconum

Currus

Currus adest, aderat demissus ab æthere currus.

Denuò Mythologi tradiderunt Gigantum effigiem ita fuisse formatam, vt eorum pe-
des in volumina Draconis desinerent. Idq; factum fuisse multi produnt, vt intelligere-
mus eos nihil recti, aut sublimis vnquam cogitasse. Immò ab ijsdem Gigantibus Dra-
conem Mineruæ obiectum fuisse memorant; quem Dea comprehensum, & contortum
ad sydera iecisse, & axi cælesti fixisse perhibetur. Idcirco hodie inter duas Vrsas talem
Draconem locatum intuemur. Interim contorta Gigantum crura in mentem reuo-
cant Erichtonium, qui cruribus serpentinis natus esse ferebatur: scilicet dum Miner-
ua Vulcano in matrimonium tradita, prima nocte, è lecto mariti euanuit: siquidem
Vulcanum tunc in terram concidisse, & semen profudisse fabulantur; ex quo Erichto-
nius dicitur ortus, à Minerua enutritus, & in cista inclusus, assignatusq; filiabus Cecro-
pis, Aglauro, Pandroso, & Hersæ, hoc mandato, ne cistam ante eius aduentum reclu-
derent. Verùm Aglauron, & Pandroson curiositate ductæ, cistam aperuisse, & circa
infantem Draconem inuolutum conspexisse feruntur: id expressit Ouidius his ver-
sibus.

Draco inter duas cælestes vrsus.

L. 2. metã.

——— nam tempore quodam
Pallas Erichtonium prolem sine matre creatam
Clauserat actæo tecta de vimine cista,
Virginibusq; tribus gemino de Cecrope natis
Seruandam dederat, sua ne secreta viderent
Addita fronde leui densa speculatur ab vlmo,
Quid facerent: commissa duæ sine fraude tuentur
Pandrosos, atq; Hersæ timidas vocat vna sorores
Aglauros, nodosq; manu diducit, & intus
Infantemq; vident, apporrectumq; Draconem.

Filiæ Cecropis quot fuerint.

De horto Hesperidum, notas esse omnibus arbitramur Hesperides tres fuisse Hesperi
filias; scilicet Aeglam, Heretusam, & Hesperetusam, quæ, vt fabulantur Poetæ; Hor-
tum auriferis arboribus consitum habuerunt, cui peruigilem Draconem tanquam
custodem adhibuerunt; quo postea, vel sopito, vel occiso, Hercules poma inde aurea
abstulisse dicitur. Referunt nonnulli non aureas arbores, sed pecudum greges exqui-
sita pulchritudine insignes ab Hesperidibus possessos fuisse, quibus pastorem nomine
Draconem præfixerunt; quas postmodum oues aureas ex Africa in Græciam Hercules
exportauit. Plinius tradit Hortos Hesperidum flexuoso quodam Maris meatu fuisse
cinctos, qui procul intuentibus Draconis effigiem repræsentabat. Alij eruditi viri
hanc finctionem poeticam ad sensum astrologicum traxerunt: ideoq; promulgarunt
Hesperides fuisse stellas Cœli, vel Temporis vespertini filias, Hortum cũ pomis aureis
in Occidente habentes: quoniam stellæ rotundæ tanquam mala, & instar auri micantes
nonnisi post Solis occasum apparent: signiferum verò circulum, nempe Zodiacum,
instar Draconis obliquum, harum fuisse custodem voluerunt. Quapropter quãdo Her-
cules ab Hortis Hesperidum poma aurea surripuisse perhibetur, Astrologiæ scientiam
ab Hercule in Græciam fuisse delatam significant.

Nomina Hesperidũ

Draco pastor.

Quis Astrologiam Græcos docuerit.

De Dracone autem velleris aurei custode, quid dicendum est? Diodorus Siculus
hanc narrat fabellam Aethæ in Ponto regnanti ab oraculo responsum fuit datum, ip-
sum tunc obiturum, cum exteri nauigio delati aureum vellus sustulissent. Idcirco rex
hanc disseminari famam iussit, se omnes hospites Dijs immolare, vt hoc diuulgato, cun-
cti itinerantes eum abhorrerent accessum: templum quoq; muro circumdedit, eiq; fre-
quentes custodes ex Taurica accitos apposuit; quare dixerunt tauros ignem spirantes
circa templum versari, & vellus à Dracone custodiri. Quamuis postea Iason opera
Medeæ adiutus Draconem soporauerit, & Medeam cum vellere aureo in Patriam re-
uexerit. De hac expeditione Iasonis in Colchos legendus est Ouidius, vbi canit.

L. 4. Bybl. rer. antiq.

Velleris aurei fabula.

L. 7. metã.

Peruigilem superest herbis sopire Draconem,
Qui crista, linguisq; tribus præsignis, & vncis
Dentibus horrendus, custos erat arboris aureæ,
Hunc postquam sparsit lethei gramine succi,
Verbaq; ter dixit placidos facientia somnos,
Quæ mare turbatum, quæ concita flumina sistunt,

A *Somnus in ignotos oculos vbi venit, & auro*
Heros Æsonius potitur, spolioq; superbus
Muneris authorem secum spolia altera portans,
Victor Iolciacos tetigit cum coniuge portus.

Hinc quidam Poeta ad hunc Draconem sopitum, & ad furtum velleris aurei à Iasone commissum alludens, de dracone in curru existente sic cecinit.

Ille, vides, bijugos inter qui prominet axes
Cæruleo insultans pectore, & ore Draco?
Ille est auratæ fœlix custodia lanæ,
Peruigil optatas ille tuetur opes.
Quæsitas tot opes studijs, nam vellere nobis
Prodigiosa in eo cura, tenaxq; labor.
O' si qua auxilio veniat mihi Colchis, Iason,
Fiam ego, sed Graio ditior Æsonide.

Scripsit etiam Cicero magnam vim Anguium olim in Sidonio campo agri Lanouini B fuisse. Vnde Poetæ draconis Lanouini fabulam finxerunt: dum Lanouinum sub tutela draconis esse retulerunt; qui in specu quodam latibulabatur, per quod ad Inferos patere descensum tradebant. Illuc superstitioso ritu puellas mittebant, quæ proprijs manibus draconem cibarent; hæ si castæ erant, intactæ reuertebantur, & annus ab agricolis fertilis iudicabatur; impudicæ autem à Fera infestabantur. Huius vetustæ, & vanæ religionis meminit Propertius de Cynthia, & Dracone, sic canens.

Li. 1. & 2. de Diuin.

Draco Lanouinus.

Li. 3. Eleg.

Disce quid exquilias hac nocte fugarit aquosas
Cum vicina nouis turba cucurrit agris.
Lanuuium annosi vetus est tutela Draconis
Hic vbi tartareæ non perit hora moræ,
Qua sacer abripitur cæco descensus hiatu,
Qua penetrat virgo, tale iter omne caue.
Ieiuni Serpentis honos cum pabula poscit
Annua, & ex ima sibila torquet humo.
Talia demissæ pallent ad sacra puellæ,
C *Cum temerè anguineo creditur ore manus,*
Ille sibi admotas à Virgine corripit escas,
Virginis in palmis ipsa canistra tremunt.
Si fuerint castæ, redeunt in colla parentum,
Clamantq; agricolæ, fertilis annus erit.

Relatum quoq; fuit ab Ouidio Cadmum Agenoris Phœnicum Regis filium in remotas regiones, Europæ sororis conquirendæ gratia missum, cum mandato Patris, ne absq; sorore in patriam reuerteretur, oraculum Apollinis adijsse consultum, vt quid sibi esset faciendum, intelligeret. Itaq; responsum habuisse perhibent, vt in loco quiescentis indomitæ bouis sedem sibi ædificaret: quarè Thebas Bæotiæ condens oraculo paruit, Harmoniam Martis ex Venere filiam vxorem duxit, Draconem Castalij fontis custodem, Martiq; sacratū interemit, & huius dentes, suadente Pallade, sulcis terræ mandauit; vnde postea multi milites armati prodeuntes se se mutuò cōfecerunt, præter quinq;, qui consilio Palladis, inita inter se pace, Cadmo, in Thebis instaurandis, non mediocrem tulerunt opem, qui deinde sua prole totam Græciam repleuerunt. Hanc igitur D fabulam, mirabili ingenio, Bartholomæus Anulus ad Typographos deduxit Lugdunenses, referens Draconis dentes ad sexdecim litteras, quæ ætate Cadmi, tot fuisse feruntur, inter quas consonantes se se inuicem interficere scripsit, cum seorsim prolatæ nihil virium habeant. At quinq; vocales, quæ per se vocem edunt, & quæ vim alijs etiam communicant, comparat ad quinq; milites, qui, postposito prælio, pacem complexi sunt; postremò Typographum elementorum typos, quasi Cadmum Draconis dentes disseminare tradidit. Carmina autem sunt talia.

L. 3. metā.

Cadmi fabula.

Comparatio Cadmi serētis dentes ad Typographos.

Cui iaculum, iaculoq; animus præstantior omni,
Atq; leoninum vis erat exuuium:
Cadmus Agenorides præstans facundia, & armis;
Vt iaculum penetrans, vt Leo magnanimus.

Vexit in Europam literas Phænicibus ortas;
In quibus humanæ circulus est Sophiæ:
Quarum quinq; (alijs se collidentibus vltrò)
Plena vocales integritate manent.
At terrestribus has animis inseuit, & artes;
Ciuiles homines fecit, & ex rudibus.
Fictus ob hoc vigilis dentes sparsisse Draconis,
Exq; satis natos dentibus esse viros:
Qui se occiderunt per mutua vulnera, tantùm
Post reliquos cæsos, quinq; superstitibus;
Ex quibus est hominum post multiplicata propago,
Qui primi Thebas incoluere nouas.
Huius ad Architypum literas qui spargit in vrbe,
Quæ nomen, vires, stemma Leonis habet,
Quiq; libris homines sapientes perficit: an non
Iure pari possit dicere chalcographus?
Semino Serpentis dentes in pelle Leonis,
Hoc est Lugduni, qui Leo Gallicus est.

Recitat insuper Ouidius, in volumine transformationum, fabulam Aeoli Thebarum Regis, cui Ino Cadmi, & Harmoniæ filia nupsit, qui postea ambo in Dracones transfigurati fuerunt. Horum etiam meminit idem Ouidius in Ibin.

Aeoli Thebarum Regis fabula.

Vt fuit Oetæo quandam, generoq; Draconum.

Deinde consultò omittentes Orphei caput in Draconem transmutatum, aliquid de fabula Protei trademus, qui in quamcumq; figuram mutari dicebatur: vnde abijt in prouerbium de homine variæ sententiæ. *Proteo mutabilior*. Hic igitur quandoq; effigiem Tigris, interdum formam draconis, & sic alias deinceps animatorum, & inanimatorum figuras induebat; de quo Virgilius eleganter canebat.

L.4.Georg.

Fiet enim subito sus horridus, atraq; tigris,
Squamosusq; Draco, & fulua ceruice Leæna,
Aut acrem flammæ sonitum dabit &c.

Hanc fabulam de mutabilitate Protei Lucianus ad saltationis artificium retulit. Inquit enim Proteum illum Aegyptium nil aliud, quàm saltatorem fuisse eximium; idque magis sibi persuadet: cum homo effingendi, & imitandi peritus, tunc nobis semetipsum in varias rerum facies transfigurare videtur, dum modò ignis celeritatem, modò Draconis volubilitatem, vel alterius rei impetum exprimit.

PROVERBIA.

Legendum est primũ caput primi libri.

EX Vulgi fæce desumptum fuisse hoc adagium putat Erasmus. ὄφις εἰμὴ φάγῃ ὄφιν, δράκων οὐ γενήσεται. Idest *Serpens nisi Serpentem comederit, non fiet Draco*: hoc adagium Græci, quadam libertate, in potentiores iactare solebant, quasi significantes necessarium esse, quem statuerint Imperatorem, multos Principes, & Reges deglutire, & superare; vt ille Dominus dominantium euaderet. Idem author in adagio. *Virum improbum, vel mus mordeat*. Scripsit hoc à quibusdam ita inuersum fuisse. *Viros probos à mure morderi: improbis ne Draconem quidem audere dentes admoliri.* Quasi innuere vellent insontibus passim noxam afferri, quoniam hi impunè lædi posse videntur; cum nullam iniuriam referant, iuxta vulgatum carmen.

Dant veniam coruis, vexat censura columbas.

Deniq; circumfertur aliud. *Fel Draconis sub specie mellis*. Hoc promulgari potest in illos, qui aliud fronte simulantes, aliud pectore prementes fucum facere nituntur, dum toxicum saccharo conditum præbent.

HISTO-

A

HISTORICA.

QVI de rebus Chiorum historiam conscripserunt, teste Aeliano, in quadam Pellenæi montis valle proceris arboribus frequente, & opaca magnum Draconem habitasse tradiderunt, cuius sibilum Chij mirandum in modum perhorrescebant: quamobrem neq; Agricolæ, neq; pastores formidabilis bestiæ magnitudinem ex solo arguentes sibilo, vnquam propius accedere ausi sunt. Tandem violentissimo arbores vallis concussæ vento, vehementerq; collisæ ignem concepisse feruntur: vnde Fera magno intercepta incendio conflagrata perijt. Itaq; Chij metu liberati, cum spectatum venissent, ingentia ossa, & immane cranium offenderunt.

Chiorum draco qualis fuerit.

Ex eodem Aeliano habemus, quòd in Melite Aegyptia, Draco diuinis cumulabatur honoribus, nam in turri quadam vnà cum sacerdotibus, & ministris cum mensa, &

B cratere seruabatur, atq, alebatur: siquidem quotidie libum ex farina subacta, & mellicrato paratum crateri superponebant, & postridie reuersi craterem vacuùm inueniebant. Verùm cum aliquando iuuenis summo videndi Draconis desiderio teneretur, solus in turrim ingressus, libo exposito, recessit, & paulò post, cum Draco mensam conscendisset, illicò fores pro more clausas reserauit: Quare Draco indignatus abijt, & iuuenis confestim mente captus obmutuit, & interijt.

Iuuenis captus desiderio videndi draconis.

Dracones autem à viris strenuis perempti apud varios Historiographos leguntur. Leonicenus narrat, vrbe in media Thespiensiũ, templũ Iouis cognomento Saotis, nempè Seruatoris, cum simulacro Dei æneo fuisse ædificatum: nam, cum immanis Draco olim vrbem deuastaret, neq; vllis hominũ artificijs exterminari, vel expugnari posset, Iouem consultum imperasse perhibent, vt, quotannis, adolescentulum sorte delectum bestiæ deuorandum offerrent: cum aliter cæteri vrbis incolæ ab incommodo Feræ tuti esse minimè possent. Verùm cum ad Cleostratum pusionem venustum sors tandem deuoluta fuerit, qui amatorem habebat quemdam nomine Menestratum virum tum suapte natura strenuum, tum amoris etiam stimulis audacem. Hic dilecti adolescentis

Lib. I. var. hist. c. 15.

C mortem non æquo ferens animo, se pro illo, horrendo animali offerre cupiens, æneum thoracem ferreis hamis vndiq; fulcitum construxit, quo indutus Menestratus se Draconi, tali consilio, obtulit, vt & ipse periret, simulq; Feram interficeret, quod ex sententia successit.

Menestrati interitus qualis.

Olaus Magnus non dissimilem exarat historiam Araldi Noruegiani Regis, qui adhuc adolescens, commoransq; apud regem Byzantium, & homicidij causa damnatus, Draconi, de more, lacerandus, & deuorandus obiectus fuit. Huic in carcerem proficiscenti famulus ingenuæ fidei sponte se damnationis comitem exhibuit. Ideo custos antri vtrumq, inermem ad Draconem introduxit. Quare Araldus confestim collectis in antro cadauerum ossibus, & in sindone, quo præcinctus erat, ligatis, quamdam veluti clauam effecit, deinde Draconem in se ipsum irruentem, veloci saltu conscendens, nouacula clandestinè delata, circa vmbilicum bestiam vulnerauit, tuncq; seruus, compacto ossium gestamine, Draconis capite ad sanguinem, & necem vsq; vulnerato, belluam extinxit. Rex igitur, hoc intellecto, vltione in admirationem versa, fortitudini supplicium condonans, vtrumq; & nauigijs, & pecunijs munitum in Patriam remisit.

Araldus Noruegianus Draconem necat.

D Corcyræi, ex Heraclide, Diomedem aduocarunt, qui Draconem illis valdè infestum debellaret. Orpheum aucupio intentum Draco erat inuasurus, nisi canes belluam interceptam occidissent, vt in poemate de lapidibus recitatur.

Canes draconẽ necãt.

Modò narrandæ sunt historię eorum Draconum, qui humanum genus singulari fauore sunt prosecuti. In primis tradit Aelianus vrbem in Achaia nomine Patram fuisse, in qua puer paruum emens Draconem, illum summa alebat diligentia, sed cum ad ingentẽ percreuisset molem, à ciuibus ad solitudinem fuit pulsus: puer autem Draconis altor iam adolescens factus, & domum à quodam spectaculo per opacum rediens nemus, in Latrones incidit: ideoq; alta voce opem implorans à Dracone auditus fuit, qui sibilando accurrens, horum partem in fugam vertit, partem verò dilaniauit, atq; hoc modo altorem suum tutatus est.

L. 14. var. hist.

Draco altorem suum tutatur.

Aliam

Aliam huius generis historiam non spernendam narrauit idem Ælianus. Nimirum, E quòd Lycaon in Emathia regnans filium nomine Macedonem genuit, ex quo postea prodierunt Pindus robore animi, atq; virtutis indole insignis, nec nō alij liberi, fratresque erga Pindum improbo affecti animo. Quamobrem Pindus se fratrum inuidia ardere noscens, Regno relicto, in remotissimas syluas, venatus gratia, se contulit. Vbi cum semel hinnulos insequeretur, summa virium contentione equum concitans, se longissimè à suis comitibus abduxit. At hinnuli profundam subeuntes cauernam ab insectantis oculis euanuerunt. Pindus autem ab equo desiliens, latebramq; illam perscrutans sibi visus est audire vocem monentem, ne hinnulos tangeret: quapropter iuuenis circumspiciens, nemineinq; videns, quasi perterritus, equū conscendens illinc discessit. Postero die Pindo in eumdem reuertenti locum ingens se se obtulit Draco; at ille minimè perterrefactus, nonnullas aues, quas ceperat Feræ obijciens, eam optimè mitigauit; vnde Draco his donis, quasi delinitus illinc recessit. Id autem ita iucundum Pindo fuit, vt deinceps multa eorum, quæ venatione, & aucupio coercebat, tandem Draconi offerret. Ob hoc igitur egregium factum, quam acquisitæ mercedem salutis Draconi offerret. Ob hoc igitur egregium factum, F omnes hunc iuuenem singulari prosequebantur beneuolentia, præter solos fratres, qui infenso in illum semper erant animo: propterea solum aliquando venantem, omniq; destitutum auxilio, ex insidijs, stricto ense aggressi trucidarunt, sed vulneratum clamantem audiens Draco de cubili egrediens, impiosq; circumplectens suffocauit, deinde cæsum Pindum summa diligentia tandiù custodiuit, donec ad ipsum humandum aliqui amici accederent, quibus visis, secessit, vt commodius ab illis supremam gratiam assequeretur.

Pindus draconē in solitudine inuentum mitigat.

Pindi cadauer à Dracone custoditur.

Habemus insuper, ex Pausania, prudentem, & potentem quemdam virum inimicorum insidias metuentem, paruum filium in cista clausum secus dumetum occultasse, vbi maximè tutum fore sperabat. Interim lupo in pusionem impetum facturo præualidus repugnans Draco, infantis cistam spiris amplexus est. Pater autem reuertens, eminusq; Draconem conspicatus, emisso iaculo, vna cum dracone filium transfixit: sed is cum à quibusdam Pastoribus intellexisset se filij custodem peremisse: tunc communi rogo draconem, & filium concremauit. Ex Plinio, durant adhuc in Literno, oliuæ manu prioris Africani satæ, subestq; specus ingens, vbi eius Manes à dracone custodiri G feruntur. Cæterùm de Dracone cuiusdam puellæ amatore primum caput primi libri legendum est.

Draco Pusionis custos.

Variæ draconum historiæ varij sensus à prædictis, nec non à se inuicem ponderandæ supersunt. Vt Telephus, ex Aeliano, recumbens cum matre, qui stuprum proculdubio commisisset, nisi pius Draco, diuino quodam ductu, dirimisset. Lucianus in dialogo, qui inscribitur Pseudamantes, insinuat imposturas cuiusdam Præstigiatoris, qui cum draconem aluisset, eum Aesculapium prædicabat, mirisq; artibus homines illius ætatis ludificatus est. Item Delphicum oraculum, ex Plutarcho, aliquando desertum, & inaccessum fuisse perhibetur: cum immanis Draco eo in loco habitaret. Sed qui id scripserunt (inquit Plutarchus) rem perperam intellexerunt, quandoquidem solitudo draconem in eum locum traxit, non autem draco solitudinem fecit. Apud Plinium etiam legimus, Lepidum Triumuiratus officium obeuntem, à Magistratibus in nemorosum quemdam locum fuisse deductum; vbi postero die, auium concentu, somnum sibi fuisse ademptum conquestus est. At illi longissima membrana draconis effigie delineata locum circumdederunt, eoq; terrore aues siluisse tradiderunt. Meminimus H etiam legisse apud Pausaniam in Atticis, quòd Sauromatæ, & præcipuè Nomades plurimos alunt equos, quibus non tantùm in bello vtuntur, sed eos quoq; Dijs immolant, & cibis adhibent; deinde vngulas eorum collectas purgant, & ad similitudinem squamarum Draconis dissecant.

Oraculum Delphicū cur aliquādo desertū.

Icone Draconis aues perterrefiunt.

A

NVMISMATA.

GRÆCA moneta ex fuluo metallo, cum icone Getæ, in iuuenili ætate constituti, cum litteris circumscriptis, ΑΥΤΟΚΡΑ. ΚΑΙϹΑΡ. ϹΕΠΙΤΙ. ΓΕΤΑϹ. idest Imperator Cæsar Septimius Geta, habet in facie inuersa figuram Herculis, dextra clauam tenentis, brachiumq; attollentis, quasi Draconem pomiferam arborem custodientem interempturi; cum litteris vetustate adeo corrosis, vt legi nequeant. Hoc numisma proculdubio cusum fuit in aliqua Græciæ vrbe Imperio subiecta Romano, quæ in perpetuum tanti Principis monumentum, hanc monetam fabricauit. Pariter reperitur adhuc magnum numisma græcum æreum Antonini Pij, cum litteris, ΑΥΤ.Κ.ΑΙΛ. ΑΔΡ. ΑΝΤΟΝΕΙΝΟϹ. ϹΕΒ.ΕΥϹ idest, Imperator Cæsar Titus Aelius Adrianus Antoninus Augustus Pius. Huius monetæ alterum latus exhibet figuram Herculis pellem

Numisma Getæ.

B leoninam supra humeros gestantis, sinistra clauam, dextraq; colligentis poma ab arbore, de qua Draco pēdet exanimis, & litteræ circumscriptæ ΔΕϹΑΤΟΥ, ΕΤ L. hic nummus in honorem Antonini, in aliqua vrbe Græciæ fuit conflatus. Quandoquidem per figuram Herculis claua armati, virtus est intelligenda, & per iconem Draconis, malum: quasi innuentes virtute heroica huius Principis omne malum fuisse superatum, quo ablato impedimento, poma aurea, nempè fructus virtutis facilè percipiuntur: litteræ autem ΔΕϹΑΤΟΥ, annum decimum dominij huius Principis denotant, quo anno fortè hæc moneta fuit fabrefacta.

Moneta Antonini Pij.

Demùm circumfertur nummus Cæsaris Dict. III. qui exhibet caput Victoriæ alatæ, capillisq; in nodum collectis; in cuius altera facie, Roma gradiens, capite galeato, stola ad pedes demissa, dextra scutum gestans, & læua trophæum conspicitur, cum figura Draconis caput eleuantis, & inscriptio est talis. C. CLO. VI. PRAEF. M. idest Caius Clodius Sextus Præfectus Militum. Etenim Draconis icon in hoc numismate alludit ad Insigne militare, quod Prisci ad bellum proficiscentes gestabant.

Numisma Cæsaris Dict. III.

C

MIRACVLA.

MIRABILIA circa Dracones, quæ totius Mundi opifex, per Sanctos suos, in hoc terrarum Orbe patrauit, non longè petenda esse arbitramur. Siquidem in sacris Biblijs, Idolum Bel Babylonij venerabantur, eiq; quadraginta oues, & sex vini amphoras, singulis diebus, offerebant. Verùm patefactis ostiolis à Daniele, per quæ vxores, & filij Sacerdotum oblata absumebant: Rex Danieli Idolum, & Templum destruendum concessit; quo dissipato, in ea sede ingens Draco stabulabatur, quem postea Babylonij tanquam Deum viuum summis honoribus cumulabant. De hoc sic cecinit Reusnerus in Paradiso poetico.

Daniel. c. 14.

Squamigerum pauit Babylonia turba Draconem,
Et sibi præsentem credidit esse Deum.

Draco Babyloniorū.

Itaq; Daniel, mandato Regis, absq; ferro, supra vim naturæ, Feram extinxit. Quo

D acto, Babylonij indignati Regem Iudæum, destructo Idolo, interfecto Dracone, & occisis Sacerdotibus, prædicarunt, & proculdubio in eum fecissent impetum, nisi eis Danielem in lacum Leonum abijciendum concessisset, qui postea inter Feras illæsus sedebat. Miraculum etiam Draconis extincti, virtute Deiparæ Virginis, habemus apud Matthiam à Michou, qui agens de Sarmatia Europea, Tauricam Insulam tribus ciuitatibus, & duobus castris ornatam inter Mæotidas paludes memorat. Inter has ciuitates vna vocabatur Kickel, cui de rupe impendebat castrum ex ligno, & argilla fabrefactum. In hac autem rupe Draco homines, & iumenta deuastans habitasse perhibetur: immò violentia Feræ homines sedem illam vacuam reliquerunt. At quoniam Græci, & Itali insulam colentes, auxilium Deiparæ semper Virginis implorarunt, tractu temporis, candellam in rupe accensam conspicati, alacri animo ascendentes, coram

L.1.c.16.

Draco vi Deiparæ extinctus.

ram

ram Imagine Gloriosæ Virginis, candellam ardentem, & Draconem exanimatum in-
media rupe obseruarunt; quem postea, peractis Deo ob benefitium gratijs, in frusta-
dissectum, extra rupem truderunt.

Tõ.2.offic.

Præterea Philippus Apostolus, ex Textore, Draconi imperauit, vt innocuus in late-
bras abiret, cui animal nemini prorsus iniurium obtemperauit. Immò, & Mattheus
Apostolus (vt recitat Abdyas) aliquando incidit in Magos, duos Dracones galeatos
manu ducentes sulphureas è naribus spargentes auras, quarum odore homines exani-
mabantur. Hæ autem belluæ aduenientem Apostolum conspicatæ, demissis capitibus,
sunt veneratæ: interea populi vociferabantur opem viri Sancti implorantes, vt eos ab
huiusmodi ærumna liberaret: quocirca Apostolus, in nomine Iesu Christi, iussit Draco-
nibus, vt ad sedes suas, nemine offenso, properarent, qua voce audita, bestiæ capita
eleuantes, cunctis videntibus, extra ciuitatem non reuersuri abierunt.

Li.7.Hist. Apost.

Dracones pulsi extra ciuitatẽ à Mattheo Apostolo.

Surius etiam in vita Sanctæ Marinæ, quam Latina Ecclesia Margaritam appellat,
meminit miraculi ad Draconem attinentis. Quandoquidem huic Martyri in custodijs
oranti repente, magno terremotu excitato, diabolicus Draco horrendũ edens sibilum,
tetrumq; spirans odorem se se obtulit, qui vasto oris hiatu Sanctam circumdabat voratu-
rus. Diua autem Margarita firma, & stabili mente, quippeq; omni ex parte Deum in-
tuebatur, signo Crucis se muniuit, & illicò diruptum Draconis ventrem est conspicata.
Vnde Christi Martyr à sæuo liberata Dracone coruscantem in carceribus fulgorem
apparuisse vidit. Non desunt aliorum Sanctorum miracula de Draconibus: nã Diuus
Hieronymus in Vita Sancti Hilarionis recitat, quemdam Draconem immensæ molis in
Prouincia Dalmatiæ olim fuisse moratum, qui non solum armentis, sed etiam agricolis,
& pastoribus maximo erat exitio. Ideo Sanctus Hilarion illius ætatis vir iustus, oratio-
ne præmissa, Draconem exanimauit, & concremari iussit. Non dissimile miraculum
narrat Sozomenus (referente Baronio) à Sancto Donato Episcopo patratum. Draco
enim in Chamezephiris quas vocant, ad viam regiam, lustrum habebat, & non modò
bestias, sed homines quoq; rapiebat: Quamobrem Sanctus inermis bestiam aduentan-
tem conspicatus, signum crucis manu expressit, deinde in faciem Draconis expuit, qui
accepto sputo, confestim mortuus concidit. Incolæ verò exultantes ingentẽ bestiam
in vasto combusserũt campo; ne, putrefacto cadauere, & aere inquinato, morbi pestilen-
tes producerentur.

D. Margarita cur pingatur cum Dracone.

Draco extinctus à S. Hilarione.

In Annal.

Item Sanctus Ioannicius Abbas, ex Surio, cum aliquando ad Chelidonem virum vir-
tutibus insignem visitandum se conferret, perueniens ad flumen incidit in vastum Dra-
conem, qui cursum aquæ, ad impediendum transitum, cohibebat; Sanctus ergo, preci-
bus ad Deum fusis, & signo Crucis manu erga bestiam expresso, statim Draconem ne-
catum aquis tradidit. Amplius Sanctus SylIuester Pontifex, regnante Constantino,
Draconem in quodam specu morantem, lethaliq; halitu homines necantem, ianua ae-
nea signo Crucis obsignata in orificio antri locata, tanquam perpetuo ergastulo man-
cipauit. Idem quoq; narratur de Leone Quarto Pontifice Maximo, qui Draconem
Romæ stabulantem, in cauerna apud Diuæ Luciæ templum in Orphea nuncupatũ pœ-
nitus effugauit, vt imposterum non fuerit visus. Alia huius generis miracula infinita à
Sanctis Dei patrata recitantur. Etenim à Diuo Arsacio apud Nicomediam, Draco fuit
debellatus, vt author est Sozomenus. Idem à Sancto Theodoro, à Sancto Marcello, &
à Sancto Crescentino Martyre præstitum fuisse Historiographi perhibent.

In vita eiusd. Sãcti.

S. Syluestri Miraculũ.

PRO-

A

PRODIGIA, ET PRÆSAGIA.

CECINNÆ Dracones, læto prodigio, de extis emicuisse tradit Plinius. Sub capite Spartaci venalis Romam delati, & dormientis complicatum Draconem visum fuisse referunt. Vnde Thracia mulier vaticinandi peritissima pronunciauit id fuisse signum formidabilis, & magnæ cuiusdam potentiæ, quæ tamen infaustum exitum erat habitura. Suetonius etiam in Vita Neronis, promulgauit missos à Messalina Neronem meridiantem strangulaturos, Dracone è puluino prodeunte, perterritos refugisse. Item Plutarchus narrat, qui Cleomenis corpus cruci affixũ custodiebant, tradidisse Draconem visum, qui cadauer circumplexus, illius faciem adeo tegebat, vt nulla auis ad eam depascendam accedere posset: qua de causa reuerentia quædam, & diuinitatis opinio huic Regi imposterum accessit.

Draco præsagium potentiæ.

In Vita Cleom.

B

Scriptum est, quoq; in Romanis Annalibus, quòd Maurico imperante, Tyberis Fluuius tanta vndarum copia excreuit, vt eiusdem alluuiones super muros Vrbis fluerent; & tunc Draco insignis molis ad mare descendens visus est: quamobrem mox sæua pestilentia est subsecuta. Per epistolas, etiam Gesnerus intellexit non procul à Rheni litore, propè oppidum Niderburgum Germaniæ, ter sereno Cœlo, diuersis tamen temporibus, Draconem in aere caudam vibrantem fuisse obseruatum: vnde infaustus huius ostenti fuit euentus; quandoquidem illud oppidum, magno Indigenarum damno, & infortunio, fuit incendio consumptum. Item anno nonagesimo nono supra millesimum, & quadragentesimum, die vigesima sexta Mensis Maij, ex Stumpfio, visus est Draco Lucernæ, qui è lacu per Rusam, secundo flumine ferebatur, magna omnium spectantium admiratione, sed quid postea præsagiuerit, non declarat. Præterea anno octuagesimo octauo, supra septingentesimum, in Anglia, Dracones ex ignea constantes substantia per aerem volitare visi sunt; quod prodigium præualidam famem, & infestationem Danicam præsagiuit.

Tyberis inundatio.

In Chronic

Dracones ignei in aere visi.

C

SOMNIA.

QVOTIES somnia, apud Antiquos, iconem Draconis dedissent, semper amplitudinis prænuncia esse opinabantur, quapropter Alexandro Macedoni Draco (quamquam ab alijs legatur serpens) dominij claritatem præsagiuit; dum per quietem, cum matre Olympia congredi visus est. Item Mammæa Alexandri Seueri mater pridie quam eniteretur se Dracunculum edidisse somniauit. Dedit, & Augusto præsagiũ Imperij somnium non dissimile; dum Actia mater eius, nocte intempesta, ad solemne Apollinis sacrum accedens, ibi obdormisset, nam ei Draco supra ventrem repere visus est; quare expergefacta maculam veluti Draconis picti in abdomine obseruauit, quæ nulla vnquam ablutione deleri potuit.

Imperij, & dignitatũ præsagia.

Cęterùm Franciscus Petrarcha mirabile somnium Alexandri Magni recitauit, quod ei accidisse fertur, dum Ptolemeus illi familiaris ab aspide saucius vehementissimo cruciatu moriens affligabatur. Alexander .n. amici misertus per noctem sibi visus est videre Draconem, quem genitrix Olympia in delicijs habebat, radicem ore gerere, & humano more, expressis verbis, locum castris proximum indicare, vbi illa nascebatur, & asserere futurum, vt eius ope languens amicus curaretur. Itaq; Alexander expergefactus misit, qui ostensam à Dracone radicem inquireret, qua inuenta, non modò Ptolemeum, sed multos quoq; alios ab eadem labe liberarunt. Cicero tamen hoc somnium penè inane, & risu dignum exagerat, & præcipuè, dum introducitur Draco loquens, & radicem ore gestans: cum nec etiam vir discretus id præstare posset: Et re vera quis non ageret Democritum, dum audiret oratorem serpentinum, vel Serpentem medicum intueretur. Non dissimiles ineptias exarauit Cardanus in Libris de Insomnijs, dum retulit figuram Draconis in gemmis cælatam, & per quietem visam indicare hominem crudelem,

Lib. 4. de Vir. Illust.

Curatio Ptolomei Saucij ab Aspide.

Li. 1. de Insom. c. 29.

delem, & superbum; quemadmodum figura Serpentis hominem fraudolentum, & malignum significat. Denuò paulo inferius, somniantes pellem Draconis inducere à homines superbos, arrogantes, & auaros fieri est fabulatus.

Cap. 40.

MYSTICA, ET ALLEGORICA.

NON est in dubium reuocandum, in sacris litteris, Draconis nomine, Diabolũ præcipuè, deinde eius asseclas designari. Lucifer enim Draco Magnus in comparatione ad minores Dæmones fuit cognominatus. Etenim locutione mali, Diabolus semper intelligitur: siquidem quando hæc verba recitantur in precatione Dominica *libera nos à malo*. Cyprianus legit. *libera nos à maligno*. Insuper ille celebris Draco Pytho apud Ethnicos nuncupatus, quem ab Apolline sagittis cõfectum fuisse tradunt, ad Diabolum refertur: cum Pythones in Actis Diui Pauli Dæmones nominẽtur; quia horum vnum à muliere obsessa egredi iussit, quæ Paulum, & eius comites Omnipotentis Dei veros famulos prædicabat. Quamuis postea Diuus Paulus cõquereretur (vt notat Origines) diuinæ seruitutis indignum testimonium à spiritu Pythonis exhiberi.

Pythones vocantur dæmones.

Reliquum modo est, vt alijs assertis sacræ paginæ nostram sententiam stabiliamus. Legitur ergo apud Ezechielem. Draco conculcans aquas, quem nonnulli hæreticum sacras litteras perturbantem intelligunt. Sed Diuus Hieronymus in Ezechielem, exponit Diabolum Hæresiarchis semel in suam potestatem redactis minimè parcere. Habemus insuper apud Psalmographũ. *Tu confregisti caput Draconis, & capita Draconum in aquis à Deo contrita.* Quamuis sensus litteralis denotet Pharaonem, nec non milites, & cẽturiones ab eodem Pharaone missos, vt populũ Israeliticum insectarentur, qui tandem aquarum inundatione suffocati, hacq; ratione contriti fuerunt, & Dracones forte nominati, quoniam Insignia militaria, Draconis effigie, exornata gestarent. Nihilominus, qui sensum mysticum meditantur, verba Psalmographi ad Christum referunt, qui omnem Diaboli facultatem sustulit. Quocirca etiam in Apocalypsi, Draco vinctus ab Angelo, per mille annos, indicat Diabolo sublatam fuisse potestatem seducendi gentes, donec venerit Antichristus. Iterùm in alio Apocalypsis loco, Draco proiectus in terram, mysticè designat (vt voluit Rupertus Abbas) tyrannidem Diaboli expugnatam, quando scilicet Imperatores Romani, contempto Idolorum cultu, ad Christum venerandũ confugerunt. Rectiùs Draco ille Magnus, qui mulieri pariturae infantem vocaturus assistebat, vt in supracitato Apocalypsis loco legitur, ex sententia eiusdem Ruperti Abbatis, mysticè demonstrat Diabolum paratum ad Christi fidem de mentibus piorum hominum expellendam. Quandoquidem mulier illa indicat Ecclesiam, quæ vtero gerere cæpit, quando fides Patriarcharũ ex promissione, Christum expectabat: tuncq; Diabolus cæpit esse Draco, qui prius Serpens nominabatur. Tandem Abbas Ioachimus Draconem septicipitem Apocalypsis interpretatur Diabolum, septem insectantes catholicam fidem, adiuuantem, & fouentem, inter quos primum locum Herodes occupauit.

Cap. 32.

Milites Pharaonis cur dracones dicti.

Cap. 20.

Lib. 13. de vict. verb. Dei.

Cur diabolus appelletur draco.

Præter Diabolum mysticè significatum à Dracone, succedit Draco spiritui aduersaria, de qua Psalmographus verba fecit dicens Draconem esse conculcandum. Etenim caro spiritui semper reluctatur, & spiritus quoq; iracundiæ, qui instar Draconis, ignem efflare videtur. Immò malitia, & fallacia allegorico Draconis nomine notatur: Quoniam in Exodo, Dracones Magorum cum Dracone Mosis certantes, & tandem ab illo deuorati, ex sententia Gregorij Niseni, fraudulentas cauillationes aduersus diuinum institutum significant, quas tandem virga veritatis absorbet. Præterquamquòd Dracones, in quos virgæ Magorum fuerunt transfiguratæ, Diaboli vafrámenta, & humanæ scientiæ fallacias indicant. Immò ipsa malitia, vel fallacia caro est, qui in mente improborum, tanquàm in proprio cubili stabulatur.

Psalm. 90.

Cap. 7.

Cauillationes fraudulentes denotantur à draconib.

Calamitates quoq;, & extremæ angustiæ allegoricè per Draconem intelliguntur. Iob enim scripsit se fuisse patrem Draconum, magnam denotans infælicitatem. Psalmographus etiam recitauit hæc verba. *quoniam humiliasti nos in loco afflictionis, & operuisti nos vmbra mortis.* Alij legunt. *Quoniam contristi nos in loco Draconis, & operuisti nos*

Cap. 30.

Psal. 43.

A *nos vmbra mortis.* Interpretes igitur, per locum Draconis, altiſſimam profunditatem exponūt, vt ſit hyperbole pro extremis anguſtijs. Eumdem ſenſum myſticum habemus apud Ieremiam his verbis. *Onagri ſteterunt in excelſis, attraxerunt ventum tanquam Dracones.* Quaſi Propheta velit innuere: non habebunt vnde famem, & ſitim expleant; ideoq; inopia cibi, & potus peribunt, quam difficultatem Dracones ſine grauiori incommodo ferunt. Dracones etiam myſticè appellari poſſunt Ethnici, de quibus Pſalmographus loqui videtur, dum ſcribit. *Laudate Dominum de terra Dracones, & omnes Abyſſi.* Quamobrem his verbis, Ethnici, deſtructa Idolatria, ad encomia omnipotentis Dei celebranda inuitari videntur. Quamuis Ricciardus in commentarijs ſymbolicis, ſcribat ſignificari Angelos Abyſſi, & Draconum præfectos, à quibus etiam Mundi opifex meritas laudes expoſtulat.

Cap. 14.

Pſal. 148.

Demùm in Apocalypſi Draco ſepticeps cornibus decem inſignitus deſcribitur, qui myſticè à nonnullis exponitur Luterus, & eius ſecta. Verùm ſatius exiſtimamus, ſi vnà cum Ricciardo dixerimus, primo huius beſtiæ cornu, deſignari orientale regnum Caliſæ, ſecundo regnum Turcomaniæ, tertio regnum Bulgarorum gentile, quarto Maurorum, quinto Normanorum, ſexto Hungarorum, ſeptimo Occidentale regnum Caliſæ, octauo Tartarorum Imperium, nono Imperium Sultani Babylonici, & decimo Imperium Turcarum. Item ſeptem capitibus huius Draconis, eodem Ricciardo teſte, varia etiam dominia indicantur. Etenim primo capite huius beſtiæ, Romanum Imperium gentile denotatur. Secundo Nero ad Conſtantinum vſq; Arrianum, vel vſq; ad Iulianum Apoſtatam; immò ſignificatur etiam ſecundum bellum, quod membra Domini noſtri à Paganorum gente paſſa ſunt, aut, ſecundùm aliorum ſententiam, regnum Gothorum indicatur, tertio exhibetur ætas Conſtantini Arriani vſq; ad Codroem Perſarum Regem, nec non monſtratur martyrium Chriſticolarum per Arrianos, &, ex aliorum mente, Regnum Vandalorum; quarto notantur Codrois Perſarum Regis tempora, quibus impia Maumeti ſecta emerſit, ad ætatem vſq; Henrici primi Imperatoris Alemani, nec non bellum quartum aduerſus Chriſti fideles per Saracenos commiſſum, & ſecundùm alios, Regnum Alanorum: quinto indicatur tempus ab Henrico primo Alemanorum Rege, vſq; ad Saladinum Babylonicū, & quinta inſectatio Chriſti fidelium per Alemanos, & ſecundùm alios, Regnum Hunnorum; ſexto declaratur tempus à Saladino Aegypti Soldano, vſq; ad Federicum Secundum, & ſexta calamitas quam Eccleſia Dei per Saracenos paſſa eſt, & ſecundùm alios, regnum Perſarum, ſeptimo tandem capite Draconis monſtratur tempus à Federico Secundo vſq; ad Antichriſtum, nec non acerrimum certamen inter Principes Catholicos, & Hæreticos, & ex ſententia aliorum, Regnum Longobardorum.

In comm. ſymb.

Quæ denotentur capitibus draconis Apocalypſis.

Aliæ ſignificationes draconis Apocal.

His exaratis de capitibus, & cornibus prædicti Draconis in Apocalypſi deſcripti; reliquum eſt, vt ad allegoricam expoſitionem caudæ eiuſdem animantis accedamus. Hæc autem cauda, vt legitur apud Ioannem ſupracitato loco, habebat nodum, & tertiam partem ſtellarum à Cœlo detrahebat. Propterea quod in octauo prælio, quod Aſſeclæ Antichriſti, cum Chriſticolis inibunt, Antichriſtus tunc à recta fide tertiam partem eruditorum per ſtellas ſignificatorum auertet.

Caudæ draconis Apocalypſis allegorica expoſitio.

HIEROGLYPHICA.

D NON recedit à veritate illud Draconis hieroglyphicum, quo cuſtodia deſignatur: quandoquidem hoc animal, ob acutiſſimam viſionem, vigilans, & inſopitum nominatur: immò hac ratione naturam Solis imitari dicitur. Quocirca Aegyptij Sacerdotes, ante litteras inuentas, pictura Draconis in ſemetipſum reflexi, caudamq; mordentis, annum indicabant, quoniam orbe agatur volubili. Huc reſpexit Claudianus, quando cecinit hunc in modum.

Anni hyeroglyphicum.

Omnia, quæ placido conſumit numine Serpens,
Perpetuumq; viret ſquamis, caudamq; reducto
Ore vorat, tacito relegens exordia lapſu.

Cætera autem huius generis hieroglyphica in primo capite primi libri legenda ſunt;

quoniam Authores descrimen Draconis, & Serpentis nihil pendentes vtriusq; anima-
lis hieroglyphica simul permixta exararunt.

MORALIA.

Draco assimilatur diabolo.

QVEMADMODVM in Mysticis Diabolus Draco fuit cognomina-
tus, non erit pariter inferioris conditionis, in doctrina morali, in-
qua ob conformes proprietates Diabolus Draconi assimilatur. Nam
primitùs veluti Draco exitiali redundat veneno: Diabolus item vene-
natis tentamentis per cõsensum peccati, hominibus interitum affert.
Immò si Draco venenato halitu aerem inficit: Diabolus quoq; flatu le-
thalis suggestus, corda humana venenat, & aerem pestilentem, peccati delectatione, ef-
ficit. Interdum halitu Draconis superuolantes aues affectæ cadunt: sic aues moralis
doctrinæ, nimirum homines diuina contemplantes, non ad tam excelsa mentem ele-
uare, possunt, quin flatus Diaboli illuc peruenire possit, vt eos ad delicias, & ad mun-
di negocia attrahat. Denuò si draco adoritur Elephantum, vt eius sanguinem sorbeat:
Diabolus aggreditur probum virum, vt sanguinem pietatis ab illo auferat. Vel rectius
speculari debemus dicendo, si Draco Elephantem petere audet, vt sugat sanguinem,
Elephas postea concidens Draconem pondere perimit: pari ratione Diabolus omnes
edidit conatus, vt Elephantem Christum, detracto per passionem sanguine, occideret:
sed à Christo postea ob mortem cadẽte oppressus fuit. Huius figura expressa est in sacris
paginis; vbi Eleazar conficiens elephantem, eius casu tandem occisus fuit. Draco cau-
da potius, quàm ore lædit: sic Diabolus cauda blanditiarum pedetentim ingreditur,
sed tandem postea mordebit vt Coluber. Dicitur quoq; Draco Ceruam vitare: Dia-
bolus etiam Ceruam, nempe animam in rectis operibus diligentem abominatur. De-
niq; Draco inter montis incendia, ad mentem Solini, versari, in aerem aliquando ferri,
& eius veneno mare aliquando intumescere perhibetur. Talis est Diabolus, qui inter
incendia infernæ regionis degit, aliquando per aerem discurrit, dum ad homines iustos
tentamentis cruciandos accedit, & demùm mare Ecclesiæ interdum, eius veneno, ni-
mirum supebia, & iracunda intumescit.

L. 1. Mach. cap. 16.

Peccãtes draconi assimulãtur.

Præter Diabolum, peccans etiam Draconi est assimilandus. Nam si Aethiopes, ad æ-
stum compescendum, sanguine Draconis vtũtur; deinde Dracone, abiectis felle, & lin-
gua, vescuntur. Sic homo criminosus vocatur Draco, sanguis eius mors, fel peccatum
abditum, & lingua peccatum manifestum exponitur. Itaq; Aethiopes sunt viri iusti
feruore calamitatum, & ærumnarum denigrati, qui ad extinguendum concupiscentiæ
æstum, sanguine Draconis, nimirum contemplatione mortis diuitum vtuntur. Iuxta
illud Psalmographi. *Manus suas lauabit iustus in sanguine peccatoris.* Ipsi postea Dra-
cones, nempe peccantes, abiectis felle, & lingua, idest remotis vitijs, vorantur, idest
diliguntur. Nec præter rationem, quandoquidem adeps Draconis, ex sententia Plinij,
venenatis resistit ictibus: immo cum melle caligini oculorum medetur. Peccans igitur
est Draco, qui interdum non est ita improbus, quin aliquid bonitatis participet: cum
aliqui criminosi pietatis pinguedine scateant. Fel verò, scilicet ira peccantium, Iusto-
rum oculos clarificare solet. Etenim ad mentem D. Gregorij, improborum prauitas
proborum vtilitati conducere dicitur.

Fæneratores vocãtur dracones.

Cæterùm meditantibus peccantes in specie, primò se se offerunt fæneratores, qui
Dracones simul complicatos, & per mare ad meliora transeuntes pabula imitantur; si-
quidem hi per mare diuitiarum fodinas auri petunt. Quamuis alij hanc similitudinem
Dæmonibus applicent, qui interdum simul iuncti in mundano natantes mari aduersus
viros iustos, aliquid semper machinantur. Non errabit præterea, qui dixerit, ab
Auaro naturam Draconis diuitias custodientis, illisq, non vtentis repræsentari. Quo-
circa Petrus Chrysologus Auarum non patronum, sed auri, & argenti custodem ap-
pellauit. Item Chrysostomus alloquens populum Antiochenum, Auarum custodem
non dominum pecuniarum, seruum, nõ possessorem nominauit. Id quoq; confirmatum
fuit à Martiali sic canente.

Serm. 22. Homil. 2. L. 12. epigr Epigr. 45.

Nummi cum tibi sint, opesq; tantæ,

Quan-

Quantas Ciuis habet Paterne, rarus
Largiris nihil, incubasq; Gazæ
Vt magnus Draco, quem canunt Poetæ
Custodem Scythici fuisse luci.

Qui igitur diuitias alijs, & non sibi custodit, infelicissimus profectò habendus est id, n. Cornelius Gallus elegantissimè expressit his versibus.

Efficior custos rerum magis ipse mearum,
Conseruans alijs, quæ periere mihi.
Sicut in auricomis pendentia plurimus hortis
Peruigil obseruat non sua poma Draco.

Eleg. 5.

Huc proculdubiò spectat illa sententia in Constitutionibus Apostolicis, ad eliminandam auaritiam, recitata. Qui pecunias possidet, iisq; nec vtitur, nec alijs impartitur, locum Draconis penes thesaurum morantis sortitus est. Ille enim diuitias probè custodit, qui opes, vbi est opus, in res honestas, atq; vtiles expendit, namq; canebat ad rem Ouidius.

Auarus dicitur Draco.

B

Quas dederis, solas semper habebis opes.

Iterum si Draco est animal sitibundum, vigilantissimum, in terra, in vndis, & in aere viuens, aues, & cæteras animantes vorans; sic qui lucris, & opibus semper inhiat, in nouo vafrimenti genere indagando semper vigilat; vt vbicumq; sit, tam diuites, quàm pauperes contractibus non probandis denotet. Immò quemadmodum Dracones, caudâ elephantorum crura ligant, vt melius eorum sanguinem absorbere possint: ita Vsurarij, varia genera contractuum, & cautionum adeo vinciunt elephantes, nempè diuites, vt eorum sanguinem aureum rectius haurire queant.

Vsurarij Dracones dicti.

Præterea qui tanta referti sunt dementia, vt existiment se genitos esse ad superbiam à comparatione Draconis non sunt excludendi: quoniam si Draco naturali instinctu Elephanti insidiatur: similiter homo Phætonte, & Icaro superbior, Draconis naturam æmulatur; dum Elephanti, nimirum regnanti insidias tendit, vt & ipse ad summum dignitatum culmen quamprimùm peruenire possit.

Superbus vocatur Draco.

Immo Draco denotat etiam fædam voluntatis momentaneæ titillationem, animas, C & corpora indignis modis polluentem: quandoquidem Veteres lasciuum amorem significaturi, partem postremam Chymeræ in Draconem terminare finxerunt: at in hoc genere Lenones nominantur Dracones, qui mulieres quæstuarias prostituunt, & pudicos adolescentes lasciuis verbis in dies venenant. Quare ab Antiquitate figura Herculis, Dracone perempto, cum tribus aureis pomis effigiabatur; vt extincto libidinis ardore, temperantiam commotionum omnium moderatricem partam demonstrarent.

Lenones dicti Dracones.

Succedunt ponderandi alienam lacerantes famam, qui proculdubio Draconū mores sequuntur. Etenim si Dracones venenati vocantur, quoniam cibaria venenosa comedant. Obtrectatores, quoq; cunctorum stud js oblaterantes, cibos venenatos mandere dicuntur; huicq; veneno reluctans aliquod remedium vix inuenitur: cum fama ablata vix in integrum restitui posit. Item si, ex sententia Solini, Dracones linguam tantùm veneno refertam habent; criminosi obtrectatores, ad mordendum, & cauillandum, linguam admodum venenatam possident. Et si halitu Draconum aer inficitur, & inflammatur: prædictorum quoq; sermone audientes inficiuntur, & inflammantur. Iuxta illud Hieremiæ. *Ad vocem loquellæ, grandis exarsit ignis.*

Obtrectatores dicūtur Dracones.

D Postremò multi (referente Cælio) tradiderūt Proteum modò in suem, modò in Draconem transfiguratum; quoniam per suem, summum bonum in voluptate ostendebāt, & per Draconem, illorum errores, qui terrena pulchritudine fælicitatem metiebantur, quamuis alij pronuncient hanc Protei transmutationem ab antiquis fictam fuisse, ad hominum impiorum terrorem; vt pœnæ metu, vitia abominari inciperent. Iuxta illud.

Cap. 11.

Oderunt peccare mali formidine pænæ.

Virtus deniq; indagatrix, & vitiorum expultrix, quæ diligentissimè omnia perscrutatur, Draconi est assimilanda, qui ab acuta visione nomen sibi comparauit. Ad finem Dracones, cum Elephantis certantes; vnde postea vtriusq; animantis dimanat interitus, ad duos præliantes exercitus optimè comparantur: quando scilicet pars vtraq; perit: tunc enim damnum inferentes, damnum etiam accipere dicuntur.

Duo præliātes assimilātur quandoq; Draconi, & Elephanti.

EM-

EMBLEMATA, ET SYMBOLA.

Embl. 131. INFRASCRIPTVM emblema Alciatus diuulgauit, sumpto ab Homero argumento, quando Græci, ad Troiam euertendam nauigantes, aduerso vento, in Aulide portu Bæotiæ detenti fuerunt: vbi, Calchas augur peritissimus, cũ cæteris Græcis profectus Agamem nonem docuit, qua ratione Dianam iratam placaret, & ex Draconis augurio, qui in proximam platanum repens, nouem pullos passeris vnà cum parente deglutiuerat, decimo tandem anno Ilium captum iri prædixit: dum pro passerculis annos, & pro Dracone tempus interpretatus est. Itaq; Alciatus effigiauit Draconem pullos passeris in platano vorantem, cum titulo. EX ARDVIS PERPETVVM NOMEN. deinde subscripsit hexastichon huius tenoris.

F

Crediderat plantani ramis sua pignora passer,
Et benè, ni sæuo visa Dracone forent
Glutijt hic pullos omnes, miseramq; parentem
Saxeus, & tali dignus obire nece,
Hæc, nisi mentitur Calchas, monimenta laboris
Sunt longi, cuius fama perennis erit.

Voluit enim author mentibus humanis insinuare, præclara esse ardua, & nonnisi magna difficultate obtineri. Scribebat enim Cicero nullam esse posse diuturnam gloriam, quam strenuus labor non antecesserit. Ideo ad rem Hesiodi carmina leguntur. (Li. 3. Tusc. quæst.)

Amplecti vitium cumulatim, & sumere promptum est,
Namq; iter id facile est, nec eo vicinius vllum:
Dij quoq; sudorem virtuti præposuerunt,
Ad quam longa via est, atq; ardua; & aspera multum
Offertur. tamen est vbi ad alta cacumina ventum,
Fit facilis, primò fuerat quæ tam ardua virtus.

Vnde Horatius huc quoq; respiciebat canens.

G

Virtutem posuere Dij sudore parandam.

Propertius etiam id intactum non reliquit, cum cecinit. (L. 4. Eleg.)

Magnum iter ascendo, sed dat mihi gloria vires,
Non iuuat ex facili lecta corona iugo.

Nec putandum est id fuisse incognitum Ouidio, qui & ipse cecinit hunc in modum.

Ardua per præceps gloria vadit iter. (L. 4. Trist.)

Quapropter colligendum est, quòd mortalibus, pro virili parte, est adlaborandum, vt immortalis egregijs virtutibus gloria concilietur: qua de re germanam fatetur veritatem illud distichon, quod sic se habet.

Qui nescis, quid sit nostrum hoc, quod viuimus, audi,
Transitus in mortem, herculeusq; labor.

Postea quàm in sermonem humani laboris incidimus, non erit abre recitare aliud emblema Alciati, in quo figuratur Draco extinctus, & iuuenis dentes illius serens; cuius historia in rubrica Mithologicorum fuit exarata. Est autem aduertendum, quod dentes Draconis, Cadmi labore, sati denotant litteras, quas ingeniosus, & industrius iuuenis omnium primus Græcis impertitus est. Idcirco Alciatus coronauit emblema hoc titulo. LITTERA OCCIDIT, SPIRITVS VIVIFICAT. carmina autem subscripta sunt huius tenoris. (Embl. 185)

Vipereos Cadmus dentes, vt credidit aruis,
Seuit. & Aonio semina dira solo.
Terrigenum clypeata cohors exorta virorum est,
Hostili inter se, qui cecidere manu.
Euasere, quibus monitu Tritonidos armis
Abiectis data pax, dextraq; iuncta fuit.
Primus Agenorides elementa, notasq; magistris
Tradidit, ijs suauem iunxit, & harmoniam.

Quorum

A

Quorum discipulos contraria plurima vexant,
Nonnisi palladia qui dirimuntur ope.

Cæterùm animaduertit Reusnerus quemcumq; laborem diu noctuq; animum, & corpus fatigantem sine prudentia comite, esse irritum: quapropter delineat hominem offam Draconi offerentem, cum græca inscriptione. ΑΛΚΗ ΑΝΕΜΩΛΙΟΣ ΑΦΡΩΝ. Dicatq; hoc emblema Raymundo Pio Fichardo Iuris Consulto, cum infrascriptis versibus.

L. I. Embl. Embl. 28.

Melle soporatam Dux Troius obijcit offam
Cerbereis portis, Elisiumq́ subit.
Igniuomum sopit medicata fruge Draconem
Aurata Iason vellere diues ouis.
Anguicomæ Perseus superator Gorgonis, aureo
Alipedem fræno Palladis vrget equum.
Multum vis animi, sed plus sapientia præstat,
Quæ cum consilio cuncta modoq́ gerit.

B

Quem ratio, non ira mouet, Dijs proximus ille est,
Plus ratio multo robore recta valet.
Mole sua vis consilij se se obruit expers,
Cui pectus sapit, hic vtilis esse potest.
Sic tu, sic pater ille tuus, Raymunde, magistra
Consulitis patriæ dum ratione simul:
Magnum equidem præstatis opus sapientia par est
Non vi velle magis, quàm ratione regi.

Neq; admiratione vlla teneri debemus, quoniam Camerarius ad calcem libri Emblematum ex Animalibus, Amorem omnium causam esse ostendit; dum effigiat quatuor animalia ex opposito se se intuentia, nimirum Aquilam, Leonem, Sirenem, & Draconem, cum titulo. AMOR CAVSA OMNIVM. Deinde exhibet distichon huius tenoris.

Si rerum quæras fuerit quis finis & ortus,
Desine, nam causa est vnica solus amor.

C

Addit postea, quòd Author huius symboli, prædictis quatuor animalibus, quatuor Amorum genera voluit repræsentare, nempè desiderium, & amorem veræ gloriæ, deinde virtutis, & præstantiæ animi, tertiò pulchritudinis, & demùm diuitiarum: ideoq; ratione primi, figurauit Aquilam inter cæteras aues altius volantem. Secundo Amori accommodauit Leonem, qui fortitudine quadam cæteris animantibus antecellit. Ad tertium Amorem exprimendum, qui in vera rerum pulchritudine appetenda consistit, Sirenem pinxit, cui poetæ tam suauem concedunt vocem, vt omnes audientes demulceat. Postremo Amoris generi Draco comparatur, quia circa diuitias, & mundanas opes versatur, quas Draco libenter custodire perhibetur. Verùm satius esset, si pro Dracone Auarum delineasset: cum is tanquam Draco diuitijs incubet. Quapropter Paulus Maccius piæ memoriæ ad rem nostram expressit picturam horti Hesperidum, cũ icone Draconis, & inscripsit emblema. IN AVAROS. cũ versibus infrascriptis.

Amorum quatuor symbola.

Embl. 52.

Peruigil intactos qui seruat in arbore ramos,
Et sibi non custos aurea mala Draco;

D

Par tibi, diues opum vigili torqueris amore,
Sed miser extructas non tibi claudis opes.
O aurum curæ fili, genitorq; doloris,
Si te habeam, metuo, ni te habeam, doleo?

Cæterùm satius fuisset demonstrasse mulieres, & virgines potius quàm diuitias diligenti cura esse custodiendas. Quandoquidem Alciatus, in hoc monstrando, delineauit Palladem armatam, cum Draconis icone iuxta pedes, & decorauit emblema hoc titulo. CVSTODIENDAS VIRGINES. Additq; hexastichon huius tenoris.

Custodia virginum.

Embl. 22.

Vera hæc effigies innuptæ est Palladis, eius
Hic Draco qui Dominæ constitit ante pedes.
Cur Diuæ comes hoc animal? custodia rerum
Huic data sic lucos, sacraq; templa colit.

Innu-

Innuptas opus est cura asseruare puellas
Peruigili laqueos vndiq; tendit amor.

Nec præter rationem, Author asseruit Virgines diligenti, & peruigili cura esse seruan-
das : cum virgo Græcis dicatur παρθένος, & etymum deflectatur παρὰ τὸ παρατέειν τῇ
μητρὶ : quoniam virgo apud matrem manere debeat, Huncq; morem veterum fuisse
scripsit Hesyodus. Immò Homerus in persona Penelopes, voluit pudicam mulierem
semper ancillis stipatam in medium prodire. Immò mulieres in conspectum hominum
curiosiùs intuentium exeuntes, prudentia, & sapientia conspicabiles esse debent : ve-
luti fuit Theano pulcherrima fæmina, propterquam bellum decenale, cum Phocensibus
commissum fuit. Hæc enim aliquandò cum superiorem indueret vestem, fortè nuda-
uit brachium, quod fortuitò quidam intuens dixit, ò pulchrum brachiū, at illa sapien-
ter respondit, sed non publicum; quibus verbis, & castitatem suam indicauit, & lau-
dantis intemperantiam repressit. Ad rem Reusnerus exhibuit iconem Draconis humi
strati, & picturam Apollinis arcu, & sagittis muniti, cum titulo. VITAE SAPIENTIA
CVSTOS. Quoniam vir singulari præditus sapientia olim dignus Phæbi tripode iudi-
cabatur. carmina autem Authoris sunt hæc.

Prudentia mulierum qualis esse debeat.

L. 3. emble. 7.

Stratus humi Python Phæbi iacet ecce sagittis
Terribilis serpens corpore, & ore minax.
Qui modò pestifero præsit tot iugera ventre
Iam cinis, & puluis, iam nihil esse potest.
Pythia iam celebrat securo Græcia corde,
Laurea victoriæ cingat honora caput.
Prima docens rectum custos sapientia vitæ est,
Cum vitijs morbos pellit, & omne malum.

Catone, etiam sapientior ille iudicandus est, qui veluti prouocatur, respondet; compa-
raturq; Elephanti à Dracone ad prælium prouocato, qui extinctus, & cadens, ponde-
re corporeæ molis Draconem obruit. Idcirco Camerarius pinxit Draconem, cum
Elephante belligerantem, addiditq; hanc inscriptionem. NON IMPVNE FERES. De-
inde protulit tale distichon,

In L. Emb. ex Ani. 27.

Contemnit mortem, qui non moriturus inultus,
Vna etiam est hostis certa ruina sui.

Iouius scripsit hoc symbolum à se fuisse excogitatum in gratiam Sinibaldi, & Otto-
boni Fliscorum, qui illud vsurparunt in monumentum iustæ vltionis, ob Fratrem Hie-
ronymum Comitem crudeliter ab æmulis suis Fregosijs interemptum. Præterea hoc
symbolo vsus est, etiam Delphinus Titio Comes Tesanæ, cum inscriptione non dissi-
mili. DEO VINDICE. Demùm Paradinus in Heroicis exhibuit picturam Draconis
alati serpentem vorantis, cum titulo. VNIVS COMPENDIVM ALTERIVS DI-
SPENDIVM. Argumentum huius symboli desumptum est ex adagijs, vbi dicebamus
Serpentem, qui non comederit serpentem, nullo modo fieri Draconem. Huius autem
symboli, & adagij sensus est, multos homines aliorum damno, & ære alieno, & poten-
tiores, & opulentiores euadere. Ad finem Russellius, quoq; diuulgauit symbolum
litteræ D. esse iconem Draconis: quemadmodum symbolum litteræ S. pictura Serpentis
esse dicebatur.

Symbolum, & Adagiū.

Par. 2. memor. artif.

PHRENOSCHEMATA.

VIRI summa eruditione præstantes, ex varijs Draconum proprietati-
bus, varia etiam phrenoschematum argumenta auferunt. Quamo-
brem prima facie, nonnulla vigilantiam huius animalis respicientia
in medium afferemus. Inter hæc autem primum locum occupat illud
Insigne Eminentissimi Cardinalis Hyppoliti Estensis Principis Musa-
rum, Charitumq; munificentia ornatissimi, qui, vt exprimeret nemi-
nem ità vigilem esse posse, quin aliquid eum fugere possit, delineauit Draconem secus
arborem auream, & pomiferam, Aquilamq; circumuolitantem, pomaq; furtim subdu-
centem, cum hoc aureo dicto. AB INSOMNI NON CVSTODITA DRACONE.

Draco ad fores Palatij, quid indicet.

Alij

A Alij meditantes vigilantiam huius animalis, figurarunt Draconem supra ianuam alicuius domicilij cum Dicto. HAS SERVO FORES. Hæc autem pictura ad fores Palatij Illustriss. Co. Philippi Aldrouandi Senatoris Bonon. expressa obseruatur. Hieronymus Russellius effigiauit Draconem, Lupo strangulato, ad Cælum volantem, cũ Dicto. VIGILANTIBVS NVNQVAM. Voluit enim indicare hominem, qui in peragendis negocijs, laboriosissimo vtitur peruigilio, extincta tandem maleuolorum inuidia, à viris immodici honoris titulo insignitis ad sydera, vsq; extolli.

L.3.Insign

Lucas etiam Contilis scriptor Italicus exhibuit picturam arboris malis aureis onustæ, eiq; Draconis iconem adiunxit, cum Dicto. NON SAT VOLVISSE. Etenim, cum per aurea mala, sapientia allegoricè intelligatur: author hoc phrenoschemate, illam summopere desiderasse innuit, dum, studendo, noctem diei coniunxit peruigilem. Icon autẽ Draconis pingitur ad ostẽdẽda pericula, & labores, quibus adolescentes, ad comparandas scientias, animum simul, & corpus assiduè fatigare debent. Idcirco phrenoschemati addidit hoc Dictum. NON SAT VOLVISSE. quoniam, in negotio comparandæ virtutis, non sufficit vulgatum decantare carmen.

In l. Insign.

Phrenoschema acquirendæ virtutis quale

B

Cum desint vires tamen est laudanda voluntas.

Quandoquidem multiugis curis, atq; vigilijs vtendum est; iuxta illud Horatij.

Multa tulit, fecitq́, puer, sudauit, & alsit.

Præter vigilantiam, existimarunt authores prudentiam quasi lumen aliquod in hoc animali elucescere. Quapropter hanc bestiam nonnisi ab aliquo expressam prudentiæ ideam habente comprehendi posse opinantur. Ideoq; figurant aliquando Draconem cum hoc Dicto. PRVDENTIA VINCITVR. quale phrenoschema ad fores Illustrissimi Comitis Philippi Aldrouandi Senatoris Bononiæ intueri licet. Pariter Perciuallus scriptor Italicus, in libro Insignium, delineauit Draconem, vetus spolium deponentem, cum Dicto. EX SCIENTIA PRVDENS. quoniam Draco ob diuturnam, quam ducit ætatem, animal est sagacissimum. Præterquamquòd ei assignatur Prudentia, quia, cum spolium inquinatum cognouerit, illud statim deponere perhibetur; quæ conditiones in viro prudentiæ nota præstantissimo obseruantur.

Phrenoschemata prudentiã Draconis respiciẽtia

Vincentius Russellius exhibet hoc phrenoschema, scilicet picturam Draconis in media palude lilijs coronati, cum Dicto. CONDECORATA VIRTVS. Asseritq; C fuisse alicuius viri percelebris demonstrantis propriam, & alterius virtutem, ex quo laudis, & honoris coronã fuerit cõsecutus, vel à generosissima Republica Veneta, propter pictam in phrenoschemate paludem, vel à christianissimo Galliarum Rege, vel à Serenissima Farnesiana Familia propter lilia, quæ vtriusq; Insignia gentilitia exornãt: icon postea Draconis præfecturam denotat militarem, cuius munere fungens vigilantissimus esse debet. Aegidius Sadelerus picturam Draconis, cum Aquila præliantis exhibet, cum Dicto. DIMICANDVM. fateturq; hoc fuisse symbolum Christierni II. Regis Daniæ, Noruegiæ, Zelandiæ, & Gothiæ. Denuò repræsentat figuram Draconis supra sphæram, cum Dicto. NON MINOR EST VIRTVS. Traditq; fuisse symbolum Sigoberti primi Regis Metensium argumento fortè desumpto à Hieroglyphicis Aegyptiorum, qui iuxta varias Draconis figuras, tempus, annum, Solem, & deniq; totum terrarum orbem designarunt. Meminimus etiam vidisse imaginem alati Draconis in summitate baculi eminentem, caudæ spiris baculum amplexantem cum Dicto. SALVS VITÆ. hoc phrenoschema forsitam alludit ad baculum, & anguem Aesculapij, cuius numini Veteres tutelam vitæ consecrarunt.

Draco cum Aquila.

Draco supra sphærã

D Postremò venit in mentem phrenoschema cuiusdam viri, cuius opulentiæ olim nihil deerat, tuncq; multi annumerari volebant eorum gregi, quos diligebat. Verùm tractu temporis, ob infortunium, factus Iro mendicior, vno, & eodem tempore diuitijs, & amicis nudatus fuit: cum sententia Ouidij germanam fateatur veritatem.

Phrenoschema Diuitis mendici facti.

Horrea formica tendunt ad inania nunquam,
Nullus ad amissas ibit amicus opes.

Is igitur olim in pelago diuitiarum, mox ærumnarum natans, pinxit Draconem, cum Dicto italico. TVTTO VELENO. Alludens fortè ad amicos, qui olim tantã erga se ipsum benignitatem, nunc in venenum transmutauerint: vel per Draconem intelligens semetipsum venenosa laborantem egestate, cui amici appropinquare non auderent.

INSI-

INSIGNIA MILITARIA.

L.17.Orig. cap.3.

CONSVEVERVNT Imperatores Romani, Imperio inclinante, pro simulacro Aquilæ, ad denotandam iugem Ducum vigilantiam, in vexillis, iconem Draconis gestare, cum hac inscriptione. PYTHONE PEREMPTO. quocirca Isidorus hæc verba protulit. Posteaquam Apollo Draconem Pythium confecit, ipse primus Draconis simulacrum gestauit: deinde Græci, & postmodum Romani talia simulacra ad bellum proficiscentes deferre cæperunt. Qua de re nummus Cæsaris Dict. III. in quo Victoriæ caput alatum conspicitur, habet in latere inuerso Draconem surrecto capite iuxta simulacrum Romæ galeatæ, cum inscriptione. C.CLO.VI.PRÆF.M. idest Caius Clodius Sextus Præfectus militum. Huc quoq; respexit Baptista Mantuanus, canens.

Draconarij qui fuerint

Non mihi signabant picti vexilla Dracones,
Non Aquilæ.

F

Quoniam Vegetius scribebat primum legionis signum fuisse Aquilam, quam Aquilifer gestabat: Dracones autem erant Insignia, quæ ad prælium per singulas cohortes à Draconarijs ferebantur. Hinc postea omnes signiferi, per excellentiam, Draconarij fuerunt appellati. Modũ autem gestandi, & formam horum Insigniũ recitat Amianus Marcellinus, quando describit pompam Constantij Imperatoris, quam Vrbem ingrediens duxit. Inquit igitur: purpurea Draconis simulacra aureis, gemmatisq; hastarum summitatibus fuisse alligata, argenteo, & vasto hiatu; itaut, flante vento, veluti Dracones ira perciti sibilarent; reliqua parte ex holoserico subtilissimo, atq; leuissimo, vt & ipsa à vento agitata viui Draconis caudam æmularetur. De his Insignibus loquebatur Claudianus, quando canebat.

Insignium militarium descriptio.

Mansuescunt varij vento cessante Dracones.

Demùm Cortonacenses, coloris albi Draconem in rubra præferebant parma, cuius vmbilicus erat argenteus, in margine autem duo erant circuli, quorum interior prassinum, exterior verò colorem album præ se ferebat, de his parmis cum simulacris Serpentum, vel Draconum legendum est primum caput primi libri, vbi multò plura explicantur.

G

INSIGNIA GENTILITIA.

INSIGNIA gentilitia eatenus à militaribus discrepare videntur, quatenus illa domi, hæc militiæ vsurpantur. Immò vnum, & idem Insigne interdum vtrobiq; adhibitum, & Militaris, & Gentilitij munus obire solet. Quamobrem in thorace Agamemnonis, & in scuto Herculis, icones Draconum conspiciebantur. Item generosissimus Imperator ille Epaminundas, qui ad Mantineam tam fortiter occubuit, gestamine Draconis domi, forisq; delectabatur: quapropter Antiqui eo in loco, vbi prælium commissum fuit, columnam cum clypeo effigiem Draconis referente, in tanti Principis monumentum erexerunt. Tale autem gentilitium Insigne ab hoc Principe fuit vsurpatum tradit Pausanias, vt ex cognatione Spartiatarum se progenitum esse ostenderet; quorum Insigne figura Draconis exornabat: cum ex seminio dentium Draconis à Cadmo satorum oriundi essent.

Discrimen inter Insigne gentilitium, & militare quale.

H

Non desunt nostra ætate familiæ, quæ in Insignibus gentilitijs effigie Draconis delectantur. Nouimus iuuenem cultioris litteraturæ consultissimum, qui proprium Insigne gentilitium Draconis icone decoratum supra ianuam musæi pingi curauit, deinde subscripsit hoc distichon.

Musarum est custos, custosq; Heliconis amæni,
Hesperidum hortorum ceu fuit antè Draco.

Draco in Insigni gẽtilitio multarum familiarũ nobiliss.

Familiæ postea supremæ conditionis non sunt omittendæ; quarum Insignia gentilitia Draco exornat, veluti est nobilissima Boncompagnorum familia Bonon. ex qua Gregorius XIII. Pontifex optimus Maximus emersit, cuius Insigni gentilitio, multi alludentes

A dentes ad Draconem, hoc Dictum adscripserunt. PRVDENTIA REGNAT. Meminimus alibi sub eodem Insigni gentilitio legisse hæc verba. PRVDENTIA NVNC EXPLICAT ALAS. Alij figuram Draconis in hoc Insigni gentilitio delineatam infrascriptis litteris coronarunt. VIRTVTE FORTIS, ET AVDAX. Alij verò, & potissimum Poetæ alludentes ad Draconem Insignis gentilitij Gregorij XIII. multa carmina conscripserunt. Horum igitur quidam Romam alloquens sic cecinit.

Ne Lupa serpentem metuas, qui reddere tutam
Te valet, hic tantùm signa timoris habet.

Apud alium poetam meminimus legisse aliud distichon huius tenoris.

Threicios nunc Roma Duces, nunc mille carinas
Temnat ab insomni benè custodita Dracone.

Ogerius, quoq; qui fuit bonarum litterarum cultor per quàm studiosus in suo volumine syluarum hæc prodidit carmina.

Peruigil Hesperijs olim seruabat in hortis. Lib. 3.
Poma Draco aurifero, & rutilanti tincta colore;
B *Ne quis sisyphijs ea posset tangere palmis;*
Raptaq; furtiuè cupidis includere cistis.
Sic prudens Heros vigilanti nomine dictus
Verè Gregorius, sibi quas Dominator olympi
Commendauit oues, truculento à dente Luporum
Defendit summo studio, curaq; perenni.

Neq; sunt omittendi versus Gulielmi Modicij viri in litteris summi; in quibus singulares dotes, & deniq; omnes prærogatiuæ tanti Principis, occasione Draconis in Insigni gentilio picti, sic exarantur.

Est Draco Graiugenis obtutu dictus ab aerê,
Cui data cernendi vis peracuta fuit.
Peruigil est, necnon oculis Draco dormit apertis,
Membra rigat quoties fessa labore sopor.
Thesauris igitur custos, templisq; Deorum
Appositus quondam dicitur esse Draco.
C *Est index animi prudentis; namq; minister.*
Dicitur armisonæ Palladis, atq; comes.
Quin olim Serpens Epidauro vectus in Vrbem,
A populo morbos depulit, atq; luem.
Principis hoc Insigne noui tibi Roma bonorum
Incrementa, decus, lætitiamq; notat.
Certa salus paritur populis, cum cernit acutum
Rex vigil, & custos aurea templa colit.
Gregorius vigilem graia fert voce Latinis.
Et magni memores nos facit esse patris.
Legiferam Cererem soliti vectare Dracones,
Signa redundantis fertilitatis habent.
Gaude Roma. Draco placidus viridantibus alis
Alta petens, animo te iubet esse bono.
D *Florebunt leges, diuinaq; iura, Dracone*
Auspice; tum frugum copia maior erit.
Felsina, ciue tuo terrarum Principe, doctum,
Et placidum gaudens effer ad astra caput.
Nemo tuos partus bonus horret; nam pia mater
Nil nisi mansuetum, nil nisi mite parit.
Quicquid habet tamen horroris Draco sentiet hostis
Thracius, & nigro gens Aquilone sata.
Non alia Deus ipse bonis placidissimus hostem
Horribilem præbet, se ratione malis.
Sic horrore lupos pastor fortissimus arcet,
Quem placidum peramant; quemq; sequuntur oues.

E

Quin natura iubet cunctis in Regibus esse
Diuersum quiddam, quod timeas, quod ames.

Idem author composuit decastichon pro Iacobo Gemmario, qui gemmam fortè simulacro Draconis signatam Summo Pontifici Gregorio XIII, dono dedit. Hoc autem sic se habet.

Alme Pater rerum, cui tradita summa potestas,
Et Christi toto, qui geris orbe vices:
Cum tibi sacrorum data sit custodia; custos
Templorum sequitur te Draco iure vigil.
Aliger est insignæ tua Draco gentis, & omen
Alta petens fecit laudibus ille tuis.
Hac nitet in gemma facies signata Draconis,
Expressit mira, quam vetus arte manus.
Parua damus, tamen hæc hilari pater accipe fronte
Inclyta, quæ generis sunt monumenta tui.

F

Familia Burghesia. Sunt, & aliæ familiæ natalium claritudine conspicuæ, quæ in Insigni gentilitio Draconem habent; veluti Burghesiorum familia genere haud ignobili gloriosa, ex qua dimanauit Paulus Quintus Pontifex Maximus, qui nostro sæculo, tanta prudentia totum christianum orbem moderauit. Prædictis addamus nobilissimam Maluasiorum Bononiensium Familiam, in cuius etiam gentilitio insignij Draco conspicitur. *Familia de Maluasijs.* In hac Familia hodie refulget Comes Cornelius ornatissimæ sapientiæ, & prudentiæ vir, qui dum hæc scriberemus, munere Vexilliferis Iustitiæ in Patria fungebatur.

SYMBOLICÆ ALLVSIONES.

CVM omnibus prompta sit Gregorij XIII. Pontif. Maximi memoria, in cuius Insigni gentilitio Draco figurabatur: sciendum est, quòd Fabricius Principius vir in litteris clarus alludens ad varias huius animalis proprietates, & figuras, volumen Allusionum symbolicarum in sex distinctum libros composuit; in quibus Draconem, iuxta varias prærogatiuas effigians, cum suis Dictis: veri Principis vitam, effigiem, & labores legentibus insinuauit. Propterea nos in præsentia, ad perfectum huius historiæ tractatum, principaliora symbola ab hoc erudito viro repræsentata memorabimus. *Respiciunt varias prærogatiuas Draconis.*

G

Itaq; in prima voluminis fronte, licet intueri Draconem triplici insignitum diademate referentem Insigne gentilitium Summi Pontificis Gregorij Decimitertij, cum titulo. DOMINATOR, ET RECTOR. quo tacitè exprimitur interesse Principis Sanctę Romanæ Ecclesiæ cuncta moderari, & regere. Sequitur icon Ciuitatis Bononiæ, cum Dracone superuolante, & titulo. BONA OMNIA. Hæc enim Ciuitas tanquam Summi Pontificis patria consideratur, quæ totius terrarum Orbis Principem edidit, sub cuius vmbra bona omnia rectè nominanda sunt. *Bononia Ciuitas parit omnia bona.* Ibi conspicitur spherica machina, in cuius summitate duo parui Dracones caduceum ferè Mercurij referentes apparent, cum simulacro Solis, & Lunæ, & titulo. NATIVITATE INSIGNIS. Cum natiuitas hominis, hac ratione, ab Aegyptijs olim describeretur. Proponitur etiam icon Draconis inter duas militum acies quasi præliaturas, cum inscriptione. EX ARDVIS IMMORTALITATEM ACQVIRI. sumpto fortè argumento ab illo infante, quem mulier quædam Eleis obiecit: vnde mox in Draconem transfiguratus, hostibus ob terrorem fugatis, Patriam liberauit. Pariter Author hoc symbolo significare nititur, quòd Princeps à teneris, etiam vnguiculis, in arduis patrandis, in hostibus sternendis, in Republica seruanda liberanda, & regenda, immortalitem adipiscitur. Rursus effigians Draconem pusionis dormientis caput spiris circumdantem, scribit hunc titulum. NIL CLARIVS NILVE NOBILIVS. Quoniam Draco, vel Serpens summam nominis amplitudinem in omnibus significare dicebatur: cum olim Haruspices serpentem dormientis pueri caput amplectentem retulerint, nihil præclarius ei accidere potuisse. *Videnda sunt Draconis præsagia.* Postmodum delineauit puerum supra Draconem volantem, cum titulo. ET EXALTAVIT HVMILES. Nam sicuti Poetæ Ganimedem per Aquilam raptum fuisse finxerunt, hic ab Authore,

H

pro

A pro Aquila, Draco describitur, qui rectius Deum videtur exprimere: Deus igitur Fastosos, & Arrogantes deprimit; Abiectos verò ad sydera vsq; extollit.

Succedit icon Draconis circulum formantis coronati hoc titulo. CELERITATE, ET MODO. Significatur enim, quòd veluti Sol perpetuo circulari cursu totum terrarum orbem illustrat; ita, qui in rebus agendis, nunquam procrastinat, ad Monarchiæ Principatum facilè peruenit. Deinde cum intersit Principis omnia destruere vitia, & insignia virtutis extollere: pingitur Apollo Draconem Pythium sagittis conficiens, à quo postea Apollo Pythius fuit cognominatus: titulus est. A DEVICTO INSIGNIA SVMPSIT. Iterum conspicari licèt effigiem Saturni in antro, cum figuris sex puerorum, & Draconis, pro ætatum, & anni significatu, cum inscriptione. SVPER ÆTHERA NOTVS. cum senium, siue vltima hominis ætas illa sit, in qua, ad mentem Aristotelis, nobilitas signatur. Adiecit author multos Dracones extremitati caudæ insistentes, cum titulo. NOMINE, ET RE. Siquidem Dracones, & vigilantes sunt, & acutissimi visus ex proprio nomine esse perhibentur, veluti in Rubrica etymi fuit enucleatum; idcircò naturam huius animantis Princeps imitari debet. Sequitur imago Regis Draconem manutenentis, cum titulo. RERVM POTITVS OMNIVM. Huic enim symbolo argumentum dederunt hieroglyphica Aegyptiorum, qui aliquem regno potitum significaturi, prædicto simulacro vtebantur. Conspiciuntur icones Solis, cum Dracone, & Lunæ cum Aquila: inscriptio est. LVMINARIA MAGNA. Ad denotandam Summi Pontificis, & Imperatoris potestatem. Adduntur figuræ equitum spolio Draconis munitorum, cum titulo. IVS IN ARMIS. Cum hostes non solum vulneribus, sed terrore etiam arceantur. Item conspicari oportet simulacrum mulieris altera manu facem extinguentis, altera Draconem amplexantis, cum hac inscriptione. PVDICITIÆ CONSERVATIO. etenim Princeps faces Veneris procul expellere, aut prorsus extinguere debet. Cernitur etiam effigies Dianæ, cuius dextra facem, & sinistra Draconem stringit, cuius inscriptio est. LÆVA EIVS. nam Diana, nimirum Luna cælesti sponsæ, nempè Ecclesiæ Catholicæ assimilatur, & quemadmodum illa lumen à Sole recipiens refulget; ita Ecclesia, eiusq; Princeps Christicolarum corda illustrat. Pingitur quoq; nauis mercibus onusta, expansis velis, in pelago à magno recta Dracone, cum titulo. NAVCLERVS VRBIS, ET ORBIS. Pariter conspicitur simulacrum terræ, cum Dracone querna fronde coronato, & titulo. PATER PATRIÆ. Corona enim querna seruantibus ciuem olim à Romanis dabatur: Summus igitur Pontifex terram regens, Pater omnium nominatur, & coronam seruantis ciuem meretur.

Apollo draconem pythium necans, deinceps Insignia draconis reportauit.

Draco apud Ægyptios erat Hieroglyphicum regis.

Prudentia draconi attribuitur.

Corona querna olim dabatur seruātibus ciuē.

Icones etiam nonnullarum mulierum Draconem venerantium ibi visuntur, cum titulo. TIBI MERCES ET HONOR. Imagines enim illarum fæminarum Geometriam, Musicam, & Arithmeticam repræsentant, quæ Principis munificentia florent. Sequitur simulacrum Draconis stellam ad instar cometæ delineatam intuentis, inscriptio est. DOMINABITVR ASTRIS. Quoniam Princeps Astronomiæ studio insignis, prodigiorum minas facilè auertit. Insuper exhibetur Draco in medio Musarum cætu, hoc coronatus titulo. CERTVS APOLLO. Etenim largo munificentiæ Principis imbre asperfi Poetæ, eius encomia in dies decantare minimè cessant. Ibi videtur etiam Æsculapij imago nodosæ virgæ à Dracone circumdatæ nixa cum litteris. LIGNVM AMBIENS MORBOS PELLIT. Cum medica facultas ad Rempublicam, pro corporum salute, necessaria, sagacitate Pincipis, iuuetur. Pinguntur insuper multi libri, & Draco cum titulo. VIGILANTIBVS NON DORMIENTIBVS. Quandoquidem Princeps circa leges iugi versans vigilia, facillimè regimen Reipublicæ moderatur. Figurauit etiam Draconem intuentem simulacrum Solis, cum titulo. ABYSSVS ABYSSVM. Sumpto fortè argumento ab Antiquis, qui multis in locis Solem venerabantur, & ab Aegyptijs, qui Draconem mundi spiritum indigitabant: quare in hoc symbolo consideratur Romanus Pontifex, quatenus Deum meditans, Theologiam è pectore effundit. Huic addit simulacrum Europæ, & iconem Draconis ad fores templi, cum inscriptione. VNICVS DEI VICARIVS. Nam Summus Pontifex, quia solus Princeps est, Europam ab hostium manibus intactam tuetur.

Icon Æsculapij qualis.

Priscorum aliqui venerabātur Solem.

In progressu, conspicari possumus effigiem Veris, cum Dracone argentea redimito corona, & titulo huius tenoris. MICAT INTER OMNES. Siquidem, veluti aduentante Vere, frigus dissipatur, & nebulę dissoluuntur, ita candor Principis humanæ mentis

Simulacra quatuor anni tẽporũ.

tis tenebras fugat. Additur huic imago æſtatis, cum Dracone ſpicis coronato, & titulo. LONGANIMITAS. Cum Principis cura, veluti æſtas annona redundet. Neq; deſideratur ſimulacrum Autumni, cum figura Draconis fructuum ſertis ornati, & titulo. SVPEREMINET OMNES. Siquidem Principis poteſtas, de qua honores, & dignitates fluunt, Autumno fructuum ditiſſimo comparatur. Deniq; Author præbuit figuram Hyemis cum Dracone populeis frondibus exornato, & inſcriptione. DIV NOCTVQVE REGIT. Quoniam Princeps, ob mentis, & corporis labores, dies, atq; noctes ducit inſomnes, idq; populea fronde ſignificatur.

Deus vocatur Alpha, & Omega.

Inter præcipuas libri ſecundi alluſiones ſymbolicas, figuratum Draconem, cauda mordicus apprehenſa, circulum formantem intuemur, cum titulo. ALPHA, ET OMEGA. Nam Deus, quo maius excogitari non poteſt, rerum omnium Principium, & Finis, carnem humanam indutus, vitam mortalibus reſtituit. Huic adduntur imagines gentium genuflexarum Draconem ſupra lignum eleuatum in ſolitudine venerantium, cum inſcriptione. CLAVIVM INDVLGENTIARVMQVE BENEFICIVM. Chriſtus enim per æneum Serpentem in Deſerto adoratum præſignatus, non ſolum mundana deleuit peccata, ſed etiam indulgentiam, & criminum remiſſionem de eius latere effudit. Figurato deinde Laocoonte cum filijs à Draconibus demorſis addidit hanc inſcriptionem. QVID CONTEMNERE DIVOS. cum Deus ſacrilegos, & ſimoniacos viuere non permittat. Inſuper, ſumpto argumento à Seruio in commentarijs ad Virgilium, qui Dracones in aqua verſantes vocauit angues, in terra Serpentes, & in templis Dracones; effigiauit hanc beſtiam in vndis natantem, per terram gradientem, & ſupra templi ædificium, cum titulo. SI SVMPSERO PENNAS DILVCVLO. Quandoquidem Deus cum ſit vbiq;, criminoſorum nullum eſt perfugium.

Laocoontis Icon.

Draco trũcata cauda

Denuò pinxit Draconem, truncata cauda, cum inſcriptione. MISERICORDIA, ET VERITAS. quoniam Sinagoga, pro qua Chriſtus humanum induit ſpolium, ob incredulitatem, à corpore Eccleſiæ reſciſſa negligitur. Draconi etiam in eminenti ligno collocato inſcripſit SVSPICE, ET VALEBIS. cum Chriſtus pretio proprij ſanguinis humanum genus redemerit. Iterum ſupra lignum ad inſtar crucis fabricatum Draconem depinxit, cum titulo. MORS, ET VITA DVELLO. quoniam Chriſtus in cruce efflans ſpiritum, mortem extinxit; deinde relata victoria, glorioſus triumphauit. Præterea delineauit Andromedam ſcopulo alligatam, monſtrum per maris vndas ad eam properans, & Draconem pro illius ſalute aduolantem, cũ inſcriptione. REDEMPTOR, ET DEFENSOR. Siquidem Andromeda animam, ſcopulus peccatum, mare mundanas fallacias, monſtrum hoſtem humani generis, & deniq; Draco diuinam opem ſignificat: Cum Chriſtus animam crimini alligatam, ab hoſtium poteſtate liberauerit. Item conſpicari licet figurã Draconis in ſummo turris faſtigio, cũ titulo. SANCTVM, ET TERRIBILE. Cum in veteri teſtamento, Deus turrim ſibi ædificaſſe, & Deus vltionum vocatus fuiſſe tradatur, qui hodie Deus Miſericordiæ nuncupatur. Effigiauit quoq; illam, quam in Apocalypſi Ioannes vidit meretricem ſupra beſtiam coccineam à Dracone conculcatam, cum inſcriptione. MORTE MORTVA, VITA REVIXIT. Draco hoc in loco ſumitur pro Deo, cuius vices gerit Romanus Pontifex: Deus enim iniquitatum omnium ſatorem ſternit. Amplius conſpicitur Draco ſupra figuram ſphæricam cum caduceo Mercurij, & legitur hæc inſcriptio. REX REGVM. Hoc enim ſimulacro olim mũdi regimen denotabatur. Viſitur quoq; figura monſtrifica Draconis, cum titulo. VERITAS ET MENDACIVM. Siquidem falſitas veritatis eſt æmula; cunctis enim liquidò conſtat Chriſtum olim figura Draconis, fuiſſe præſignificatum: nihilominus Diabolus hanc Draconis formam induens, primos parentes noſtros decepit.

Andromeda quid ſignificet.

Deus vltionum quando dictus fuerit.

Mundi regimen quomodo à Priſcis denotaretur.

Religionẽ intactam ſeruans princeps cõſtituitur.

Item apparet figura Draconis, cuius caput ſpiris caudæ muniuit, cum titulo. SERVATA RELIGIO. Quandoquidem religionis caput quocunq; modo ſeruandum eſt, qui autem religionem intactam tuetur ſuper alios Princeps conſtituitur. Deinde figuratæ naui in pelago additur icon Draconis, cum inſcriptione. MINVS FLVCTVAT. quia Religio Principis Eccleſiam Dei ab Hæreſum prauitate defendit. Ibi etiam Draco eſt ſupra firmam baſim mitra tectus, cum titulo. QVIA LEGITIME CERTAVIT. Qui enim veritatem catholicam tuetur, omnium culmine dignitatum coronatur. Immò figurauit ſimulacrum Religionis ſupra Draconem ſedens, cum titulo. RELIGIO-

NIS

A NIS BASIS. quandoquidem, prudentia, & vigilantia Principis, religio candida, & intacta seruatur. Huic addidit effigiem Basilicæ D. Petri in Vaticano, cuius fastigium figura Draconis exornat, cum inscriptione. IVSTI INTRA SVNT PER EAM. Propterea quòd Religiosus Princeps populum, etiam religiosum, & pium reddit. Ibidem fas est obseruare varias hominum icones Draconem epidaurium venerantes, cum titulo. OMNES GENTES SERVIENT EI. cũ religio diuina, & immaculata exteras, etiam Nationes sibi reddat subditas, & animarum languores sanet. Obseruantur etiam ibi Centaurorum, & Satyrorum picturæ, quæ, conspecto Dracone, fugiunt cum titulo. NVSQVAM AMPLIVS SVPERSTITIO. Etenim veneranda religio homines veneficos, & superstitionibus deditos viuere non patitur.

Diuina religio exteras, etiam gentes ad se trahit.

Verùm quia religio Principis in ædificandis, & instaurandis templis, cognoscitur, & probatur; Author pinxit imaginem Dei Genitricis Mariç infantem Iesum amplexantis in curru à Draconibus tracto, cum titulo. DVX DVCTRICEM: Propterea quòd à Gregorio XIII. icon Deiparæ del SOCCORSO NVNCVPATÆ, in sacellum Gregorianum translata fuit. Postmodum simulacro Mineruæ corio Draconis indutæ, & scuto B capite Medusæ signato, armatæ inscripsit. VT ATTONITOS FORMIDINE TERREAT HOSTES. Quia religiosus Princeps, vtriusq; vitæ nimirum actiuæ, & contemplatiuæ, aduersus hostes Sanctæ Romanæ Ecclesiæ, milites mouet. Et cum Princeps petentibus benefitia singulari humanitate largiatur: exhibuit figuram hominum genuflexorum coram Dracone Aesculapij, cum titulo. PVBLICA SALVS. Deniq; conspicari possumus templum Apollinis, cum Dracone in tripode, & cortina, quæ olim ex pelle Draconis fabrefacta esse ferebatur, & titulus est. DA PATER AVGVRIVM; etenim religio petentibus iusta, responsa veritatis haudquaquam negat.

Mineruæ simulacrum

In tertio Libro allusionum symbolicarum quædam symbola habentur potiora. In primis effigiatur Deus Moysem alloquens, & Draco iuxta pedes, cum inscriptione. ATTENDE FINEM. Quoniam veluti fides hominem saluat: ita ærumnarum finis, qui in ipsis est obseruandus, sæpè Populorum Principem constituit. Deinde pingitur virga in Draconem transmutata coram Pharaone, cum titulo. SIGNA INFIDELIBVS. fides enim sicuti stipulam voluptatum accensam extinguit: sic Princeps vanitatem Infidelium damnat. Item videtur ibi Draco Moysis deuorans Dracones, vi cantionum, à C Magis excitatos, cum inscriptione. VERITATI MENDACIVM CEDERE. Quemadmodum enim fides mundanarum rerum amorem extinguit: ita Princeps, lumine veritatis mendacia detegit, atq; supprimit. Adduntur simulcra templorum Ethnicorum, necnon sapientum Græciæ faciem Draconis intuentium, cum titulo. LVX ORTA EST EIS. siquidem fides Christi tenebras Ethnicorum dissipat, atq; cõsumit. Succedit magna Draconis imago duas linguas exerens, cum inscriptione. VNVS PASTOR, ET VNA FIDES. Etenim fides est munus prædicationis ad Romanũ spectans Pontificem vtriusq; Ecclesiæ, nimirum Latinæ, & Græcæ Principem. Huic annectitur figura nauis, cuius nauita est Draco, cum inscriptione. QVI STATIS IN DOMO DOMINI. Quoniam fides perseuerantiam expostulat. Figura Cerui, etiam conspicitur ad fontem a Dracone custoditum properantis, cum titulo. VENITE AD AQVAS. Hocq; symbolo mentem fide expurgari significant. Effigiatur etiam Trophonij antrum, vbi Dracones responsa dare dicebantur, cum titulo. VERITATIS LVMEN. Siquidem Ethnici, sine lumine fidei, in rectis, etiam versantes operibus, nihil moliuntur; cum fides nostra tanquam Phæbus inter sydera refulgeat. In subsequenti symbolo tria conspiciuntur simu- D lacra, nempè nauis in mari, Draconis supra lapidem, & Aquilæ volantis, cum his verbis. QVAM INVESTIGABILES VIÆ EIVS; quoniam spes ad lumen veritatis mentem eleuat.

Veritati mendaciũ cedere necesse est.

Fides perseuerantiam expostulat.

operationes rectæ sine lumine fidei nihil operantur.

Sequitur icon Draconis oues à varijs monstris defendentis, cum titulo. PHARMACVM, ET ANTIPHARMACVM. Nam veluti antipharmacum venenis reluctatur: sic spes. quæ anchora dicitur, animas à futuro liberat naufragio. Deinde quia Draco apud Aegyptios erat symbolum salutis, & in Tripode responsa veritatis dabantur: author Draconem in Tripode effigiauit, cum inscriptione. FOELIX PRÆSAGIVM. quoniam spes nominatur galea salutis, qua munitus Princeps, & Dei protectus virtute, hostibus facilè debellatis, triumphat. Denuò possumus intueri supra lignum eleuatum in Eremo pictum Draconem, Christum passum figurantem, cum titulo. ATTENDITE, ET VIDETE.

Charitatis ardore homines moueri debent

DETE. cum charitatis ardore homines moueantur. Draconem insuper suspicientem, E
& halitu aues attrahentem pinxit, & inscripsit author hæc verba. EXPVLSOS DE-
PRIMIT SPIRITVS. charitas enim, cum peccatum expellat, Deus est, cuius vices Sum-
mus Pontifex subit. Draco postea supra quadratum lapidem pictus videtur, cum titulo,
QVA PRÆSAGIVM VOCAT EVMDVM. Denotat Principem sapientem firmæ ni-
xum veritati, qui in hoc vitæ triuio degentes, rectos vitæ tramites docet. Adiunxit fi-
gurã Draconis multitudini librorũ incubantis, & inscriptionẽ. IN SCRINIO PECTO-
RIS OMNIA. Propterea quod interest Principis responsa fidei, & diuini iuris dogma-
ta manifestare. In subsequenti symbolo inspicitur Draco ramis hæderæ coronatus, &
inscriptio est. IN DIES LABORE VIRET. quoniam labore studiorum nomen Princi-
pis semper virens, & immortale redditur. Ibidem apparet figura sphyngis Draconem
fugientis, cum titulo, FVGAT TENEBRAS. nam sapientiæ lumen, cæcitatis nebulas
expellit. Pingitur deniq; Draco instructam militum aciem intuens, cum inscriptione.
CEDANT ARMA TOGÆ. quandoquidem Princeps magis sapientia, & legum peri-
tia, quàm armis operatur.

Diuini Iuris dogmata manifestare interest Pontificis.

Inter symbola quarti libri primum sibi vendicat locum figura Iani sinistra speculum, F
& dextra Draconem tenentis, cum titulo. NIHIL FVGIT. nam cum Ianus Principem
summa prudentia insignem indicet, non possumus non fateri, in hoc symbolo veram
prudentiæ principis descriptionem assignari. Addit præterea iconem populi Romani
Draconem epidaurium adorantis, cum titulo. PROVIDENTIÆ CLYPEVS. quia
Princeps altiori præditus prouidentia egregiè rebus reipublicæ prouidet, atq; consulit.
Item licet conspicari iconem Columbæ supra caput Draconis his verbis exornatam.
PRVDENS, ET SIMPLEX. Cum mens, atq; ratio Principis religionem in republica
foueat, atq; nutriat. Immò Draconis figura in medio labyrinthi videtur cum his ver-
bis. SILENTIO DIFFICILIVS NIHIL. Propterea quod arcana in corde Principis
abdita seruantur. Ibidem Draco inspicitur proprios fouens fætus, & cæteras venenatas
animantes, inscriptio est. MORS IMPIIS VITA FIDELIBVS. Hoc symbolo ostendi-
tur æquitas, & seueritas, seu pæna, & premium, quibus Princeps benè, & malè meren-
tes prosequitur. Deinde possumus intueri simulacrum Draconis in summitate arcis
Sancti Angeli, cum inscriptione. VERI IOVIS ALES. etenim in eminentia dignita-
tum constitutus Princeps, niueaq; probitate candidus, iustitiæ radios effundens, Chri- G
stianæ Reipublicæ mores restituit.

Ianus exhibet symbolum veri Principis.

Aequitas, & seueritas, pæna, seu præmiũ

Pingitur Draco in amœnitate terrestris Paradisi inter ramos arboris occultatus, vbi
quoq; conspicitur alius Draco locatus supra lignum ab Hæbræis in Deserto erectum,
cum titulo. VBI MORS IBI VITA. Conuenit enim iustitiæ Principis, vt vbi peccatum
commissũ est, ibi quoq; pæna soluatur. Deinde delineatur Phaeton Draconem intuens,
& de curru Solis cadens, cum inscriptione. RVIT TEMERITAS. Siquidem hanc Prin-
ceps sua sæuitia præcipitat. Conspicitur ibidem pugna Draconis, & Aquilæ, cum his
verbis: IVSTE CVLTVS. Cum Princeps rebellium iniuriarum vindex esse nullo iure
prohibeatur. Certamen quoq; Draconis, cum Elephante figuratur, cum titulo FOR-
TIOR IPSO NVLLVS. quoniam Princeps hostes Christianæ religionis cõculcat. olim,
vt scripsimus in Historicis, Leutichio visus fuit Draco claui inuolutus: vnde author hoc
in loco pingit Draconem claues tenentem, cum titulo. NON PRÆVALEBVNT AD-
VERSVS EAM. Nam potestas Ecclesiæ, ob Principis fortitudinem, secura, & intacta
manet.

Phaeton est symbolũ temeritatis.

Potestas Ecclesiæ secura, & intacta manet,

Item Draco visitur mitra Pontificia coronatus, cum titulo. NVSQVAM TVTIVS. H
Dignitas enim Ecclesiæ, ob Constantiam Principis, nunquam deficiet. Videntur ibi-
dem Dracones, caudis simul complicatis, erectis capitibus, amnem tranantes, cum in-
scriptione. OPERE, ET SERMONE. quoniam fiducia Principis ardua, etiam asper-
natur. Pingitur item Draco spiris caudæ collum Leonis stringens, & titulus est. PRV-
DENTIA FORTITVDO FORTIOR. Cum prudentia quidem, & fortitudo seorsim
polleant; simul tamen copulatæ multò plura operantur. Pinguntur etiam homines na-
uigantes, & Draco vellus aureum custodiens, cum titulo. PRÆDONVM EVERSOR.
Quandoquidem thesaurus sapientiæ Principis custodia seruatur. Figuratur etiam Dra-
co cælestis inter sydera refulgens, cum titulo. AB ANTIQVIS COGNITVS. Cum
clara Principis origo, candore vetustatis fiat illustris. Demùm fas est conspicari Dra-
conem

Prudentia, & fortitudo simul qđ valeant.

A conem vetus spolium deponentē, cū litteris. ABSTINENTIA. Argumento desumpto à natura Draconis, qui priusquam se renouet, à cibo abstinere dicitur: pariter animus Principis contemplatione rerum superiorum roboratur.

In quinto libro elegantiora, & potiora symbola sunt, veluti pictus Draco in horto Hesperidum hoc titulo coronatus. OPTIMVS RERVM SERVATOR. propterea quod vigilantia Principis Ecclesiam Dei ab hostium impetu tutatur. Huic additur icon Palladis cum Dracone, & titulo. CVSTODIA, ET VIGILANTIA. Insinuat enim author, quòd veluti Pallas virgines, ita Princeps Ecclesiæ dogmata intacta seruat. Deinde super gregem ouium Draco expansis alis figuratur, & additur hæc inscriptio. SVB VMBRA ALARVM TVARVM. Siquidem Princeps firmis catholicę fidei documentis imbutus, oues custodit. Iterū effigiatur Draco in fastigio arcis S. Angeli hac inscriptione decoratus. OMNIA TVTA VIDES: Princeps enim occulatus omnia videt, & seruat. Item conspicitur Draco Mineruæ minister ad fores templi cum titulo. VIGILAT. quoniam tempora Principi vigilanti semper famulantur. Licet ibidem intueri Draconem oculis apertis quiescentem cum inscriptione. DORMIENS VIGILAT. quia custo-B dia, & cura ad Principem spectans insomnis esse debet.

Draco horti Hesperidum.

Princeps occulatus esse debet.

Delineantur postea duo Dracones cum cornucopia sub pileo alato, cum inscriptione. PACIS AVTHOR ÆTERNÆ. hoc enim est fœlicitatis, & perpetuæ symbolum pacis. Huic adiungitur effigies Draconis supra figuram galeæ his inscripta verbis. PRO PACE BELLVM. quandoquidem, icone galeæ, bellum, & figura Draconis prudentia denotatur: quasi author velit innuere, quòd viri bellum mouentes, virtute prudentiæ prestantissimi esse debent.

Symbolum fœlicitatis quale.

Conspicitur Draco mordicùs caudam tenens supra lignum in solitudine erectum, cum titulo. VENI VIDI VICI. Siquidem victoria sanguine parta christianæ reipublicæ pacem æternam attulit: Prædictis annectit figuram Draconis inter icones caducei Mercurij, & cornucopiæ collocatam, cum titulo. VTRVMQVE. Præstat propterea quod, figura Draconis, prudentia Principis, & cæteris imaginibus, pax, & diuitiæ designantur: cum Princeps pacem, & diuitias largiri possit. Deniq; pingitur mulier in throno sedens caduceum, & cornucopiam tenens, cum inscriptione. SIMVLACRVM FÆLICTATIS. cum hæc imago pro symbolo fœlicitatis in numismate Iuliæ C Mammeæ conspiciatur: quamuis ibi de fœlicitate mundana, hic de cœlesti verba fiant.

Prudentia Principis quo designetur.

In sexti, & postremi libri prima fronte author delineat circulum arcticum imaginibus Vrsarum, & Draconis exornatum, quæ constellationes in nostro Hemisphęrio nunquam occidunt, cum titulo. DIGNITATVM CVLMEN. quoniam serenitas, Principis calumniantium turbine obnubilata semper defenditur. Huic symbolo additur icon Palatij in monte Exquilino ædificati, & spira Draconis circumdati, cum inscriptione. PRINCEPS REXQVE potentissimus. Argumento ab Ægyptijs desumpto, qui Principem æqua lance subditorum curam gerentem demonstraturi, hoc simulacro vtebantur. Item conspicitur Hecate viarum præses capite Draconis, loco humani, integrata, cum titulo. LEGVM DATOR, ET CVSTOS. Princeps enim leges condit, & seruat; quarum olim Hecate nempe Diana custos esse credebatur, cum vijs illam præfecissent. Pinguntur ibidem duæ columnæ spira Draconis circumdatæ cum inscriptione; NITITVR IN VTRAMQVE. Siquidem Princeps prudentiæ, & fortitudini, tanquam duabus firmis columnis semper adhæret. Videtur ibidem Draco inter duorum lapidum angustias pictus ad spolium deponendum, cum titulo. PÆNITEN-D TIA. quoniam sobrietas Principis longanimitatem parat.

Hieroglyphicū Principis iusti.

Cernitur etiam imago hominis domo exeuntis, & in mustelam, atq; Draconem incidentis, cum inscriptione. BONIS AVSPICIIS INCIPIENDVM. nam mustela mali, Draco vero, vel Serpens, boni hominis esse ab Antiquitate credebatur. Rursus figurauit author Draconem ouium custodem, & lupum fugantem, cum titulo. SVREXIT BONVS PASTOR. Etenim Princeps, sublata Ethnicorum superstitione, truculentam luporum rabiem facilè compescit. Annectitur simulacrum Æsculapij Dracone cincti inter cælestes imagines refulgens, nec non Draco Insignia gentilitia Gregorij decimi tertij exornans, his verbis coronatur. ALTIOR ILLO SPLENDET. nam Princeps immortalitatem assecutus super æthera notus, in dies clarior euadit. Ad finem licet intueri magnā Draconis effigiem caudam mordicùs tenentis, cum titulo. A QVO

Quæ animalia bonū, vel malum omen præsagirēt.

ET AD QVEM. Quoniam veluti vndæ maris fluentes, & refluentes semper in pelagus E
redeunt: sic à Deo Optimo Maximo cuncta bona prodeunt, & ad eumdẽ reuertuntur.

Cuncta bona à Deo.

SIMVLACRA.

IVXTA Ercynam flumen, in specu quodam, Draconum simulacra
fuisse penès humanas icones, scripsit Pausanias. Quamobrem rerum
antiquarum ignari has icones Æsculapij, & Hygiæ fuisse diuulgabant:
cum tamen Ercynæ, & Trophonij essent, quibus etiam Dracones con-
sacrauit Antiquitas. D. Augustus, ex Plinio, in curia, quam in comi-
tio conseruabat, duas tabulas parieti impressit, in quarũ altera, pusio,
præter ætatis discrimen patri similis, superuolante Aquila Draconem complexa, con-
spiciebatur. Chimarrus pyrata, ex Plutarcho, oram Lyciæ prædationibus infestans,
in nauis prora, Leonis, & in puppi, Draconis simulacrum gerebat. Item chimæra tali F
modo à Priscis effigiebatur, vt prima pars Leonem, media Capram, & postrema Dra-
conem repræsentaret. Iuxta illud.

Quibus Antiquitas dracones consecrauerit.

Πρόσθε λέων, ὄπιθεν δὲ δράκων, μέσση δὲ χίμαιρα.

Nimirum.

Prima Leo, postrema Draco, media ipsa Chimæra.

Dummodò per hoc verbum (chimæra) in hoc versu capram intelligamus.

Paulus Venetus sermonem habens de Prouincia Cangiu, retulit incolas tam mares,
quàm fęminas acubus colla, manus, crura, & ventrem pungendo, simulacra Draco-
num, & aliarum Ferarum ita fingere, vt facile deleri nequeant: etenim quò quis plura
huius generis in cute habuerit simulacra, eò pulchrior esse creditur. Insuper, qui Æoli-
pilas cauant, in earum parte conuexa figuram Draconis superinducunt, ex cuius ore
fistula illa spiritalis ventum perflans prominet. Hæc autem organa sunt pilæ æreæ, &
cauæ, in quas, per angustissimum foramen, humor instillatur; ideoq; vbi ad ignem
concalescunt, spiritum vehementissimè efflant: siquidem humor internus vi caloris
rarefactus copiosum generat aerem, cuius cum minimè capax sit illa cauitas, vehemen-
ti impetu erumpere cogitur. Clusius quoq; in Exoticis, Coccum de Maldiua argento G
inclusum, figuram Draconis repræsentans, exhibet.

Li. 2. c. 46.

Figura draconis in Aeolopilis.

Lib. 1.

Itaq; Prisci (vt annotat Plinius) tantoperè Draconibus, & eorum simulacris dele-
ctabantur, vt capite Draconis limini ianuarum subdito, fortunatam domum facere
promitterent; & ratio erat, quia has bestias ἀγαθοὺς δαίμονας, nimirum bonos Dæmo-
nes appellabant; quocirca Lucanus huc respiciens, cecinit.

Caput draconis sub limine.

Vos quoq; qui cunctis innoxia numina terris.
Serpitis, aurato nitidi fulgore Dracones.

L. 9. Pharsal.

Non procul ab Vrbe Romæ ingens Draconis simulacrum mirabili fabrefactum arte,
ore acutissimum gestans gladium, in specu quodam olim seruabatur, cui, singulis annis,
virgines copiosis exornatæ floribus hoc modo immolabantur; quatenus insciæ per sca-
lam antri descendentes in acutissimum irruebant ensem, sicq; pereuntes sanguinem
innocuum effundebant. Hoc tandem diabolicum Draconis simulacrum Monachus
vir iustus (Stiliconi tunc patritio fraude detecta) solo baculo perfregit, & dissipauit.

Simulacrũ diabolicum draconis.

Sed maiori admiratione dignum est, quòd Veteres omnibus ferè Deorum iconibus
simulacra Draconis copulabant. Primitùs, si respiciamus Apollinem. Ferunt, Iuno- H
nis mandato, Draconem Pythonem nominatum cunabula infantis Apollinis inuasisse:
vnde Phæbus adhuc infans sagittis Feram confecisse dicitur. Hinc Gyraldus Apolli-
nem Pythium nuncupatum fuisse asseuerat, & Propertius huc respiciens, sic canit.

Syntag. 7.

Pythius in longa carmina veste sonat.

Immò & vates Phœbi, quæ responsa in tripode dabat, Pythia quoq; fuit cognominata;
de qua Chrysostomus hæc habet. Pythia fæmina fuisse traditur, quæ in tripode sedens,
malignum spiritum per inferna emissum, denuò per partes genitales excipiebat; ideoq;
resolutis crinibus debacchabatur, & ore spumam emittens, verba furoris plena profun-
debat. Quare deinceps maligni spiritus, Pythones, & Dracones fuerunt appellati. Item
in templo Apollinis, apud Epirotas, non solum simulacrum Draconis, sed etiam viuus
Draco

Pythia quæ fuerit.

Viuus draco vbi coleretur.

A Draco colebatur, cui gentes offam offerentes, obseruantesq; num illa libenter vesceretur, rei fœlicis, vel infœlicis euentum præsagiebant; quemadmodum ex Alexandro ab Alexandro licet colligere.

Præterea venatrix Diana apud Pausaniam sic describitur, ceruina pelle velata, pendente ex humeris pharetra, altera manu lapidem, altera duos Dracones sustinens; & canis de genere venaticorum huic simulacro assistit. Gyraldus etiam narrat, quòd nonnulli Indi, qui olim maximas arbores, tanquã diuina numina sunt venerati, Draconem quinq; iugerum, tanquam Liberi patris simulacrum coluerunt. Amplius iconi Mineruæ siuè Palladis simulacrum Draconis addiderunt, & Hesychius οἰκερὸν ὄφιν nuncupauit. Quamobrem Virgilius hac ratione fortassis ductus, geminos Dracones, qui Laocoontem, & filios occiderunt, ad sacra Palladis delubra confugisse, & sub eius clypei orbe delituisse decantauit.

L.1.gē.dier cap.29.

Syntag.1.

Simulacrũ Liberi patris apud Indos.

Pausanias tamen, in Atticis, simulacrum Mineruæ in hunc modum describit: nimirum ex auro, & ebore constructum, veste ad talos demissa, in medio galeæ Sphyngem, ad latera Gryphes depingit, Medusæ caput eius pectori inserit, manibus hastam addit, B iuxta hastam Draconem, & secus pedes scutum. In primis hoc Mineruæ simulacrum effigiabant armatum, vt virum sapientem, aduersus cunctas animi perturbationes, se armantem, & forti animo vitijs resistentem significarent; deinde galea cristata ad cerebrum viri sapientis refertur: hasta longa insinuat, quòd vir prudens, oratione, eminùs, etiam ferire potest: scutum christallinum magnam viri solertiam repræsentat: caput Medusæ pectori Mineruæ insculptum, terroris refert imaginem, quam sapiens vir in pectore, aduersus æmulos seruare debet: Draco deniq; adiungitur tanquam Vigilantiæ minister quandoquidem Prisci, hoc symbolo, virgines, peruigili cura custodiendas esse denotabant: vel dicamus Draconem huic simulacro fuisse additum, ob acutam visionem, quæ prudentiam demonstrat. Homerus tamen Mineruam glaucis oculis fuisse refertam tradit; qua de causa Noctuas, & Dracones animalia talibus prædita oculis Mineruæ consecrarunt. Quapropter Demosthenes promulgare solebat Palladem immanibus bestijs, scilicet Draconibus, atq; Noctuis delectari. Sed ambigendum esset, cur non etiam gallo gauderet, qui, ex Pausania, galeæ Mineruæ, in arce Eleorum, insidebat; & potissimum cum inter cæteras aues animal valde pugnax esse tradatur. Addit C Plinius Mineruam musicam, quoq; fuisse appellatam, quia Dracones in Gorgone eius, ad ictus citharæ, tinnitu resonarent.

Simulacrũ Mineruæ ex Pausania.

Effigies draconis cur simulacro Mineruæ adderetur.

Minerua musica. L.34.ca.8.

Quid de simulacro Aesculapij dicendum est? cui etiam figura Draconis à Priscis fuit addita? Recitatum fuit superius in primo capite primi libri, Aesculapium sub specie anguis à Legatis Romanis in Vrbem fuisse ductum, vt grassantem pestilẽtiam expugnaret. Ex altera parte tale quid sibi accidisse, Græci scripserunt; cum idem Deus Draconis effigie, à Nicagora Echetimi vxore, ad Sicyonios, Mulorum bigis, inuectus fuerit. Hac de causa simulacrum Draconis, cum Aesculapio pingebatur. Addunt alij id factum fuisse, quia ab Aesculapio educatus fuerit Draco, in quodam Pelei montis loco, qui Pelethronius ab vbertate florum nuncupabatur (Throna enim flores lingua Thessala vocantur) Et quamuis superius Pareæ serpentis innoxij simulacrum Aesculapio nonnulli addiderint: nihilominus alij figura galli, & Draconis, simulacrum Aesculapij exornarunt ob vigilantiam, quæ ægrotantibus, ad acquirendam, & conseruandam valetudinem, summopere necessaria esse perhibetur.

Simulacrũ Draconis, cũ Aesculapio cur pingeretur.

Mercurius quoq; Draconum imaginibus gaudere dicitur: quamuis exaratum fuerit D eius virgam duobus Serpentibus esse exornatam: attamen nonnulli caduceum Draconibus alatis decorant, quos Mercurius in Arcadiam proficiscens præliantes conspicatus, virga confestim conciliauit. Martialis igitur sic canit.

Cyllenes, Cœliq; decus facunde minister,
Aurea cui torto virga Dracone viret.

Macrobius postea nititur persuadere, imaginibus Draconum in caduceo Mercurij delineatis, Solem, & Lunam, ob vtriusq; syderis flexuosum iter, repræsentari: nec non quia veluti Dracones, singulis annis, deposito senio, iuuenescunt: ita hæc duo mundi luminaria à quadam depressionis senecta in suam altitudinem, tanquam in robur suæ iuuentutis reuertuntur.

L.1.Satur. dier.ca.19 20.

Non est prætereunda Ceres, quæ, licèt apud aliquos supra bouem sedens, cum calatho

Simulacrũ Cereris quo modo ab An tiquis figu raretur.

tho seminum, agricolis assistentibus, pingeretur; nihilominus in monte quodam Ar- E
cadiæ, ex Pausania simulacrum Cereris erat simile mulieri, quæ altera manu delphi-
num, altera columbam sustinebat, in cuius capite & Draconum, & aliarum Ferarum
imagines cernebantur. Boccacius tamen in Geneologia Deorum, ad repræsentandum
Cereris simulacrũ, mulierem spiceis coronatam sertis, à Draconibus in curru tractam
effigiauit; ideo Ouidius canebat.

Lib.8.

Flaua Ceres spicis tenues redimita capillos.

Hic autem currus, & Dracones elegantissimè describuntur à Claudiano his versibus.

L.1.de Rapt.Proserp.

——— ——— Sinuosa Draconum
Membra regens, volucriq; per auia nubila tractu
Signant, & placidis humectant fræna venenis.
Frontem crista tegit, pingunt maculosa virentes
Terga notæ, rutilum squamis intermicat aurum.

Addidit autem simulacro Cereris figuram Draconis Antiquitas: aut quia obliqui sulci
à bobus arando formati, obliqua Draconis imagine demõstrarẽtur; aut in monumentũ F
Draconis ab insula Salamine pulsi, qui deinceps in delubro Cereris, tanquam eius Deæ
minister latibulatus est. Vel, vt recitat Eusebius, referente Gyraldo, quia Persephoni,
aut secundùm alios, Pherephatti Cereris filiæ Iupiter, sumpta Draconis forma coniun-
ctus fuerit: vnde postea in Sabaziorum mysterijs, Draco in spiram conuolutus, ad me-
moriam facti commendandam, vel potius in testimonium tantæ turpitudinis, adhibe-
batur. Pictus quoq; fuit Triptolemus in curru à Draconibus vecto; quoniam, secun-
dùm Phornutum, hic iuuenis à Cerere artem serendi edoctus, & curru eiusdem Deæ
vsus, totum Terrarum orbem lustrauerit. Idcirco canebat ille.

Syntag.7.

Pictura Triptolemi qualis.

Angues Triptolemi strident, & squamea curuis
Colla leuant astricta iugis, lapsuq; sereno
Erecti, roseas tendunt ad carmina cristas.

Item simulacrum Draconis nonnullli Marti adiunxerunt, quoniam, vt recitat Pausa-
nias, supra fontem Ismenij, quem Marti sacrum dictitabant, Draco cernebatur, cui
fontis custodia à Marte demandata fuerat. Serapis etiam Deus à Macrobio triceps de-
scriptus spira Draconis circumdatus effigiabatur, cuius rei significatum alibi enuclea- G
uimus.

Lib.9.

Draco Marti sacer.

Præter Deos, Heroibus etiam Draconum simulacra adiunxit Antiquitas; hocq; non
sine ratione factum putauit; quandoquidem ex medula humana Serpentem nasci di-
uulgatum est: quemadmodũ Virgilius in tumulo Anchisæ contigisse obseruauit; quam
postea finctionem Poeta ex historia desumpsisse videtur. Siquidem Athenienses, apud
Salaminam, contra Medos certamen dimituri, Draconem in naui de improuiso apparen-
tem conspicati, bonum omen ab euentu præsagierunt, cum in Salamina templum
Cychreo dicatum, vt legitur apud Pausaniam, fuerit, & Apollo responsum dederit, Dra-
conem illum Cychreum heroem fuisse, qui illis auxilium allaturus aduenerat, vel ad-
denda sunt figuris Heroum simulacra Draconum, quia Aristomenes, annotante Pau-
sania, qui adhuc apud Messenios, inter Heroes colitur, natalibus à Dracone nobilitatis
insignis fuisse tradatur: siquidem cum eius matre Nicotelea Genium quemdam sumpta
Draconis forma, concubuisse memorant. Immò ob eamdem causam, scutum Menelai
figura Draconis signatum referunt: quamuis Draco clypeo Menelai impressus deno-
tet monumentum illius, qui Aulide inter sacra repens omnibus Ostento fuit.

Figuris Herorũ cur simulacra draconum adderent Antiqui.

Lib.4.

Omissis Ethnicorum simulacris, pictores etiam Christicolę iconibus multorum San- H
ctorum figuram Draconis adiungunt, sed potissimum sub imagine Sancti Michaelis Ar-
changeli, nec immerito, quia sacris nituntur litteris, vbi legitur, quòd, facto in ætherea
sede silentio, dum bellum à Dracone cum Michaele Archangelo committeretur, tan-
dem, Omnipotentis mandato, Draco Lucifer ad caliginosa regna fuit expulsus.

Draco cur cum Archãgelo Michaele.

Postremò apud Ripam equitem, & virũ omnigena clarum eruditione, in suo simula-
crorum volumine, vbi virtutum, & vitiorum icones exprimere, conatur, multæ Dra-
conum figuræ conspiciuntur. Primò igitur in delineando Custodiæ simulacro, repræ-
sentat mulierem armatam, cum ense nudato in manu, & iuxta pedes Draconem, ob vi-
gilantiam, vel acutam visionem, quæ Daconi attribuitur. Iterùm vt exhiberet iconem
fœmineæ pulchritudinis, effigiauit nudam mulierem lilijs ligustro insertis coronatam
super

Simulacrũ Custodiæ quale.

Par.1.Icõ.

A super Dracone sedentem, in cuius altera manu speculum, & in altera telum cernitur. Huic simulacro additur figura Draconis, vt ostendatur venustæ pulchritudini mulieris non esse fidendum: siquidem ibi venenum affectionis animi, & zelotypiæ delitescit. Donus quoq; scriptor Italicus, in designanda Instabilitate, pinxit mulierem Draconi adhærentem duabus stellis in cauda, & in capite signato, tum quia Draco insomne, & inquietum sit animal, tum quia stellæ per cælestes semitas semper errantes conspiciuntur. Russelius in libro memoriæ artificiosæ figurauit Inuidos in tartarea regione humi prostratos, & à Dæmonibus formam Draconum habentibus, horrisonis verberatos flagellis, nec non liuore varios, & pallidos, veluti de Inuidia canebat Ouidius.

Simulacrũ pulchritudinis fœminea.

Li. 1. Pict. Instabilitatis simulacrum.

Par. 1.

Pallor in ore sedet, macies in corpore toto
Nusquam recta acies, liuent rubigine dentes,
Viscera felle virent, lingua est suffusa veneno.

Deniq; in Astrolabio plano figuratur Draco magnus humi iacens, qui denotare dicitur vigesimum septimum gradum Arietis, & hominem in senio potestatem adepturum.

B

STATVÆ.

PETRVS Gillius agens de Antiquitatibus Constantinopoleos, vt nostra fert opinio ex Suida, retulit ad Diuum Mamantem, pontem fuisse duodecim constantem fornicibus; propterea quod multæ aquæ illuc confluerent; vbi statua Draconis ærea locata erat: cum olim ibidem viuus Draco stabularetur, vbi etiam multæ Virgines fieri prægnantes dicebantur. Item apud Pausaniam legimus commune, & vulgatum fuisse de Platæensi prælio Græcorum donum, nempe aureum tripodem, statua ænei Draconis sustinente: ideoq; author narrat, quòd æs ex eo donario adhuc manet integrum, cum tamen aureum Duces Phocensium amouerint. Neq; mirandum est, quoniam in celeberrimis ædificijs pulcherrimæ Draconum statuæ cernuntur. Meminimus vidisse in sumptuoso ampli palatij ædificio elegantes columnas, quarum singulam statua Draconis spiris caudæ circumplectebatur, capite fulcibat laquearia, quibus tabulatum innitebatur, & alæ vtrimque ad extremitatem contignationis extendebantur.

Lib. 4. c. 7.

Lib. 1

Statuæ draconum in ædificijs.

C

Contarenus etiam, in libro Antiquitatum Romanarum, describit statuam Herculis cum statua Draconis horti Hesperidum, quam in cauedio Latini Iuuenalis obseruauit. Pariter Romæ in capitolio, hæc statua Herculis ærea, & ab Excellentissimo artifice fabrefacta, & inaurata cernitur, cum tribus pomis in manu sinistra, horti Hesperidum mala æmulantibus, quæ tres heroicas virtutes Herculi assignatas demonstrant; prima est moderatio Iræ, secunda temperantia Auaritiæ, & tertia voluptatum contemptus.

Statua Herculis.

VSVS IN CIBIS.

CArnes Draconum esse vitrei coloris, & mirandum in modum refrigerare eos, qui illis vtuntur, Authores non vulgares tradiderunt. Idcirco Aethiopes, & feruidam incolentes plagam, libentissimè his carnibus vesci feruntur. In huius asserti confirmationem, intelleximus, quòd Americus Vespucius, extra fortunatas Insulas Occidentem versus nauigans Anthropophagos populos inuenit, & rursus iuxta idem litus progrediens peruenit ad alios populos, qui alebantur carnibus cuiusdam animalis, quod, demptis alis, Serpenti erat simillimum. Immò in eadem regione multa huius generis animantia, ligato ore, obseruauit, fortè nè cæteras læderent animantes. Neq; tamen hoc in admirationem nos debet trahere: quandoquidem Galenus, in tractatu de facultatibus alimentorum, scriptum reliquit gentes circa Ægyptum Serpentibus vesci. Præterea accedit, quòd multæ nationes viperis, more anguillarũ, coctis, abiectis tamen capite, & cauda in commessationibus vtuntur, quod etiam in capite de Vipera retulimus.

D

Anthropophagi populi vbi.

Lib. 1.

E

VSVS IN MEDICINA.

Quę partes draconum medico vsui famulētur.

MEDICI ex hoc animali, non paruam vtilitatem, immò incredibilem percipere creduntur, dum in medico vsu varias Draconis partes adhibent. Varro ex Dracone mortuo tres partes, scilicet oculos, pellem, & dentes, extrahendas esse existimat: cum oculi igneo micantes fulgore lapidem pretiosum referant, & dentes sint aprinis similes, prætérquamquòd sunt multò graciliores. Plinius verò adipem potissimum in venenatis animantibus fugandis commendat. Immò hac pinguedine huius Feræ, in venenatis animantibus fugandis commendat. Immò hac pinguedine siccata, vlceribus Serpentibus medetur. Amplius ex hoc adipe, & melle optimum, ad caligines inchoantes,componit medicamentum,&addit,habentem apud se caput Draconis lippitudine vexari, minimè posse. Postmodum os ex spina Draconis, teste eodem Plinio, dentium dolores sedat. Deniq; legimus apud Authorem libri de natura rerum, linguam, fel, & intestina Draconis in vino decoquenda esse, quo balneo madefacti homines ab Incubis vexati liberari traduntur.

Adeps draconum ad quid valeat.

F

VSVS IN VARIIS.

MVLTI authores, & potissimum Plinius, Draconem varijs vsibus non vulgariter prodesse testificantur. Primùm probat Plinius caput huius bestiæ limini ianuarum subditum, quoniam omnes habitantes reddi fortunatos nugatur. Deinde oculis Draconum cum melle tritis eos inungit, qui nocturnas formidant imagines, vt tuti quacumq; transire possint. Olim etiam oculis Draconum in veneficijs vtebantur,quod Lucanus verba faciens de Venefica necyomantiam exercente, decantabat hunc in modum.

Oculi draconum ad quid.

G

Viscera non Lyncis non duræ nodus Hyenæ
Defuit,& cerui pasti Serpente medulla,
Non puppi retinens Euro tendente rudentes
In medijs echeneis aquis, oculiq; Draconum.

Insuper Antiqui cor, & hepar Draconum commendabant, vt sapientiam adipiscerentur: quamobrem Eusebius in Hieroclem protulit fuisse necessarium, vt Apollo corde, & hepate Draconum vesceretur, quoniam hac ratione, Arabum sapientiæ factus est particeps. Nec mirandum est, quia Paraca Vrbs Indiæ celebratur, cuius ciues iecore, vel corde Draconis vorato,omnium animalium voces,vel murmura intelligere dicuntur. Prædictis addit Plinius,quod pinguedo cordis Draconum in pelle Dorcadum neruis ceruinis ligata, & gestata victoriæ iudiciorum confert.

Cor, & hepar draconū ad quid valeant.

Deniq; lapidem Draconum in varijs vsibus nō vulgariter prodesse, tradit Philostratus, si tamen ei adhibenda est fides, qui copiam fabularum confinxit. Scripsit igitur annulo Gygis insertum fuisse lapidem extractum à capite Draconis cristati, de illorum genere, qui in India stabulantur; de quo annulo Plato, & Cicero in officijs, multa, & miranda prædicarunt: nimirum, quòd gestans hunc annulum veste in volam conuersa à cæteris nō videatur,donec pars illa vestem attingeret. Postremò in certaminibus Pythicis, quæ in memoriam Draconis ab Apolline interfecti celebrabantur,tibiæ proprio sono quandoq; collisionem dentium Draconis sagitta perempti æmulabantur, quisonus Polluci ὀδοντισμὸς nominabatur.

Lapis draconum cōmendatur.

H

Li.4.c.10.

DE

A

DE BASILISCO. Cap. II.

ÆQVIVOCA.

DIOSCORIDES huic animanti postremum, in suo de Venenis tra-
ctatu, locum assignauit, siue quia, penès malignitatem, inter Serpen-
tes reatum possideat, siue quia ob eminentiam quamdam coronæ simi-
lem, quam in capite gestat, tanquam Fera omnium perniciosissima iu-
dicetur. Nos autem oppositum seruantes ordinem, ob diuersas, & ad-
mirandas bestiæ proprietates, Basiliscum in prima Draconum sede col-
locauimus. Et quamuis ob paruam molem corpoream, potius inter Serpentes, quàm
inter Dracones connumerandus esse videatur: nihilominus ob insignem veneni perni-
B ciem bestia magna potest nuncupari: deinde ob cristas, & alias prærogatiuas, hoc ani-
mal Draconibus annumerandum esse censuimus.

Ordinis ratio.

Cum autem hoc nomen (Basiliscus) varia indicet. Prima fronte viros strenuos, neq;
humili loco natos hoc nomine nuncupatos fuisse narrabimus. Suidas enim recitat Ba-
siliscum fuisse Numeriani Cæsaris filium, item Basiliscum Verenæ Imperatricis fratrem,
qui, Leone imperante, Rustico exercitus Duci successit. Insuper Basiliscus fuit Orien-
talium Romanorum Rex, qui retia vbiq; ad nummos ita tendebat, vt à pauperrimis et-
iam pecunias exigeret: quandoquidem nummos rerum omnium optimos existima-
bat; cum tamen totum oppositum sentiendum sit, iuxta vulgatum carmen.

Basiliscus virorũ nomen proprium.

Basiliscus Rex auarus.

Quid nummis melius? nomen, quid nomine rectum
Quid recto, pietas, quid pietate, nihil.

Deniq; Basiliscus fuit nomen Episcopi Commanæ ciuitatis in Ponto, qui Dominici
gregis peruigil obseruator, custos indefessus, temporibus Maximiliani Imperatoris,
martyriũ subiuit; huiusq; tanti viri gloriam memorarunt, qui acta Sancti Chrysostomi
scriptis mandarunt. Quoniam verò Basiliscus Latinis redditur Regulus: aduertendum
C est, quòd hoc vocabulum, cum sit à Rege diminutiuum, paruum Regem, non quoad
corporis staturam, sed quoad potestatem, significat. Hodie enim Regulus vulgò *Duca*
nominatur. Alioquin Reguli, filij, & nepotes Regum appellantur.

Basiliscus Episcopus, & martyr.

Regulus quoq; est auis minima, Trochilus Græcis dicta, nempe τρόχιλος, πρεσβυς,
καὶ βασιλευς, idest Trochilus, Senator, & Rex: nonnullis vocatur flos Calendulæ ob
maculam verticis auream, apud populos Hetruscos, fior rantio, & Bononiæ papazino.
Hæc auicula paulò maior est cicada gestans in vertice auream ex plumis maculam, in-
star cristæ Alaudæ, licet lõgè minorem; aliter, ob eamdem rationem, rex auium, & Sue-
tonio Regaliolus nuncupata. Aduertendum tamen est hanc auem à Trochilo niliaco
esse differentem, de qua aue in capite de crocodilo egimus. Immò Basiliscus, secundum
Oppianum, est piscis circa petras litorales degens: cum etiam Rondeletius quamdam
piscis speciem crista decoratam, Galeritam appellauerit. Amplius in Dictionario Para-
celsi, Basiliscus minor stellionem denotat. Cælius & ipse scribit, ex Nicephoro, in Astro-
labij structura, stellam illam maximam in corde cælestis Leonis valdè conspicuam, Basi-
liscum nuncupari, quam Chaldæi Reginam, & Dominam rerum cælestium esse existi-
D marunt. Deniq; apud Georgium Agricolam, inter nomina bombardarum, Basiliscus
numeratur. Huic sententiæ videtur adstipulari Damianus à Goes in opusculis histo-
ricis, dum scribit. Armabatur classis maximo tormentorum numero, inter quæ erant
quadraginta Basilisci, globum ferreum nonaginta librarum explodentes. Neq; miran-
dum est, si nomen Basilisci meruerint, cum strepitu, & ictu, tanquam Basiliscus animal
sibilo, & intuitu homines arceat, atq; perimat. Quamobrem quidam ingeniosus vir in
ænigmate bombardæ, non iniuria illam ad ferocem belluam cõparabat hunc in modũ.

Basiliscus auis piscis, stella, & Bombarba.

Vulcanus genuit: peperit natura: Minerua
Edocuit: Nutrix ars fuit, atq; dies.
Vis mea de nihilo est, tria dant mihi corpora pastum.
Sunt Nati, Strages, Ira, Ruina, Fragor.

Dic Hospes quid sim, num terræ, an bellua Ponti?
An neutrum? aut quo sim facta, vel orta modo?

SYNONYMA, ET ETYMVM.

HOC cunctis exploratum esse opinamur, quòd hæc Fera Latinis Basiliscus, siue Regulus nuncupetur; quoniam Græcis βασιλίσκος nominatur: etenim βασιλεὺς Rex, βασίλεω regno in scholis Græcorum exponitur. Itaque hæc bestia donatur hoc nomine, vel quia, instar Regis, cæteris Draconibus sit terrori, vel quia tyrannidem, & sæuitiam in illos exerceat. Festus rationem huius etymologiæ hanc esse putat, quia quodam veluti diademate caput huius animantis exornetur. Vnde Auicennas à capite coronato deriuat. Consentiunt igitur vniuersi etymum, hanc bestiam Regulum nominari; & eò magis, cum Archelaus apud Aelianum narret, olim iumentum in solitudine, quadam Africæ defecisse; ad cuius cadauer plurimi Dracones, pabuli causa, ventitarunt, qui, audito Basilisci sibilo, cõfestim profugerunt. At Basiliscus sine tumultu ad cadauer progressus, ad satietatem esitauit: quare illinc recedens, rursusq; sibilum edens, cæteris indicauit Draconibus, vt ad escam tutò reuerterentur. Hæc autem actio dominium significare videtur. Hac de causa Nicander, in Theriacis, non ignarus huius moris, cecinit hunc in modum.

Etymologia ratio.

Actio dominium significans.

Illius auditos expectant nulla susurros
Quantumuis magnas sinuent animalia spiras,
Quando vel in pastum, vel opacæ deuia syluæ
Irriguosuè locos mediæ sub luce diei
Excandescenti succensa furore feruntur,
Sed turpi conuersa fuga dant terga retrorsum.

Quicquid scribat Agricola, in libro de Animalibus subterraneis; vbi hoc animal, ob excellentiam veneni, Basiliscum, siue Regulum indigitauit: vt quemadmodum Rex preciosa supellectili cæteros antecellit, pariter Basiliscus, violẽtia veneni, cæteros Serpentes, & Dracones superet. Præterea ab Isidoro vocatur etiam Sibilus, quoniam cæteras animantes sola voce occidat.

Sibilus vocatur Basiliscus.

Nomina hæbraica Pethen, & Charamam Basiliscum significant, vt Munsterus in Dictionario trilingui testificatur. Alioquin eidem Authori, in Lexico Chaldaico, Armene exponitur Regulus volans, nimirum Serpens, qui flatu vrit, & de loco ad locum saltat. Aliter Armene, vel Harmene, siue Karmene, nomina sunt apud Syluaticum, quibus Basiliscus denotatur. Auicennas, & Albertus nominantes Basiliscum, & Harmenem, duas huius Feræ species constituere videntur: cum tamen in descriptione nullum discrimen, sed tantùm in magnitudine collocent. Quapropter hæc nomina vnius, & eiusdem Draconis synonyma esse arbitramur. Cælius scripsit Ægyptijs Vræum vocari illud animal, quod Græci Basiliscum cognominant. Germanicè dicitur Ein Ertz Schlengle. Italicè, & Hispanicè Basilisco, Gallicè Basilic.

Nomina hæbraica huius draconis.

DIFFERENTIÆ.

CVM de speciebus huius animantis summus inter Authores sit dissensus, horum opiniones examinare operæ pretium esse duximus, vt tandem melior, & veritati magis cõformis eligatur: quidam tria Basiliscorum genera cõstituunt, quorũ primum, quod videt accendit, & inflãmat, & heliochrysos vocatur, quasi aureũ habens colorem: secundus Basiliscus dicitur Chrysocephalos, nempè capitis tantùm aurei, & quod videt perterrefacit, & occidit: tertius nuncupatur Hæmatitis, nempè sanguineum referens colorem, & huius ictu percussum animal confestim carnibus nudatur. Has autem species Basiliscorum facilè venari traditur, qui secum herbam ocymum detulerit; quæ nugamenta esse opinamur. Ex Authore libri de natura rerum, genus quoddam Basi-

A Basilisci nuncupatur illud, quod ex ouo galli decrepiti generatur. Immò hanc opinionem videtur confirmare Chrystophorus Encelius alias vir vndequaq; doctissimus, qui, in opere de re metallica, duas Basilisci species, nempe domesticam, & syluestrem constituit. Inquit enim, quod gallus gallinarum syluestrium, quæ à corylis nomen inuenerunt, rostrum in os fæmellæ inserens, sperma, more viperarum, infundit. Hincq; credibile esse arbitratur, quòd Aucupes, & venatores de syluestribus gallis referunt; nimirum hos gallinarum syluestrium gallos senectute confectos, oua, ritu fæmellæ, eniti, quæ postea excludunt Bufones, indeq; Basilisci syluestres prodeunt: quemadmodum ex ouo galli gallinacei annosi, per rubetam, Basiliscus domesticus excluditur; quæ omnia ineptias pueriles, & fabulas aniles esse arbitramur.

L.3. c.54.

Basiliscus syluestris, quomodo oriatur.

Lemnius agens de occultis rerum miraculis, narrat multa serpentum genera per Germaniæ syluas diuagari, creditq; inter hæc aliquam etiam Basilisci speciem versari, quæ non adeò exitiali veneno sit imbuta, quemadmodum prædicant de illa specie, quæ in Regionibus Africæ nidulatur. Testantur quidem Scriptores fide digni quoddam Basilisci genus syluestre in Saxonia passim conspici capite acuminato, colore flauo, longitudine dodrantali, crassitudine enormi, aluo maculosa, candidis punctis insignita, tergore cæruleo, cauda turbinata, atq; incurua, rictu, pro corporea mole, immenso. Hoc autem Draconis genus an ad Basiliscos referendum sit, Lemnius pronunciare nō audet: solùm addit, quòd Agricolæ illarum Regionum non impunè illis se opponerent, quoniam intrepidè fustibus, & rusticis instrumentis eos adoriuntur, & nulla halitus contagione percepta conficiunt.

Lib.4.

B

Genus Basilisci syluestris in Saxonia.

Recitat etiam Cardanus, quòd circulator quidam Serpentem, in macerijs domus dirutæ Mediolani inuentum, seruabat; qui caput oui magnitudine, & pro ratione corporis prægrande habebat, dentes in vtraq; mandibula viperinos, corpore, & forma stellioni simili. Pedes illi inerant duo, cruraq; breuia: vnde constabat non satis proportionatum animal à natura fuisse fabricatum, cum longitudini corporeæ quatuor pedes necessarij fuissent. Tales pedes erant magni, & vngulis veluti felium muniti. Cauda longitudinem totius animalis adæquabat, cuius extremitas tubere capiti stelionis æquali erat prædita. Cardanus ex genere Basilisci hunc fuisse credidit: siquidem dum stabat gallo similis esse videbatur, nisi quod corio, & non plumis tegebatur, alisq; carebat.

Draco repertus in Macerijs domus dirutæ.

C Deniq; in volumine de Ostentis obseruatur icon cuiusdam Basilisci in solitudinibus Africæ stabulantis; quæ quoniam est figura animaduersione digna, diciturq; animal sibilo, halitu, & contactu cæteras animantes necare, herbasq; exsiccare; libuit ante legentium oculos talem iconem repræsentare.

Basiliscus in solitudine Africæ viuens.

D

DESCRIPTIO.

GALENVS in libro de Theriaca ad Pisonem (si tamen liber hic tanto Authori est adscribendus) Basiliscum belluam subflauam, triplici frontis apice decoratam, visu, & sibilo homines, & Feras perimentem describebat. Alibi tamen Galenus scriptum reliquit, se Basilisci historiam omnino comprobare non posse; propterea quòd ei hanc bestiam intueri nunquam licuerit; addiditq; si vera sunt, quæ de illo referũtur, accedentem ad hoc animal maximum vitæ periculum incurrere. Clarissimus Mercurialis fatetur, dum apud Maximilianum Imperatorem esset, cadauer Basilisci in thesauro tanti Principis reconditum obseruasse. Verùm animaduertendum est, quòd Impostores sæpè sæpiùs ex paruis rais exsiccatis Feram effingunt, & pro cadauere Basilisci circumferunt; necnon Principibus tanquam insigne munus offerunt. Hoc in loco iconem bestiæ huius generis, pronè, & supinè delineatæ, exhibemus; qua admodum Reuerendus Pater Raphael Castellius Iesuita Bononiensis, Illustrissimum Dominum Octauianum Zambeccarium munerauit, qui, anno millesimo sexcentesimo trigesimo sexto, mensibus Septembris, & Octobris in dignitate Vexilliferi Iustitiæ constitutus, ad locupletandum rerum varietate publicum Musæum, ibidem in pyxide seruari mandauit.

Lib. 10 de simp. med. fac. cap. 1.

Basiliscus ex Raia eleganter concinnatus.

F

Basiliscus ex Raia effictus pronè, & supinè pictus.

G

H

Auicennas hanc Feram delineat, cum capite valdè acuto, oculis admodum rubentibus, & colore corporis ad nigredinem, & flauitiem vergente. Plinius Basilisci longitudinem duodecim digitorum constituit, & maculam candidam tanquam singulare diadema capiti animalis assignat. Greuinus nixus fortè verbis Nicandri, Basilisco longitudinem trium palmorum, corpus flauum, caput acutum, tribusq; eminentijs insignitum attribuit, quoniam Nicander sic cecinit.

L. 8. ca. 21.

Nunc modicum, & dominum serpentum perspice regem,
Eminet argutum caput, est flauo ipse colore,

Et

A *Et tribus extenso porrectus corpore palmis.*

Encelius autem descriptionem huius animalis sic assignat. In Marchia, & in Ditione Abbatis Zinnenzis, prope vrbem LucKenuualdam, talem contigit conspicari Draconem à pastore interfectum (illis enim in syluis magna gallinarum syluestrium copia versatur) Serpens erat acuti capitis, flaui coloris, tres palmos longus, & valdè crassus, cauda in latus turbinata, aluo notis candidis distincta, tergore ad colorem cyaneum tendente, & tandem ore magno in comparatione ad reliquum corpus. Pastor retulit illum vesci ranis, serpentibus, & animantibus cuiuscumq; generis, exceptis gallinis syluestribus, quarum de progenie natus esse creditur. Narrauit quoq; circa paludes diuagari, lacte delectari; ideoq; ictu venenato sæpè vaccas interimit. Quamobrem ex verbis Encelij colligenda est forma, & descriptio Basilisci, quam Nicãder delineauit.

Lib.3. de re metal. c.54

Descriptio basilisci syluestris ex mente Encelij.

Alij authores tradunt Basiliscum, præter illam capitis maculam, alis, etiam esse fulcitum, sed adeò exiguis, vt à terra vix eleuari possit: nituntur fortè authoritati Isaiæ, qui Reguli volantis meminit; sed adnotandum est, multos Dracones, vt exponetur suo loco, præter Basiliscum, alis munitos volare posse. Itaq; Greuinus vir vndequaq; doB ctissimus multa, quæ de moribus, & descriptione Basilisci à varijs scribuntur Authoribus, vanissima commenta esse opinatur; nixus verbis Nicandri, qui virus huius Draconis tam exitiosum non prædicat; cum tamen Poetæ sæpè numero fabellis opera sua ditare soleant. Nihilominus non audet affirmare nullos prorsus esse Basiliscos, existimat quidem minus perniciosos illis, quorum mores ab Authoribus describuntur. Immò exhibet iconem serpentis, seu Draconis, quam hic damus, cuius naturam inter cæteros Dracones perniciosissimam celebrat.

Cap.14.

L.1. de venen. c.20.

Perniciosa serpentis natura.

GRESSVS, ET LOCVS.

HIC Draco dum graditur, non multiplici flexu vtitur, sed anteriorem corporis partem attollit, vt erectus incedere videatur: quapropter in gressu à posteriori tantummodo parte adminiculatur.

C Locus natalis huius Feræ, iuxta varias Authorum opiniones, varius etiam constituitur. Etenim Aelianus Africam proprium Basilisci locum prædicat. Et Textor Africæ tantùm solitudines ab hac bestia coli autumat. Non igitur à recto tramite declinabit Reusnerus, si in Paradiso poetico Libyam Basilisci Regionem decantabit.

Locus natalis Basilisci qualis.

Natus in ardenti Lybiæ Basiliscus arena,
Vulnerat aspectu, luminibusq; necat.

Auicennas retulit hunc Draconem in terra Atorch, fortè Turcarum, necnon in Nubia multiplicari. Verumtamen, si fides Plinio est adhibenda, hæ bestiæ venenatæ in Cyrenaica Prouincia generantur.

L.8. c.21.

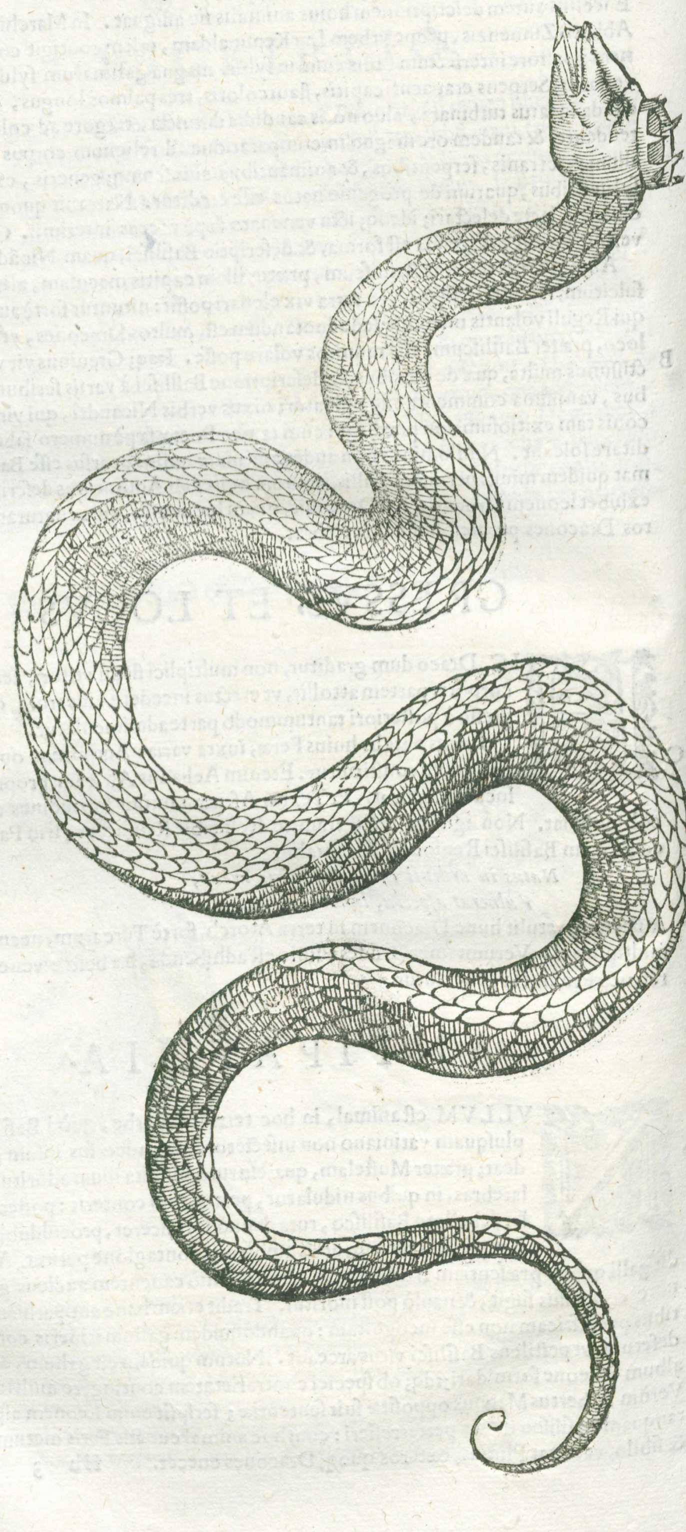
ANTIPATHIA.

D NVLLVM est animal, in hoc terrarum orbe, quòd Basiliscum odio plusquam vatiniano non insectetur, neq; aduersus ipsum præliari audeat; præter Mustelam, quæ esurutæ munita illum adoritur, atq; extra latebras, in quibus nidulatur, pertractum conterit: postea nisi mustela, debellato Basilisco, ruta denuò se reficeret, proculdubio, iuxta Lemnij sententiam, aeris ambientis contagione periret. Aelianus addit galli quoq; præsentiam Basilisco esse metui: immò canentem audiens gallum pauore concussus fugit, & paulò post moritur. Tradit etiam hanc antipathiam itinerantibus per Africam non esse incognitam: quandoquidem gallum itineris comitẽ secum deferunt, vt pestilens Basilisci virus arceant. Notum quidem est gallum, & præcipuè album à Leone formidari; idq; ob speciei contrarietatem contingere multi asseuerant. Verùm Albertus Magnus oppositæ fuit sententiæ; scripsit enim Leonem aspectu galli tanquam Basilisco similis perterrefieri: cum hoc animal cunctis Feris metum incutiat, & sibilo, vt notat Plinius, cæteros quoq; Dracones enecet.

Mustela Basiliscum superat.

Gallus timetur ab hoc serpẽte.

Basiliscus, siue regulus Greuini.

A Sed aliud magis admirandum narrat Solinus; nimirum cæteras Feras ad Basilisci cadauer tanquam lethifero veneno redundans non accedere. Quocirca Pergameni, ex eodem Solino, reliquias huius animalis magna pecuniarum quantitate emerunt, vt in reticulo aureo ad Apollinis templum suspensę exercitium aranearum impedirent, atq; alites intrò volantes arcerent. In templo etiam Dianæ Basilisci corium olim fuisse suspensum referunt, qua de causa nulla hirundo intro volare audebat. Ideo domicilia, puluere huius animalis aspersa ab aranearum telis tuta esse testantur. Itaq; antipathiam huius Draconis, cum alijs Feris, & animantibus, nec non prauas huius bestiæ qualitates Georgius Pictorius, in Lerna Malorum, elegantissimè explicauit his versibus.

Basilisci cadauer in tẽplis suspensũ ad quid.

Rex est Serpentum Basiliscus, quem modo vincunt
Mustelæ insultus, sæuaq́, bella Feræ:
Lernæum vermem Basiliscum fœda Cyrenę
Producit cunctis maximè perniciem;
Et nasci ex ouo galli, si credere fas est
Decrepiti, in fimo, Sole nitente docent.
B *Sed quoniam olfactu lædit, visuq́, Ferarum*
Omne genus, credas, nulla tenere bona.

GENERATIO.

MONIMENTIS mandauit Bartholomæus cognomento Anglicus, oua Aspidum parua, lurida, viscosa, fætida, venenosa, simulq; filamentis quibusdam conglobata esse; quæ à rubeta, vel ab alio venenoso animali fota, vermem procreant, qui visu, & halitu primo fouentem, deinde cæteras etiam animantes extinguit. Oua Ibidum ab Aegyptijs passim frangi traduntur: propterea quòd apud illos (referente Pierio) inualuit opinio Basiliscum ex ouo Ibidis aliquando emergere posse: cum hæc auis omniuora sit, & serpentum, necnon venenatorum animalium omne genus abliguriat. Preterea Vulgus in tota Europa alia opinione imbutum est, vt ex ouo galli decrepiti Basiliscus prodeat. C Cum Albertus scripserit ab ouo galli in letamine sepulto tandem Basiliscum prosilire, qui figura gallo prorsus est similis, præter caudam, quæ serpentem penitùs æmulatur; sed hoc fabulosum esse arbitramur. Solùm ponderandum est an fimi calore ab ouo gallinæ animal excludi possit, quod negare nõ audemus; quandoquidem experientia constat apud Aegyptios populos, oua in furnis temperato calefactis calore, breuissimo temporis spatio prolem darę; immò ex ouo in sinu mulieris delato tandem pullum emersisse intelleximus.

In lib. de rer. propr.

Hoc autem de ouo galli an commentitium sit, Lemnius pronunciare non audet; cum intellexerit duos annosos gallos in Ciuitatę Zinzea, atq; in ambitu huius Insulæ, fustibus etiam percussos ab incubatu abigi minimè potuisse; sed quoniam ciues hanc conceperunt opinionem, ex tali ouo Basiliscum tandem erumpere, ouo contrito, gallum strangularunt. Hic autem duo inquirenda necessariò esse videntur. Primum est an gallus gallinaceus aliquando ouum enitatur, & deinde an ex illo Basiliscum excludat.

L. 4. de occult. rer. mirac.

Galli duo decrepiti ab incubatu oui abigi non potuerunt.

Quoad primum, gallus senio confectus, nempe circa septimum, nonum, vel ad summum, D circa decimum quartum annum, pro maiori, vel minori virium imbecillitate, æstiuis mensibus, & exoriente canicula, ouum parere perhibetur, quod est formæ orbicularis, instar oui columbini, coloris flaui, seu liuidi, & versicoloris. Tacemus modò quòd à viris non plebeis nobis allatum fuit ouum prædictæ formæ, quod galli esse dicebatur; quo fracto, nihil nisi albumen cum pauca materia flauescente obseruabatur, & adhuc eius putamen in publico seruatur Musæo. Intelleximus autem in celeberrimo Musæo Ferantis Imperati Pharmacopolæ Neapolitani, ouum huius generis oblongum videri. Alij scriptum reliquerunt ouum galli testa carere, & pelle adeò dura esse tectum, vt fortissimis etiam ictibus resistat; quod planè fabulosum esse arbitramur.

Oui galli qualitates, & cõditiones.

Ouũ galli in Musæo Imperati.

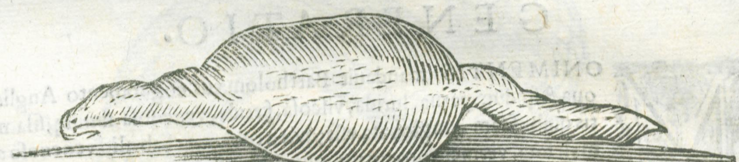
Possumus quidem adduci, vt credamus, gallum decrepitum, ouum ex semine putrefacto, vel ex humorum colluuie conflatum eniti, quod careat putamine, & tenui tantummo-

tummodo pelle tegatur, quale fuit illud natum Regij, anno Domini Millesimo sexcentesimo vigesimo octauo, cuius genuinam iconem illinc ad nos detulit D. Antonius Mirandula Canonicus Regularis Sancti Saluatoris, & Abbas S. Mariæ Rheni, qui aliàs varijs etiam rebus exoticis hoc publicum Bononiense Musæum locupletauit; retulitq; disrupta huius oui pelle, excrementum pituitosum, veluti semen corruptũ intus fuisse obseruatum. Quamobrem, in gratiam lectoris, iconem incidi curauimus, vnà cum alio ouo orbicularis formæ duro putamine munito; & pro ouo galli donato, quod à gallo fuisse editum nobis minimè persuadere possumus, neq; iurantibus etiam crederemus; quandoquidem ouum integrum, & perfectum in matrice tantummodo producitur, qua galli carent; præterquamquòd id dogmatibus Philosophorum, & Medicorum reluctaretur.

Ouum galli natum Regij anno 1628.

1 Ouum galli natum Regij anno 1628. cuius Iconem ad nos detulit D. Antonius Mirandula Canonicus Regularis S. Saluatoris, & Abbas S. Mariæ Rheni.

I

2 Ouum galli putatum, cuius putamen seruatur in Musæo Illustriss. Senatus Bononiensis.

2

Quoad secundum, cum non sit negandum, gallum in vltimo senio, quando non amplius congreditur, quid ouo simile ex putredine intus conglobata concipere; necesse etiam erit inuestigare, an ex huiusmodi materia ouo nuncupata, aliquod animal emergere possit. Lemnius in libro quarto de occultis rerum miraculis, putat ex hac materia, & ex calore galli fouentis virulentam inde bestiam prodire posse, quam nomine Basilisci cognominant; cum alioquin Basiliscus sit Serpentis, vel Draconis genus Africæ, & alijs Regionibus calidioribus familiare: immò suam roborat opinionem generatione vermium, qui in humanis intestinis ex putredine humorum, & benefitio caloris producuntur: præterquamquòd Curculiones, in tritico, & teredines in ligno, caloris, & ambientis aeris ope, animantur: pariter ex huiusmodi galli ouo, aut vermis, aut animal alterius generis venenatum procreabitur.

Opinio Lemnij circa generationem Basilisci.

Cæterùm, quoad ouum galli syluestris, ex quo Encelius Basiliscum syluestrem emergere tradebat, id credet, qui volet, nos enim volumus fidem apud ipsum manere: siquidem

A dem nemo tam disertus nobis persuadere poterit animalia ore concipere, vt ipse retulit, & ex ouis auium Dracones erumpere. Quamobrem Matthiolus in Commentarijs ad Dioscoridem, tot opiniones circa naturam huius animalis ponderans, hanc historiam penitus fabulosam esse credidit, & præcipuè cum Dioscorides nihil de Basilisco proprio marte conscripserit; nam assertorum Authorem Erasistratum citauit. Et quando Hermes Basiliscum in fimo generari docuit, non de Basilisco Dracone (teste Alberto) sed de Elixire metalla transmutante verba fecit. Item, quoniam in antris subterraneis hoc animal ferè semper morari tradiderunt; multos, curiositatis gratia, illuc ingredientes, halitu huius bestiæ, perijsse retulerunt. Lemnius igitur iure optimo putat, id potius graueolentiæ, & fætori horum locorum, quam halitui alicuius animantis attribuendum esse: namq; in prædictis specubus, spiritu intercepto, homines suffocantur.

Li.6.c.vlt.

Opinio Diosc. circa Basiliscū.

Itaq; ex hactenus enarratis, cuiq; coniectamus esse exploratissimum, neq; à gallo, ob defectum vteri, ouum perfectum procreari, neq; ex illo Basiliscum produci posse. Refert quidem Ioannes Baptista Porta, in Magia naturali, animal visu, & tactu nocens ex ouo fæcundæ gallinæ generari posse; dum quis fæcunda oua in scrobe plena Serpen-B tum tabe, arsenico, alijsq; huius generis venenis, per aliquod temporis spatium, merserit. Sed cauendum esse admonet, ne qui hoc animal producere tentat, maximum in se pariat detrimentum. Huic tamen opinioni minimè assentimur.

Opinio Io. Bap. Portæ circa originem Basilisci.

NATVRA VENENI BASILISCI.

LITTERARIA Veterum monimenta personant, Basiliscum esse animal adeo exitiosum, vt intuitu, sibilo, halitu, & tandem tactu non solum homines, sed cæteras etiam animantes perimat. Quapropter Plinius naturam huius Draconis cum malignis moribus Catoblepæ penitus conuenire asseuerauit. Hinc viri non vulgariter eru-C diti Catoblepam à Basilisco haudquaquam discrepare tradiderunt.

Li.8.c.21.

Quoad visionem Basilisci attinet, diuulgauit Plinius, solo aspectu huius Feræ, homines, & cæteras animantes venenari: cum hæc intuens in aliquem, radio visionis, virus eiaculetur, & vitam adimat. Hinc Matthiolus in commentarijs ad Dioscoridem, colligit historiam huius bestiæ prorsus esse fabulosam, quia non potest imaginari, quomodo factum sit, vt primi, qui hoc animal viderint, & obseruauerint, non perierint; & potissimum, cum, quoad molem corpoream, sit paruum, quod non eminus, sed cominus pro illius perfecta cognitione, & descriptione inspiciendum erat. Quamobrem Matthiolus hunc Draconem, ritu aliorum, morsu tantùm, non autem intuitu interimere arbitratus est. Immò magis, atq; magis suam stabiliuit sententiam; cum Erasistratus apud Dioscoridem, non veneni oculorum, sed morsus tantùm venenati meminerit.

Li.6.c.vlt.

Rationes Matthioli aduersus Basiliscū.

Non est tamen negandum à spiritibus manantibus ab oculo venenati animalis malam impressionem in oculo hominis, vel alterius animantis non posse fieri: quandoquidem ex prauo aspectu, spiritus oculorum corrumpuntur, quibus infectis, cætera quoq; destruuntur, cum in corpore humano consensus vnus, & conspirantia sint omnia. Præ-D terquamquòd meminimus in Historia quadrupedum digitatorum scripsisse, quamdam rubetæ speciem tanta redūdare malignitate, vt eam intuentis facies insigni pallore suffundatur. His addamus, quòd mulieres mensibus laborantes, spiritus habent inquinatos, & propterea, ex mente Aristotelis, in speculum intuentes, illud vitiant. Pariter infantes à quibusdam vetulis pertractati facilè in tabem incidunt, non solum ob fætentem oris halitum, qui in delicatos infantium pulmones penetrat, sed etiam ob inquinatos oculorum spiritus, qui in tenellis puerorum carnibus facillimè imprimuntur: idcircò non errauit Ficinus, quando promulgauit pueros à muliere annosa, aut mensibus laborante contrectatos infici posse. Hoc autem omnibus perspectissimum esse debet in ophthalmia: nam lippiens in aliquem sepè intuens, eundem morbū ei communicat. Quare de hoc Ouidius iure sic canebat.

Intuitus oculorum aliquando nocuus.

Rubeta maligna species.

Halitus, & intuitus vetularum perniciosus.

Cum

Cum spectant oculi lippum læduntur & ipsi,

Multaq; corporibus transitione nocent.

Magna enim est vis oculorum, & spirituum excellentia, quæ alteri communicata, per totum corpus illicò disseminatur. Etenim Marsilius Ficinus in Commentarijs ad Symposium Platonis, de amatoria fascinatione verba faciens, prudenter scribebat sanguinem iuuenum clarum, subtilem, & calidum esse, consequenterq; visionis radios eiusdem naturæ procreare, qui ab oculis egredientes, & cõspecti hominis luminibus communicati, & reliquis humoribus permixti eumdem affectum, & effectum in conspecto procreant. Id clarè expressit Ouidius, canens.

Aspectus oculorum quid præstet.

Perq; tuos oculos, qui rapuere meos.

Quapropter Apuleius ad rem hæc verba protulit. Doloris mei causa, & præsidium ex te proficiscuntur; isti enim oculi tui per meos oculos ad intima vsq; præcordia delapsi, penitioribus medullis communicarunt incendium. Id totum carminibus gallicis olim explicauit Greuinus, quæ latinè sic sonant.

Crudelis, quid fecisti? quid fecisti inimica?

An non humorem è tuis oculis exire vidi

Clarum, & igneum, subtilem, & suauem;

Qui eodem temporis momento vitam auferre mihi voluit?

Sanguinem habeo feruidum, & faciem pallidam,

Cor habeo incineratum, & corpus languidum;

Et perinde ac si malum esset contagiosum,

In me totum furorem suum relaxauit;

Et sicut clarus erat, ita miseri spiritus mei,

Subitò, & facilè capti fuerunt;

Et sicut calidus erat, robur suum accendit,

Et quia subtilis erat, in cor meum ingressus est,

Hinc in vniuersum corpus.

Hoc igitur euitare incommodum docuit D. Lucia flos, & ornamentum virginitatis, quæ perpendens suæ virginitati, ob oculos periculum imminere, ad reprimendam insanam Tyranni libidinem, eos eruit, & ad Tyrannum, hoc dicto, misit. Scito nihil amplius in me superesse, quo à te iniuriam mihi timeã. Iuxta illud Euangelij. *Si oculus scandalizat te, erue eum, & proijce abs te.* Vnde colligere potest lector, ab oculis etiam veneficam vim prodire posse. Reliquum est, vt ad halitum huius animalis ponderandum accedamus, qui lethifero vapore aerem ambientem inquinare dicitur, & ex Rudio, pleraq; animantium genera interficit. Neq; hoc recedit à veritate; confirmant enim assertum illi Dracones, quorum Aristoteles in libro de proprietatibus elementorum meminit, qui aerem ambientem venenoso halitu ita inficiebant, vt itinerantes per vicina loca interirent. In confirmationem addamus, quòd Natio Thebiorum pestilenti halitu fuit notissima, quo non solum interimendi animantes vim possidebat, verùm quoq; eorum præsentia satis summoperè nocua esse ferebatur.

L. 2. de Venen. c. 20.

Natio Thebiorũ qualis.

Præterea sibilum huius Draconis animantes necantem admirari non debemus; siquidem narrat Lemnius, quod veluti lupus obuijs vocem adimit, & vaporis cõtagione raucedinem affert; ita Basiliscus sibilans, flatu oris emisso, tanquam acuto iaculo, remotiores quoq; bestias ferit. Ideo Lucanus ad rem canebat.

Li. 4. de occult. rer. mir.

L. 9. Pharsal.

Sibilaq; effundens cunctas terrentia pestes

Ante venena nocens latè sibi submouet omne

Vulgus, & in vacua regnat Basiliscus arena.

Cum Basiliscus intuitu, halitu, & sibilo cætera animantia necare dicatur; nonnulli in hanc venerunt sententiam, huius Feræ venenum in capite tantummodo residere: cum tamen Priscorum assertis constet, totum Basilisci corpus veneno redundare: nam, ex Andromacho, quęcumq; bestia portionem illius cadaueris gustauerit, repentinum incurrit interitum. Qua de causa nulla reptilia, neq; etiam alites ad huiusmodi cadauera, siue ad hominem tali veneno necatum accedere audent, canit igitur Nicander in Theriacis hunc in modum.

Venenum Basilisci vbi.

Nullæ etiam volucres, quæ fœda cadauera pascunt,

Sic occisum hominem tangunt, vt vultur, & omnes.

Huic

A

Huic similes aliæ , pluuiæ quoq; nuncius auis
Coruus, nec quæcumq; feræ per deuia lustra
Degunt, è tali capiunt sibi pabula carne.
Tam teter vacuas odor hinc exhalat in auras,
Atq; propinquantes penetrant non segniter artus:
Sin cogente fame veniens approximet ales,
Tristia fata refert, certamq; ex aere mortem

Prædictis addit Galenus, in libro de Theriaca ad Pisonem, hoc animal esse adeo perniciosum, vt nullum reptilium genus cauernas specubus Basilisci proximas fabricet: cum eius antra (teste Rudio) facilè dignoscantur; quoniam herbæ vbiq; sponte crescentes, circa specus orificium, corruptæ, atq; aridæ semper conspiciuntur. Auicennas quoq; huius proprietatis haudquaquam ignarus fuit, dum narrat hoc Draconis genus eminus, virga leuiter contactum, venenato vapore secus baculum, vel virgam ad manum vsq; tangentis penetrante hominem extinguere: quamobrem Lucanus mortem Mauri militis hasta Basiliscum transfigentis talem fuisse memorat his versibus.

L.2. de venen. c.5.

Venenum Basilisci penetrat.

B

Quid prodest miseri Basiliscus cuspide Mauri
Transactus? velox currit per tela venenum,
Inuaditq; manum.

SIGNA VENENI BASILISCI.

HOC cunctis ab ouo ad mala vsq; compertum esse debet, scilicet nulla signa ab illis authoribus proposita fuisse, qui Basiliscum visu, sibilo, & halitu perniciosissimũ animal constituerunt: cum, ex mente Auicennæ, pereat etiam qui cadaueri appropinquat; ideoq; cum repentinum interitum hæc bestia afferat, Ætius, & signa, & remedia veneni in medium afferre superfluum esse existimauit. Illi autem authores, qui Basiliscum speciem Draconis Africæ non tanta præditum malificentia iudicarunt, quantam cæteri prædicarunt, varia symptomata morsus huius Feræ assignarunt. In primis Isidorus regulos, sicuti scorpiones arentia quæq; sectari scripsit, & postquàm ad aquas venerint, & aliquem momorderint, ipsum hydrophobum, & lymphaticum reddunt. Iorach verò intuitu quoq; Basilisci hominem hydrope corripi testatus est.

Animal perniciosissimum.

C

Itaq; tria præcipua erunt symptomata, quæ morsum huius animantis concomitantur: primum est inflammatio totius corporis, quæ à violento calore per omnes venas, & arterias disseminato emergit, indeq; citam putredinem contrahit. Secundum symptoma assignat Erasistratus apud Dioscoridem, nempè vulnus morsu Basilisci inflictum illicò flauum reddi: quemadmodum in morsu etiam aliarum Ferarum quandoq; contingere solet: id autem inde oritur, quoniam sanguis tenuior redditus, atq; putrescens in bilem facillimè transmutatur. Tertium symptoma, authore Aetio, est de fluuium pilorum, quod contingit ob quamdam veneni portionem, quæ malitia sua radices pilorum exedit. Nicander quoq; nonnullorum meminit symptomatum huius morsus, dum cecinit.

Primũ symptoma.

Li.6.c.55.

Secundum symptoma.

Tertium symptoma.

D

Quod ferit hic multo corpus succenditur igne,
A membris resoluta suis caro defluit, & fit
Lurida, & obscuro nigrescit opaca colore.

Non defuerunt tandem authores, qui scriptum reliquerunt, venenum Basilisci à veneno Cerastis non esse admodum dissimile; quocirca eadem quoq; præsidia commendarunt.

PRÆ-

PRÆSIDIA VENENI BASILISCI.

L. 2. de venen. c.

Vsus speculorum in venatione Basilisci.

Remedia Eresistrati.

CVM abierit in ora vulgi, veneficam Basilisci vim in oculis potissimùm residere, multi authores tradiderunt, & præcipuè Dinothus in Aduersarijs, homines speculis munitos in solitudines ingredi, vt virus huius Draconis per speculũ in authorẽ reflectatur, & subinde pereat. Hoc autem nugamentum esse opinamur; quandoquidem venenum, cum sit naturæ Basilisci conforme, in authorem etiam reciprocatum, nullum ei afferret detrimentum. Eresistratus igitur apud Dioscoridem, qui naturam huius Draconis ab aliorum moribus non valdè discrepantem esse putauit, drachmam castorei, & succum papaueris, ad tale virus profligandum præscripsit. Quibus verbis nixus fortè Auicennas hæc verba protulit: si venenum Basilisci curationem expostulat, proculdubio castoreum, & papauer conueniunt. F

Li. 8. c. 21.

Li. 1. Exotic. c. 44.

Animal Basilisco consimile.

Actuarius autem admonet dandam esse operam, vt, prius quàm itinerantes in solitudinem ab huiusmodi bestijs frequentatam ingrediantur, medicamentis, & antidotis vtantur, quæ veneficam vim exterminare possint. Plinius, cum prius scripserit Basiliscum mustela impugnari, eius cinerem aduersus venenum huius Feræ extollit. Immo addit mustelis in antra Basiliscorum immissis, eos perire, quæ antra ab herbis circa orificium arefactis cognoscuntur. Hoc autem non omnino fabulosum esse opinamur: quandoquidem inter nuperos authores Carolus Clusius vir fide dignus memorans lignum colubrinum aduersus venenum, & præcipuè contra ictus Serpentum commendatum scripsit, in Zeilam insula versari quoddam Serpentis genus coronatum, seu eleganti diademate insignitũ, & maximè noxiũ, quod Lusitani *Cobras de capelo* vocitant; & ibi quoq; genus animalis magnitudine Viuerræ, seu Mustelæ prædicto Draconi inimicissimum diuagari. Id autem non prius cum regulo præliatur, quàm radicem ligni colubrini illic frequentem comederit. Immò incolæ, hac obseruatione, virtutem ligni colubrini aduersus venena compererunt. Addunt alij G gallum veneno Basilisci reluctari: idque inde cognitum esse tradit Porta, quoniam hæc Fera aspectum, & vocem galli pertimescat. Amplius idem author contemplans plantas, quarum summitas cristam æmulatur, veluti horminum, has ad extinguendum virus cristati Draconis, & potissimum Basilisci valere opinatus est. Denique Rudius, in expugnando Basilisci veneno, proponit medicamina, quæ aliàs ictibus aspidum vtilia prædicauit.

Li. 7. Phyt. c. 11.

L. 3. de venen. c. vlt.

ALLEGORICA, ET MORALIA.

Basiliscus assimilatur Antichristo.

Cap. 41.

Lib. 2. ad Thessalon. cap. 2.

CVM in sacris litteris Basiliscus aliquando pro Antichristo, quem Iudæi pro Messia sunt suscepturi, quandoq; pro Dæmone, & pro quocumq; peccante allegoricè intelligatur. Attamen nõ erit ab re Feram hanc Antichristo assimilare. Etenim Basiliscus macula quadam candida, tanquam Draconum Rex coronatur, intuitu, & sibilo cæteras H necat animantes, plantas circumiacentes halitu destruit, & exsiccat, erectus incedit, aquas venenat, & tandem à sola mustela debellatur. Pari ratione Antichristus tanquam Rex inter omnes criminosos principatum occupabit. Iuxta illud Iob. *Ipse est Rex super omnes filios superbiæ.* Cæteros Serpentes, nempe alios peccantes sibilo prauæ doctrinæ, & toruo comminationis intuitu interficiet, dum illos à vera Christi fide segregabit. Plantas halitu exsiccabit, eius asseclas fructu boni operis denudans. Erectus incedet, quoniam neglecto hominum fætu, diuinum partum sibi arrogabit; & tandem aquas venenabit, dum, praua expositione, sensum sacræ paginæ corrumpet. Verùm ex altera parte Mustela nimirùm Christus tantùm Draconem exterminabit: etenim, iuxta sententiam Apostoli, cum proprio spiritu expugnabit, dùm,

A cunctis videntibus præcipitabitur. Ad rem, infrascripta leguntur carmina, quæ non solùm Antichristi, sed etiam eius præcursorum naturam explanat.

Qui sic defraudant fidei pia dogmata nostræ,
Tunc Antichristo præuia castra locant:
Thesaurosq; parant, quibus insatiabilis error
Ad se prauorum pectora victa trahat.
Conuolitant multi Antichristi signa ferentes,
Qui tentent sacram contaminare fidem.
Abducet fatuos funesta pecunia multos,
Quos Antichristi libera dona trahent.
Adq; ministerium plures mercabitur ille
Tam fœdum nummis, fraudibus, atq; malis.
Sed non durabit longæuo tempore clasis
Illa, sed in tumidis fluctibus acta ruet.

Deinde Basiliscus, vt habetur in Psalmo nonagesimo, Diabolum designat, qui Basilisci æmulus halitu tentamentorum corda hominum venenat. Verumtamen homo mustela factus, dum maiestatis suæ vexilla cunctis subministrat, facile tanti Basilisci arrogantiam debellat. Insuper ille, in quem omnia confluxerunt flagitia, à natura Basilisci non est segregandus; quandoquidem hic oculis inuidiæ intuens, & sibilo propudiosi dedecoris, in alienam debacchans famam, cunctis exitio esse solet. Item mulier venalem formam passim exhibens, Basilisci naturam æmulatur, dum castos adolescentes, vnico intuitu, in luxuriam soluens enecat. Quocirca sola mustela esu rutæ munita, nempè vir amarore pænitentiæ armatus meretricium Basiliscum superare, & exterminare poterit. Iuxta illud Hieremiæ. *Statue tibi speculam, pone tibi amaritudinem, dirige pedes tuos in viam rectam.* Verùm quamuis Basiliscus viuens venenorum omniũ sentina esse feratur: nihilominus eius cadauer combustum, amissa venenata facultate, operibus chymicis, necnon metallorũ transmutationibus vtilissimum prædicant. Ideo si peccans vocabatur Basiliscus, is in vnda lethalium criminum viuens, cunctis detrimento esse potest; at si pænitentia ductus, fiat mundi cadauer, & ad vitam æternorum bonorum animum dirigat, cunctis maximo erit emolumento. Hoc manifestarium euasit in Paulo Apostolo, qui scribens ad Galatas, hæc verba protulit. *Viuo ego iam non ego, viuit autem in me Christus.* quoniam euasit vtilissimus, dum prædicationibus peccantem à consuetudine ad melioris vitæ rationes reducebat. Quamobrem veritatem assecutus est Psalmographus canens. *Mutabis eos, & mutabuntur.* Basiliscus quoq; rectus incedens iure optimo comparatur ad illos, qui fulgore suæ fortunæ, insolenter gloriantur: nam horum animo ita magnus accreuit tumor, vt alios ignobiles, & inscios esse prædicent. Idcirco cum nulla in illis sit propensa in viros litteratos beneuolentia, melioris litteraturæ studia in dies collabuntur. Iuxta illud.

Basiliscus cõparatur Diabolo & vicissim.

Comparantur peccantes, & meretrices Basilisco.

Cap. 21.

Cap. 2.

Superbi arrogantia.

Nobilibus pudor est doctos versare libellos:
Heu laceris Pallas mæret vbiq; comis.
Gloria nulla datur, studiosis præmia nulla;
Incassum studij perditur vsq; labor.

Neq; Tyrannus hanc Basilisci similitudinem effugere potest: quandoquidem ritu eiusdem animalis, solo oculorum coniectu, nonnullos ad laqueum adigit. Hoc non fuit ignotum Baptistæ Mantuano, qui de Sancto Blasio canens, hæc habet.

Tyrannus potest appellari Basiliscus.

D *Maximilianus enim tanta impietate per orbem*
Sæuijt, vt sicut visu Basiliscus acuto,
Ore truci, nutuq; homines extinguere posset.

Postremò omnibus in confesso esse debet, quòd Basiliscus, in sacris paginis, nil nisi detrimentum, & iacturam significat: quamobrem Isaias, in hoc sensu hæc scribebat. *Oua aspidis rumpunt, & telas araneorum texunt, qui comederit de ouis eius morietur, & quod fractum erit, erumpet in regulum.* Rursus, in eodem significatu, legitur hæc sententia in Prouerbijs. *Vinum veluti Serpens mordebit, & veluti regulus dolore afficiet.* Quandoquidem vinum immoderatè haustum, cunctis semper perniciosum, & funestum est futurum.

Cap. 59.

Prouerb. 23.

MIRACVLA.

SI res admirabiles de Basilisco patratas audire desideramus, confugiendum erit ad Scriptores Actionum Sanctorum Patrum; apud quos legimus, quòd vir quidam iustus per Eremum ad fontem proficiscens, Basiliscum conspicatus est, & confestim, eleuatis in cœlum oculis exclamauit; ò Deus omnipotens, aut mihi, aut isti de vita decedendum est, & illicò Fera supra naturæ ordinem extincta est. Pariter legitur apud Surium, quòd Sanctus Ioannes Abbas in Pago Tornodorensi monasterium ædificabat, quod Reumaus nuncupatur, sed Monachos aquarum inopia laborantes obseruans, fortuitò puteum immani profunditate altis reperit, in quo funestus Basiliscus delitescebat. Quamobrem Sanctus pia precatione Deum omnipotentem verum miraculorum patratorem adiuit: sicq; Dracone perempto, aquam ita potabilem reddidit, vt deinceps multi monachi, miraculi, & pietatis ergo, nec non multi ægrotantes, caussa valetudinis, hauserint.

Miraculũ Sancti Ioãnis Abbatis.

Contarenus, in libro Antiquitatum Romanarum, ab Honorio primo Pontifice maximo templum ædificatum, & Diuæ Luciæ consecratum fuisse tradidit. Verùm iuxta hanc sacram ædem in loco concamerato, vt annotat Sigonius, Basiliscus exitiale Draconis genus stabulabat, cuius halitu Roma, magna hic, diù affecta fuit. At Leo Quartus Pontifex Romanus, tacitis prius in templo precibus Deo omnipotenti alligatis, bestiam veneficam supra vim naturæ extinxit.

Basiliscus Romæ extinctus a Leone IV.

HIEROGLYPHICA.

AEGYPTII Sacerdotes perniciem aliquam ex optimis dimanantem consilijs graphicè expressuri, simulacro Ibidis, & Basilisci vtebantur: quandoquidem vtilitatem immensam ex hac aue salutifera, Serpentes vorante percipiebant; sed ex ouo huius alitis Basiliscum perniciosissimum animal interdum nasci arbitrabantur. Denuò cum relatum sit Basiliscum sine morsu animalia perimere, Aegyptij hinc alterius Hieroglyphici argumentum desumpserunt: siquidem significaturi hominem à calumniatoribus malè affectum, & lethalibus delationibus afflictatum, iconem Basilisci palam repræsentabant: quoniam non alio simulacro calumniantes melius exprimi posse crediderunt: cum hi clanculum auribus Principum insusurrent, & absq; vllo morsu palam infixo, homines venenent: quemadmodum Basiliscus solo aspectu animalia occidere fertur.

Hieroglyphicum per niciei dimanantis ab optimo consilio.

Hierogly. hominis calumniantibus affecti.

Deniq; Ægyptij sacerdotes æternitatem indicaturi, Basiliscum etiam figurabant: quoniam hanc Feram nullis consauciari modis, nullaq; ratione exanimari posse existimarunt: cum ei tantam inesse vim asseuerarent, qua non animantia modò, aspectu, extinguere, sed vegetantia quoq; exsiccare posset.

PHRENOSCHEMATA.

IOANNES Baptista Pittonus egregius Pictor Vicentinus exhibet phrenoschema Simeonis Thonni Decani Tridenti; in quo effigiatur Basiliscus in speculum intuens, cum Dicto. IN AVTHOREM. Hoc enim Insigni exprimitur homo in alios perditus, & malorum author, qui tandem omnium malorum, & necis causam in semetipsum machinatur. Subscripsit igitur carmina Italica huius tenoris.

Il Basilisco, che priua, e diuide
Ciascun di vita, in cui la vista gira,
Mentre sua imago entro lo specchio mira,

A *Se stesso, autor de l'altrui morte, uccide.*
Cosi non sempre à l'empio volgo arride
Fortuna ria, che contra à buon s'adira,
Di cui maluagio à l'altrui danno aspira,
Ma lui co i propri stral fere, e conquide.
E quiui con giustissima ragione,
Si come dir si suole, à tempo, e luoco
Ritorna il male, in cui ne fu cagione.
Felice l'huomo è quel, ch'i dico, e poco,
Chi d'amor' è innocente, e paragone:
E tien le pompe, e le ricchezze à gioco.

Alius vir eruditionem habens non vulgarem, vt innueret venustatem cuiuscumq; mulieris tutò conspici posse, dummodò illius oculi diligenter non obseruentur. Effigiauit Basiliscum intuitu enecantem, cum hoc Dicto italico. PVR CHE GLI OCCHI NON MIRI. Hoc autem argumentum fortè transcripsit, à Petrarchâ, qui infrascriptis versi-B bus italicis, de alio animali verba faciens, canebat hunc in modum.

Pulchritudo mulieris quomodo tutò conspici possit.

Ne l'estremo occidente
Vna fera è soaue, e queta tanto,
Che nulla più; ma pianto,
E doglia, e morte dentro à gl' occhi porta,
Molto conuiene accorta
Esser qual vista mai ver lei si giri,
Pur che gli occhi non miri,
L'altro puossi veder sicuramente.

Hæc autem sententia veritati consona esse videtur, quoniam oculus est naturæ diaphanæ, & solaris, nec non spiritibus redundans, qui facillimè per aliam partem sibi similem penetrare possunt. Huc respexit poeta, quando cecinit.

Aspicias oculos tremulo fulgore micantes,
Vt sol in liquida sæpe refulget aqua.

Perciuallus quoque vir non vulgaris doctrinæ, in suo Insignium libro, meminit cuiusdam ingeniosi iuuenis, qui phrenoschema huius conditionis comperit. Delineauit C Basilisci iconem, cum Dicto italico, E DA GL' OCCHI, E DAL CANTO. Etenim, cum natura Basilisci sit talis, vt aspectu, & sibilo animantia exanimet: voluit fortè indicare vitandas esse illas mulieres Basilisci naturam participantes, quæ non modò aspectu, verum quoq; blanditijs verborum hominibus insidiantur.

Basiliscus intuitu, & sibilo necare dicitur.

SIMVLACRA.

IN tanta Religione, apud Ægyptios, Basiliscus olim fuit habitus, vt ex auro dedicaretur. Caput illi accipitrinum addebant, oculosq; eo concinnabant artificio, vt ad libitum claudi, & recludi possent. Itaq; hoc simulacrum aliquando oculis adapertis præferebant; & tunc vniuersa Aegyptus immensa perfundebatur lætitia, perinde ac si ab oculis diuinis inspiceretur. At quando hoc simulacrũ, clausis oculis, in medium D afferrebant; illicò cuncti mærore non vulgari afficiebantur, & existimantes sibimet ipsis Deos vehementer esse infensos; in obscura penetralia se recipiebant; vt attentius rationem meditarentur, qua Deos in iram effusos mitigare possent. Hoc autem simulacrum in tabula Bembea ita habetur: propterea quod ipsi Iouem, authore Plutarcho, spiritum esse dicebant, & nulli animalium vehementiorem spiritum, quàm Basilisco, consequenterq; nulli simulacro magis, quàm huic diuinitatis symbolum attribuebant.

Simulacrũ Basilisci apud Ægyptios, quale.

Ex altera parte Ripa, ad exhibendum Calumniæ simulacrum, vsus est figura mulieris cum face, & Basilisco. Hoc enim animal eminus venenat: quemadmodum calumniator, euaginato linguæ gladio, procul etiam lacerat. Rursus idem author in Simulacro Maleuolentiæ, quæ voluptatem ex alterius damno sine emolumẽto percipit, delineauit Anum turpem, passis capillis, cum Basilisco. Cum maleuolentia, instar Basi-

In prima par. Icon. Calumnia simulacrũ. Maleuolentiæ icon.

 lisci,

lisci, solo venenato aspectu homines contaminet. Item apud eumdem Ripam in simulacro Contagionis, licet intueri iuuenem extenuatum, & pallidum, cum ramo nucis, & Basilisco: quoniam hæc bestia, inter cæteras, visum, sibilum, & halitum contagiosum habet. Præterquamquòd cæteræ animantes ad cadauer Basilisci, tanquam cadauer animalis contagio extincti minimè accedant.

Contagionis figura.

Postremò Ripa, ad demonstrandam ætatem in genere, pinxit mulierem clamyde versicolore indutam, cum simulacro Solis, & Lunæ, & figura Basilisci iuxta latus: cum icon huius Draconis apud Ægyptios æui æterni esset hieroglyphicum; namq; cũ hoc animal immortale iudicarent, eius etiam imaginem ex auro fabrefactam supra Deorum caput collocabant.

Simulacrũ ætatis.

VSVS.

NVLLVM adeò exitiosum, & miserabile rerum omnium parens natura procreauit, quod aliquam saltem licet minimam boni portionem in se non contineat. Et si poeta canebat.

Nil prodest quod non lædere possit idem.

Nos vicissim possumus asseuerare nil lædere, quod aliqua ex parte prodesse nequeat. Idcirco Magi, referente Plinio, sanguinem Basilisci, Saturni sanguinem appellantes, picis modo cohærentem, & colore cinnabarino clariorem miris laudibus celebrabant, & pro amuleto ad veneficia, & pro remedio aduersus diuturnas affectiones prædicabant.

Amuletum ad veneficia.

DE DRACONE PYTHIO.

Cap. III.

ÆQVIVOCA.

VT à facilioribus ad difficiliora, & à notioribus ad ignotiora via multa semper sternamus: in hoc etiam capite de Dracone pedibus carente tanquam notiori disseremus, vt deinceps de ignotioribus, qui pedes, & alas habent, verba faciemus. Ad euitandam igitur ambiguitatem, aduertendum est, quòd vocabulum (Python) quo Draco hic designatur, pro nomine proprio virorum, locorum, & vrbium vsurpatur. Memoratur in primis à Plutarcho Python Aeneates, qui vnà cum Heraclide, occiso Cotye Rege, Traciam liberauit. Recitat etiam Aelianus, quòd Alexander dexteritatem Ptolemei habebat suspectam; Arij vero turbulentiam, & Pythonis nouarum rerum studium timebat. Python etiam, ex Athenæo, fuit Orator Byzantinus corporis obesitate insignis, qui, orta aliquando inter Byzantios seditione, his verbis, ciues ad pacem hortatus esse fertur. Videte ò ciues meum corpus obesum sed vxorem habeo multò me crassiorem, & quando concordes sumus, quiuis grabatus nos excipit: at vbi dissidemus, nec domus quidem tota nos capere potest.

Python nomen virorum.

Li. 12. Dypnosoph. c. 28.

Python orator Bizantinus.

Præterea hoc nomen locis, etiam conuenit: siquidem legitur apud Ammonium πύθων: ἡ, ὁ τόπος, nimirum locus, & πύθων, ὁ ὁ δράκων. Itaq; πύθων, καὶ πυθὼ, ἡ, vrbs est Phocidis, quæ & Delphis appellatur, Apollini sacra, nomen à πύθεσθαι sortita, διὰ τὸν ἐκεῖ τοξευθέντα ὑπὸ Ἀπόλλωνος, καὶ σαπέντα δράκοντα, vt Eustathius tradit. Qui accuratius populorũ indagant origines, scripserunt Delphi fuisse filium Pythin: propterea locum hunc varijs nominibus nuncupatum fuisse retulerunt: cum modò à patre modò à filio nomen sortiatur. Huius etiam loci meminit Galenus, quando agens de bonitate aquarum, monuit in Pytho tam hybernis, quàm æstiuis temporibus, puteos esse aqua redundantes.

Python nomen locorum.

Insuper Python vocabatur Dæmonium, cuius afflatu futura prædicebant Ideo apud Hesy-

Python Dæmonis nomen.

A Hesychium legitur πύτων ὁ ἐγγαςρίμυθος, vel ἐγγαςρίμαντις: quamobrem Plutarchus scripsit, sua ætate, πυθώνας vocatos fuisse τὰς ἐγγαςριμύθους, & Turnebus Genios è ventre hariolantes Pythones appellatos interpretatur. Immò in Actis Apostolorum fit mentio cuiusdam ancillæ, quæ spiritu Pythonis agitata magnum diuinando faciebat quæstum. Et libro primo Regum, Saul hostium castra conspicatus, & timore vexatus Dominum cõsuluisse dicitur; cumq; nec per somnia, nec per Sacerdotes, nec per Prophetas ei responderet, iussit seruis suis, vt inquirerent mulierem habentem Pythonem, qui monuerunt talem Pythonissam in Endor habitare: ad hanc igitur Rex mutato habitu accessit, vt cantionibus animam Samuelis euocaret. Quamuis nonnulli sint, qui asseruerint non animam Samuelis, sed eius imaginem Pythonissæ fuisse obiectam. Cæterum alij, permittente Deo, veram fuisse animam statuerunt; vt ex asseueratione calamitatis, quæ toties Sauli prædicta fuerat, acrius cruciaretur. Alioquin in Deuteronomio, Deus Optimus Maximus homines Pythonem consulentes abominatur.

Cap. 16. *Cap. 28.* *Pythonissa, quæ fuerit.* *Cap. 18.*

Denique Python dicitur esse illud cæleste sydus, quod Higynus inter duas Arctos, nempè Vrsas delineauit. De flexuosa huius Draconis spira Vrsis adhærente Aratus in B Phenomenis sic cecinit.

Python cõstellatio.

> Τὰς δὲ δὶ ἀμφοτέρας οἵη ποταμοῖο ἀπορρὼξ
> Εἱλεῖται μέγα θαῦμα, δράκων περί τ' ἀμφί τ' ἐαγὼς.

Sensus autem horum versuum sic reddi potest.

> *Vrsarum in medio, sinuosi fluminis instar,*
> *Curuatur longa immortalis spira Draconis,*

Verùm huius Draconis situs non longè est petendus: cum Virgilius in Georgicis polum Arcticum describens, pereleganter illum nobis insinuet hunc in modum.

Lib. 1.

> *Hic vertex nobis semper sublimis, at illum*
> *Sub pedibus Styx atra videt, manesq; profundi.*
> *Maximus hic flexu sinuoso elabitur anguis*
> *Circum, perq; duas in morem fluminis Arctos,*
> *Arctos Oceani metuentes æquore tingi.*

Modò, vt redeamus vnde digressi sumus, Theon in Aratum diuulgauit hunc anguem ambas amplexantem Vrsas, Draconem olim à Cadmo interfectum, & secundùm ple-C rosq; Pythonem ab Apolline iaculis confixum repræsentare.

SYNONYMA, ET ETYMVM.

PYTHON, vt refert Calepinus, iuxta genus masculinum, & fæmininum inflecti potest: nam citat Tibullum, cui Delphica Python cognominatur. Poeta enim sic canit.

> *Delos vbi nunc, Phæbe, tua est, vbi Delphica Python?*

Quamobrem ambigendum est, an Tibullus Draconem, an verò Sacerdotissam Apollinis in Tripode responsa reddentem intellexerit. Vorant ergo Latini Pythonem hunc Draconem Græcos imitati, quibus πύθων nominatur, à verbo græco πυθῶ putrefacio; quoniam hæc Fera ex putredine terræ, post diluuium Deucalionis orta esse perhibetur. Præterea Suidas hunc Draconem Delphinem etiam fuisse nuncupatum testificatur, cui postea Apollonius in Argonauticis ad-D stipulatur. Hocque nomen sortitum tradunt, teste Celio, quia Delphinem custodiret Oraculum. Scribebat enim Suidas in Pytho; quòd Phocis Regio est Græciæ, quam vrbs Delphi cognominata nobilitat: quandoquidem in ea Vrbe sumptuosum Apollinis templum Python nuncupatum visitur, in quo Tripus æneus est collocatus. Adduntque templum hoc Delphi etiam nominari: propterea quòd Delphinem Draconem ibi compertum Apollo confecerit, sed deinceps, cum ibi Draco computruerit, Python fuit appellatum: aut etiam à percontando, quod Græcè sonat πυθέσθαι; cum nemo illuc, nisi Oraculum interrogandi gratia accederet. Quare imposterum ciuitas illa non solùm Delphis, sed etiam Pytho à finitimis fuit cognominata. Id totum confirmat Homerus de Phocensium delectu.

Etymologia. *L. 2. Argõ.* *Python cur Delphica dicatur.* *Vbi pythõ confectus fuerit.*

DESCRIPTIO.

PYTHON Draco fuisse traditur, os triplici dentium ordine armatum habens, oculis magnis, & acuti visus, cũ magnis palearibus sub mento instar barbæ pendentibus, flauo rutilantibus colore. Deinde tam immensæ fuit molis, vt Poetæ maximum, & tumidum appellauerint.

Magnitudo.

Strauimus innumeris tumidum Pythona sagittis.

Longitudinis quoq; fuit admirandæ; nam humi stratus amplum soli spatium occupabat; vt innuit Pamphilius canens.

Longitudo.

Sanguinolentus erat spatiosa in iugera Python
Porrectus.

Ratione coloris aliquando viridis interdum cæruleus fuit appellatus, nec præter rationem, cum hi colores in alijs plerisq; Draconibus obseruentur. Statius sic canit.

Color.

Te viridis Python, Thebanaq; mater ouantem
Horruit.

Li. 1. Theb.

Et Claudianus cyanei coloris esse prædicat, dum inquit.

Cæruleus tali prostratus Apolline Python.

Figurant etiam hoc animal duris, fulgentibus, & eminentibus squamis tectum, veluti Baptista Mantuanus promulgauit, canens.

Grandibus horrentem squamis, & tergore durum
Cæruleo Pythona.

Hoc igitur in loco iconem Draconis non alati à Greuino delineati exhibemus; cum hæc pictura, ad nonnullorum mentem, Pythonem graphicè repræsentet.

GENERATIO.

POETÆ hunc Draconem post diluuium Deucalionis genitum fuisse tradiderunt: quapropter, cum hoc tempus antiquitatem redoleat, hanc bestiam aliquando veterem, & quandoq; Deucalioneam cognominarunt.

Animalia ex putri.

Et vidisse tuis veterem Pythona sagittis.

Et rursus.

Cum caput obscuro tollens de gurgite Serpens,
Deucalioneo maior Pythone.

Li. 15. Metam.

Neque talis generatio alicui admiranda videri debet; quandoquidem, iuxta Textoris sententiam, veluti ex bobus mortuis, & putrescentibus apes, ex equis fuci, & ex asino crabrones procreantur; ita quoque ex humanis cadaueribus Serpentes generantur. Meminimus aliàs ad mentem Ouidij tradidisse.

Sunt qui cum clauso putrefacta est spina sepulcro,
Mutari credant humanas angue medullas.

His accedit ex Macrobio, quòd mures in Aegypto ex terra, & imbre resultant, & in alijs locis ranæ quoque, & angues eadem ratione gignuntur. Tandem ex fimetis copiosum imbrem colligentibus, teste Plinio, multi Serpentes ortũ ducere solent. Alioquin credendum est, si datur, ritu aliorum congredi, atq; hoc modo prolem propagari arbitramur. Nam tempore congressus, Draconum, & Serpentum genera colligunt se in vnum caput, vt superius fusè, lateq; enucleauimus. Finxerunt postea hunc Draconem Phœbeis iaculis lethaliter affectum tandem concidisse, id innuit Claudianus his versibus.

Ranæ ex putri vbi.

Cæruleus tali prostratus Apolline Python
Implicuit vastis moritura volumina syluis.

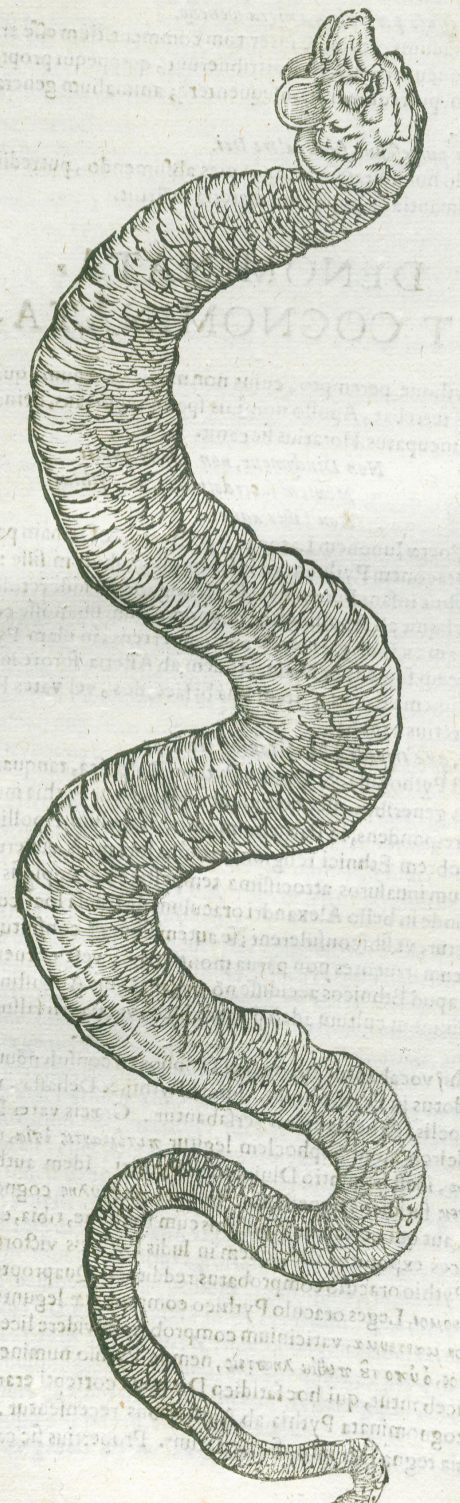
Id etiam significauit Ouidius in suo Transmutationum volumine, sic canens.

Hunc Deus arcitenens, & nunquam talibus armis
Ante, nisi in damis capreisq; fugacibus vsus.

Lib. 1. Metam.

Mille

Draco Apteros Greuini.
Draco Pythius auctorum.

Mille grauem telis exhaustapenè pharetra
Perdidit effuso per vulnera nigra veneno.

Soli generatio attribuitur.

Alij autem huius Draconis ortum, & interitum commentitium esse tradiderunt. Immò idtotum Soli nuncupato Apollini attribuerunt, quippequi proprio calore in humidam agens terram, putredinem, consequenterq; animalium generationem producit. Et canebat ille.

Vel quia putrescant fœda calore Dei.

Apollo cur Pythius. L.1.carm. ode 16.

Deinde idem Apollo humiditatem terræ in dies absumendo, putredinem terræ tollit, consequenterq; animantia ex putri nata materia destruit.

DENOMINATA, ET COGNOMINATA.

A Pythone perempto, cuius non magis venenum, quàm corporea moles terrebat, Apollo nominis spolia reportans, deinceps Pythius fuit nuncupatus. Horatius sic canit.

Non Dindymene, non adytis quatit
Mentem sacerdotum incola Pythius.
Non Liber æquè.

Fabulantur enim Poetæ Iunonem Latonæ, Apollineo, & Dianam pariture, obstitisse, & post partum, Draconem Pythium ad infantium cunabula misisse: quare, teste Macrobio, Apollo adhuc infans Feram necasse, & cognomen inde retulisse fertur. At Porottus scriptum reliquit ab Apolline hoc cognomentum sibi fuisse comparatum, quoniam Iuno Latonam ex Ioue grauidam animaduertens, in illam Pythonem immisit, quæ postea horrificam fugiens belluam, tandem ab Asteria sorore in Delo suscepta, Dianam, & Apollinem est enixa. Item Phæbi sacerdos, vel vates Pythia quoq; dicebatur. Vnde Lucretius canebat.

Sacerdos Phæbi Pythia dicebatur.

Pythia, quæ tripode à Phæbi lauroq; profatur.

Ab alijs vocata est Pythonissa, & Tibullo Python. Delphica, tanquam hoc vocabulum (Python) duobus generibus esset commune. Hæc igitur Pythia mulier furore plena, perconctantibus respondens, in Parnasso monte, oraculum Apollinis celeberrimum reddidit. Quamobrem Ethnici religionem huius loci miris auxerunt miraculis. Et primò Gallos locum inuasuros atrocissima tempestate, & copiosis niuibus repressos fuisse tradunt. Deinde in bello Alexandri oraculum de tutela loci consuleretur, cũ respondisse perhibetur, vt sibi consulerent, se autem sibimet consulturum. Atq; paulò post milites in locum irruentes non parua montis pars à vertice ruens oppressit. Hæc autem, & similia apud Ethnicos accidisse nõ negat Diuus Augustinus: verùm affirmat religionem, & diuinum cultum adeò placere Deo, vt etiam si falsus sit, aliquo dignetur benefitio.

Spartæ Pythij dicti. Lib.6.

Amplius Pythij vocabantur Spartæ, qui Delphos ad consulendum oraculum mittebantur, vt Herodotus in Erato scripsit. Immò Pythij, & Deliastæ, vt habetur apud interpræetem Sophoclis, Athenis etiam versabantur. Græcis vates Pythius πυθόμαντις nuncupatur. Idcirco apud Sophoclem legitur πυτόμαντις ἑστία, nimirum ἡ τῆς μαντικῆς πυθῶς οἰκία, idest habitatio Diuinatoris Pythici. Idem author in Oedypo Tyranno πυθομάντεις fatidicos appellauit. Insuper πυθαύλης cognominatur carminis Pythici cantor, aut qui certamen Apollinis cum Pythone, tibia, exprimit. Et πυθιονίκος, Pythionices exponitur ille, quem in ludis Pythicis victorem pronunciabant. At πυθόχρηστος Pythio oraculo comprobatus redditur. Quapropter apud Xenophontem πυθόχρηστοι νόμοι, Leges oraculo Pythico comprobatæ leguntur. Et apud Aristotelem πυθόχρηστον μάντευμα, vaticinium comprobatum videre licet. Apud Suidam habetur πυθόληπτος, ὁ ὑπὸ τοῦ πυθίου ληφθείς, nempe Pythio numine afflatus. Item Latinis Pythonici dicebantur, qui hoc fatidico Dæmone correpti erant.

Pythomantis quis nominetur.

Loca Pythia nominata quæ. L.3.eleg.3.

Loca multa cognominata Pythia ab Authoribus recensentur. Ideo Poetæ regna Apollinis, Pythia regna Dei intonsi vocitarunt. Propertius sic canit.

Dcum

A *Dum petit intonsi Pythia regna Dei.*

Pytheum postea, ex Cælio, locum oraculi appellabant. Pythium, & Delium erant ar̨æ, vel templa, Apollini, vel Delio consecrata. Item Pythium erat ædes Apollinis Athenis à Pisistrato condita, in qua tripodes, ex Suida, dedicabantur. Pythium quoq; fuit apud Cretenses, in Gortyne meditullio, vbi Apollinis templum visebatur, cuius incolæ Pythies nominati fuerunt. Erat, & sacrum Macedonibus Pythium, vbi, & Pythia celebrabātur: immò, & Pythium erat propè Astacenum sinum, vnde & Pythiani populi, & Pythiana pocula, ad mentem Cælij, nomen traxerunt.

Pocula Pythiana.

Pythiopolis vrbs Asiæ à Theseo, oraculi Pythici monitu, constructa; huius meminit Plinius inter vrbes Mysiæ. Alioquin Pythiopolis, ex Stephano, est vrbs Cariæ denominata à Pythe, seu Pythio viro opulentissimo, qui Xerxem, cum exercitu honorificentissimè excepit. Similiter ad mentem Syluij, Pythia in Regione Pariana montem Pythium habuit imminentem. Tandem Pythonis Come, idest vicus, iuxta Plinij opinionem, est locus in Asia, quò, statuto tempore ciconiæ conuenientes, postremam aduolantem lacerant.

L.5.ca.32

L.10.c.23

B Pythia Pythiorum ludi erant Apollinares, quibus, ob cædem Draconis, Phæbo æterni honores decernebantur. Ouidius de his sic verba facit.

Instituit sacros celebri certamine ludos
Pythia perdomitæ serpentis nomine dictos.

L.1.Metā.

Alijs hoc certamen Pythicus agon fuit appellatus, quem Cyrrhæi grassantes labefactarunt, sed Thessalus Eurylocus, iunior Achilles nuncupatus (vt scribit Euphorion) in pristinum redegit statum. Hic agon olim χρηματίτης, nempe pecuniarius appellabatur: cum victori pecunia esset constituta: mox autem στεφανίτης, quia palmam in hoc certamine referentes laureis sertis coronabantur.

Agon Pythicus.

Accedit Pythicus nomos auleticus, nempe ratio modulandi tubas in ludis Pythijs; cuius quinq; partes (referente Cælio) enumerantur, scilicet Pera, Cataceleusmus, Iambicum, Spondeum, & Catachoreusis. Pera idest πεῖρα, Dei habet consilium, esset ne dignus, & conueniens certamini locus; in Cataceleusmo Draco ad prælium prouocabatur; in Iambico pugnabatur, simulq; tubæ inflabantur; immò, & odontismos hæc pars, etiam dicebatur, nempè dentium fremitus, quem Draco iaculis transfixus C edebat. Spondeū verò victoriā significabat. Tandē in Cathacoreusi, maxima cōparatæ à Phæbo victoriæ celebritas cōtinebatur. Sunt qui (eodem Cælio authore) huius nomi Pythici auletici partes sic distinguant, & Anacrusim certaminis præludium statuant. Amperam primum pugnandi periculum, Cataceleusmum, ipsum certamen, Iambicum verò, & Dactilum, Pæana talibus rythmis, victoriæ gratia cōstitutum. Syringes deniq; Draconis deficientis languorem exprimebat.

Pythici nomi partes quot essēt.

Alia diuisio partium Nomi.

Prædictis Pythica vociferatio est addenda: cum legatur apud Suidam πυθιὰς βοὴ, Pythicus clamor editus forsan ab Auletibus Pythica carmina canentibus: quandoquidem scribebat Suidas, ἡ μετ' αὐλοῦ γινομένη φωνή, τὸ πύθιον μέλος. Hinc postea Pythaulis denominatur. Immò Pythicum carmen pro heroico vsurpatur (quoniam teste Cælio) hoc carminis genus ab Apolline oraculis esset celebratum, aut quia, Pythone interfecto, Accolæ perterriti hexametrum primi composuerint.

Pythicum carmē quale.

Neq; omittendum est Pythicum stadium, quod pedibus mille, veluti olympicum quadringentis constitutum esse ferebatur. Ideoq; stadium non fuisse spatium certæ mensuræ credendum est: cum pars alicubi breuior, alicubi longior certaminibus fuerit destinata. Neq; officit stadium determinatis mensuratum passibus; quoniā stadium D bifariam considerari potest; altero modo, pro spatio cursoribus in agone statuto, quod determinatam non habet dimensionem, vt paulò ante explicauimus: altero modo sumitur pro genere dimensionis limitibus agrorum, & viarum famulantis, & hoc stadium semper vigintiquinq; passibus, nempè pedibus vigintiquinq; supra sexcentos integratur: hæc autem summa octies computata mille constituit, quæ dimensio ad milliare spectat; hoc enim octo stadijs integratur, & vnumquodq; stadium centū vigintiquinq; passus perficiunt, & vnusquisq; passus pedibus constat quinq; & pes quilibet ex quatuor palmis resultat, palmum quatuor digiti constituunt, & deniq; quilibet digitus quatuor granis hordei simul copulatis mensuratur. Vnde versus.

Stadiū quotuplex sit.

Mensuræ à minimis inchoant-.

Quattuor ex granis digitus componitur vnus,

Est

Est quater in palmo digitus, quater in pede palmus,
Quinq; pedes passum faciunt, passus quoq; centum
Vigintiquinq; hi stadium dant, sed milliare
Octo dabunt stadia &c.

Aliud notat Cælius scitu dignum, scilicet quòd, cum Olympias apud Græcos esset quinq; annorum spatium à Romanis lustrum nuncupatum, quoniam per Olympiadas Græci tempora supputabant, eodem modo, ab eruditis viris Pythias vsurpatur, vt videre licet apud Plutarchum καὶ μὴν οἶσθα μετὰ Πυθίῳ λειτουργοῦντα πολλὰς πυθιάδας.

In l. An seni capess. respub.

Succedunt modò nonnulla nomina, quæ vtrum à Pythone deducantur, valdè dubitandum est. Vt Pythius architectus insignis, qui primus omnium Pirene templum Mineruæ construxit, vt scribit Herodotus. Pythius etiam fuit argentarius Syracusanus. Item Pythius Ischonoi filius Aegineta à Persis, virtutis ergo, seruatus, cæteris tamen hostibus mactatis, ex Herodoto. Cuiusdam Pythij meminit Galenus, qui multa medicamenta ad dentes motos præscripsit. Insuper Herodotus, in Polymnia, memorat Pythium filium Athys virum Lydum ditissimum, qui omnem Regis exercitum, ipsumq; Xerxem magnificentissimo excepit hospitio, magnamq; pecuniarum, summam ei obtulit. Hic habuit singularis prudentiæ vxorem, quæ lepido commento, viri cupiditatem auri congerendi infinitam compescuit. Cum enim is totam ferè ciuitatem in fodiendis thesauris occuparet, ita ut ferè nullum aliud ibi perageretur negocium, & pleriq; immodico superati labore interirent; iussit vxor, absente Pythio, cibaria ex auro conflari. Aduenienti igitur marito aurea mensa, & insuper ex auro omnia apponuntur. Is nondum consilij gnarus, nec quò tenderent isthæc; intelligens, mox edulia inferri iubet; at proba vxor obsonia pariter aurea inferre pergit. Et tandem marito ingentes irarum motus iam concipienti dixit mulier: ne afflicteris bile: an non sentis Pythi, præ vnius auri studio, in ciuitate omnia iam perire, agriq; colendi studium penitus destitutum. Quin intereunt etiam homines: ideoq; si pergis, quid in humanam escam sit cessurum non video? Itaq; hoc salubri commento Pythius resipiscens, auri quidem studium prorsus non omisit (altius enim auiditas inhæserat) sed quintam solummodò ciuitatis partem in hoc opere continuit.

Lib. 8.
L. 5. de cõp. med. sec. loc.
Auri cupiditas infinita.

Neq; nos fugit Pythias, & Damon ex secta Pythagorea, qui (teste Valerio Maximo) tantam inter se coluerunt amicitiam, vt, cum alterum ex his Dionysius Tyrannus interficere vellet, alter pro altero vadem se Tyranno dare non dubitauerit, donec alter domo reuerteretur, quò, priuati negotij causa, se conferre impetrauit. Athenæus tandem cuiusdam Pythonicæ gulosæ meminit. Et Damocrates librum quemdam inscripsit Pythium, vt Galenus in libris de compositione Pharmacorum recitauit.

Lib. 4. c. 7.
L. 8. Dypnosoph. c. 6.
L. 5. de cõp. med. sec. loc.

HISTORICA.

SCRIPTIS mandauit Pausanias, Pythonem, non Draconem, sed quemdam hominem regionis, nempè Soli Delphici incolam fuisse, qui ab Apolline iaculis lethaliter saucius ibi contabuit: vnde vrbs postea nomen sortita est. Id confirmare videtur Strabo, dum Pythonem hominem colluuione omnium vitiorum contaminatum prædicat. Sunt etiam, qui scribant, ex Cælio, fuisse hominem nomine Pythonem, & cognomento Draconem, qui dum sagittis debellaretur, Apollinem, vel Latonam proclamasse fertur ἰὲ παῖαν, nimirum immitte feriendo. Hinc inoleuit consuetudo apud homines, vt aciem conserturi, Pæanis celebrationem clamitarent.

Lib. 8.
Vir Python cognomento Draco.

Itaque Apollinem, & Dianam (referente Pausania) cæso Pythone, vt se expiarent, Aegialem venisse, sed quodam correptos timore in Cretam ad Carmanorem diuertisse tradunt. Cæterùm Cleombrotus (vt annotat Plutarchus de Oraculorum defectu) quæ audierat ab extraneo quodam Philosopho ad litus rubri maris habitante narrans, inter cætera, retulit, Philosophum illum nouisse etiam, quæ de Dracone Pythio circumferebantur, atq; dixisse eum, qui Draconem Pythium occiderat, non tantùm per decennij spatiũ exulasse, sed etiam Tempe fugisse. Vnde tandem post nouem anni magni reuolutiones, expiatus rediens Oraculum Delphicum recuperauit, quod Themidis custodiæ interim commissum fuerat.

Relatio philosophi cuiusdam de Pythone.

ADA-

ADAGIA.

VT omnibus huius historiæ rubricis satisfaciamus, non sunt postponenda, quæ ad Prouerbiorum doctrinam attinent. Hæc autem quamuis sint pauca: nihilominus in gratiam legentium euulganda sunt. Inter hæc prima fronte hoc legitur. *Post Pythia venisti.* Proferturq; in illos, qui egregio negocio non interfuerunt: cum, re iam peracta, accesserint. Sequitur aliud. *In Templo Pythij cacare.* diuulgatur hoc adagium de illo, qui rem nefariam, & periculosam subit: quandoquidem Pisistratus Tyrannus, ædificato Pythij Apollinis templo, inscripserat, ne quis ibi ventrem exoneraret; immò quemdam comprehensum aduenam, vltimo vitæ supplicio affecit. Accedit aliud. *Iterum, atq; iterum ad Pythum via.* Pronunciatum fuit de illis, qui de eadem re sæpius percontantes, molesti sunt. Id iterantes, viæ ignari præstare solent, dum quemcumq; obuium de via interrogant. Pythus enim erat ciuitas Apollini sacrata, quam in dies pleriq; visitabant.

Post Pythia venisti.

In templo Pythij cacare.

B Deniq; profertur aliud. *Pythia, & Delia.* cuius adagij rationem hanc affert Suidas. Inquit enim Polycratem Sami Tyrannum, cum Pythia, & Delia simul fecisset, Delum misisse percontatum, an præfinito tempore afferret; cui Pythia Apollinis Sacerdotissa respondisse fertur. Hæc tibi, & Pythia sunt, & Delia; innuens esse vltima, quoniam Tyrannus paulò post obijt. Erasmus verò aliter exponit huius prouerbij rationem; scribit enim hoc adagium vsurpari, quando supremum aliquod opus denotatur, quasi dicatur, hæc est summa omnium, quæ aliquis viuens est gesturus. Citatur adagium ex Menandro, & natum traditur ab oraculo quodam reddito Polycrati Samiorum Tyranno. Is enim cum Rheneam insulam cepisset, illamq; institutis pulcherrimis ludis, Apollini consacrasset, Delphos misit consulturos, vtrum oporteret huiusmodi ludos Pythios an Delios nuncupare. At oraculum respondisse traditur. ταῦτά σοι καὶ πύθια, καὶ δήλια. significans futurum, vt propediem Tyrannus è vita decederet; idq; euenisse narrant: quamobrem res in prouerbium versa dicitur.

Pythia, & Delia.

Alia ratio Adagij.

C

MORALIA.

VARIÆ Pythonis proprietates, diuersas quoq; morali doctrinæ suppeditarunt ansas discurrendi. Quandoquidem Pythonis corium multis tumidum eminentijs, Auarum superfluis redundantem diuitijs repræsentat, in quibus adeò inuoluitur, vt difficillimè ab illis se extricare possit. Cum aliquando tam mira diuitiarum fames vexet hominem, vt occultatos in remotissimis cryptis thesauros, nec etiam proprijs filijs reuelet, qui postea ad inopiam remis velisq; properare coguntur. Audiamus Plautum in Prologo Aululariæ sic loquentem.

Maxima Auari sitis demonstratur.

Sed mihi auus huius obsecrans concredit.
Auri thesaurum clam omnes, in medio loco
Defodit, venerans me, vt id seruarem sibi.
D *Is quoniam moritur, ita auido ingenio fuit,*
Nunquam indicare id filio voluit suo:
Inopemq; optauit potius eum relinquere,
Quam eum thesaurum commonstraret filio.

Quamobrem Auari iure optimo poterunt apibus comparari, quæ sæpè sæpius non sibi, sed fucis fauos congerunt. Audiamus Lucianum in Diuite sic loquentem.

Nobilis est animi thesaurus, nobilis ille
Postrema quisquis parte locabit opes.
Diues erit verè, qui fidos inter amicos
Largiter effundit parta labore bona.
Sed genium quisquis defraudat, opesq; tenacem

Diues auarus assimilatur Api.

Con-

Congerit in testam quo numerare queat,
Qualis apes, frustra studio complebit auaro
Vascula, mox fuco diripiente fauos.

Python, ad mentem nonnullorum, tam rigidum dicebatur habere collum, vt illud curuare non posset, nisi totum simul corpus flecteret: Talis Python est ille, qui Phaetonte, & Icaro euasit superbior; quoniam collum demissionis animi nequit flectere, nisi vnà totum etiam corpus interitu curuetur: quandoquidem superbiam omnium criminum caput esse certò scimus, quo dissipato, & debellato, cætera etiam crimina facilè expugnantur: veluti infrascripta docent carmina.

Superbiæ vitium.

Criminis est omnis caput, & certissima radix
Fastus: eo victo, crimina cuncta ruunt.
Per fastum primos Paradisi sede parentes
Depulit astuta perfidus arte Satan.
Ergo palestinas acies si frangere cura est,
Immani Goliath fac cadat ense caput;
Namq; inimica phalanx, Duce cæso, protinus arma
Abijcit, & celeri tendit abire fuga.
Iungere se tantùm fastus virtutibus audet,
Cætera cum fugiant crimina cuncta procul.
Scilicet vt fructum penitus corrumpat earum,
Non secus, ac Cereris munus auena solet.
Quam verè scriptura canit, non deniq; quemquam
Ordiri, cum iam culmina summa tenet.
Quandoquidem cum quis vitiorum cætera fregit
Agmina, cum fastus prælia dira mouet.

Amplius Python, quamuis esset bestia, humanam reddere vocem ferebatur. Modò Python potest nuncupari homo in libidinem procliuis, qui licèt humanam edat vocem, nimirum rationis sit particeps; nihilominus brutorum more viuit, dum à rei venereæ proluuio non potest abduci: reluctatur enim sententia Apostoli ad Romanos, *Curam carnis ne feceris in desiderijs*. Item Python humana voce in dandis responsis vtebatur: similiter publicum scortum Pythonis nomen sibi comparauit, dum per humanis, blandis, & mellifluis vocibus iuuenes attrahit, & allectos, quoad gratiam, famam, substantiam, & virtutem, deuorat: iuxta illud Prouerbiorum. *Fauus distillans labia meretricis, nouissima autem eius amara velut absynthium*. Hinc discant iuuenes, postposita inhonesta, & perniciosa voluptate, cunctarum splendorem, & ornamentum virtutum adipisci; Iuxta illud.

Homo luxuriosus Python dicitur.
Cap.3.
Prouerb.5.

Frangitur hic puro dictamine blanda voluptas,
Et spurcæ Veneris marcida castra iacent.
Sed virtus niueo victricia tela triumpho
Suspendit cælo, seq;, suosq; beat.
Hanc amet imberbis iuuenis, vitaq; magistram
Ducat, & æterno munere formet opus.
Illecebras fugiat, quas spondet vana libido,
Hæc animos frangit, pectora casta terit.
Fædat & ingenij cultus, sensusq; pudicos
Destruit, & semper blanda venena vomit.
O iuuenes spectate probè, quid candida virtus
Possit, quid noceat luxuriosa Venus.

Rursus homines, qui effusissimis habenis alienam inuadunt famam, Pythoni assimilandi sunt: nam si ille vocem humanam æmulabatur, isti dulcisonis verbis coram hominibus loquuntur, quorum absentium honorem mordicus lacessunt. In eadem naui versantur Vsurarij, qui, more Pythonis, sermone suauiloquo aliquibus blandiuntur, vt nefarijs contractibus aliquid ab eis eripere possint.

Detractores.
Vsurarij.

In Ethnicorum etiam scriptis habita est illustris memoria, quòd Python aliquando nonnullorum audaciam militum oraculū magno impetu aggredientium compescuit, dum repentè montis partem in illos præcipitauit. Id autem, in morali doctrina significat

A ficat nefas planè esse omnipotenti Deo quicquam honoris denegari: nam Deus postmodum tarditatem supplicij grauitate pœnæ compensat. De his igitur diuina aspernantibus hæc habentur.

Deo maximus sẽper honos habendus est.

Quis tolerare queat fatuos, qui sæpè Tonantem
Contemnunt verbis, & certant murmure contra
Noctes, atq; dies patris mandata superni
Confundunt linguæ petulantia, verbaq; promunt;
Tanquam de nostri generis sit semine natus,
Aequalis nobis, nec sit metuenda potestas
Iudicij superum, nec præsens pœna nocentum.
Mox Deus ad pœnas cum te non trudit amaras,
Ignouisse putas, quia cum tonat, ociùs ilex
Fulmine discutitur rapido, quàm tuq; dum vsq;
O malè fidentes: vitam sic ferre nocentem
Quid iuuat vsq; adeo? Deus est super omnia iustus
B *Cuncta videt, contundit enim sua lumina nullus.*
Non ne putas vitæ metam durare perennem,
Vt sint ad veniam tibi tempora longa precanda.
O fatue, enormis noli confidere rebus
Pestiferis, omnes horrenda morte peribunt.
Te peccare sinit, siquidem diuina potestas
Temporis in spatio parcit quandoq; nocenti:
Sed grauius tandem tormentum rector Olympi
Iniungit, torquetq; magis delicta nocentum.
O malè prudentes, quorum sic corda tenebris
Obfuscata iacent, nequeant vt credere rectè,
Et curare Deum, quo sunt elementa creata;
A quo processit nitidus Sol, lucida Phœbe,
Qui statuit lucem, & noctes, & tempora cuncta.
In cuius manibus spatium dependet vtrumq;
C *Et vitæ, mortisq; gradus, Deus omnia nouit.*
Quem peccasse pudet, cui tædia vita probrosa
Efficit, & curat cursum emendare priorem.
Hic speret veniam facti, pacemq; benignam:
Nam Deus omnipotens lugentem exaudiet ipsum.

Postremò Python humanam reddens vocem ad Diabolum comparandus est, qui tentamenta, voce humana, hominibus suggerit, vt eos de statu gratiæ in amænissimum criminum campum deducat.

Diabolus dicitur Python.

SIMVLACRA.

LIQVIDO constat, ex Volaterrani scriptis, Epirotas Apollinem, & eius simulacrum mirandum in modum venerari: in cuius templo Draconem singularibus quibusdam afficiunt honoribus, in monumentum D Pythonis, à quo se prognatos esse promulgarunt. Aelianus autem scriptis mandauit, non ipsos Epirotas, sed Dracones, quos Apollini sacratos prædicabant, ab ipso Pythone Delphico esse natos. Plinius meminit statuæ Apollinis Citharedi, nec non Draconis Pythij, quæ manu Leontij insignis statuarij cælata fuit.

Epirotæ Pythonem venerantur.

DE HYDRA. Cap. IV.

ÆQVIVOCA.

Ordinis ratio.

PRODITVM est in capite antecedenti naturam illorum Draconum prius esse euulgandam, qui notiores, & Serpentibus magis conformes esse videntur, de quibus hactenus egimus. Modò ad Dracones duobus incedentes pedibus, & reliquo corpore serpentes ponderandos accedemus. Inter hos autem prima facie homines Hydram admirantur: propterea illius historiam hoc in loco exarare, nostra intererit. Cum autem hoc nomen (Hydra) ambiguitatis notam non effugiat. Scire oportet Hydram quandoq; sumi pro Hydro fæmina, vel Chersydro; quemadmodum in capite de Hydro enucleauimus. Namq; Hydra hoc in loco tanquam Fera septiceps fabulosa vsurpatur.

Hydra est nomen ambiguum.

Hydra nomen multorum locorum.

Alioquin, authore Strabone, Hydra est Promontorium Aeolidis inter vrbes Myrinam, & Phocæam situm. Immò Hydra fuit oppidum Aetoliæ, quod postea Lysimachiam appellarunt. Item insula Dolopum vocatur Hydra; nec non insula iuxta Carthaginem, vt ex sententia Ephori, Stephanus tradidit. Demum secundùm aliquos Hydra cæleste sydus esse perhibetur. Cæterùm est notandum, quòd Proclus hanc constellationem non Hydram, sed Hydrum nuncupauit, quem Coruus aquatum ab Apolline missus causam tantæ moræ esse retulit; quemadmodum in capite de Hydro recitauimus. Est quidem fabulis Poetarum consonum, Cancrum duodecim Zodiaci signa complentem fuisse illum, qui Hydram aduersus Herculem tutatus est: hac de causa à Iunone inter sydera collocatus est.

SYNONYMA, ET ETYMVM.

HYDRA Græcis ὕδρα apud Lexicographos legitur, quæ idem significat, quòd ὕδρος; est enim Serpens in aquis viuens: quamuis plerumq; pro angue ab Hercule interfecto sumatur: qui, cum in lacu Lerneo stabularetur, ἀπὸ τοῦ ὕδατος, nimirum ab aqua nomen sortitus est; etenim ὕδωρ aquam significat. Virgilius hunc Draconem belluam Lernæ cognominauit, nimirum à loco, in quo ab Hercule interfecta fuisse dicebatur.

L. 6. Æneid.

Et centumgeminus Briareus, ac Bellua Lernæ.

Hac de re multis alijs authoribus hæc Fera, serpens Lernæa nominatur, iuxta illud.

Talis in Alcidem Serpens Lernæa venenum
Excijt.

L. 12. Orig.

Ab Isidoro hæc bellua monstrifica, Excedra vocatur, alijs Excetra, quoniam, vno cæso capite, duo, vel tria excrescerent. Vsus est hoc nomine Plautus in Perseo, vbi sic loquitur. *Cum Excetra, cum Anteo deluctari mauelim, quàm cum Amore.* Deniq; Euripides in Hercule furente hanc Hydram κύνα nominauit.

FORMA, ET DESCRIPTIO.

Hydra cristatus Serpens secundùm aliquos.

HERODOTVS Hydram comparans ad Dracones alatos Arabiæ, eos figura Hydrarum esse pronunciabat: quare tunc author Hydrorum sortè aspectum respiciebat; & eò magis in hanc venimus sententiam, quoniam Pausanias hanc belluam magnitudine tantùm, alios Hydros excellere voluit. Cæterùm Author Culicis poematis Virgilio adscripti Hydram Serpentem cristatum appellat his versibus.

Nam

A *Nam solitum voluens ad tempus tractibus Hydra*
Immanis vario maculatus corpore Serpens,
Mersus vt in limo, magno sub Syderis æstu,
Obuia vibranti carpens grauis aerea lingua,
Squamosos latè torquebat montibus Orbes,
Pallebant auræ liuentis ad omnia visus.
Iam magis, atq; magis corpus reuolubile voluens
Attollit nitidis pectus fulgoribus, & fert
Sublimi ceruice caput, cui crista supernè
Edita purpureo lucens maculatur amictu,
Aspectuq; micant flammantia lumina toruo.

Varij præterea authores scripserunt Hydræ multa inesse capita: illud tamen veritati cōsonum esse videtur, ad mentem Pausaniç, nimirū Hydram fuisse bestiam vno tantùm capite præditam. Quamuis postea Pisander Camireus (referente Cælio) vt res mirabilior videretur, ei plura capita attribuerit. Verùm si daretur hæc bestia polycephalos, planè monstrifica, & fabulosa foret. At sententiæ Pisandri multi adhærentes in B prædictum inciderunt errorem. Varinus enim non solum Hydram multorum capitum, sed etiam facies variorum Serpentum retinentem constituit. Hinc Baptista Mantuanus canit.

Hydra quot habuerit capita.

Hydra ferens longis septem ceruicibus ora.

Immò deinceps non modò septem, sed nouem quoq; & plures etiam facies ei assignarunt. Alcæus ἐννεακέφαλον, nempe nouem capitū Hydram appellat, & Simonides πεντηκοντακέφαλον, nempe quinquaginta capitum. Hunc authorem postea imitatus Virgilius sic cecinit.

Hydra pluriū capitū.

Quinquaginta atris immanis hiatibus Hydra.

Aduertendum autem est, quod isti authores, more poetico, vsi sunt numero multitudinem indicante; quandoquidem numerus nouenarius, & quinquagenarius sunt ex illis, quos poetæ pro numero multitudinis vsurpant. Virgilius enim alicubi, ad plures famulas denotandas quinquaginta nominauit. Nihilominus Hydram vt plurimum septicipitem describunt: sed quia poetæ veritatis parùm amici sunt, putat Erythræus C hoc esse tam verum, quàm verum est Castorem, & Pollucem, ex ouo esse natos, Plutonem in Tartareis regnare Regionibus, & homines armatos ex satis Draconum dentibus prosilijsse: hoc autem dixisse voluit, vt rerum naturalium imperitos moneret, ne Hydram septem ceruicibus integratam, & à Circumforaneis fictam horrerēt, quasi naturam, tam terrifica producentem monstra accusantes.

Hydra multorum capitum fabulosa.

Visa est icon septicipitis Hydræ in pagina quadam impressa, cum hac inscriptione. Anno Domini trigesimo supra sesquimillesimum, Mense Ianuario, monstrosus Draco septiceps ex Turcica Regione ad Venetos perlatus, deinde Francorum Regi dono datus est. Immò quidam oculatus testis similem Draconem Venetijs in thesauro Principum, incredibili ferè pretio, ob raritatem redemptum, & seruatum vidisse Gesnero retulit, qui hunc verum fuisse Draconem sibi nunquam persuadere potuit. Vidimus, & nos nonnullis ab hinc annis quamdam Hydram Venetijs septicipitem, bipedem, sex vnguibus armatam, & squamosam: sed illa capita, mirabili quadam industria, circa latitudinem corporis erant coniuncta: corpus enim valdè latum erat, in cuius latitudine Circumforanei, asserta Poetarum imitantes, eleganti artificio, multa capita D concinnant.

Icon hydræ Venetijs visa.

Hanc sententiam stabilire videtur Cardanus, dum tradit quosdam nostræ ætatis ausos esse Draconem ostentare duobus pedibus, & septem capitibus integratum, qualis in Apocalypsi legitur. Medium igitur caput longius, & crassius, reliquis breuioribus, & æqualiter inter se distantibus, constituerunt: capita videbantur Viperarum, oculis post aures, hiatu maximo, dentibus caninis, gracilioribus tamen, & anterioribus exiguis, lingua lata, capite humano, pelle durissima continua, cum sudibus cartilagineis, vt in Sturione. Maculosa colla, inter se distincta, à corpore prodibant. Cauda erat dimidio longior toto corpore, serpentum caudæ similis, pedibus paruis vnguibus munitis. Moles corporea erat instar cuniculi, colore sub ventre candido, circa dorsum flauo, seu viridi diluto; hosq; Dracones vtriusq; sexus viuos inuentos esse affirmabant.

Li. 9. de rerum subtil.

Hydræ fabulosæ vera descriptio.

Hydra septiceps Gesſ. ſummo artificio efficta, & in Theſauro Veneto ſeruata.

Hydra septiceps Equitis de Corneto assectatoris olim Serenifs. Ducis Ferrariæ.

Verùm Cardanus commentitios esse arbitratus est, & præcipuè cum doctissimus, & fide dignus vir Ioannes Meona Pisanus hoc esse fictitium opus testificatus fuerit. Etenim is dum esset à secretis Don Ferrandi Gonzaghæ Mantuæ hoc monstrum dissecans fictitium esse comperit. Quapropter se ignorare fatetur Cardanus, an maius miraculum Naturæ genitricis, an artis fictricis celebrare debeat. Nos quoq; cum variæ huius Hydræ assignentur descriptiones, & diuersæ, etiam mōstrentur icones, animal prorsus commentitium, & fictitium esse arbitramur: quemadmodum lector in sequentibus iconibus contemplari poterit.

VENENVM HYDRÆ QVALE.

HYDRAM fuisse animal solo afflatu homines necans multi tradiderunt, quam tandem Hercules, monente Minerua, penitùs extinxisse dicitur. At morbus huius belluæ Herculem valdè afflictatum fuisse ferūt; dum reciso vno capite, multa renascerentur; quod innuebat Horatius in Odis, canens.

Quis hydrā extinxerit.

Nam Hydra scisso corpore firmior
Vinci dolentem creuit in Herculem.

Cæterùm felle superati Draconis sagittas ab Hercule fuisse imbutas asseuerant; vt feriendo, & venenando, necessariam vulneratis mortem afferret. Idcirco Aelianus scriptum reliquit, quod veluti vespæ in viperam mortuam aduolantes veneno aculeum inficiunt: assimiliter Hercules sagittarum spicula huius animantis felle tinxit: cum hoc venenum ἀνίατον, nempe immedicabile cognouerit. Itaq; Hercules, cum Deianira vxore, ad quemdam Aetoliæ fluuium perueniens, eam Centauro ibi stabulanti transuehendam commisit, cum ipse primùm intrepidus tranasset: at ex altera amnis ripa animaduertens Centaurum nouam nuptam vitiare volentem, iaculis huiusmodi toxico madidis vulnerauit. Hic igitur, intellecta necis hora, vt hostem vlcisceretur, Deianiræ propriam vestem sanguine inquinatam dono dedit, eiq; talem vim amatoriam inesse asseuerauit, vt maritus illa induens nunquam alterius mulieris amore corriperetur. Cum igitur Deianira amorem Ioles in Herculem suspicaretur, eum tali veste sacrificaturum amiciuit, qui confestim vehementi correptus furore insaniuit. Pausanias verò retulit Centaurum saucium in flumine à Lapitha Arcadiæ monte descendente, vulnus lauisse, cuius aqua deinceps, ob prauam veneni qualitatem, tetrum odorem contraxit.

Fel hydræ est venenū immedicabile.

Centaurus felle hydræ extinctus.

An verò illud veneni genus, quod toxicum ab Antiquis fuit cognominatum, venenum huius animalis fuerit, an verò aliud virus compositū, inuestigare oportet. Quamquam ad nostra vsq; tempora illius cognitionem penetrasse minimè opinamur. Dioscorides quidem, Galenus, & Auicennas, nec non quamplurimi alij authores, toxici meminerunt, sed postea illud non describentes, veram eius historiam non assignarunt. Dioscorides recitat solùm illa, quæ Nicander de toxico typis mandauit. Galenus toxicum tantummodò venenum esse pronunciauit. Auicennas autem multò plura, sed valdè ambigua tradidit. Hinc Manardus Medicus Ferrariensis verbis Auicennæ deceptus, Napellum Arabum toxicum, Priscorum fuisse existimauit. Id autem à veritate alienum esse arbitramur; propterea quòd napellus, neq; furorem, neq; rabiem in patientibus generat, quæ symptomata toxicum, ad Nicandri mentem, producere solet.

Toxicū Priscorū, quod genus veneni.

Napellus.

Plinius autem inter alios authores, metam attigisse putauit, dum toxicum, iuxta sententiam nonnullorum, venenum ex taxo arbore sumptum, indeq; toxicum, quasi taxicum nuncupari promulgauit. Hoc igitur in doctrina Nicandri valdè absurdum esse attestamur, quoniam Nicander primùm de toxico, deinde de taxo, etiam arbore verba fecit: quamobrem si apud ipsum, hæc duo in vnum coinciderent, proculdubiò de vtroq; seorsim non egisset. Expositores Nicandri hoc nomen toxici inde dimanasse affirmant; quoniam Hercules sagittis Græcæ τόξοις Hydram confecerit, quæ deinceps sanguine huius animantis madefactæ toxico nomen fecisse traduntur.

Opinio Plinij circa toxicum.

Toxici Etymum.

Cæterùm toxicum, quid compositum, non autem simplex venenum fuisse multi autumant; primò quoniam in libro Admirabilium Aristoteli adscripto legitur, quòd venenum,

A nenum, Gallis nuncupatum toxicum, ita paratur, vt animantibus vulneratis velocem afferat interitum. Ideoq; venatores, quando sagitta hoc lethifero madefacta liquore, ceruum sauciauerint, illicò accurrentes carnem vulneris resecant, ne, cibi gratia, reliquæ animalis partes veneno afficiantur. Huius autem veneni folium roboris, vel aliud folium ceruarium appellatum, singulare præsidium esse prædicant; cum ceruos hoc veneno vexatos illud vtiliter degustasse obseruauerint.

Alij in hanc venerunt sententiam, toxicum nil aliud esse, nisi venenum Scythicum, in quo illi populi sagittas intingunt, quod ex tabe viperarum, & humano sanguine putrefacto parant: quemadmodum in capite de viperis retulimus. Neq; hoc verum toxicũ Antiquorũ esse arbitramur: propterea quòd nõ talem necis vim huic inesse, qualem toxico Veterum existimamus; etenim toxicum perniciosissimum prædicat Nicander in Theriacis his versibus in latinum sermonem translatis.

Venenum Scythicum quale.

Illo Gerrhæos Euphratis ad arua colonos
Humanam in cædem sua tingere spicula dicunt.
Sic quia tincta ferunt hæc immedicabile vulnus,
B *Quòd nigram fouet hinc carnem, sub ea acre venenum*
Putrescit, fœdoq; cutis sudore fatiscit.

Hinc cæteri poetæ, ob exploratas toxici vires, dum excellentissimum venenum mentibus legentium insinuare vellent, toxicum nominabant. Audiamus Ouidium sic canentem.

Non scelus aggredimur, non admiscenda coimus
Toxica, non stricto fulminat ense manus.

L. 2. Amor. Eleg. 3.

Quocirca satius erit Gorræi opinionem sectari, qui in natura, & descriptione, tam potentis, & pestiferi veneni inuestiganda, nondiù laborandum esse censuit; immò addit omnem diligentiam potius esse adhibendam, vt illam inuentam amittamus.

SIGNA TOXICI.

C HOC venenum, ab effectu, naturam eorum participare cognoscitur, quæ tota substantia humanæ vitæ insidiantur. Deinde, præter hanc maleficam vim, talem caliditatem, & siccitatem possidere videtur, vt lingua patientis insigni correpta inflammatione, necessario intumescat. Idcircò Dioscorides, propter enarratas causas, in hoc casu, non solum linguam, sed etiam labia tumefieri tradidit. Insuper oritur tussis sicca; itaut ægrotantes frequenter tussientes nihil reijciant: amplius, propter latentem veneni facultatem, occulta quædam putredo inflammationem concomitatur; hinc gingiuæ, & humores corporis humani admirandam incurrunt corruptionem, à quibus postea vapores maligni sursùm elati, tremorem cordis, phrenitidem, & incompositum quemdam oculorum motum generant: spiritus quoq; inordinatè moti, & vehementer agitati spumam extra os trudunt.

Lingua & labia tumefiunt.

Corruptio admirãda in corpore.

Item, Nicandro teste, clamores quidam, & vlulatus audiuntur non absimiles illis, quos homo, aduersus semetipsum conspicatus vibratum ensem, emittit. Denuò Nicander has vociferationes comparat ad illas, quas Phæa Sacerdos, in sacrificijs, nono cuiuscumq; mensis die, edebat. Etenim inter alias ceremonias, per montem vociferans D errabat, veluti in institutione horum sacrificiorum sancitum fuit.

Vociferatio patientis.

Deniq; tanta est huius veneni malitia, vt difficillimũ sit quemquam toxico affectum euadere. Verùm si contingat (licèt raro) hoc infortunium à quopiam euitari, vt plurimùm insignis virium imbecillitas, per longum temporis spatium opprimit patientem; quoniam vapores venefici cerebrum petentes, non modò vertiginem, delirium, & alia huius generis symptomata producunt, verùm quoq; omnes neruos mirandum in modum labefactant.

Postremò in parte saucia à iaculis toxico infectis, obseruatur liuor maximam arguens: corruptionem, & cutis ita exsiccatur, vt instar corij flãmæ admoti, facilè dirumpatur. Hoc autem symptoma mirum veneni calorem, & siccitatem præ se fert. Sed hęc omnia Nicander in Theriacis eleganter explicauit his versibus.

Symptoma arguẽs magnum calorem.

Pol-

Pellere nunc etiam perimentia toxica disce,
Quando sui, hominem miserè cruciatibus angunt,
Crassa fit illius iuxta imum lingua recessum,
Turgida labra calent, mox arida sputa sequuntur,
Atq; recedentes inferna parte dehiscunt.
Gingiuæ, èq; sua luxæ statione mouentur;
Cor stupet, omnis abit sensus, turbataq; mens est.
Hunc rabida innumeras edit vesania nugas,
Clamosoq; dolens homo vociferatur hiatu,
Secta velut trunco vellatur corpore ceruix.
Non secus, ac magnæ matris furiosa sacerdos
Noua sacrificans mensis per compita luce,
Longum terribili circumsonat ore boatum,
Quem propè percipiens per montem turba tremiscit.
Non aliter rabido miser eiulat ille furore,
Et trucium fugiens vlulat de more luporum,
Obliquisq; ferus, ceu taurus, atrociter hirquis
Prospicit, & nudo fremebundus dente renidet.

E F

TOXICI MEDELA.

Collocasiō remidium Toxici.

AVTHORES græci scriptis mandarunt Herculem veneno Hydræ infectum ab oraculo accepisse se aliter liberari non posse, nisi ad flumen, eam eradicaret herbam, cuius radix colocassion, & caulis ciborium nuncupatur. Ideo Hercules, cum illam circa ripas Beli amnis comperisset, confestim à tali toxico liber euasit. Præterea panax asclepium contra omnes serpentum ictus, & potissimum ad morsum Hydrę commendatur: quādoquidem Aesculapium circa ripas Melani fluuij, hanc euulsisse herbam ferunt qua Iolaum Iphicli filium ab Hydra percussum sanauit; vt Nicander in Theriacis cecinit, vbi de remedijs in genere ad venena attinentibus pertractauit.

Quin Phlegyeum, etiam panaces cape, clara quod olim
Phœbi progenies ad cærula flumina carpsit,
Prælustri ex Iphicle satum curans Iolaum,
Herculei quando comes, adiutorq; laboris
Lernæam domuit victoribus ignibus Hydram.

G

Præsidia aduersus toxicūqualia

Itaq; expugnatio huius veneni in recta remediorum administratione consistit: quandoquidem aeger primùm vinculis coercendus est; alioquin, ob alienationem mentis, præceptis medicis non obtemperaret. Deinde vomitus digito, vel penna est prouocandus; aut oleo rosaceo, vel irino in fauces instillato, vel potius iusculo anserino, aut decoctione ex rapis parata. Præterea clysteres non sunt omittendi, vt, si materia venefica ad intestina descenderit, facile eliciatur. His peractis ad peculiaria præsidia properandum est, quæ frigida, & humida esse debent, vt caliditati, & siccitati toxici reluctentur.

Cydonia in hoc casu cō mendātur.

In horum præsidiorum numero, tàm satiua, quàm syluestria pomorum omnium genera collocantur, Immò eorum etiam folia, & rami in aqua decoquuntur, vt talis decoctio ægrotantibus propinetur. Cæterùm inter hæc mirandam videtur habere prærogatiuam decoctio, & caro cydoniorum, quæ non modò propria temperatura huic veneno resistunt, verùm quoq; ventriculum, in hoc affectu valdè labefactatum, mirificè roborant; audiamus Nicandrum hæc præsidia in Theriacis sigillatim enumerantem, hunc in modum.

H

Hunc benè complicitis deuinctum nexibus ambi,
Infusoq; statim thoracem prolue vino,
Atq; vel inuitum satia, mansuetaq. verba
Da furienti homini, ac inserto stipite frendens
Fortiter os aperi, vt dirum mox euomat haustum,

Velut

A

Vel tu pascentis tenerum anseris accipe pullum,
Et coque, & austeræ, cui montes patria, pomi
Syluestrem (fuerit mundus tamen à cute) librum,
Vel cape plantatos nascentia mala per hortos,
Ludicra quæ pulchris fert æstas dona puellis.
Aut etiam grauida struthia ex arbore carpe.
Atq; adstringenti laudata cydonia succo,
Quæ riguo diues produxit Cretæ recessu,
Atq; hæc tusa probè fluuiali pelue lymphæ;
Mixtaq; pulegij ramis simul omnia tunde.
Præterea sumpta redolentis parte rosacei
In bibula instillans os, vt bibat, illine lana.
Hunc etiam præstans valet iridis vnguen ad vsum.
Sic ægrè, & multo tandem post longa labore
Tempora, vix tremulis languens incessibus ibit;
Attonitumq; geret non recto limite visum.

B

Quamuis Nicander misturam ex seminibus cytoniorum, & pulegio trito paratam in hac affectione summoperè celebrauerit: nihilominus Dioscorides quibusdam alijs remedijs vtitur, veluti sanguine hircino, & aliorum quorumdam animantium, qui ex aquadam suæ naturæ contrarietate hoc virus arcere possunt. Præterquamquòd huic spectant illa medicamina, quæ ad ictus cuiuscunq; pestiferi anguis in primo libro fuerunt examinata. Libuit autem hoc in loco toxici, licèt veneni incogniti medelam assignare, tum quia Nicander huius meminit, tùm etiam quia hæc alijs venenis simili qualitate præditis facillimè accommodari possunt.

Remedia Dioscorid. aduersus Toxicum.

LOCVS.

BELLVAM hanc septicipitem apud Inferos stabulari Poetæ finxerunt. Ideo Virgilius interiorem Infernorum partem describens, in qua varia versari monstra retulit, Hydræ quoq; meminit his versibus.

C

Multaq; præterea variarum monstra Ferarum,
Centauri in foribus stabulant, scyllæq; biformes,
Et centumgeminus Briareus, ac bellua Lernæ
Horrendum stridens, flammisq; armata Chimæra
Gorgones, Harpyæq; &c.

L6. Aeneid

Et paulò inferius eumdem etiam locum assignat Hydræ dum canit.

Panduntur portæ, cernis custodia qualis
Vestibulo sedeat? facies, quæ limina seruet?
Quinquaginta atris immanis hiatibus Hydra
Sæuior intus habet sedem.

Vnde postea Sanazarius Virgilium imitatus in suo opere de partu Virginis sic cecinit.

Lib. I. de partu Virg.

Tam variæ pestes, & monstra horrentia Ditis
Ima petant: trepident Briareia turba Cerastæ,
Semiferumq; genus Centauri, & Gorgones atræ,
Scyllæq; Sphingesq; ardentiaq; ora Chimeræ,
Atq; Hydra, atq; canes, & terribiles Harpyæ.

D

Pausanias tamen, in Corynthiacis ad calcem, tradidit iuxta Amymone fontem, amplam, densisq; comis Platanum excreuisse, sub qua Hydram altam fuisse perhibent. Communis tamen authorum opinio est locum natalem huius Feræ Lernam lacum fuisse Argiuis, & Mycenæis conterminum, ad quem omnia deportabantur purgamenta, ex quorum tandem corruptione talem Feram prosilijsse affirmant.

Locus natalis venus Hydræ.

OR-

ORTVS, ET INTERITVS.

HESIODVS, in Theogonia, Hydram Echidnæ ex Typhone filiam, & à Iunone in odium Herculis nutritam fuisse promulgauit. Echidna enim, vt aliàs explicatum fuit, dimidia sui parte speciosam repræsentabat puellam, cum partes inferiores in horrificum Serpentem terminarent. Hæc igitur in vasta versans cauerna, crudaq; mandens, aliquando Typhoni permixta Hydram, & Cerberum peperit: reliqua apud Gyraldum legenda sunt. Idcirco ad rem, libro secundo Austriados, sic canitur.

Syntag. 5.

Inarimem quondam sub terras tristis Echidna
Incoluit, nymphæ vultu, tenus inguine Serpens
Inferius, sæuo quæ mixta Typhaone natos
Horrendos peperit, custodem Cerberon Orci,
Cuius demorsos terret vox ærea manes
Lernæamq; Hydram, quam ferro, atq; ignibus hausit
Amphitryoniades cum belligero Iolao,

Quamuis Historiographi vnanimes diuulgauerint Hydram ex sordibus in Lernam lacum passim delatis, ibiq; putrefactis originem traxisse.

Hanc tandem immanem belluam omnia deuastantem, & perniciem hominibus, belluisq; afferentem ab Hercule interfectā fuisse volunt. Qua mobrem Martialis innuens Domitianum, sub Herculis nomine, ob stratam viam Apiam, cultum fuisse; Hydræ ab Hercule superatæ, ex extinctæ meminit.

L.9. Epigr. 104.

Fœcundam vetuit reparari moribus Hydram.

Inferius quoq; ad mortem Hydræ alludens sic cecinit.

L.14. Epigr. 177.

Elidit geminos infans, nec respicit angues.
Iam poterat teneras Hydra timere manus.

Cæterùm tam horrenda, immanis, & monstrifica fuit hæc bestia, vt à nemine, nisi ab Hercule superari, & debellari potuerit: quocirca eius cædes inter res præclarè gestas ab Hercule locum habere meruerit: propterea Ausonius egregios Herculis labores recitans, necis Hydræ meminit sic canens.

Hydræ interitus.

Epigr. 139

Prima Cleonæi tolerata ærumna laboris,
Proxima Lernæam ferro, & face contudit Hydram.

Eumdem sensum habemus in Epigrammatibus græcis, vbi leguntur hæc verba.

Lib. 4.

Πρῶτα μὲν ἐν Νεμέῃ βριαρὸν κατέπεφνε λέοντα.
Δεύτερον ἐν λέρνῃ πολύαυχενον ὤλεσεν ὕδρην.

Idest.

Primò quidem in Nemea fortem interfecit Leonem.
Secundò in Lerna multi ceruicem perdidit Hydram.

Nam cum Hydra (referente Seneca) regionem totam natalem deuastaret, ab Hercule primùm claua percussa fuit, deinde ob tetrum, quem spirabat odorem, sagittis eminus petita; postremò in solitis se condentem cauernis, congesta lignorum strue, Hercules penitus destruxit, & expugnauit.

Hydra claua percutitur.

PRÆSAGIA.

QVIDAM author innominatus Germanus agens de Hydra ex Turcica regione delata, cuius iconem exhibuimus, hæc verba protulit. Nemini dubium est, rerum mutationem monstris significari; sed Germania, vel christianus Orbis hodie tam grauibus affligatur ærumnis, vt ei, præter exitium, nihil grauius accidere queat. Ideo conijcio hæc monstra ad maiorem calamitatem non esse extimescenda; & precipuè cum res Turcicæ ad summum potentiæ gradum, & fælicitatis fastigium peruenerint: quamobrem huiusmodi monstra aliquid mali illi minari diuinarem, sub cuius Ditione

A tione monstrum repertum, & obseruatum est, & potissimum cum capita huius monstri ab occipitio gestamen pilei tiaræ dici ostenderet.

Verùm hic Hariolus quisquis fuerit, primitùs inuestigare debebat: an monstrum, cuius icon exhibetur à natura productum, an verò ab arte fabricatum fuerit. Quandoquidem Gesnerus vnà cum Erythræo belluam hanc multicipitem planè commentum artis esse existimat. Aures enim, lingua, nasus, facies, toto genere à Serpentum, vel Draconum figura discrepant. Quocirca si author huius figmenti, rerum naturalium monstris etiam accidentium imperitus non fuisset, melius spectatoribus impònere potuisset. Sed etiamsi hanc monstrosam Feram à natura productam esse concedamus, cur potius Turcis, non autem nobis aliquod malum minabitur? Itane tam cæci erimus, vt culpam nostram non agnoscamus, & omne sinistrum omen in hostes Christifidelium reijciamus?

Hydra septiceps an sit fictitia.

HISTORICA.

B

De vera Hydræ historia, fidem veri adhuc pendere existimamus: propterea quod Historiographi sibi inuicem reclamare videntur. In primis Isidorus scriptum reliquit Hydram fuisse lacum copiam aquarum eructantem, & proximas vastantem ciuitates: siquidem ex multis meatibus aqua scaturiebat; immò obstructo vno scaturiginis orificio, aqua per plura alia foramina erumpebat. Alij paludem Lernæ frequenter exsiccari, denuoq; aquis repleri memorarunt: quare Hercules scaturiginum meatus diligenter rimatus, igne adhibito, intra proprias cauernas aquam cohibuit. Zenodotus diuulgauit locum quemdam in Argolica regione fuisse, in quem omnia sordium genera promiscuè conijciebantur; quæ postea nebulas maleolentes, & pestiferas exhalare solebant, quas à loco humido dimanantes Hydras nuncupabant. At, huiusmodi loco ab Hercule exsiccato, Regio saluberrimum aerem deinceps adepta est.

L. 12. Orig.

Palus Lernæ quomodo exiccata fuerit.

Multi asseuerarunt quoddam anguium genus, sub quo Hydra continetur, adeò prolificum fuisse, vt, nisi igne eorum semina coercerentur, fæcunditati illorum nemo resistere posset: hinc factum volunt fabulæ locum, quòd extincto vno Hydræ capite, plura renascerentur. Alij referunt Achelorum Fluuium Acarnaniam ab Aetolia segregantem solere interdum vtramq; regionem ita inundare, vt omnes agrorum limites confunderentur: quamobrem, consumptis aquis, sæpè sæpiùs Incolæ litibus premebantur. Hinc Hercules impetum amnis aggeribus compescens, & deinceps intra alueum fluere aquam cogens, omnes Incolarum lites temperauit: qua de causa Hydram ab Hercule interfectam pronunciarunt. Hæc historia memoratur Libro nono Austriados hunc in modum.

C

Genus anguiũ valde prolificum.

——— *& semper plagis viuacibus Hydram*
Ruptaq; deuictis Acheloia cornua ripis.

Hercules impetũ amnis compescuit.

Lernæo Serpenti Hydræ nuncupato, dum ab Hercule expugnaretur, Cancrum auxiliatum fuisse produnt. At vicissim ab Hercule, Iolai implorata ope, bestia tandem debellata fuisse perhibetur. Palephatus verò id totum sic exarat. Primò Lernum Regem quemdam constituit (habitabant olim homines in pagis, & cuicumq; loco rex suus præerat) Sthenelaus igitur Persei filius, vt ipse refert, Mycenas amplissimum locum, hominumq; frequentia nobilitatum occupabat. Huic Lernus Rex minimè subiacere volebat; hac de causa ambo inter se præliabantur. Lernus in sua Ditione paruum oppidum Hydram nuncupatum à quinquaginta sagittarijs in quadam turri inclusis diligenter custoditum possidebat. Itaq; Hercules ad expugnandum hoc munitum oppidum missus à sagittiferis ignem, & iacula in hostes proijcientibus repulsus fuit: nam licèt eorum vnus interimeretur, confestim duo alij locum defuncti occupabant. Lernus autem perpendens se viribus esse inferiorem, auxilium Cancri, seu Carcini cuiusdam strenui Ducis implorauit, qui accedens, iunctisq; copijs, in Herculem impetum fecisse traditur. Ex altera parte Iolaus Iphicli filius, atq; Herculis nepos, Thebanorum ducens exercitum Herculi auxiliaturus accessit: quare Hercules, hoc opitulatur, Hydram oppidum expugnauit, diruit, & concremauit.

D

Historia hydræ oppidi ab Hercule expugnati.

Alij

Hydra Sophista fuit.

Alij crediderunt Hydram fuisse sophistam quemdam callidissimum, qui rationes E
ambiguas in medium semper afferebat, vt alios ab ipsa veritate depelleret, cuius vna
confutata ratione, plures inde cauillationes oriebantur. Idcirco Hercules, igne, ni-
mirum feruore sui ingenij, has omnes argutias diremit. Tandem multi voluerunt
Hydram hoc modo ab Hercule necatam fuisse, dum animi sui, & continentiæ, ignita
quadam face, renascentia identidem libidinum, & cæterorum vitiorum capita represse-
rit, & penitus extinxerit.

EPITHETA.

MVLTA capita, quibus Hydram redundare monimentis mandauit Antiquitas, varijs epithetis cùm latinis, tùm græcis ansam præbuerunt.
Latini hanc Feram fæcundam, populosam, ramosam, rediuiuam, re-
nascentem, multiplicem, & deniq; septemplicem indigitarunt. Bapti-
sta Mantuanus sic canebat. F

Bellaq; & atroces iras septemplicis Hydræ.

Epitheta græca.

Itaq; Græcis, ob eamdem rationem, Hydra πολυάνχενος multas habens ceruices expo-
nitur; cum αυχὴν ceruix reddatur. Item πολυκάρηνος multa habens capita. Immò quan-
doq, vocatur πολυδειρὰς, quod epitheton monti multa cacumina habēti propriè con-
uenit. Rursùs, eadem de causa, ἑκατογκέφαλος, idest centum habens capita appellatur:
immò μυριόκραλος, nempe infinitis redūdans capitibus, quod epitheton ab Euripide,
in Hercule furente, vsurpatur.

Epitheta ratione loci

Si meditemur huius belluæ locum, Græcis, λερναίη, & Latinis Lernæa cognomina-
tur; quoniam in Lernæa palude stabulari diceretur. Apud Aratum nominatur αἴθοψ,
fortassis propter colorem; cum hæc vox aliquando nigrum, & quandoq; rutilum colo-
rem significet. Alioquin Claudianus virentem illam indigitat.

Lernæamq; virens obsederat Hydra paludem.

Epitheta à sæuitia petita.

Postremò, ratione sæuitiæ, ὀλοόφρων, dicitur Homero, quia perniciosæ mentis fuerit.
Alijs αἰνόμορος, quoniam graui, & crudeli fato premeretur: vel, vt placuit Euripidi in G
Hercule furente, πολυφόνος; quoniam multas cædes perpetrauerit. Deniq; Latini im-
manem, nocentem, horrendam, tumentem, diram, improbam, superbam, ferocem,
colubris vallatam, vel colubriferam Hydram indigitarunt.

PROVERBIA.

Adagia hydrā respicientia.

ADAGIA ad hunc spectantia locum, partim hoc animal, partim lo-
cum eius natalem, & Herculem Hydræ interfectorem respiciunt. Si
contemplemur Feram, hoc adagium circumfertur apud Græcos. ποι-
κιλώτερος ὕδρας, idest, *magis varius, quàm Hydra.* profertur de homi-
nibus dolosis: quandoquidem Hydra maculis versicoloribus distincta
esse ferebatur. Huic affine est cognomentū Mnaseæ Colophonis Poe-

Salpa piscis.

tæ, qui Salpa cognominatus fuit: cum in carminibus conscribendis fuerit admodum
varius. Salpa enim est piscis aureis, & rubentibus lineis à ceruice ad caudam vsq; pi- H
cturatus: quamuis aliter illaudati saporis esse feratur.

Sequitur aliud adagium. ὕδραν τέμνεις, idest. *Hydram secas.* Suidas tradit hoc esse
pronunciandum de illis rebus, quæ haudquaquam fieri possunt. Legitur quoq; hoc ada-
gium apud Platonem libro quarto de Republica; & promulgari potest in illos, qui dum
vnum incommodum auferre conantur, plura incurrunt: veluti vno Hydræ Lerneæ se-
cto capite, plura renascebantur. Vsus est etiam Plutarchus hoc prouerbio, in com-
mentarijs de fortuna Alexandri; quando aliquo terminato, & sopito bello, necnon
composita pace, subinde alij, atq; alij populi aduersus ipsum belligerantes insurgebāt.
Quapropter Cyneas quoq; cognita Romanorum multitudine, qui post acceptam ali-
quam cladem, copias denuò, & confestim instaurabant, hæc verba protulisse dicitur.
Pyrrhum sibi videri aduersus Lernæam bellare Hydram; hoc adagium optimè in litigato-
res

A res quadrat, qui interdum vnà composita controuersia, in plura incidunt litigia. Lis enim sæpè numero litem parere solet.

Sequitur aliud adagium. *Hydram gestas.* diciturq; de illo, qui corallium tanquam tutelam aduersus fulmina, & tempestates gestat; quandoquidem hæc planta apud Plinium vocatur Gorgonia, cum extra aquam instar lapidis durescat. Gorgones autem, secundùm Seruium in commentarijs ad librum sextum Aeneidos, fuerunt tres puellæ lectæ venustatis pulcherrimæ, quas adolescentes conspicati in lapidem transmutari dicebantur.

L.37.c.10.

Si contemplemur interfectorem Hydræ, oritur aliud adagium. *Nec Hercules quidem contra duos.* Hoc inde natum esse volunt ex summo Herculis labore in necanda Hydra: etenim Cancrum Hydræ vehementer oppressæ auxiliaturum venisse ferunt: quare vicissim Hercules, implorata Iolai ope, Hydram tandem superauit, & Cancrum interemit.

Adagia ratione interfectoris hydra.

Si mens dirigatur ad locum, in quo Hydra stabulabatur, hic nobis exhibet illud prouerbium. λέρνη κακῶν. idest. *Lerna malorum.* hoc prouerbium pronunciatur, non secus, B ac si dicatur. *Ilias malorum. Mare malorum. Thesaurus malorum.* His enim adagijs plurima mala in vnum congesta significamus. Originem duxit hoc prouerbium à loco natali Hydræ, quem fuisse lacum omnium sordium, & vndiq; congestarum plenum tradiderunt; quemadmodum superius, iuxta mentem Strabonis, scriptum fuit. Propterea quotiescumq; hominem valdè infamem, vel omni turpitudinis genere contaminatum, aut cætum hominum postilentium, quasi colluuiem facinorosorum indicare volumus; rectè Lernam malorum pronunciamus. Idcirco Cratinus Comicus, apud Hesychium, theatrum, quod ex varia mixtaq; hominum colluuie constaret, iure merito λέρνην θεατῶν appellauit.

Adagia petita à loco hydra.

Lib.8.

MORALIA.

C CYPRIANVS, libro primo de Incarnatione Christi, Hydram optimo iure ad fæcunditatem hæresum comparauit. Scripsit enim, quòd hæreses in Ecclesijs Hydræ similitudinem gerunt, quoniam istæ aduersus nostras mentes linguis feralibus sibilant, & lethale virus iaculantur; immò truncatis capitibus renascuntur. Sed quoniam resurgente morbo non debet cessare medicina, ideo quantò maior fuerit ægritudo, tantò validior debet esse curatio. Potens enim est Dominus Deus noster, vt quod de interitu Hydræ Ethnici prædicarunt, id in bellis Ecclesiarum veritas peragat; & ignitus Spiritus Sancti gladius ita, in extinguenda, & extirpanda nouella hæresi, omnes penitus medullas pernitiosæ generationis exurat, vt tandem prodigiosa fæcunditas, emorientibus venis, denuò parere cesset. Diuus etiam Ambrosius, in suo opere de fide, hanc similitudinem Hydræ, & hæresis amplexus est: siquidem veluti, vna Hydræ ablata ceruice, aliæ statim emergebant; ita pariter vna ablata hæresi, multæ aliæ insurgunt. Ideoq; ritu necis Hydræ, hæ nonnisi incendio auferri possunt. Huius etiam comparationis meminit Baptista Mantuanus de Diuo Ambrosio canens hunc in modum.

Hæresis hydra comparatur.

Lib. 1. c. 4.

D
Arius humani generis lethale venenum,
Legis in excidium natus fideiq; ruinam,
Polluerat gentes, totumq; infecerat Orbem,
Præsertim Italiam. Tunc tota Insubria fractis
Viribus ægrotans isto in languore iacebat.
Ambrosius, qui tunc erat ex Proconsule factus
Pastor, in hanc Hydram claua insurrexit, & arcu.
Et velut Alcides alius Lernæa fugauit
Toxica, Niligenas abigens ab ouilibus Hydros.

Amplius, in morali doctrina, Sophistici, & fallaces verborum gannitus non iniuria ad Hydram comparantur; cum ab hoc vocum monstro infinita dimanent deliramenta, quæ animis nostris plurimum detrimenti, & magnam quoq; perniciem semper sunt allatura

Sofistæ hydra dicuntur.

latura. Immò omnes mulieres, quæ pudicitiam habent in propatulo similitudinem Hydræ non effugiunt; quandoquidem Anaxilas comicus fabulosa quædam Priscorum monstra, publica scorta interpretatus est. Hinc Atheneus Gnathænam Sinopæ vetulæ subnascentem ipsa duplo deteriorem esse retulit. Id in capitibus Hydræ obseruabatur, dum vno ablato, alia multo deteriora oriebantur. E

L. 13. Dypnosoph. c. 10.

Insuper homines, qui asperè, & acutè non solum quacumq; occasione, sed etiam contumeliosissimè solent loqui, cum Hydris comparandi erunt; quare non immeritò Diuus Hieronymus (referente Cælio) obtrectatorem virulentum, Excetram, nempe Hydram cognominauit. Rursus in proemio Esdræ, aduersus suos obtrectatores sic loquebatur. Quamuis Hydra sibilet, victorq; Simon incendia iactet, nunquam meum, iuuante Christo, silebit eloquium. Item Hydra hominibus omni crudelitatis genere inquinatis iusta de causa assimilanda est: cum recisa vna crudelitatis ceruice, denuò noui sæuitiæ modi repullulent. Vnde Baptista Mantuanus in Bucolicis canebat.

Eclog. 3.

Tranarem laturus opem, tu sauior Hydra
Me fugis.

Demùm qui inani scientiæ persuasione, vel alia de causa intumescit, Hydram proculdubiò repræsentare videtur: cum illa Fera ita superbiret, & se se efferret, vt quodcumq; ferrum in sui necem fabricatum aspernaretur. Idem præstat homo nimium sui admirator, ac pro sententia, cui semel adhæret, etiam contra verum contumax, & refractarius. Cum autem nullum vitium Deo inuisus sit arrogantia; homo criminosus hos teterrimos mores in candidos mutare debet. Verùm cum difficillimum sit in Superborum mentem modestiam, & animi demissionem inducere deberent saltèm meminisse illius, quod de ostentatione superbiæ quidam poeta tradidit hunc in modum. F

Superbus nũcupatur hydra.

Sordida laus semper proprioquæ prodit ab ore.
Hanc sapiens refugit.
Efficit, & fatuos pomposa superbia plures,
Tartara quos rapiunt.

Vir quoq; omnigena eruditione clarus, & Aenigmatistes, vt mens superbi resipiscerèt, hanc obscuram scripsit veritatem.

O		be
cur	super	bis
tua		bia
te		abit.

G

Nimirum ò Superbe, cur superbis, tua Superbia te superabit.

Postremò Seneca doctrinam moralem de fortitudinine, & Iustitia insinuans, exemplo Hydræ, virtutes non esse animalia docuit his verbis. *Non. n. quicquid ab homine fit, homo est, & iustitia quid est inquit? animus quodammodo sic se habens. Itaq; si animus animal est, & iustitia minimè. Hac enim habitus animi est, & quædam vis. Idem animus in varias figuras conuertitur, & non toties animal aliud est, quoties aliud fuerit, nec illud, quod fit ab animo, animal est, si iustitia animal est fortitudo, sic cæteræ virtutes: vtrum desinunt animalia esse subinde vt rursus incipiant, an semper sunt: desinere virtutes non possunt: ergo multa animalia, immò innumerabilia in hoc animo versantur. Non sunt, inquit multa quia ex vno religata sunt, & partes vnius, ac membra sunt. Talem ergo faciem animi nobis proponimus, qualis est Hydræ multa habentis capita, quorum vnumquodq; per se pugnet per se noceat. Atqui nullum ex illis capitibus animal est, sed animalis caput: cæterum ipsa vnum animal est.*

Lib. 20. Epist. 21.

Hydræ similitudo quædam.

H

At quid de toxico dicendum erit? Hoc cum esset perniciosissimum; aliquando tamen vitale fuit appellatum. Etenim (referente Ioanne Sarisberiensi) Tiberius à Iulio Imperatore tertius toxico interijt, cuius morte ita lætatus est populus, vt Terram matrem, & Deos manes oraret, ne mortuo sedem vllam, nisi inter impios, concederent. Et licet toxicum semper fuerit detestabile, & exitiosum, tamen illud populus vitale esse censuit.

Li. 8. Polyt. cap. 19.

HIE-

HIEROGLYPHICA.

NONNVLLI, referente Pierio Valeriano, per simulacrum Hydræ, Inuidiam hieroglyphicè repræsentari posse tradunt: quandoquidem Hydram animal palustre, & ex sordido cæno natum fuisse asseuerant. Inuidia quoq; nonnisi in abiecto, & demisso animo residet. Quocirca Ouidius, in volumine Transformationum, hanc in imis conuallibus latibulari consinxit; deinde reliqua, quæ de Inuidia scripsit, ad Hydræ significatum pertinere videntur. Præterquamquod Erictonius pedibus anguineis (quamuis alij ad custodiam, serpentem ei assignatum fuisse dixerint) Inuidiam denotare perhibetur: cum illa, post res præclarè gestas, in arenam prodiens, paulatim in cordium penetralibus occultetur, virulento spiritu ad custodiam destinato. Huius autem exemplum in primis fratribus manifestum habemus.

Inuidiæ Hieroglyphicum.

Inuidia causa fratricidij fuit.

B *Maior & inuidia est fraternis cordibus orta,*
Fraterno primi maduerunt sanguine muri.
Hoc Abel, atq; Chaim: hoc Atreus, atq; Thyestes
Etheocles cum fratre suo; pluresq; docebunt.
Inuidiam idcirco fugiat sapiensq; bonusq;

Itaq; hoc est illud odium, quod Diodorus, pictura serpentis denotari posse diuulgauit. Insuper Pierius Valerianus, simulacro Hydræ ab Hercule superatæ, hieroglyphicè demonstrari posse vitium à virtute domitum pronunciauit. Etenim talis pictura admonet vnumquemq; virtutis, qua homo fretus illecebras amatorias per Hydram expressas remouere conatur.

Lib. 6. Hierogl.

PHRENOSCHEMATA.

C PRISCA consuetudine receptum fuisse, in Insignibus Hydram delineare testatur Capaneus, qui olim pro egregio Insigni, Hydram habuisse traditur. Quocirca hic mos ad nostram vsquè ætatem penetrans, multis phrenoschematum ansam præbuit. Vnde Hieronymus Russelius, in libro Insignium, exhibuit simulacrum Hydræ septicipitis, cum Dicto. VTCVMQ; Demonstrabat autem inuentorem phrenoschematis quouis modo, omnes difficultates sibi oblatas, esse superaturum, vel innuebat totos conatus esse inflexurum, & omnia ablaturum impedimenta. Hoc deniq; phrenoschemate generosus, & inuictus animus demonstratur. Item Ioannes Baptista Pittonus Pictor Vicentinus in Insigni Sfortiæ Pallauicini, effigiauit Hydrã cũ Dicto. VTCVMQ; Vt indicaret hominem aduersus infortunia virtutes semper augentem. Subscripsit autem carmina Italica huius tenoris.

Insigne Capanei.

Come ch'à l'Idra vn'collo si recida
Vi nascon tanti in vece di quell'vno,
Ch'esser non pote, che già mai l'ancida,
Opri quanto si voglia ingegno alcuno.
D *Tal la virtù, ch'in cor alto s'annida,*
Non teme volto minacioso, e bruno
Di nemica fortuna, ò assalto d'armi;
Ma via è più salda, che l'incudi e i marmi.

Iterum Hieronymus Russelius effigiauit manum, cum gladio recidentem vnum ex capitibus Hydræ in quadam palude iacentis, cum Dicto Italico desumpto ex carminibus Petrarchæ. E S'IO L'VCCIDO, PIV FORTE RINASCE. Quare intelligimus authorem Phrenoschematis conari, omni diligentia, desiderium amatæ rei extinguere, cum tamen illud magis insurgat, & quasi altera Hydra multiplicetur.

Lib. 3. Insign.

Lucas etiam Contilis scriptor italicus eamdem Hydræ iconem cum manu, & gladio figurauit, & addidit Dictum huius generis. SPES ÆGRA SALVTIS. Et monet

lectorem, quòd author huius phrenoschematis voluit insinuare animi sui inquietem, E
quià multis vexabatur ærumnis, & quamuis aliquando vnam auferret, aliæ tamen, atq;
aliæ emergebant: propterea se ægram sperare salutem protulit.

Animi inquies quomodo demõstretur.

Perciuallus quoq; delineauit Draconem septicipitem, cũ Dicto. IN OMNIBVS HY-
DRA. Alludebat enim ad omnes huius Feræ proprietates. Primùm, quia flatu graueo-
lenti, cunctos ad se accedentes arceret, deinde, quia truncato vno capite, plura rena-
scerentur. Sic in mundánis euenit negotijs, quæ plurimas semper pariunt difficultates.

SIMVLACRA.

PAVSANIAS, in Eliacis, scriptum reliquit, quòd in Elide templum
Iunonis erat, in quo, præter alia simulacra, Pallas Herculi Hydram
conficienti assistens visebatur. In clypeo Auentini simulacrum Hy-
dræ conspiciebatur: nam Virgilius sermonem habens de filio Hercu-
lis, scripsit ipsum vehi curru cum signo palmę, more triumphantis, ge-
stantem clypeum, figura Hydrę refulgentem, in patris monumentum, F
qui hunc septicipitẽ Dracon ẽ in palude Lernęa exanimauit. Sic igitur canit Virgilius.

Lib. 7. Aeneid.

Post hos insignem palma per gramina currum,
Victoresq; ostentat equos satus Hercule pulchro
Pulcher Auentinus, clypeoq; insigne paternum
Centum angues, cinctamq; gerit Serpentibus Hydram.

Memorat etiam Baptista Mantuanus simulacrum Hydræ in marmore quodam Sparta-
no cælatum, dum canit hunc in modum.

Non procul inde virens Spartano è marmore moles
Phidiacam testata manum, pendebat ab alto
Margine pars clauæ, partem consumpserat ætas.
Lernææ pars prima Hydræ, quæ guttura septem
Porrigit, & linguis septem vibrantibus ora
Arcus, Acarnanis fluuij duo cornua frugum
Plena, Molorcheo pellis detracta Leoni. G

Meminimus, & nos vidisse Romæ multas Herculis statuas insigni cælatura admirandas,
sed potissimum per collem Quirinalem, vulgò *Monte Cauallo* appellatum, in Viridario,
& Vineto olim Eminẽtissimi Cardinalis de Carpo, insigniores cum claua, & spolio Leo-
nis, alicubi hæc statua caput Leonis, alibi verò fructus horti Hesperidum manu tene-
bat: verùm inter has, hoc in eodem loco Paradisum terrestrem ferè ęmulante, visebatur
tabula marmorea figuram exhibens Herculis manu stringentis comam mulieris, cuius
crura serpentinam effigiem præseferebant: nonnulli sunt opinati insinuare voluisse
spectantibus paludem Lernæam, in qua Hercules Hydram confecisse traditur. Neq; vo-
lumus in præsentia ignotam esse legentibus egregiam statuam æream Herculis, & Hy-
dræ ad caminum amplæ aulæ Palatij Illustrissimæ familiæ de Tanarijs, in qua hodie Co-
mes Ioannes Nicolaus Bononiæ Senator summæ vir prudentię refulget; quę statua mal-
leo, & manu Excellentis Argentifabri Horatij Proualij Bononiensis inchoata, & abso-
luta fuit. Aliqui etiam, pro simulacro Romam repræsentante, delinearunt mulierem
bellug septicipiti insidentem, propter septem colles in Romana vrbe conspicuos, & emi-
nentes. Quapropter aliquando Roma septicollis fuit cognominata. Vnde Poeta Ita- H
licus canebat.

Tanariorũ mentio.

——————— Roma ogn'hora
Con gl'occhi di dolor bagnati, e molli
Ti chier mercè da tutti sette i colli.

Amplius, Ripa, in secunda parte Iconologiæ, vt Inuidiæ exhiberet simulacrum, pinxit
annosam mulierem cum Hydra, quoniam hæc Fera, pestifero, & lethali halitu magis,
quàm aliud animal, inficiat, & occidat. Assimiliter idem præstat Inuidia, cum semper
hominibus detrimentũ, atq; ruinam, corporis, & animæ machinetur. Præterquamquòd
Hydra, amisso vno capite, plura acquirit, quemadmodum Inuidia, quæ vi virtutis penè
oppressa, magis atq; magis aduersus eam crescit, atq; augetur. Id optimè expressit Pe-
trarcha canens. *O In-*

Simulacrũ Inuidiæ.

A *O Inuidia nimica di virtude,*
Ch'à bei principij volontier contrasti.

Iterum Ripa dum conatur exprimere hominem se recipientem ad optimam frugem, quam Vulgus Conuersionem vocat; figurat mulierem plorantem, & tenui indutam velamine, cum Hydra ad pedes; additq; hoc Dictum. IN TE DOMINE SPERAVI. Etenim lacrymas pænitentiæ indices esse annotauit Curtius. Hydra verò eatenus in hoc simulacro locum habet, quatenus crimina conculcanda esse demõstrat, quod maxima præstatur difficultate; veluti Hydra summis laboribus ab Hercule expugnata, & extincta fuit. Ratio autem huius simulacri infrascriptis versibus explicatur.

Simulacrũ Conuersionis vulgo dictæ.

Diuitiæ attalicæ iaceant, aurumq; comaq;
Et leuis hæc tantùm fascia membra tegat.
Et modò iam menti sedeat sententia nostræ,
Quæ vela exornent pectoris alba mei.
Hydra, vel hæc pedibus iaceat supposita diris,
Ne illius pereant pectora nostra dolis.
B *Cuncta tenenda modò sunt hæc de sede suprema*
Luminibus pateant lumina clara meis.

Deniq; idem author in postrema Iconologiæ parte, ad significandam Religionem simulatam, vsus est pictura mulieris attalicis indutæ vestibus, redimitæ corona, & supra Hydram sedentis; nam veluti Hydra ab aliorum animalium natura valdè recedit. Ita hæc Religio à vera, & recta mirandum in modum discrepat.

Falsæ religionis simulacrum.

DE DRACONE BIPEDE In agro Bononiensi capto. Cap. V.

ORDINIS RATIO.

C CVM in præcedenti capite de Draconibus pedibus fulcitis pertractare cæperimus, ordinis rationem secuti, hanc sedem Draconi bipedi Bononiensi assignare decreuimus, antequam de Draconibus alatis verba fiant. Itaq; hanc difficillimam libenter suscepimus prouinciam, præsertim cum animal huius figuræ nunquam in Europa visum, nec à quopiam, vt nostra fert opinio, descriptum fuerit. Et tamen nullum animal tam paruum, & ignobile in rerum natura reperitur, quin diuinum opus in eo semper elucescat. Ideo iure optimo Heraclitus philosophus, vitandæ gratia aeris frigidioris iniuriæ, in humili pistoris casa morans; nonnullis viris nobilibus ipsum alloqui cupientibus iussit, vt in tugurium ingredi dignarentur, asseuerans neq; tali loco Deos immortales deesse.

Deus est vbiq;

Immò rectius Diuus Augustinus in psalmos, admirabilem Omnipotentis prouidentiam in minimis contemplans animalibus; hæc verba proferebat. Quis singula pulicis, vel culicis membra non admiretur; quatenus ordinem, motum, & vitam participent. Amplius considerandum est, quemadmodum hæc animalcula mortem fugiant, D vitam diligant, voluptates appetant, molestias vitent, & deniq; qua ratione in motu sibi congruo vigeant. Quis disponit ista? inquit Augustinus; expauescis in minimis, lauda infinitam Dei potentiam. Idcircò nos quoq; in exaranda huius admirabilis Draconis bipedis historia, idem præstare debemus.

Animaliũ paruorum consideratio.

DRACO BONONIENSIS quo tempore inuentus fuerit.

VERTENTE anno noſtræ ſalutis ſeptuageſimo ſecundo ſupra mille-
ſimum, & quingenteſimum. III. Idus Maij, tempore creationis Sum-
mi Pontificis Gregorij Decimitertij Bononiẽſis, hic Draco bipes, mo-
re Serpentino ſibilans ſe manifeſtauit. Nam penès prædiolum Domi-
ni Petronij de Doſijs in loco *Malauolta* nuncupato delitéſcebat, ſed
tandem poſt diem Aſcenſionis Redemptoris noſtri eiuſdem anni, hora
decima ſeptima in via publica iuxta ſepem prænominati prædij ſpatio milliaris à no-
ſtra diſtantis Ciuitate, à quodã bubulco Baptiſta nominato de Camaldulo deprehenſus
fuit. Is enim Bononia, cum bobus currum trahentibus rus petens pedetentim currum
ſequens, boues ſiſtere gradum animaduertit; vnde ſumpto perone in illos ſæuiens acri-
ter ſtimulauit: at illi timore quodam perciti, & genuflexi, vlterius progredi non aude-
bant. Interim, magno audito ſibilo, bubulcus circumſpiciens admirabilem Draconis
figuram deprehendit; & illicò pauore affectus eleuata haſtula, capite belluæ percuſſo,
animal interfecit.

Boues timore draconis affecti.

Sed mirandum eſt, quòd Draco nunquam ab illo diſceſſerit loco; immò boues, &
bubulcum toruis oculis, & erecto capite intuens, fortè in illos ſe iaculari volebat; at
fraxini cuiuſdam propinquitate fortaſſis impeditus, neq; ruſtico, neq; bobus vllo fuit
incommodo. Virtutem enim fraxini, aduerſus omne Serpentum genus, cunctis ma-
nifeſtam eſſe arbitramur. Et quamuis Serpentes animantes voraciſſimi, tenui gu-
la referti, caudæ extremitati, capite eleuato, inſiſtere ſoleant, vt melius cibaria in
aluum dilabantur: non eſt tamen credendum hunc Draconem duobus inhærentem
pedibus, cibi cauſa, caput eleuaſſe, ſed potius, vt facilius in bubulcum ſe ſe eiacu-
lari poſſet.

Fraxini vis.

Inſuper bubulcus metuens, ne animal primo ictu prorſus extinctũ eſſet, rurſus ferro,
quo haſtulæ bubulcorum armari ſolent, anteriorem Draconis pedem abſcidit: itaq; in-
terfectus biduo ibi iacuit. Interea Dominus Horatius Fõtana hanc ſingularem beſtiam
humi iacentem animaduertens ad doctiſſimũ Vlyſſem Aldrouandum, & diligentiſſimũ
rerum naturaliũ perſcrutatorem deferri iuſſit; qui animal conſpicatus rariſſimum, nec
vnquam in Italia, immo, nec in Europa viſum, primò ad viuum pingi, deinde ſumma
induſtria exſiccari, & in Muſæo appendi curauit; quemadmodum etiam hodie vnuſ-
quiſq; illum intueri poteſt. Et quoniam hic Draco eo tempore inuentus fuit, quo non
ſolum Gregorius XIII. ad maximum euectus fuit Pontificatum, in cuius Inſigni genti-
litio Draco refulgebat, ſed etiam eo tempore, quo Draco cœleſtis exoriebatur: ideo
Iuuenis exquiſitiſſimæ doctrinæ ſic cecinit.

Animal ad viuum pingitur.

Luſtris ter centum & bis ſeptem, dum abditur annus
Bis; Draco Felſineo ſibilat ortus Agro,
Sibilat Eoo quoq; Cæli cardine eodem
Tempore, Romana ſceptriger Vrbe Draco.

FORMA, ET DESCRIPTIO.

ADMIRABILIS hic Draco à capite ad extremitatem vſq; caudæ
erat duorum cubitorum: ab ore ad initium vſq; latitudinis corporeæ
dodrans inter corporis latitudinem, & caudæ principium obſeruaba-
tur. Deinde ad extremitatem vſq; caudæ longitudo cubitalis, nem-
pe duorum dodrantum, huiuſmodi partem adæquabat. Propè col-
lum erat latitudinis duorum digitorum, & à capite ad primum vſq;
& anteriorem pedem dodrantalis longitudinis, & à primo pede ad eam vſq; partem,
viperæ

Lõgitudo, & latitudo draconis.

A viperæ assimilabatur. Et corpus in ea parte, latitudinis sesquipalmaris, nimirum sex digitorum visebatur.

Posteriorem colli partem torques albus exornabat, ad instar Natricis torquatæ, vel instar Anatis sylvestris torquatæ, quæ Italis vulgò *Cesone* nuncupatur, vel tandem instar merulæ alpestris torquatæ, quæ vulgò *Merla della collana* cognominatur. Cæterum in hoc Dracone torques non erat mutilus, vt in multis alijs animantibus obseruatur, sed absoluti circuli torquem integrabant.

Torque ornabatur.

Supra dorsum squamæ latæ apparebant, æmulantes squamas Cyprini piscis Aristotelis, qui Vulgò *Raina* appellatur. Maior pars harum squamarum ad viriditatem tendebant: immò aliquæ erant subrubræ, sed inter has quædam nigrescebant: hinc deprehensum est hoc animal ad genus Draconum referendum esse: propterea quòd Dracones, vt plurimum, virides effigiari soleant. Pars alui Draconem propriè repræsentans squamis viridibus erat exornata.

Si pedes contemplemur. Primò aduertendum est, quòd fæmur iunctum tibiæ erat latitudinis pollicis; & digiti suis articulationibus connectebantur, vt in lacertorum digitis obseruatur. B Digiti tamen non erant quini, vt in lacertis, sed tantùm quatuor breuibus vnguibus armati, qui adhuc eorum primordia præ se ferebant; vnde Draconem iuuenem esse coniectauimus: quemadmodum etiam ex dentibus dignosci poterat. Præterea altitudo pedum latitudinem corporis adæquabat. Immò magna admiratione tenebamur, quòd pedes ex opposito iuncti non essent; veluti in cæteris animalibus quadrupedibus, & in alijs exanguibus multipedibus obseruamus; sed pedum vnus erat anterior altero, distantia sex digitorum, neq; in eodem latere; immò per diametrum erant oppositi; vt facilius fortè corpus mouere posset: propterea quòd media pars corporis motu progressiuo impellebatur; reliquæ autem partes, nempe colli, & caudæ per lubricos fluxus ritu serpentino, mouebantur.

Pedum huius Draconis situs qualis.

Podex ab extremitate caudæ duobus distabat palmis; pars caudæ superior viperæ erat similis, inferior verò dissimilis: siquidem squamæ partim nigræ, partim virides erant hoc tamen ordine, & figura, vt quasi singulæ formam semicircularem referrent, & binæ tantùm latitudinem caudæ amplectebantur. Secus verò in vipera se habent, quoniam squamæ rectæ sunt per totam corporis partem inferiorem. In hoc autem Dracone, C à podice ad caput vsq; squamæ inferiores, tam residui caudæ, quàm ventris, & totius colli ad os vsq;, rectæ erant, vt in vipera, hoc tamen ordine, vt imbricatim sitæ essent, colore vsq; ad aluum partim albo, partim nigro, sub ventre albæ, & latiores dimidio ferè digito. At in extremitate squamarum rectarum nonnihil coloris viridis conspiciebatur. Demùm extremitas caudæ durissimo, & corneo ferè apice munita erat, cuius vna pars squamulis tegebatur, & extremitas apicis nigerrima, & aculeus instar litteræ C, seu instar centri scorpionis, erat repandus. Quamobrem verisimile fuit hoc animal huiusmodi aculeo, pro tutella aduersus cætera animantia vti.

Squamæ huius Draconis quales essent.

Extremitas caudæ qualis.

Cæterùm, vt melius forma huius Draconis exprimatur, denuò singulas partes ponderabimus, caput erat admodum simile viperino, pars capitis superior iuxta extremitatem, erat nigra, nouem nigris squamis integrata, reliqua autem pars squamis maioribus leucophæis trigonam figuram æmulantibus. Oris hiatus longitudo erat duorum digitorum: lingua tenuis, longa, & bifida, more aliorum serpentum, conspiciebatur. Singula oris latera dentes serrati, & graciles armabant: anterioribus tamen in vipera obseruatis carebat. Hinc collegimus hoc animal non valdè fuisse venenosum. Oculos D in comparatione ad molem corpoream magnos habebat, & aurei coloris: qua de re Draconem hunc solaris naturæ fuisse iudicauimus. Foramina aurium, ritu auium, habebat; deinde auriculis carebat, quamuis in Heluetijs anno nonagesimo nono supra millesimum, & quadringentesimum, Draco auribus longissimis præditus fuerit inuentus. Idcirco ad monstrum in genere serpentum reducendũ fuisse putauimus. Reliquum est modò, vt iconem tam admirabilis Draconis legentibus exhibeamus, vt, num descriptioni respondeat, intueri, & meditari possint.

Dētes quales essent.

Oculi huius Draconis quales.

Dra-

Draco bipes apteros captus in Agro Bononiensi.

GENERATIO.

SI meditemur hunc Draconem bipedem in Agro Bononiensi comprehensum, non possumus non maxima admiratione, vnà cum multis alijs Philosophis affici, & præsertim generationis modum ponderantes; cum nunquam huiusmodi animal in tota Europa visum fuerit: quapropter huius rationem assignare admodum difficilè esse arbitramur. Immò in numero rerum naturalium collocandus esse videtur, quarum ratio, teste Diuo Augustino, reddi haudquaquàm potest. Et tamen hæc non esse, vel falsa esse, non est dicendum; quamuis eorum veram rationem perscrutari nequeamus. Neq; existimandum est isthæc à Deo Optimo Maximo, absq; ratione procreata fuisse, quamquam nos causa lateat. Præterea multa naturalia quotidie prę oculis habentur, quorum causa ignota est. In primis caro pauonis mortui per anni spatium seruata putredinem non contrahit, huiusq; causam multi ignotam prædicant: licèt quis causam calori non facilè compactam, & exsiccatam eius naturam dissoluenti assignare posset, qui humorem naturalem expellere nequeat: cum, authore Galeno, hæc caro valdè dura, & fibrosa sit.

Cur Pauonis caro din duret.

Rursus Philosophi in dies rimari causam conantur, cur magnes ferrum attrahat, atq; illud abigat: deinde cur ad proximiorem polum, siue Arcticum, siue Antarcticum se vertat, & tamen huius actionis causam non inueniunt. Iterum quænam vis tam frigida insit paleæ, vt niues, & glaciem æstiuis conseruet temporibus, aut tam calida, vt poma acerba concoquat, & maturet. Neq; Philosophi vnquam inuestigare potuerunt rationem, propterquam, lignum ficulneum Aegypti, seu lignum Sycomori non instar aliorum lignorum, in aquis natet, sed mergatur: immò quod magis mirabilius est, quando in imo aliquandiù moratum fuerit, ad aquæ superficiem emergit, cum totum oppositum præstandum esset, nam quod humore imbutum est pondere grauatur.

Vis Magnetis qualis.

Paleæ facultas est varia.

Quid de lapide selenite, vel speculari dicendum erit? cuius candor cum Luna crescere, & decrescere traditur; oriturq; in Persia, & pariter in montibus gypseis Agri Bononiensis, qui Plinio ignoti non fuerunt, quandò scriptum reliquit, in Bononiensi Italiæ parte lapides speculares inueniri, qui in subtilissimas laminas scindũtur. Alia quoq; innumera huius generis in medium afferri possent, quorum causas indagare non est facilè.

Lapidis specularis conditiones.

Itaq; in præsentia Aristotelis doctrinæ adhærentes, qui in libris Posteriorum, de quacumq; re naturali quatuor quæsita proponit, nimirum si est, quid est, quod est, & propter quid est, hæc in nostro Dracone sigillatim indagabimus. Primùm quæsitum est notissimũ, proptereaquod à plurimis viris fide dignis hic Draco fuit visus, & adhuc exsiccatus in Musæo Illustrisimi Senatus Bononiensis conspici potest. Secundum quæsitum per allatam descriptionem est manifestum: sed quia adhuc perfecta non habetur cognitio; restat vt reliqua deinceps inquiramus. Serpentum igitur, vel Draconum alios terrestres, alios aquatiles esse iam decreuimus: hunc autem Draconem bipedem ad genus terrestrium reducendum esse existimamus, præsertim cum in terra, non autem in aquis deprehensus fuerit. Præterea cum parte posteriori serperet, & partem anteriorem mole corporea grauatam, progressiuo pedum motu duceret; necessariò ad illud serpentis genus partim serpens, partim progrediens referẽdum esse censuimus, sub quo genere Dracones continentur.

Lib. 2. Post. cap. 1.

Hic draco ad genus terrestriũ reducẽdus est.

Hic Draco tardus erat in motu, cum pedibus esset refertus, qui serpentibus potius impedimento, quàm commoditati esse solent; vt apud Philosophum, in libro de incessu animalium, manifestatum fuit. Quòd autem tardi esset gressus, inde collegimus, quoniam minimè aufugiens ictum rustici ferientis expectauit. Vnde aliqui his rationibus moti, hunc Draconem bipedem Basiliscum, vel ei congenerem esse voluerunt: cum tamen hoc à ratione valdè alienum sit: carebat enim illis omnibus conditionibus quas in capite de Basilisco patefecimus.

Hic draco fuit tardi motus.

Seriò igitur ponderaturi modum, quo hic bipes Draco genitus fuerit, habitum philosophi induemus, variasq; in medium afferremus rationes, quibus tandem ex plo-

Consideratio originis huius Draconis.

sis, nostram sententiam aperiemus. Itaq; primò in arenam quatuor opiniones prodi- E
bunt; Prima erit an aliunde hic Draco migrauerit. Secunda an è cœlo cum pluuijs ce-
ciderit. Tertia, an ex permixtione animalium diuersi generis ortus fuerit. Quarta de-
niq; erit, an ex putri materia sit originarius.

AN ALIVNDE MIGRAVERIT.

QVI tuentur hanc opinionem, multa aliorum animalium migrantium,
& remigrantium exempla afferunt. Quandoquidem Graculus Bo-
hemicus auis olim nostris incognita regionibus, elapsis annis, ad nos
migrauit, non quidem ex plaga orientali, vt quidam perperam arbi-
trati sunt: sed huiusmodi aues ex loco Septentrionali, aut niuium co-
pia, aut ingenti algore, aut aliqua inundatione coactas hùc measse
censemus: nam quæ postea aucupis laqueos vitarunt, in sua loca frigida remeasse
credimus. Item auis quędam Kemperchens, quasi pugnatrix dicta, ex remotis borea- F
lis plagæ penetralibus, Maio mense, in Brabantiam aduolat, & huiusmodi auis Ardeæ
congener esse videtur: quemadmodum in Historia auium explicatum fuit. Gillius in
Aelianum prodidit Ciconias cum Gruibus non simul, sed temporibus diuersis, iniu-
riam frigoris fugientes, mutatione Coeli, sibi consulere, & transacta bruma, rursùs ad
patrias sedes se conferre.

Auis pugnatrix quæ fuerit.

Pariter Coturnices, & Turdi, quot annis, in Italiam transuolant. Milui etiam, Ery-
taci, & Hirundines, per Aestatem tantùm, in Europa degunt, & circa Aequinoctium
Autumnale, fortassis pabuli gratia, aliò remigrant. Nam Hirundines, per brumam, in
nostris regionibus, nullo inuento pabulo, perirent: quare in Regione calidiori hye-
mem transigunt, donec, aduentante Aequinoctio verno, ad nos remigrent. Similiter
Locustæ quandoq; ex remotissimis regionibus migrant, vt testatus est Plinius. Namq;
anno quadragesimo secundo supra millesimũ, & quingentesimum, agmina locustarum
inaudita ex paludibus Meotidibus profecta, non solùm vniuersam Panoniam, & maxi-
mam Germaniæ partem, sed totam ferè Italiam, non sine magna omnium à terra na- G
scentium pernitie, occuparunt. Immò etiam homines ab animalibus fortasse edocti
suum locũ natalem, propter æstũ, deserunt, vt homines iuga montium Pyreneorum co-
lentes, & Incolæ Alpium Heluetiæ, Aluerniæ, & Sabaudiæ, qui, vrgente bruma, pro-
pria relinquentes domicilia, ad loca plana migrant, vbi varijs occupati exercitijs, quæ-
stum, ad victum, faciunt: elapsa autem hyeme, ad propria domicilia reuertuntur.

Quanam aues migrent in Italiam.

L. 11. c. 19.

Homines migrantes, & remigrãtes qui.

His igitur notatis, aliquis pronunciare posset, hunc Draconem bipedem ex remo-
tissimo aliquo loco, necessitate aliqua coactum, ad nos profectum fuisse; quamuis in-
ter animalia migratoria non recenseatur, quæ statuto quodam tempore gradiuntur, &
regrediuntur: cum hoc animalis genus nunquam aliàs in Europa visum fuerit. Memi-
nimus quidem legisse in historia Prouinciæ Carniæ Regi Tartarorum subiectæ, Serpen-
tes ibi versari, qui pro anterioribus pedibus, vngulas, instar vnguium Leonum haben-
tes. Cæterùm cum noster Draco non vngues tantùm, sed pedes digitis tibia, & fæmore di-
stinctos habuerit: idcirco hunc bipidem Draconem fuisse consimilem, vel congene-
rem Serpenti vngulas habenti apud Tartaros, affirmare non audemus. Præterea hanc
sententiam non possumus amplecti, quoniam inter Serpentes, seu Dracones non ala-
tos, & aues æqualis non est comparatio: nam his propter alas commoda est migratio; H
cum illi per terram gradientes, & per loca habitata transeuntes, non ita facilè homi-
num insidias euitare valeant.

Draco nunquã visus in Europa.

Draco hic non fuit alatus.

Ex altera parte ambigere posset aliquis, an per aquas, more piscium, ad nostras re-
giones confugerit: cum pisces commodè de vna regione in aliam transmeent: nam in
pelago nullis hominum insidijs sunt obnoxij. Constat enim experientia, multa piscium
genera proprijs non contenta sedibus, ad alias confugere habitationes. Siquidem
nonnulli pisces domicilium maris deserentes, dulces fluuiorum vndas subeunt; immò
ibi copia ciborum inescati, aquarum tranquillitate allecti, & propiæ habitationis pla-
nè immemores, reliquum vitæ tempus ibi transigunt. Sunt tamen alij, quos quidem
maris interdum tædet, & amnibus sese insinuant, vt Lampetræ, Sturiones, Alosæ, Sal-
mones,

Pisces locum natalem desere[n]tes qui.

A mones, & similes: at loci natalis omninò non obliuiscuntur; cum, stato tempore, ad mare remeent. Sunt etiam qui relictis aquis in terram prodeant, vt testificatur Rondeletius, in quorum numero Polypi, Murænæ, & similes recensentur. Id etiam anguillæ nobis manifestant, quæ in dulcibus genitæ aquis, amaros lacus, & paludes sulphur, & alumen redolentes ingrediuntur, ibiq; natalis oblitæ loci, reliquam ætatē ducunt. Affirmant quoq; nuperorum quidam anguillas in Normania Galliæ Prouincia, extra aquas vagari, & serpentum more, humi victum quæritare. Quare his iactis fundamentis, quidam asseuerare possent, hunc Draconem cuidam serpenti aculeum corneum in cauda habenti, & in Oceano mari versanti fuisse congenerem, quo aculeo amputato, reliquum corpus, pro cibo, piscatores commendant: quamobrem hic Draco aculeum corneum in extremitate caudæ gerebat, vt in descriptione fuit explicatum; ideò ex mari Adriatico per semperuirens Rauennæ pinetum ad nos migrasse dicendum erit. Quemadmodum igitur pisces loca mutare dicuntur, vt superius satis superq; explanatum fuit; licebit quoq; pronunciare hunc Draconem bipedem è Regione natali hùc accessisse, fortassis illuc reuersurum, nisi interfectus fuisset.

Anguillarū natura.

Draco aculeum corneū in caudæ extremitate habebat.

B Quamuis rationes allatæ sint probabiles; nihilominus credendum non esse opinamur hoc animal, si fuisset aquatile, ad loca à mari remotissima migrasse. Præterquamquòd si species huius bestiæ Adriatici maris fuisset incola, proculdubio quandoq; à nauigantibus conspecta fuisset: ideo cum nunquam ibi visa fuerit; non est asserendum hanc animalis speciem ibi versari. Demum cum hic Draco, ratione capitis, & caudæ, viperæ assimiletur, potius statuendum est Draconem hunc inter angues terrestres, non autem inter aquatiles esse collocandum.

AN CVM PLVVIA DECIDERIT.

POSTEAQVAM satis superq; explicatum fuerit hunc bipedem Draconem aliundè, more auium, vel piscium nequaquam migrare potuisse opus est diligenter speculari, an fortuitò ventorum violentia delatus, C tandem cum pluuia deciderit, & tractu alicuius temporis, illam adeptus fuerit molem corpoream, qualis in icone demonstratur. Hæc autem opinio non multùm à veritate declinat: cum varij Historici fide digni pluuias animatorum, & inanimatorum memorauerint. Athenæus, per spatium trium dierum, in Cheroneso, piscibus pluisse scribit. Huic adstipulatur Philarcus, qui multis in locis, non solùm piscibus, sed ranis, & iumentis pluisse fatetur. Pariter Heraclides in Historijs diuulgauit, circa Dardaniam, & Pœoniam, tanta ranarum copia pluisse, vt vijs, & habitationibus repletis, incolæ alio migrare coacti fuerint. Ranarum quoq; pluuiam Diodorus Siculus recitat. Meminimus etiam legisse apud alios Historiographos, bestiolas quadrupedes magnitudine soricis, vario distinctas pilo, in Noruegia pluisse; quod animalis genus, locustarum more, omnia viridantia depascebatur: vnde omni consumpto pabulo, & aere corrupto, pestilentia subinde orta est. Immò Cardanus id non explodit, quoniam harum pluuiarum causam in ventorum violentiam refert, qui per aerem sæuiendo, è iugis montium, ranas, pisciculos, & lapides, in D modum imbris, deferunt. Nonnè olim Bononiæ, tanta erucarum copia, vi ventorum delata è cœlo decidit, vt cunctis non paucam attulerit admirationem? Item à nonnullis intelleximus huic Draconi consimiles, & etiam dissimiles animantes, in Agro Bononiensi, iuxta templum Diui Apollinaris ad Comitem Ioannem de Blāchis spectans, conspectos fuisse; quod si veritatem assequitur, proculdubio, vi ventorum, & pluuiarum decidisse attestabimur.

Lib.2. Dypnosoph.

Lib.4.

Lib.21.

Pluuia piscium, & ranarū vbi.

Ventorum, & pluuiæ violentia qualis.

His addamus non solùm animata, sed etiam multa inanimata diuersi generis è Cœlo, instar imbrium, ad terram fluxisse. Plinius enim lac, & sanguinem, Attilio, & C. Portio Consulibus, pluisse pronunciauit: vnde, & Cicero in libris de Diuinatione hęc verba protulit, sanguine pluisse, Senatui nunciatum est. Item Valerius Maximus carnes in modum nimbi dissipatas aliquando cecidisse protulit, quarum maiorem partem

Li.2.c.25.

Lib.8.

aues

Pluuia carnium. aues consumpserunt. Denuò iuxta sententiam Plinij, ferrum etiam in modum pluuiæ decidit in Lucanis, anno præcedente mortem M. Crassi, qui à Parthis crudeliter fuit interfectus: effigies autem ferri similis spongijs esse tradebatur. Mirabilis quoq; laterni nunciatum esse aliquando lapidibus pluisse. Quamobrem nulla admiratione teneri debemus, si Diuus Augustinus ad Marcellinum scribens, pluuiam terræ, & lapidum memorauerit. Itaq; si noster Draco ventorum vi, & pluuia delatus fuisset, non fuisset verisimile, quòd solus conspectus fuerit; nam plures proculdubio decidissent: quemadmodum in allatis exemplis ranarum, piscium, carnium, lactis, sanguinis, ferri, lanarum, & lapidum patefactum fuit: idcirco hæc opinio tanquam imaginaria, & veritati minimè conformis explodenda est.

Ferri pluuia vbi cõtigerit. næ pluuia circa Castellum Carissanum accidit eo tempore, quo P. Annius Milo occisus fuit. Tandem scripsit Liuius libro sexto de bello Macedonico, Tarracinæ, & Ami-

AN EX CONGRESSV ANIMALIVM diuersorum ortus fuerit.

EX permixtione animalium diuersi generis hunc Draconem bipedem genitum fuisse multi autumant, nec præter rationem; quandoquidem multa animalia huic consimilia, atq; bigenera nuncupata aliquando nasci obseruatum est. Empedocles enim agens de proprietate animalium, nonnulla bigenera interdum oriri tradidit: itaut in vno corpore diuersæ duorum animalium naturæ coalescere viderentur: sic enim canit.

Multa genus duplex referunt animalia membris,
Pectore, vel capite, aut alio sicut videatur
Anteriore, retroq; bouis forma, aut vice versa,
In pecore humanæ quondam vestigia formæ.
Insunt, & pecoris humano in corpore contra.

Idcircò facilè nobis persuadere poterimus hunc Draconem ex animalibus diuersæ speciei prodijsse: quemadmodum est illud animal vocatum Aphat, quod ex Leone, & Leopardo gigni perhibetur. Leonum etiam genus quoddam ignobile ex Leænis, & Pardis resultat: veluti Leopardi ex Pardo, & Leæna, teste Theophrasto prosiliunt.

Aphat animal quale.

In Alpibus Heluetiæ ad Pagum *Speinga*, ex equa, & tauro genitus est equus, qui fortè hippobos, vel hippotaurus poterat nuncupari. Intelleximus circa Gratianopolim, ex asina, & tauro natum animal, quod lingua vernacula *Famur* dicebatur. Idq; hippobous fortassis simile fuisse arbitramur. Item ex equa, & asino, vel ex onagro, & equa, mulæ in cursu velocissimæ generantur. Præterea Ibris ex apris, & suibus, Tytirus ex oue, & hirco, & musmo ex capra, & ariete gignuntur.

Hippobos quid sit.

Mulæ quænam sint veloces in cursu.

Insuper Lupæ ex canibus concipiunt, vt Lycisca ex cane, & lupa, & lupus canarius ex congressu canis, & lupi oritur. Neq; omittendi sunt canes alopecides, qui ex vulpe, & cane prodeunt. Immò Leontomiges canes ex leonibus natos Pollux appellauit. Didimus quoq; scriptis mandauit Camelum ex apris simul pascentibus cõcipere: vnde postea animans Aprocamelus vocatus emergat. Hoc autem si sit verum necne, fides apud Authorem maneat. Philosophus enim equam pati congressum cameli tantummodò retulit.

Aprocamelus, quod animal.

Non defuerunt, qui murem araneum ex fele, & mure nasci diuulgarunt; quod veritati minimè accedere potest: siquidem hæc duo animalia maximas inter se exercent inimicitias. Athenæus, ex Andrea quodam, murænas ex vipera genitas morsu interficere pronunciauit: quasi, ad illius mentem, viperæ cum murænis congrediantur: immò Sostratem huic opinioni adstipulantem adducit: deinde versus Nicandri in Theriacis recitat hunc in modum.

Præterea quacumq; suis mare fluctibus ambit
Nouimus, inter quæ tanta mirabile factum

Muræ-

A *Murænæ est, quod sæpè citò viuaria lapsu*
Deserat, atrociq; petens audacula morsu
Voluat in æquoreas piscantem è naue procellas
Fama est, si modò vera, quòd hæc sita pascua linquat,
Atq; eat in siccum, cogente libidine, littus,
Et cum vipereo coiens serpente grauetur.

Amplius narrauit Cardanus, in libris de subtilitate, se vidisse Papiæ animal magnitudine vulpis, ore, & rictu leporino, dentibus prælongis, ad instar sciuri, oculis Serpentinis, nempè carentibus angulis. Pileus hircinæ barbæ simillimus caput tegebat. Pilus erat mustelinus. Anteriores pedes vt taxi. Aures, & posteriores pedes ab humanis nihilo discrepabant: nisi quòd vngula vrsi pedes muniebat. Dorsum, & postremam partem centum spinæ circiter, ad modum histricis, exornabant, quæ non emissariæ, vt in histrice, sed immobiles erant. Cauda anserina, cuius plumæ in spinas terminabant. Vox animantis erat subobscura, rauca, quasi latrantis canis. Hoc animal erat iracundum, quamuis à circulatore facilè pertractaretur. Cardanus igitur hoc animal non sui B generis, sed potius ex histrice, & alio animali, veluti vrso natum esse credidit. Non nè etiam Galliarum Rex equum habuisse perhibetur, qui parte posteriori corporis ceruum æmulabatur? ideoq; ex ceruo, & equa genitus esse ferebatur: qua de re hippelaphos iure optimo nuncupari poterat.

Animal rarum Papiæ visum.

Hippelapos quod animal.

His notatis ad magis peculiaria accedendum est, vt cunctis pateat, ex quorum animantium congressu hic bipes Draco emerserit. Multi in hanc venerũt opinionem, hunc Draconem testudinis, & viperæ fuisse partum; quasi ex permixtione testudinis, & viperæ tertia species animantis producta fuerit: siquidem caput, collum, & postrema pars caudæ huius Draconis viperam repræsentabat: dorsum verò, & superficies cum pedibus testudineam figuram exprimere videbatur. Quocirca, si ortus huius animalis, ex vipera, & testudine prodijsset, velocitatem motus viperæ hic Draco participans, naturam quãdam mediam inter velocitatem, & tarditatem esset adeptus. quapropter iure merito, pro symbolo Summi Pontificis Gregorij XIII. in cuius Insigni gentilitio figura Draconis refulgebat, vsurpari potuisset, cum hoc Dicto. FESTINA LENTE. Hoc enim Dictum sub symbolo Cæsaris legitur, in quo anchoræ, & delphini icones conspi-C ciuntur. Propterea quòd hoc symbolum integritati, & naturæ tanti Principis congruebat, qui populos summa prudentia, sapientia, & intellectus velocitate regebat.

Partus testudinis ex vipera.

Symbolum Cæsaris.

Rationes igitur, Draconem hunc bipedem ex prædicto congressu prosilijsse demonstrantes, sunt qnidem probabiles, non autem tanquam concludentes admitti possunt. Primò, quia licèt hoc animal, iuxta dorsum, figuram testudinis æmulari videatur, nihilominus, si quispiam tergus Draconis diligenter intueatur, illud squamosum, more piscium, non autem cortice tectum, ritu testudinis, obseruabit. Præterquamquòd pedes testudinis, ad modum lacertorum, quinq; digitis integrantur: cum tamen noster Draco pedes digitis tantùm quatuor refertos habuerit. Deinde hic Draco ex congressu testudinis, & viperæ nasci haudquaquàm potuit: propterea quòd animantia, ob antipathiam quamdam, inter se dissentientia, simul permisceri posse non est verisimile. Narrat enim Plinius testudines cum serpentibus prçliaturas, herba cunila se prius munire, ne fortè venenum circa dentes viperinos delitescens sibimetipsis noceat: hac de re vnicuiq; innotescit testudines, & viperas permisceri minimè posse. His addamus testudines ad congressum cum vipera ineptas esse, quia testudines, more quadrupedũ, ma-D re superueniente, permiscentur; & præcipuè cum omnibus liquidò constet testudines inter animantes quadrupedes ouiparas à nobis aliàs collocatas fuisse. Et vicissim manifestatum fuit in primo libro, capite secundo, viperas mutuo complexu, ob corporis longitudinem, congredi. Præterquamquòd testudo genitali duro, & ferè osseo referta est, quod ad congressum Serpentum penitùs ineptum esse creditur.

Dorsum huius draconis quale.

L.20.c.16.

Testudinũ congressus qualis.

Figura lacertorum similis est formæ anguium.

Cum igitur congressus testudinis, & viperæ confutatus fuerit: reliquum est, vt medi-temur, num ex permixtione lacerti viridis, & viperæ tanquam commodiori, dimanare potuerit. Etenim hic lacertus maximam cum Serpentibus habet conuenientiam, quia cortice licèt molliori tegatur, tamen lingua longa, & bifida, quasi Serpentina est præditus. Demùm si pedes lacerti demantur, omnia eius membra Serpentibus postea assimilantur: quemadmodum in historia lacertarũ explanatũ fuit. Idcirco complexu

non dissimili, & lacerti, & serpentes coire videntur. Idq; pluries confirma E
uit Plinius asseuerans in lacertis, veluti in bestijs pedes non habentibus, eumdem ce-
lebrari congressum. Prædictis addamus oculatam fidem: cũ circa finem Mensis Mar-
tij, lacerti complicati, ventribus iunctis, caudis, & reliquo corpore intortis, more Ser-
pentum, obseruentur. Immò additur maxima ouorum lacertorum, & anguium simi-
litudo, quæ sub terra condita sua sponte aperiuntur, catuliq; veluti ex aliorum ouis
serpentum egrediuntur. Ad finem lacerti naturam anguium induentes, brumali tem-
pore, subterraneos meatus ingrediuntur, & frigus vitantes occultantur. Quamo-
brem probabile videtur viperam cum his lacertis congredi potuisse; idq; nobis magis
insinuat viridis color huius Draconis, quem in squamis passim repræsentat.

Oua lacertorum ouis serpẽtinis similia sũt

Cæterùm, vt veritatem fateamur, neq; hanc bipedis huiusce Draconis originem
concedere possumus, & præsertim quoniam lacertus viridis, cum serpentibus acriter
præliatur: quapropter in historia quadrupedum digitatorum ophiomacus fuit appel-
latus. Insuper hic lacertus annumeratur eorum animalium gregi, qui homines mi-
randum in modum diligit: idcirco vbicumq; fuerit homo, ibi quoq; lacertorum co-
pia congregatur, qui, erecto capite, faciem hominis intuentur, & vicissim lacerti ab F
hominibus impunè pertractantur, & si ori admoueantur libenter saliuam humanam
lambunt. Et, quod maiori dignum est admiratione, lacertus viridis homini dormien-
ti assistens, si anguium insidias animaduerterit, per collum, & faciem dormientis cir-
cumcursitat, donec excitetur. Quare homo expergefactus, conspecto lacerto, ali-
quem serpentem in insidijs morari coniectatur. Quamobrem, ob maximam antipa-
thiam inter viperas, & lacertos virides, horum animalium permixtionem explo-
dimus.

Lacertus viridis, cũ serpẽtibus præliatur.

Lacertus assistit homini dormienti.

Iterum vir acri ingenio præditus ambigere posset, an hic Draco bipes ex congressu
ranæ, & viperæ ortus fuerit: siquidem aliquæ sunt ranæ, quæ ex coitu, aliquæ verò,
quæ ex putri materia generantur. Idq; magis id posset sibi persuadere: cum pedes hu-
ius Draconis figuram pedum ranarum æmulentur. Neq; hæc opinio nobis potest arri-
dere, non solum quia pedes huius Draconis pedibus posterioribus ranæ sint dissimiles;
nam ranæ, anserum ritu, sunt steganopodes; pedes enim membrana quadam interstin-
ctos habent, vt facilius natare valeant: verumetiam quia viperæ in montibus, & ne-
moribus, ranæ verò in lacunis, & paludibus stabulantur. Et quamuis potuerit ingenio- G
sus vir replicare hunc Draconem ex copula ranæ rubetæ, seù bufonis, & viperæ prosi-
lijsse, quæ ambo animalia in ijsdem cryptis sæpè versantur: nihilominus hanc non com-
mendamus sententiam: tum quia rubetas ex putri tantùm materia gigni aliàs decla-
ratum fuit: tum etiam quia quadrupedum, & anguium copula est ineptissima: veluti
paulò ante de copula testudinis, & viperæ fuit expositum. Nisi velimus ridiculã non-
nullorum amplecti opinionem, qui voluerunt hunc Draconem olim fuisse viperam,
quę bufonem deglutiuerit, cuius duo pedes per aluum viperinam exerti ita coaluerint,
vt deinceps vipera Draconis bipedis formam induerit.

Congressus ranæ, & viperæ.

Permixtio rubetæ, & viperæ.

AN EX PVTRI MATERIA GENITVS.

POSTREMO loco remanet ponderandum, num hic Draco bipes ex H
putri materia originem traxerit: cum ex congressu diuersorum ani-
malium generari minimè posse probatum fuerit. Et potissimum cum
animalia non modò exanguia, verum quoq; sanguinea ex putrida
materia interdum producantur. In primis cunctis liquidò constare
opinamur, in mari Oceano Hiberniæ, & Scotiæ, à facultate forsan aquæ
innata, Berniclas aues, siuè Brantas, ob putridam malorum nauium materiam, bre-
uissimo temporis spatio generari. Quandoquidem ex contabulatis nauium putrescen-
tibus fungi quidam erumpunt, qui paulatim in figuras auium abeunt. Immò & alij
referunt in Scotia circa arborum litoralium caudices quosdam oriri fungos, qui paulò
post integram auis formam adipiscuntur: Rostro enim aliquantisper pendent, deinde
in

Berniclæ aues ex putri materia genitæ.

A in aquam decidunt, & more aliorum animalium, vitam participant. Harum autem auium icones liberalitate clarissimi viri Ioannis Brancionis Michleniensis, ex Brabantia habuimus.

Item in cauitatibus saxorum, & in terræ penetralibus ranæ venenatæ procreantur, quæ statim atq; in lucem emergunt, turgent, & paulò post pereunt Tales ranæ frequenter in Gallia propè Tolosam, in saxo arenario rubro maculis distincto reperiuntur, ex quo molæ parari solent. Quid mirum? nonnè intra etiam dura saxa balani quidam ostreacei, dactyli marini nuncupati, ad mare propè Anconam gignuntur, quos vulgus balaros appellat. Diodorus quoq; scripsit, post inundationem Nili, fætus diuersorum animalium, ob putredinem, obseruari solere: nam recedente aqua, ex limo terræ radijs solaribus arefacto, variæ animalium species prodeunt. Immo tantùm abest, vt animalia ex putredine generari non possint, vt potius cuncta mundi animantia eodem modo produci queant.

Dactyli marini qui Lib. 1. c. 2.

Etenim multi Astrologi in hanc vsq; descenderunt sententiam, vt asseuerauerint, animantes etiam ex semine generari solitas, vi astrorum in sublunaria agentium, ex B putredine quoq; produci posse; cum hæc inferiora, pro varia rerum generatione, ab astris in dies præparentur. Hanc opinionem secutus esse videtur Auicennas, dum aliquam differentiam inter creantem, & disponentem formas collocauit: idcirco hæc verba protulit: quando materia rationem seminis subiens congruentem adepta est dispositionem; tunc vi stellarum, & Solis formam induit; sicq; idem Animal ab eodem agente, non autem ab eodem disponente, ex semine, & sine semine, in lucem prodire posse tradit.

An idē animal, seu vnūquodque animal ex materia putri generari possit.

Hæc igitur dispositio fortassis eo tempore fuit in aliqua constellatione agente, & operante, quando hic Draco bipes genitus fuit. Hæc autem opinio ab Auerroe refellitur: quandoquidem aliud esset agens, & aliud generans formam, & generatum non esset vnum in actu. Consequens est manifestum, quoniam veluti actio agentis debet ad ens actu terminare: ita actio dispositoris pariter ad ens actu terminare debet; alioquin ambæ essent otiosæ. Quamobrem cum sint duæ actiones generatio etiam in actu duplex esset. Hinc ratio Auicennæ falsitatem effugere non potest. Dicendum igitur est, ad generationem animalium ex putri materia prodeuntium, solem, C & astra tanquam causam vniuersalem; putredinem verò tanquam particularem, & subeuntem vicem seminis concurrere.

Putredo quomodo concurrat ad generationem.

Modò ambiget aliquis, si indubitatum est, hunc Draconem bipedem tum ex putri materia, tum ex semine indiscriminatim gigni potuisse, an esset eiusdem speciei iudicandus. Id negandum esse arbitramur: quandoquidem mus ex putrefactione natus, & mus ex semine genitus non sunt ijdem specie, sed ad idem genus iure optimo reducuntur. Præterea Suessanus, & multi alij animalia perfecta ex putredine ortum trahere negant; quæ sententia à veritate remota esse videtur: cū experientia constet Berniclas aues ex putri materia prodeuntes perfecta esse animalia, cum quinq; sensibus integrentur: immò ranæ illæ fossiles perfectionem animantium sunt adeptæ, & tamen ex putredine originem ducunt.

Berniclæ aues sunt animalia perfecta.

Restat considerandum, cur in Italia, elapsis annis Dracones huius generis ex putri materia geniti, & visi nō fuerint: ideo possumus asseuerare, genitos quidem, sed nō obseruatos fuisse. Præterquamquòd materia nonnisi determinato aliquo tempore alicuius constellationis, ad putredinem disponitur, & præparatur. In prædictorum confir- D mationem, in medium afferre possumus anguillam animal perfectum non solum ex putri materia generari, sed etiam in illa nullum prorsus sexum obseruari, vt Aristoteles asseuerantius dixit. Id autem in nostro Dracone bipede obseruatum fuit: nam quamuis hic Draco magno capite refertus esset, quæ prærogatiua mari potius, quàm fæminæ competere solet: quemadmodum etiam in anguillis intuemur, quarum aliæ maiorem capitis figuram repræsentant: nihilominus Philosophus hanc magni, vel parui capitis anguillarum obseruationem non ad sexum, sed ad speciem spectare retulit.

L. 1. de gener. Anim. c. 18.

Insuper anguilla non generat; nam si generaret, oua aliqua in vtero gestaret, quod falsum semper comperimus. Et quamuis in anguillarum anatome, nonnulli lumbrici, veluti quædam capillamenta in ventriculo harum bestiarum reperta sint: attamen hæc featuræ primordia minimè fuisse est credendum; quoniam hæc in parte coctioni, &

Anguillæ sexu non distinguūtur.

non generationi destinata erant; ventriculus enim est pars, in qua cibaria, non autem E
vbi fœtus conficiantur. Immò si anguillæ sexu ab inuicem distinguerentur, proculdu-
bio earum aliqua ouis referta esset, & fœmina potissimum meatus seminales patentes
haberet: hoc tamen per anatomen veritati refragatur; siquidem Philosophus anguil-
las tantummodo, inter animalia sanguinea, sine semine, & ouatione nasci tradidit.

Aristoteles non nouit generationem omniũ animaliũ.

Hoc autem Aristotelis assertum non esse simpliciter verum attestamur; nam Berni-
clæ aues, & hic Draco bipes fuerunt animalia sanguine prædita, & tamen, secundùm
aliquos, sine semine, ex putrida materia prodierunt. Cæterùm partes Aristotelis tue-
ri poterimus, si dixerimus animantes tantummodo aquatiles ab Aristotele intellectas
fuisse: deinde addemus, quòd Aristoteles de illis tantùm animalibus verba faciebat, quę
illis fuerunt cognita; sed prædictæ aues, veluti, & ranæ in cauitatibus saxorũ ortæ illi
fuerunt incognitæ: quapropter horum animantiũ generationem haudquaquàm nouit.

Itaq; anguillas ex putri materia dimanantes inde cognoscimus, quoniam stagna per
aliquod temporis spatium exsiccata, nullisq; animalibus prorsus scatentia, denuò aquis
repleta pluuijs anguillas produxerunt. Immò compertum est ex equo mortuo in lacu- F
na iniecto innumerabiles anguillas paulò post prodijsse. Id quoq; in aliorum etiam
animalium cadaueribus in paludes proiectis obseruare licet. Ioannes Baptista Porta
fatetur se nouisse amicum, qui ligneis vasis aqua plenis, algis, & quibusdam alijs flumi-
num herbis incisis, & lapidum pondere oppressis, sub dio, paucis diebus anguillas ge-
nerabat. Plinius verò anguillas hoc modo gigni asserit, nimirum anguillis ad scopulos
attritis, quoniam illa strigmenta viuescunt. At Oppianus, contra Philosophi opinio-
nem, anguillas concumbere, sic decantauit.

Li. 2. mag. nat. c. 4.

Generatio anguillarũ quo artificio paretur

Anguillæ spiris, multoq; volumine nixæ
Concumbunt, lentor destillat corpore toto;
Qui spumæ similis bibula cælatur arena,
Accipit hunc canum, quid enim fæcundius illo?
Concipit accepto, nascuntur lubrica terga;
Flexibus innumeris anguillæ in littore repunt.

Alberti opinio fuit, anguillas, pluuio tantùm tempore, oua in gutture habere, qui er-
ror proculdubio refellendus est: posteaquàm anatome constat, nulla prorsus oua in an- G
guillis inueniri. Rondeletius partes generationi destinatas in anguillis esse, conse-
quenterq; congredi, & oua in eis procreari scripsit, sed postea has partes pinguedine
obrutas non apparere diuulgauit. Quamobrem, in hac difficultate, duplex anguilla-
rum genus esse statuendum erit: cum aliæ ex putredine nascantur, vt Aristoteli pla-
cuit, aliæ verò ex congressu, vt Oppianus decantauit.

Anguillarũ duplex genus.

Itaq; animalia ex putrida materia resultantia, & vtrumq; sexum participantia con-
gredi posse affirmamus, & aliquid ex illis gigni, ex illo postea, iuxta doctrinam Aristo-
telis, nihil amplius procreari poterit. Vnde noster Draco bipes, si in eo sexu fuisset,
aliquod, nempe vermiculum generasset, sed ex illo postea nihil prorsus fuisset genitum.
Hinc igitur eliciendum est Draconem hunc, virtute stellarum, ex materia præparata,
& disposita gigni potuisse.

Clarus.

Aliqui in præsentia controuersiam faciunt, an animalia ex putredine prodeuntia,
vel per se, vel casu genita fuerint. Ideo Aueroes inter Philosophos, animata ex putri
materia emergentia casu haudquaquam genita esse voluit, his potissimum motus ra-
tionibus. Prima est hæc. Nulla species fit casu, animalia ex putrefactione genita sunt H
species, vt Berniclæ aues, quædam ranæ, mures, & anguillæ: quare concludendum est,
has animantes, casu, in lucem minimè prosilijsse. Maior propositio huius argumenti
meridiano iubare clarior esse videtur, quoniam Natura omnes species per se, & non per
accidens procreat. Deinde ab Aueroe additur alia ratio, quæ est hæc. Quod à Natu-
ra determinato fit tempore, illud casu genitum esse non potest, sed animal ex putri ma-
teria productum, tempore determinato in lucem venit, ergo non poterimus asserere
animalia ex putredine nascentia, casu fieri. Maiorem propositionem huius rationis cũ-
ctis patentem esse arbitramur: cum Aristoteles casum à causa determinata non fieri sta-
tuerit. Minor quoq; propositio probationis indigere non videtur, siquidem generans
materiam sibimet appropinquantem disponit, formamque de eius potentia educit:
quamobrem id à designata causa, veluti à determinata constellatione producitur.

An animalia ex putri vel per se, vel casu generentur.

Secunda ratio Auerois.

L. 2. Phys.

Loco cit.

Tertiò;

A Tertiò, quod producitur in pluribus, casu genitum esse non dicitur, veluti Philosophorum Princeps in Physicis docuit. Sed animalia ex putrefactione generabilia in pluribus generantur: quemadmodum in vermibus, & muscis constat: ergo animalia, quorum origo è putri pendet materia, casu non generantur. Demùm, quod potest Agens minoris, potest & Agens maioris virtutis producere, dummodo causam, & proportionem super effectum possideant: sed Agens particulare, nempe mus generans, per se murem procreare potest; ergo cœlum Agens vniuersale, & maioris virtutis, per se murem generare poterit; consequenterq; tale animal casu non erit genitum. In minori propositione huius argumenti dicebatur, dummodo Agens causam, & proportionem habeat, propter animalia perfecta, in quorum productione causa, & proportio cœlo non inest, nisi Agente particulari concurrente: quoniam non solus Sol hominem, vel Leonem, sed vna cum homine, vel Leone producit.

Agens vniuersale, & Agens particulare quid.

Antequam rationem eorum, qui genita ex putri materia, tutantur, casu esse generata, refellantur: necesse est, vt nonnulla, iuxta mentem Diui Thomæ, in medium afferantur. Primò notandum est generata ex putredine, bifariam considerari posse, quoB niam ad diuersa comparata, & per se, & per accidens genita esse traduntur: quemadmodum sanitas per frictionem in corpus humanum introducta: siquidem hæc valetudo, ratione fricantis, per accidens introducitur, quia non sanitatem introducere, sed fricando pruritum tantummodo pellere nititur. At si comparetur ad virtutem animal regentem, id fit per se à virtute regente animal, dum calor frictione excitatus deperditam restituit valetudinem. Pariter de animali ex putri materia genito idem erit dicendum: etenim si consideretur ratione putridi caloris, nemini dubium est, quòd casu generatur, cum ille calor extrahens humiditatem, animalis productionem non respicit. Sin ad virtutem cœlestem vniuersum gubernantem dirigamus animum, videbimus illud animal per se produci; quoniam vis cœlestis omnes formas de potentia materiæ educere nititur. Ideoq; illas producit formas, quas ex se producere potest: sed quoniam materia aliquorum, nempè animalium perfectorum maiori indiget præparatione, & dispositione, quàm virtus syderum præstare possit: propterea nō immediatè omnes formas producit.

Genita ex putri materia bifariā considerantur.

Cælestis vis qualis sit.

Quare si consideretur generatio ex putri materia, vel huius Draconis bipedis, vel C Bernaclarum auium in mari Oceano genitarum, dicendum erit, per se generari, licèt, ratione putredinis, casu genita esse videantur. Præterquamquòd in materia putrida aliquod proportione respondens semini reperitur, in quo virtus similis semini conseruatur. His notatis, facilis patebit responsio afferenda rationibus in oppositum paulò ante allatis.

Itaq;, quando in maiori propositione primi argumenti dicebatur nullam speciem casu fieri: hoc assertum simpliciter verum esse non affirmamus: nam respiciendo causam vniuersalem, nempè cœlū, per se, & non casu fiunt. Sin respiciamus calorem in putridam agentem materiam, casu fieri dicuntur. Præterea, quando in minori propositione secundi argumenti pronunciabatur animal à putredine prodiens, tempore determinato generari; consequenterq; casu non fieri: Respondendum est, verum esse non fieri per accidens, ratione virtutis cœlestis mundum sublunarem regentis, sed solùm ratione caloris in putrem materiam agentis, casu produci. Tertio argumento, in quo diuulgabamus productum in pluribus, non fieri casu; respondendum est, verū esse non fieri casu, ratione cœli operantis, nil tamen repugnat casu fieri, ratione caloris putriD dæ materiæ qui Agentis particularis vices subit. Tandem quarto, & postremo argumento eamdem competere responsionem opinamur.

Ratione cælestis virtutis res per se fiunt.

Quæritur in præsentia, an cuncta animalia ex semine producta, sine semine possint procreari. Deinde si producta sine semine, cum cæteris eiusdem speciei esse possint. Prima opinio fuit Auicennæ, & Alberti, qui cuncta animalia, tam perfecta, quàm imperfecta vtroq; modo produci posse voluerunt. Prima igitur Auicennæ ratio est hæc. Homines, post diluuium, virtute, & determinato stellarum aspectu, ex terra geniti sunt; quoniam quod potest virtus inferior, potest etiam superior, & amplius: sed Agens particulare, vt homo, licèt sit virtutis inferioris, hominem generare potest, & equus equum; ergo multò magis id à Cœlo præstari posse affirmat.

Opinio Auicennæ circa productionē per se, & per accidens.

Secundum argumentum, ex mente Auicennæ, est tale. Cœlestia corpora, iuxta

 varios,

varios, & determinatos aspectus producunt inferiora; ergo iuxta aspectum vel magis, vel minus nobilem, animal etiam magis, vel minus nobile procreabunt. Ideoq; veluti propter aspectum ignobilem, aliquandò animal imperfectum, vt rana generatur: ita ratione nobilis aspectus, animal perfectum, veluti Leo producetur, & deniq; propter aspectum nobilissimum homo.

Rationes Auicennæ explodũtur

Cæterùm rationes Auicennæ nullius valoris esse videntur: propterea quòd virtus cælestium, & sublunarium ita simul iungi debẽt, vt ambæ copulatæ ad generationem concurrant: cum altera sine altera, perfectas animantes procreare nequeat. Deinde aduertendum est, cœlum, nonnisi per secundas causas, nihil in mundo inferiori generare: quapropter homo sine cœlo hominem generare nequit; nec cœlum sine homine tanquam Agente particulari id præstat.

Nonnulli, ad infringendam Auicennæ sententiam, monimentis mandarunt non solum animalia perfecta, sed etiam imperfecta, absq; semine, produci minimè posse: quoniam vnumquodq; in Naturalibus, à sibi simili necessariò generari arbitrati sunt. Hæc tamen propositio sensui, & experientiæ refragatur: cum ex cadauere gigni animalia videamus, quæ cum illo nullam præ se ferunt similitudinem, & in quo nullum præcessit semẽ: nisi velimus asserere putridam illã materiam vices seminis subire. Prçter hæc, ex Philosophorum doctrina, hoc pro comperto habetur, quòd aliqua animalia, veluti & plantæ ex semine, & ex putri materia producuntur.

Opinio Scoti circa productionem animaliũ ex putri materia.

An verò animalia prodeuntia ex putri materia sint eiusdem speciei cum illis, quç ex semine ortum trahunt, hoc non caret difficultate. Quandoquidem Scotus Excellentissimi vir ingenij, vnà cum multis alijs viris eruditis, hæc animalia esse eiusdem speciei opinatus est, tali fretus ratione. Animalia tam ex spermate, quàm ex putredine producta, eumdem motum, & consimiles operationes exercent, necnon ijsdem prærogatiuis gaudent: ergo eiusdem speciei esse statuendum est. Idq; quod de animantibus asseritur, de plantis quoq; pronunciare necesse est. Consequens huius argumenti luce clarius esse videtur, quia in Naturalibus vnitatem, vel distinctionem specificam ex proprijs accidentibus, affectibus, & effectibus Philosophi semper venantur.

Animalia ex semine, & sine semine orta non sunt eiusdem speciei.

Cæterùm nos non ita facilè adducemur, vt huic succinamus sententiæ: quandoquidem animalia ex semine dimanantia, & sine semine in lucem prodeuntia eiusdem speciei esse minimè credimus. Et quamuis mures ex putrida orti materia, eodem modo saltent, & rodant: nihilominus ad eamdem speciem eos referre non audemus; quoniam gaudebunt postea alijs effectibus à sua forma specifica prosilientibus: cum nos lateant multæ proprietates particulares, quæ diuersam speciem arguunt: veluti perspicuum, & exploratum est in quibusdam anguillis, quarum aliæ ex putredine, aliæ ex semine procreantur, & tamen ad diuersas species reducuntur.

Hic draco an ex putri materia.

Modò ad rem nostram reuertentes, Draconem hunc bipedem ex putredine gigni potuisse non negamus: cum hoc rationi, & veritati reclamare non videatur. Etenim Aelianus in primis hanc sententiam fouere videtur, dum ex putrida hominis medulla Dracones produci posse retulit. Plinius ab hac opinione non recedit, dum circa initia belli Marsici, ab ancilla quadam serpentem editum fuisse pronuntiauit, quem more vermium, ex putrida materia natum esse non dubitabat. Immò intelleximus, quod olim, dum cuiusdam nobilis puellæ diris cruciatibus mortuæ à chirurgis causam incogniti morbi, & mortis perscrutantibus venter incideretur; duo serpentes ex interna nati putredine prodierunt. Legimus, quoq; mense quinctili anni quinquagesimi primi supra millesimum, & quingentesimum, in Hungaria, iuxta flumen Theisum id accidisse, vt in aluis multorum, serpentes, & lacerti naturalibus similes generarentur: hinc sęuissimis doloribus obortis, patientes succumbebãt; ita ut multitudo hominum ter mille circiter, hac affectione perijsse traderetur. Quocirca nos eadem ratione moti generationem huius bipedis Draconis ex putredine prodeuntem quodammodo amplecti poterimus.

Hic generationis modus non cõceditur.

Sed, vt veritatem fateamur, neq; huic opinioni adhærendum est: nam si ex putri ortus esset materia, hoc in loco, vel alibi determinato quodam tempore, alij huic consimiles Dracones visi essent, cum in cæteris animalibus ex putredine genitis id contigere soleat. At cum nullibi talis species in proprijs indiuiduis relucere visa sit: propterea neq; hunc generationis modum concedimus. Immò cum nudius tertius iconem huius Dra-

A Draconis clarissimo viro Pompeio Bologneto in patrio Bononiensi Gymnasio medicinæ ordinariæ professori, & Philosopho eximio ostenderemus: ipse quoq; statim in hanc venit sententiam, ex putredine hunc Draconem non prodijsse: propterea quòd plures huius generis animantes aliquo tempore conspicerentur.

Hactenus varios explicauimus modos, quibus aliquis probabilibus motus rationibus Draconis nostri bipedis generationem insinuare poterat. Sed cum nec aliundè huc migrasse, nec cum pluuia decidisse, nec ex congressu animalium diuersæ speciei dimanasse, neq; ex putri materia genitum esse fusè lateq; probatum fuerit. Superest tandem vt nostram aperiamus sententiam. Ideò statim atq; in Musæo Illustrissimi Senatus Bononiensis, hanc Draconis bipedis in Agro Bononiensi capti iconem inuenimus, & diligenter conspicati, illicò hunc in genere anguium monstrosè genitum fuisse suspicati sumus. Quare cum hanc iconem Excellentissimus vir Ioannes Augustinus Cucchius Chirurgiæ in Patrio Bononiensi Gymnasio professor, necnon Anatomicus insignis, & inter celeberrimos Medicos non infimus animaduerteret, absq; vlla difficultate, & ipse in nostram venit sententiam, hunc Draconem, in genere serpentum B monstriferum fuisse. Idq; ob raritatem stabilire possumus: cum neq; ante, neq; post inuentionem huius bestiæ, alia consimilis Fera in tota Europa visa fuerit. Hæc autem opinio Aristotelis doctrinæ est conformis: nam scriptis mandauit in generatione Serpentum raros contingere errores: hac de causa in hoc Ferarũ genere rara producuntur monstra; redditq; rationem, quoniam angues formam vteri valdè longam habent, & oua subinde non aceruatim descendunt, veluti in gallinis euenit. Quamobrem geminus fætus in ouis anguiũ rarus esse perhibetur: sicuti vicissim in ouis gallinarum fætum geminum, & monstrosum, frequentiorem conspicari licet. De Serpente bicipite monstroso actum fuit in primo capite primi libri. Tricipitem quoq; anguem in montibus Pyreneis interfectum fuisse Arnoldus tradit. Solus Apollonius, in historijs, serpentis bipedis meminit, qui ritu Crocodili gradiebatur. Præterea si lector ad descriptionem huius nostri Draconis bipedis superius recitatam confugiat, magis, atq; magis hanc bestiam monstriferam fuisse affirmabit: cum duos tantum pedes à se inuicem per sex digitos distinctos tali ordine habuerit, vt dexter caudæ proximior, sinister verò capiti esset propinquior.

Nostra opinio circa generationem huius draconis.

Lib. 4. de gene. anim.

Anguis triceps vbi visus.

C Quare cum id quoq; à nobis narratum fuerit Clarissimo viro Sebastiano Regulo, in patrio Bononiensi Gymnasio, Philosophiæ professori ordinario, qui iam prælectionum quadragesimum attingit annum; Monstrum hoc Serpentinum ex ouo enormis molis natum esse statuit; ideoq; à natura, ob materiæ abundantiam; medium corporis anguini crassamentum, cum binis pedibus perperam locatis, tamquam duabus superfluæ materiæ appendicibus, esse procreatum philosophatus est.

Vnde quemadmodum, in genere Serpentum, monstra sunt rarissima, vt paulò ante fuit exaratum; vice versa in gallinacea familia, propter allatas rationes, monstra frequentissima contingunt: inter quæ memorandus fuit ille gallus Draconis cauda insignis, quem viuum in aula Serenissimi Magni Hetruriæ Ducis Francisci Medicei obseruauimus; viris enim magnanimis terrifico suo aspectu timorem incutiebat. Caput non crista carnea, vt in vulgaribus gallis ornabatur, nec paleæ erant carneæ, sed vtræq; ex plumis constabant conos galeæ militum æmulantibus. Habebat in fronte duas pennas, seu potius pennarum calamos (erant enim nudæ) surrectos, seù duo cornua; item binos alios ab vtraq; parte rostri propè nares, sed qui in extremitate plumas tenuissimas ritu D setarum edebant, necnon, & alium in ceruice, quia principio huiusmodi setis erat exornatus. Color totius corporis ferè subfuscus, sed radices pennarum erant albæ, pennæ verò ita erant constitutæ, vt veluti squamas æmularentur, propè vropyggium, quà cauda exit, tuberculum erat rotundum, & subalbidum. Cauda non more auium ex plumis constabat, sed carnosa, ritu caudæ quadrupedum, & pilis nuda erat, quæ in extremitate floccum gerebat candicantem; cauda subcærulea; tibiæ velut ocreis erant indutæ.

Gallus mõstrosus cauda draconis.

Duo insuper in hac bestia erant animaduersione digna primum, & præcipuum erat, quòd alarum pennæ contrario, quàm in alijs, modo collocabantur, nam pars illarum prona, quæ ex naturæ præscripto in alijs interius vergit, in hoc exterior conspiciebatur; itaut tota ala penitus inuersa videretur. Alterum notatu dignum in hoc monstro erat,

Duo erant admirãda in gallo mõstroso.

erat, quod ceruicis plumæ caput versus, ciri instar, erigebantur, quorsum etiam tota E
cauda attolli conspiciebatur. Iconem huius monstri pagina 62. dabit, quam lector
idire poterit, vt diligenter contempletur, an in genere gallinaceo hic gallus, an in
genere Serpentum noster Draco bipes magis sit memorandus, & admirandus.

DE DRACONIBVS ALATIS.
Cap. VI.

SYNONYMA.

QVONIAM superius in capite primo huius secundi Libri, Dracones
alatos in aliqua terrarum orbis regione diuagari retulimus: ideo post
aliorum Draconum examen, libuit etiam annectere, quid de huiusmo- F
di alatis bestijs sentiendum esset. Modò, ante differentiarum Rubri-
cam, varias afferremus nomenclaturas. Cardanus, ex mente nonnul-
lorum, hos Dracones, angues aligeros nuncupatos fuisse testatur. Vir-
gilius eos appellat angues stridentibus alis, dum canit.

Angues aligeri qui.
L.7. Aeneid

Illa autem attollit stridentes anguibus alas.

Ouidius quoq; multis in locis, sed potissimum libro septimo Metamorphoseos, hos
Dracones, pennatos angues nominauit, vbi meminit Medeæ, quæ, Pelia iugulato, Dra-
conum alatorum ope, per aerem vecta fuisse dicebatur, his versibus.

Plura locuturo cum verbis guttura Colchis
Abstulit, & calidis laniatum mersit in vndis,
Quæ nisi pennatis Serpentibus isset in auras,
Non exempta foret pænæ: fugit alta, superq;
Pelion vmbrosum &c.

Immò Lucanus, & ipse has bestias, serpentes volucres cognominauit, vbi de quadam G
muliere venefica mortuum, per necyomantiam, excitante sic canebat.

L.6. Pharsal.

Non Arabum volucer serpens, innataq; rubris
Aequoribus custos pretiosæ vipera conchæ,
Aut viuentis adhuc Lybicæ membrana Cerastæ.

Deniq; Altararat nonnulli volunt esse nomenclaturam arabicam, qua Draco volans
significatur.

DIFFERENTIÆ.

AMMIANVS Marcellinus Dracones alatos fabulosos esse opinatur,
& eò magis suam roborat sententiam, quoniam fama rerum nouitates
augeri soleat. Hinc Poetæ Triptolemum in curru à Draconibus ala-
tis tracto per aerem progressum fuisse promulgarunt. Verùm aduer-
tendum est, quòd assertum Ammiani Marcellini non tātùm antiquis
repugnat authoribus, sed etiam experientiæ reclamat: quandoqui- H
dem hac ætate certo certius est in Aethiopia Dracones alis refertos stabulari; quamuis
postea Triptolemum ab alatis Draconibus vectum poetæ commenti sint. Immò ad ma-
iorem huius sententiæ confirmationem, nobis relatum fuit à viris fide dignis, in loco
Agri Pistoriensis *Costone* nuncupato, magnum visum fuisse Draconem, cuius alæ mul-
tis intertextæ neruis ad cubitum longæ, & latæ erant: bestia duobus nitebatur pedi-
bus breuibus, munitis vnguibus, quasi aquilinis. Totum animal squamis tegebatur, ri-
ctu magnis dentibus armato, & auribus, ad instar vrsi pilosis. Quamobrem lector hinc
coniectabit hanc bestiam Draconibus Aethiopicis fuisse similem: veluti in fine huius
Rubricæ intueri poterit.

Dracones alati reperiuntur.

Insuper Isidorus scriptis mandauit serpentes alatos Arabiæ Sirenes nūcupari, illosq;
potius

A potius volare, quàm currere, & eorum virus tanti valoris esse celebrauit, vt morsum potius interitus, quàm dolor concomitetur. Quapropter circa notitiam Sirenum parumper digredi necesse erit. Itaq; pleriq; authorum Sirenem monstri marini genus fuisse prædicant, ita nuncupatum ἀπὸ τῆς σειρᾶς, nempe à catena, quia hæc monstra suauitate cantus transeuntes veluti quadam ligatos catena in naufragium pellicerent. Quamuis alij à verbo hæbraico, *Sar*, deriuent, quod canere significat. Alioquin σειρὴν est Insecti genus api non dissimile, de quo Aristoteles, & Plinius egerunt. Aliter in Lexicis græcolatinis exponitur quædam auis canora, Gallis, *Serin*, fortassis quasi Sirena dicta: cum, vt nostra fert opinio, sit Achanthis Aristotelis, quam vocem Theodorus Gaza Spinum, & Ligurinum exposuit.

Sirenum natura, & mores.

Siren auis canora.

Sirenæ igitur, vt constat in poetarum fabulis, tres puellæ fuisse perhibentur (quamuis ab alijs quatuor, & ab alijs quinq; constituantur) nimirum Parthenope, Leucosia, & Ligia, Acheloi fluminis, & Calliopes musæ filiæ; harum vna voce, altera tibijs, alia lyra canebat, & primùm iuxta Pelorum, postea in Capreis insulis habitarunt, quæ allectos suo cantu in naufragia deducere ferebantur. Quoad figuram, Grammatici græci à pectore ad superiora effigiem passeris, in reliqua corporis parte, formam virginis eis attribuebant. Ouidius tamen totum oppositum sentire videtur, dum canit hunc in modum,

Sirenę quot fuerint.

Locus Sirenarum.

B

——— vobis Acheloides vndæ
Pluma, pedesq; auium, cum virginis ora geratis.

Claudianus eleganter has puellas volucres esse statuit his versibus.

Descriptio Sirenarũ.

Dulce malum pelago Siren, volucresq; puellæ,
Scyllæos inter fremitus, auidamq; Charybdin,
Musica saxa fretis habitabant dulcia monstra,
Blanda pericla maris: terror quoq; gratus in vndis
Delatis licet huc incumberet aura carinis
Implessentq; sinus venti de puppe ferentes.
Figebat vox vna ratem: nec tendere certum
Delectabat iter, reditus, odiumq; iuuabat;
Nec dolor vllus erat, mortem dabat ipsa voluptas.

C Boccacius eamdem secutus sententiam, corpus virgineum vmbelico tenùs, & pedes gallinaceos in Sirenibus describebat. Alij quoq; authores Sirenis ad vmbilicũ, vsq; figuram proceræ mulieris horrendæ faciei, longissimisq; capillis assignabant, & reliquam corporis partem aquilinam demonstrabant, illisq; caudas veluti piscium addebant, quibus tanquam remigijs ad natandum, has bestias vti affirmabant. Immò cum fœtibus in vlnis aliquando conspici promulgabant: idcirco præternauigantes eorum impetum, atq; ferociam timentes, eis lagenam proijcere dicebant; qua cum, illis diu ludentibus, nautæ illæsi transire tradebantur. Quamuis alij retulerint nauigantes Sirenum cantu in somnum prolapsos, ab illis postea dilaniari: quapropter nautæ, obturatis diligenter auribus, hoc incommodum euitare didicerunt.

Sirenarum figura secũdum Boccatium.

Quare constare videtur postremam Sirenum partem perperam à Nuperis fuisse delineatam, dum eam pisciformem describunt; quæ figura Nereidibus potius, quàm Sirenis assignabatur. Idq; inde factum esse coniectamus: posteaquàm Sirenas monstra maris esse constituerint; Iuxta illud,

Nereidum figura qualis.

Monstra maris Sirenes erant, quæ voce canora
D *Quaslibet admissas detinuere rates.*

Hinc Orpheus, in Argonauticis, coram Sirenibus harmonicum edens sonum introducitur, cuius dulcisoni cantu Sirenas inuidia ductas in mare se præcipites dedisse, & in petras ingentes transmutatas fuisse prodiderunt.

Hæc autem Sirenum doctrina omni ex parte fabulosa esse non videtur: quoniam Fulgosius, ex Plinio, tradidit Galliarum Legatum Augusto Cæsari scripsisse, multas Nereides, & Sirenas, ea, qua pinguntur, forma, mortuas in litore compertas fuisse: cum tamen in nostris plinianis codicibus, hæc Sirenum mentio non legatur. Rursus ex eodem Fulgosio, Nympharum marinarum corpora humanis, præter cutem, similia visa sunt: siquidem cutis corium anguillæ æmulabatur: Immò, Phoca imperante, Nymphæ marinæ humanam ferè repræsentantes effigiem in Insulis Cycladibus apparuerunt.

Nymphæ marinæ.

fuerunt. Præterea Philippus Archidux Austriæ, Anno Domini quadragesimo octauo supra millesimum, & quingentesimum, Genuam, spectaculi gratia, Sirenam mortuam secum duxisse fertur. Meminimus etiam legisse in Nauigatione cuiusdam Amburgensis, quod anno nostræ salutis quadragesimo nono supra millesimũ, & quingentesimum, è Lusitania, Meridiem versus, in Orbe nouo, pisces tam mares, quàm fœminas humana facie, cauda oblonga, squamis more piscium obsita, cruribus breuibus iuxta caudam prominentibus visi fuerunt. His addunt recentiores quidam monstrum marinum olim fuisse deprehensum, quod Germanicè Ein Ijn nominabatur, magnitudine ouis, facie virginea, reliquo corpore in piscem terminante; hoc sereno tantùm tempore apparere, & ingruente tempestate, in cauitatibus scopulorum latibulari affirmarunt. Item, in oris Saxoniæ, monstrum nomine *Meermed*, vel *Seemed* visum fuisse multi scribunt, quod vocabulum virginem marinam significat. Præterquamquòd Plato, etiam in Sympoſio Sirenum meminit.

Sirena mortua vbi visa.

Monstrum marinum vbi visum.

Virgo marina, quæ.

Nonnulli tamen historiographi monimentis mandarunt, quædam auium genera iucunditate cantus, nulla comparatione, egregia, in India nidulari, quæ Sirenas nominari, Plinius, & Aelianus diuulgarunt. At Suidas voluit Sirenas dicendas esse quasdam maris angustias, vel voragines inter duos eminentes colles existentes, veluti circa Syrtes, vbi tumuli arenarum sub aquis occultantur: quandoquidem in hac maris angustia, vndæ inter scopulos agitatæ, & compressæ quemdam veluti argutum, & suauem sonum edunt, & prænauigantes absorbent.

Voragines maris quales.

Sunt qui existimarunt Sirenas esse loca caua, ex quibus continuus egreditur spiritus, qui per fistulas ab incolis appositas exceptus, tam gratum, & iucundum emittit sonum, vt transeuntes in admirationem trahat. Xenophon autem fuit huius opinionis, Sirenes esse nuncupandos illos, qui celeberrima virorum insignium encomia recitabant: vnde, apud Homerum, Sirenæ, laudes Vlyssis totius Græciæ ornamenti, canere fingebantur. Deniq; iuxta Seruij sententiam Sirenæ meretrices fuerunt, quæ transeuntes, quoniam deducebant ad egestatem, fictæ sunt inferre naufragia.

His notatis de Sirenis, quæ ad genus Draconum minime referri possunt: verorum Draconum species ad duas præcipuas reducemus: nam alij sunt alati, alij verò alis carent. Quamuis inter Dracones alatos, qui pedibus careant esse perhibeantur, & vice versa alati cum quatuor pedibus aliquando videantur: Gesnerus enim tradit, Anno Domini quadragesimo tertio, supra millesimum, & quingentesimum, se intellexisse aliud Draconis genus in finibus Germaniæ propè Stiriam apparuisse, quod pedes more lacertorum, & alas ritu vespertilionum habebat, morsu immedicabili. Idq; Froschonerus ex bibliopola Stirio narrabat. Propterea in gratiam Lectoris hic datur Draco alatus apos, necnon Draco alatus cum pedibus.

Species draconũ, quæ.

DESCRIPTIO.

IVLIVS Cæsar Scaliger genus serpentum ferum aliquando describes, longitudinem quatuor pedum, & crassitudinem humani brachij illi assignabat, & de lateribus alas cartilagineas pendere significabat. Idcirco Herodotus huic Draconum generi figuram Hydrarum, & alas glabras, necnon alis vespertilionum similes attribuebat. Idq; verum esse inde elucescit; quoniam (referente Brodeo) ad inuictissimum Franciscum Galliarum Regem alatus Draco fuit delatus, ab agricola apud Sanctones ligone occisus: hunc multi viri spectatæ fidei vidisse testati sunt, & ex regionibus transmarinis, adiuuante vento, in eam prouinciam migrasse cogitarunt. Alioquin Gallia hoc Ferarum genere caret.

Lib. 3. Miscel. cap. 1.

Cardanus quoq; dum Lutetiæ versaretur, Dracones alatos, apud Gulielmum musicum, numero quinq; conspicatus est. Erant autem bipedes, alisq; tam exiguis prædit, vt vix volare posse credendum esset. Caput capiti Serpentino assimilabatur, colore lurido, plumis, & pillis nullis, magnitudine cuniculi (loquendo tamen de maiori.) Has bestias ex India delatas vulgus Dracones appellabat. Præterea erant tam diligenter exsiccati, vt viui prorsus esse viderentur. Neq; Cardanus hos Dracones commentitios

L. 7. de rer. var. ca. 29

Draco alatus Apes ex, Greuino.

Draconis Alati figura ex Pareo.

A titios esse existimauit: siquidem diuersis temporibus, semper eadem insigniti forma per nautas transmissi fuerunt.

His addenda est authoritas Bellonij, qui in suis obseruationibus, integra Draconum alatorum cadauera diligentissimè condita se vidisse narrat; & de eorum genere esse tradit, qui ex Arabia in Aegyptum aduolant. Erant autem (vt ipse refert) circa aluum crassi, duobus pedibus, & alis totidem, more vespertilionum, integrati, cum anguina cauda. Hæc descriptio à veritate aliena esse non videtur: siquidem olim à Gabriele Barbaro communicata fuit icon Draconis Aethiopici ad viuum depicti Doctissimo Viro Vlyssi Aldrouando, quæ optimè iconi Bellonij in obseruationibus orientalibus exhibiti respondebat. Item anno salutis nostræ quinquagesimo primo supra sesquimillesimum, à Francisco Centensi verus Draco Aethiopicus exsiccatus Clarissimo Vlyssi Aldrouando dono fuit datus, qui prorsus Draconē Bellonij repræsentabat: præterquamquòd in dorso quinq; tubercula prominentia, & conspicua habebat, quæ in Dracone Bellonij desiderantur; binis pedibus vngue armatis, & totidem auriculis erat refertus.

Dracones alatos quis viderit.

Draco alatus Bononiæ visus.

B Totus squamis viridibus, & subnigricantibus ornabatur. Insuper alas ad volandum idoneas gestabat, cauda longa, & flexuosa, subluteis squamis tecta, quales in ventre, & gula refulgebant. Os dentibus acutis muniebatur. Pars inferior capitis versus auriculas erat plana. Oculi pupilla nigra erat cum circulo semiluteo. Demum nares binę, & apertæ conspiciebantur. Idcirco hic duas damus icones.

NATVRA, ET LOCVS.

C DRACO alatus cum Aquila, & Elephanto præliari traditur: veluti superius in capite primo huius libri fusè, latèq; exaratum fuit. Pugna igitur, quam exercet cum Aquila, eleganter exprimitur à Nicandro: quemadmodum illa, quam init cum Elephanto, doctè à Plinio describitur. Præterea Dracones alati per Africam volando, ingentes bestias, veluti tauros, cauda, ad necem vsq; verberant; neq; Elephantos miræ magnitudinis veneno interficiunt: quandoquidem, præter venenum, in afferenda nece, satis virium possidere feruntur. Idcirco Lucanus huc respiciens canebat.

Lib. 8. natur. hist.

L. 9. Pharsal.

Rumpitis ingentes amplexi verbere tauros,
Nec tutus spatio est elephas, datis omnia letho
Nec vobis opus est ad noxia fata veneno.

Si locum natalem meditemur, tales Feras in Arabia potissimum versari comperiemus: propterea quòd Aelianus ab ibidibus nigris pestilentes Serpentum alatorum cateruas ex Arabia intra limites Aegyptios aduolantes interfici, atq; consumi diuulgauit. Quamuis alij tradiderint, quòd aduentante Vere, Ferę alatæ huius generis in Aegyptum initio volare conantur, sed ibides occurrentes ad planitiei ingressum, transitum omni

Draconum alatorū locus.

D conatu impediunt. Quapropter Arabiæ locus est ad Brutum vrbem, vbi ossa, & spinæ innumerabiles horum Draconum ab ibidibus cæsorum conspiciuntur: cum prædictæ aues pestem ab Aegypto auertant, dum alatos Dracones ex vastitate Lybiæ inuectos absumunt. Ideo Cicero has Feras ex Lybia discedere scripsit; cum cæteri authores ex Arabia aduolare retulerint.

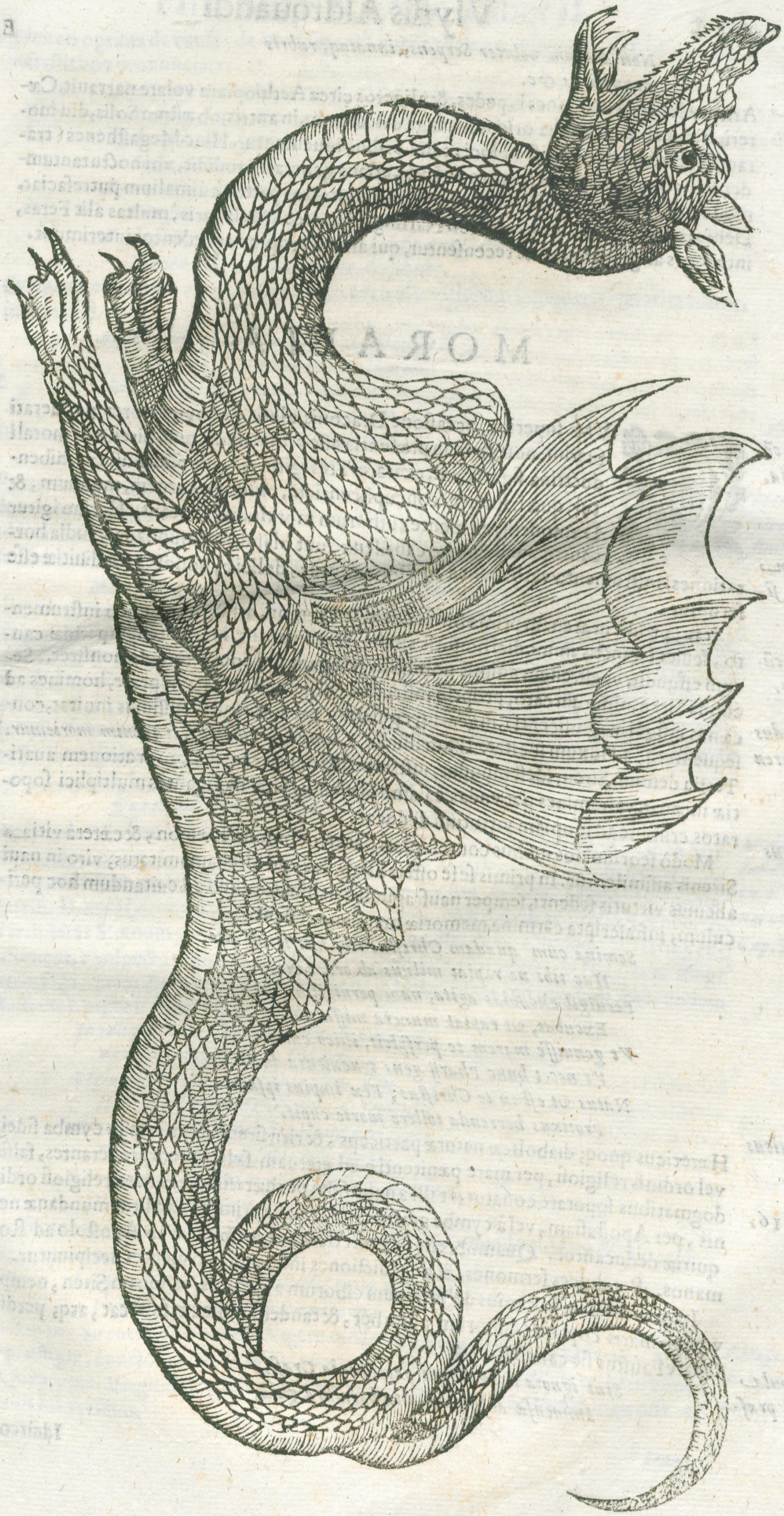
L. 1. de nat Deor.

Solinus enim circa paludes Arabicas Serpentum alatorum examina constituit, quorum virus ita exitiale prædicat, vt morsum ante mors, quam dolor insequatur; quamuis postea horum agmina ab Ibidibus deuorentur. Immò, ex sententia Herodoti, tales Feræ circa arbores thuriferas Arabiæ diuagantur, neq; alio præsidio, nisi fumo styracis à prædictis plantis arceri possunt. Vnde Plinius, iuxta aliquorum mentem, Dracones aligeros circa paludes, vbi nascitur cassia, collocauit: sicq; difficilem huius aromatis collectionem reddebant, vt pretium illius augere possent. Lucanus quoq; sermonem habens de venefica defunctum per necyomantiam excitante, anguium alatorum in Arabica versantium regione meminit.

Li. 6. Pharsal.

Draco Aethiopicus.

Draco alter Aethiopicus mas cum eminentijs dorsi.

Non arabum volucer Serpens, innataq; rubris
Aequoribus &c.

Lib. 1. de hist. Anim. Cap. 5.

Aristoteles verò Dracones bipedes, & aligeros circa Aethiopiam volare narrauit. Cæterùm, cum hæc animalia orientali plaga delectentur, in antris, ob æstum Solis, diu morantur: rarò enim nonnisi in locis calidioribus inueniuntur. Hinc Megasthenes (tradente Aeliano) alatos Serpentes in India etiam generari prodidit, vbi noctu tantummodo molesti esse feruntur; cum eorum lotij contactus partes animalium putrefaciat. Deniq; ex Scaligero, mons regnum Narsingæ diuidens à Malabaris, multas alit Feras, inter quas aligeri Dracones recensentur, qui afflatu propiùs accedentes interimunt.

MORALIA.

F

Triplex cõcupiscẽtia.

CVM superius, occasione Draconis alati, Sirenum mores ponderati fuerint; non ab re in præsentia esse arbitramur, quid Sirenæ in morali doctrina significent, exarare. Tres igitur Sirenæ olim fuisse perhibentur, quæ triplicem concupiscentiam, nimirum carnem, mundum, & Dæmonem, ex mente authorum moralium denotant. Harum igitur cantricum iucundæ cantilenæ sunt blandæ ad mundana gaudia hortationes; instrumenta verò musica, quibus vtuntur, deliciæ, honores, & diuitiæ esse feruntur.

Dæmon prima siren.

Itaq; prodit in arenam prima Sirena, nempè Dæmon, arreptoq; musico instrumento, scilicet cunctis immodici honoris titulis, & eminentijs, insolentem superbiæ cantum effundit, vt effrenem animis nobilibus arrogantiam competere demonstret. Secunda Siren, nimirum caro, proprio instrumento, nempè vtens voluptate, homines ad cænas insigni magnificentia, ingentiq; epularum apparatu instructissimas inuitat, consequenterq; ad luxum incitat. Iuxta illud. *Edamus, & bibamus, cras enim moriemur.* Tertia demum Siren, idest mundus, instrumento diuitiarum sumpto, rationem auaritiæ intonat, vt homines per vndas calamitosæ huius vitæ nauigantes multiplici soporatos crimine ad inopiam virtutum deducat.

Caro secũda siren.

G

Mundus tertia siren

Diabolus siren.

Modò seorsim nos melius contemplari decet, quomodò Dæmon, & cætera vitia Sirenis assimilentur. In primis se se offert Diabolus, qui Sirenam imitatus, viro in naui alicuius virtutis sedenti, semper naufragium machinatur. Ideo ad euitandum hoc periculum, infrascripta carmina memoriæ mandanda essent.

Semina cum quædam Christus tibi mittit ab alto,
Hæc tibi ne rapiat miluus ab ore, caue,
Peruigil excubias agita, nam peruigil hostis
Excubat, vt rapiat munera missa tibi.
Vt genuisse marem te perspicit, illicò currit
Vt necet hunc Pharij gens truculenta ducis.
Natus vt est in te Christus; Rex impius ipsum
Protinus horrenda tollere morte cupit.

H

Hæreticus siren.

Cap. 16.

Hæreticus quoq; diabolicæ naturæ particeps, & ritu sirenũ, homines in cymba fidei, vel ordinis religiosi, per mare pænitentiæ ad æternam fælicitatem properantes, falsis dogmatibus soporare conatur, vt illi à naue fidei per hæresim, vel à statu religiosi ordinis, per Apostasiam, vel à cymba gratiæ, per lethalia crimina, ad litus mundanæ nequitiæ deducantur. Quamobrem de Hæreticis hæc scribuntur ab Apostolo ad Romanos. Per dulces sermones, & benedictiones innocentium mentes decipiuntur.

Item voracitas, & nimius delicatorum ciborum appetitus, tanquam Siren, nempe vorago maris copiam eduliorum absorbet, & tandem animam suffocat, atq; perdit. Quare Faustus sic canebat.

Crapula quid præstet.

Sint ignota licet magni patrimonia Cræsi,
Immensæ absumunt alta barathra gulæ.

A Idcirco optima de causa, de homine crapulam exhalante poterimus infrascriptum octastichon pronunciare.

Qui ventrem tantùm curat, pro numine ventrem
Censet, datq; animæ pabula nulla suæ.
Pythonici ritu, qui verba ex ventre profundit,
Susq; velut viuit, sus moriturq; velut.
Truncus is, horrendumq; humano in corpore monstrum est,
Prorsus ad immanes dignus abire Feras.
Vt breuiter dicam (quale inter sydera quoddam
Nomen habet) dici debet hic Acephalos.

Quapropter homo voracitati deditus in periculis vitiorum innumeris versari creditur, iuxta illud.

Paupertatis onus vix ganeo præterit ille,
Noctes atq; dies qui bibit, atq; vorat.
B *Illius ingluuies, crapula, immoderata voluptas*
Rerum, animæ interitum, corporis atq; facit.

Id autem stabilire videtur Plautus in Mustelaria quando scripsit.

Aedes plenas esse conuiuarum, & mulierum miserum est opus.

Præter hæc, mulieres venalem formam passim exhibentes Sirenum mores imitantur, dum suis cantibus, & nutibus, iuuenes in delicijs soporant: ipsosq; de naui diuitiarum ad litus siccum egestatis perducunt, & tandem ipsos fama, honore, atq; vita priuant; audiamus Plautum id mirificè explicantem his verbis.

Meretrices Sirenis assimilantur.

Meretrix meum herum miserum suis blanditijs intulit in
Pauperiem, priuauit bonis, luce, honore, atq; amicis.

Summis igitur rationibus Hugo promulgabat hæc verba. In fauo mellis duo sunt, nempe mel, & cera; in facie meretricis pariter duo, decor, & gratia, nimirum pulchritudo oris, & dulcedo sermonis conspiciuntur. Cera succendit ignem, mel præbet dulcedinem: sic meretricia pulchritudo igne libidinis inflammat carnem, & blandimento lenocinantis sermonis subuertit mentem. Quamobrem poterimus non iniuria vnà cum Fausto hanc germanam decantare veritatem.

C

Non scortum est aliud, nisi blanda, & subdola Sirena,
Quæ trahit humanum sub vada cæca genus.

Itaq; homines in hoc casu Vlyssem imitari debent, qui, vt legitur in historijs, loca Sirenarum, obturatis auribus, tutò pertransiuit. Vnde non immeritò scripsit Amos, *Aufer à me tumultum carminum tuorum, cantica lyræ tuæ non audiam.* Immò id eleganter expressit Diuus Hieronymus in Prologo, dum dixit. Nos autem ad patriam properantes lethiferas Sirenum cantilenas, surdis auribus, transeamus. Quamuis alij satius esse existiment, conspecto periculo, confestim recedendum esse: quoniam libidinem longè certius fuga, quàm dimicatione vinci posse opinantur. Ideoq; ad rem non iniucundum octastichon pigebit exarare.

Modus euitandi pericula Sirenarum.

Cap. 5.

In reliquis vitijs sequitur victoria pugnam.
D *Vincitur at celeri sæua libido fuga.*
Regius huic cessit vates, huic filius, atq;
Huic Samsom fortis vir pius, & sapiens:
His cum nec sophia, nec sis pietate, nec æquis
Viribus, arripies, si sapis ipse, fugam.
Nemo etenim, nisi qui metuet, fugietq; periclum,
Tutus ab hac poterit viuere peste diu.

Hanc sententiam veram esse nihil diffitetur Propertius: quandoquidem & ipse cecinit hunc in modum.

Longum iter ad doctas proficisci cogor Athenas,
Vt me longa graui soluat amore via.

Tandem per Sirenes possumus intelligere quascumq; voluptates, quæ blandis, & mellitis præstigijs, cunctos per mare huius vitæ nauigantes ad naufragium trahere conantur. Quapropter Virgilius scopulos Sirenarum describens multa defunctorum ossa memorauit his versibus.

Voluptates dicũtur Sirenæ.

Iamq;

L. 7. Aeneid

Iamq; adeo scopulos Sirenum aduecta subibat
Difficiles quondam, multorumq; ossibus albos.

Nec præter rationem: propterea quod Poeta his verbis ostendebat ruinam, & mortem, quæ lasciuas cogitationes, & voluptates per Sirenes designatas cōcomitari solent, hinc canebat quidam hunc in modum.

Cur ò mortales patimur non cognita Priscis
Vlcera? cur pestes, mortis & omne genus?
Cur homicidia tot, sæui cur arma Gradiui
Iamq; diu exanguem gens miseranda famem?
In promptu causa est, spreta virtute, voluptas
Regnat in orbe nocens, & vitiosa Venus.

Illi igitur facillimè superabunt voluptates, qui exemplo Vlyssis, animæ facultates, & sensuū instrumēta diuinis actionibus, veluti quadā cera aures referserint: hac enim ratione iucundos voluptatum cantus sentientes, sentire non videbuntur. Hic etiam recensendi sunt amici Sirenum naturam æmulantes, qui nonnisi hypocrisi student, & apud amicos semper aliquid fingunt; idq; præstare solent, vt ex amicitia aliquod emolumentum haurire possint. Immò quemadmodum Sirenes naufragos deuorant: ita amici simulati aliorum carnes, nempe substantiam, & diuitias ad proprium trahunt commodum. Huius rei figura in sacris paginis fuit Dalida, quæ tanquam Siren vafra Samsonem soporauit, vt illum radere; & rodere posset. Quo circa sapienter canebat ille.

Hypocritæ Sirenæ dicuntur.

Sed genus est varium, quod fraudibus inficit orbem
Falsus amor fallit multorum credula corda,
Nempe latens gestat sub lingua sæpè venenum.

Prædictis addamus tanquàm coronidem multitudinem hominum, qui immoderatè honores appetunt: siquidem Ambitiosi sirenas imitati, blandis sermonibus, & iucundis adulationum cantibus alios decipiunt; vt ab eis ad summum dignitatum fastigium eleuentur; in quo statim atq; constituti fuerint, cæteros aspernantur, & occidunt. Huius exemplum sacra demonstrauit pagina in Abimelech filio Gedeonis spurio, qui suauissimis verborum præstigijs, atq; vaframetis vsus, tandem regiam dignitatem est consecutus: at confestim, mutatis moribus, suos septuaginta fratres interemit. Præterquamquòd ambitiosus tanquam formosa siren à cunctis diligi, & honorari desiderat recordatus illius carminis Iuuenalis.

Ambitiosi dicuntur Sirenæ.

Satyr. I.

At pulchrum est digito monstrari, & dicier, hic est,

Immò homines ambitione tumidi aliquando ita sese efferunt, vt neglecto hominum fætu, Deorum partum sibi arrogent, dum sibi persuadent necessarium esse, vt cæteri homines eis æternos decernant honores. Id tamen solis Dijs competere Euripedes in Hyppolito pronunciauit.

Ενεςι γαρ δὴ κ' ἂν θεων γενειτόδε
Τιμώμενοι χαίρουσιν ἀνθρώπων ὑπό.
Inest enim sanè Deorum generi hoc
Honore affici gaudent ab hominibus.

Demùm vt nostra hæc historia veritatis scopum attingat: notandum est, quòd Sirenæ mendacij symbolum præseferunt: cum scripserit Theognis, Principium mendacij nonnihil gratiæ participare, sed circa finem turpe lucrum. Idq; in Sirenibus manifestarium euasit. At vicissim Musæ veritatis vexillum repræsentant: vnde Pythagoras hanc sententiam pronunciare solebat. μούσας σειρήνων ἡγεῖσθαι, nimirum Musæ Sirenibus sunt præferendæ. Hoc autem proferendum est, quotiescumq; simplex veritas iucundis, sed perniciosis sermonibus est anteponenda. Sed aduertendum est, quod veritas est huius conditionis, vt eam semper Inimicitiæ persequantur: quemadmodum per adulationem, amicitiæ perniciosæ comparatur: libenter enim quod delectat audimus, & offendit tantùm quod nolumus. Hinc optimo iure canebat quidam.

Syren est symbolum mendacij.

Qui vult esse veritatis
Cultor, & beatitatis,
Semper hic aduersitatis
Sentiet obstacula.

A Nihilominus sacræ adhærentes paginæ, facere non possumus quin asseramus. *Omnes populi clamauerunt, & dixerunt. Magna est veritas, & præualet.* Præterquamquòd Psalmographus asseuerantius dixit in Psalmo decimo sexto supra centesimum. *Veritas Domini manet in æternum.* Veritas igitur nunquam silentio est inuoluenda, iuxta illud.

Esdr.c.4.

Quisquis amore, metu, pretio, atq; fauore minisuè
Non loquitur verùm, sed benè facta silet.
Qui populo vt placeat, supplantat vera palato,
Hic Antichristi cursor amicus erit.

LIBRI SECVNDI FINIS.

INDEX
RERVM, ET VERBORVM
Nec non diuersarum linguarum locupletissimus.

A

INDEX.

Appe-

INDEX.

INDEX.

Canchri

D

Fa-

F

G

H

INDEX.

I

K

L

INDEX.

Pp Mulier

N

O

Q

R

Regu-

INDEX.

Vsus

INDEX.

Vi-

INDEX

Græca noua, & vetera.

ἔχιδνα

INDEX.

Hebraica.

Arabica.

Gallica.

Hispanica.

Germanica.

Polonica.

Belgica.

Anglica.

Indica.

Italica.

Nomina barbara.

FINIS.

Errata ſic corrigantur.

PAg. 2. g fumitur. l. ſumatur. pag 5. b. confectus fuit. l. confectum fuit. pag 6. f. aereis. l. æreis pag. 6. g. Dry-
nus l. Dryinus. pag. 8. f. atterrantur. l. atterantur. pag. 9. a. inteſtinum canino. l. inteſtino canino. pag. 9. b.
feis l. fellis. pag. 9. d. ciſtis felis. l. cyſtis fellis. pag. 12. h. acccidere. l. accidere. pag 18. g mureuas. l. murenas.
pag 20. a exarratum. l exaratum. pag 21. b. redundantum. l. redundantem. pag. 22. h. intermedio. l. interno-
dio. pag 27 b. pororſus. l. prorſus. pag. 29. d. ſtepitu. l ſtrepitu. pag. 34. g. in carminibus Nicandri, artibus. l. ar-
tubus. pag 35 c. folijs Potri. l. folijs Porri. pag. 35. d. in carminibus Nicandri, inuaſeris artus. l inunxeris artus.
pag. 37. b in carminibus Ouidij, aduco. l. adunco. pag 37. d læthaliter. l. lethaliter. pag. 38. g læthalia. l. lethalia.
pag. 43. d. Toxia. l. toxica. Ibidem a. in margine indicium veneni ſuperat. l. indicium veneni ſuperati. Ibidem
c. in margine. fimus ſu llos l. fimus ſuillus. pag. 44. e. in marg. murant. l. muræna pag 44. g adrantum l. adian-
tum. pag 45. c. in margine theriacæ Andromachi viris. l. theriacæ Andromachi vires. pag. 45 b. chamælon.
l chamæleon. pag. 45. h. ſerpentipus. l. ſerpentibus. pag 47. a. in carminibus Martialis, potto. l poto ibidem h.
in carmine Ouidij Arpyias. l Harpyias. ibidem. h. ob quemdam cum ſerpentibus familiaritatem l. ob quam-
dam cum ſerpentibus familiaritatem. pag. 47. b Huc. l. Hac. pag. 47. c calidum l. callidum. pag. 50. e. Brum-
felſio. l. Brunfelſio. pag. 51. a. lithotom. l. lithotomi. pag. 53. a. fuiſe. l. fuiſſe. pag. 53. c. in carminibus Ouidij
ſubſtulit l. ſuſtulit. pag 56 h. in carminibus Ouidij, propecata l. properata. pag. 57 c ariolati ſunt. l. hariolati
ſunt. pag 58. g Mattis. l. Martis. pag. 63. c in margine. Cerber. l. Cerberi. pag 64. e bacilo. l. bacillo. ibidem.
ariolatus. l. harriolatus. pag. 65. c. ſerparat. l. ſeparat. pag 68. f. Beotiæ. l. Bæotiæ. pag. 70 g. in marg. Gneus.
l. Aeneus. pag. 74 h. in marg ſimilis. l. ſimiles. pag. 76. e. t mæretrix l. meretrix. pag. 76. g. felicem. l. fælicem.
pag. 79 b. craſſante. l. graſſante. pag 80. e. tibridis. l. tybridis pag 80. f. ſeruatorum. l. Seruatorem. pag. 81. a.
inſertum pinum l inſertam pinum. pag 81. d. Achili. l. Achiui. pag. 82. c. quæ. l quia. pag. 83 a caracthere.
l. charactere. pag. 84 h. perhibeatur. l perhibetur. pag. 87. d. videntur. l. videtur. pag. 92. g. defumpſerunt. l. de-
ſumpſerunt. pag. 94. b. Triptolemeus. l. Triptolemus. ibidem. Triptolemei l. Triptolemi. pag 95. c. ſpira ma-
bus. l. ſpira tanquam manibus. pag. 96 f. craſſante. l graſſante. ibidem. parian l. pariant. pag 96 f. Ariolis. l. Ha-
riolis. pag. 97. b. interremptis l interemptis. pag 99. a. girum. l. gyrum. pag 99. b craſſante. l graſſante. Ibid.
corpore. l. corpora. ibidem. d. Tiberis. l. Tyberis. ibidem Orbem. l. Vrbem. pag. 100. f. vtrimq; l. vtrinq; pag.
100. g Botios. l Bæotios. pag 100 h in margine Democratis. l Democratiæ. pag. 101 d leua. l. læua. pag. 101.
c in margine purgatur l pingatur. pag 102. e frandolentus. l. fraudulentus. ibidem. tradit. l. trahit. pag. 102.
f. murena l muræna. pag 103 a. quærimonia. l querimonia ibidem. deſcendere. l diſcedere. pag 103. d pæ-
nes l. penès. pag. 105. a. hemorrhoidum l. hæmorrhoidum pag 105 c. auferruntur. l. auferuntur. pag. 105. a.
in margine. valent l. valeat. pag. 105. c. manna. l. manè pag 107. b. in margine. nugamento. l. nugamenta. pag.
107. d l. ſi ſupra menſam collocatus fuerit. ibidem. aderi. l. aderit. pag. 111. a τηρ, ſeu τηρίον. l. θὴρ, ſeu θηρίον.
pag 123. b. in margine. Paris. l. Pariæ. pag 128. g. coxa l. coxa. pag. 130. h. in margine necans. l. necatus. pag.
133 a. læcnæ l. leænæ. ibidem lea. l. ſæua. pag. 134 g aeris l. æris. pag 134 h. amethiſtnum. l amethiſtinum. pag.
138. f. verfibus. l verſibus. pag. 138. h. lapis theramenes. l. lapis theamedes. pag. 139. b. baccæ. l. baccæ lauri.
pag 139 c. in margine Araſtæ. l. Acoſtæ. ibidem. valeri. l. valere. pag 140. in margine ſymfonia l. ſymphonia.
pag. 141. c. educant l. educatur. pag. 141. d. illis bono eſſet, in dies. l. illis bono eſſet, qui in dies. pag. 143. a.
ψόχος l. ψόλος. pag 144. f procreet. l. procreentur. pag 145. c. τηρ. l. θὴρ. pag 146 g Ledens. l. Lædens. pag.
150. e. in margine mæretricis. l. meretricis. pag. 156. c. in margine. ſuſpectam. l. ſuſpectum. pag. 156. e. defe-
runtur. l deferantur. pag. 157. d. pænitus. l. penitus. pag. 163. a. Caleno. l. Galeno. ibidem eareret l. careret.
pag. 163 b. medica l medicam. pag. 163 a. in margine venus the. l. verus theriacæ. pag. 165. d. Vitium. l. Vi-
trum. pag 166. g Alij. l. Aliæ pag. 167. a. concinnari. l. concinnare. pag. 181. b. adherentes. l. adhærentes.
pag. 187. d. quòd l. quem. pag. 193. d. qualesnam l. qualeſnam. pag 221. b. quærelas. l. querelas. pag 221. d.
cumulis. l. cumulus. pag. 228. g iacit. l. iacet. pag 229 c. Aethyope. l Aethiope. ibidem. d. Scytulæ. l Situlæ.
pag. 235. b. petulia. l. petulca pag 236. h vtrimq;. l. vtrinq; pag. 236. h. Amphicæphalon. l. Amphicephalon.
pag. 259. a. in margine. ſuffuſiones. l. ad ſuffuſiones. pag. 265. c. opere pretium. l. operæpretium. pag. 277. d.
Echydnæ. l echidnæ. ibidem. interpetes l. interpretes pag 288. e. pænes. l. penès. ibid. g. aprime. l. apprimè.
ibidem. h. ſepeliiatur. l. ſepeliatur. pag. 297. c in margine. quales. l qualis. pag 312. g. θαλασσιως. l. θαλάσσιος.
pag. 314. a Syrenas. l. Sirenas. pag. 318. f. à vultu. l. vultu. pag 320. h ſibilat, torto. l ſibilat, & torto. pag 325. b.
in margine letifer. l lethifer. pag. 330. h. τηρότροφος. l. θηροτρόφος. pag. 340 g Draco. l. Caco pag. 350. Vexilli-
feris. l. Vexilliferi. pag. 354 g. in margine Phæton. l. Phaeton. pag. 367. c. letamine. l. lætamine. pag. 377 a.
πύτων. l. πύθων. pag 377 c. vorant. l. vocant. pag 380. g. oraculum de tutela loci conſuleretur, cum reſpon-
diſſe perhibetur l cum oraculum de tutela loci conſuleretur, reſpondiſſe perhibetur. pag. 384. f. in margine
luxuriſus. l. luxurioſus. pag. 392. f. in margine collocaſſion. l colocaſſion. pag. 393. d in margine venus. l. ve-
rus. pag. 396. μυρίοχραλος. l. μοριοχρανος. pag. 397. d. in margine ſofiſtæ. l. ſophiſtæ pag. 409. a in marg. Hip-
pelapos. l. Hippelaphos. pag. 425. c. ſubdola Sirena. l. ſubdola Siren. pag. 426. h. in margine Syren. l. Siren.

REGISTRVM.

a A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll Mm Nn Oo Pp Qq.

Omnes sunt Terniones, præter Nn, & Qq, quæ sunt Duerniones.

BONONIÆ M.DC.XXXIX.

Ex Typographia Clementis Ferronij. Superiorum permissu.

Sumptibus Marci Antonij Berniæ.